

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HARVARD LAW LIBRARY

Received JUL 21 1925

TIDSKRIFT

FÖR

LAGSTIFTNING, LAGSKIPNING

OCH

FÖRVALTNING.

UTGIFVEN

AF

CHRISTIAN NAUMANN.

FJORTONDE ÅRGÅNGEN

1877.

1 Afd.

STOCKHOLM,
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG,
1877.

JUL 21 1926

INNEHÅLLS-ÖFVERSIGT.

I. Afhandlingar, kortare uppsatser, litteratur- öfversigt, anmälanden, notiser m. m.

1. Tryckfrihetsförordning eller tryckfrihetsoordning? Några ord om den Svenska presslagstiftningen, af *Wilhelm Bergstrand*. Sid. 65.
2. Om de i Frankrike brukliga s. k. *Casiers judiciaires*. Af *J. Krgr.* » 122.
3. Om Rehabilitation. Af *Dens.* » 127.
4. Strödda juridiska uppsatser. Af —oo—. I. Om kyrklag. » 162.
5. Om vittnesbevisningen och i sammanhang dermed om sakkunnige män, gode män och skiljesmän enligt gällande svensk lag. Kommentarer och anmärkningar. Af *Utg.* Sidd. 176, 321, 613.
6. Beträffande *nya skiften* i Öfra Dalarna, yttrande till chefen för kongl. civildepartementet den 14 Nov. 1876, afgifvet af *E. Poignant* . . . . . Sid. 195.
7. Besynnerliga brottmålsprocesser. Små kulturbilder från medeltiden. Af —oo— » 234.
8. Den nya Ryska strafflagen. Af *J. Krgr.* » 305.
9. Om Amnesti. Af *Dens.* » 316.
10. Ytterligare om vindikationsrätt till lösören. Af *P. Gistrén* . » 385.
11. Nyaste forskningar angående rättsstudiet under den äldre medeltiden. Anmälan. Af *J. Krgr.* » 393.
12. Några ord om den Italienska kriminalistiska skolans grundprinciper. Af *Dens.* » 398.
13. Bör dagen, då brottet begicks, inräknas i preskriptionstiden för brottets åtalande eller derifrån uteslutas? Af *Dens.* » 436.
14. Översigt over Norges Lovgivning i Tidsrummet fra 1860 til 1875. Af *Arne Vogt* . . . . . » 443.
15. Notiser från Utlandet. Af *Utg.* . . . . . Sidd. 512, 528.
16. Angående förslaget till promulgationsförordning vid det af Lagberedningen utarbetade och af Riksdagen i vissa delar ändrade förslag till ny Utsökningslag. Anförande till Högsta Domstolens protokoll den 4 Juli 1877 af *K. Olivecrona* . . . » 526.
17. Litteratur-öfversigt, af *K. Olivecrona (Forts.)* . . . » 623.
- 18—20. Komparativ lagstiftning. 1. Frankrike. 2. Tyskland. 3. Preussen. Af *J. Krgr.* . . . . . Sidd. 661, 739.
21. Om föreläsningarna vid universiteten i Tyskland, rättens och rättsvetenskapen närvarande ståndpunkt samt de juridiska studierna derstädes. Berättelse, afgifven till Juridiska Fakulteten i Upsala af universitets-docenten doktor *Ivar Afzelius*. » 720.
22. *Högsta Domstolens* Minnesbok för år 1877. . . . . » 765.

II. Lagstiftning.

1. Högsta Domstolens utlåtande öfver Riksdagens förslag till förordning angående pantsättning af jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig anläggning . . . . . Sid. 1.
Jfr., under rubr. *Afhandlingar*, 14, 16, 18—20.

III. Lagskipning.

A) Giftermålsbalken.

1. Beträffande mannens åtgärd att, utan hustruns samtycke, upplåta skogsafverkningsrätt under femtio år å henne enskildt tillhörigt skogsskifte. Hustrus befogenhet att under äktenskapet härå föra talan mot mannen . . . . . Sid. 283.
2. Aftal träffadt makar emellan under äktenskapet, med afseende på en tillämnad skilsmessa . . . . . » 358.
3. Hustrus yrkande om äktenskapskilnad på den grund att mannen år 1862 öfvergifvit och förlopt henne, samt någon kunskap om hans vistelseort efter år 1867 icke kunnat vinnas. Giftermålsbalkens 13 kap. 4 § . . . . . » 371.
4. Mannens åtgärd att, utan hustruns samtycke, upplåta skogsafverkningsrätt under femtio år å henne enskildt tillhörigt skogsskifte och *medgifva inbäckning* i hemmanet till säkerhet för en sådan afhandling. Hustruns befogenhet att härå föra talan mot mannen. Jfr. Årgången 1872, sid. 157 o. f.; Årgången 1877, sid. 288 o. f. . . . . » 412.
5. Kvinna A. har blifvit kyrktagen som mannen B:s fästesvinnna och derefter med honom afiat barn. Under erkännande härå och med företeende af prestbetyg, förena sig begge i en hos Kongl. Maj:t ingifven ansökan om skilsmessa. År sådant fall att hänföra under Giftermålsbalkens 3 kap. 9 § och stadgandet i K. F. den 27 April 1810 (i slutet), så att ansökningen bör af Kongl. Maj:t omedelbart upptagas, eller icke? Eller erfordras ytterligare bevis derom att fästning egt rum? . . . . » 569.
Jfr. under rubr. *Strafflagen*. 1.

B) Ärfdabalken.

1. Angående tolkning af den i testamente förekommande bestäm- melse: »efter begges vår död skall egendomen tillfalla våra barnbarn» . . . . . Sid. 62.
2. Angående skogsafverkningskontrakt på 50 år, afslutadt af moder, såsom förmyndare för sin son . . . . . » 213.
3. Flera förmyndares skyldighet, då de hafva barnagodset under samnad hand, att svara *lika* för förvaltningen. Ärfdabalkens 23 kap. 5 §. Myndlings anspråk på tjenstehjons-lön . . . » 380.
4. Om förbindelse att gå bouppteckningsed. Konkurslagens 27 §, Ärfdabalkens 9 kap. 1 § . . . . . » 529.

5. Skogsafverkningsrätt & omyndig dotters efter modren ärfda hemman såld af fadren utan förmyndares i laga ordning gifna bifall. Kontraktet derom ogilladt . . . . . Sid. 557.
6. Testamente, icke lagligen styrkt, ogillas . . . . . » 577.
7. Omseidigt testamente med bestämning att efter ena makens död hela boet skulle tillfalla den efterlevande maken, men vid begges död skulle den qvarlätenskap, som då funnes, »tillfalla arfvingarne å ömses sidor till hälften hvaradera» . . . . » 701.
8. Förmyndare ålagdt, vid vite, att för förmyndarakapet afgifva redovisning af annan beskaffenhet än den summariska räkning han förnyade gånger aflemnad och hvilken han förklarat vara den enda för honom möjliga redogörelse i brist på nödiga handlingar, samt mot hvilken räkning vederparterne icke i behörig ordning väckt klandertalan . . . . . » 707.
Jfr. under rubr. Byggningsbalken 11. Handelsbalken 14. Rättegångsbalken 12.

G) Jordabalken, Lagfärtslagen. Om hemmans klyfning och jordsafsöndring.

1. Afverkningskontrakt, omnämndt i köpebref om hemmanet, anses bindande, ehuru icke intecknad. Yrkande om editio documentorum . . . . . Sid. 23.
2. Om rätta förståndet af 11 § i K. F. den 6 Aug. 1864 angående hemmansklyfning och jordsafsöndring: »Ej må innehavare af jord, som på viss tid eller lifstid upplåten är, densamma på annan man öfverlåta utan tillstånd m. m.» . . . » 43.
3. Återkalladt köp om fastighet och lösören, enligt särskild öfverenskommelse, som likväl ej blifvit intagen i köpekontrakt eller köpebref . . . . . » 169.
4. Skogsafverkningskontrakt icke intecknad. Fastigheten säljes utan förbehåll om beståndet af samma kontrakt. Säljaren ålagdt att godtgöra kontraktsinnehavaren den skada och förlust honom tillskyndats genom underlåtenheten att göra ett sådant förbehåll. Grunderna för 16 kap. 15 § Jordabalken . . » 229.
5. Tvist emellan Rörstrands porcellainsfabriks aktiebolag och Stockholms stad angående en »strandremsa» (utfylld strandplats) . . » 275.
6. Bolag, bestående af fyra personer, eger en fastighet. Hos domstol göres anmälan att tre af delegarne utträdt ur samma bolag. Sedan den fjärde A. med döden afgått, afyttrade hans barns förmyndare bemålde fastighet och nye egaren sökte lagfart derå. Bmedan väl bolaget blifvit upplöst, men icke visadt vore, att A. fått af öfrige delegarne på sig vederbörigen öfverlåtna deras andelar af ifrågakomna fastighet, kunde hans åtkomst till densamma icke anses styrkt . . . . . » 337.
7. Villkor vid fastighetsköp att köparen och hans rättsinnehavare ickeingo uppreasa eller förändra en viss bäck eller på egorna anlägga nytt vattenverk, vid uppgifven påföljd om detta förbehåll ej iakttoges. Inteckning beviljas till säkerhet för beståndet af detta köpevillkor. Exekutiv auktion anställes sedermera & samma fastighet, men förrättaren underlåter att vid auktionen tillkännagifva att sagde köpevillkor skulle lända till efterrättelse. Hvad påföljd? . . . . . » 431.

8. I hvad mån blir ett undantagskontrakt, för hvilket inteckning är vorden sökt inom den i Jordabalkens 11 kap. 2 § och K. F. den 9 November 1844 stadgade tid, förbindande för köpare af hemman, hvilket på exekutiv auktion blifvit försäldt utan villkor om skyldighet för köparen att vidkännas undantagsförmånernas utgifvande? . . . . . Sid. 588.
9. Utgör den omständighet, att, vid en jordsöfndring, föreskrifven *afgåld* icke blifvit af Konungens befallningshafvande för densamma vederbörligen fastställd, hvadan ej heller söfndringen blifvit i jordebokens söfndringslista intagen, laga anledning för domstol att förklara *lagfartsansökning* derå hvilande? . . . 762.
Jfr. under rubr. *Utsökningsbalken* 2, 8. *Ärfsdabalken* 2, 5. *Giftermålsbalken* 1.

D) Byggningsbalken. Skiftesstadgan. Expropriationslagen. Stadganden och förordningar angående boställen, skogar, vägar, sjöfärdning och i allmänhet vattenrätten, jagt, fiske, stängsel, bergshandtering, eldeskada, försäkringsbolag, skjut, ordningsstadgan för rikets städer. Fattigvård.

1. Obehörigt borttagande af gammal fördämning i ström. Gerningsmannen åläggas att inom fjorton dagar hafva försatt fördämningen i förut befintligt skick, vid äfventyr att vederparten eljest finge sjelf derom gå i författning samt njuta utmätning för kostnaden . . . . . Sid. 12.
2. Ifrågasatt skyldighet för delegare i ett hemman att ingå i begärdt laga skifte af egorna till samma hemman, vid det förhållande att hemmansdelarne af ålder varit med bestämda gränser från hvarandra afskiljda, samt någon egoblandning dem emellan icke förefinnes . . . . . " 16.
3. Skada genom vattenöfversvämning, uppkommen till följd af vållande, eller härrörande af olycksfall? Ersättning för alik skada . . . . . " 27.
4. Då i 2 § af Grufvestadgan den 12 Januari 1855 föreskrifves, att om det ställe, der någon till inmutning lofgifven fyndighet anträffas, är beläget på mindre afstånd än 100 famnar från boningshus m. m., skall fyndighetens inmutning icke vara tillåten utan tillstånd af såväl jordegare som nyttjanderättsinnehafvare; — menas med »boningshus» endast »hufvudgård», eller är derunder att förstå hvilken bebodd lägenhet som helst? . . . 93.
5. Yrkande om särskild utfartsväg, till viss bredd, öfver jernbana för egendom, från hvilken jord blifvit exproprierad, samt om ränta & expropriationsbelopp från den dag jernbanan utstakades . . . . . " 108.
6. Beträffande soda-luta och andra relativt skadliga ämnens utsläppande i & från derinvid belägna fabriker. Fiskets deraf orsakade minskning. Ansvar . . . . . " 119.
7. Yrkande om sänkning eller förändring af damm med tillhörande luckor vid gammal skattlagd qvarn, till höjd och byggnadssätt af samma beskaffenhet, som den från urminnes tider varit . . . . . " 151.

8. Beträffande pastorats delning (*Lena pastorat* i Kullings härad) och ena församlingens (*Långareds*) ifrågasatta skyldighet att deltaga i kostnaden för nybyggnad och förbättringar å förutvarande kyrkoherdeboestället . . . . . Sid. 226.
9. Lösesumma för jord, som till jernvägsbolag afstås, bestämmes, enligt öfverenskommelse, genom gode män (kompromiss) i stället för expropriationsnämnd. Bolagets styrelse vägrar utbetala beloppet förr än egaren utfärdat bevis derom att han för everdeliga tider afhändt sig eganderätt till samma jord . . . " 251.
10. Träffad öfverenskommelse vid laga skifte angående skogens böanda. Men skiftesmannen och gode männen, efter det för rättningen blifvit i *andra delar* till dem af egodelningsrätten återförvisad, förklara nämnde öfverenskommelse icke vara förbindande. Egodelningsrätten vägrar fastställelse å en sltk åtgärd . . . . . " 260.
11. Förmyndare, som själf är delegare i skifteslag, underskrifer vid laga skifte ingången förening äfven å sin myndlings vägnar. Skifteslagets egoskillnad mot ett angränsande bruka hytteplan visar strid emellan kartan och marken, men landtmätare och gode män underlåta att iakttaga hvad 5 kap. 48 § Skiftesstadgan för sådant fall föreskrifer. Ärendets återförvisning; till följd hvaraf de åtgärder och beslut i öfrigt, som af denna räknilnadsbestämning kunde blifva nödiga, jemväl borde i behörig ordning fullföljas och afslutas . . . . . " 263.
12. Sjöman inflyttar med hustru och barn från staden *S.* till *G.* socken, men begifver sig kort derpå å sjöress, hvarifrån han sedermera icke återvändt till hemorten. Tvist emellan fattigvårdstyrelserna i *S.* och *G.* om hustruns och barnets rätta försörjningsort. § 29 mom. 1 och § 30 i fattigvårdstadgan. §§ 22 och 24 i samma stadga . . . . . " 292.
13. Sedan delegarne i skifteslag förenat sig derom, att hvar och en skulle vid skiftet tillgodonjuta hvad efter *uppskattning* svarade mot de egor han förut innehaft, blefvo egorna i enlighet med denna förening fördelade. Men landtmätaren företog sig tillika att uträkna *nytt mantal* å vissa egolotter och jemka mantalberäkningen å de öfriga; inverkar ett slikt förfarande på skiftesförrättningens laglighet? . . . . . " 302.
14. Stadgandet i K. F. d. 29 Juni 1866, angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket, § 10, derom att kostnaden för ej mindre aföning åt *skogvaktare* å *häradsallmänning*, än äfven deras boställens underhåll skall af allmänningens afkastning gäldas. Skyldighet att ansvara för husröta å ett slikt boställe . . . . . " 313.
15. Förlorad inmutningsrätt å stenkolsanledningar (vid Pålsjö i Skåne). Försvarsarbete, hvilostånd. Grufvestadgans 42, 43, 50 §§ . . . . . " 352.
16. Om underhållande af Kårböle-vägen i Gefleborgs län. Färila sockens rätttegång mot kronan om försättande i fullgodt skick af en del af samma väg, innan socknemännens underhållsskyldighet inträdde. Domstols behörighet att denna fråga upptaga . . . . . " 362.
17. Bolag för sjösjunkning (Hästefjords sjön i Daleland). Utbrytning af bolagets andelar i den genom vattenafledningen förbättrade mark. I anledning af denna förrättning uttagen stäm-

- ning till häradersrätt af hemmansegare, som förmenade sig deraf hafva lidit skada. Denna talan för sent väckt. K. F. d. 20 Jan. 1824 och d. 30 Nov. 1841 . . . . . Sid. 401.
18. Sjöesänkingsföretag (i Åhs härad Elfsborgs län). Detsamma utsträckning till *öfver* belägna sjöar. Skyldighet att i företaget ingå. Befogenhet att i dylika fall, då missnöje yppas mot förrättningsmäns utlåtande, instämma målet till häradersrätt. § 8 i K. F. d. 20 Jan. 1824, jfd. med K. F. d. 30 Nov. 1841. " 406.
19. Vid laga skifte besluta delegarne, att en del af skogsmarken, som förut blifvit storskiftad, icke skulle i skiftet ingå; men då delegarne hade i skogsmarken flera skiften än Stadgan tillåter, samt flera hemmans enskilda slätter å samma mark lågo spridda inom andra delegares skogsskiften m. m., förordnades, att laga skifte skulle öfvergå äfven denna del af skogsmarken. " 517.
20. Landtmätares åtgärd att, på skiftesdelegarnes begäran, verkställa uppmätning af skifteslagets mark, innan för sådant ändamål sammanträde med dem egt rum. Vägrad fastställelse å skiftet . . . . . " 521.
21. Landtmätares obehörighet att anföra besvär öfver egodelningsrätts beslut i vidsträcktare mån, än såvidt afsäga skyldighet för honom att fullborda skiftesförrättning utan annan ersättning, än den han för skiftet, i behörigt skick förrättadt, egde åtnjuta . . . . . " 524.
22. Angående rättighet att nyttja och begagna inmutadt kalkstensbrott, för hvilket utmål icke visats vara lagdt. Förmummelse för längre tid tillbaka att bearbeta fyndigheten. Skyldighet att lemna afskrift af mutsedeln till egaren af marken. K. F. den 20 Oktober 1741. Grufvestadgan den 11 Januari 1855, § 11 . . . . . " 593.
23. Beträffande rättighet för innehafvare af en genom drätselkommissionen till viss man och arfvingar år 1857 upplåten tomt i Göteborg att derå uppföra en isköllare, utan hinder deraf att, enligt en af Kongl. Maj:t år 1866 gillad plan, en del af tomtens vore afsedd till allmän plats, och innan yrkande om tomtens afträdande för allmänt ändamål blifvit i vederbörlig ordning väckt. Röstberäkning hos domstolarne i detta mål . . . " 598.
24. Kronan mot Motala mekaniska verkstads aktiebolag med yrkande att bolaget måtte förklaras skyldigt att till Kronan afträda dispositionen af Kronans ström och vattenfall, mjölqvarn m. m. . . . . " 627.
25. I Vesterbotten, vid laga skifte i Abborrtjerns by, hvilken icke undergått storakifte, befanns att egorna till ett hemman icke ingått i skiftet; att byns gamla skatt och tillökningskatt behandlats såsom särskilda skifteslag; och att derjemte mellan karta och delningsbeskrifning öfver egorna för den på två hemman belöpande tillökningskatt stridighet förekom. Rättelse härutinnan . . . . . " 679.
26. Yrkande att hyreskontrakt angående lägenhet i stad måtte anses förverkad derför att hyresgästen begagnat lägenheten till handelslokal, i stället för boningerum, samt der anbragt en ångmaskin och hade upplag af eldfarliga varuartiklar m. m. " 682.
27. Lägenhet år 1825 afsöndrad från hemman på *nittio (90) års tid*. Åro bestämmelserna i KK. FF. den 19 Dec. 1827 och den 6 Aug. 1864, att besittningsrätten ej må sträckas öfver fem-

- tio (50) år, tillämpliga på sådan afsöndring som blifvit verkställd innan förstnämnda K. F. blef till efterrättelse gällande? Godtgörelse för det innehafvaren icke finge behålla lägenheten till den betingade tidens slut . . . . . Sid. 697.
28. Syn, hållen å pastorsboställe i Augusti 1875, sedan pastor afidit i Februari samma år. Påstående af hälftenbrukare, som afträdit bostället den 1 Maj, att synen, såsom för sent hållen, måtte förklaras ogild . . . . . » 718.
- Jfr. under rubr. *Rättegångsbalken* 2, 13.

E) Handelsbalken, Vexellag, Sjölag, Tullstadganden, Förlagsintekningar, Bevilling, Patenträtt¹⁾.

1. Angående yrkadt ansvar å skeppare, som med fartyg, afsedt för dykeri- och bergningsföretag, fört timmer till Norge utan att hos tullkammare anmäla resan och forslingen samt förskaffa sig tullpass. Tullstadgans §§ 37 och 42 tillämpliga eller icke? Kongl. br. d. 24 April 1863 . . . . . Sid. 20.
2. Skuldsedel å 4,000 kronor lemnad såsom pant för ett lån af 3,000 kronor. Pantemottagaren öfverlåter panten på tredje man, och denne lägsöker de derå tecknade löftesmännen för hela beloppet 4,000 kronor, hvilket de måste gälda. Löftesmännen lägsöka derefter pantemottagaren, som invänder att han för 3,000 kronor köpt skuldebrevet å högre belopp och derigenom blifvit oinskränkt egare af detsamma . . . . . » 38.
3. Om underlåtenhet att angående handelsfirma göra anmälan enligt K. F. den 28 Juni 1798. Jfr. årgången 1869 sid. 198; Årg. 1876 sid. 468, 671. Se här nedan 8. . . . . » 46.
4. Eger »verketällande direktör» för ett bolag att genom befullmäktigadt ombud i en rättegång hos Kongl. Maj:t föra bolagets talan, när direktören är försedd med bolagets öfrige styrelseledamöters uppdrag att »ensam för styrelsens räkning underteckna de fullmakter, inlagor och skrifter, som kunde komma i fråga att å bolagets eller styrelsens vägnar utfärdas?» . . . . . » 48.
5. Innehafvare af vaxel utsöker dess belopp, men gitter ej visa sig vara vaxelns egare i den ordning § 42 i Vexellagen stadgar . . . . . » 97.
6. Angående skyldighet att fullgöra leveransafstal, slutadt med ombud. Orderlista. Villkor vid aftalet, tiden och stället för levereringen. Bevisning. Kontramandering . . . . . » 112.
7. Bräutningsanspråk med anledning af ångfartygs sammanstötning (Finska fartyget »Dagmar» och svenska fartyget »Gustaf II Adolf»). Sjölagen §§ 49 och 172. Seglations-ordningen d. 22 Juni 1869, 13, 14, 19 §§ . . . . . » 131.
8. Ytterligare om uraktlåten anmälan af handelsfirma. Se här-
ofvan 8 . . . . . » 146.
9. Om bättre rätt till lösegendom, som hos en pantlånare blifvit tagen i mät . . . . . » 207.

¹⁾ Om konkurs och inteckningar i fastigheter samt om försäljning af spritdrycker m. m., se särskilda rubriker.

10. Öfverenskommelse («förening») med förbindande kraft, eller icke? . . . . . Sid. 220.
11. Bräuvinsleverans icke i allo fullgjord enligt slutsedel. Den levererade delen af partiet emottagen af köparen utan anmärkning. Återkallad vadetalan i hofrätt, men sedan fullföljd. Återstoden af bräuvinspartiet slutligen levererad, och det hela betaldt tre månader *derefter* enligt slutsedeln . . . . . » 296.
12. Fartygs sammanstötning (ångfartyget »Wester-Norrland» samt slupen »Henning»). — Genom dom hade Kongl. Maj:t förklarat att en i anledning deraf mot befälhafvaren å »Wester-Norrland» af »Henninga» skeppare instämd ersättningstalan icke kunde bifallas. Det oaktadt yrkar i uttagen stämning Wätö sjöförsäkringsbolag, att nämnda ångfartygsbefälhafvare måste åläggas ersätta det belopp bolaget måst till skepparen å slupen »Henning» utbetala . . . . . » 374.
13. Angående skyldighet för bolagsmän att en för alla och alla för en svara för bolagets skuld. Handelsbalkens 15 kap. 2 §. » 417.
14. Angående ombuds och förvaltares redovisningsskyldighet samt ersättning för dess bevär; Konungens Befallningshafvandes meddelade förbud att utlemna något af en affiden persons qvarlätenskap innan laga kraft egande dom fallit rörande testamentsklander . . . . . » 506.
15. Två personer A. och B. teckna solidarisk och proprie borgen under ett skuldebref. B. afviker ur riket, och hans egendom afträdes till konkurs. Derefter underskrifver en tredje löfvesman C. och åtager sig enahanda borgen som de två förnämnde. Men den sistnämndes namn öfverkorras. Åligger det vid sådant förhållande A. att gälda skuldebrefvets hela belopp? . . . . . » 552.
16. Lösöfverköps-afhandling, icke underskrifven af köparne, kungöres i kyrkan å nästa söndag efter afhandlingens datum och inlemnas till kronofogden inom åtta dagar efter kungörandet, men ingifves icke till häradersrätten innan säljarens egendom redan var till borgenärers förnöjande afträdd; i hvad mån skall en sådan afhandling ega bestånd? Jfr. denna tidskrift årg. 1864, sidd. 55, 62 o. f. . . . . » 572.
17. Angående försäljning af utländska varor utan erläggande af den för dylik handel stadgade beviljning. Utländsk man som erhållit Kongl. Maj:ts tillåtelse att tills vidare här i riket vistas . . . . . » 583.
18. Utländsk skeppares anmälan hos svenak tullbevaknings-inspektion att vilja afgå till annan svensk ort. Förändring af denna reseplan. Skepparens underlåtenhet att i märkrulla lemna vederbörlig uppgift derom att han besökt utrikes ort; erläggande af umgälder. Tullstadgan den 7 December 1860 § 84, mom. 1 och 2. Nådansökan . . . . . » 585.
19. Leveranskontrakt afslutadt om en viss myckenhet tackjern af en delegare i bolag, »för egen och medintressenters räkning». Hvad förpligtelse medför sådant kontrakt för afslutaren, den der uppburit hela den betingade köpeskillingen . . . . . » 641.
20. För kreditivkontrakt, lydaude å femhundra kronor (dock detta belopp endast med *siffror* utmärkt, och ett tomrum lemnadt) gå flera löftesmän i solidarisk och proprie borgen. Sedermera blir beloppet af kreditivtagaren förfalskad till Femtusen

- (5,000) kronor. I borgensmeningen var icke summan utsatt, för hvilken borgades, utan endast *eför afvänsstående förbindelsen*. Kunnas vid sådant förhållande, när gäldenären brister i betalningen, löftesmännen åläggas gälda det genom förfalskning tillkomna beloppet *Femtusen* kronor? Jemför årg. 1872 sid. 516 o. f. Sid. 653.
21. Behörig vaxelöfverlåtelse, eller icke? Vexellagens 3 kap. Klagan, som icke åsyftar ändring i *domslutet*, lemnas utan afseende . . . 658.
22. Rättningstalan mot medlemmar af ett bolags styrelse för underlåtenhet att hafva behörigt inseeende öfver bolagets fabriksrörelse och öfver räkenskapsföringen . . . 716.
- Jfr. under rubr. *Jordabalken* 6.

F) Strafflagen och dertill hörande förordningar.

1. Eger allmän åklagare fortsätta åtal på grund af hustrus angifvelse mot sin man om misshandel, ehuru hustrun återkallar sin angifvelse. K. F. om Strafflagens införande m. m. d. 16 Febr. 1864, 19 § 4 mom. Våldsamt motstånd vid offentlig förrättning, eller icke? . . . Sid. 148.
2. Brottmål underkastadt allmänt åtal, eller icke? Stadsfiskal erhåller förståndigande att om ett domstolens uppskofsbeslut i målet underrätta parterna. Fiskalskiakt åtal . . . 271.
3. Rån och dråp eller mord, dödsstraff eller straffarbete på lifstid. . . 438.
4. Angående sammanläggning af straff. Hofrätts skyldighet att taga under pröfning Konungens befallningshafvandes hemställan i sådant ämne jemlikt K. F. den 16 Februari 1864 ang. nya strafflagens införande § 9 samt § 11, mom. 2 och 9, jemförde med strafflagens 4 kap., 8 §, 2 mom. . . 620.
5. Om sammanläggning af straff enligt Strafflagens 4 kap. 10 §. jemförd med 5 och 8 §§ i samma kapitel . . . 671.
- Jfr. under rubr. *Rättgångsbalken* 4. *Handelsbalken* 20. *Byggningsbalken* 6.

G) Utsökningsbalken. Auktionsväsendet.

1. Införsel i embetemens *slön* får icke sträcka sig till de honom anslagna s. k. tjänstgöringspenningar. Utsökningsbalken 7 kap. 2 §. K. F. d. 8 Oktober 1740 . . . Sid. 9.
2. Tvist om återgång af fastighetsköp. Utmätningssauktion innan denna tvist blifvit slutligen afgjord. Följden deraf att en sådan utmätningssauktion icke blifvit öfverklagad . . . 142.
3. Vid fastighets-auktion i afslag ropas *»mitt* af två personer så tätt på hvarannan, att auktionsförrättaren ej hunnit deremellan fälla klubban. Nytt utrop i uppslag företages mellan de bjudande. Saknad fullmakt . . . 156.
4. Vid auktion inropas en del på rot stående gräs och vass (i den torrlagda delen af den s. k. Nosaby-Hammarsjön). Genom sedermera inträffad öfversvämmning omöjliggöres gräs- och vassskörden. Yrkande att den, som till försäljning utbjudit ifrågarvarande höhöstnad, måtte ansvara för det att den torrlagda delen af sjön icke fortfarande hållits vattenfri. . . 422.
- Jfr. under rubr. *Jordabalken* 4, 7, 8. *Handelsbalken* 2, 14.

H) Rättegångsbalken. K. F. om stämpelpapper.

1. Ansökan i fråga om behörighet att föra andras talan inför rätta Sid. 35.
  2. Beträffande rådhusrätts behörighet att hålla af- och tillträdes-
syn å qvarn inom stads område. . . . . " 51.
  3. Ytterligare angående åtkomsthandlingars utlemnande till veder-
part (editio documentorum). Se årg. 1875 sid. 680; årg. 1876
sid. 69. . . . . " 53.
  4. Upphåfvande af domstolarnes beslut om edgång ålagd *A.*,
som yrkat ansvar å *B.* enligt 10 kap. 20 § Strafflagen för
det denne egenmäktigt tagit ett smedstäd från *A.*; genom
hvilken edgång skulle fulltygas, att, då *B.* afhemtade städet,
A. icke innehade detsamma som lån af *B.* . . . . . " 174.
  5. Utgör den omätändighet att en domare eger aktiebref i ett
bolag, ställda till innehafvaren, laga jäf för samme domare
att taga befattning med ett mål emellan bolagets styrelse och
en detsammas gäldenär, angående en jemförelsevis mindre skuld-
fordran. Rättegångsbalkens 18 kap. 1 §. Plenimål i Högsta
Domstolen. (Se Minnesboken) . . . . . " 243.
  6. Angående verkställighet af helsevårdsnämnds beslut utan hin-
der af deröfver anförde bevärf. . . . . " 268.
  7. Rättegångsfullmakt hvarken bestyrkt med vittnen eller försedd
med utfärdarens insegl. Rättegångsbalkens 15 kap. 4 § . . . . . " 290.
  8. Då fullmäktig, som vid underrätt bevakat hufvudmans talan
uti en sedermera hos K. M. fullföljd sak, icke hos K. M. in-
ställt sig såsom hufvudmannens rättegångsombud; tillhör full-
mäktigens hos K. M. gjorda framställning om bestämmande af
arfvodelön K. M:s omedelbara upptagande? Rätteg.-balkens
15 kap. 12 §. Se Högsta Domstolens minnesbok . . . . . " 350.
  9. Beträffande stämpelpapper å inteckningar för skogsafverknings-
kontrakt till säkerhet ej mindre för kontraktets bestånd, än
för sjelfva arrendeafgiften . . . . . " 416.
  10. Ändringsökande i dom på grund af stadgandet i 25 kap.
22 § Rättegångsbalken . . . . . " 429.
  11. Åläggande för här vistande danak man att betala ett belopp
penningar, som han inför förlikningskommission i Danmark
erkänt sig vara skyldig till en handlande i Hamburg . . . . . " 539.
  12. Laga kraftvunnen dom, eller icke, beträffande testamente?
Rättegångsbalkens 31 kap. 8 §. Resningsansökan . . . . . " 544.
  13. Ledamot i Egodelningsrätt jäfvig emedan han förut, under skif-
tets handläggning af landtmätare och gode män, varit full-
mäktig för en delegare i skifteslaget. Rättegångsbalken 18:1. . . . . " 622.
  14. Borgen, ingången af *Norska* undersåter, «för kostnad och
skada», som Hofrätt kunde känna part i en rättegång skyldig
att sir vederpart i saken gälda. Anmärkning deremot i
nämnde domstol icke framställd å vederdelosidan. . . . . " 677.
- Jfr. under rubr. Handelsbalken 4, 11, 12, 14, 21. Giftermålsbalken 1.
Byggningsbalken 9, 16, 28. Strafflag 2, 4. Jordabalken 1.*

I) Inteckningslagen¹⁾.

1. Påstående om intecknings vinnande utan att förete skuldebref eller annan handling, som bestyrkte fordringens tillvaro, ännu mindre beloppet af densamma . . . . . Sid. 26.
2. Ytterligare om personlig ansvarighet för intecknad gäld, den fastighetens köpare förklarat sig öfvertaga . . . . . » 564.
3. Angående panthafvares försummelse att bibehålla pantsatt inteckning vid lif . . . . . » 692.
Jfr. under rubr. *Jordabalken* 1, 4, 7, 8.

K) Konkurslagen.

1. Återkalladt ansvarsyrkande mot gäldenär, dömd till fängelse under ett år för det han visat uppenbar vårdslöshet mot sina borgenärer . . . . . Sid. 36.
2. Rörande uppekof med försäljning af konkursbos fasta egendom. Konkurslagens 52 § . . . . . » 57.
3. Vid sammanträde i konkurs åtaga sig borgenärerna att ansvara en särskild fordringsägare för gäldande af inteckningar, dem han bevakat. Sedan syssломännen i konkursen aflemnade slututdelningsförelägg och redovisning, samt konkursen afslutats, blefvo de af samme fordringsägare instämde till Domstol med yrkande att dem måtte åläggas betala *allt* hvad af inteckningarna var oguldet, jemte laga ränta. I hvad mån kunna syssломännen förbindas till ett sådant ansvar? . . . . . » 533.
Jfr. under rubr. *Ärfdabalken* 4. *Handelsbalken* 15, 16.

L) KK. FF. dels om tillverkning och försäljning af spritdrycker, dels om försäljning af vin, öl och andra loke spirituösa drycker.

1. Åtal för införande till *Lappmarken* af spritdrycker . . . . . Sid. 256.
2. En af Kon:s befalln: h gifven resolution den 6 Aug. 1873 om tillstånd att försälja öl, upphäfd genom K. F. den 18 Sept. 1874, eller icke? . . . . . » 341.

IV. Förvaltning.

1. Förvaltningsärende. Rättighet till allmän flottled eller icke?
Jfr. denna Tidskrift årgången 1876 sid. 17 o. f. . . . . Sid. 748.

¹⁾ Om de så kallade *Förlagsinteckningarna* se under rubr. *Handelsbalken*.

2. Pastoralier att utgå från ett hemman till enka, som genom aftal med Domkapitel fått på sig öfverlåten stiftets byggnadskassas rätt att under ett ecklesiastikår uppbära inkomster af kyrkoherdebeställning. . . . . Sid. 755.
3. Beträffande afgift till presterskapet för frälseräntor. . . . . " 757.
4. Om erläggande af lönebidrag till kyrkoherde från tegelbruk. " 758.
5. Skola körslor och dagsverken till ny fattighusbyggnad samt öfriga bidrag dertill utgöras efter hemmantalet eller efter fyrktalet? K. F. ang. fattigvården den 9 Juni 1871. § 33 . . . . . " 760.

Rättelser.

Sid. 526, sista raden, står: oga; läs: icke oga
 " 624, raden 10, " *Pariehl*; " *Parieu*

Underrättelse för Bokbindaren.

Hela årgången kan mycket väl inbindas i ett enda band.

Ehvad detta sker, eller den bindes i två band, så sättes senare afdelningens titelblad näst framför sid. 401 (n:o 78).

Efter första afdelningens titelblad följer:

1. Innehållsförteckningen sidd. III—XIV.

2. Texten sidd. 1—400.

3. Andra afdelningens titelblad, såsom ofvan är nämnt.

4. Texten siddorna 401—768.

5. Alfabetiska registret sidd. 769 o. f.

Ryggtiteln blir: *Naumann*. Tidskrift för Lagskipning m. m. Årgången 1877. 1 Afd. 2 Afd.

1.

Högsta Domstolens utlåtande öfver Riksdagens förslag till förordning
angående pantsättning af jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig
anläggning.

Under den 9 Maj 1876 aflät till Kongl. Maj:t Riksdagen en underdånig skrifvelse af detta innehåll: »Stormäktigste allernådigste Konung! Hos Riksdagen har kommit under öfvervägande det trängande behovet af lagstiftningsåtgärders vidtagande för beredande af säkerhet för lån till sådana jernvägar, kanaler eller andra dermed jemförliga anläggningar, som ej må med inteckning jemlikt Kongl. förordningen den 16 Juni 1875 belastas och äro af den betydighet, att de egas af aktiebolag.

I fråga om formerna för beredande af en sådan säkerhet har Riksdagen dels funnit de egendomliga förhållanden, som med ifrågavarande anläggningar ega rum, omöjliggöra tillämpningen på dem af de bestämmelser, som gälla för inteckning i fast egendom, dels ock ansett en annan omständighet tala för användandet af en olika form för pantsättningen, än det vanliga inteckningsförfarandet.

De lån, som lemnas för anläggande af jernvägar, äro nemligen vanligen af sådan betydighet, att de icke kunna fås hos enskilda personer, utan att för dem utfärdas obligationer, hvilka till högst betydliga belopp spridas bland allmänheten. Då lagstiftaren anser sig böra i dylika anläggningar tillåta hypotek för berörda värdepapper, synes äfven omsorgen derom, att förtroendet till dem må bevaras, oafvisligen fordra, att lagstiftaren jemväl tillser, att den säkerhet, som sålunda beredes, blifver verklig och icke blott skenbar. Men om lagstiftaren medgäfvit, att jernvägar i likhet med andra fastigheter finge, utan den kontroll som för så-

dant ändamål erfordras, intecknas äfven för mindre lån, så skulle möjligen dessa anläggningar kunna af dylika inteckningar komma att belastas till så hög grad, att för de på penningemarknaden cirkulerande obligationerna föga eller ingen tillgång vid inträffande ofall förefunnes.

Hufvudsakligen af detta skäl och med ledning af hvad i andra länders egt rum, har Riksdagen ansett pröfningen huruvida lån till visst belopp må mot säkerhet i anläggning af ifrågavarande beskaffenhet upptagas böra till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnas.

Beträffande de lån, som före författningens utfärdande blifvit upptagna, har Riksdagen funnit lämpligen kunna stadgas, att, der dessa, såsom statslånen, blifvit lemnade med vilkor om säkerhet i jernvägen, de äfven böra på grund af de giltiga anspråk på en sådan säkerhet, de dymedelst förvärfvat, enligt lag få samma säkerhet sig tillerkänd och sålunda njuta företrädesrätt framför de lån, för hvilka pantsättning enligt författningen beviljas; men att de öfriga äldre lånen, för hvilka några dylika anspråk icke kunna åberopas, skola oförkränkta bibehållas vid den rätt de före författningens utfärdande egt och följaktligen om dem endast föreskrifvas, att pantsättning efter den nya lagen ej må verka dem till förfång; och lärer, såsom Riksdagen föreställer sig, Eders Kongl. Maj:t icke meddela tillstånd till upptagande af nya lån mot säkerhet i anläggning af ifrågavarande natur, om derigenom någon fara skulle uppstå för sådana äldre lån, hvilka icke blifvit företrädesrätt tillförsäkrade.

I öfverensstämmelse härmed har Riksdagen för sin del beslutat följande:

Förordning angående pantsättning af jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig anläggning.

Vill aktiebolag, som erhållit tillstånd till anläggning af jernväg med rätt att förvärfva dertill erforderlig mark enligt gällande författningar om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, i jernvägsanläggningen bereda säkerhet för lån till visst belopp, göra derom ansökan hos Konungen. Finner Konungen skäl att ansökningen bifalla,

utfärdas derom allmän kungörelse; och ege i det fall innehafvare af de för nämnda lån utgifna förbindelser i all sådan till jernvägen hörande fast egendom, som ej må med in-teckning enligt förordningen den 16 Juni 1875 belastas, i den mån samma egendom är eller varder af bolaget förvärfvad, panträtt, såsom vore in-teckning beviljad, samt i bolagets till jernvägen och dess drift hörande lösegendom enahanda förmånsrätt, som förlagsman i det, som med förlaget tillverkad är.

För bibehållande af den säkerhet, hvarom här sägs, erfordras ej förnyelse såsom om in-teckning för fordran stad-gadt är.

Varder af Konungen säkerhet beviljad för flera lån, ege det lån företråde, hvarom kungörelse först blifvit ut-gifven.

Hvad sålunda stadgadt är må ej lända till förfång för fordran, som före denna författnings utfärdande uppstått. Har för sådan fordran säkerhet i anläggningen blifvit utfäst, ege den fordran företråde framför annan, hvarför pantsätt-ning enligt denna författning meddelats.

Denna författning gälle äfven om sådan aktiebolag till-hörig kanal- eller annan anläggning, som ej må med in-teck-ning enligt förordningen den 16 Juni 1875 belastas.

Med underdånigt tillkännagifvande häraf, framhär-dar etc.» —

Öfver detta förslag har K. M. enligt 87 § Regerings-formen äskat Högsta Domstolens utlåtande, hvilket afgafs den 15 December 1876 i närvaro af justitieråden *Carleson, Naumann, von Hofsten, Olivecrona, Lindhagen, Svedelius* och *Hermarck*.

De två sistnämnda förenade sig om följande yttrande: »Rättigheten till beviljande af säkerhet uti de i förslaget om-nämnda anläggningar synes längre utsträckt än afsedt varit. Riksdagens förhandlingar i ämnet utvisa, att man ej velat medgifva slik rättighet åt andra bolag än dem, hvilkas ord-ningsreglor blifvit af Kongl. Maj:t fastställda och sålunda innebära garanti därför, att bolagen tillkommit i laga ord-

ning och äro inrättade på ett för deras framtida bestånd betryggande sätt. Ej heller torde afsigten hafva varit att underlätta upptagandet af lån för andra ändamål än åstadkommandet och tillhandahållandet åt allmänheten af jernvägar, kanaler eller andra dylika anläggningar; men förslaget är affattadt i sådana ordalag, att enligt detsamma ej mindre aktiebolag, hvilkas bolagsordningar *icke* blifvit af K. M. fastställda, kunna bereda sig rättighet att upptaga lån emot säkerhet af ifrågavarande beskaffenhet, än äfven upplåning af aktiebolag verkställas till ändamål, som äro alldeles främmande för de anläggningar, i hvilka säkerhet beviljas.

Det synes icke lämpligt, att, i strid mot lagstiftningens allmänna principer, medgifva stiftandet af *panträtt* uti egendom, som vid pantsättningstillfället ännu ej är i pantgifwarens ego; och då till följd af det sätt, på hvilket expropriationslagens föreskrifter blifvit i fråga om förvärfvande af jord till jernvägsanläggningar tillämpade, åtskilliga enskilda jernvägsbolag till deras anläggningar innehafva och nyttja jordområden, som icke blifvit till omfång och gränser behörigen bestämda, skulle det kunna leda till betänkliga rättsförvecklingar, om panträtt finge i dessa anläggningar beviljas innan deras jordområde blifvit tillförlitligen bestämdt.

De stadganden i förslaget, hvilka äro afsedda att ordna *äldre* långgifvares förhållanden till dem, som *efter* författningens utfärdande försträcka penningar, torde kunna i tillämpningen leda till rättsvidriga följder. Om ett jernvägsaktiebolag före författningens utfärdande upptagit exempelvis två lån och utfäst säkerhet i jernvägen för det ena, men icke för det andra, skulle de begge långgifvarne, — hvilka *enligt nu gällande lag* hafva *lika* betalningsrätt, — på grund af säkerhetsutfästelsen, hvilken då den gjordes saknade all rättslig betydelse, komma i olika ställning till den, som enligt författningen erhållit panträtt i jernvägen. I dylikt fall inträffar äfven, att ett efter författningens utfärdande upptaget lån, hvilket *ej* har panträtt, råkar, i förhållande till

ett äldre lån, erhålla *bättre* betalningsrätt, än om panträtt blifvit beviljad.

De anmärkta bristernas menliga verkan skulle möjligen i väsendtlig mån kunna förekommas genom sättet hvarpå lagen tillämpas, men med de inskränkningar och villkor, tillämpningen i sådant fall påkallade, blefve lagen föga användbar och nyttan af densamma följaktligen högst tvifvelaktig. Vid sådant förhållande anse vi oss ej böra tillstyrka godkännandet af Riksdagens ifrågavarande förslag».

Högsta Domstolens fleste ledamöter justitieråden *Naumann, von Hofsten, Olivecrona* och *Lindhagen* afgåfvo följande gemensamma utlåtande:

»Ingenting är vid lagstiftning viktigare än att strängt och följdriktigt vidhålla stadgade juridiska begrepp, enär derförutan reda och enhet i lagskipningen lätt blefve omöjliga. Det föreliggande förslaget felar mot denna regel i afseende å begreppen *pant* och *panträtt*, sådana de allmänneligen förekomma i vår lag och bestämmas af rättsvetenskapen.

I fråga om *fast* egendom skulle, enligt förslaget, pant-rätt få beviljas utan att gäldenären ännu egde något af den egendom, hvori panträtten komme att gälla; och beviljandet skulle ske under former, vidt skilda från dem, som skola iakttagas vid pantsättning af annan fast egendom och hvilka med skäl ansetts nödiga för betryggande af allmänna rätts-säkerheten och den enskildes rätt. Ett bolag, som vill åstadkomma vare sig jernväg, kanal eller annan dermed jemförlig anläggning, såsom flottled, hamn, fördjupning och rätande af ström eller annan farled m. m., behöfver i allmänhet, för att försäkra sig om tillgång till det för anläggningen nödiga kapital, uppgöra aftal om lån hufvudsakligen *innan* arbetet ännu börjats eller i nämnvärd mån fortgått och således innan bolaget eger någon anläggning eller den för densamma behöfliga mark. Medgifvandet att under sådana förhållanden bevilja panträtt i obestämd fast egendom, som dels i denna egenskap ännu ej alls finnes till, dels icke finnes i gäldenärens ego, innebär en fullkomlig brytning i begreppet pant-rätt i fast egendom, sådant detta stadgas genom inteckning,

hvilken ej får ske i annat än bestämd fast egendom, som lagligen visas vara gäldenären tillhörig.

Den sålunda införda förvirringen i begreppsbestämmelserna minskas ingalunda genom förslaget föreskrift derom, att den beviljade panträtten träder i kraft och blir en verklighet på helt och hållet obestämda tider, nemligen i den mån den egendom, hvori han skall gälla, är eller varder af bolaget förvärfvad. Då nemligen det icke lärers kunna vara förslaget mening, att, i händelse af kollision, den panträtten åtföljande förmånsrätt till betalning skulle för olika delar af anläggningen räknas från dessa obestämda och mången gång obestämbara tider, då jordeganderätt förvärfvats och öfver hvilka en offentlig kontroll ej torde vara möjlig och icke heller blifvit i förslaget förutsatt, utan förmånsrätten synes skola räknas från den dag Kongl. Maj:ts kungörelse om beviljandet utfärdats, så visar sig en ytterligare förvirring af de juridiska begreppen deri, att en god del af de på panträtten grundade rättigheter skulle finnas till långt innan panträtten sjelf tillkommit.

Det vill synas som skulle en tillfredsställande säkerhet för de i förslaget afsedda lån kunna vinnas, utan rubbning af lagens allmänna grunder, genom att meddela blott *förmånsrätt*, i stället för panträtt, på sätt jemväl inom Riksdagen af åtskilliga ledamöter blifvit satt i fråga.

Då denna rätt gäller endast i händelse af kollision mellan flera fordringsegare, måste, för att den skall göras verksam, innehafvaren deraf vara berättigad att, om hans säkerhet i bolagets egendom hotas, *söka och få bolaget försatt i konkursstillstånd*, hvarom lämplig föreskrift lätteligen bör i konkurslagen kunna införas.

De stadganden till begränsande af bolagets rätt att oinskränkt förfoga öfver anläggningen, hvilka i öfrigt för ändamålets vinnande kunna vara af nöden utöfver det i Inteckningslagen redan förekommande förbudet att inteckna densamma, torde icke vara andra, än som osökt härflyta från den gifna rättigheten att mot egarens vilja exproprieras mark för anläggningen, samt i allt fall böra finnas för att ega

trygghet derom att anläggningen alltid motsvarar sitt för expropriationsrättens meddelande förutsatta ändamål att fortfarande hållas tillhanda i egenskap af allmän farled, såsom bestämmelsen: att *bolagets till anläggningen hörande fasta egendom ej må delvis utmätas*, och att *bolaget icke må till annan öfverlåta denna egendom utan Konungens tillstånd*, hvilken sistnämnda föreskrift redan finnes i bolagsmännens eget intresse intagen i de allra flesta bolagsordningar för jernvägsaktiebolag.

Hvad angår säkerheten i den till anläggningen och dess drift hörande *lösa egendom*, såsom rörlig materiel m. m., så lærer förslagets mening böra antagas vara den, att deri erhålles endast *förmånsrätt*, ehuru någon tvekan i detta hänseende kan uppstå vid jämförelse med hvad emot slutet af förslaget förekommer derom att en före den tillämnade författningens utfärdande uppkommen fordran i visst fall skall ega företräde framför annan, »hvarför *pantsättning* enligt denna författning meddelats».

Är nämnda antagande riktigt, så öfverensstämmer förslaget redan med ofvan uttalade åsigt i ämnet, och förslagets innehåll i denna del utgör ett ytterligare skäl att i den fasta egendomen bestämma enahanda slags säkerhet som i den lösa. Någon sådan inskränkning, som, enligt hvad ofvan är anmärkt, må anses nödig i afseende på bolagets rätt att förfoga öfver den fasta egendomen, förutsätter icke förslaget och torde icke heller vara behöflig eller lämplig för den lösa, hvilken bolaget bör vara mer oförhindrad att afyttra eller utbyta mot annan efter behag. Faran, som kan uppkomma härigenom eller till följd deraf att den lösa egendomen får pantsättas eller tagas i mät, är vida mindre än i fråga om den fasta egendomen, derför att, huru betydande den lösa egendomens värde än må vara, detta dock blir jämförelsevis ringa i förhållande till värdet af den fasta, och svårligen kan vara större än att det mer än motsvaras af det tillskjutna aktiekapitalet. Om nu den förmånsrätts-egande borgenären tillägges *rätt att få bolaget försatt i konkurs*, i händelse afyttring, pantsättning eller utmätning

af bolagets lösa egendom sker i sådan skala, att farhåga kan uppstå för den rörliga materielens tillräcklighet för anläggningens drift, så torde, under förutsättning att förmånsrätten på lämpligt sätt bestämmas, det från lagens sida vara tillräckligt sörjdt för denne borgenärs trygghet.

Emot förslaget bör vidare anmärkas, att den ifrågasatta säkerheten ej bör komma annat bolag till godo, än som fått sin bolagsordning af Konungen fastställd, hvilket ock synes hafva varit Riksdagens mening, ehuru det ej kommit att i förslaget uttryckas. Likaså torde sådan säkerhet böra meddelas till förmån endast för de bolag, som enligt bolagsordningen hafva till uteslutande eller hufvudsakligt ändamål att för egen räkning utföra eller eljest ega sådan anläggning, som ifrågavarande förslag afser. En föreskrift härom torde visserligen ej ovilkorligen hindra bolag att, sedan den begärda säkerheten af Konungen beviljats, använda det upplånade kapitalet eller någon del deraf till ändamål, som äro för anläggningen främmande, men föreskriften utgör åtminstone ett starkt moraliskt band på bolaget.

Slutligen instämma vi uti den af justitieråden Svedelius och Hernmarck gjorda anmärkning emot förslagets bestämmelser om ordnandet af rättsförhållandet emellan *äldre* långgivare och dem, som *efter* författningens utfärdande försträckt penningar.

Af hvad som sålunda blifvit anfördt föränlätas vi att *afstyrka* bifall till det remitterade förslaget¹⁾.

Justitierådet *Carleson* instämde uti det af justitieråden Svedelius och Hernmarck afgifna yttrande.

¹⁾ Med detta utlåtande kan jämföras Högsta Domstolens utlåtande den 18 Sept. 1861 rörande det då framställda förslag till författning angående *underpant i lösegendom*. Se *Schmidts* juridiska arkiv 84 B., sid. 387 o. f. — Jfr. äfven vår tidskrift tredje årgången 1866, sidd. 642 o. f.

2.

Införsel i embetsmans »lön» får icke sträcka sig till de honom anslagna s. k. tjänstgöringspenningar. Utsökningsbalken 7 kap. 2 §. K. F. d. 8 Oktober 1740.

Häradshöfdingen i Björkekinds m. fl. häraders domsaga E. A. Landegren utfärdade i Augusti månad 1866 till riksbanken eller ordres en skuldförbindelse å 3,200 rdr med ränta samt lemnade, såsom hypothek därför, två andra skuldebref å tillhopa 6,000 rdr. Genom K. befides i Östergötlands län utslag den 24 April 1867 förpligtades L. att, emot återstående af sin förbindelse och hypotheken, till riksbanken betala 3,200 rdr jemte ränta från den 21 November 1866 äfvensom 20 rdr 3 öre i ersättning för lagsökningskostnad. Emellertid hade L. råkat i konkurs; och efter det riksbanken på grund af ofvan omförmälda hypothek af vederbörande gäldenärer utbekommit tillhopa allenast 2,827 rdr 84 öre, så att å det af L. förskrifna kapital då återstod oguldet 372 rdr 16 öre, bevakade riksbanken i L:s konkurs sin återstående fordran, hvarå i utdelning erhöles 7 rdr 25 öre.

Sedan L:s konkurs i December 1874 afslutats, sökte ombudsmannen vid riksbanken hos K. befide i Östergötlands län att, till gäldande af bankens kapitalfordran 364 rdr 91 öre med upplupen och vidare upplöpande ränta samt tilldömd kostnadsersättning 20 rdr 3 öre, utmätning måtte hos L. verkställas, och att, om dervid sagnades tillgång till skuldens fulla betalande, införsel till säkerhet för densamma måtte meddelas i de L. tillkommande löneförmåner.

Efter verkställt utmätningsförsök, dervid befunnits att L. saknade all tillgång, infordrades L:s yttrande öfver införselansökningen; och invände L. mot densamma, att införsel ej kunde beviljas i mer än hälften af det belopp 75 rdr b:co, som vid tiden för skuldebrevets utfärdande utgjort

hans årliga lön; att hvad han numera derutöfver uppbure i lön utgjorde vederlag för mistade sportler; att sportler, förvärfvade efter konkurs, icke finge utmätas för äldre gäld; att, om än införsel skulle kunna meddelas i hälften af härads-höfdings nuvarande lön, det likväl, sedan konkurs egt rum, för gäld, som deri bevakats, enligt 32 § konkurslagen uppstode ett särskildt förhållande, i det att gäldenär svarade derför allenast med hvad han efter konkursen kunnat ärfva eller förvärfva; att det förvärf, som af tjenstemans lön kunde uppkomma, vore rimligtvis ej annat eller mera än det öfverskott, som möjligen uppstode, sedan af lönen bestridts utgifterna för tjenstens handhavande samt tjenstemannens och hans familjs underhåll; att L:s löneinkomster icke lemnade sådant öfverskott; samt att införsel uti tjenstgöringspenningar i intet fall kunde ifrågakomma, enär dessa vore att anse icke såsom lön utan såsom lönetillägg, hvilket lika litet som sportler kunde tillfalla annan än den, som utöfvade tjensten.

Ombudsmannen vidhöll ansökningen med anmärkning, att tjenstgöringspenningar icke vore afsedda till betäckande af kostnad för embetsförvaltningen, ty dertill funnes, i de domsagor, der sportlerna ansetts icke förslå, särskildt förvaltningsbidrag anslaget.

K. bef:de yttrade i utslag den 13 November 1875: att som L. hvarken gittat bestrida fordringsanspråket eller styrkt, att å det honom genom åberopade utslaget den 24 April 1867 till betalning ådömda belopp guldits mera, än som i ansökningen uppgifvits, samt vid verkställd undersökning vederbörligen blifvit styrkt, att L. till gäldande af sin ifrågavarande skuld saknade annan tillgång än de löneförmåner, han såsom häradshöfding i ofvannämnda domsaga åtnjöte; alltså och utan afseende å hvad L. deremot invändt, blefve med stöd af 7 kap. 2 § U.-B. och K. F. den 8 Oktober 1740, riksbanken beviljad laga införsel uti de L. såsom häradshöfding i nämnde domsaga tillkommande löneförmåner af lön och tjenstgöringspenningar sålunda, att hälften af dessa förmåner skulle till gäldande af riksbankens ifrågavarande fordran, i kapital 364 kronor

91 öre jemte ådömd ogulden ränta samt 20 kronor 3 öre lagsökningskostnadsersättning, användas; dock att annans förut tilläfventyrs egande äldre eller bättre rätt derigenom icke förnärmades, och att för öfrigt iakttoges, att den ränta, som upplupit till den tid, då första afbetalningen komme att ega rum, skulle riksbanken först godtgöras och det öfriga på kapitalet afgå, men att ränteberäkningen derefter skulle stanna och de sedermera skeende afbetalningarne afkortas allenast på hufvudstolen, likväl med rätt för riksbanken att, i fall L. sedermera någon egendom eller penningar tillfölle, deraf söka betalning för hvad i räntan sålunda komme att brista.

Landegren anförde besvär hos Göta hofrätt och åberopade dervid hvad han förut genmält.

Hofr:n fann i utslag den 15 Mars 1876 skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i K. bef. des öfverklagade utslag.

Om detta beslut förenade sig hofrättsråden *Hessle* och *Lejman*, assessoren *Bratt* samt v. här.höfd. *Ståhlberg*. Deremot var assessoren *Fagerberg* skiljaktig och yttrade: »Då tjänstgöringspenningar icke kunna hänföras till årlig lön, pröfvar jag lagligt på det sätt ändra öfverklagade utslaget, att ansökningen om införsel i de L. tillkommande tjänstgöringspenningar icke kan af mig bifallas».

På de skäl han förut anført, sökte Landegren i underdånighet ändring i hofrättens utslag.

N. rev. (t. f. rev.-sekr. *Skarin*, föredragande, *Westman* och *Lilienberg*) hemställde i underdånigt betänkande, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hofr:ns utslag.

Saken föredrogs inför H. D. den 29 November 1876 och då de Landegren tillkommande tjänstgöringspenningar ej vore till hans årliga lön att hänföras, pröfvade H. D:s fleste ledamöter (just.råden *Södergren*, *Wretman*, *Nau-mann*, *von Hofsten*, *Rabe* och *Lindhagen*) lagligt att, med ändring af hofr:ns utslag, ogilla det å riksbankens vägnar framställda yrkande om införsel i sagde tjänstgöringspen-

ningar; hvaremot hofrens utslag i öfrigt af desse ledamöter gillades.

Just.rådet *Huss* biföll det underdåniga betänkandet.

Kongl. Maj:ts dom utfärdades den 11 December 1876.

3.

Obehörigt borttagande af gammal fördämning i ström. Gerningsmannen ålägges att inom fjorton dagar hafva försatt fördämningen i förut be-
fintligt skick, vid äfventyr att vederparten eljest finge sjelf derom
gå i författning samt njuta utmätning för kostnaden.

Rottne eller Ronneby å, som vid Ronneby bildar ett vattenfall och derstädes rinner åt vester, är närmast ofvanför fallet genom två klippor delad i tre grenar. Norra stranden vid vattenfallet hör till Kallinge bruk, tillhörigt handlanden F. H. Kockums sterbhus. Från denna strand är en damm uppförd till den ena klippan, som genom en annan damm är förenad med den andra klippan, från hvilken en tredje damm sträcker sig till den södra stranden, der tvenne, handlanden R. Svanlund tillhöriga qvarnar och en af B. Christensson arrenderad, men sjökaptenen C. Petterssons sterbhus tillhörig qvarn äro belägna. Af ofvannämnda trenne dammar har *den norra* inga luckor, men ett skibord af 26 fots bredd, *den mellersta*, likaledes utan luckor, ett skibord af 21 fots bredd, och *den södra* 5 luckor, af hvilka 4 leda vatten till Svanlunds qvarnar och den femte till den af Christensson arrenderade qvarnen.

Med anledning af en utaf ofvanbemälda Kockum i lifstiden gjord ansökning att få vid norra stranden af ån straxt nedom dammen anbringa en damm med luckor och ränna för drifvande af en *turbin*, som skulle anläggas nedanför det egentliga vattenfallet, höll Medelsta häradsrätt den 9 September 1872 syn å stället. I enlighet med lemnad hänvis-

ning, uttog Kockum derefter till 1873-års hösteting stämning i Svanlund och Petterssons sterbhus, med påstående, att Kockum måtte förklaras berättigad att genast borttaga fördämningen i norra grenen af ån för att bereda vattnet fritt lopp genom dervarande af naturen danade ränna. Till stöd för detta yrkande anförde Kockum, att dammen vore en konstgjord fördämning, som ledde vattnet till motsatta sidan och der befintliga qvarnar, samt att det vore för Kockum af stor vikt att ej lida brist på vatten för drifvande af ofvannämnda, då redan anlagda turbin, hvilken drefve en ofvanför fallet belägen större fabrik för tillverkning af gods utaf jernbleck och plåt. Genom utslag den 15 mars 1875 förklarade här.r:n, att qvarnegarne visat urminnes häfd & rättigheten att hafva dammar & ifrågavarande ställe, i följd hvaraf käromålet ogillades. Mot detta utslag fullföljdes talan hos hof:r:n öfver Skåne och Blekinge.

Efter stämning till Medelsta häradsrätt & C. M. Krook, såsom förvaltare af Kallinge bruk, yrkade Svanlund och Christensson ansvar & Krook, för det han dels den 26 Augusti 1874 och dels vid ett senare tillfälle samma år låtit utrifva en del af ofvanomförmälda *norra* damm och derigenom beröfvat dem en stor del af vattentillgången, som vore erforderlig för deras verks drifvande. Derjemte yrkades åläggande för Krook att genast återställa dammen i dess förra skick, vid påföljd att Svanlund och Christensson eljest egde låta verkställa sådant på Krooks bekostnad.

Krook medgaf, att han vid ifrågavarande tillfällen undanröjt en mindre del af dammen i norra grenen af ån, hvilken damm vid dåvarande låga vattenstånd hindrade vattnets fria och naturliga lopp. Krook ansåge dock denna åtgärd hafva varit fullt berättigad, enär dammen, såsom belägen inom Kockums egoområde, vore dennes egendom, med hvilken han, utan att behöfva något tillstånd, egde laglig rätt att vidtaga de åtgärder, som kunde anses nödiga. I det af här.r:n den 15 Mars 1875 afdömda målet hade väl

motparterne med några vittnen visat, att ifrågavarande fördämning skulle från urminnes tid funnits, men ingalunda, såsom här:r:n antagit, styrkt, att de från sådan tid eller någonsin ansetts hafva förvärfvat sig eller haft rättighet till samma fördämnings bibehållande. På grund häraf bestred Krook allt afseende å motparternes påståenden.

Sedan vittnen blifvit hörda, utlät sig här:r:n i utslag den 12 juli 1875: att emedan genom hvad Krook erkänt och i målet hörda vittnen berättat vore ådagalagdt, att Krook någon dag i slutet af Augusti månad 1874 låtit genom arbetare vid en Krooks husbonde Kockum tillhörig, under Krooks förvaltning stäld fabrik i Ronneby borttaga en del af en öfver nordligaste grenen af Ronneby ån ofvan det fall, densamma bildade vid Ronneby, anbragt fördämning, för att sålunda bereda tillgång på vatten för en turbin nedanför fallet, förmedelst hvilken maskinerna i fabriken hölles i gång, samt vid ett senare tillfälle sistnämnda år låtit för samma ändamål utvidga den öppning på dammen, som på omförmälda sätt blifvit beredd; ty och som upplyst vore, att genom sagda fördämning, hvilken från äldre tider funnits i förening med de fördämningar, som i fortsättning af densamma sträckte sig öfver ån till södra stranden deraf, vid hvilken Svanlunds qvarnar och den qvarn, som innehades af Christensson, vore belägna, vattnet leddes till dessa qvarnar, samt omförmälda åtgärder ostridigt vidtagits af Krook utan vederparternes begifvande, dömdes Krook, jemlikt 4 kap. 3 § och 10 kap. 20 § strafflagen, att för det han sjelf tagit sig rätt böta 300 kronor; hvarjemte Krook förpligtades att inom fjorton dagar derefter hafva åter försatt fördämningen i det skick, hvori den befanns, innan Krook med densamma vidtog omförmälda åtgärder, vid äfventyr att Svanlund och Christensson finge, sedan de låtit genom två ojäfvige män syn hålla och kostnaden för dammens återställande i dess förra skick blifvit af desse uppskattad, derom sjelfve gå i författning samt för nämnda kostnad njuta utmätning; dock att Krook, om han ej nöjdes deråt, egde sin talan till rätten instämma.

Krook anförde besvär hos *hof:r:n öfver Skåne och Blekinge*, som i utslag den 22 Oktober 1875 fann skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i här:r:ns utslag.

Krook sökte i underdånighet ändring.

Målet föredrogs den 10 Maj 1876 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter (just.råden friherre *Leuhusen*, *Almqvist*, *Bolin*, *Olivecrona* och *Huss*) funno skäl icke vara anfördt, som kunde föranleda ändring i hof:r:ns öfverklagade utslag.

Just.rådet *Naumann* var af skiljaktig mening i så måtto, att just.rådet ville förklara, det Krook skulle ega inom en månad från dagen för Kongl. Maj:ts utslag fullgöra den af här:r:n Krook ålagda skyldighet att försätta ifrågasvarande fördämning i dess förra skick.

Just.rådet *Södergren* gillade jemväl domstolarnes beslut, i hvad det innefattade Krooks bötfällande, äfvensom, då Krook icke gjort anmärkning mot det föreskrifna tvångsmedlet för det fall att Krook icke godvilligt fullgjorde sin skyldighet till dammens återförsättande i dess fordna skick, just.rådet lät vid samma föreskrift bero; men enär Krook fått sig tillerkänd förmånen att med egen omsorg verkställa detta åliggande, hvartill den af här:r:n utsatta tid längesedan under rättegångens fortsättning förflutit, ansåg just.rådet, att Krook borde föreläggas viss tid för samma fullgörande, så att först efter dess förlopp han kunde hemfalla under skyldigheten att gälda kostnad för annans arbete dertill.

4.

ifrågasatt skyldighet för delegare i ett hemman att ingå i begärdd laga skifte af egorna till samma hemman, vid det förhållande att hemmansdelarne af ålder varit med bestämda gränser från hvarandra afskiljda, samt någon egoblandning dem emellan icke förefinnes.

Uppå ansökning af Carl Aronsson och Per Erik Aronsson blef kommissionslandtmätaren R. Rubin af K. bef. de i Örebro län förordnad att verkställa laga skifte å egorna till det inom Ramsbergs socken af nämnda län belägna hemmanet $\frac{1}{4}$ mantal n:o 1 Lönnmora, hvaraf Aronssönerne egde $\frac{1}{16}$ mantal hvardera och Erik Mattsson $\frac{1}{8}$ mantal.

Vid ärendets företagande den 1 September 1873 af Rubin, med biträde af gode män, bestred Erik Mattsson förrättningsens fortsättande på den grund, att han hade alla sina egor i ett skifte utan sammanblandning med Aronssöners egor.

Sedan förrättningsmännen, i ändamål att få utredt hvilka af ofvannämnda trenne hemmansdelar låge i skifteslag med hvarandra eller huruvida de vore från hvarandra skilda bolbyar, infordrat jordeboksutdrag, innehållande att, enligt 1825-års jordebok och 1873-års mantalslängd, hemmanet Lönnmora n:o 1 eller Östra Kölsjön utgjorde $\frac{1}{4}$ mantal, hvaraf Erik Mattsson egde $\frac{1}{8}$ mantal och Carl Aronsson $\frac{1}{8}$ mantal, ansågo *förrättningsmännen* häraf vara styrkt, att »Östra Kölsjön eller Lönnmora n:o 1» utgjordes af » $\frac{1}{4}$ mantal särskild bolby», samt yttrade i utlåtande den 6 Oktober 1873, att, som något skifte ej öfvergått den jord, som hörde till $\frac{1}{4}$ hemman Lönnmora n:o 1 eller Östra Kölsjön, hvari Erik Mattsson egde $\frac{1}{8}$ mantal och Aronssönerne tillsammans $\frac{1}{8}$ mantal; alltså och med stöd af 2 § skiftesstadgan förklarades, att laga skifte borde berörda hemman öfvergå.

Emot detta utlåtande, som underställdes Lindes och Ramsbergs bergslags härads egodelningsrätts pröfning, fullföljde Erik Mattsson anmaldt missnöje. Utlåtandet upptog eoriktigt, att han och Aronssönerne tillsamman egde $\frac{1}{4}$ mantal Lönnmora eller Östra Kölsjön. Rätta förhållandet vore deremot det, att endast Erik Mattssons andel $\frac{1}{8}$ mantal i Lönnmora benämndes Östra Kölsjön.

Till styrko härför företedde Erik Mattsson utdrag af 1825-års specialjordebok öfver Örebro län, som upptog bland *kronohemman* Lönnmora n:o 1, $\frac{1}{4}$ mantal, deraf $\frac{1}{8}$ mantal (= Erik Mattssons hemman) tillhörde Matts Jakobssons enka och $\frac{1}{8}$ mantal Anders Ostman, och hade genom Kongl. Maj:ts befallningshafvandes resolutioner blifvit till skatte försålda $\frac{1}{8}$ mantal Lönnmora n:o 1 (= Aronssönernes hemman) den 22 December 1857 och $\frac{1}{8}$ mantal Lönnmora n:o 1 (= Erik Mattssons hemman) den 27 Juli 1864.

Erik Mattsson styrkte vidare, att han redan år 1838 erhållit häradsrättens fastebref å $\frac{1}{8}$ *kronobergsmanshemman Östra Kölsjön*; hvarjemte han anförde, att han och hans fängesmän så långt tillbaka någon kunde minnas brukat samma egor som nu till hemmanet, samt att hans hemman och Aronssönernes vore medelst rågång och gärdesgårdar skilda från hvarandra och hade ej den ringaste egoblandning, hvaremot Erik Mattssons hemman i Lönnmora och hans hemman i Nedra Rosendal hade sammanblandade egor.

Vid egodelningsrätten företeddes följande kartor:

1:o) Karta öfver Aronssönernes hemmansdel, som derå kallas Östra Kölsjön eller Lönnmora, $\frac{1}{8}$ skattehemman, afmätt år 1797 af Grawander. Å denna karta finnes tecknad att egendomen blifvit afmätt »efter uppgifna och erkända gärdesgårdsskilnader».

2:o) Karta öfver Östra Kölsjön (= Erik Mattssons hemman), kopierad »efter 1800-års karta öfver bergslagen af F. G. Ericsson. Denna karta öfverensstämde med den förra i fråga om gränsskilnaden emellan hemmanen.

Parterne medgäfvö, att »ifrågavarande $\frac{1}{4}$ mantal Lönnmora aldrig varit skiftadt och att några andra kartor öfver deras egendomar, än de nu förevisade, icke finnes».

Genom utslag den 12 September 1874 utlät sig *egodelningsrätten*: att då parterne medgifvit, att ifrågakomne $\frac{1}{4}$ mantal Lönnmora n:o 1 aldrig varit skiftadt, samt Carl Aronsson och Per Erik Aronsson obestriddigen deruti vore delegare, funne egodelningsrätten, i likhet med landtmätare och gode män, det borde med stöd af 2 § i gällande skiftesstadga laga skifte öfvergå samtliga egorna till berörda $\frac{1}{4}$ mantal n:o 1 Lönnmora.

Erik Mattsson sökte i underdånighet ändring, dervid han åberopade åtskilliga intyg derom att ifrågavarande hemmansdelar ej hade sammanblandade egor; hvarjemte han anförde, att det väl vore sannt att rågången ginge i vinklar, men att detta kunde rättas genom egouthyte.

Uti infordradt underdånigt utlåtande yttrade *kammarkollegium*: Ifrågavarande hemman upptoges först i 1686-års jordebok såsom stadgehemman, tillkommet år 1684 med ränta af 15 £ 12 fl tackjern. Någon skattläggning å hemmanet finnes icke att tillgå, men i tiondesättningslängden för Ramsbergs socken, införd i 1747-års verifikationsbok för Örebro län, finnes påfördt ena delen af hemmanet, kallad Kölsjön, $\frac{1}{8}$ mantal, kronotionde 3 fjerdingar råg och andra delen af hemmanet, kallad Lönnmora, $\frac{1}{8}$ mantal, endast en fjerding råg.

Kammarkollegium hade infordrat yttrande från landtmästeristyrelsen. Efter anställd arkivundersökning hade en hos bemälda styrelse anställd tjänsteman i afgifvet memorial upplyst, att i arkivet finnes »karta öfver nya Kopparbergs bergslag, afmätt åren 1796—1798, delad år 1799 af J. H. Grawander», hvilken karta utvisade gränserna för hemmanet Östra Kölsjön ungefär så, som å de företedda kartorna öfver parternes båda hemman vore utmärkt, dock att någon skilje-gräns emellan hemmanen ej vore å berörda karta uppdragen. Af kartorna och andra handlingar syntes det vidare, att ifrågavarande $\frac{1}{4}$ hemman utgjordes af en enda samman-

hängande figur; att Erik Mattsson innehade norra och Aronssönerne södra delen, utan att de båda åttondedelarnes egor på något sätt vore med hvarandra sammanblandade; samt att skifte syntes icke hafva öfvergått ifrågavarande $\frac{1}{4}$ hemman.

Landmäteristyrelsen yttrade: Af Grawanders karta öfver Aronssönernes hemman inhemtades, att detta blifvit »afmätt efter uppgifna och erkända gärdesgårdsskilnader». Vid besvären fogadt intyg innehölle ock att hemmanen varit, så långt någon kunde minnas, skilda med rågång och gärdesgård. De ifrågavarande hemmanen låge ej med hvarandra i någon egobildning. På grund häraf och då Erik Mattssons $\frac{1}{8}$ mantal i Östra Kölsjön eller Lönnmora syntes vara ett, med vissa af ålder bestämda gränser, från det södra åttondedels mantalet derstädes afskildt hemman, ansåge styrelsen egodelningsrätten hafva saknat skäl att, emot Erik Mattssons bestridande, ålägga honom att ingå uti det ifrågasatta laga skiftet.

N. Rev. (rev.-sekr. *Lagergren* och *von Bahr* samt t. f. rev.-sekr. *Westman*, den sistnämnde föredragande), afgaf den 22 April 1876 underdånigt betänkande af följande innehåll: »Som upplyst är att ifrågavarande hemman i Lönnmora, hvilka blifvit från krono till skatte inlösta, Carl Aronsson och Per Erik Aronsson tillhöriga $\frac{1}{8}$ mantal år 1857 och Erik Mattssons tillhöriga $\frac{1}{8}$ mantal år 1864, af ålder varit med bestämda gränser från hvarandra afskilda samt att någon egoblandning mellan dessa hemman icke förefinnes, hemställer N. Rev. i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte, med ändring af egodelningsrättens utslag, förklara det icke kunna åläggas Erik Mattsson att med sitt hemman ingå uti det ifrågasatta laga skiftet».

Ärendet föredrogs den 24 April 1876 inför H. D. (i närvaro af just.råden friherre *Leuhusen*, *Naumann*, *Bolin*, *Rabe*, *Olnecrona*, *von Segebaden* och *Hernmarck*), dervid N. Rev:s betänkande blef af H. D. bifallet.

5.

Angående yrkadt ansvar å skeppare, som med fartyg, afsedt för dykeri- och bergningsföretag, fört timmer till Norge utan att hos tullkammare anmäla resan och förslingen samt förskaffa sig tullpass. Tullstadgarna §§ 37 och 42 tillämpliga eller icke? Kengl. br. d. 24 April 1863.

Tullförvaltaren P. N. Lindskog uttog till rådst.r:n i Uddevalla, stämning å sjökaptenen Alexander Andersson, såsom befälhafvare å ångfartyget Göteborg, med yrkande, att som Andersson med nämnda fartyg den 30 September 1874 fört timmer från Saltkällefjorden inom Uddevalla tullkammaredistrikt till Fredrikshald i Norge utan att hafva hos tullkammaren anmält resan och förslingen samt förskaffat sig tullpass, Andersson måtte fällas till ansvar härför enligt 37, 42 och 44 §§ i tullstadgan den 7 December 1860 samt förpligtas erlägga de för lasten och fartyget belöpande omgälder.

Andersson genmälde: De af Lindskog åberopade stadganden afsåge blott lastförande fartyg men ingalunda sådana för dykeri- och bergningsföretag afsedda fartyg som ångfartyget Göteborg. Sistnämnda slags fartyg vore deremot jemlikt kommerskollegii kungörelse den 19 Maj 1863 från fastställda afgifter befriade. Ångfartyget Göteborg hade under ifrågavarande resa hvarken intagit eller fört last utan endast bogserat en timmerflotte, som haft eget manskap och befäl. I tullstadgan talades blott om i fartyg *intagen* last. Andersson hade i sin egenskap af befälhafvare å ångfartyget Göteborg ej haft skyldighet att klarera omförmälda timmerflotte. Om sådan skyldighet funnes, hade den ålegat flottens befäl.

Andersson företedde *dels* bevis af tullinspektoren å Klippans tullstation, att Andersson der anmält att han ämnade den 8 September 1874 afgå till Fredrikshald för att

bogsera en timmerflotte, *dels* ock ett den 31 Augusti samma år upprättadt kontrakt, hvarigenom rederiet för ångfartyget Göteborg förbundit sig att för bolaget H. & G. Lorange's räkning bogsera timmerflottor från Saltkällan till Fredrikshald mot betalning af 100 kronor för hvarje dygn, dervid bolaget skulle tillsläppa nödigt manskap för flottornas skötsel under transporten.

Lindskog ville ej bestrida att ångfartyget Göteborg vore utrustadt endast för dykeri- och bergningsföretag, men ansåg att fartyget likväl ej borde åtnjuta den i åberopade kungörelse medgifna frihet från afgifter, enär fartyget begagnats till förande af handelsgoods. Timmerflottningen hade nemligen icke varit något bergningsföretag, ty flotten hade legat i säkerhet uti Saltkällefjorden.

Genom utslag den 15 Februari 1875 utlät sig *rådst.r:n*: att enär Andersson vid ifrågavarande resa ej intagit last uti fartyget, samt den timmerflotte, han med fartyget fört till Fredrikshald, tillhört bolaget H. & G. Lorange, som jemväl haft eget manskap för timrets vård och skötsel under forslingen, kunde Andersson icke fällas till ansvar enligt 37 och 42 §§ tullstadgan; men emedan Andersson under nämnda resa, då fartyget begagnats till forsling af gods, som ej varit uti sjön bergadt, icke egt att för fartyget åtnjuta de förmåner, som enligt Kongl. brefvet den 24 April 1863 och kommerskollegiets derå grundade kungörelse beviljats, ty och med stöd af 44 § tullstadgan dömdes Andersson att, för underlåtenhet att vid omförmälda resa uttaga tullpass, böta 50 kronor samt förpligtades att erlägga de för *fartyget* belöande umgälder.

Advokatfiskalen hos Kongl. generaltullstyrelsen O. R. Themptander anförde besvär hos Göta hofrätt samt yrkade, att Andersson måtte fällas till böter enligt 42 § tullstadgan och förklaras skyldig att vidkännas de umgälder, som belöpte för fartyget *såsom lastadt*. Det vore nemligen orimligt att anse ett fartyg icke hafva intagit last och således icke vara underkastadt skyldighet att utklarera, om godset inlastades i prämar, som bogserades af fartyget. Här vore ej

fråga om något *fartyg*, som betjenades af ångfartyget, utan om *forsling* eller, om man ville så kalla det, bogsering af *flytande varor*.

Enligt utslag den 7 Juni 1875 fann *hofr:n* ej skäl att uti rådstr:ns utslag i öfverklagade delar göra ändring.

Härom förenade sig assessorerne *Korsell* och *Fagerberg* samt v. här.höfd. *C. Lothigius*.

Hofrättsrådet *Qveckfeldt* och v. häradshöfdingen *Lindbäck* voro från beslutet skiljaktige, hvarvid den förre förenade sig i följande af den senare afgifna yttrande: »Emedan, enligt min åsigt, ifrågakomna timmer under dess *forsling* från Saltkälleffjorden till Fredrikshald varit att anse såsom i fartyget inlastadt, samt Andersson ostridigt verkstält resan utan att hafva förut i vederbörlig ordning anmält den tillernade *forslingen* eller uttagit tullpass, pröfvar jag, med upphäfvande af rådstr:ns utslag, såvidt det blifvit öfverklagadt, rättvist döma Andersson dels enligt 42 § i tullstadgan att böta 150 kronor, dels ock enligt 44 § af samma stadga att utgifva de för fartyget såsom lastadt belöpande *umgälder*».

I hofr:ns utslag sökte t. f. advokatfiskalen C. A. Braun i underdånighet ändring.

Uti infordradt utlåtande yttrade *generaltullstyrelsen*: »Enär kaptenen Andersson genom att, på sätt som i förvarande fall skett, från den i Bohusläns skärgård belägna Saltkälleffjorden till Fredrikshald i Norge med sitt fartyg bogsera en timmerflotte, verkstält alldeles samma varuforsling, som om han tagit timret ombord å fartyget, samt något skäl icke synes generaltullstyrelsen förefinnas hvarföre Andersson, endast med afseende å det olika sätt, hvarpå han med sitt fartyg verkstält varuforslingen, skulle anses befriad från den i 37 § tullstadgan föreskrifna skyldighet att anmäla sig hos vederbörande tullkammare och der utklarera, samt då den anmälan Andersson gjort vid Klippans tullstation derom, att han den 8 September 1874 ämnade afgå till Fredrikshald för att bogsera en timmerflotte, derest denna anmälan ens kan antagas gälla den nu ifrågavarande timmerforslingen,

icke blifvit gjord hos behörig tullmyndighet, kan styrelsen icke finna annat än att Andersson, som från i skärgården belägen ort, der tullbevakning icke funnits, verkställt varuforslingen, förbrutit sig mot 37 och 42 §§ tullstadgan; hvarföre och då ett fartyg, vare sig det innehafver eller på sådant sätt, som i detta fall egt rum, medhafver gods, icke lär kunna annorledes än såsom *lastadt* anses, generaltullstyrelsen anser t. f. advokatfiskalens underdåniga ändringsyrkanden vara lagligen grundade».

Vid målets föredragning den 11 Maj 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren*, friherre *Leuhusen*, *Almqvist*, *Naumann*, *Bolin*, *Olivecrona* och *Huss*) fann *H. D.* ej skäl att i hofrns öfverklagade utslag göra ändring.

6.

Afverkningskontrakt, omnämndt i köpebref om hemmanet, anses blidande ehuru icke in-tecknad. Yrkande om editio documentorum.

Genom afhandling den 11 Februari 1856 uppläto på 50 år Benj. Palm och andra hemmansegare i Berge all sin till hemmanen hörande ståndskog, kallad Bergbo fåbodevallens skog, till fabrikören E. Frisk, som ock medgafs rättighet att till säkerhet för afhandlingens bestånd erhålla in-teckning i upplåtarens fasta egendom. I April månad 1861 för-sålde Benj. Palm sitt hemman, 3 öres- 17 penningeland i Berge, till sin son Per Palm, och blef dervid i köpeafhand-lingen intagen en så lydande punkt:

»Upplysningsvis nämnes att — — hemmanets andel i Bergbo fåbodevallens skog är på viss tid för afverkning upp-låten till fabrikören E. Frisk i Hudiksvall».

På detta köp erhöll Per Palm fasta.

Gällsta sågverksegare, som, efter öfverlåtelse, blifvit innehafvare af förenämnde Frisks rätt till skogsafverkningen,

instämde Per Palm till Bergsjö tingslags häradsrätt med påstående att *P.* måtte förpligtas tåla inteckning i sitt ofvanberörda hemman till säkerhet för afverkningsrätten, äfvensom att för sådant ändamål tillhandahålla nödiga åtkomsthandlingar.

Till stöd för käromålet åberopade sågverksegarne, att *P.* vid köpet af sin fastighet underrättats att skogen var till annan person förut upplåten.

P. bestred motparternas talan och erinrade att han icke medgifvit inteckningssäkerhet.

Här:n yttrade i utslag den 5 Juli 1875: att som icke blifvit visadt, att *P.*, hvilken genom afhandling den 16 April 1861 af sina föräldrar tillhandlat sig ifrågavarande hemman, medgifvit för Gällsta sågverksegare eller den, hvars rättsinnehafvare sågverksegarne vore, rättighet att vinna inteckning i hemmanet till säkerhet för beståndet af ifrågakomma, medan *Benj. Palm* och hans hustru område hemmanet, upprättade och å sågverksegarne sedermera öfverlåtna afhandling; alltså och då *Per Palm* icke kunde anses vara lika med upplåtarne af skogen förbunden att tåla inteckning i hemmanet till betryggande af afsöndringen derifrån, och att därför förete sina åtkomsthandlingar till hemmanet, blefve, med stöd af *K. F:ne* den 9 November 1844 och den 13 September 1864, käromålet ogilladt.

Sågverksegarne vädjade till *Svea* hofrätt och yrkade bifall till sin talan; hvilket yrkande deremot bestreds af *P.*

Hofr:n fann i dom den 2 December 1875 ej skäl att göra ändring i *här:rns* utslag.

Sågverksegarne fullföljde underdånig talan.

N. Rev. (rev.sekr. *von Bahr*, föredragande, samt t. f. rev.sekr. *Skarin* och *Lilienberg*) afgaf den 13 Maj 1876 underd. betänkande, så lydande:

»Emedan upplyst är, att i ofvanberörda köpeafhandling den 16 April 1861, hvarigenom *P.* af sina föräldrar tillhandlat sig 3 öres- 17 penningeland skatt i hemmanet n:o 2 Berge, intagits tillkännagifvande att hemmanets andel i Bergbo fäbodevallens skog blifvit på viss tid för afverkning upplåten,

och vid sådant förhållande P., hvilken vid samma köp icke fränsagt sig skyldighet att i säljarnes ställe ansvara för upplåtelsens bestånd, torde få anses vara i afseende härå med dessa lika förbunden; hemställer N. Rev., det måtte Kongl. Maj:t pröfva rättvist, med ändring af domstolarnes beslut, förklara P. skyldig att tåla inteckning i sitt berörda hemman till sågverksegarnes säkerhet för tillgodonjutande af den enligt ofvan omförmälda afhandling från hemmanet upplåtna afverkningsrätt; hvaremot och då, enligt hvad ostridigt förekommit, P. å nämnda sitt köp erhållit fasta, och det i anseende härtill icke lärers vara för sågverksegarne erforderligt att för uppgifvet ändamål undfå del af de åtkomsthandlingar till hemmanet, P. kan innehafva, domstolarnes slut i denna del af saken torde af Kongl. Maj:t fastställas».

Saken föredrogs den 14 Juni 1876 inför H. D. (i närvaro af justitieråden *Carleson, Naumann, von Hofsten, Olivecrona, Lindhagen, Svedelius* och *Hernmarck*); och enär den köpeafhandling, hvarigenom Per Palm af sina föräldrar Benj. Palm och Sigrid Jonsdotter tillhandlat sig ifrågavarande hemmansdel, bland andra bestämmelser, innehåller att hemmanets andel i Bergbo fäbodevallens skog vore på viss tid till afverkning upplåten, och köpeafhandlingen således måste anses innefatta förbehåll om afverkningsrättens tillgodonjutande enligt derom upprättadt aftal, pröfvade H. D., som fann sågverksegarnes om åtkomsthandlingars tillhandahållande framställda yrkande icke förtjena afseende, rättvist att, med ändring af domstolarnes beslut, sågverksegarnes instämnda talan på det sätt bifalla, att ifrågavarande den 11 Februari 1856 upprättade afhandling, i hvad den innefattar upplåtelse af rätt till afverkning å hemmanets skog, förklaras vara mot P., såsom egare af hemmanet, förbindande.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 13 Juli 1876.

7.

Påstående om intecknings vinnande utan att förete skuldebref eller annan handling, som bestyrkte fordringens tillvaro, ännu mindre beloppet af densamma.

Medan vid Rönnebergs, Onsjö och Harjagers häradsrätt var anhängig rättegång emellan landtbrukaren Sven Åkesson i Munkagårda, & Svalufs församlings vägnar, kärande, och v. här.höfd. J. Berg von Linde, svarande, angående skyldighet för Berg von Linde, såsom innehafvare af jus patronatus till Svalufs kyrka, att aflemna behörig redovisning för kyrkans egendom och inkomst från och med år 1761 samt utgifva behållningen, sökte Sven Åkesson i en till här.r:n den 16 Februari 1875 ingifven skrift, att församlingen måtte vinna inteckning i Berg von Lindes egendom säteriet Axelväld, 2³/₄ mantal, med hvad dertill hörde, till säkerhet för församlingens tillgodohafvande, hvilket icke kunde beräknas lägre än till 50,000 kronor, jemte ränta derpå.

B. v. L. bestred ansöknings, hvarefter *här.r:n* medelst utslag den 15 Juni 1875 sig utlät: att enär vid *här.r:n* redan påginge rättegång om utbekommande af den fordran, för hvilken ifrågavarande ansökning afsåge att bereda Svalufs församling inteckningssäkerhet uti B. v. L:s uppgifna fasta egendom, funne *här.r:n*, jemlikt 9 § i K. F. den 13 Juli 1818, endast lagligt och behöfligt hänvisa församlingen att, om den vunne omförmälda rättegång, sist & det ting, som infölle näst efter 3 månader från det laga kraft egande dom deri förefunnes, densamma i *här.r:n*s inteckningsprotokoll anteckna låta, vid påföljd att ansöknings eljest förfölle.

Hof:r:n öfver Skåne och Blekinge, der B. v. L. sökte ändring i *här.r:n*s utslag, yttrade i utslag den 9 December 1875: att som, jemlikt 1 § i K. F. den 13 Juli 1818, borge-

när, som vill låta inteckna gäldenärs fasta egendom, åligger att, då ansökning derom göres, förete skuldebref eller annan handling, hvarpå fordran grundas, men Sven Åkesson i förvarande ärende icke vid här:r:n uppvisat handling, som bestyrkte fordringens tillvaro, än mindre beloppet af densamma, blefve, med undanrödjande af här:r:ns utslag, Sven Åkessons i ärendet gjorda ansökning ogillad.

Häruti sökte Sven Åkesson ändring.

N. Rev. (rev-sekr. *von Bahr*, föredragande, samt t. f. rev-sekr. *Skarin* och *Lilienberg*) hemställde i underdånigt betänkande den 13 Maj 1876, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofr:r:ns utslag.

Då saken föredrogs inför H. D. den 19 Juni 1876 (i närvaro af just.råden *Carleson*, *Naumann*, *Bolin*, *Olivcrona*, *Lindhagen*, *Svedelius* och *Hernmarck*), blef *N. Rev:s* betänkande bifallet.

Kongl. Maj:ts dom utfärdades den 13 Juli 1876.

8.

Skada genom vattenöfversvämning, uppkommen till följd af vållande eller härrörande af olycksfall? Ersättning för slik skada.

Ett nordost om Göteborg invid Götaelf och den deri utmynnande Gullbergsån beläget jordområde, kalladt Gullbergsvass, som tillföre varit af elfven öfversvämmadt, har i senare tider medelst påfyllning gjorts odlingsbart. Marken ligger dock fortfarande omkring 2 fot lägre än elfvens nivå, hvilken vid vestlig storm understundom stiger ännu 4 fot högre. I ändamål att utestänga elfvattnet har en bank af muddar anlagts längs efter elfstranden; och för att hålla marken fri från det vatten, som ändock kunde samlas innaför banken, har på områdets midt upptagits en bassin, från hvilken leda diken åt alla håll, samt en brunn gräfts med

ledning för vattnet från bassinen, och från brunnen pumpas medelst ångmaskin vattnet ut till elfven. Detta dränerings-system har bekostats och underhålles fortfarande af Göteborgs stad, som först hade åt en särskild direktion uppdragit förvaltningen af Gullbergsvass; men med år 1872 öfvertog stadens drätselkammare förvaltningen.

Genom kontrakt upplät berörda direktion till landtbrukaren J. Gullander på 10 års arrende från den 14 Mars 1863 107 tunnland af Gullbergsvass mot afgift af 850 kronor för de 5 första arrendeåren och 1,275 kronor för de 5 senare; och innehöll kontraktet vidare följande bestämmelser:

»6:o) Direktionen förbinder sig att med den å vassen anbragta läsningsapparat hålla vassen fri från vatten, med vilkor dock att arrendatorn upptager och vidmakthåller till vattensamlingsbassinen ledande, för ändamålet tjenliga diken;

7:o) Brister direktionen i det i 6:te punkten omnämnda åtagande, och tillskyndas arrendatorn derigenom någon skada, skall han därför åtnjuta skäligt, af gode män bestämdt skadestånd, som i intet fall får öfverstiga ett års arrendebelopp;

8:o) Utskärningar, som å elfbanken kunna uppstå, skola genast genom försorg af direktionen afhjelpas. Uppkommer genom försummelse derutinnan skada för arrendatorn, eger han rätt till ersättning, hvilken dock ej får öfverstiga ett års arrendebelopp».

I Januari månad 1868 öfversvämmades större delen af det område Gullander innehade, och hvilket då var besädt med säd och gräs. På anmälan af G. utsågos två personer att uppskatta den häraf vållade skadan, och vid besigtning, som hölls i påföljande Mars samt Juni månader, värderades densamma, jemlikt 1868-års markegångspris, till 1,138 kronor 50 öre, deri inberäknadt värdet af gödningsämnen, som funnits upplagda å jordområdet och vid öfversvämningen gått förlorade. I besigtningssinstrumentet omförmäldes, att vid syn å mudderbanken iakttagits att vattnets inträngande hade börjat på en *lägre belägen punkt af banken*.

Med åberopande häraf anhöll G. hos direktionen att varda ersatt för skadan; men härtill genmålde direktionen,

att då vattenflödet icke härrört af försummelse å direktionsens sida att gå i författning om afhjelpande af brister i mudderbanken till förekommande af inskärningar från elfven, och den i kontraktet för sådan försummelse stadgade påföljd att ersätta skadan således ej vore tillämplig, lemnades G:s anspråk utan afseende.

I början af år 1874 framställde G. hos drätselkammaren samma yrkande ånyo; men äfven drätselkammaren förklarade sig ej kunna bifalla anmärkningen, hvarvid tillika anmärktes, att som skadan inträffat under det sista af de år, för hvilka den lägre arrendaafgiften var bestämd, kunde ersättningen, om sådan skolat utgå, dock icke hafva öfverstigit 850 kronor.

Gullander instämde derefter drätselkammaren till rådstu-
ren i Göteborg med yrkande att utbekomma skadestånd med 1,138 kronor 50 öre jemte 6 proc. ränta från den 14 Mars 1869, då beloppet bort genom afdrag å då förfallna arrendet honom godtgöras. Gullander stödde sin talan å ofvan intagna punkter i arrendekontraktet. Mot beskaffenheten af de diken, som G. vore skyldig att hålla, hade anmärkning icke förekommit, och direktionens åtagande att med länsningsapparaten hålla marken vattenfri grundades uppenbart på den förutsättning, att banken alltid skulle genom direktionens åtgörande hållas så stark och hög, att den under alla omständigheter hölle stånd mot vattnet från elfven. I annat fall vore direktionens åtagande att hålla marken vattenfri betydelselöst, eftersom under sådant förhållande ingen länsningsapparat kunde göra tillfyllest. Som skadan träffat den gröda, hvilken skolat erhållas på sommaren 1868, d. v. s. sjette arrendeårets gröda, så vore ersättningens maximibelopp beroende af den för senare arrendetiden fastställda arrendaafgiften.

Drätselkammaren bestred käröålet. Skadan hade uppkommit genom olyckshändelse, och egare till hvad som genom olyckshändelse förstördes finge sjelf vidkännas förlusten. Enligt kontraktet skulle ersättning lemnas allenast då skada uppstått genom direktionens underlåtenhet att antingen hålla

länsningsapparaten i stånd eller genast afhjelpa redan skedd utskärning å elfbanken. I intetdera fallet kunde försummelse tillvitas direktionen; och denna hade icke åtagit sig att göra banken starkare eller högre, än den befanns vid tiden för arrendeaftalets afslutande, utan endast att hålla banken i samma goda skick, som den då befanns, samt att hålla marken vattenfri, så vidt sådant läte sig göra med länsningsapparaten.

Rådst.r:n utlät sig genom dom den 10 Febr. 1875: att emedan, efter hvad ofvannämnda kontrakt uti dess 6, 7 och 8 punkter utvisade, direktionen för Gullbergsvass iklädt sig skyldighet att ersätta skada, som för Gullander kunde uppkomma, endast för de fall, att denna skada uppstått genom underlåtenhet från direktionens sida antingen att med den länsningsapparat, som funnes å vassen anbragt, hålla densamma fri från vatten eller att genast afhjelpa å elfbanken inträffade inskränningar, men G. icke uppgifvit, än mindre visat, att direktionen i någotdera af dessa fall låtit någon försummelse komma sig till last, samt hvad G. till hufvudsakligt stöd för sin talan anført derom, att styrelsens i 6 punkten af kontraktet gjorda åtagande att hålla vassen fri från vatten måste anses grundadt å den förutsättning att genom direktionens försorg elfbanken alltid skulle befinnas så stark och hög, att den under alla förhållanden skulle hålla stånd mot vattnet från elfven, så att det följaktligen skulle hafva ålegat direktionen att alltid och under alla omständigheter hålla vassen fullkomligt fri från vatten, uppenbarligen vederlades ej allenast deraf att, på sätt sagda 6:te punkt tydligen utmärkte, berörda åtagande angående vassens hållande i vattenfritt skick inskränktes endast till hvad i sådant afseende kunde med länsningsapparaten åstadkommas, utan äfven deraf att, derest förstnämnda tolkning af innehållet i 6:te punkten antoges såsom riktig, bestämmelsen i 8:de punkten, derigenom direktionen förbundit sig att genast bota å elfbanken uppkomna utskärningar, skulle vid sådant förhållande, om direktionen redan enligt 6:te punkten åtagit sig att genom elfbankens hållande i behörigt skick i alla

händelser afhålla vattnet från vassen, komma att blifva öfverflödigt och för aftalet sakna all betydelse; ty och som den G. genom vattenöfversvämningen tillskyndade skada & en del gröda och gödningsämnen alltså ej kunde tillskrifvas något vållande å direktionens sida, utan måste betraktas såsom härrörande af olycksfall, som drabbat G. och deraf denne, såsom egare af hvad som skadats, ensam borde vidkännas följderna, funne rådst.r:n drätselkammaren ej kunna åläggas utgifva äskade skadeståndet, hvadan käromålet ogillades.

Gullander vädjade till Göta hofr. Då vattenflödet inträffade, hade å banken funnits åtskilliga, af floden orsakade inskränningar, dem direktionen icke låtit afhjelpa, och derjemte hade banken vid berörda tillfälle i följd af sättning och åverkan å densamma varit på åtskilliga ställen lägre än vid den tid arrendeaftalet slöts. Till bevis härom åberopade G. vittnen, hvilka blefvo afhörda vid rådst.r:n i Göteborg och dervid berättade,

1:o) *Kassören G. R. Setterberg*: Banken utmed Gullbergsån, derifrån vattnet inträngt, hade någon tid före 1863 anlagts af muddar och lös jord samt följaktligen varit mindre hållbar. Omedelbart efter anläggningen hade den varit 6 å 7 fot bred upptill och 8 fot hög, men sedermera sjunkit ungefär en fot, hvilket antagligen inträffat under de första åren sedan den anlades, hvarefter annan sättning å densamma icke *torde* egt rum, än som kunnat uppstå deraf att banken trafikerats af gående. Vittnet hade straxt efter vattenflödet besett platsen och funnit att vattnet inströmmat öfver banken på en sträcka af 20 å 30 alnar, der banken varit vid pass en fot lägre än annorstädes. Inskärningar å banken hade visserligen samtidigt förefunnits, men af dessa, som utan tvifvel försvagat banken, hade flödet dock icke orsakats.

2:o) *Landtbrukaren E. Poleman*: Under första året efter anläggningen hade banken sjunkit betydligt, men der efter iståndsatts; och efter G:s tillträde till arrendet hade endast obetydlig sättning egt rum i följd af tramp. Der

vattnet hade strömmat in öfver banken, hade denna varit omkring en fot lägre än på andra ställen.

3:o) *Handlanden J. Andersson*: På det ställe af banken, der vattenflödet inkommit öfver densamma, hade då funnits en inskränning; och vittnet, som alltsedan år 1864 bott i närheten af platsen, hade städse märkt en sänkning i banken på detta ställe. Banken hade trafikerats ej blott af gående utan äfven af lättare åkdon, och der inskränning skett, hade väg tagits längre åt sidan, dertill bankens bredd lemnade utrymme.

Hofr:n yttrade i dom den 5 Nov. 1875: att ehuru genom hvad de med hofr:ns tillstånd, under sakens handläggning derstädes, inför rådst:r:n hörda vittnena intygat kunde anses utredt, att den Gullander genom vattenöfversvämningen tillskyndade skada härrört deraf, att elfbanken å det ställe, der vattnet öfverstigit densamma, varit en fot lägre, än på öfriga ställen; dock som i saken icke vore ådagalagdt, att omförmälda sänkning i elfbanken *inträffat efter det G. till arrendator af vassen antagits*; alltså och på de af rådst:r:n i öfrigt anförda skäl pröfvade hofr:n rättvist fastställa det slut, hvori rådst:r:n stannat.

G. sökte i underdånighet ändring, som deremot af drätselkammaren bestreds.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr*, föredragande, samt t. f. rev.-sekr:ne *Skarin* och *Lilienberg*) afgaf den 13 Maj 1876 underd. betänkande, af följande innehåll:

»Emedan utredt är, att i följd af vattnets stigande i Gullbergsån detsamma i Januari månad 1868 tagit väg öfver den mot ån upplagda jordbank på det ställe, der banken genom sjunkning varit omkring en fot lägre än å öfriga sträckningen deraf, och härigenom inträffat, att det af G. enligt kontrakt den 23 Mars 1863 utaf staden Göteborg på 10 år arrenderade jordområde, kalladt Gullbergsvass, blifvit till större del öfversvämmadt; alltså och enär af hvad i saken förekommit icke kan antagas att vid den tid berörda arrendeafstal egde rum sådan bristfällighet, som omförmäld är, förevarit å viss del af banken i motsatt förhållande till

det skick, hvori den befunnits i öfrigt, och i anseende härtill den för förvaltningen af nämnda område tillsatta direktion torde på grund af de åtaganden i fråga om vattnets undanhållande, hvartill den enligt kontraktet sig förbundit, hafva ålegat att omförmälda bristfällighet afhjelpa och i annat fall för den förlust, som genom underlåtenhet deraf för G. uppkomme, hålla honom skadeslös med belopp, dock icke öfverstigande arrendeavgiften för ett år; ty och då, enligt uppskattning af å ömse sidor utsedde gode män, det värde, hvarmed i följd af nämnda vattenflöde 1868-års gröda å arrendejorden minskats, jemte värdet af gödningsämnen, hvilka enligt G:s vid uppskattningen obestridda uppgift gått förlorade, utgör 1,138 kronor 50 öre, hvilket belopp ej öfverstiger den årsavgift, direktionen för senare hälften af arrendetiden, hvarunder G. fått ifrågavarande förlust vidkännas, åt staden betingat; hemställer N. Rev., det K. M. måtte pröfva rättvist, med ändring af domstolarnes beslut, förpligta drätselkammaren att mot qvitto till G. utgifva berörda belopp, 1,138 kronor 50 öre, jemte ränta derå efter 5 för hundra om året från stämmingsdagen till dess betalning sker».

Saken föredrogs inför H. D. den 14 Juni 1876 och bifollo H. D:s fleste ledamöter (just.råden *Naumann, von Hofsten, Olivecrona* och *Svedelius*) N. Rev:s underd. betänkande.

Just.råden *Lindhagen* och *Hernmarck* gillade hofr:ns dom.

Just.rådet *Carleson* yttrade: »Som genom d. 23 Mars 1863 mellan direktionen för Gullbergsvass' afstängning och uttorkning, å ena, samt Gullander, å andra sidan, upprättadt kontrakt, hvarigenom en del af den s. k. Gullbergsvass blifvit till G. å 10 år från och med d. 14 Mars nämnda år utarrenderad mot en årlig afgift af 850 kronor för hvartdera af de 5 första och af 1,275 kronor för hvartdera af de 5 sista åren, direktionen dels förbundit sig, bland annat, att med den å vassen anbragta länsningsapparat hålla vassen fri från vatten med vilkor att arrendatorn upptog och vidmagthölle till vattensamlingsbassinen ledande, för ändamålet

tjenliga diken, dels ock, för den händelse att direktionen bruste i sitt berörda åtagande och att arrendatorn derigenom tillskyndades någon skada, tillförsäkrat arrendatorn att derför efter gode mäns bestämmande undfå skäligt skadestånd, som dock i intet fall finge öfverstiga ett års arrendebelopp; samt upplyst är att en del af utarrenderade marken blifvit under Januari månad 1868 öfversvämmad och skadad genom vatten, som öfver fördämningen mot förbiflytande vattendrag inträngt på ett ställe, der fördämningens ursprungliga höjd varit genom sättning minskad; alltså och emedan det af parterne ömsesidigt åberopade arrendekontraktet hvarken utmärker att direktionens åtagande att genom anbragt läsningsapparat hålla den utarrenderade marken fri från vatten, skulle vara beroende af läsningsapparatens beskaffenhet eller föranleder till antagandet af skyldighet för G. att hålla fördämningarne vid erforderlig höjd eller vara underkastad äfventyret af att sådant underhåll försumrades, samt följaktligen, och enär någon uraktlåtenhet i afseende å G:s omförmälda dikningsskyldighet icke lagts honom till last, den inträffade skadan måste anses vara G. tillskyndad genom att direktionen i sitt förenämnda åtagande brustit; ty ooh då skadan enligt vederbörligen utsedde gode mäns uppskattning belupit sig till 1,138 kronor 50 öre, men årets arrende uppgått till endast 850 kronor, pröfvar jag f. m. d. rättvist sålunda ändra domstolarnes beslut, att drätselkammaren förpligtas att till G. genast betala 850 kronor med 5 proc. ränta derå från den 27 Oktober 1874, då, efter hvad ostridigt är, stämningen i saken blifvit drätselkammaren delgifven».

Kongl. Maj:ts dom utfärdades den 13 Juli 1876.

9.

Ansökan i fråga om behörighet att föra andras talan inför rätta.

Johan Peter Johansson Neander dömdes, genom Kongl. Maj:ts utslag den 9 November 1868, för första resan stöld i förening med inbrott att hållas till straffarbete i 2 år och vara medborgerligt förtroende förlustig i 7 år.

I April månad 1876 sökte Neander i underd. hos Kongl. Maj:t att, då han nämnda bestraffning undergått, och tiden, hvarunder förlust af medborgerligt förtroende varit ådömd, vore tilländalupen, Kongl. Maj:t måtte tackas af nåd förklara omförmälda utslag och bestraffning icke utgöra hinder för Neander att såsom biträde och fullmäktig i rättegångsaker för andra tala och svara.

I utslag den 12 Maj 1876 fann Kongl. Maj:t berörda ansökning angå ett ämne, som icke utgjorde föremål för Kongl. Maj:ts nåd.

Deruppå anhöll Neander — för vinnande af den trygghet som åsyftades med omförmälda, af misstag oriktigt framställda ansökning — det tacktes Kongl. Maj:t utan nåd meddela den af Neander äskade förklaring, enär, då allmänna lagen kunde, i fråga om Neanders behörighet att inför rätta föra andras talan, tolkas snart sagdt efter godtycke, det för honom vore af högsta vikt att undfå afgörande beslut i ämnet.

Ärendet förekom hos H. D. den 12 Juni 1876 (i närvaro af just:råden *Carleson, Naumann, von Hofsten, Olivecrona, Lindhagen, Svedelius* och *Hernmark*); och fann H. D. ifrågavarande ansökning icke förtjena afseende.

10.

Återkalladt ansvarsyrkande mot gäldenär, dömd till fängelse under ett år för det han visat uppenbar vårdslöshet mot sina horgenärer.

Sedan landthandlanden Carl Jacobsson i Bonarp, på yrkande af handlanden H. W. Christensson, blifvit den 5 Juli 1875 försatt i konkurs, instämde Christensson i November månad samma år Jacobsson till Norra Åsbo här.rätt med påstående, att som Jacobsson dels underlåtit ordentligen fullgöra honom åliggande skyldighet med afseende å bokföring, dels, sedan han på sådant obestånd kommit, att han bort inse, det han ej kunde rätt för sig göra, i uppenbar afsigt att fördröja konkursens utbrott, försålt egendom till underpris, dels ock efter konkursens början, till Christensson förfång, gynnat annan borgenär med säkerhet för fordran, hvilken veterligen ej förfallen varit, Jacobsson måtte dömas till ansvar för oredlighet och uppenbar vårdslöshet mot sine borgenärer.

Den i anledning af J:s konkurs upprättade bouppteckningen angaf tillgång till värde af 331 kronor och skulder till belopp af 5,282 kronor. Ostridigt var, att J., som, efter det behörig anmälan i Maj månad 1870 egt rum, i öppen bod idkat handel med manufaktur- och kramvaror, ej fört annan bok än en förteckning öfver verkställda utborgningar. Tillika erkände J., att han, som icke något år anställt inventering öfver varulagret, år 1874 funnit att han var på obestånd, hvartill hufvudsakliga orsaken varit den att han nedlagt flera tusen kronor på byggandet af ett boningshus; att han i April månad 1875 sålt samma hus för 2,400 kronor till två personer, hvilka stått i borgen för ett J:s sparbankslån, som löftesmännen åtagit sig att med köpeskillingen infria; att, då kort derpå annan borgenär yrkat J:s försättande i konkurs, J. aftalat med husköparne att till samme

borgenär betala 50 proc. af dennes fordran, för hvilken utgift de skulle anses vara godtgjorda genom husköpet, och genom hvilken åtgärd konkurs den gången undveks; att J. emellertid, sedan huset var försåldt, i anledning af Christenssons kraf, tillskrifvit denne angående sin dåliga affärsställning och dervid angifvit skulderna till 11,300 kronor samt tillgångarne till 6,550 kronor, i hvilket belopp ingått 6,000 kronor för boningshuset, »hvertill detta kunde säljas enligt anbud», hvarjemte J. i brevet förmålt, att, om konkurs inträffade och huset måste säljas till underpris, borgenärerne icke kunde beräkna ens 25 procent utdelning å sina fordringar; samt att J. äfven derefter, före konkursen, infriat åtskilliga bland de i nyssberörda bref upptagna, till betalning icke förfallna skulder till sammanlagdt belopp af 1,926 kronor.

Medelst utslag den 20 December 1872, dömde, med åberopande af 23 kap. 3 § Strafflagen, *här.r:n J.*, som, på grund af eget erkännande, vore förvunnen att hafva visat uppenbar vårdslöshet mot sina borgenärer, att härför undergå fängelse i ett år.

Hof:r:n öfver Skåne och Blekinge, der J. anförde besvär, förklarade, i utslag den 25 Februari 1876, skäl icke hafva förekommit till ändring i *här.r:ns* öfverklagade utslag.

Jacobsson fullföljde underdåniga besvär och visade att samtliga i konkursen bevakade fordringarne dåmera voro guldna förutom hans hustrus, på äktenskapsförord grundade fordran, 750 kronor, hvilka hon dock efterskänkte. Med åberopande häraf »bönföll» J. att varda från ådömda straffet befriad.

I infordrad förklaring förmålde Christensson sig icke hafva något att erinra emot denna J:s begäran.

Målet föredrogs inför *H. D.* den 30 Maj 1876 (i närvaro af just.råden friherre *Leuhusen*, *Almqvist*, *Naumann*, *Rabe*, *Olivecrona*, *Huss* och *Svedelius*); och som handlanden Christensson förklarat sig icke hafva något att erinra mot den af Jacobsson sökta befrielse från den honom ådömda bestraffningen och således återkallat ansvarsyrkandet, fann

38 Skuldebref & *högre* belopp lemnadt som pant för mindre fordran m. m.

H. D., med undanrödjande af domstolarnes beslut, det emot J. anställda åtalet hafva förfallit.

II.

Skuldsedel å 4,000 kronor lemnad såsom pant för ett lån af 3,000 kronor. Pantemottagaren öfverläter panten på tredje man, och denne lagsöker de derå tecknade löftesmännen för hela beloppet 4,000 kronor, hvilket de måste gälda. Löftesmännen lagsöka derefter pantemottagaren, som invänder att han för 3,000 kronor köpt skuldebrevet å *högre* belopp och derigenom blifvit olmskränkt egare af detsamma.

Handlanden C. Åberg i Halmstad utgaf den 18 Oktober 1873 en till innehafvaren stäld skuldförbindelse å 4,000 kronor jemte ränta, att betalas 6 månader från nämnda dag. För denna förbindelses fullgörande till kapital och ränta ingingo Jöns Henriksson i Påarp, Johannes Henriksson och Carl Larsson derstädes samt Johannes Larsson i Tönnerså full borgen såsom för egen skuld. Reversen lemnades derefter af Åberg till Hallands enskilda bank såsom hypotek för Åbergs skuld till banken å 4,000 kronor.

Åbergs skuld till banken blef efter omsättning minskad till 3,000 kronor, hvarefter Åberg i slutet af Oktober eller början af November 1874 af postiljonen J. Andersson erhöll såsom försträckning 3,000 kronor, hvarmed Åberg infriade banklånet. Det hypotiserade skuldebrevet, som Åberg dervid återbekom, öfverlemnade han till Andersson, hvilken senare öfverlät detsamma på skrifvaren G. Persson.

I början af år 1875 blefvo löftesmännen af Persson lagsökte hos K. befde i Jönköpings län för skuldebrevets hela innehåll 4,000 kronor. Löftesmännen bestredo krafvet, i hvad det öfverstege 3,000 kronor, men genom utslag den 15 Februari nämnda år förpligtades de att, hvilkendera bäst gälda gitte, mot återfående af skuldsedeln och borgensför-

bindelsen, genast till Persson utgifva 4,000 kronor jemte 6 proc. ränta derå från den 18 Oktober 1873, till dess liquid skedde, äfvensom ersättning för lagsökningskostnaden. Detta utslag vann laga kraft.

Samma dag detta utslag gafs utfärdade Åberg en handling af hufvudsakligt innehåll, att ifrågavarande skuldebref å 4,000 kronor blifvit i November 1874 af Åberg öfverlemnadt till Andersson såsom säkerhet för ett lån å 3,000 kronor, hvilket senare belopp erfordrats för att betala Åbergs då återstående skuld till banken, men att Andersson afhändt sig samma skuldebref utan att derå göra anteckning för huru stort belopp det rätteligen gälde, i följd hvaraf löftesmännen blifvit för skuldebrefvets hela innehåll lagsökte. I anledning deraf och på det att löftesmännen måtte kunna söka behörig upprättelse af den, som på sagda sätt missbrukat ifrågavarande skuldebref, öfverlät Åberg sin rätt och talan i sådant hänseende på löftesmännen, med rättighet för dem att sjelfva eller genom ombud godvilligt eller genom rättegång vända sig till Andersson för utfående af det belopp, som öfverstege 3,000 kronor, jemte ränta derå för 3 månader.

Löftesmännen uttogo derefter stämning å Andersson till rådst.r:n i Jönköping med yrkande om åläggande för Andersson, som utsläppt ifrågavarande skuldebref utan att derå göra anteckning för hvad det rätteligen gälde, att till löftesmännen genast betala skilnaden mellan skuldebrefvets innehåll 4,000 kronor och det belopp 3,000 kronor Andersson lemnat Åberg såsom lån, jemte den ränta, som öfverstege hvad honom borde tillkomma för hans fordran hos Åberg.

Andersson, som instälde sig genom ombud, genmålde: Då Åberg hösten 1874 af Andersson begärt att få låna 3,000 kronor för att dermed infria sin ofvanomförmälda skuld till banken, hade Andersson till en börjat vägrat lemna sagda lån, enär Andersson förut stode i borgen för ett annat af Åberg hos banken erhållet lån å 3,000 kronor. Andersson hade dock sedermera villfarit Åbergs begäran, efter det den sistnämnde erbjudit Andersson att såsom säkerhet för det

äskade lånet få öfvertaga den för Åbergs skuld i banken hypotiserade, nu omstämda skuldförbindelsen å 4,000 kronor. Då Andersson kort derefter fått af Åberg mottaga berörda skuldebref, hade Åberg förklaradt, att detsamma skulle tjena Andersson till säkerhet jemväl för hans nyssnämnda borgen för Åberg. Sedan Andersson, på sätt af honom företedda handlingar ock utmärkte, den 28 December 1874 infriat sin borgen, hade han utlemnat omstämda skuldebrevet till inkassering och för detsamma jemväl uppburit valuta, hvaraf han, i öfverensstämmelse med Åbergs löfte, ville tillgodogöra sig hvad som öfversköte lånet å 3,000 kronor för att sålunda i någon mån blifva betäckt för hvad han till följd af sin borgen för Åberg måst utbetala. På dessa grunder bestreds käromålet.

Af löftesmännen åberopades *två vittnen*, som sammanstämmande intygade, att vittnena, hvilka den 4 Januari 1875 å Åbergs kontor sammanträffat med Åberg, Andersson, *två* af löftesmännen och tvenne andra af Åbergs borgenärer, under samtal om ordnandet af Åbergs affärer hört Åberg yttra till Andersson, att han af Åberg bekommit omstämda reversen såsom säkerhet *endast* för hvad densamma häftat i banken; att Andersson dertill genmält, att han icke bestrede detta, men att, då reversen gälde för 4,000 kronor, han vore dum om han icke tillgodogjorde sig det öfverskjutande beloppet såsom afbetalning på sina öfriga fordringar hos Åberg.

Andersson, hvilken uti en af honom undertecknad, till rådst.r:n ingifven skrift yttrade sig angående berörda vittnesmål, dem han dock icke bestred, anförde vidare: Åbergs omvittnade yttrande kunde ej förringa Anderssons rätt att utsöka skuldebrefvets hela belopp 4,000 kronor, helst »ostridigt vore» att Åberg, sedan han i banken infriat hypoteket, lemnat det till Andersson dels såsom säkerhet för försträckningen å 3,000 kronor och dels såsom godtgörelse för hans öfriga fordringar. För öfrigt hade Åberg icke gjort någon anteckning å reversen derom att den skulle gälla endast för 3,000 kronor.

Genom utslag den 19 April 1875 utlät sig *rådst.r:n*: att enär, emot löftesmännens bestridande, Andersson icke i någon mån styrkt sin uppgift, att omstända utaf Åberg den 18 Oktober 1873 till innehafvaren utställda samt af löftesmännen på grund af deras borgen inlösta skuldsedel å 4,000 kronor med ränta blifvit af Åberg lemnadt Andersson såsom hypotek äfven för andra dennes fordringar af Åberg, än det lån å 3,000 kronor, som Åberg icke före den 25 Oktober 1874 af Andersson bekommit till infriande af sin skuld å sistnämnda belopp till Hallands enskilda bank; samt Andersson medgifvit, att han uppburit full valuta för samma skuldsedel å 4,000 kronor med ränta; alltså blefve, med bifall till stämningspåståendet, Andersson dömd att genast, emot qvitto, till löftesmännen utgifva det belopp, som af 4,000 kronor med ränta från den 18 Oktober 1873 återstode efter afdrag af 3,000 kronor med ränta från den 25 Oktober 1874.

Andersson vädjade till Göta hofrätt: Rådst.r:n hade icke bort, på sätt som skett, på Andersson öfverflytta bevisningsskyldigheten. Andersson hade icke medgifvit, att han mottagit ifrågavarande skuldebref såsom *hypotek*. Han hade nemligen lemnat Åberg de 3,000 kronor, hvarmed denne infriat banklånet, för att blifva oinskränkt *egare* af skuldebrefvet med rättighet att efter godtfinnande använda detsamma. Om Anderssons ombud vid rådst.r:n yttrat sig annorlunda eller hans svaromål blifvit på annat sätt förstådt, så berodde detta på missuppfattning å ena eller andra sidan. Rätta förhållandet vore det, att Andersson för 3,000 kronor *köpt* en skuldsedel å högre belopp. Om Åberg möjligen förfarit mindre hederligt mot sina löftesmän, vore sådant hans och icke Anderssons sak.

I dom den 17 December 1875 yttrade *hofr:n*: att enär två i målet hörda vittnen sammanstämmande intygat, att Andersson vid ett sammanträffande med tvenne af löftesmännen å Åbergs kontor medgifvit, att Andersson emottagit ifrågavarande skuldsedel å 4,000 kronor såsom hypotek endast för ett belopp, motsvarande det, hvarför densamma

varit hypotiserad i Hallands enskilda bank, funne hof:r:n ej skäl meddela ändring i det slut, hvori rådst:r:n genom motvädjade utslaget stannat.

I denna dom sökte Andersson ändring.

N. Rev. (rev.-sekr. *Poignant*, föredragande, och *Lagergren* samt t. f. rev.-sekr. *Norberg*) hemställde i afgifvet betänkande, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hof:r:ns dom.

Vid sakens föredragning den 5 Oktober 1876 inför H. D. blef N. Rev:s betänkande bifallet af H. D:s fleste ledamöter (just.råden *Naumann*, *von Hofsten*, *Olivecrona*, *Lindhagen* och *Svedelius*).

Just.rådet *Wretman* yttrade: »Emedan upplyst är, att Andersson, sedan han af Åberg, såsom hypotek för en denne lemnad försträckning af 3,000 kronor, fått emottaga omförmälda af Åberg å 4,000 kronor med ränta utfärdade skuldebref, derå svaranderne tecknat borgen, öfverlåtit skuldebrefvet på annan person, till följd af hvilkens kraf svaranderne måst samma skuldsedel till fullo infria; finner jag väl Andersson, för det han sålunda förskingrat den honom lemnade panten, vara pliktig ersätta Åberg den skada, honom dymedelst tillskyndats, och sålunda betala pantens öfverskjutande värde; men enär Andersson med hos rådst:r:n företedda handlingar styrkt, att han, som, på grund af tecknad borgen å ett annat Åbergs skuldebref, måst det samma inlösa, derför hos Åberg egt fordran till belopp större än Anderssons ofvanomförmälda skuld till Åberg, samt svaranderne, hvilka i denna sak icke emot Andersson ega annan eller bättre rätt, än Åberg, ej visat, att Andersson, hvilken förmålt sig hafva å sin fordran hos Åberg afqvittat hvad Andersson i nämnda hänseende varit Åberg skyldig, på annat sätt blifvit för berörda fordran godtgjord, pröfvar jag rättvist, med ändring af domstolarnes beslut, förklara någon betalningsskyldighet icke kunna Andersson, i anledning af svarandernes i denna sak förda talan, ådömas».

Justrådet *Bolin* pröfvade rättvist fastställa hofrens dom; Andersson derigenom icke betaget att i liquid om ådömda beloppet tillgodonjuta den qvittningsrätt för uppgifven genfordran hos Åberg, hvartill sådan fordrans beskaffenhet lagligen kunde föranleda.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 31 Oktober 1876.

12.

Om rätta förståndet af II § i K. F. den 6 Aug. 1864 angående hemmanslyfning och jordsköndring: "Ej må innehafvare af jord, som på viss tid eller lifstid upplåten är, densamma på annan man öfverlåta utan tillstånd m. m."

Genom afhandling den 25 Maj 1853 upplät Erik Andersson af sitt egande hemman n:o 3 i Myre till länsmannen C. G. Westman en jordlägenhet, bestående af tvenne sins emellan icke sammanhängande stycken, af hvilka det ena utgjorde något mera än $\frac{1}{2}$ tunnland och det andra något mindre, att innehafvas i 45 år, räknadt från den 1 Maj 1854, och för hvilka lägenheter Westman skulle årligen såsom afgäld till hemmansåboen utgifva 30 rdr rglds. Denna afhandling intecknades den 25 November förstnämnda år, men inteckningen förföll, hvarefter Erik Andersson, sedan Westman aflidit, för »Westmans enka och arfvingar» medgaf ny inteckning, som fastställdes den 8 April 1867.

Efter enkan Westmans död förordnades kyrkoherden G. Lindberg till förmyndare för makarne Westmans barn.

Å det större af omförmälda jordstycken hade uppförts åbyggnader, hvilka tillhörde Westmans sterbhus.

Den 19 Maj 1873 lät Lindberg å frivillig auktion, dervid Erik Andersson var tillstädes, försälja sina myndlingars ifrågavarande »gård» på följande villkor: «Gården, som den

nu befinnes med boningsrum, uthus och källare, försäljes med rättighet för köparen att under den tid Westmans arfvingsars arrendetid räcker för den jordegga, hvarpå gården är uppförd, som är 26 år från den 1 sistlidne Maj, låta gården (på sin nuvarande tomt) qvarstå». — — »Gården får tillträdas efter 14 dagar från denna dag».

Sedan Erik Petter Persson i Höfven inropat »gården» och betalt köpeskillingen, blef den 19 September 1873 å auktionsprotokollet tecknad följande, af säljaren och köparen underskrifna tillägg: «Till härofvan beskrifna försäljning af Westmanska gården må läggas den förklaring att med friheten för köparen att begagna nuvarande hustomterna ingalunda blifvit till honom afyttrad någon *eganderätt* till den jord, som utgör nämnda tomtplatser, hvaraf icke ens sterbhusdelegarne sjelfve varit i besittning, hvadan köparen icke har rätt att hvarken efter husens borttagande, om han så för godt finner, verkställa någon odling å de förra tomtplatserna eller nya sådana tomter intaga, hvilket i vittuens närvaro ömsesidigt godkändes».

Efter särskilda stämningar å såväl Lindberg som Erik Petter Persson till Sollefteå tingslags häradsrätt, yrkade Erik Andersson, bland annat, att, som Lindberg i sin egenskap af förmyndare för Westmans barn å omförmälda auktion till Erik Petter Persson upplåtit den till ifrågavarande lägenhet hörande tomt med derå uppförda byggnader, utan att Erik Andersson till sådan upplåtelse lemnat sitt samtycke, lägenheten eller åtminstone så stor del deraf, som till Erik Petter Persson upplåtits, måtte, jemlikt K. F. den 6 Augusti 1864 angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning och jordafsöndring, förklaras böra till stamhemmanet återfalla mot skälig lösen för de förbättringar, som kunde visas vara under arrendetiden verkställda.

Lindberg genmälde, att han icke förytttrat sjelfva lägenheten eller någon del deraf, utan endast åbyggnaderna. Då de egentliga torpegorna fortfarande innehades och brukades af Lindberg, såsom Westmans barns förmyndare, kunde den af Erik Andersson åberopade författning icke anses i före-

varande fall tillämplig. På denna grund bestredes käromålet.

Erik Petter Persson bestred att afstå från den rätt, han genom auktionen förvärfvat, eller att afträda de tomter, der husen varit och ännu vore stående.

Genom utslag den 20 Februari 1875 utlät sig här:r:n: att då Lindberg, i sin egenskap af förmyndare för Westmans omyndiga barn, å auktion den 19 Maj 1873 till Erik Petter Persson upplåtit den del af myndlingarnes från Erik Anderssons hemman i Myre på viss tid afsöndrade torplägenhet, som upptoges af de vid samma auktion jemväl försålda och på samma lägenheter uppförda byggnader, till begagnande under den tid sjelfva torpupplåtelsen ännu egde bestånd, samt Lindberg, hvilken icke åberopat det tillstånd till hela lägenhetens föryttrande, som skulle före auktionen blifvit af Erik Andersson lemnadt och sedermera återtagits, icke i öfrigt styrkt sig hafva erhållit Erik Anderssons medgifvande till upplåtelse af nu ifrågavarande beskaffenhet; alltså och i förmågo af 11 § i K. F. den 6 Augusti 1864 blefve käromålet i så måtto bifallet, att Lindberg och Erik Petter Persson kändes skyldige att till Erik Andersson afträda ofvanomförmälda vid auktionen upplåtna tomter mot skälig lösen, hvars belopp borde bestämmas af tre gode män, af hvilka parterne skulle välja en hvardera och de sålunda valde utse den tredje.

Lindberg vädjade till *Svea hofrätt*, som i dom den 18 November 1875 fann ej skäl att i här:r:ns utslag göra ändring.

Om denna dom förenade sig hofrättsrådet *Forssell*, assessoren friherre *O. W. Staël von Holstein* och notarien *Cöster*, den sistnämnde referent.

V. här:höfd. *Wählin*, med hvilken assessoren *Boiwie* instämde, yttrade: »Som Lindberg hvarken derigenom, att han vid försäljningen af några, å ifrågakomna lägenhet uppförda byggnader tillerkänt köparen rättighet att, så länge Lindbergs myndlingars legostämma räckte, icke behöfva flytta byggnaderne från deras gamla plats, eller annorledes, såvidt visadt är, öfverträdt det i 11 § af K. F. den 6 Augusti 1864

stadgade förbud för innehafvare af på viss tid från hemman afsöndrad jord att den utan hemmansegarens samtycke på annan man öfverlåta, pröfvar jag, med ändring af här:ns utslag, rättvist ogilla Erik Anderssons i saken förda talan».

I hofr:ns dom sökte Lindberg ändring.

N. rev. (rev.sekr. *Poignant*, föredragande, och *Lagergren* samt konst. rev.sekr. *Norberg*) hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofr:ns dom.

Saken föredrogs den 3 Oktober 1876 inför *H. D.*; och som Lindberg derigenom att han, vid försäljning af några hans myndlingar tillhöriga, å ifrågavarande lägenhet uppförda byggnader, tillika medgifvit, att samma byggnader finge derstädes qvarstå under den tid sjelfva jordupplåtelsen egde bestånd, icke kunde anses hafva å annan öfverlåtit den hans myndlingar tillkommande *rätt till sjelfva jorden*; samt följaktligen den för slik, utan jordegarens tillåtelse skedd öfverlåttelse i 11 § K. F. den 6 Augusti 1864 stadgade påföljd icke vore i denna sak tillämplig; alltså pröfvade H. D:s fleste ledamöter (just.råden *Wretman*, *Naumann*, *Bolin*, *von Hofsten*, *Olivecrona* och *Lindhagen*) rättvist, med ändring af hofr:ns dom, ogilla den af Erik Andersson i saken instämnda talan.

Just.rådet *Svedelius* biföll N. Rev:s betänkande.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 31 Oktober 1876.

13.

Om underlåtenhet att angående handelsfirma göra anmälan enligt K. F. den 28 Juni 1798. Jfr. Årgången 1869 sid. 193; Årg. 1876 sid. 468, 671.

Den 1 November 1870 ingingo handlanden C. Bergbom och P. A. Svanberg bolag under firma »*Bergbom, Svanberg & comp.*» för idkande af gemensam handels- och såg-

verksamhet inom Neder Kalix socken. Härom infördes tillkännagivande i tidningen »Norrbottnens-Kuriren» den 17 och 24 i nämnda månad.

Vid 1875-års ting med Neder Kalix sockens tingslag yrkade länsmannen G. M. Hackzell, efter stämning, ansvar å Bergbom och Svanberg för det de, som under flera år i bolag idkat och fortfarande idkade sågverks- och handelsrörelse inom ofvannämnda socken under firma »Bergbom, Svanberg & comp.», uraktlåtitt att hos här.r:n göra sådan anmälan angående delegarne i bolaget, som i K. F. den 28 Juni 1798 föreskrefves.

Hackzell företedde domhafvandens bevis, att sådan anmälan ej blifvit gjord.

Bergbom och Svanberg genmälde: 1798-års K. F. kunde ingalunda ega tillämpning på dem, enär deras bolag icke bestode af flera eller andra personer, än firman eller handteckningen tydligen namngåfve. Orden »& comp.» förutsatte nemligen ej ovilkorligen, att ett bolag skulle bestå af flera eller andra personer än de i firman namngifna, utan häntydde endast derpå, att bolag vore ingånget. På denna grund bestreds åtalet.

Genom utslag den 1 Juli 1875 utlät sig här.r:n: att, enär Bergbom och Svanberg medgifvit, att de under firma »Bergbom, Svanberg & comp.» den 1 November 1870 ingått bolag för idkande af handelsrörelse, samt de, då samma namnteckning icke uttryckligen tillkännagåfve, att Bergbom och Svanberg vore de personer, som i bolaget egde del, måste hafva varit skyldige att göra sådan anmälan, som i ofvanberörda K. F. omförmäldes, men de sådant underlåtit, dömdes, i förmågo af samma K. F., Bergbom och Svanberg, att, en för begge och begge för en, böta 300 rdr specie med 450 kr.

Bergbom och Svanberg besvärade sig hos Svea hofrätt, som i utslag den 30 December 1875 yttrade: att, enär Hackzell icke, emot Bergboms och Svanbergs bestridande, styrkt, att andre eller flere personer, än Bergbom och Svanberg, i omförmälda bolag egde del, samt vid detta förhållande sådan

anmälan, som af Hackzell i målet ifrågasatts, icke varit erforderlig, blefve, med ändring af här.r:ns utslag, Bergbom och Svanberg från ansvar i målet befriade.

I detta utslag sökte Hackzell ändring och anmärkte, att inom orten funnes flera personer med namnen Bergbom och Svanberg, hvadan de i målet tilltalade personerna icke kunde anses vara i ofvannämnda firma *tydligt* namngifne.

Vid målets föredragning den 5 Oktober 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Wretman, Naumann, Bolin, von Hofsten, Olivecrona, Lindhagen* och *Svedelius*) pröfvade *H. D.* rättvist att, med ändring af hofr:ns utslag, sålunda fastställa här.r:ns beslut, att Bergbom och Svanberg fäldes att, jemlikt ofvan åberopade *K. F.*, för åtalade underlåtenheten böta 450 kr.

14.

Eger „verkställande direktör“ för ett bolag att genom befullmäktigadt ombud i en rättegång hos Kongl. Maj:t föra bolagets talan, när direktören är försedd med bolagets öfrige styrelseledamöters uppdrag att „ensam för styrelsens räkning underteckna de fullmakter, inlagor och skrifter, som kunde komma i fråga att å bolagets eller styrelsens vägnar utfärdas“?

Till Stockholms rådst.rätt uttog grosshandlaren *H. G. Söderberg* stämning å ångbåtsbefälhafvaren *J. A. Råberg* och ångbåtsaktiebolaget »Nya Föreningen» med påstående, att, som den 29 Oktober 1874, under det några pråmar i och för lossning från den vid skeppsbrokajen i Stockholm liggande lastångaren »Vidar» varit förtöjda utanför ångaren, *Råberg*, förande bolaget tillhöriga bogseringsångbåten »Färdig» och bogserande engelska barkskeppet »Edith», genom felaktig manövrering varit vållande dertill att »Edith» törnat emot en af omförmälda pråmar, hvilken tillhörde *Söderberg*,

med den påföljd att pråmen fått sin ena sida inbräckt och råkat i sjunkande tillstånd, Råberg och bolaget, det senare dock allenast med ångbåten »Färdig», måtte vardas ålagdt till Söderberg utgifva ersättning för pråmens istandsättande m. m. Genom dom den 4 Augusti 1875 förklarade rådst.r:n, att, enär Söderberg icke lagligen styrkt, att påstötningen vållats af felaktig manövrering å »Färdig», kunde Söderbergs talan icke bifallas; hvaremot *Svea hofrätt*, dit Söderberg väddat, i dom den 31 December samma år ansåg vara ådaga-
galagdt, att Råberg genom »Färdigs» manövrering varit vållande till ombordläggningen; till följd hvaraf hofr:n, med ändring af rådst.r:ns dom och under åberopande af 49 och 172 §§ sjölagen, förpligtade Råberg och bolaget »Nya Föreningen», detta senare dock endast med »Färdig», att godtgöra den å pråmen genom sammanstötningen uppkomna skada m. m.

Råberg och bolaget, det senare genom dess verkställande direktör Jon Öhman, anhöllo hos hofr:n att emot bifogad revisionsskilling få Kongl. Maj:ts pröfning hemställa hofr:ns ofvannämnda dom; och hänvisades »sökanderne» att i vanlig ordning saken fullfölja.

Å inställedagen hos Kongl. Maj:t den 31 Januari 1876 infann sig å sökandenas sida ombud, försedt med fullmakt, undertecknad sålunda:

»Å ångbåtsbolaget Nya Föreningens vägnar

Jon Öhman,

verkställande direktör.

Joh. A. Råberg,

befälhafvare å ångaren Färdig.

I kontradeduktionen yrkade Söderberg, att hvad Öhman anført till vinnande af ändring i hofr:ns dom, såvidt bolaget anginge, ej måtte till pröfning upptagas, enär han i sin egen-
skap af bolagets verkställande direktör icke egt att ensam, utan uppdrag af öfrige ledamöter i bolagets styrelse, bolagets talan fullfölja. Enligt 11 § i den för bolaget gällande bolagsordning tillkomme det nemligen *direktionen* att, sjelf eller genom ombud, å bolagets vägnar tala och svara i hvarje förekommande fall, och jemlikt 6 § i samma bolagsordning,

bestode styrelsen af en verkställande direktör och två biträdande direktörer, hvilka alla skulle af bolaget årligen väljas.

Vid förhör inför N. Rev. genmälde sökandenes ombud, att någon anmärkning från Söderbergs sida icke blifvit i hof:rn framställd, vare sig mot Öhmans behörighet att der föra bolagets talan eller mot hans & bolagets vägnar gjorda anhållan att få Kongl. Maj:ts pröfning hemställa hof:rens dom. Då sistberörda begäran af hof:rn bifallits, vore ock frågan om Öhmans behörighet att i saken föra bolagets talan redan afgjord.

Söderberg bestred riktigheten af denna uppfattning och invände, att begreppet »verkställande direktör» innefattade, att en sådan person allenast egde att verkställa de beslut, som af bolag eller dess styrelse fattades.

Vid ett senare förhör i saken inlemnade sökandenes ombud utdrag af protokollet vid sammanträde med styrelsen för ångfartygsaktiebolaget »Nya Föreningen» den 2 Januari 1876, utvisande att styrelsens öfrige ledamöter då uppdragit åt verkställande direktören Öhman att, i likhet med hvad under förflutna året egt rum, ensam för styrelsens räkning underteckna de fullmakter, inlagor och skrifter, som kunde komma ifråga att å bolagets eller styrelsens vägnar utfärda.

Söderberg anförde, att Öhmans behörighet att i saken föra bolagets talan icke kunde anses vara ådagalagd genom ofvanberörda protokollsutdrag. Dessutom kunde Söderberg ej medgifva, att berörda handling *tillkommit förr än efter inställelsedagen hos Kongl. Maj:t.*

I afgifvet betänkande yttrade N. Rev. (rev.sekr. *Poignant*, föredragande, konst. rev.sekr. *Norberg* och t. f. rev.sekr. *Westman*): att, vidkommande Söderbergs yrkande, att, då fullföljd af bolagets talan tillkommit samtliga ledamöterna i bolagets styrelse och icke Öhman ensam, hvad Öhman i egenkap af bolagets verkställande direktör anført till vinnande af ändring i hof:rens dom, såvidt bolaget anginge, ej måtte till pröfning upptagas; så enär Öhman, hvilken, enligt hvad ett vid förhör inför N. Rev. förededt utdrag af det vid sam-

mantråde med bolagets styrelse den 2 Januari 1876 hållna protokoll utvisade, erhållit öfrige styrelseledamöternes uppdrag att ensam för styrelsens räkning underteckna de fullmakter, inlagor och skrifter, som kunde komma i fråga att å bolagets eller styrelsens vägnar utfärdas, således icke saknat behörighet att, på sätt som skett, genom befullmäktigadt ombud fullfölja bolagets talan i förevarande mål, hemställde N. Rev., att berörda yrkande måtte lemnas utan afseende; hvarjemte N. R. tillstyrkte, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist, med upphäfvande af hofrens, fastställa rådst.rns dom i sjelfva saken.

Saken föredrogs den 4 Oktober 1876 inför H. D. (i närvaro af just.råden *Wretman, Naumann, Bolin, von Hofsten, Olivecrona, Lindhagen* och *Svedelius*), dervid N. Rev:s betänkande bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 13 Oktober 1876.

15.

Beträffande rådstufvurätts behörighet att hålla af- och tillträdes-syn å qvarn inom stads område.

Sedan handelsbolaget med firma E. Engelbrechtsson & c:ni genom kontrakt den 18 Mars 1875 på 10 år från den 30 derpåföljde September öfvertagit det af mjölnaren Olof Andersson dittills innehafda arrende af Uddevalla kyrkas qvarn, Strömberget kallad, dervid kyrkans rätt emot Andersson i fråga om hans skyldighet att i laga skick aflemna qvarnen, blifvit på bolaget öfverlåten, förrättade rådst.r:n i Uddevalla, på kyrkorådets begäran, af- och tillträdessyn å nämnda qvarn emellan Olof Anderssons sterbhusdelegare, afträdare, samt Engelbrechtsson & c:ni, tillträdare, hvarjemte rådst.r:n i sammanhang med syneförrättningen den 13 i sist-

nämnda månad meddelade utslag, hvarigenom afträdarne förpligtades att dels ersätta befunnen brist i qvarnstenarnes medeltjocklek med 127 kr. 50 öre, dels ock före afträdesdagen afhjelpa eller ock godtgöra öfriga vid synen befunna brister med 1,002 kr. 42 öre, derest Engelbrecktsson & c:ni dermed åtnöjdes, eller ock med det belopp, hvartill dessa bristers bättrande vid offentligen utlyst entreprenadauktion uppginge.

Öfver denna förrättning anförde Engelbrecktsson & c:ni besvär hos Göta hofrätt, dervid bolaget anmärkte, att *rådst.r:n* icke varit behörig att verkställa förrättningen, enär det ålegat *magistraten* att syn af ifrågavarande beskaffenhet hålla.

I utslag den 22 December 1875 yttrade *hofr:n*: att enär, på sätt Engelbrecktsson & c:ni invändt, rådst.r:n i Uddevalla varit obehörig att ifrågavarande af- och tillträdes-syn förrätta, blefve öfverklagade syneförrättningen och utslaget undanröjde.

Olof Anderssons sterbhusdelegare sökte ändring och yrkade, att, då rådst.r:ns och magistratens ledamöter utgjordes af samme personer, synen måtte förklaras giltig eller ock målet till hofr:n återförvisas.

Engelbrecktsson & c:ni vidhöllo sin invändning om rådst.r:ns obehörighet samt anmärkte, att rådst.r:n i allt fall icke egt att *utan stämning* i saken döma.

Uti infordradt utlåtande yttrade *hofr:n*: att, då i afseende å fastighet på landet uti 27 kap. 8 § B.B. funnes stadgadt, att husesyn emellan enskilde parter skulle af två oväldige män af nämnden förrättas, och enligt K. F. den 6 Februari 1849 den med-synen missnöjde egde att sin klandertalan till rätten instämma, det, vid jämförelse emellan dessa stadganden och de i R.B. i afseende på såväl stad som landet för tvisters anhängiggörande i allmänhet gifna föreskrifter, torde vara uppenbart, att rådst.r:n, såsom i hofr:ns utslag antagits, icke varit behörig att i den ordning, förevarande tvist blifvit anhängiggjord, med densamma taga befattning.

Målet föredrogs den 12 Juli 1876 inför *H. D.*; och då

rådst.r:n hvarken enligt lag eller särskild författning varit obehörig att förrätta syn eller döma i tvist emellan parterna angående de ämnen, hvarom nu vore fråga, samt någon invändning mot tvistefrågornas handläggning i den ordning, de blifvit anhängiggjorde, icke varit, såvidt handlingarne utvisade, hos rådst.r:n framställd, funne H. D:ns fleste ledamöter (just.råden *Cramér*, friherre *Leuhusen*, *Carleson*, *Wretman*, *von Hofsten* och *von Segebaden*) skäligt att, med undanrödjande af hofr:ns utslag, visa målet åter till hofr:n, som hade att detsamma, uppå anmälan, till laglikmätig behandling ånyo företaga.

Just.rådet *Lindhagen* förklarade, att, som rådst.r:n icke egt att i den ordning, ifrågavarande tvist blifvit gjord anhängig, med densamma taga befattning, funne just.rådet ej skäl göra ändring i hofr:ns utslag.

16.

Ytterligare angående åtkomsthandlingars utlemnande till vederpart (editle documentorum). Se årg. 1875 sid. 680; årg. 1876 sid. 69.

Enligt ett den 23 September 1860 i vittnens närvaro skriftligen upprättadt kontrakt, hade hemmansegaren Lars Larsson i Svedja till gästgifvaren Måns Persson i Storbyn eller hans rättssinnehafvare upplåtit och försålt, bland annat, rättigheten att under 50 år å den till Lars Larssons hemman n:o sub 4 i Svedja om 4 öres- 6 $\frac{1}{3}$, penningeland då hörande eller, efter slutad delning af södra skifteslagets ut- och fäbodskog, tillkommande skog afverka växande träd af vissa i kontraktet bestämda dimensioner. Genom särskilda påskrifter å detta kontrakt hade dels Måns Persson den 24 Augusti 1864 till Per Persson, dels ock den sistnämnde den 9 nästpåföljde November till Edefors sågverksegare trans-

porterat »halfva skattetalet eller 2 öres- $3\frac{1}{10}$ penningeland af förestående kontrakt» med samma rättigheter och skyldigheter, som bemålde öfverlåtare tillkomme.

Efter stämning till 1875 års vinterting med Ljusdals tingslag yrkade grosshandlaren T. M. Weguelin, att Lars Larsson måtte varda ålagdt tillhandahålla Weguelin, såsom innehafvare af Måns Perssons rätt, så fullständiga åtkomsthandlingar till Lars Larssons hemman, att inteckning deri till säkerhet för ofvanberörda kontrakts framtida bestånd kunde af Weguelin erhållas.

Lars Larsson bestred käromålet under förmälan, dels att han ej i kontraktet förbundit sig medgifva inteckning och dels att den försålda skogen redan vore afverkad i den mån att inteckning vore öfverflödig.

Genom utslag den 30 Juli 1875 utlät sig *här.r:n*: att enär ostridigt vore, att Lars Larsson, såsom egare af omförmälda hemman, undertecknat ifrågakomna afhandling, samt han lemnat obestriddt, att Weguelin vore Måns Perssons rättsinnehafvare, förpligtades Lars Larsson, vid vite af 50 kr., att senast en månad före nästa lagtima ting till Weguelin öfverlemna så fullständiga åtkomsthandlingar till nämnda hemman, att Weguelin kunde i hemmanet vinna inteckning till säkerhet för afhandlingens bestånd.

Lars Larsson vädjade till Svea hofrätt. Han åberopade dervid hvad han vid *här.r:n* anført och erinrade vidare, att Weguelin icke i något fall lagligen kunde erhålla inteckning uti större del af hemmanet än hälften eller 2 öres- $3\frac{1}{10}$ penningeland, enär afverkningsrätten *endast till halfva skogen* upplåtits till Edefors sågverksegare, hvilkas rätt numera af Weguelin innehades.

Weguelin företedde i afskrift en den 24 Augusti 1864 upprättad afhandling, enligt hvilken Måns Persson till Per Persson på 50 år öfverlätit sina till hemmanet n:o sub 4 i Svedja om 2 öres- $3\frac{1}{10}$ penningeland hörande skogsandelar i södra skifteslaget. Denna afhandling hade den 9 November samma år transporterats på Edefors sågverksegare och af desse den 26 Mars 1872 på Weguelin.

Weguelin ansåg sig härigenom hafva visat, att han vore innehafvare af afverkningsrätten till *hela* den skog, som omnämdes i 1860-års kontrakt, i följd hvaraf och då han saknade all kännedom, *vid hvilken tid och på hvad sätt* Lars Larsson förvärfvat sig ifrågavarande hemman, samt således icke kunde sjelf anskaffa afskrifter af den senares åtkomsthandlingar, Weguelin yrkade att här.r:ns utslag måtte varda fastställt.

I dom den 20 Januari 1876 yttrade *hofr:n*: att som Weguelin, hvilken icke ens föreburit, att Lars Larsson skulle hafva åtagit sig att tillhandahålla Weguelin omstämda åtkomsthandlingar, ej heller förebragt sådan bevisning, att Lars Larsson ändock kunde dertill förpligtas, blefve, med ändring af här.r:ns utslag, Weguelins i saken förda talan ogillad.

Om denna dom förenade sig hofrättsråden *Montelius* och *Törnqvist*, den sistnämnde referent, samt v. här.höfd. *Westdahl*.

Från beslutet var v. här.höfd. friherre *J. Staël von Holstein* skiljaktig och yttrade: »Emedan Weguelin icke ens sökt utreda, att de åtkomsthandlingar rörande ifrågavarande hemman, som må vara erforderliga för fastställande af inteckning deri till säkerhet för det af Weguelin åberopade kontrakt, äro af den art, att de icke genom Weguelins egna föranstaltanden kunna åtminstone i giltiga afskrifter anskaffas, och vid sådant förhållande Lars Larsson, som icke till någon åtgärd i detta hänseende sig förbundit, ej emot sitt bestridande kan dertill förpligtas, instämmer jag i det slut, hvori hofr:ns öfrige ledamöter stannat.»

Uti hofr:ns dom sökte Weguelin ändring. Då 1860-års kontrakt vore af upplåtaren underskrifvet och af vittnen bestrykt samt upplåtaren fortfarande egde ifrågavarande hemman och Weguelin till följd af transporter behörigen innehade kontraktet, vore ju Weguelin, utan upplåtarens medgivande, lagligen berättigad att till säkerhet för kontraktets bestånd erhålla inteckning i hemmanet, om blott upplåtarens åtkomst dertill styrktes. Upplåtaren vore följaktligen pliktig

att medverka dertill, att de upplåtna rättigheterna finge under den aftalade tiden åtnjutas, d. v. s. förhjelpa till intecknings erhållande medelst företeende af sina åtkomsthandlingar. Weguelin kunde icke förstå i hvilket afseende han brustit i sin bevisningsskyldighet. Han yrkade förty fastställelse af här:rens utslag.

Lars Larsson erinrade, att, då han icke förbundit sig att medgifva den sökta inteckningen, vore han icke pliktig att förhjelpa Weguelin till en sakrätt, som komme att inverka på hemmanets värde och bestånd.

N. Rev. (rev.sekr. *Lagergren*, föredragande, och *von Bahr* samt t. f. rev.sekr. *Westman*) afgaf följande betänkande: »Enär ostridigt är, att Lars Larsson, såsom egare af 4 öres- $6\frac{1}{3}$ penningeland n:o sub 4 i Svedja utfärdat afhandlingen den 23 September 1860, hvarigenom rättighet till skogsafverkning under 50 år å hemmanets mark blifvit till Måns Persson i Storbyn eller hans rättsinnehafvare upplåten, samt Weguelin, till hvilken nämnda rättighet, enligt hvad upplyst är, öfvergått, förklarar sig icke känna när eller huru Lars Larsson blifvit egare till hemmanet, och följaktligen urståndsatt att sjelf förskaffa sig sådane åtkomsthandlingar, som för den upplåtna rättighetens betryggande medelst inteckning äro erforderliga; alltså hemställer N. Rev., att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist att, med ändring af hof:rens dom, gilla det slut, hvori här:ren i hufvudsaken stannat; dock att tiden, inom hvilken Lars Larsson bör tillhandahålla Weguelin åtkomsthandlingarne, bestämmes till en månad före 1876 års hösteting i tingslaget.»

Saken föredrogs den 17 Juli 1876 inför H. D., hvars fleste ledamöter (just.råden *Cramér*, friherre *Leuhusen*, *Carlsson*, *Wretman*, *von Segebaden* och *Hermarck*) pröfvade rättvist fastställa hof:rens dom.

Just.rådet *von Hofsten* biföll N. Rev:s betänkande.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 8 Augusti 1876.

17.

Rörande uppskof med försäljning af konkursbos fasta egendom. Konkurslagens 52 §.

Enligt ett emellan skräddaren Johan MalmLöf och hofmästaren Josef Bouchaut den 15 Oktober 1873 skriftligen upprättadt kontrakt hade öfverenskommits, bland annat, att skilnaden emellan den köpeskilling, som vid försäljning af fasta egendomen n:o 3 i kvarteret Blompottan inom Adolf Fredriks församling i Stockholm kunde erhållas, och det af MalmLöf vid inköpet af samma egendom erlagda belopp 24,750 kronor, med tillägg dertill af sedermera bevisligen gjorda kostnader för fastighetens iståndsättande och förbättrande, skulle emellan MalmLöf och Bouchaut lika fördelas. Efter MalmLöfs död afträddes boet till konkurs, som började den 11 Januari 1875.

Å inställedagen i konkursen den 16 Mars sistnämnda är bevakade Bouchaut följande fordringar:

1:o) 8,040 kronor jemte ränta enligt in-tecknade skuldebref;
2:o) på grund af ofvanomförmälda kontrakt, *dels* kvartalsvis af fastighetens årliga hyresafkastning från den 1 Januari 1874 två proc. på det belopp 8,000 kronor, Bouchaut för fastighetens inköpande tillskjutit, och *dels* hälften af skilnaden emellan den köpeskilling, MalmLöf för fastigheten betalt, och den summa, som vid en blifvande försäljning af fastigheten kunde erhållas. Af dessa fordringar hade den första lemnats obestridd, den andra blifvit genom dom fastställd och den tredje, som jemväl hänskjutits till domstol, ännu icke vid tiden för här nedan omförmälda måls anhängiggörande blifvit slutligen pröfvad.

Vid sammanträde med borgenärerna den 1 Juni 1875 för fattande af beslut angående försäljning af konkursboets fastigheter påyrkade Bouchaut och handelsbolaget med firma

Lublin & C:ni, att sådan försäljning ofördröjligen måtte ske, hvaremot öfriga tillstädesvarande borgenärer äfvensom Malmlöfs enka Anna Maria Malmlöf yttrade sig för anstånd med försäljningen.

Under återopande af 52 § konkurslagen och enär två af borgenärerne yrkat, att försäljning af konkursboets fasta egendomar ofördröjligen måtte ske, förklarade *rättens ombudsman* beslut vara fattadt i enlighet med desse borgenärers yrkande.

Öfver detta beslut anfördes besvär hos Danderyds skeppslags tingsrätt af såväl f. d. departementschefen I. Tauvon, såsom fordringsegare i boet, som enkan Malmlöf, hvilka påyrkade upphäfvande af beslutet och anstånd med fastigheternas försäljning. Klaganderne androgo dervid hufvudsakligen följande: Bouchaut hade blifvit erbjuden full likvid för sin obestridda fordran; hans öfriga likasom Lublin & C:nis fordringsanspråk vore bestridda och beroende på domstols pröfning. Fastigheternas försäljning vore fullkomligt obehöflig, ty deraf fallande hyror och arrendaafgifter vore fullt tillräckliga till bestridande af ränta och amortering af skulderna samt för enkan Malmlöf och hennes dotters underhåll, hvilket dock icke skulle blifva fallet, om fastigheterna brådstörtadt såldes å auktion. För öfrigt hade enkan Malmlöf ställt borgen för all vid hennes mans död i boet befintlig gäld.

Ur konkurshandlingarne antecknades af tingsr:n, att Tauvon vid sammanträden inför rättens ombudsman den 29 April och den 13 Maj 1875 erbjudit Bouchaut full likvid för dennes intecknade fordran å 8,040 kronor, men att Bouchaut icke kunnat förmås emottaga de-erbjudna penningarne, hvarföre Tauvon vid sammanträdet den 1 Juni företett intyg derom att 8,800 kronor blifvit för gäldande af Bouchauts fordran deponerade hos bankiren C. G. Cervin; att enkan Malmlöf den 4 Maj nämnda år vid tingsr:n företett af husegaren Lönnqvist såsom för egen skuld ingången borgen för all den genom skedd bevakning kända gäld, som Malmlöfs sterbhusdelegare kunde lagligen förpligtas betala, dock under förut-

sättning att konkursen komme att upphöra och enkan Malm-löf återfinge egendomen; och att enkan Malm-löf vid urtima ting den 26 Juni samma år äfven ställt fyllnadsborgen af Tauvon.

Bouchaut invände, att han, såsom fordringsegare i konkursen, vore lagligen berättigad att få boets fasta egendom såld.

Ene sysslomannen i konkursen, v. notarien H. Tauvon förklarade, att han, som innehade beviset angående ofvan-omförmälda deposition hos Cervin, vore villig att när som helst till Bouchaut öfverlemna de deponerade medlen och erlägga ränta å hans intecknade fordran till dess betalning skedde, i följd hvaraf bemälde syssloman ansåge, att Bouchaut vid sådant förhållande vore oberättigad att påyrka fastigheternas försäljning.

Bouchaut erinrade, att liqvid förut icke blifvit honom erbjuden af konkursmassan och att han ej kunnat godkänna depositionsbeviset, såsom icke utfärdadt af bankinrättning. Ofvanberörda borgensförbindelser godkändes dock af Bouchaut.

Genom utslag den 17 Juli 1875 utlät sig *tingsr:n*: att enär penningar till gäldande af ej mindre en Bouchauts uti konkursboet tillhörig fast egendom intecknad fordran än äfven Bouchaut tilldömde två proc. å 8,000 kronor blifvit i taka händer nedsatte, samt Bouchaut och Lublin & C:ni till säkerhet för betalning af deras öfriga fordringar undfått borgen af personer, mot hvilkas vederhäftighet någon anmärkning icke blifvit framställd; förty och då vid sådant förhållande nämnde borgenärers rätt icke kunde lida något intrång deraf att konkursboets fasta egendomar då icke försålles, kunde Bouchauts och Lublin & C:nis i detta hänseende framställda yrkande icke bifallas.

Bouchaut besvärade sig hos Svea hofrätt. Den af honom bevakade fordran af två proc. af förut omförmälda fastighets afkastning fortföre, intill dess samma fastighet blefve såld, och Bouchauts fordran vore följaktligen icke godtgjord derigenom, att dessa två proc. erlades vid någon viss tidpunkt före fastighetens försäljning. Dessutom vore

han fordringsägare för den bevakade prisskilnaden, om än densammes belopp icke kunde bestämmas förr än fastigheten blefve såld. Hvad anginge de af enkan MalmLöf åberopade borgensförbindelser, hade Bouchaut visserligen godkänt löftesmännens vederhäftighet, men ingalunda innehållet af förbindelserna, de der ju vore ingångna under en förutsättning, som sannolikt icke skulle inträffa. Han yrkade alltså, att borgenärernas beslut den 1 Juni måtte lända till efterrättelse.

Enkan MalmLöf företedde i bestyrkt afskrift ett af Bouchaut utgifvet qvitto, enligt hvilket han erkände sig hafva af sysslomannen Tauvon den 28 Augusti 1875 bekommit icke blott in-tecknade kapitalfordringen 8,040 kronor med ränta till sagde dag, utan äfven två proc. å 8,000 kronor från den 1 Januari 1874 till den 28 Augusti 1875. På grund häraf yrkade enkan MalmLöf fastställelse af tingsr:ns utslag.

I detta yrkande instämde såväl förmyndarne för markne MalmLöfs dotter, som ock sysslomannen Tauvon, hvar emot andre sysslomannen Winroth yrkade, att borgenärsbeslutet den 1 Juni måtte förklaras beständande.

Medelst utslag den 21 December 1875 yttrade hofr:n: att som Bouchaut grundat sin i konkursen bevakade fordran å ett emellan MalmLöf i listiden och Bouchaut den 15 Oktober 1873 upprättadt kontrakt, enligt hvilket Bouchaut skulle erhålla dels hälften af skilnaden mellan den köpeskilling, som vid försäljning af MalmLöf tillhöriga fasta egendomen n:o 3 i kvarteret Blompottan i Stockholm kunde betingas, och den köpesumma, MalmLöf för egendomen erlagt, efter vissa uppgifna afdrag, och dels två proc. å det belopp 8,000 kronor, som af Bouchaut tillskjutits för inköp af berörda egendom; och emedan, om än med hos hofr:n företedda handlingar kunde anses styrkt, att Bouchaut numera erhållit betalning för den räntefordran, han på grund af ofvanberörda kontrakt bevakat, Bouchaut i allt fall, intill dess han för sin i öfrigt bevakade fordran blifvit godtgjord eller samma fordran genom laga kraftegande beslut blifvit ogillad, vore berättigad att i afseende å förvaltningen af MalmLöfs

konkursbo föra talan; ty och då icke något af nyssberörda fall inträffat, samt yrkande om försäljning af konkursboets fastigheter blifvit af borgenär framställt, funne hofr:n, utan afseende å hvad enkan Malmlöf och hennes dotters förmyndare samt ene sysslomannen i konkursen, v. notarien H. Tauvon uti afgifna förklaringar hos hofr:n invändt, i förmågo af 52 § konkurslagen, med ändring af tingsr:ns utslag, så vidt det blifvit af Bouchaut öfverklagadt, skäligt förklara det af rättens ombudsman vid sammanträdet den 1 Juni 1875 meddelade beslut om fastigheternas försäljning skola lända till efterrättelse.

I detta utslag sökte enkan Malmlöf ändring.

N. Rev. (rev.-sekr. *Lagergren*, föredragande, *von Bahr* och *Herslow*) hemställde i afgifvet betänkande, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hofr:ns utslag.

Vid sakens föredragning den 12 Juli 1876 inför H. D. blef N. Rev:s betänkande af H. D:s fleste ledamöter (just.-råden *Cramér*, *Wretman*, *von Hofsten*, *von Segebaden* och *Lindhagen*) bifallet.

Just.råden friherre *Leuhusen* och *Carleson* yttrade, att, då Bouchauts återstående fordringar vore af beskaffenhet, att han ej kunde i sin rätt till betalning för desamma förnärmas genom det af enkan Malmlöf yrkade uppskofvet med fastigheternas försäljning, funne just.råden skäligt att, med ändring af hofr:ns utslag, fastställa tingsr:ns i den fullföljda delen af målet meddelade beslut.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 8 Augusti 1876.

18.

Angående tolkning af den i testamente förekommande bestämmelse:
»efter begges vår död skall egendomen tillfalla våra barnbarn».

Båtsmannen Carl. P. Moberg och hans hustru Elisabeth Moberg upprättade den 16 Juni 1862 ett testamente af följande innehåll: »Vi undertecknade äkta makar hafva efter noga betänkande och öfverläggning träffat den öfverenskomelse angående vår tillsamman förvärfvade egendom, att hvilkendera af oss, som den andra öfverlefter, skall qvarsitta i orubbad besittning af all vår lösa och fasta egendom, hvilken åter efter begges vår död skall tillfalla våra barnbarn, dock så att nyttjanderätten till den fasta egendomen får utöfvas af barnbarnens föräldrar under deras lifstid, utan arrende eller ersättning till barnen».

Moberg afled den 7 Juli nämnda år och efterlemnade, utom enkan, två döttrar, af hvilka den ena Erika Christina, gift med handlanden Johan Granberg, hade 3 barn och den andra Lovisa Catharina, gift med garfvaren J. F. Sjöberg, hade 1 barn med Sjöberg och 4 barn i ett föregående gifte med garfvaren C. J. Forssell. Vid enkan Mobergs död hade dottern Erika Christina fortfarande endast 3 barn, hvaremot den andra dottern Lovisa Catharina med Sjöberg fått ytterligare 3 barn, så att hon vid modrens död hade tillsamman 8 barn.

Vid arfskifte efter makarne Moberg kunde öfverenskommelse icke träffas, huruvida ofvanberörda testamente skulle tolkas så, att qvarlåtenskapen borde fördelas i lika lotter emellan alla barnbarnen, eller på det sätt att densamma skulle *läggas i två jemngoda hälfter, hvilka derefter hvar för sig komme att skiftas i lika många delar som antalet af hustru Granbergs och hustru Sjöbergs barn.*

Med anledning häraf uttogo grosshandlanden C. H. Granberg, i egenskap af förmyndare för ofvanbemälde hand-

landen Granbergs två omyndige barn, och artisen C. J. Granberg, såsom myndig son till handlanden Granberg, stämning till rådst. rn i Söderhamn å handlanden L. M. Jernberg, såsom förmyndare för Lovisa Catharina Mobergs fyra barn med Sjöberg, skomakaren C. O. Bodlund, såsom förmyndare för hennes tre omyndiga barn med Forssell, och handlanden B. Schöldström, såsom målsman för sin hustru, Lovisa Catharina Mobergs dotter i äktenskapet med Forssell, samt yrkade, att ifrågavarande testamente måtte förklaras böra tolkas sålunda, att ena hälften af makarne Mobergs qvarlåtenskap skulle tillfalla Erika Christina Mobergs barn och andra hälften Lovisa Catharina Mobergs barn i hennes begge äktenskap.

Svaranderne bestredo käromålet och ansågo, att enligt testamentets ordalydelse en hvar af barnbarnen borde erhålla lika stor del af qvarlåtenskapen, som följaktligen borde delas i elfva lika lotter.

Häremot erinrade käranderne: Det vore uppenbart, att makarne Mobergs syfte med testamentet varit att all deras efterlemnade egendom skulle skiftas i två delar och att, sedan döttrarne och deras män aflidit, arfskifte skulle inom hvardera lotten särskildt hållas, äfvensom att, till dess sådana skiften skett, den lösa egendomen skulle förvaltas af de omyndige barnbarnens förmyndare och af gode män för de myndige. Som handlanden Granberg redan år 1857 blifvit försatt i konkurstillstånd, hvilket fortfarit ännu vid tiden för testamentets upprättande, hade testamentsgifvarne säkerligen med testamentet åsyftat, icke att göra någon ändring i den lagbestämda arfsrätten, enligt hvilken qvarlåtenskapen skulle delas i två lika lotter, utan endast att förekomma att mågarna sattes i besittning af samma qvarlåtenskap, hvilken testamentsgifvarne önskade att åt barnbarnen bevara. Demot testamentet tolkades så, att samtliga barnbarnen skulle erhålla lika lotter, så följde deraf äfven, att makarne Moberg till sina testamentstagare utsett endast de vid testamentets *upprättande* lefvande barnbarnen. Genom en slik tolkning skulle dock ej mindre de tre barnbarn, som blifvit födda

efter testamentets tillkomst, än äfven de barn, makarne Mobergs döttrar ännu kunde komma att föda, blifva arflösa.

Genom utslag den 8 Mars 1875 utlät sig *rådst.r:n*: att som ifrågavarande testamente innehölle, att efter makarne Mobergs död all deras fasta och lösa egendom skulle tillfalla deras barnbarn, samt, emot svarandernes bestridande, någon bevisning icke förekommit derom, att med berörda stadgande afsetts, att det ena barnbarnet skulle erhålla större och det andra mindre lott, vid hvilket förhållande makarne Mobergs egendom borde emellan barnbarnen *efter hufvudtalet* fördelas; alltså och då åt testamentets stadgande icke skäligen kunde gifvas sådan tolkning, som äfven de af makarne Mobergs barnbarn, hvilka föddes efter båda makarnes död, skulle med stöd af testamentet kunna på andel i makarne Mobergs egendom göra anspråk, utan testamentet, såsom utgörande ett förordnande huru vid makarne Mobergs död med deras egendom borde förfaras, måste gälla till förmån för de barnbarn, hvilka lefde vid den sist aflidna makans Mobergs död, då testamentet skulle träda i verkställighet; ty blefve käromålet ogilladt.

Grosshandlanden Granberg och artisten Granberg väddjade till *Svea hofrätt*, som, i dom den 16 december 1875, fann ej skäl att i *rådst.r:ns* utslag göra ändring.

I denna dom sökte grosshandlanden Granberg och artisten Granberg ändring.

I afgifvet betänkande hemställde *N. Rev.* (rev.-sekr. *Poignant*, föredragande, och *Lagergren* samt konst. rev.-sekr. *Norberg*), att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofr:ns dom.

Vid sakens föredragning den 4 Oktober 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Wretman*, *Naumann*, *Bolin*, von *Hofsten*, *Olivecrona*, *Lindhagen* och *Svedelius*), blef *N. Rev.*s betänkande bifallet.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 31 Oktober 1876.

19.

(Insändt).

Tryckfrihetsförordning eller tryckfrihetsordning?

Några ord om den Svenska presslagstiftningen,
af

Wilhelm Bergstrand.

Tillkommen i grundlagsvidrig ordning och införande en makt, *indragningsmakten*, hvilken stod i den mest skärande motsats till det bestämmande af tryckfrihetens begrepp, som 86 § R. F. stadgar, bär vår nu gällande tryckfrihetsförordning outplånliga spår af brådska och öfverilning samt är i sin helhet utan tvifvel den sämst redigerade författning, vi ega. Sedan lång tid tillbaka hafva också den sanna upplysningens vänner varit ense om behöfligheten af en total omarbetning af de lagbestämmelser, som äro afsedda att skydda och värna den dyrbara rättighet, som heter tryckfrihet, men hvilka stadganden, sådana de nu äro, ofta nog ställa utöfvarne af de yrken, utan hvilka icke något gagn af denna rättighet erhålles, fullkomligt rättslösa. Det har dock hittills lyckats dem, hvilka af en eller annan orsak finna sin uträkning vid bibehållandet af det nu varande oeffterrättighetstillståndet, att hindra alla väsentliga förbättringar. Det har lyckats dem, som åtnjuta den af ingen afundade tillfredsställelsen att »inför sina komitenter få skryta med den samvetslösa pressens diplom på värdigheten af frihetsförvarare och patrioter», att få behålla »svenska folkets ögonstenar», ansvaringar, kompromissjury m. fl. frihetens insegel. För att söka visa hur otillfredsställande den närvarande lagen är och huru stort behof af en snar och grundlig revision af lagbestämmelserna härom förefinnes, vilja vi påpeka en del af de mest i ögonen fallande bristfälligheter, på hvilka denna F. O. är så rik, några af de oupplösliga motsägelser, i hvilka de sär-

skilda bestämmelserna komma till hvarandra, huru ringa garanti för ett rätt bruk af tryckfriheten finnes samt slutligen huru å andra sidan drakoniska lagstadganden sätta boktryckare och bokhandlare i ett fullkomligt rättslöst tillstånd gent emot kitsliga myndigheter.

Den lag, som skall reglera tryckfriheten, döpes af R. F. till och kallar sig sjelf *tryckfrihetsförordningen*. Utan att fästa oss vid, om detta namn i och för sig är lämpligt eller icke, så vill det dock synas som om, när lagen en gång fått detta namn, det samma konsequent borde användas. 1812-års lagstiftare synas imellertid hafva varit af en annan åsigt, ty, oakadt de förklarat sig stifta en »tryckfrihetsförordning», så får denna förordning hvarken i ingressen eller i sjelfva lagtexten behålla detta sitt namn utan tituleras alltid för »tryckfrihetslagen».

Sådant kan visserligen synas vara en småsak, men i en lag får det ej finnas något slarf med ord och allra minst med tekniska termer, något som naturligtvis i främsta rummet gäller grundlagar, vid hvilkas tolkning så mycket beror på bokstafven.

Bestämmelse om hvad som skall med tryckfrihet förstås, återfinnes icke i sjelfva T. F. O. annat än i ingressen och derstädes oriktigt återgifven, utan har fått sin plats i 86 § R. F. Den af *Leopold* författade definitionen lyder: »Med tryckfrihet förstås hvarje svensk mans rättighet att, utan några af den offentliga makten i förväg lagda hinder, utgifva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider emot tydlig lag, gifven att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning».

Eget måste det då förefalla, att en lag, som gör anspråk på att i »hvarje särskildt fall» tillämpas efter »ordalydelsen», vid bestämmandet af tryckfriheten begagnat en ordställning, som från åtnjutande af denna rättighet uteslänger en god del svenska medborgare. Denna rätt är nämligen endast »hvarje svensk mans», hvadan således svensk

vinna enligt *lagens boksta/* är beröfvad rätten att fritt yttra sig i tryck. Hennes manuskript kunna underkastas censur, hennes arbeten kunna godtyckligt konfiskeras och hon har icke någon eganderätt till sin pennas alster. Lyckligtvis har likväl i praxis denna tolkning efter »ordalydelsen» icke gjort sig gällande, men det är endast genom att frånga den lagtolkningsregel, lagen sjelf uppställer, det blifver möjligt att undvika en sådan skriande orättvisa, som den här påpekade. Olämpligheten af en definition, der ordet »man» är lika betydande med medborgare och begagnas i egenskap af genus potius, faller ännu bättre i ögonen, då man erinrar sig, att i våra grundlagar detta ord förekommer äfven i dess inskränkta betydelse af person af manligt kön t. ex. R. F. § 4 (der det stadgas, att Konungen till statsråd utnämner kunnige, erfarne, allmänt aktade, infödde svenska *män*) och R. O. § 9, som förklarar att till ledamöter i första kammaren kunna endast väljas *män* med vissa kvalifikationer. Detta ord begagnas således i dubbel betydelse, något som naturligtvis icke i en lag får hända, men hvilket imellertid icke är tryckfrihetsförordningens fel, utan får räknas till R. F:s svaga sidor.

T. F. O. har, såsom vi redan nämnt, i sin ingress upptagit denna definition, ehuru oriktigt återgifven. R. F. bestämmer nämligen tryckfriheten såsom hvarje svensk mans rättighet att utan några hinder alls från offentlig myndighets sida utgifva skrifter, men T. F. O. inskränker detta så, att offentlig myndighet ej får för skrifers utgifvande lägga några »af tryckfrihetslagen ej föreskrifna hinder», hvadan således hinder verkligen kunde möta, blott de äro i T. F. O. »föreskrifna». Nu, sedan indragningsmakten är afskaffad, torde detta vara utan synnerlig betydelse, men fråga torde dock vara, huruvida icke föreskriften om *tillståndsbeviset* verkligen är ett hinder, som offentlig myndighet lägger för skrifs utgifvande, hvarom vi längre fram få vidare tillfälle att yttra oss.

Oaktadt ingressen förklarar tryckfrihet endast tillkomma »svensk man», hindrar detta icke samma ingress att några

rader längre ned högtidligen förklara, att det står »*hvar och en* fritt och öppet» att i tryck meddela sina tankar i alla ämnen. Är ingressen på förra stället så sträng, att den tillåter endast *män* att njuta af tryckfriheten, så släpper den likväl på senare stället alla band. Svårligen kan man dock medgifva, att rätten att t. ex. utgifva en tidning, att de i 1 § 5 mom. i afseende på anläggning af tryckeri användas orden »*hvar och en*», skall omfatta alla svenska statsmedlemmar, myndiga eller omyndiga, fullvuxna eller barn, kloka eller dårar, vanfrejdingar eller hederligt folk. Någonstädes midt emellan lagens egna bestämmelser får man uppleta det rätta; men hvad förtroende man kan ega till en sådan lag torde säga sig sjelft. Såväl ingressen som sjelfva förordningen äro affattade på ett språk vida skildt från den enkla och klara lagstil, som utmärker den kort förut författade regeringsformen och vissa bestämmelser äro af den beskaffenhet, att de kunna täfla med de mest bombastiska uttrycken i förklaringen om människans rättigheter.

Uppställningen af lagen lemnar särdeles mycket öfrigt att önska. Huller om buller äro lagbestämmelserna kastade om hvarandra. Så får man leta rätt på föreskrifterna om den periodiska pressen i I: 4, 7, 8; IV: 2, 7 m. fl.; om boktryckerier på så skilda ställen som I: 5 och IV: 2; om bokhandel I: 12 och IV: 10. De dunkla och ofullständiga stadgandena om qvarstad återfinnas i IV: 3, 8, V: 8, 11, 12 o. s. v.

En del stadganden förekomma i nästan oförändrad form på två eller flera ställen. Så t. ex., hvad stor skilnad finnes mellan V: 7 och V: 9, att man derom behöfver två lagrum? På förra stället heter det: »sedan nämndens utlåtande således blifvit inhemtadt, pröfve och afgöre domaren saken, och underställe sitt utslag hofr:ns pröfning, på sätt 25 kap. 5 § rättegångsbalken bjuder; men i alla fall skola handlingarna uti tryckfrihetsmål underställningsvis af under:r:n till hofr:n insändas». V: 9 åter lyder: »vid underrätt pröfve och afgöre domaren saken, men underställe sitt utslag hofr:ns pröfning, på sätt 25 kap. 5 § rättegångsbalken bjuder, men i alla fall skola handlingarna uti tryckfrihetsmål underställ-

ningsvis af underrätt till hofven insändas». Saklöst torde ett af dessa stadganden kunna borttagas, hvilket så mycket mer vore befogadt, som, så obetydlig skilnaden än synes vara, dessa två mom. i sjelfva verket komma i strid med hvarandra till följd af bristande sammanhang mellan lagens olika delar, till hvilket förhållande vi sedermera återkomma.

Föreskrifterna om domstol och dom komma före bestämmelserna om åtal och qvarstad. Ansvarspåföljden afhandlas i 3 § och förvandlingen af de enligt detta lagrum ådömda böter i V: 15, samma mom. som ålägger domare och andra embetsmän skyndsamhet vid behandlingen af tryckfrihetsbrott. — I förbigående må äfven anmärkas den klumpiga uppställningen i fem paragrafer, hvardera med otaliga moment.

Taga vi nu i betraktande de särskilda paragraferna i tryckfrihetsförordningen skola vi finna, att få moment äro af den beskaffenhet att icke graverande anmärkningar kunna riktas mot dem antingen beträffande sjelfva innehållet eller mot redaktionen af stadgandet.

Redan i 1 § 1 mom. ställer denna F. O. sig vid sin definition på »skrift» i strid med allmänna språkbruket. T. F. O. förstår nämligen dermed »allt hvad genom tryck, under allmänhetens ögon lägges», hvadan alltså dit räknas plancher, kartor, musikalier m. m., då deremot allmänna språkbruket med »skrift» förstår framställningar i ord, men icke med figurer och dylikt. Detta skulle dock vara af föga betydelse, blott T. F. O. konsekvent ville tillämpa sin egen definition; men så är ingalunda händelsen, ty i 3 § straffas en del brott begångna i »skrift», då dermed förstås, hvad T. F. O. säger sig dermed mena, men i andra fall åter straffas brottet endast, om brottslingen betjenat sig af allmänna språkbrukets »skrift». Straffbara äro nämligen »händelse» mot Gud, »gäckeri» med gudstjensten, »angripelser» mot enskild man samt »framställningar» som sära sedlighet, d. v. s. vare sig brottet är begånget i ord eller bild, men deremot endast lasteligt »yttrande» om Konungen, smädliga »uttryck» om riksdagen, »omdömen och yttranden» om

främmande nationer, som kunna föranleda osämja med dem, hvilka brott endast kunna i ord begås. Men icke nog härmed. Ordet »skrift» förekommer också i en annan betydelse nämligen i I: 2, der det stadgas, att »någon tryckningen föregående granskning af *skrift* — — — skall ej ega rum», hvar-est således detta ord är likbetydande med manuskript. Ordet skrift finnes alltså i T. F. O. i icke mindre än tre olika betydelser.

Är således definitionen på skrift tarflig, och icke konsekvent bibehållen, så är dock den på »periodisk skrift» rent af befängd. Dermed förstås nämligen en »sådan som i nummerföljd, eller på bestämda tider utgifves». Nu bär det emellertid så illa till, att intetdera af dessa kännetecken passar in, på hvad man menar med periodisk skrift. Dit kan icke räknas alla skrifter, som utgifvas i nummerföljd, ty då får man räkna dit t. ex. den nu under utgifning varande upplagan af Tegnér's skrifter, hvilka otvifvelaktligen utges i nummerföljd: 1:a häftet, 2:a häftet o. s. v. Dit kan icke heller räknas alla sådana, som på bestämda tider utgifvas, ty då får man dit hänföra almanackor, julkalendrar m. m., som ingen menniska vill räkna såsom »periodiska skrifter». En definition som denna är sämre än ingen, hvilken åtminstone icke kan vilseleda, såsom här blir förhållandet, om man följer hvad lagen stadgar.

1 §, 4 m.

§ 1 mom 4 handlar om det beryktade och mycket omordade *tillståndsbeviset* för rättighet att utgifva periodisk skrift. Utgifvare af sådan skrift, heter det, »anmäl sig, jemte titeln och tryckningsorten, hos Justitieministern, som eger att, såvida sökanden ej för nesligt brott blifvit dömd, eller förklarad ovärdig föra andras talan, meddela bevis, att intet hinder emot skriftens utgifvande förekommer». Inga föreskrifter finnas deremot, att sökanden skall uppgifva hos hvilken boktryckare skriften tryckes, förläggare, huru ofta den utkommer, hvilka ämnen den kommer att behandla o. d., som dock kunde vara ganska nyttigt för offentlig myndighet att veta. Fastän således 86 § R. F. garanterar hvarje svensk man rättighet att utan hinder utgifva skrifter, så lägger dock

T. F. O. för den periodiska pressen det hindret, att utgifvaren skall *vänta* med att utgifva sådan, till dess han är försedd med tillståndsbevis, hvilken väntan kan blifva lång nog, då ingen tid är föreskrifven, inom hvilken Justitieministern skall utfärda beviset. Försummas sådan anmälan, så böte *boktryckare*, som trycker sådan skrift 100 kronor, men för utgifvaren sjelf finnes intet straff. Detta är så mycket orättvisare, som boktryckaren i detta fall kan i jemförelse med utgifvaren vara ganska oskyldig. Om nämligen en utgifvare under flere års tid i denna egenskap hos en och samma boktryckare låtit trycka den skrift, för hvilken han är utgifvare, så är det ju ganska naturligt, att boktryckaren icke för hvarje serskildt nummer bryr sig om att taga kännedom om tillståndsbeviset. Ingenting hindrar imellertid utgifvaren att, när som helst hos chefen för justitiedepartementet återtaga sin anmälan och underlåta att underrätta boktryckaren derom. Boktryckaren trycker skriften så som förut och får därför böta 100 kronor, men utgifvaren, på hvilken i sjelfva verket allt ansvar hvilar, han går fri. Om man då anser det mindre rådligt, att borttaga straffet för boktryckaren, så borde väl åtminstone minst lika strängt ansvar drabba utgifvaren, men nu går han i stället helt och hållet strafflös. Aktioneras periodisk skrift »blifve utgifvarens namn af chefen för just.-departem. i följd af ofvan föreskrifna anmälan uppgifvet» (I: 8) och denne utgifvare skall *alltid* och *ensam* svara för hvad i skriften förekommer (I: 7 och IV: 7). Dessa föreskrifter äro ganska betänkliga. Nog måste det nämligen förefalla obilligt, att skriftens utgifvare under alla förhållanden skall svara för hvarje liten notis, som i tidningen förekommer, t. ex. att utgifvaren af Stockholms Dagblad skall bära ansvaret för hvarje i tidningen införd och betald annons utan rättighet att leda ansvaret från sig på annonsören. — Ännu betänkligare är föreskriften, att sådan utgifvare *ensam* skall svara för innehållet. Genom detta stadgande är det bästa tillfälle beredt skandalskribenten att *läsa* lagens vanmagt att straffa hans brott, ty mot ringa betänning skaffar han sig en usling att sätta såsom ansvarig

utgifvare och hvilken således »ensam» får bära straffet, för hvad de andre syndat. Kan man väl uppgifva något skäl hvarför denne ansvarig skall ensam straffas — äfven om han utsatt sitt namn, — för ett brott, i hvilket han knappast kan kallas tillräknelig, då deremot den verkliga brottslingen ostraffad och ohejdad skall få fortsätta sitt förehafvande? Hvarför skall den annars ansvarige författarens brottslighet helt och hållet borttagas, för den händelse han infört sitt opus i en tidning, der det helt säkert får vida större spridning än om det varit synligt i icke periodisk skrift? Icke kan den lag kallas rättvis, som för att få någon att straffa tager den första, som anmäler sig att i stället för den, som gjort sig skyldig till brottet, aftjena straffet. Ansvarings-systemet är den fulaste skamfläcken i den svenska presslagstiftningen, en vrågbild af frihetens samvetsgranna utöfning, som kan sätta i misskredit, sjelfva den rättighet, hvars skyddande palladium detta missbruk dock anses vara.

Anskaffandet af ansvaringar underlättas genom de få kompetensvilkor T. F. O. uppställer för rättigheten att såsom utgifvare svara för en tidnings innehåll. Dertill är nämligen kompetent hvarje person, som icke blifvit dömd för nesligt brott eller förklarad ovärdig föra andras talan (I: 4). Det fordras sålunda hvarken att kunna läsa eller skriva, icke att råda öfver sig sjelf eller sitt gods, icke att vara bosatt på den ort, der tidningen utges, ja, icke ens att vara i stånd att utöfva utgifvareskapet. Ingenting finnes nämligen som hindrar den som t. ex. sitter i sådant fängelse, att gällande föreskrifter hindra honom att fritt meddela sig med allmänheten, att icke desto mindre med sitt tillståndsbevis hålla andra ryggen fri, oaktadt han bevisligen är urståndsatt att »utgifva» en enda rad. *Tryckfrihetsförordningen* lägger intet hinder i vägen för hvilken vettvilling eller odugling som helst att uppträda såsom ansvarig utgifvare.

Medan vi behandla ansvaret för pressförbrytelser, torde det vara lämpligt att för sammanhangets skull på samma gång taga i betraktande, hvem som ansvarar för i icke peri-

disk skrift begången förbrytelse. T. F. O. stadgar i detta afseende den orimligheten att vare sig författaren vill vara okänd eller utsätter sitt namn på titelbladet, skall han till boktryckaren aflemna en förseglad sedel med uppgift på sitt namn och hemvist. Denna namnsedel är *enda* bevisningsmedlet, med undantag af eget erkännande, på grund af hvilket en person kan fällas till ansvar för tryckt skrifts innehåll. Huru stark bevisning än åklagaren har mot författare, kan aldrig ansvar ådömas honom, såvida icke hans namn finnes i namnsedeln eller han sjelfmant gifver sig tillkänna hos domaren (I: 8). Namnsedeln är gällande, hvilken orimlighet som helst den innehåller; således måste den gälla äfven om såsom författare der uppgifves ett tre års gammalt barn, en längesedan afliden person etc., hvar emot intet ansvar kan yrkas på den som *bevisligen* är författare till skriften. För att dock någon skall straffas — T. F. O. är i detta afseende mycket samvetsgrann, ehuru icke nogräknad, *hvem* straffet drabbar, — stadgar hon (I: 6), att författareansvar i sådan händelse drabbar de två personer, som bevittnat namnsedeln. Att straff träffar dem, som bevittna en falsk namnsedel, är naturligtvis aldeles i sin ordning, ehuru de väl snarare borde straffas för bedrägeri än med författareansvar; men fjerran från all rättvisa och billighet är föreskriften, att samma ansvar drabbar dem, äfven om »författaren, utan laga förfall, ifrån svaromålet uteblefve». Hur skola ett par personer, som icke speciellt ega kännedom om vår mästerliga tryckfrihetsförordning, då de bevittna riktigheten af en namnsedel, kunna inbilla sig, att de genom sin *vittnesattest* ikläda sig *borgen* för författarens person? Lyckligtvis är stadgandet härom så illa redigeradt, att endast i högst sällsynta fall ansvar af vittnena kan utkrävas; ty då tryckfrihetsmål äro brottmål, hemtas brottslingen till domstolen, om han är inom landet och ej frivilligt inställer sig. Är han död, så torde det få räknas såsom »laga förfall» och har han lemnat landet, är uteblifvandet förfallolöst först sedan han i det främmande landet *bevisligen* erhållit del af stämningen, men

underlåter att infinna sig. Huru härmed än må förhålla sig, så är detta stadgande antingen utan all betydelse eller ock en vanära för vår lagstiftning, en föreskrift som intager ett värdigt rum vid sidan af ansvaringsväsendet.

1 §, 5 m.

I I: 5 föreskrifves att, om från icke anmält tryckeri brottslig skrift utgifves, boktryckaren är underkastad samma ansvar som författaren. Någon större anledning att i detta fall straffa honom, finnes icke än i de fall då han underlåter att utsätta sitt namn, tryckningsort eller årtal å brottslig skrift eller, om han utsätter falskt boktryckarenamn eller orätt tryckningsort. Presumption är nämligen äfven i dessa fall mot honom, att han velat främja en tryckfrihetsförbrytelse, hvarför äfven då, *lika väl* som i det först nämnda fallet, ansvar borde drabba boktryckaren. En annan sak är, huruvida någon anledning alls förefinnes att i afseende å här i fråga varande förbrytelser frångå det annars i vår T. F. O. begagnade systemet af successiv och uteslutande ansvarighet.

I afseende å den literära eganderätten stadgar Kongl. Förordn. den 20 Mars 1876 att »hvarje skrift vare författarens eller hans rätts lagliga innehafvares egendom». Detta gäller dock endast svensk man, ty enligt I: 7 T. F. O. eger den, som utgifver utländsk mans arbete enahanda rättigheter som författare och äfven samma ansvar. En sådan rätt att fritt få eftertrycka en främlings arbete är dock svårliken förenlig med rättvisa och billighet. Snarare torde det väl vara med allmänt rättsbegrepp öfverensstämmande, att förlagsrätt likasom annan egendom, ehvad den tillhör egen eller främmande lands undersåte, af lagen skyddas. En författarens arbeten äro ofta nog hans enda egendom och hårdt måste det då förefalla, att egennytta och vinstbegär fritt få sköflla honom på frukterna af många års sträfvanden, blott derför att han är främmande magts undersåte. Andra länder, bland dem Danmark och Norge, hafva för längesedan insett detta, samt utfärdat särskilda stadganden härom; men hos oss är ännu denna gemena kommunistiska grundsats gällande, oakadt flere försök att häri erhålla ändring blifvit gjorda. Nog måste det nämligen förefalla i högsta grad stötande, att

fuska skalden Runeberg endast genom *privilegium* kan skydda sin eganderätt till sina skrifter och detta i det land, på hvars språk han diktat sina odödliga sånger. Erkännas må dock att nu ett steg till det bättre är taget, då man uteslutit bestämmelserna om den litterära eganderätten ur T. F. O. för att ersätta dess olämpliga och ofullständiga stadganden med efter tidens fordringar bättre afpassade. Imellertid gälla ännu de gamla stadgandena och bland annat föreskrives der äfvenledes att om afliden författares rättsinnehafvare icke inom 20 år efter hans död och sedan hvart 20 år af trycket utgifva en ny upplaga af hans efterlemnade skrifter, står det enhvar fritt att af trycket utgifva dem. Detta stadgande kan visserligen i vissa afseenden vara nödigt, så att det icke må bero på författares eller förläggares arfvingar eller andra personer, åt hvilka tilläfventyrs författaren öfverlätit sin rätt, att, ehuru icke sjelfva begagnande densamma, godtyckligt hindra återutgifvandet af en måhända allmännyttig, i bokhandeln utgången och förgäfves efterfrågad skrift. Imellertid kan härigenom en känbar förlust uppstå för dessa rättsinnehafvare, ty om de låtit trycka en så stor upplaga att äfven 20 år efter författarens död ett betydligt antal exemplar finnas kvar, så behöfs ju icke någon ny upplaga, men icke desto mindre måste de föranstalta om sådan för att icke förlora sin uteslutande utgifningsrätt. Den fria rätten att trycka sådant arbete borde åtminstone vara inskränkt till den händelse, att det samma verkligen vore i bokhandeln utgånet.

För öfrigt utmärka sig dessa stadganden för sin synnerligen klena redaktion. Så heter det att såsom eftertryck skall anses om någon »låter sin öfversättning för annans anses». Hvad härmed skall menas, är imellertid ofantligt svårt att förstå, ty icke kan väl rimligtvis den straffas för *eftertryck*, som författar en öfversättning och sedan låter annan person i eget namn utgifva den. Olika meningar om rätta tolkningen hafva också uppstått. Dels har detta lagrum tolkats så, att en omkastning af orden skett och att meningen vore den att såsom eftertryck straffas, om någon låter annans

öfversättning för sin anses d. v. s. raka motsatsen till hvad lagen sjelf säger, dels så som om i lagen hade stått: »hvilken som på titelbladet af en öfversättning utsätter annans namn». Något slags bedrägeri med öfversättarenamn måtte det imellertid afse, men i så fall *frågas*, hvarför utsättande af falskt öfversättarenamn skall betraktas såsom så mycket lindrigare brott än utsättande af falskt författare- eller utgifvarenamn, att, då det förre endast straffas med konfiskation af upplagan eller bötande af dess värde, det senare kan beläggas med ända till 2 års straffarbete. Skälet? Något måste finnas om än aldrig så dumt.

Hvad än detta obegripliga stadgande må betyda, så kvarstår dock alltid den frågan obesvarad: hvad samband har bedrägeri vid utsättande af öfversättarenamn med eftertryck, då lagen straffar det samma såsom om eftertryck vore begånget?

Enligt samma stadgande anses »utgivare af dagblad och periodiska skrifter» — det vill synas som om lagen icke skulle räkna dagblad till periodiska skrifter — berättigade att intaga insända anonyma skrifter, men i ett par punkter efteråt anses endast »uppsatser hemtade ur *dagblad*» såsom icke eftertryckta, då de i »andra dagblad» införas, blott källan angifves. Hvarför få icke äfven andra periodiska skrifter vara med här?

1 §, 10 m. Återgå vi till Tryckfrihetsförordningen, så finner man I: 10 innehålla ett stycke lag à la Drako, ty, om boktryckare tre gånger underlåter att utsätta sitt namn, tryckningsort och årtal, »vare han sitt boktryckeri förlustig». Detta straff synes dock vara alltför hårdt för en försummelse af så ringa beskaffenhet, som detta i sjelfva verket är, då ju underlåtenheten att utsätta dessa uppgifter alldeles icke behöfver hafva skett i något elakt uppsåt utan endast genom glömska hos en sättnare. Risken för en boktryckare med stort tryckeri och omfattande rörelse är i detta afseende aldeles oberäknelig. Åtminstone borde väl den skrift, på hvilken dessa uppgifter saknas, vara brottslig, för att ett så strängt straff skall drabba boktryckaren.

Af samma beskaffenhet är I: 12, der bokhandlare, 1 §, 12 m. som föryttrar skrift, på hvilken dessa uppgifter saknas, om skriften åtalas, förklaras vara underkastad författarens ansvar »derest icke boktryckaren eller författaren kan upp-täckas». Obilligt är detta stadgande först och främst af den orsak, att man svårligen kan begära, att en bokhandlare, som mottager en större bokleverans, skall så noga granska hvarje exemplar, att han rättvisligen bör underkastas ett så strängt ansvar för den händelse något ex. saknar här omnämnda uppgifter. Ännu obilligare är, att bokhandlaren får leda ansvaret endast till boktryckare eller författare, ty, då man betänker, att han oftast har att göra endast med förläggare eller distribuenten, så finner man, att i de aldra flesta fall det är honom totalt omöjligt att framvisa, hvem som tryckt eller författat skriften. Han borde därför blifva fri, om han uppgifver, af hvem han mottagit sitt lager, då det tillhör denne att till annan leda ansvaret eller sjelf fastna för detsamma. Sådan lagen nu är beskaffad kommer man till den orimligheten, att bokhandlaren i allmänhet går fri endast om han är delaktig i den brottsliga affären och varit medhjelpare åt den brottsliga författaren. Då kan han uppgifva, hvem som författat boken och då går han fri, d. v. s. just när han borde straffas. Men sådan är vår tryckfrihetsförordning.

Gäller detta här i Sverige tryckta skrifter, så kan det i vissa fall i ännu högre grad drabba utifrån komma. Ofta nog händer det att å sådana årtal icke finnes ut-satt i saknad af bestämmelser härom i de respektive län-dernas presslagar och obilligt torde det då vara att bok-handlare, som föryttrar sådan skrift, skall för hvarje gång böta 50 kronor.

I II: 4 har anmärkts såsom felande bland handlingar, 2 §, 4 m. hvilka icke utan vederbörandes tillstånd få utgifvas eller utbekommas, försvarsverket rörande handlingar, som kunna medföra våda för rikets säkerhet. Strafflagen 8 kap. 19 § straffar den, som muntligen eller i handskrift lemna åt offentligheten handlingar, »derå rikets säkerhet eller rätt

emot främmande magt ligger», med ända till sex års straffarbete, men i T. F. O. finnes icke något straff för sådant brott och sista mom. 2 § förklarar, att det står »hvar och en fritt, att i *tryck* allmänt kunnigt göra allt hvad som i denna lag icke finnes *uttryckligen* förbjudet». Denna brist har man sökt afhjelpa genom att i K. br. d. 7 Mars 1820 förbjuda, att sådana handlingar »få utlemnas till någon, ehö det vara må, innan Kongl. Maj:t, på grund af underdånig anmälan, meddelat nådigt tillstånd dertill». Om nödvändigheten af ett dylikt förbud kan icke blifva tvifvel, men så mycket mer om det sätt, på hvilket det blifvit åstadkommet, ty svårligen kan ett Kongl. Bref göra inskränkningar i en rättighet, som obestriddligen finnes till hela sin utsträckning erkänd i T. F. O. Sådant förhållandet nu är, lär det icke finnas något *lagligt* hinder att trycka sådana papper.

Samma mom. föreskrifver vidare att »part» i ett rättegångsmål eger »deröfver låta trycka underrättelse, eller så kallad species facti; dock att han håller sig till sanning och anständighet». Kan väl något förnuftigt skäl uppgifvas, hvarför endast *parterna* skola vara bundna af denna inskränkning? Borde icke dessa förpligtelser åligga alla som referera rättegångsmål? Nu är hela stadgandet ett nonsens, ty äfven part kan ju saklöst låta trycka rättegångshandlingar, hur ofullständigt som helst; han behöfver blott låta utgifningen ske i annan persons namn.

Vidare förbjuder samma mom. tryckning af »hvad i afseende på personer, *hvilka ett mål icke egentligen beträffar*, kunde i sådana handlingar hafva influtit otidigt, anstötligt och förklenligt». Knappast lär väl en enda giltig orsak kunna anföras, hvarför icke äfven de personer hvilka målet »*egentligen beträffar*» d. v. s. *parterna* i detta afseende skyddas lika väl som personer, främmande för målet. Helt visst borde förbudet gälla alla i handlingarna innehållna personliga förnärmelser, vare sig mot parter, vittnen eller för målet helt och hållet främmande personer, såvida de icke stå i nödvändigt sammanhang med sjelfva saken, t. ex. om saken är ett injuriemål.

§ 3 börjar med en svassande förklaring öfver hvad, 3 §, 1 m.
som vid bestämmande af en skrifts brottslighet skall tagas
i betraktande, samt slutar med förbud att »draga obestämda
slutföljder (sic!) af uttrycken».

2 mom. af denna § innehåller straff för något, som all- 3 §, 2 m.
männa rättsmedvetandet för länge sedan upphört att räkna
såsom brott, nämligen förnekelse »af den rena evangeliska
läran». K. F. d. 16/11 1869 betraktar icke såsom brott ett
muntligt utspridande af sådana åsigter, såvida det ej sker
med otillåtna medel, och konsekvensen torde väl fordra att
icke såsom brott betraktas tryckandet af framställningar i ett
ämne, som man eger att i tal offentligen afhandla. Skulle
ofvan nämnda mom. efter ordalydelsen tillämpas, skulle hvarje
vetenskaplig forskning häri vara omöjliggjord; men hvarje
religiös föreställning, som begagnar endast öfvertygelsens va-
pen, måste aktas samt kräver skydd för sin bekännelse mot
hånnet och föraktet. Bort därför med dessa fåkunnighetens
skrankor! Eger icke den rena evangeliska läran bättre inre
styrka än att hon har sin existens endast genom undertryc-
kande af den vetenskapliga forskningen, då kan hon gerna
fälla. Inskränkningen häri är så mycket mindre befogad,
som ingenting hindrar, hvem som helst att utifrån inkolpor-
tera, så mycket han vill, af dylika skrifter, äfven på svenska
språket författade.

3 mom. straffar »gäckeri med den allmänna gudstjen- 3 §, 3 m.
sten», men lemnar prisgifvet åt hånnet och gycklet främmande
trosbekännares gudstjänst och den enskilda husandakten.
Strafflagen 11: 3 skyddar de främmande trosbekännarne mot
allt annat gäckeri, men mot det tryckta ordet ega de för
sin trosbekännelse eller sin gudstjänst intet försvar af lagen.

4 och 5 mom. bestämma straff för lasteliga yttranden 3 §, 4 och
om kungliga personer, men något förbud för allmän åklagare 5 m.
att, i likhet med hvad enligt Str.-L 9: 6 är förhållandet med
andra förgripelser på dessa personer, åtala brottet »utan att
Könungen dertill lof gifver», finnes icke i T. F. O.

7 mom. handlar om »uppmaning till myteri och upp- 3 §, 7 m.
ror». Några andra uppmaningar i tryck, de må afse hvil-

ken olaglig handling som helst, mord, rån, mordbrand m. m., kunna deremot icke straffas. Str.-L. 3: 1 föreskrifver i detta afseende, att »hvar som bjuder, leger, trugar eller eljest uppsåtligen förleder annan till brott» han skall »straffas som vore han sjelf gerningsman», men sker detta i tryck så går han straffri. Nog förefaller det litet eget att en lag, som med fängelse ända till ett år belägger ett på öfvertygelse grundadt förnekande af den rena evangeliska läran, onäpsta skall låta gå sådana brott, som här ofvan äro nämnda. Oförenligt med det skydd lagen skall lemna hvarje medborgare måste det anses att i tryck hvilka insinuationer som helst kunna göras om en affärsmans ekonomiska ställning, hvarigenom hans kredit rubbas och hela hans timliga lycka sättes på spel, utan det minsta äfventyr för nidskrifvaren. Han kan hota en annan till lif, frihet och egendom, han kan uppmana till det gröfsta våld, till mordbrand och plundring endast det sker i tryck. Mot det tryckta ordet äro i dessa fall både samhället och den enskilda rättslösa.

3 §, 12 m.

12 mom. bestraffar »lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande» med böter från 33 rdr 16 sk. till och med 100 rdr och skriftens konfiskering. Detta stadgande är både för strängt och för mildt, och felet ligger deri, att ingen skilnad göres på beskaffenheten af de lögner, som framställas. Alltför hårdt måste det nämligen förefalla, att en författare för det oskyldigaste misstag skall *kunna* bötfällas, då å andra sidan man icke kan annat än förundra sig öfver, att utspridande i tryck — d. v. s. det bästa sättet af alla att få ett rykte vida spridt — af falska rykten, »de der för rikets säkerhet farliga äro», icke kunna straffas strängare än med högst 100 rdr:s böter och dubbelt om det sker i periodisk skrift, då deremot hvarje annat mindre verksamt medel att sätta dem i omlopp kan enligt Str.-L. 8: 14 beläggas med ända til 2 års straffarbete.

3 §, 13 m.

13 mom. omtalar utspridandet af framställningar, som såra ärbarbeten, men är olyckligtvis så illa redigeradt, att, om det skulle ordagrant följas, endast i högst sällsynta fall

straff derfor skulle kunna ådömas. Framställningarna skola nämligen vara sådana att genom dem »främjandet af ett förderligt lefnadssätt *dsyftas*». Nu frågas: huru ofta »äsyftar» brottslingen något sådant, då väl vanligtvis hans afsigt med denna handel är att förtjena penningar och huru ofta skall åklagaren kunna öfverbevisa honom om sådant »upp-
sätt», som lagen fordrar för att brottet skall kunna straffas. Naturligtvis är meningen den, att dessa framställningar skola vara sådana, att genom dem ett förderligt lefnadssätt *be-
främjas*.

Vi komma nu till de intrasslade, spridda och hvarandra 4 §.
upphörligt motsägande föreskrifterna om *qvarstad*. IV: 3 föreskrifver angående detta, att chefen för justitie-departementet eller hans ombud eger rätt att med qvarstad belägga skrift, blott qvarstaden »sist inom åtta dagars förlopp verkställes» — men från hvilken tidpunkt dessa åtta dagar skola räknas, derom svärfvar man i fullkomlig okunnighet. Några upplysningar derom lyckas man icke hitta reda på i T. F. O.

Stadgandena om, huru länge qvarstaden skall ega bestånd, utgöra ett kaotiskt virrvarr af den mest lysande beståfvenhet. Enligt IV: 6 skall, sedan qvarstaden skett, inom 8 dagar i hufvudstaden efter qvarstadsläggningen, åtal ske; men i landsorten 8 dagar efter det Justitieministerns gillande af qvarstaden blifvit kunnigt. I annat fall upphøre qvarstaden. Enligt V: 8 skall domstolen inom 8 dagar hafva pröfvat om qvarstaden må ega bestånd. Här af vill det framgå, att i Stockholm qvarstad icke lagligen kan ega bestånd, om icke qvarstadsfrågan är inom 16 dagar afgjord. Men så stadgar T. F. O. på ett ställe; på annat håll låter det på annat sätt. Oaktadt skrift icke lagligen kan hållas i qvarstad mer än 16 dagar, så stadgar likväl V: 8, att, om icke domstol bekräftar qvarstaden och den ej är »inom en månad häfven», så eger boktryckaren rätt att fordra dess brytande. Qvarstaden är således laglig endast 16 dagar, men boktryckaren har icke rättighet att förr än efter en månads förlopp fordra dess häfvande. Detta hvad Stockholm be-

träffar. Med landsorten förhåller det sig på annat sätt, ty, oaktadt qvarstad der, utan att vara af domstol bekräftad, kan vara laglig i 6 veckor, så eger dock boktryckaren ovilkorlig rätt att inom en månad efter qvarstadsläggningen fordra dess brytande, hvilket af magistraten »icke vägras må vid ansvar af embetets förlust». Qvarstadens utsträckning i landsorten till 6 veckor föreskrifves af T. F. O. på följande sätt: Enligt IV: 3 skall, om qvarstad i landsorten lägges, chefens för Justitiedepartementet gillande ankomma inom en månad efter qvarstadsläggningen; enligt IV: 6 behöfver åtal icke ske förr än 8 dagar sedan detta gillande ankommit och enligt V: 8 skall domstolen inom 8 dagar pröfva qvarstaden, således summa 6 veckor. Mot allt detta åter svarar en annan föreskrift i V: 8 nämligen, att Justitiekanslern skall »aldrasist inom *trenne veckor*, efter det qvarstaden lagd blifvit, hafva hänvist målet till vederbörlig domstol och aktor förordnat». En skön ordning! Hvilka af alla dessa motsäggande föreskrifter skola anses gällande? Något annat val måtte icke finnas än att i hvarje särskildt fall låta det bero på vederbörandes tycke och smak.

I V § 8 mom. 7 punkt — detta mom. består nämligen af icke mindre än 13 punkter, hvilket dock är en småsak i jämförelse med II: 4 — omtalas att justitiekanslern eger icke »om någon sådan föregående qvarstad, som här framför nämnt är, förordna, utan chefen för justitie-departementet eller hans ombuds *hörande och tillstyrkande*». På grund häraf skulle man kunna tro, att det är just.-kansl. som förordnar om qvarstaden, och att chefen för justitie-departementet och hans ombud endast skola »höras» och »tillstyrka» åtgärden. Detta lär imellertid icke vara meningen, ty, om man jemför IV: 3 med första punkten af V: 8, finner man, att endast chefen för justitie-departementet eller hans ombud kan begära sådan åtgärd och att just.-kanslerns funktion således inskränker sig till att hos just.-ministern anmäla behöfligheten häraf.

Qvarstaden verkställes i Stockholm genom biträde af öfverståthållarembetet och i öfriga städer af den magistrat,

under hvilken boktryckeriet lyder. Qvarstad brytes genom »handräkning af magistraten». Enligt lagen verkställer således i Stockholm öfverståthållareembetet qvarstaden, men den brytes af magistraten, men hvarför?

Ansvarsbestämmelserna för brytande af qvarstad äro synnerligen olyckligt redigerade. Den som säljer eller utsprider skrift, som honom veterligen är med qvarstad belagd, är »till samma ansvar, som författaren förbunden» (IV: 9). Rubbas åter qvarstaden utan att försäljning eller utspridning derpå följer, »umgälles enligt allmän lag», d. v. s. enligt Str.-L. 10: 21. Frikännes nu den med qvarstad belagda skriften, så inträffar den befängdheten, att; då den som både rubbat qvarstaden och utspridt skriften frikännes — han skulle nämligen stå samma straff som författaren, hvilket, då skriften frikännes, nurligtvis är intet — då deremot den, som inkränt sig till att rubba qvarstaden, enligt 10: 21 Str.-L. kan straffas med ända till 6 månaders fängelse.

»Qvarstad eller konfiskation gälle ej för större del af en skrift, än det eller de blad, häften eller tomer, hvarå *åtal göres*» (IV: 8); men, som qvarstad kan ega rum, förr än »åtal göres», så är detta stadgande icke alltid tillfyllestgörande för bestämmande af qvarstadens omfattning.

Chefen för justitie-departementet eger uppsigt öfver boktryckare och bokhandlare samt eger sjelf afgöra d. s. k. ordningsmålen. Hvilka dessa mål äro omnämnas i IV: 4, men vårdslöst redigeradt som detta mom. är, afglömmes derstädes flera ordningsmål, nämligen försummelse af boktryckare att till de offentliga biblioteken jemlikt I: 11 aflemna vissa exemplar af hvad han trycker, att enligt IV: 10 aflemna exemplar af utifrån komma på svenska språket författade skrifter samt enligt IV: 11 att lemna förteckning öfver på främmande språk författade skrifter.

Mot 6 och 7 mom. i denna § kunna ett par anmärknings riktas rörande deras redaktion. I det förre föreskrifves, att »enskild man njute, enligt allmän lag, till godo sin talan *uti mål*, genom *hvilkas tryckning* han är personligen förolämpad». Af detta stadgande vill det synas, som om fråga

skulle vara om någon tryckning af sjelfva rättegångshandlingarna i »målet», men så är ingalunda meningen, utan torde, såsom anmärkt blifvit, orden »uti mål» vara begagnade i stället för »rörande skrifter».

Det senare mom. handlar om ansvar för »utgivare af dagblad och periodiska skrifter», med hvilket jemföres I: 4, der det åter talas om »utgivare af dagblad eller periodiska skrifter». Båda stadgandena äro lika oegentliga, ty deraf vill synas, som om dagblad icke af lagen räknas till periodiska skrifter. Naturligtvis borde det heta: dagblad eller annan periodisk skrift.

4 §, 10 m.

4 § 10 mom. tillhör den tvetydiga äran att utgöra glanspunkten i T. F. O:s oeffterrättlighetstillstånd, något som ingalunda vill säga litet. Mom. lyder i sin helhet: »i afseende på försäljning och utspidande af utifrån inkomna skrifter på svenska språket ege chefen för justitie-departementet lika rättigheter och åligganden, som i afseende på inom riket tryckta, och vare föryttrare af sådana skrifter underkastad samma skyldighet och ansvar, som i 2 mom. denna § för boktryckare stadgade äro». Detta sistnämnde lagrum afhandlar boktryckarens skyldighet att i samma stund skrift till försäljning utbjudes aflemna ett exemplar till chefen för justitie-departementet eller hans ombud. Denna skyldighet åligger således *bokhandlare* vid föryttrande af utifrån kommen på svenska språket tryckt skrift. Lagstiftaren har härvid förbisett den omständighet, att den, som trycker en bok, är *en*, hvilken af *hela* lagret aftager ett exemplar; föryttrarne åter kunna vara lika många som bokhandlare i riket. Hvilken bokhandlare skall då t. ex. från Finland vilja åt en person requirera ett exemplar af derstädes tryckt skrift, då han ju i och med det samma är skyldig att på egen bekostnad requirera ett till för att gifva åt chefen för justitie-departementet eller hans ombud.

Såsom man ser, skall enligt 10 mom. sådan skrift behandlas, som om den vore inom riket tryckt. Tillse vi hvad detta egentligen betyder, skola vi finna, hur orimligt detta stadgande är. Om en sådan skrift aktioneras, och qvarstad

lägges på den samma, så skall inom viss tid aktor vid *be-
hörig* domstol åtala den samma, eljest brytes qvarstaden.
Men hvilken domstol är i tryckfrihetsmål behörigt forum?
Ja, den domstol, under hvilken det boktryckeri, der skriften
är tryckt, lyder. Skriften är nu tryckt utomlands och så-
ledes är utländsk domstol laga forum, men dit sträcker sig
icke justitiekanslerns åklagaremagt. Målet kan således icke
visas till behörig domstol och till följd häraf upphör qvar-
staden efter den i IV: 6 eller V: 8 stadgade tidens utgång.
Utifrån kan således införskrifvas allt, som här icke får tryc-
kas. Mot detta är samhället enligt lagens egna stadganden
magtlöst. Allt, hvad offentlig myndighet i detta afseende
förmår, är att belägga skriften med kort tids qvarstad, men,
då denna är till ända gången, kunna hvilka smutsiga alster
som helst strafflöst kringspridas. Att man hittills hållit
äfven dylika skrifter från oss, torde bero derpå, att ett stad-
gande, som uppenbarligen gäller ett annat förhållande, här
blifvit tillämpadt, således helt enkelt genom att frångå lagen.

Det stadgande, vi här åsyftat, är 11 mom. samma §, 4 §, 11 m.
som afhandlar huru förfaras skall, då på *främmande* språk
författad skrift i riket införes. Mot detta mom. anmärkes
först att det är svårt att inse något giltigt skäl, hvarför
chefen för justitie-departementet eger att förordna om qvar-
stad å utrikes ifrån inkomna på främmande språk författade
skrifter *endast*, så framt han finner de samma stridande
mot 3 § 4, 5, 7, 9, 10 och 13 mom., och icke äfven i öfriga
fall, då, enligt T. F. O. inom riket tryckta skrifter kunna
med qvarstad beläggas. En skrift torde väl vara lika brotts-
lig, om den är tryckt på franska eller på svenska. Visserli-
gen är det sant, att en på förra språket författad skrift i
allmänhet gör mindre skada här i riket än en på svenska
skrifven; men detta gäller väl icke endast de i 3 § 1, 2, 3,
6, 8, 11 och 12 mom. omnämnda brott, utan gäller väl lika
mycket de på främmande språk författade skrifter som nu
kunna med qvarstad beläggas. Genast faller nämligen i
ögonen att, oakadt hädelse mot Gud i skrift, på svenska
språket författad och här i riket tryckt, kan beläggas med

ända till 2 års straffarbete, man fritt får kringsprida hädande skrifter författade på t. ex. danska och norska språken. Kan man säga att banden på den religiösa känslan, då de afse svenska skrifter (t. ex. enl. III: 2), äro för trånga, så kan med skäl anmärkas, att toleransen mot utländska skrifter åter är för stor.

Svårt är också att inse hvarför icke riksdagen skall skyddas mot brottsliga på främmande språk tryckta anfall lika väl som medlemmarna af det Kongl. huset, då straffet för sådant brott mot riksdagen begånget i tal eller handskrift enligt 9: 8 Str.-L. är strängare (fängelse högst 2 år) än om det begås mot en del af det Kongl. husets medlemmar (enl. Str.-L. 9: 5 sista punkten fängelse högst 1 år). Detta gäller de skrifter, på hvilka detta mom. egentligen har afseende, men, såsom vi redan nämnt, måste det samma till följd af bristerna i 10 mom. tillämpas äfven på utifrån komna på svenska språket författade skrifter och då drabba dessa anmärkningar naturligtvis detta mom. i ännu högre grad. Kan man tänka sig något ömkligare och löjligare än att ega en T. F. O., som straffar »smädliga uttryck om riksens ständer eller någon af deras fördelningar», med ända till 2 års fängelse, om skriften, i hvilken smädelserna befinna sig, är tryckt inom riket; men låter samma förbrytelse gå helt och hållet onäpst, om smädaren har den listigheten att låta trycka skriften i Köpenhamn och sedan införa densamma i riket?

Samma 11 mom. föreskrifver vidare att bokhandlare, som föryttrar på främmande språk författade skrifter, skall »till chefen för justitie-departementet eller hans ombud inlemna förteckning på inkomna utländska skrifter». Detta stadgande synes dock mera vara en önskan än ett lagbud, ty någon risk för underlåtenhet att efterkomma det samma finnes icke.

Vi komma nu till de så ytterst bristfälliga och olämpliga stadgandena om *jury*n. För ordningens skull — något hvaraf T. F. O. icke är synnerligen besvärad — taga vi likväl först i betraktande, vid hvilken domstol målet skall upp-

tagas, fastän T. F. O. först behandlar juryns sammansättning och sedan bestämmer hvilken domstol är laga forum. V: 6 stadgar i detta afseende, att »i Stockholm sker detta 5 §. upptagande vid första allmänna underrätt; i öfriga städer, der första och andra underrätt finnes, vid den sistnämnda; akademiernas jurisdiktionsrätt, enligt deras konstitutioner, dock oförkränt.» Hela denna punkt kan saklöst borttagas, ty det finnes numera ej mer än en allmän underrätt i stad, och akademierna ega ej mer någon jurisdiktion. Mycket bättre vore, om man i stället ditsatte föreskrifter om vid hvilken domstol målet skall upptagas i fall skrift åtalas, hvilken är utgifven från boktryckeri beläget längre från stad än högst en half mil, d. v. s. från ett olagligen anlagdt boktryckeri samt då skrift föryttras eller utsprides, hvilken saknar boktryckarenamn och uppgift å tryckningsort, ty några stadganden härom återfinnas icke i T. F. O.

Samma lagrum stadgar vidare, att »uppstår fråga om boktryckares eller författares» hörande, skola de »personligen till svars stånda». Deraf vill det synas som om utgifvare, namnsedelsvittnen och förytttrare, när ansvar för dem kommer i fråga, icke behöfva »personligen till svars stånda», men hvarför?

I afseende på beneficia juris stadgar T. F. O. endast, att boktryckare och författare »åtnjuta i öfrigt deras rättgångsförmåner enligt allmän lag och serskilda författningar» (V: 6) samt att »åklagan af enskilda personer handteras i alla delar, efter det rättgångssätt denna och allmän lag föreskrifva» (V: 11). Då nu T. F. O. uttryckligen nämner detta; men endast med afseende på dessa personer, skulle man nästan vara frestad att tro, det alla andra, som uppträda såsom åklagare eller stå till rätta såsom svarande, icke skulle vara i åtnjutande af de allmänna rättgångsförmånerna, ty hvarför skulle väl eljest T. F. O. uttryckligen nämna detta med afseende på en del parter, men icke om andra. Så lärers imellertid icke vara meningen, men hvarför icke så gerna helt och hållet utesluta dylika stadganden eller också göra dem tillämpliga på alla?

Lagligheten af tryckt skrifts innehåll skall pröfvas af en jury bestående af 9 personer. Första frågan är den: när skall jury väljas? V: 1 stadgar härom, att jurymännen skola »sammanträda» vid den domstol, »der brott emot denna lag åtalas och der, genom förhör med parterna, åklagarens slutliga påstående och den tilltalades förklaring, ransakningen fullbordas bör». Förlåtligt är, om man då anser juryn böra väljas så tidigt, att den kan öfvervara ransakningen, emedan det väl i annat fall borde heta, att jurymännen sammanträda vid den domstol »der ransakningen fullbordad är», icke der den »fullbordas bör». Så är imellertid icke meningen, efter hvad det vill synas af 2:a mom. samma §, der det heter att »derefter», hvilket icke kan hänföras till annat än ransakningens fullbordande, ega parterna »välja» jurymän — och knappast kan det vara T. F. O:s mening, att de skola sammanträda förr än de äro valda. Visserligen förefaller det litet kuriöst att tala först om juryns sammanträde och sedan om valet af jurymän; men detta hör till T. F. O:s små egenheter.

Till jurymän kunna väljas alla »för medborgerlig dygd väl kända personer» (V: 2). De behöfva således endast hafva god frejd, men hvarken kunna läsa eller skriva. Skall nu T. F. O. »i hvarje serskildt fall» enligt 84 § R. F. tillämpas efter sin »ordalydelse», så finnes ingenting som hindrar att till ledamöter i juryn välja qvinnor och barn, dårar och kloka: de behöfva endast vara »personer» med god frejd.

Hvad beträffar sättet för juryns konstituerande, stadgar V: 2, att den samma skall bildas genom val till en tredjedel af hvardera parten och en tredjedel af domstolen. Juryn har således egenskap af ett slags kompromiss. De personer, som af parterna insättas, kunna nämligen icke anses ega den opartiskhet, som för en domstol är af nöden. Afgörandet tillkommer därför i allmänhet de ledamöter, som af domstolen insättas; men detta är ingenting annat än att återgifva domstolen, ehuru i annan form, den rätt att fälla dom öfver en skrifts innehåll, som det icke ansågs lämpligt att öfverlemna åt densamma såsom domstol och under domare-

ansvar. Något ansvar kan nämligen icke utkrävas af domstolens ledamöter, hvilka personer de än välja till jurymän, blott de äro »för medborgerlig dygd väl kända», och naturligtvis icke heller af jurymännen, hvadan således ingen bär juridiskt ansvar för domen, ehuru domstolen kan så inverka på juryns sammansättning att i de flesta fall på dess val af jurymän utgången beror.

Bestämmelserna om juryns sammansättning äro synnerligen ofullständiga och otydliga. Inga stadganden finnas om huru förfaras skall för den händelse tredskande part underlåter att välja sina jurymän, inga huru juryn skall kompletteras i fall att af någon anledning antalet ledamöter blir ofullständigt. Uteslutning af ledamöter eger part rätt att vid första valet göra, men, om han eger denna rättighet äfven vid hvarje kompletteringsval, derom är ingenting bestämdt. Enligt V: 3 skall domstolen sammankalla juryn, men någon skyldighet för jurymännen att lyda denna kallelse finnes icke i T. F. O. föreskrifven. Inga bestämmelser finnas heller om och i hvilka fall en till juryman utsedd person eger afsäga sig denna befattning, inga med afseende på parts skyldigheter att gälda resekostnad och arvode åt juryman, hvilka kostnader kunna blifva ganska betydliga, då ingenting finnes, som hindrar part att för en tryckfrihetsprocess nere i Skåne hemta jurymän från Haparanda. Inga serskilda jäfsanledningar beroende af tryckfrihetsbrottens serskilda beskaffenhet finnas, såsom t. ex. om ansvarig utgivare af en tidning eger stt till sin juryman välja den person, som bevisligen författat den brottsliga artikeln, m. fl. m. fl. bristfälligheter utan all ända.

För juryn skall af »domaren» — hvarför icke här som i andra fall af »domstolen»? — framläggas »en kort och nog bestämd skriftlig sammanfattning af målets beskaffenhet och skick» (V: 4).

Detta är allt, hvad T. F. O. till jurymännens ledning vid skriftens bedömande föreskrifver. Ingen skyldighet finnes enligt den samma för domstolen att lemna sina protokoll, ja icke ens att till jurymännen lemna den skrift, hvars

brottslighet de skola bedöma. Ingen skyldighet finnes för domstolen att meddela juryn den underrättelse om lagens stadganden, som är nödig för bedömande af den eller de frågor, hvaröfver juryn har att besluta.

Den fråga domstolen skall framställa till juryn lyder: »är skriften brottslig efter *det* lagens rum åklagaren åberopat?» Härigenom är enligt lagens egen lydelse utesluten rättigheten för åklagaren att uppställa alternativa lagrum. Så till exempel skulle han icke få yrka straff på en skrift *anbringa* såsom innehållande smädliga uttryck mot rikets embets- och tjenstemän (III: 8) eller lögnaktiga framställningar till allmänhetens förvillande och förledande (III: 12); ehuru ofta nog det är omöjligt att med full bestämdhet på förhand afgöra, efter hvilket af dessa lagrum hon är brottslig. Praxis är imellertid annorlunda; man kan nämligen här likasom på så många andra ställen i T. F. O. komma till ett förnuftigt resultat endast genom att underlåta att ställa sig till efterrättelse lagens »ordalydelse».

Såsom vi redan yttrat, stå de två föreskrifterna i V: 7 och V: 9 om underställning af underrättens utslag, oaktadt de snart sagdt äro af samma ordalydelse, i sjelfva verket uti strid med hvarandra med afseende på de få ord, i hvilka de afvika från hvarandra. Enligt V: 7 stadgas nämligen att domarens pröfning af »nämndens utlåtande» skall underställas hofrätten, hvadan det således föreskrifves att endast jurymål behöfva underkastas denna procedur, men 9 mom. återigen föreskrifver underställning med afseende på tryckfrihetsmål i *allmänhet*, således äfven för t. ex. eftertrycksmål. Oaktadt dessa två mom. endast skilja sig från hvarandras ordalydelse med 6 ord, har dock T. F. O. icke varit i stånd att undvika konflikt mellan dessa stadganden.

Mycket mera kunde vara att säga om tryckfrihetsförordningens fel och brister, men det redan sagda torde vara nog för att visa, att föga välsignelse skördats af 1812 års grundlagsbrott. Man kan visserligen anmärka, att oaktadt

alla dessa skröpligheter hos T. F. O., hafva vi hittills ganska bra bergat oss med den samma och måne icke detta är ett bevis för att denna lag icke är så bristfällig, som man vill låta påskina? — Den invändning vi här påpekat framhölls också i andra kammaren vid 1872 års riksdag, då man påstod, att ingen fara stod för dörren så att, om konstitutionsutskottets förslag till T. F. O. icke blefve antaget, så vore dermed icke någon serdeles stor skada skedd, och man lät därför saken hvila tills vidare. Detta påminner allt för mycket om uraktlåtenhet att brandförsäkra ett hus i det glada hoppet, att det ej skall brinna, stödt på den säkra grunden, att det icke förut har brunnit, för att det skulle vara nödigt att inlåta sig i någon vederläggning häraf.

Vidare framhölls, att tidsandan och allmänna opinionen hade redan verkat så mycket, att knappast någon hederlig tidning nu mera begagnar sig af ansvaringar, äfvensom att juryn numera i fråga om bedömande af tryckfrihetsbrott, friar der den bör fria och fäller der den bör fälla. Sant är visserligen att icke någon »hederlig tidning» begagnar ansvaringar, men skälet dertill är det, att nu, sedan indragningsmagten är borttagen, en tidning upphör att vara hederlig så snart den begagnar ansvaringar, men detta hindrar ju icke, att de »ohederliga» tidningarna genom sina ansvaringar kunna göra skada. Hvad åter beträffar juryn, så gafs, kort tid efter sedan denna åsigt i andra kammaren gjort sig gällande, fullständig dementi åt det vackra vitsord, denna inrättning der erhöll. Den gafs i en af Stockholms graustäder, då en skamlig pamflett, innehållande insinuationer mot Konungen, hvilka voro af den beskaffenhet, att endast den lumpnaste nidskrifvare kunnat uppdikta sådana, gick onäpst till följd af juryns friande dom. Skall icke ens hvad samhället eger högst, skyddas mot dylika ärekränkningar, huru skola då andra samhällsmedlemmar kunna hoppas få rättvisa genom anlitande af en jury, som dock af en del af vår folkrepresentation erhållit den vackra orlofsmedeln, att den »friar der den bör fria och fäller när den bör fälla». Måne den äfven denna gång gjorde sig förtjent

af dessa loford och männe icke, hvad som då skedde, kan upprepas?

För öfrigt — hvilka än de orsaker kunna vara som någorlunda förmått värna tryckfriheten, åtminstone icke har tryckfrihetsförordningen förtjensten häraf, ty en lag, som är afsedd att skydda bruket och straffa missbruket af tryckfriheten, men som kan skydda och straffa endast derigenom att man frångår dess bestämmelser, den lagens värde torde vara lätt räknadt. Största förtjensten af att bruket af tryckfriheten icke är så vanskligt, som T. F. O:s bristfälligheter gifva vid handen, torde tillkomma våra upplysta och humana embetsmannamyndigheter, hvilka det icke faller in att tillämpa T. F. O:s olämpliga föreskrifter, der en sådan underlåtenhet utan fara kan ske.

Att missbruket åter icke äro fullt så stora, som lagens bristfälligheter gifva vid handen, torde möjligen till en del få tillskrifvas svenska folkets bildning och upplysning, som kanske göra vårt land till en mindre fruktbar jordmån för skandalskrifveriet. Till en del torde det också få tillskrifvas en utbildad juridisk praxis; men dels är denna kanske mindre fast och beständig än önskligt vore, dels torde en dylik praxis vara en alltför lös grund för en rättighet sådan som tryckfriheten.

Slutligen torde icke heller allt i detta afseende vara så välbestäldt, som man ofta hör försäkras. Det species litteratur som under det i mer än ett afseende betecknande namnet »grislitteraturen» tidt och ofta utsänder sina af det smutsigaste innehåll uppfyllda flygblad, torde vara tillräckligt afskräckande bevis på verkningarna af vår nu gällande tryckfrihetsförordning och dess ansvaringar. Detta oförsynta ingrepp på privatlivets fridlysta område, dessa vämjeliga och lögnaktiga framställningar af familjeförhållanden, som icke tillhöra offentligheten, måste *framtinga* en förändring härutinnan för att borttaga lagens vanmakt gent emot detta allt mer uppspirande onda.

20.

På 1 2 § af Grufvestadgan den 12 Januari 1855 föreskrifves, att om det ställe, der någon till inmutning lofgifven fyndighet anträffas, är beläget på mindre afstånd än 100 famnar från boningshus m. m., skall fyndighetens inmutning icke vara tillåten utan tillstånd af såväl Jordägare som nyttjanderättsinnehafvare; — menas med »boningshus» endast »hufvudgård», eller är derunder att förstå hvilken bebodd lägenhet som helst?

Den 14 Maj 1870 erhöilo M. Björkman och J. F. Björkman mutsedel å Strömshags jernmalmsgrufva, belägen å Watholma bruks mark »på södra sidan om häradsvägen sydvest från torpet Strömshagen», hvilken grufva uppgafs vara sönad. Denna mutsedel öfverläts på handlanden J. P. Lodén, som den 11 Maj 1871 började att bearbeta grufvan.

Egarne af Watholma bruk uttogo då stämning å Lodén till Norunda här.rätt med påstående, att Lodén måtte dömas till ansvar och ersättningsskyldighet för det han företagit sig att bearbeta ifrågavarande grufva, utan att han dertill vore berättigad. Här.r:n ogillade denna talan på den grund, att Lodén i vederbörlig ordning beredt sig sådan rätt, och torpet Strömshagen, ehuru beläget allenast 77½ famnar från grufvan, ej kunde hänföras till sådan bebyggd gård, som afsåges i 2 § af grufvestadgan den 12 Januari 1855; men Svea hofrätt, der bruksegarne besvärade sig och invände, bland annat, att de på grund af äldre mutsedel egde bättre rätt till grufvan, förklarade, genom utslag den 12 September 1872, att målet skulle hvila, till dess frågan om inmutningsrätten blifvit efter särskild stämning afgjord. Detta utslag vann laga kraft.

Derefter uttog Lodén till 1873-års sommaring med Norunda härad stämning å bruksegarne med yrkande, att, enär bruksegarne, som den 7 Maj 1869 erhållit mutsedel å ifrågavarande grufva, försummat laga tid för grufvans be-

arbetande, de måtte förklaras inmutningsrätten förlustige, men deremot Lodén, som härutinnan fullgjort grufvestadgans föreskrifter, berättigas att sin inmutningsrätt bibehålla, samt i följd deraf den för bruksegarnes räkning den 6 November 1872 verkställda utmålsläggning förklaras ogiltig.

Bruksegarne bestredo käromålet, bland annat på den grund, att grufvan ostridigt vore belägen allenast 77 $\frac{1}{2}$ famnar från torpet Strömshagens åbyggnader.

Det styrktes att torpet vore bebygdt med stuga, stall, fähus, loge, lider och källare, äfvensom att en dithörande trädgård, i oordnad skick, låge 46 famnar från grufvan.

Emot den åberopade grunden för käromålets bestridande anförde Lodén, att de i 2 § 1 mom. grufvestadgan förekommande bestämmelser icke vore tillämpliga i fråga om *torp*, utan afsåge allenast *hufvudgård*. Detta framginge, bland annat, deraf att förut gällande K. F. den 20 Oktober 1741 medgåfve jordegare skydd för intrång af inmutare endast i de fall, att antingen fyndigheten vore belägen inom hägnad, eller ock åbyggnad eller annat komme att af grufvearbetet skadas. Nu gällande grufvestadga kunde icke anses innefatta något hinder för inmutning af fyndighet, belägen inom 100 famnar från hvilken obetydlig bygnad som helst. I annat fall vore språnget från de äldre lagstadgandena till de nu gällande alltför stort. Att meningen icke heller kunde vara sådan, syntes af ordalagen i 2 § 1 mom., der det talades om boningshus eller annan »*vid gården*» uppförd åbyggnad, tomtplats eller trädgård. Med »gård» betecknades redan i äldre tider landtgård och hemman, hvarifrån detta uttryck fått samma betydelse som mantal eller annan själfständig jordpossession utan afseende å mantalet, såsom t. ex. »*enstaka gård*». Allmänna språkbruket skiljde ock emellan gården samt egorna och dertill hörande torp och backstugor. Med »gården» i ofvanåberopade § förstodes själfva bolstaden för det hemman, å hvars egor fyndigheten vore belägen. Om med »gården» icke afsåges allenast hufvudgården, vore de i §:n förekommande orden »*vid gården*» öfverflödiga.

Bruksegarne invände, att hvarken ordalydelsen i 2 § grufvestadgan eller språkbruket föranledde till den tolkning, Lodén velat gifva åt ordet gård. Dermed menades nemligen hvarje område omkring eller vid ett boningshus eller en samling af sådana, utan afseende derå att de vore uppförda för eget eller andras bruk.

Genom utslag den 22 Juni 1874 utlät sig *här.r.n.*: att alldenstund Lodén genom transport den 5 Augusti 1870 blifvit egare af den inmutningsrätt, M. Björkman och J. F. Björkman medelst mutsedel den 14 Maj samma år erhållit till den såsom då sönad uppgifna Strömshags jernmalmsgrufva, belägen å Wattholma bruks mark sydvest från torpet Strömshagen, hvilken grufva måste antagas vara samma grufva som den, till hvilken Wattholma bruksegare genom mutsedel den 7 Maj 1869 erhållit inmutningsrätt; fördenskuil och emedan bruksegarne, enligt vederbörligt bevis, uti till bergmästarembetet afgifven berättelse för åren 1869 och 1870 icke anmält något arbete uti Strömshagsgrufvan, samt bruksegarne icke uppgifvit, än mindre visat, att de under tiden från det mutsedel för dem utfärdats till den 14 Maj 1870, då Lodéns fängesmän mutsedel uttagit, grufvan bearbetat, eller ådagalagt, att laga hinder derför mött; ty och som torplägenheten Strömshagen, från hvars åbyggnader ifrågavarande grufvas afstånd icke utgjorde 100 famnar, icke kunde hänföras till sådan gård eller tomtplats eller trädgården derstädes vara af sådan beskaffenhet, att jemlikt 2 § i grufvestadgan jordegares eller nyttjanderättsinnehafvares tillstånd till fyndighetens inmutning varit förty erforderlig; alltså och i förmågo af 15 och 43 §§ i nyss åberopade stadga pröfvade *här.r.n.*, med bifall till Lodéns talan, rättvist, jemte det Wattholma bruksegare ansågos hafva inmutningsrätten till omstämda grufva förlorat, förklara Lodén, hvilken, enligt hvad emellan parterne ostridigt vore, inom föreskrifven tid grufvan bearbetat, berättigad att vid den laga rätt till grufvan, han på sätt ofvan förmäldes vunnit, vara bibehållen; i följd hvaraf den på bruksegarnes begäran

för grufvan verkställda utmålsförrättning till all gällande kraft och verkan ansåges förfallen.

Bruksegarne vädjade till *Svea hofrätt*, som i dom den 23, Mars 1876 yttrade: att emedan ifrågavarande grufva ostridigt vore belägen på mindre afstånd än 100 famnar från boningshuset å det Wattholma bruksegare tillhöriga torpet Strömshagen, och Lodén vid sådant förhållande icke, emot 2 § i grufvestadgan, varit berättigad att utan tillstånd af bruksegarne inmuta grufvan, men bruksegarne inmutningen bestridt, blefve, jemlikt nyss åberopade lagrum och 11 § grufvestadgan, med ändring af här.r:ns utslag, Lodéns talan ogillad.

Om denna dom förenade sig hofrättsrådet *Reselius* samt v. här.-höfd:ne *Selling* och *Lillieströle*.

Referenten, hofrättsrådet *Widström*, gillade här.r:ns utslag.

Assessoren *Munthe* yttrade: »Lika med här.r:n finner jag det vara utredt, att den grufva, hvarå Lodén innehar mutsedel, är densamma som Wattholma bruksegare förut inmutat, samt att bruksegarne försummat att bearbeta grufvan, i följd hvaraf jag för min del gillar här.r:ns utslag i hvad det innefattar förklarande att bruksegarne förlorat sin inmutningsrätt och att den på deras begäran verkställda utmålsförrättning förfallit; och då bruksegarne, hvilka bestridt Lodéns inmutningsrätt på den grund att grufvan vore belägen på mindre afstånd än 100 famnar från ett bruket tillhörigt torp, icke, på sätt i 11 § grufvestadgan är föreskrifvet, genom stämning sökt att på sådan grund få verkan af Lodéns mutsedel häfven, finner jag icke skäl att i här.r:ns utslag i öfrigt göra annan ändring, än att, i enlighet med hvad jemväl Lodén vid här.r:n yrkat, Lodén af mig förklaras vara vid sin inmutningsrätt bibehållen till dess, efter stämning af bruksegarne, genom domstols laga kraftegende beslut annorlunda kan varda förordnad».

I hof:r:ns utslag sökte Lodén ändring: Grunden för stadgandet i 2 § 1 mom. grufvestadgan vore den, att lagstiftaren afsett att bereda jordegaren skydd för de bygna-

der och de platser, som för honom hade ett »personligt» värde, d. v. s. corps de logis, gårdens fria åbyggnader, tomtplass enligt 1 kap. B. B. och trädgård, men ingalunda torp med hrad dertill hörde, som lätt kunde flyttas och hvars belägenhet vore för jordegaren likgiltig.

Bruksegarne genmälde, att Lodéns uppfattning af grunden för åberopade lagstadgandet vore oriktig, enär genom samma stadgande uppenbarligen afsetts att skydda menniskors lif och icke att tillgodose en jordegares behag eller trefnad.

Uti afgifvet betänkande hemställde *N. Rev.* (rev.-sekr. *von Bahr*, föredragande, konst. rev.-sekr. *Norberg* och t. f. rev.-sekr. *Westman*) att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofrens dom.

Vid sakens föredragning den 18 Oktober 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Carleson*, *Wretman*, *Naumann*, *Bolin*, *von Hofsten*, *Lindhagen* och *Hernmarck*) blef *N. Rev.*s betänkande bifallet.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 17 November 1876.

21.

innehafvare af vaxel utsöker dess belopp, men glitter ej, visa sig vara vaxelns egare i den ordning § 42 i Vexellagen stadgar.

Sedan v. länsmannen *O. Bergström* tecknat godkännande å en af handlanden *L. Bachér* den 22 Februari 1869 till *Bachér* sjelf eller ordres utställd, 3 månader derefter till betalning förfallen vaxel å 950 rdr, för hvilket belopp, som skulle i räkning gälla, valuta, enligt vaxelns ordalydelse, bekommit »i bortauktionerad råg», blef vaxeln af *Bachér* öfverlåten på bagaren *Ludvig Möller*, hvilken senare, efter det

Naumann, Tidskr. f. lagstiftn. etc. 14:e årg.

han å vexeln tecknat endossement in blanco, belånade vexeln i riksbankens lånekontor i Wisby.

I följd af uteblifven betalning blef vexeln behörigen protesterad, hvarefter, uppå stämning af lånekontorets ombudsman, rådst.r:n i Wisby genom utslag den 7 Juni 1869 förpligtade Bergström och Möller att, hvilkendera bäst gälda gitte, till lånekontoret inbetala vixelbeloppet.

Sedan Bergström år 1872 aflidit, uttog Bachér i Mars 1875 stämning å delegarne i Bergströms sterbhus till rådst.r:n i Wisby med yrkande, att, enär Bergström i lifstiden såsom betalning för spannmål, som af honom blifvit för Bachérs räkning å auktion försäld, accepterat ifrågavarande vixel, men Bachér, sedan rådst.r:ns ofvanomförmälda utslag meddelats, för Bergströms räkning hos ombudsmannen vid lånekontoret, för att bevara sin kredit derstädes, inlöst vexeln, Bergströms sterbhusdelegare måtte varda ålagdt att vid utmätningstvång genast efter vexellagens föreskrifter till Bachér, såsom innehafvare af vexeln, utbetala densammas belopp 950 rdr jemte ränta.

Vid rätten företedde Bachér:

dels ifrågavarande vixel, hvilken var försedd med en den 31 Oktober 1873 gjord anteckning af lånekontorets ombudsman, att vexeln, efter protest, utverkadt utslag och sökt verkställighet deraf, blifvit till fullo infriad; *dels* ofvanberörda, den 7 Juni 1869 meddelade utslag, hvurå fanns af vederbörande kronofogde tecknadt intyg derom, att utmätning på grund af samma utslag ej blifvit verkställd, enär Bergströms sterbhusdelegare med bevis från lånekontoret styrkt, att vixelbeloppet blifvit till lånekontoret inbetaladt; *och dels* ett från lånekontoren meddeladt bevis, att vexeln blifvit derstädes den 7 Augusti 1869 infriad. Sistberörda bevis innehöll dock ej någon upplysning af *hvilken person* betalningen erlagts.

Sterbhusdelegarne bestredo allt afseende å käromålet. Det vore högst sannolikt att Bergström, sedan utslaget blifvit till kronofogden för verkställighet aflemnadt, infriat vexeln, helst åtskilliga i boet befintliga handlingar utvisade, att alla

Bergströms och Bachérs mellanvarande affärer blifvit uppgjorda. Till ådagaläggande häraf företedde sterbhusdelegarne en af Bergström den 1 Oktober 1869 med Bachér upprättad och af denne den 1 September 1871 godkänd räkning öfver spanmål, som under år 1869 blifvit för Bachérs räkning å auktion försäld.

Å denna räkning bestred Bachér afseende, enär han hade vexeln i sin hand och räkningen ej vore försedd med Bachérs qvitto, utan endast ett förklarande, att den därför lemnade redovisning godkändes.

Såsom vittnen hördes:

1:o) *majoren C. P. Claësson*, hvilken berättade: att Bachér på sommaren 1869 fått af vittnet låna penningar för att i lånekontoret infria ifrågavarande vaxel, hvilken vittnet nogsamnt igenkände; att Bachér derefter, såsom säkerhet för lånfångna beloppet, till vittnet öfverlemnade vaxeln; att då vittnet sedermera vid åtskilliga tillfällen kräft Bergström för vaxelbeloppet, den sistnämnde ingalunda förnekat, att han för vaxeln häftade i skuld, utan endast begärt anstånd med betalningen; och att vittnet emellertid aflemnat förut omförmälda utslag till kronofogden för verkställighet mot Bergström, men, då vittnet ej erhållit likvid, slutligen återtagit detsamma och tillsagt Bachér att återhemta vaxeln, hvilket denne ock gjort, churu vittnet icke mindes när detta skett;

2:o) *ofvanomförmälde kronofogde*, hvilken intygade: att utslaget och vaxeln först under senare delen af år 1873 för verkställighet öfverlemnats till vittnet, som, sedan en af vittnet namngifven länsman från lånekontoret anskaffat bevis om vaxelns betalning derstädes, ansett samma bevis utgöra hinder för utmätning.

Sterbhusdelegarne bestredo allt afseende å Claëssons vittnesmål och anförde vidare: Det vore påtagligt att vaxeln blifvit inlöst antingen af Bergström eller Möller, enär Bachér icke, såvidt utslaget utvisade, haft något att skaffa med målet. Om än Bergström brustit i sin betalningsskyldighet, så att Möller måst infria vaxeln, hvilket sterbhusdelegarne dock bestredo, vore i allt fall Möller den, som enligt vaxel-

lagen haft rätt att vända sig mot Bachér och Bergström. Bachér åter hade icke någon sådan rätt emot Bergström, då Bachér ej *visat, att han inbetalt vaxelbeloppet*. Något fordringsförhållande emellan Bachér och Bergström funnes således icke vidare. *Lånekontoret*, som senast innehaft vaxeln, *hade ej transporterat densamma på Bachér*. Den sistnämnde vore ej heller berättigad att utkräva beloppet såsom vaxelfordran, enär »formaliteterna» icke iakttagits. (Derjemte framställde sterbhusdelegarne invändning mot rådst.r:ns behörighet att till pröfning upptaga saken, enär talan i vanligt skuldfordringsmål borde mot dem anhängiggöras vid Gotlands norra häradsrätt, inom hvars domvärjo de vore boende. Denna invändning blef dock sedermera frånträdd).

Genom utslag den 21 Juni 1875 utlät sig rådst.r:n: att rätten inhemtat, bland annat, *att Bergström i listtiden och Bachér stått i åtskilliga affärsförhållanden med hvarandra; att Bachér vid bouppteckningen efter Bergström anmält fordringar i dennes sterbhus till sammanräknadt belopp af 4,611 kronor 98 öre, hvaraf 1,900 kronor på grund af åtskilliga utaf Bergström i listtiden accepterade, & honom af Bachér dragna vaxlar, hvilka fordringsbelopp sterbhusdelegarne dock icke velat godkänna; att nu omstämda vaxel blifvit af Bachér den 22 Februari 1869 på 3 månader dragen & Bergström till egna ordres och af Bergström accepterad, men af Bachér öfverlåten & Möller, af denne åter endosserad in blanco och sedermera belånad i lånekontoret i Wisby, som, enär betalning uteblifvit, låtit efter anmäld protest till rådst.r:n instämma Bergström och Möller, de der ock genom utslag den 7 Juni nämnda år förpligtats att betala vaxeln, hvarefter den blifvit utan exekutiv mellankomst till lånekontoret betald; att sterbhusdelegarne, som under rättegången förevisat en af Bergström i listtiden den 1 Oktober 1869 upprättad, af Bachér enligt anteckning godkänd, men under sakens handläggning till riktigheten bestridd räkning, slutande sig på ett belopp af 1,124 kronor 82 öre, uppgifvit, men icke styrkt, att alla affärsförhållanden parterne emellan skolat vara uppgjorda; samt att under förevarande*

rittegång på ed hörde ojäfviga vittnet Claësson intygat, att Bachér en dag under loppet af sommaren 1869 af Claësson erhållit penningar i ändamål att i lånekontoret infria den omstämda, Claësson vid rätten i hufvudskrift förevisade och af denne noggsamt igenkända vexeln, att Bachér derefter såsom säkerhet för lånebeloppet till Claësson öfverlemnade samma vaxel, att när Claësson sedermera vid skilda tillfällen kräfft Bergström i listtiden, denne, under erkännande af skulden, endast äskat anstånd med betalningen, men att Claësson omsider för verkställighet emot Bergström till vederbörande kronofogde inlemnade ofvannämnda utslag, hvilket han likväl någon tid derefter återtagit, enär ingen handräckning derpå följt eller penningar lemnats, hvadan ock vexeln blifvit till Bachér återställd;

och emedan den af Claësson på ed afgifna vittnesberättelse icke kunde anses hafva blifvit till sin verkan förringad, utan fasthelt förstärkt genom det förhållande att Bachér vore innehafvare af den omstämda vexeln, och påtagligt vore, att, derest densamma blifvit af Bergström inlöst, denne icke underlåtit att det inlösta fordringsbeviset vederbörande affordra och behålla; ty och under åberopande af rådst. r. n. s. förut gifna, längesedan laga kraftvunna utslag, samt med stöd af 4 kap. 26 § 1 och 2 mom. jemte 7 kap. 46 § och 11 kap. 76 § gällande vexellag, förpligtades sterbhusdelegarne att, gemensamt eller den der gälda gitte, vid utmätningstväng, genast till Bachér erlægga det omstämda vaxelbeloppet 950 kronor med 6 proc. ränta från förfallodagen den 22 Maj 1869 till dess betalning skedde.

Bergströms sterbhusdelegare vädjade till Svea hofrätt. Majoren Claësson hade icke intygat, att Bachér sjelf infriat vaxeln. Det vore ock ej utredt af hvem vaxeln blifvit inlöst. Dock vore antagligt att detta skett af Bergström, hvilken, i goda förmögenhetsvilkor, ofta försträckt Bachér penningar och dessutom ej blifvit kräfd på 3 år före sin död. Bachér hade icke styrkt sin åtkomst af vaxeln eller att han vore rätt innehafvare af densamma enligt 12 och 42 §§ vexellagen.

Bachér genmälde: Vexeln vore ju af Möller endosse-rad in blanco och följaktligen gällande i hvar mans hand. Bachér vore ej pligtig att visa det han icke olofligen åtkom-mit vexeln. Bachér bestred allt hvad motparterne anför-t.

Vid sakens föredragning i hof:r:n ifrågasatte till en bör-jan v. här.höfd:ne *Westdahl* och friherre *J. Staël von Hol-stein* om, vid det förhållande, att Bachér, som icke ens upp-gifvit, att han förr än genom den i denna sak till den 22 Mars 1875 uttagna stämning emot Bergström eller dennes sterbhusdelegare fört talan om utbekommande af ifrågava-rande, af Bergström accepterade och den 22 Maj 1869 till betalning förfallna vexels innehåll, sålunda ej inom 3 år från vexelus förfallodag emot godkännaren bevakat sin fordran på grund af samma vaxel, samt enär upplyst vore, att Berg-ströms sterbhusdelegare icke vore boende inom rådst.r:n i Wisby domvärjo, rådst.r:n kunde anses hafva varit behörig att saken till pröfning upptaga.

I anledning häraf yttrade referenten, assessoren *Gripen-sköld*, att, då anmärkning mot rådst.r:n behörighet icke blifvit af någondera parten framställd, referenten för sin del ansåge pröfning af denna fråga icke böra ega rum.

V. här.-höfd:ne friherre *Staël von Holstein* och *West-dahl* funno för sin del en sådan pröfning böra verkställas: hvaremot hofrättsråden *Törnqvist* och *Montelius* instämde med referenten.

Beträffande sjelfva saken yttrade *hof:r:n* i dom den 17 Februari 1876: att, som, efter det ifrågavarande vaxel blifvit af Bachér öfverlåten å Möller och af denne i riksbankens lånekontor i Wisby belånad, vexeln blifvit, enligt derå af vederbörande tjänsteman i lånekontoret tecknad bevis, till fullo infriad, men Bachér, som emot vederparternes bestri-dande icke styrkt sin uppgift att *han* i lånekontoret infriat vexeln, icke visat, att han af vexeln blifvit innehafvare på sätt 42 § vexellagen stadgade; alltså blefve, med ändring af motvädjade utslaget, Bachérs i saken förda talan ogillad.

Om denna dom förenade sig hofrättsråden *Montelius* och *Törnqvist* samt assessoren *Gripen-sköld*.

Från beslutet var v. här.-höfd. friherre *Staël von Holstein*, med hvilken v. här.-höfd. *Westdahl* instämde, i så måtto skiljaktig, att han, då Bachér icke för sin ifrågasättande fordran egde vexelrätt emot Bergströms sterbhusdelägare samt icke heller ådagalagt något annat förhållande, på grund hvaraf emot desses bestridande samma fordran kunde anses styrkt, instämde i det slut, hvartill hofr:ns öfrige ledamöter kommit.

I hofr:ns dom sökte Bachér ändring under åberopande af hvad han förut i saken anfört. Derjemte företedde Bachér intyg af lånekontorets ombudsman att dennes å vexeln meddelade intyg af den 31 Oktober 1873 tillkommit på Bachérs begäran.

Uti afgifvet betänkande hemstälde *N. Rev.* (rev.-sekr. *von Bahr*, konst. rev.-sekr. *Norberg* och t. f. rev.-sekr. *Lilienberg*, den sistnämnde föredragande), att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hofr:ns dom.

Vid sakens föredragning den 9 Oktober 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Carleson*, *Naumann*, *von Hofsten*, *Olivecrona*, *Lindhagen*, *Svedelius* och *Hernmarck*) gillades *N. Rev.*ns betänkande.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 2 November 1876.

22.

Yrkande om särskild utfartsväg, till viss bredd, öfver jernbana för egendom, från hvilken jord blifvit exproprierad, samt om ränta å expropriationsbelopp från den dag jernbanan utstakades.

Fabrikören *J. H. Möller* tillhöriga lägenheten *Brehmerlyckan* eller *Johannisberg* i Kalmar blef vid ett år 1847 efter Möller förrättadt arfskifte delad sålunda, att ena hälften tillföll Möllers enka och den andra hälften makarnes fyra barn,

med rätt för modren att behålla hvarje barns del, så länge det åtnjöte omvårdnad i hemmet. Denna lägenhet, innehållande omkring $7\frac{1}{2}$ tunland, gränsar i söder och öster till Kalmar stadsjord och i norr till den åt staden ledande landsvägen. På lägenhetens område öster om gamla tomten ligger en makarne Möllers måg, fabrikören J. F. Lindahl, tillhörig tändsticksfabrik.

Sedan »Kalmar nya jernvägsaktiebolag» i Juli 1872 erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd att anlägga en jernväg emellan Kalmar och Emmaboda samt att lösa den därför erforderliga jord, lät bolaget i September månad samma år utstaka jernvägen snedt öfver östra delen af ofvannämnda lägenhet och vidare genom dess trädgård och vester derom öfver landsvägen.

Då öfverenskommelse med Möllers sterbhusdelegare ej kunde träffas, uttog bolaget stämning å dem för tillsättande af expropriationsnämnd. Under ärendets handläggning yrkade sterbhusdelegarne, att, då lägenhetens östra del blefve af banan genomskuren och nedra delen stängd från landsvägen, samt östra delen genom skifte kunde komma att tillhöra annan egare, särskild *utfartsväg* för denna del till landsvägen måtte öfver banan beredas; att då stolpar för grind till utfartsväg från gamla tomten blifvit nedsatta med allenast omkring 10 fots mellanrum, utan att derom blifvit lagligen bestämdt, bolaget måtte vidtaga sådana anordningar, att afståndet mellan samma stolpar blefve 18 fot; samt att bolaget måtte varda ålagdt gälda ränta å expropriationssumman från den 16 September 1872, då banan utstakades.

Efter det rådst.r:n i Kalmar förklarar, att det tillkomme hvarken rätten eller expropriationsnämnden att ingå i pröfning af berörda yrkanden, samt hänvisat sterbhusdelegarne att derom efter stämning särskildt föra talan, så uttogo desse i September 1874 stämning å bolaget till rådst.r:n med påstående, att bolaget måtte förpligtas

1:o) att bereda en 18 fot bred utfartsväg öfver jernbanan från den del af ifrågavarande lägenhet, som låge öster

om mangårdsbyggnaden och hvilken del numera egdes af Lindahl och hans hustru;

2:o) att, emot det sterbhusdelegarne sjelfve utflyttade de invid lägenhetens nuvarande utfartsväg öfver jernbanan befintliga grindstolpar, anordna så, att vägen derstädes erhöles en erforderlig bredd af 18 fot; och

3:o) att, enär bolaget redan den 16 September 1872 låtit ej mindre nedhugga stängslet för den lägenheten tillhöriga trädgård än äfven öfver lägenhetens egor utstaka jernbansvallen, och jernvägsarbetet derstädes således måste anses då hafva tagit sin början, erlägga ränta å det af expropriationsnämnden för den från lägenheten exproprierade jorden bestämda ersättningsbelopp 7,717 kronor 75 öre ifrån nämnda dag till den 1 nästpåföljande December, från hvilken senare dag dylik ränta af bolaget guldits.

I afseende å yrkandet i första stämningpunkten åberopade sterbhusdelegarne, att, enligt företedd handling, rådst.rn i Augusti 1874 meddelat första uppbudet å den med utmål af 5 qv.-ref 98 qv.-stänger utbrutna $\frac{1}{8}$ lott af Brehmerlyckan, som tillfallit Lindahls hustru i arf efter hennes fader, och att Lindahl hade för afsigt att uppföra boningshus å denna jordlott, från hvilken utfartsväg ej kunde beredas annorstädes än öfver banan, hvarföre påståendet i denna punkt vore billigt, helst Lindahl ej ifrågasatt annat än att sjelf bekosta vägen och äfven erforderligt plank öfver banan, så att sterbhusdelegarne fordrade allenast skyldighet för bolaget att öppna stängslet på ömse sidor om banan.

Bolaget genmålde: Utfartsväg vore beredd för lägenheten, som vid expropriationstillfället varit oskiftad. Det vore således orimligt att begära ytterligare en sådan väg. På samma skäl, som sterbhusdelegarne anför, skulle de kunna ifrågasätta att erhålla fem särskilda utfartsvägar och hvarje köpare af en jordlapp på lägenhetens område fordra egen väg. Enligt hvad expropriationshandlingarne utvisade, hade för öfrigt nämnden, med förklarande »att olägenhet tillskyndades egarne derigenom att den del af lägenheten, som är belägen öster om Lindahls tändsticksfabrik, saknade lämp-

lig utfartsväg», tillerkänt egarne ersättning för samma olägenhet med 250 kronor, »såvida ej bolaget föredroge att bereda utfartsväg midtför fabriken». Nyssnämnda belopp med ränta från den 1 December 1872, som jemte öfriga ersättningsbelopp blifvit af bolaget nedsatt hos K. befide i länet, hade sterbhusdelegarne lyftat, i följd hvaraf de ock redan blifvit uti ifrågavarande hänseende godtgjorda. Af dessa skäl bestredes påståendet i *första* stämningpunkten. — Yrkandet i *andra* stämningpunkten bestrede bolaget af den anledning, att vägen öfver banan nu hade samma bredd som den gamla utfartsvägen. — Hvad *tredje* stämningpunkten beträffade, så bestredes käromålet i denna del på den grund, att bolaget icke genom de i sistnämnda punkt omförmälda förberedande åtgärder satt sig i besittning af jorden, hvilket skett först den 1 December 1872.

I afseende å bolagets svaromål å *första* stämningpunkten anförde sterbhusdelegarne, bland annat, att de visserligen lyftat ofvanberörda 250 kronor, men med det förbehåll att deraf ej hindras att väcka anspråk på omstämda utfartsvägen.

Genom utslag den 7 November 1874 utlät sig *rådst.r.n.*: att emedan behovet af särskild utfartsväg öfver jernbanan från ofvanberörda, Lindahl och hans hustru nu tillhöriga del af Brehmerlyckan eller Johannisberg ej blott vitsordats af expropriationsnämnden, utan äfven ådagalades genom de i saken föredragna kartor, samt bolaget icke gittat uppgifva giltigt skäl för antagandet, att verkligt men skulle genom dylik utfartsväg tillskyndas jernbanan eller trafiken derå: ty och som expropriationsnämndens alldeles obefogade åtgärd att tilldöma sterbhusdelegarne förutnämnda ersättningsbelopp och den omständighet, att de beloppet lyftat, icke finge tillerkännas den verkan, att till följd deraf sterbhusdelegarne samt deras efterträdare i eganderätten till Brehmerlyckan eller delar deraf skulle blifvit för framtiden beröfvade de medel till samfärdsel, hvilka af verkligt behof kräfdes och utan kränkning af annans rätt kunde åvägbringas; ålades bolaget, vid vite af 100 kronor, att inom en månad efter

det Lindahl eller den, som efter honom kunde blifva egare till östliga delen af Brehmerlyckan eller Johannisberg, derom hos bolagets verkställande direktör eller styrelse gjort tillsägelse och dels förskottsvis erlagt erforderlige kostnader, eller, i brist af åsämjande om deras belopp, för dem stält vederhäftig borgen eller annan antaglig säkerhet, dels ock återburit ofvanberörda af expropriationsnämnden bestämda ersättningssumma 250 kronor, med 6 proc. årlig ränta derå från den dag, summan hos K. bef. de nedsattes, hafva beredt en på ändamålsenligt sätt inrättad vägöfvergång öfver bolagets jernbana och derbredvid befintliga diken, hvilken vägöfvergång skulle hafva af sterbhusdelegarne påstådda bredden, 18 fot, och anläggas så, att dess öfra tvärsida komme att utgöra fortsättning af skilnadslinien mellan Lindahls del af Brehmerlyckan och den staden Kalmar tillhöriga i öster angränsande jord; dock skulle Lindahl eller annan egare af sagda lägenhet ej mindre godtgöra bolaget de med vägöfvergångens åstadkommande förenade kostnader med det belopp, hvartill desamma uppginge och hvarom finge, i händelse det erfordrades, särskildt tvistas, än äfven bekosta dels lämpliga grindar med stolpar på ömse sidor om vägöfvergången dels ock framtida underhållet af vägen öfver sjelfva banvallen så, att bolaget finge derom sjelft föranstalta på bekostnad af egare till ifrågavarande del af Brehmerlyckan;

att, enär, beträffande yrkandet om åläggande för bolaget att, mot det sterbhusdelegarne utflyttade de å nuvarande uppkörsvägen till lägenheten befintliga grindstolpar, anordna väg af 18 fots bredd öfver jernvägen å det ställe, der stolparne funnes, det icke, mot bolagets bestridande, blifvit utredt och styrkt, att väg till nämnda bredd vore på sagda ställe erforderlig, blefve omförmälda påstående underkändt;

samt att, emedan sterbhusdelegarne ostridigt tillgodogjtit 1872-års afkastning af den sedermera för bolagets räknung från Brehmerlyckan exproprierade jorden, samt i saken ej ådagalagts någon omständighet, på grund hvaraf finge antagas, att dem tillskyndats förlust derigenom, att bolaget

före den 1 December 1872 i viss mån inskränkt deras dispositionsrätt till lägenheten, funne rådst.r:n anspråket på ränta å exproprierade jordens värde för tid före sagda dag ej kunna bifallas.

I detta utslag sökte såväl bolaget som Möllers sterbhusdelegare, hvardera parten i hvad honom emot gått, ändring genom vad till Göta hofrätt.

Bolaget anförde dervid följande: Den gamla utfartsvägen kunde fortfarande begagnas af Lindahl, som finge skylla sig sjelf, om han ej vid utbrytning af sin andel i lägenheten betingat sig rätt dertill. Det vore uppenbart att genom den påfordrade vägöfvergångens anordnande synnerligt men för jernbanan och trafiken derå skulle uppstå. Af bifogadt intyg styrktes, att banan invid Kalmar hade på en sträcka af 2,500 fot ej mindre än 5 vägöfvergångar, hvilka förorsakade åtskilliga olägenheter derigenom att grindarne ofta lemnades öppna m. m. Expropriationsnämndens beslut, om än obefogadt, måste dock lända till efterrättelse, då ändring derutinnan ej finge sökas. För öfrigt hade sterbhusdelegarne utan protest lyftat förut omförmälda ersättning 250 kronor och således sjelfve godkänt nämndens beslut.

Härå genmälde sterbhusdelegarne, att ifrågavarande område, som redan nu vore en stadsdel, utan tvifvel komme att indelas i tomter med särskilda egare, hvilka ej kunde tåla väg från annans område. Sterbhusdelegarne yrkade fastställelse af motvädjade utslaget i denna del.

Beträffande utslaget i öfriga delar, eller i hvad anginge *andra* och *tredje* stämningpunkterna, anmärkte sterbhusdelegarne, att, då rådst.r:n ansett att vägöfvergången för Lindahls lott borde blifva 18 fot bred, så borde behovet af enahanda bredd för den i andra punkten omförmälda utfartsväg äfven anses ådagalagd. Vidare och då expropriationsnämnden, utan afseende å hvem som tagit afkastningen, uppskattat jorden till visst värde samt utredt vore att bolaget den 16 September 1872 satt sig i besittning af samma jord, yrkades bifall till käromålet äfven i tredje stämningpunkten.

Bolaget bestred afseende härå.

I dom den 14 Januari 1876 yttrade *hofr.n.*: att enär Möllers sterbhusdelegare icke ådagalagt, att den i *första* stämningpunkten påfordrade vägöfvergång öfver jernbanan vid tiden för banans anläggning varit för innehafvarne af lägenheten Brehmerlyckan oundgängligen nödig, samt den omständighet att Lindahl numera fått sin och sin hustrus lott i lägenheten utbruten icke kunde för bolaget medföra skyldighet att bereda vägöfvergång för denna lägenhetslott, blefve, med upphäfvande af rådst.r:ns utslag härutinnan, sterbhusdelegarnes påstående i nämnda stämningpunkt ogilladt;

att, i fråga om *andra* stämningpunkten, *hofr.n.* ej funne skäl meddela ändring i rådst.r:ns utslag;

samt att, hvad anginge *tredje* stämningpunkten, så enär det tillkommit den i expropriationsärendet utsedda nämnd ej mindre att uppskatta den jord, som af sterbhusdelegarne afståtts för ifrågavarande jernväg, än äfven att bestämma all den skadeersättning i öfrigt, som borde sterbhusdelegarne tillkomma, samt rådst.r:n följaktligen ej varit behörig att i denna sak pröfva sterbhusdelegarnes i stämningen framställda anspråk på ränta å det af nämnden bestämda ersättningsbelopp, blefve rådst.r:ns utslag i denna del af *hofr:n* undanröjdt.

Om denna dom förenade sig hofrättsrådet *Björkman*, assessorerne *I. Lothigius* och *Uggla*, den sistnämnde referent, samt v. här.-höfd. *Aurell*.

Beträffande *första* stämningpunkten var assessoren *Runbäck* skiljaktig och yttrade: »Då enkan Möller och hennes medparter icke ådagalagt, att den af dem påfordrade nya vägöfvergång öfver jernbanan vid tiden för banans anläggning varit för innehafvarne af lägenheten Brehmerlyckan oundgängligen nödig, samt det icke heller blifvit visadt, att de vid nämnda tid bestående förhållanden sedermera undergått sådan förändring, att jernvägsbolaget derigenom erhållit skyldighet att vägöfvergången åt lägenhetens innehafvare bereda, helst den omständigheten att fabrikören Lindahl numera fått sin och sin hustrus lott i lägenheten utbruten icke

kan för bolaget medföra slik skyldighet; alltså biträder jag det slut, hvartill hofren i denna del af målet kommit».

I hofrens dom sökte enkan Möller och hennes medparter ändring. Beträffande *första* stämningpunkten anförde sterbhusdelegarne, att ifrågavarande lägenhet blifvit år 1847 efter fabrikören Möllers död delad mellan hans enka och barn, med rätt för modren att besitta barnens lott under deras uppfostringstid. Lindahls hustru vore i följd af sitt gifte redan för 20 år sedan berättigad till $\frac{1}{2}$ i lägenheten, hvarföre det ock aftalats att Lindahl och hans hustru skulle erhålla den östra delen, der Lindahls fabrik uppfördes. Hofrens yttrande att Lindahl »numera» fått sin del utbruten vore således oriktigt, då samma del många år före jernbanans anläggande tillhört makarne Lindahl, fastän deras lott först senare blifvit till gränserna bestämd. Enkan Möller hade förut tillåtit makarne Lindahl att begagna väg öfver hennes gård, men då jernbanan anlades tvärs för Lindahls lott, blef derigenom vägöfvergång oundgängligen behöflig. Sterbhusdelegarne åberopade ett af vederhörande brandstodskomité afgifvet yttrande, innehållande att den äskade öfvergången enligt komiténs åsigt vore oundgänglig i anseende till mängden af de å lägenheten befintliga byggnader, som i händelse af eldsvåda vore oåtkomliga för transport af vatten m. m. — I afseende å *andra* stämningpunkten anmärkte sterbhusdelegarne, att det icke kunde förvägras dem att på egen jord hafva så breda grindöppningar, som i lag vore för byaväg föreskrifvet, eller 12 fot. Ifrågavarande område blefve utan tvifvel en alltmere tätt bebyggd stadsdel. Sterbhusdelegarne yrkade att bolaget måtte förpligtas att öfver banan hålla väg åtminstone till sådan bredd som den nyssnämnda. — Hvad anginge *tredje* stämningpunkten, så, när den fordrade räntan vore af tvistig beskaffenhet, tillkomme det domstol att derom bestämma.

Bolaget bestred afseende å ändringssökandet. Hvad sterbhusdelegarne, i fråga om *första* stämningpunkten, anförte derom, att genom »aftal» före banans anläggning skulle bestämts, att det område, der fabriken vore belägen, skulle

tillhöra makarne Lindahl, vore alldeles obestyrkt. Det vore tvärtom ådagalagdt att utbrytningen af samma område egt rum först efter jernvägsanläggningen och sannolikt i ändamål att gifva stöd åt ifrågavarande talan.

I afgifvet betänkande hemställde *N. Rev.* (rev.-sekr. *von Bahr*, föredragande, samt konst. rev.-sekr. *Norberg* och t. f. rev.-sekr. *Westman*) att Kongl. Maj:t måtte finna sterbhusdelegarne icke hafva anfört skäl, ledande till ändring i hofr:ns dom.

Saken föredrogs den 17 Oktober 1876 inför *H. D.*; och enär, såsom hofr:n yttrat, sterbhusdelegarne icke ådagalagt, att den af dem påfordrade nya vägöfvergång öfver jernbanan vid tiden för dess anläggning varit för innehafvarne af lägenheten Brehmerlyckan oundgängligen nödig, samt det icke heller blifvit visadt att de vid nämnda tid bestämde förhållanden sedermera undergått sådan förändring, att deraf kunde härledas skyldighet för jernvägsbolaget att sådan öfvergång åt lägenhetens innehafvare bereda, hvartill den åberopade omständighet att fabrikören Lindahl numera fått sin och sin hustrus lott i lägenheten utbruten icke föranledde, pröfvade *H. D.*s fleste ledamöter (just.-råden *Carleson*, *Bolin*, *von Hofsten* och *Lindhagen*) rättvist fastställa det slut hofr:ns dom i denna del af målet innehölle; likasom i fråga om yrkandet af skyldighet för bolaget att vid den för lägenheten redan befintliga utfartsväg öfver jernbanan anordna vägöfvergång af förökad bredd, samma dom af bemälda ledamöter gillades; och funne samme ledamöter, beträffande påståendet om ränta för uppgifven tid å det i behörig ordning fastställda ersättningsbelopp för jord, som blifvit till jernvägsbolaget afträdd, ej skäl att, på den af sterbhusdelegarne förda klagan, göra ändring i hofr:ns dom.

Beträffande sterbhusdelegarnes yrkande om bolagets förpligtande att från den Lindahl och hans hustru tillhöriga andel af lägenheten bereda utfartsväg öfver jernbanan, pröfvade just.-råden *Wretman*, *Naumann* och *Hernmarck* rättvist att, med upphäfvande af hofr:ns dom, fastställa rådst:r:ns derutinnan gifna beslut; men i öfriga delar af saken funne

Jemälde just.-råd ej skäl att, i anledning af sterbhusdel-
egarnes fullföljda talan, i hofrättens domslut göra ändring.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 17 November 1876.

23.

**Angående skyldighet att fullgöra leveransafstal, slutadt med ombud.
Orderlista. Villkor vid aftalet, tiden och stället för levereringen. Be-
visning. Kontramandering.**

Till rådst.r:n i Carlskrona uttog handelsbolaget med
firma Chr. Broberg & son i Köpenhamn stämning å hand-
landen A. F. Almqvist med påstående, att, som den sist-
nämnde i Februari 1874 af Broberg & son genom deras
handelsresande G. Luttröpp köpt 15 säckar kaffe, att levere-
ras då sjöfarten öppnades, dock ej med de från Köpenhamn
först afgående ångbåtarna, men Almqvist, då sedermera ett
större prisfall å kaffe inträffat, i bref till Broberg & son
förklarat, att han icke ville emottaga kaffet, äfven om det
afsändes till Carlskrona, Almqvist, som vore pliktig fullgöra
köpeaftalet och för hvilkens räkning kaffepartiet blifvit af
Broberg & son i Köpenhamn upplagdt, måtte förpligtas ut-
gifva aftalad betalning för detsamma med 2,302 kronor 95
öre jemte 6 proc. ränta derå från den 1 Juli 1874, då kaffet
bort betalas.

Bolaget företedde till en början följande handlingar:

dels en af Luttröpp undertecknad s. k. orderlista från
Carlskrona den 15 Februari 1874, deri Almqvist upptagits
såsom köpare af 15 säckar Riokaffe efter utsatt pris, att be-
talas med 3 månaders accept och levereras vid sjöfartens
öppnande, men ej med första ångbåt;

dels ock en af bolaget i Oktober 1874 utfärdad faktura
öfver, i följd af Luttröpps ordres, för Almqvists räkning
uppvägda 15 säckar Riokaffe till utsatt pris och vikt.

Almqvist genmålde: På Luttropps enträgna uppmaning hade Almqvist någon dag i Februari 1874 slutligen aftalat, att Almqvist köpte 15 säckar kaffe, men under villkor, *dels* att det finge bero på honom sjelf att bestämma *tiden* för kaffets afsändande och den *myckenhet* kaffe, hvarje säck skulle innehålla, *dels ock* att, innan närmare bestämmelser i dessa hänseenden blifvit lemnade, köpet icke skulle anses afslutadt. Almqvist hade emellertid kort derefter beslutat upphöra med sin handelsrörelse och då genast skrifvit till bolaget, att han icke ville hafva något kaffe, emedan han vid nyssnämnda förhållande ej behöfde varan. Då omstämda kaffepartiet i allt fall icke blifvit Almqvist tillsändt, egde bolaget ej någon fordran hos honom. På grund häraf bestreds käromålet.

Bolaget bestred afseende å detta svaromål och åberopade 6 särskilda bref, hvilka utvisade följande: Den 26 Februari hade Almqvist till bolaget aflåtit ett bref med tillkännagifvande, att Luttropp genom sin bestämda försäkran, att prisfall å kaffe icke kunde på en längre tid inträffa, påtrugat Almqvist 15 säckar kaffe, men att han, då efter några dagars förlopp prisfall inträffat och sådant ytterligare väntades, icke ansåge sig pligtig emottaga kaffet utan anhölle, att detsamma icke måtte »effektueras». Sedan Almqvist erhållit bolagets svar å nämnda skrifvelse, hade han den 7 Mars ytterligare skrifvit till bolaget, att han vidhölle innehållet af sitt föregående bref och att, om bolaget det oaktadt envisades att sända kaffet, hvilket Almqvist ej behöfde eller kunde använda, varan icke komme att af honom emottagas eller betalas. I svar på bref från Luttropp hade Almqvist i bref den 24 Mars och 17 April i hufvudsak upprepat innehållet af de förra brefven. Den 19 Maj skref bolaget till Almqvist, att, då Luttropp, som på bolagets begäran förut skriftvexlat med Almqvist, dåmera bortrest, bolaget anmodade Almqvist att meddela skyndsam »afsändelseorder» på de till honom sålda 15 säckar kaffe, hvarjemte bolaget tillkännagaf, att, om Almqvist skulle vägra emottaga kaffet, bolaget genast komme att anställa rättegång mot ho-

nom. Detta bref hade Almqvist besvarat sålunda, att han blott meddelade bolaget att han i början af April till annan person öfverlätit sin handel och derföre ej kunde använda kaffet.

Derjemte anförde bolaget: Af hvad sålunda förekommit vore ådagalagdt, att Almqvist köpt ifrågavarande parti kaffe. Hans invändning om villkor vid köpeaftalet förtjenade icke något afseende, då han ej kunde styrka de föregifna villkoren. Vid sådant förhållande skulle säckarne ega vanlig storlek, enligt hvad fakturan utvisade, och det tillkomma bolaget att bestämma tiden för varans afsändande. Bolaget hade ock erbjudit Almqvist att tillsända honom varan före den 1 April, vid hvilken tid öfrige i Luttropps orderlista upptagne köpare bekommit hvad de requirerat. Blott i anledning af Almqvists vägran att emottaga partiet hade det samma icke blifvit afsändt, hvadan han borde gälda ränta från den 1 Juli 1874.

Almqvist anmärkte häremot, att den i bolagets bref af den 19 Maj till honom ställda uppmaning att lemna »afsändelseorder» just utvisade, att villkor i afseende å tiden för varans levererande verkligen förefunnits och att köpet således icke varit afslutadt innan en sådan bestämmelse skett. I motsatt fall hade bolaget säkerligen afsändt varan. Orderlistan vore oriktig i hvad Almqvist rörde. Han hade genast kontramanderat den ofullständiga requisitionen. Varan vore hvarken afsänd eller för Almqvists räkning upplagd. Bolaget hade ej lidit någon skada.

Bolaget erinrade, att i hvarje fall det ålegat Almqvist att meddela afsändningsorder. Återkallelsen af köpet vore utan betydelse. Bolaget hade lidit skada genom priset.

Medelst utslag den 25 Januari 1875 utlät sig *rdstr:n*: att, enär Almqvist medgifvit, att han vid ett tillfälle i Februari månad 1874, efter aftal med bolagets reseombud G. Luttropp, af bolaget köpt femton säckar kaffe, som ostridigt varit så kalladt Riokaffe; samt Almqvist icke ens sökt förbringa någon bevisning derom, att, på sätt han såsom skäl för befrielse från bolagets stämningstalan uppgifvit, vid köpe-

aftalet för dess giltighet och bestånd fästats det villkor, att Almquist sjelf skulle bestämma ej mindre tiden för kaffets afsändande till honom, än äfven storleken på hvarje säck; ty och som vid sådant förhållande vitsord beträffande afsändningstiden måste tillerkännas den i målet företedda, af Luttrupp undertecknade orderlista, deri tiden för afsändningen upptoges till den tidpunkt, då sjöfarten ånyo skulle öppnas, ehuru de dervid först afgående ångbåtarna icke skulle användas; samt Almquist icke ens påstått, att den uti en under rättegången ingifven faktura upptagna storlek å hvarje kaffesäck vore en annan, än den i handeln vanligen förekommande, hvarom alltså det måste antagas, att vid köpslutet om kaffet Almquist varit med Luttrupp ense; förden skull pröfvade rådst.r.n, som icke funne något afseende kunna fästas vid den bolaget, efter uppgörandet af ifrågavarande handelsaffär, af Almquist meddelade skriftliga återkallelse deraf, rättvist ålägga Almquist, hvilken genom sitt berörda skriftliga meddelande om återkallelse af handelsaffären finge anses hafva sjelf förorsakat, att kaffet icke dittills blifvit honom tillsändt, och som ej haft något att erinra hvarken mot det för kaffet med säckar i fakturan uppförda pris eller mot den deri upptagna betalningstid, att, emot erhållande af ofvanberörda femton säckar riokaffe, till bolaget genast utgifva genom stämningen fordrade 2,302 kronor 95 öre jemte 6 proc. ränta derå från den 1 Juli 1874 till dess full betalning skedde.

Almquist vädjade till hofv:n öfver Skåne och Blekinge. Bolaget hade icke visat, att Almquist ej fästat uppgifna villkoren vid aftalet med Luttrupp, då Almquist bestrede vitsord åt orderlistan och fakturan såsom fingerade handlingar. Återkallelsen af handeln hade visserligen, då Almquist ej afslutat den, icke varit behöflig, men Almquist hade dock ansett sådan återkallelse lämplig. Äfven om Almquist ansåges hafva brutit aftalet i fråga, kunde i allt fall sådant endast föranleda till skyldighet för honom att gälda skadeersättning, men derom vore ej i saken stämndt.

I dom den 10 Mars 1876 fann *hofr:n* skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i rådst.r:ns utslag.

Om denna dom förenade sig hofrättsrådet *Hagerman* och här.höfd. *Wengberg*, den senare referent.

V. här.höfd. *Dickson* anförde: »Som ostridigt är, att Broberg & son icke till Almquist öfversänt ifrågavarande parti kaffe, hvilket, enligt hvad å bolagets sida uppgifvits såsom afstaladt, skolat från Köpenhamn afsändas, då sjöfarten år 1874 öppnades, ehuru ej med någon af de först afgående ångbåtarne; alltså och då köpeaftalet icke blifvit å Brobergs & sons sida fullgjordt, pröfvar jag för min del rättvist att, med upphäfvande af motvädjade utslaget, ogilla bolagets talan».

Fiskalen *Bruselius* yttrade: »Emedan Almquist icke gittat bestrida, att han skrivit det af bolaget inför rådst.r:n företedda bref till Broberg & son, hvilket stämpats i Carlskrona den 26 Februari 1874; samt Almquist deruti medgifvit, att han den 13 i samma månad, efter aftal med Broberg & sons reseombud G. Luttrupp, af nämnda firma köpt femton säckar kaffe; ty och som Almquist uti omförmälda bref icke föreburit, att köpets giltighet och bestånd gjorts beroende af något villkor, samt vid sådant förhållande afseende icke kan fästas å hvad Almquist till befrielse från krafvet under rättegången anført derom, att köpet icke skulle anses såsom fullbordadt förr, än Almquist bestämt tiden för kaffets afsändande från Köpenhamn till Carlskrona; alltså och då genom hvad i saken förekommit Almquist sjelf må anses hafva förorsakat, att kaffet icke blifvit honom tillsänt, samt Almquist icke framställt anmärkning mot den i en ingifven faktura å hvarje kaffesäck upptagna storlek eller mot det i samma faktura för kaffet med säckar uppförda pris eller mot den deri angifna betalningstid, pröfvar jag för min del rättvist fastställa det slut, motvädjade utslaget innehåller».

I hofr:ns dom sökte Almquist ändring under åberopande af hvad han förut anført.

Bolaget bestred ändringssökandet under anmärkning, att, om än aftalet ej kunde anses såsom afslutadt köp, då dertill hörde att varan aflemnades, bolaget dock alltid egde att på grund af aftalet fordra köpets afslutande.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr*, föredragande, konst. rev.-sekr. *Norberg* och t. f. rev.-sekr. *Westman*) hemställde, att hofrens dom måtte fastställas.

Saken föredrogs den 19 Oktober 1876 inför *H. D.*, der-
vid just.rådet *Hermnarch* yttrade: »Emedan Almqvist uti ett af honom till Chr. Broberg & son aflåtet, den 26 Februari 1874 i Carlskrona afstämpladt bref medgifvit, att han den 13 i samma månad af bemälda bolag genom dess ombud G. Luttröpp köpt 15 säckar kaffe, samt Almqvist icke i sammanhang med detta medgifvande gjort någon anmärkning i den syftning att köpets giltighet och bestånd vore beroende af särskildt villkor, vid hvilket förhållande hvad Almqvist under rättegången anført derom, att köpeaftalet icke skulle anses såsom fullbordadt, innan han bestämt den myckenhet kaffe, hvarje säck borde innehålla, och tiden för varans afsändande från Köpenhamn till Carlskrona, ej förtjennar afseende; ty och som den omständighet, att, efter det köpeslutet parterne emellan kommit till stånd, Almqvist skriftligen hos Broberg & son tillkännagifvit sig icke vilja mottaga varan, lagligen ej kan föranleda dertill att, på sätt Almqvist förmenat, aftalet skulle anses upphäfdt; samt på grund af hvad i saken förekommit antagas måste, att Almqvist sjelf varit vållande dertill, att kaffet icke blifvit honom tillsändt, och någon försummelse härutinnan således ej ligger Broberg & son till last; alltså och då Almqvist, hvilken bestridt riktigheten utaf den af vederparten i målet ingifna faktura, icke närmare angifvit hvarutinnan densamma skulle vara felaktig, men bolaget å sin sida icke, emot hvad Almqvist i sådant hänseende anmärkt, visat, att ifrågasättande kaffeparti, efter den tid detsamma enligt köpeaftalet skolat levereras, varit af Broberg & son för Almqvists räkning upplagdt, pröfvar jag rättvist på det sätt fastställa hofrens dom i sjelfva saken, att Almqvist förpligtas att,

emot erhållande af de i fakturan afsedda 15 säckar kaffe, till Broberg & son genast utgifva fordrade 2,302 kronor 95 öre jemte 5 proc. ränta derå från den dag leveransen fullgöres, till dess betalning sker».

Just.rådet *Lindhagen* anförde: »Jag finner det väl vara ådagalagdt, att Almqvist genom en för honom bindande öfverenskommelse med svarandens handelsbiträde i Februari månad 1874 af svaranden requirerat femton säckar kaffe; men, enär svaranden, hvilken sjelf uppgifvit, att enligt nämnda öfverenskommelse kaffet skulle till Almqvist levereras då 1874-års sjöfart öppnades, ehuru icke med första ångbåtarne, ej levererat detta kaffe och icke ens styrkt sin uppgift derom, att kaffet blifvit för Almqvists räkning upplagdt, finner jag Almqvist numera icke kunna förpligtas att ifrågavarande parti kaffe emottaga eller betala; och varder därför, meo voto, med ändring af domstolarnes beslut, svarandens i saken förda talan ogillad».

Just.rådet *von Hofsten* instämde med just.rådet *Lindhagen*.

Just.råden *Bolin* och *Naumann* biträdde den af just.rådet *Hernmarck* yttrade mening.

Just.rådet *Wretman* instämde med just.rådet *Lindhagen*.

Just.rådet *Carleson* yttrade: »Som, efter min förmening, svaranden icke gittat, emot Almqvists bestridande, styrka, att dennes i Februari 1874 med Luttropp träffade och såsom grund för käromålet åberopade aftal om köp af ifrågakomne 15 säckar kaffe varit af annan beskaffenhet än Almqvist förmålt, nemligen förenadt med villkoret, att Almqvist egde bestämma ej mindre tiden, när kaffet skulle sändas, än äfven den myckenhet, hvarje säck skulle innehålla, och att förr, än närmare bestämning i dessa hänseenden lemnades, handeln ej finge anses afslutad; samt svaranden sjelf upplyst, att Almqvist redan i nyssnämnda månad anmält sin önskan, att kaffet icke måtte afsändas, och derefter upprepade gånger tillkännagifvit, att han icke komme att emottaga eller betala detsamma, samt slutligen

och då bolaget det oaktadt i Maj månad affordrat honom skyndsam afsändningsorder under hotelse af rättegång om varans mottagande vägrades, förklarar, att han, efter att ämnera hafva öfverlåtit sin handel på annan, icke kunde använda kaffet och underkastade sig rättegång; alltså och då laga köp om förenämnda kaffe, hvarå svaranden förmält sig hafva i Oktober 1874 utfärdad faktura, ej får vid ofvan berörda förhållande anses hafva blifvit mellan parterne slutadt, pröfvar jag rättvist att, med upphäfvande af domstolarnes beslut, förklara det instämnda käromålet icke kunna bifallas».

Kongl. Maj:ts dom, som enligt H. D:s förordnande skulle affattas i enlighet med den af just.rådet *Lindhagen* yttrade mening, utgafs den 17 November 1876.

24.

Beträffande soda-luts och andra relativt skadliga ämnens utsläppande i Å från derinvid belägna fabriker. Fiskets deraf orsakade minskning.
Ansvar.

Sedan, vid en på föranstaltande af drätselkammaren i Göteborg hållen undersökning om anledningen till laxfiskets aftagande i Säveå, befunnits, att utsläppande af chlor och andra skadliga ämnen från de vid Ån belägna fabriker förorsakade fiskens minskning, utfärdade K. bef. i Göteborgs och Bohus län den 16 November 1870 kungörelse, innehållande förbud för egare och disponenter af fabriker vid Säveå och Mölndals ström att deri utsläppa chlor eller andra kemikalier, som kunde menligt inverka *på fisket*, vid bot af 50 kronor, till erläggande hvaraf jemväl hvar och en annan gjorde sig förfallen, genom hvars vållande vattendragen af såka skadliga ämnen förorenades. Detta beslut blef af Kongl. Maj:ten enligt bref af den 30 Januari 1873 fastställt.

Vid 1873-års hösteting med Askims härad yrkade läns-
mannen J. W. Gedda ansvar å grosshandlanden D. O. Francke,
såsom disponent för Rosendals fabrikers aktiebolag, för det
han låtit från nämnda fabriker uti Mölndals ström utsläppa
sodalut, hvarigenom vattnet derstädes gjorts skadligt för
fisket.

På åklagarens begäran såsom vittnen hörde Johannes
Pettersson och Josef Johansson i Mölndal intygade samman-
stämmande (i November 1873): *att* under några månader i
början af senaste år sodaluten utsläpptes direkte i Mölndals
ström, men sedermera i en cistern utan att föras till vattnet;
att sodaluten »för närvarande» utsläpptes från Götafors' trä-
massfabrik i en träränna till Rosendal och derifrån vidare
ut i Mölndals ström; *att* sodaluten vore så stark, att den
sönderfrätte ylle; *att* vattnet i strömmen genom sodaluten
gjordes odugligt att dricka och till matlagning, men vore an-
vändbart till tvätt.

Åklagaren företedde vidare instrument öfver en af
lektorn i kemi A. Evert i Juni månad 1874 hållen under-
sökning af det »fluidum, som af K. bef. de blifvit till Evert
för undersökning remitteradt». I detta instrument yttrade
Evert, att berörda vätska uppkomme vid trämassas bered-
ning på kemisk väg och att Evert ansåge tydligt, att denna
vätska, isynnerhet då den utsläpptes i rinnande vatten, skulle
orena detsamma och göra det otjenligt »för såväl ett som
annat».

Francke bestred åtalet. Af Everts undersökning fram-
ginge icke, att vattnet i Mölndals ström blifvit uppblandadt
med några för människors helsa eller för fisket skadliga äm-
nen. För öfrigt hade åklagaren ej uppgifvit hvar den un-
dersökta vätskan tagits.

Sedan åklagaren i anledning deraf upplyst, att vätskan
upphemtats ur Mölndals ström vid det ställe, der den från
fabrikerna ledande rännan utmynnade, anmärkte Francke,
att vid sådant förhållande vore desto mindre ådagalagdt att
hela vattenmassan i ån förderfvats.

Genom utslag den 30 April 1875 utlät sig *här.r:n*: att enär genom Johannes Petterssons och Josef Johanssons i Mölndal vittnesmål vore ådagalagdt, att från Götafors' trämassefabrik utsläpptes sodalut i Mölndals ström, och det af ett utaf lektorn Evert afgifvet, på kemisk undersökning grundadt utlåtande inhemtades, att sådan vätska orenade vattnet och gjorde detsamma otjenligt till »såväl ett som annat», dömdes Francke, i sin egenskap af disponent för Rosendals fabrikers aktiebolag, hvilket egde trämassefabriken, att utgifva det i K. befides ofvanomförmälda kungörelse för utsläppande i nämnda ström af för fisket skadliga kemikalier stadgade vite 50 kronor, Konungens ensak, deraf hälften skulle tillfalla Gedda.

Öfver detta utslag anförde Francke besvär hos Göta hofrätt. Genom K. befides kungörelse hade förbudits allenast att i de uti kungörelsen omförmälda vattendrag utsläppa sådana kemikalier, som menligt inverkade på *fisket*. Evert vore icke kompetent att bedöma, huruvida sodalut vore skadlig för fiske. I allt fall hade han blott yttrat, att vattnet genom sodaluten blifvit otjenligt »för såväl ett som annat». Enligt åklagarens upplysning hade den af Evert undersökta vätskan hemtats vid det ställe, der rännan från Götafors utmynnade, d. v. s. omkring en mil från Säveån. Det vore omöjligt, att den utspädda luten, som ej innehölle chlor eller annat giftigt ämne, kunde skadligt inverka på fisket i allmänhet och särskildt på laxfisket i Säveån, för hvars bevarande kungörelsen utfärdats. Då åt denna kungörelse icke borde till men för förut anlagda fabriker gifvas någon extensiv tolkning, yrkades upphäfvande af öfverklagade utslaget.

I utslag den 10 Januari 1876 fann *hofr:n* skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i *här.r:n*s utslag.

Om detta beslut förenade sig hofrättsråden *Westring* och *Ekermann*, assessoren *Bergius* och v. här.höfd. *Andersson*.

Assessoren *Hessle* var skiljaktig och yttrade: »Som det icke blifvit ådagalagdt, att ifrågavarande, i Mölndalsströmmen utsläppta sodaluten kunnat menligt inverka på

fisket, finner jag lagligt, med upphäfvande af öfverklagade utslaget, ogilla åtalet».

I hofr:ns utslag sökte Francke i underdånighet ändring, under åberopande af hvad han förut anfört, hvarjemte han hemställde, att utlåtande från fiskeriintendenten måtte infordras.

Målet föredrogs den 19 Oktober 1876 inför *H. D.*, der-
vid *H. D.*s fleste ledamöter (just.råden *Naumann*, *Bolin*, *von Hofsten* och *Lindhagen*) funno skäl icke vara anfördt, som i hofr:ns utslag kunde verka ändring.

Just.råden *Carleson*, *Wretman* och *Hernmarck* yttrade, att, som laglig utredning saknades derom att den, efter hvad ofvan berördt vore, i Mölndalsströmmen utsläppta sodaluten varit för fisket skadlig, just.råden funne skäligt att, med ändring af hofr:ns öfverklagade utslag, ogilla den mot Francke förda talan.

25.

(Insändt).

Om de i Frankrike brukliga s. k. Casiers judiciaires.

Med afseende på vigten att i kriminallagskipningen ega tillförlitlig kännedom om de tilltalades lefnadsförhållanden, infördes i Frankrike redan 1808 den föreskrift, att uppgifter skulle till så väl justitie- som inrikesministern insändas angående alla kriminella och korrektionella domslut, genom hvilka personer blifvit sakfälde, på det att domstolarna skulle uti de tilltalades judiciära biografi ega ett behöfligt medel till sin vägledning. Dessa uppgifter uppfylde i början sitt ändamål; men det dröjde ej länge innan de ökade sig så, att deras begagnande blef mycket svårt. Vid den tid, då andra kejsardömet upprättades, hade denna svårighet stigit i hög grad. I betraktande häraf och då det ansågs vara af vigt att ega kännedom äfven om derasandel, hvilka vid

allmänna val ifrågakommo, blef man betänkt att införa en förbättring uti systemet med uppgifter angående de personer som för brott sakfällas. Efter förberedande åtgärder blef i öfverensstämmelse med ett af Bonneville de Marsangy uppgjort förslag en sådan förbättring tillvägabragt genom ett cirkulär af d. 6 Nov. 1850. Det n. v. systemet, sådant det genom nämnde och senare stadganden blifvit utveckladt, är hufvudsakligen följande:

Vid civildomstolen i hvarje arrondissement finnes en casier¹⁾, ett arkiv för förvarande af följande uppgifter angående personer födde inom arrondissementet:

a) hvarje dom, hvarigenom en sådan person blifvit dömd till straff i korrektionelt hänseende;

b) hvarje dom, hvarigenom han blifvit dömd af en cour d'assises eller af en militär domstol;

c) hvarje disciplinär åtgärd, hvarför han varit föremål;

d) hvarje dom, hvarigenom en köpman förklaras i konkurstillstånd;

e) hvarje rehabilitation, för hvilken en i arrondissementet född person varit föremål.

Uppgiften skall dels för att lätta öfversigten i sin början upptaga den dömdes familjenamn, dels i öfrigt ega följande form:

Dömd genom definitiv dom, jugement, af tribunalet i
— — — eller definitiv dom, arrêt, af cour i — — — till
straff af — — — med stöd af (lagrum) — — — för —
— — — den (datum).

Dömd till — — — disciplinärt straff genom definitiv
dom af — — — för — — — med tillämpning af — — —
den (dat.).

Förklarad i konkurstillstånd genom dom af handels-
domstolen i — — — den (dat.).

Rehabiliterad med afseende på dom, afkunnad om ho-
nom — — — af tribunal eller cour i — — — för för-
brytelse (crime eller delit) — — — genom utslag af — — —

¹⁾ Casier = en byrå med flera faak eller afdelningar till akters och dokumeters förvarande.

Hvarje gång en korrektionell jugement eller en korrektionell eller kriminell arrêt eller ett försättande i konkurstillstånd är definitivt, åligger det domstolens sekreterare, greffier, att expediera en uppgift, öfverensstämmande med nämnde formulär, bulletin n:o 1.

Dessa uppgifter afsändas hvarje fjortonde dag till vederbörande procureur-general.

Sedan de af honom blifvit granskade, öfverlemnas de till prokuratorn i det arrondissement, der den dömdes födelseort är belägen. Prokuratorn sänder uppgiften till greffiern. Denne, som har casiern sig anförtrodd, undersöker om den i uppgiften afsedde personen är född å det ställe och på den tid, som uppgifvits. Befinnes uppgiften riktig, lägges densamma i casier enligt alfabetisk ordning. Om det ej kan lagligen styrkas att den dömdes är född på det uppgifna stället, men detta är notoriskt, så nedlägges uppgiften i allt fall i arkivet; men förhållandet bör antecknas. Om åter icke någonting i registret öfver födelsen finnes antecknad rörande den ifrågavarande personen, så skriver greffiern på den till honom sända uppgiften: »Pas d'acte de naissance applicable dans l'arrondissement»; hvarefter uppgiften återsändes på samma väg den kommit. I detta senare fall bör all möjlig omsorg egnas deråt, att den dömdes rätta födelseort upptäckes.

Då någon förfrågan inkommer angående en person, åligger det greffier att allt efter det särskilda förhållandet på den skrift, hvori upplysning begäres, teckna: »Aucun acte de naissance applicable dans l'arrondissement», ifall ingen underrättelse om den dömdes födelse finnes; »Néant», om väl sådan underrättelse finnes men icke någon uppgift i casier om den ifrågavarande personen; finnes åter uppgift i casier, åligger det greffier att meddela utdrag derur (bulletin n:o 2).

På det att inrättningen med casiers skulle så snart som möjligt bringas till verkställighet, föreskrefs, att uppgifter angående alla dem, som blifvit dömdes sedan den 1 Januari 1831, skulle af vederbörande greffiers upprättas och

för alla dömda personer, som äro födde i arrondissementet, nedläggas i dess casier men för öfrige dömda personer sändas till domstols casiern i det arrondissement, der en hvar af dem är född.

Sedermera hafva en del förändringar och tillägg blifvit gjorda i systemet med casiers judiciaires. Sålunda har genom ett cirkulär af d. 30 December 1850 blifvit förklaradt bland annat:

att uppgifter till casiers judiciaires ej böra lemnas i afseende på de personer, som äro dömda för förbrytelser mot författningar angående vatten och skogar, indirekta skatter och tull, utom i de fall, då ej blott böter utan fängelse blifvit ådömdt;

att uppgifter böra lemnas äfven beträffande sådane unge förbrytare, som sändas till förbättringshus;

att i casiern alla uppgifter angående samma person böra förenas i ett omslag, chemise, hvarå denne persons namn bör tecknas;

att då man i födelseregistret funnit namnet på den person, om hvilken uppgift bör inläggas i casier, så skall i det förstnämnda medelst ett tecken anmärkas, att en uppgift om samme person finnes i casier;

att för undvikande af ett onödigt och olämpligt hoppande af uppgifter i casier, ett förstörande emellanåt bör ega rum af sådana uppgifter, som angå aflidne personer;

att, då enskilde personer begära uppgifter ur casier, regeln bör vara, att sådana skola meddelas;

att genom cirkulär d. 23 Maj 1853 blef stadgadt, bland annat, att, om det upptäckes, att den tilltalade förut blifvit dömd under ett falskt namn, så bör denna omständighet alltid anmärkas i den uppgift, som meddelas i den senare domen.

I cirkulär d. 30 Aug. 1855 föreskrefs, att uti uppgifterna om dömda personer äfven deras föräldrars namn skola utsättas;

att för sådane, som blifvit förut dömda, ordet »recidiviste» bör tilläggas i uppgiften.

Månatligen skall intyg afgifvas af vederbörande prokurator enligt följande formulär:

1. Under — — — månad hafva af greffier — — — blifvit författade och till undertecknad prokurator öfversända bulletiner:

- a) angående dömda personer födde i arrondissementet;
- b) födde i andra arrondissement;
- c) af utländsk härkomst;
- d) af okänd d:o.

2. Under månaden hafva blifvit klassificerade i casier — — — bulletiner.

3. Under månaden hafva blifvit utlemnade bulletiner n:o 2 på requisition:

- a) — — — af allmän åklagare;
- b) — — — af offentlig myndighet;
- c) — — — af enskild person.

4. — — — bulletiner angående aflidne personer hafva blifvit afskilda.

5. Casier innehåller — — — bulletiner.

6. Intyg om sättet hvarpå casier hållits.

I afseende på utlänningar och sådana personer, hvilkas födelseort ej kan utrönas, finnes n. m. en casier central i Paris. Uppgifter sändas från alla domstolar till generalprokuratorn, som hvarje fjortonde dag öfverlemnar dem till justitieministern. Hvarje åklagare har skyldighet att begära uppgift från casier central, då åtalet afser en utlänning eller en person hvars födelseort är okänd.

Inrättandet af casiers anses i Frankrike hafva medfört mycken nytta. Väl hafva de vid domstolarne åtalade återfall betydligt tilltagit sedan casiers inrättades. Dessa, som 1850 utgjorde 26,402, uppgingo 1851 till 28,706 och stego 1852 till 33,005. I ännu betydligare mån ökades återfallen under åren till 1858, hvilket, enligt justitieministerns berättelse, fortfor ännu 1862. Men detta förhållande anses bero dels på den genom casiers åstadkomna ökade lättheten att känna de brottsliges föregående omständigheter, dels på felaktigheter i fängelsesystemet och andra förhållanden,

vilka, om ej casiers funnits, skulle i ännu högre grad hafva utöfrat sitt inflytande.

Systemet med casiers har blifvit infördt i Portugal genom ett Kongl. dekret af d. 24 Aug. 1863. Italien har följt Portugals exempel. I Österrike har införandet deraf ännu blifvit ifrågasatt. Huruvida förslaget derom n. a. blifvit der realiseradt hafva vi oss ej bekant.

J. Krgr.

26.

(Insäändt).

Om Rehabilitation.

Med straffet är stundom förenad en viss infami t. ex. förlust af medborgerligt förtroende. Såväl straffet som nämnde med detsamma förenade påföljd kunna blifva föremål för mildring. Denna mildring, så vidt den består i straffets nedsättning eller borttagande, utgör föremål för benådningsrätten. Såvidt den består i undanrödjandet af infamien, tillhör den Rehabilitationen. Naturen af denna sistnämnda rätt har blifvit mycket missförstådd. Densamma finnes redan i den romerska lagstiftningen under namn af restitutio in integrum. Den meddelades likasom nåden af Kejsaren och medförde, då den var fullständig, den dömdes återförsättning i den ställning, hvori han befann sig före domen, »perinde ac si nec damnatus esset, ad munera vel honores vocatur». L. III, § 2 Dig., de muneribus et honoribus. I den äldre franska rätten följdes den romerska principen i afseende på rehabilitationen. Vid den första franska revolutionen afskaffades benådningsrätten; rehabilitationen bibehölls men förvandlades till en akt af social återupprättelse, utöfvad af kommunalrådet. Vid författandet af Code blef afgörandet af rehabilitationen åter öfverlemnadt åt regenten, som, efter det vederbörande prokurator och cour af-

gifvit utlåtande, på justitieministerns föredragning afgör frågan om rehabilitationen. Detta system är med någon modifikation ännu gällande.

I Ryssland är rehabilitation beroende af Kejsaren, men Kejsaren är ej berättigad att utan vederbörande adelsamfunds bifall i adliga rättigheter åter insätta den, som adelsklassen för nesligt uppförande uteslutit ur sin krets. Lehr, *La nouvelle legislation pénale de la Russie*.

I Baiern meddelas rehabilitation af Konungen. En ansökan, som blifvit afslagen, får ej förnyas förr än efter tre år. K. förordn. d. 26 Maj 1818. I Würtemberg har Konungen äfven rehabilitationsrätt. Konstit. art. 97.

I allmänhet utöfvas således rehabilitationen af regenten. Detta är äfven förhållandet i Sverige. Det har visserligen inträffat, att ansökningar om rehabilitation ansetts icke utgöra föremål för Kongl. Maj:ts åtgörande, och i följd häraf ej till pröfning upptagits¹⁾. Genom denna grundsats skulle all möjlighet till rehabilitation vara afskuren i vårt land. Emellertid finnas exempel på att rehabilitation ansetts kunna af Kongl. Maj:t beviljas²⁾. Den uppfattning af rehabilitationen, att den må utöfvas af regenten, synes likväl ej vara riktig. Den leder till förblandning af nåden och rehabilitationen. Båda äro väsendtligen olika till sin grund. Nåden får väl ej heller den utdelas godtyckligt; men den är till väsendtlig del beroende på politiska eller utilitetsskäl och kan därför ej påyrkas såsom en rättighet. Med rehabilitationen är förhållandet annorlunda. Rehabilitationens ändamål är att genom hoppet att kunna återförvärfva medborgerliga rättigheter och dermed förenadt anseende väcka moraliska känslor hos den fallne, höja honom

¹⁾ Sedan Högsta Domstolen i utlåtande d. 2 Okt. 1861 afstyrkt en ansökan om befrielse från vanförelse på den grund att densamma ej tillhörde Kongl. Maj:ts pröfning, utfärdades K. M. resolution i enlighet med detta utlåtande. Se *Naumanns Tidskrift för lagstiftning* m. m., årg. 1864, sid. 353 o. f.

²⁾ I öfverensstämmelse med Högsta Domstolens d. 18 Febr. 1862 afgifna yttrande bifölls af K. M. en persons ansökan om befrielse från honom jemte straff ådömdt ansvar att ej vara vittnesbär. Se samma *Tidskrift* årg. 1864, sid. 356 o. f.

i hans egna ögon och hindra honom från att fortgå på brottets bana. Af detta skäl bör rehabilitationen betraktas icke såsom en yttring af regentens, låt vara motiverade, gunst utan vara i lag tillförsäkrad den som under en viss tid ådagalagt ett sådant uppförande, som innefattar garanti om en verklig förbättring. Rehabilitationen är en rättighet, som på grund af vissa villkors uppfyllande bör lagligen kunna göras gällande och i öfverensstämmelse härmed beviljas hvarken af Konungen eller någon administrativ myndighet, utan af laga domstol.

Sedan vi sålunda sökt i korthet framställa den rätta naturen af rehabilitationen, skola vi taga i betraktande dels hvilken infami, rehabilitationen enligt vår lag afser, dels villkoren för rehabilitationens användande, dels dess verkningar.

Rehabilitation kan enligt vår rätt blott ifrågakomma för förlust af medborgerligt förtroende; ty ingen annan vanfnejd begagnas numera, vare sig såsom straff eller straffpåföljd i vårt land. För sådan annan vanfnejd, som blifvit någon ådömd, innan nu gällande strafflag blef till efterrättelse kungjord, synes han kunna erhålla rehabilitation

Såsom villkor för vinnande af rehabilitation fordras först och främst, att den ifrågavarande personen undergått det straff, som blifvit honom ådömdt, eller derför erhållit nåd. För att vinna fullkomlig utplånelse af sitt brott måste nämligen förbrytaren hafva gifvit bevis på expiation. Om således den dömde genom flykt undandragit sig straffet, kan han ej blifva föremål för rehabilitation, ej ens om preskription åkommit, ty denna ersätter ej exsekutionen.

Men det är ej nog att den dömde undergått straffet, han måste äfven, så framt han önskar erhålla rehabilitation, visa, att han erlagt skadeersättning och rättegångskostnad, eller att sådant eftergifvits.

För det tredje måste den, som önskar erhålla rehabilitation, hafva under en längre tid fortfarande ådagalagt ett godt uppförande. Hos oss är ej, såsom fallet är t. ex. i

Frankrike¹⁾, någon viss tid bestämd, hvarunder det goda uppförandet skall hafva iakttagits, men tiden synes böra vara sådan, att man deraf kan hafva anledning att hoppas på en ständig förbättring.

Verkan af rehabilitationen är den, att densamma för framtiden befriar den rehabiliterade från den infami, hvarmed han är behäftad; men rehabilitationen kan ej hos oss, såsom fallet var i den romerska rätten, återinsätta honom i den ställning, hvari han befann sig, då domen meddelades. Alla rättigheter i afseende på medborgerligt anseende, som tilländagingo genom domen, äro förvärfvade dels af samhället dels af tredje person och äro oåterkalleliga. Om den rehabiliterade kan således ej sägas att han »perinde ac si nec damnatus esset, ad munera vel honores vocatur».

Meningarna äro delade derom, huruvida genom rehabilitationen den ifrågavarande personen befrias ej blott från den infami, domen påbjuder, utan äfven från kulpabiliteten af brottet och dennas inflytande för framtiden, d. v. s. huruvida den dömda skall i händelse af itererad förbrytelse befrias från den ökade bestraffning lagen stadgar för itererad förbrytelse. Till stöd för denna frågas bejakande har blifvit anfördt att utan en sådan verkan skulle rehabilitationen vara en illusorisk åtgärd, enär den brottsliges förbättring ej kan genomföras utan densamma. Huru skall man nämligen kunna af den brottslige göra en ny människa, om man ej undanrödjer det förflutna, utan låter följden af hans föregående förhållande hvila tungt öfver hans hela existens. Vi svara härpå, dels att, om den dömda begår en itererad förbrytelse, så bevisar detta, att någon rehabilitation ej bort för honom ifrågakomma, dels att man ej må förbise, att tanken på det ökade straffet för itererad förbrytelse äfven för den, som uppfört sig så att han förtjenar rehabiliteras, måste anses såsom en nyttig sporre till fortgång på det goda väg.

¹⁾ I Frankrike är tiden bestämd till fem år för dem, som blifvit dömda till ett affliktivt och tre år för dem, som blifvit dömda till ett korektionellt straff.

Innan vi avsluta denna lilla uppsats, anse vi oss böra tillägga, att i Sverige, der rehabilitationen ännu betraktas såsom art af Konungens benådningsrätt, måste i afseende på proceduren hufvudsakligen detsamma iakttagas, som gäller beträffande benådningen. Att vid ansökan om rehabilitation måste fogas bevis derom att ofvannämnde villkor för densamma förefinnas, följer af sig själf.

J. Krgr.

27.

Ersättningsanspråk med anledning af ångfartygs sammanstötning (Finska fartyget »Dagmar» och svenska fartyget »Gustaf II Adolf»). Sjölagen §§ 49 och 172. Seglations-ordningen d. 22 Juni 1869, 13, 14, 19 §§.

Finska hjulångfartyget *Dagmar*, fördt af sjökaptenen J. J. Conradi, på resa från S:t Petersburg till Stockholm, med full last och passagerare, samt propellerångfartyget *Gustaf II Adolf*, fördt af sjökaptenen F. E. Östergren, på väg från Stockholm, med barlast och någon last, sammanstötte den 7 November 1873 klockan omkring 8 f. m. vid full dager och jemn bramsegelskultje i inloppet till Stockholm, utanför Kungshamn, der farvattnet, som är fritt från grund, på smalaste leden eger en bredd af omkring 1,800 fot.

Med anledning af den timade sammanstötningen afgaf Östergren en sjöförklaring, så lydande:

Han afgick ifrågavarande dag kl. $\frac{1}{4}$ till 8 f. m. från Stockholm; vinden var då N. O. à N. N. O. Under lotsens kommando fortgick resan till ungefär midt för Kungshamn, der en stor mängd dels fördevind gående dels kryssande skutor, synnerligast under södra landet, befunno sig. Under tiden observerades cirka $\frac{1}{4}$ timmas tid ett ångfartyg, kommande med kurs mot Stockholm och hållande sig något närmare norra landet än farvattnets midt. Bland de kryssande skutorne befann sig en fisksump, för hvars undvikande G.

II A. måste gira 1 à 2 streck *babord* hän. Det var omöjligt att passera sumpen genom att gå *styrbord* hän, enär en mängd seglare lågo i vägen åt den sidan. Kursen åt *babord* fortsattes cirka 4 à 5 minuter, tills sumpen var passerad, då rodret lades *babord*, på det fartyget skulle gira *styrbord* hän till sin ursprungliga kurs. Emellertid hade båda ångfartygen närmat sig hvarandra till ett afstånd af omkring $1\frac{1}{2}$ kabellängd, då det mötande ångfartyget, som var Dagmar, plötsligt girade *babord* hän, synbarligen i afsigt att taga G. II A. om *styrbord*. Som tiden ej tillät Östergren att kasta om rodret andra vägen för att kunna gå akter om Dagmar, lät Östergren rodret fortfarande ligga dikt *babord* i förhoppning att Dagmar skulle inse sitt misstag och auringen stoppa eller lägga rodret *babord*, på det att endera G. II A. skulle kunna passera *för om* Dagmar, eller ock Dagmar taga G. II A. på *babords* — d. v. s. rätta sidan. Men Dagmar fortfor att gira *babord* hän och syntes försöka att med full fart forcera sig för om G. II A. Så snart Östergren insåg denna afsigt, kommenderade han ögonblickligen stopp och back, hvilken manöver verkställdes så fort ske kunde, dock hann ej farten blifva fullt stoppad, utan med cirka 3 à 4 knops fart törnade G. II A. upp mot Dagsmars *styrbords* hjulhus, dervid G. II A. fick förstäfven bräckt och vriden åt *styrbord*.

Denna sjöförklaring beedigades inför Stockholms rådst.-rätt af Östergren jemte besättningen, som utgjordes af styrman, 5 matrosar, 1 machinist och 1 eldare, hvarvid dock machinisten och eldaren förklarade, att de endast kunde intyga, att befälhafvaren kort före sammanstötningen kommenderat sakta, stopp och back, hvilka order genast efterkommits.

Den af Conradi afgifna sjöförklaring, som jemväl inför Stockholms rådst.-rätt med ed fästades af Conradi och hans besättning, bestående af en 1:sta och en 2:a styrman, en timmerman, en båtsman och 3 matrosar, var af följande lydelse:

Den 7 November 1873 kl. 8, 20 f. m., då Dagmar befann sig öster om Breviks udde på Lidingön, erhöles sigte af G. II A., som då passerat Fjäderholmarne och höll sig något nordligare än farvattnets midt. Härvid började Dagmar hålla upp mera åt styrbord. Samtidigt härmed observerades en fisksump, som kom från Stockholm och låg på kryss mot Lidingölandet, passerande emellan de båda mötande ångarne. Vinden var O. N. O. För att kunna passera *för om* fisksumpen, ändrade G. II A. sin kurs och föll af något på babords sida mot Lidingön, ehuru G. II A. författningsenligt bort sätta kurs *akter om* den kryssande fisksumpen och hålla sig närmare södra landet. Till följd af denna felaktiga manöver och derigenom att G. II A. en stund fortfor att gå parallelt med fisksumpen, kom G. II A. att, på så sätt, passera Dagmars kurslinea och närmade sig allt mer och mer Lidingön. I följd häraf blef det nödvändigt för Dagmar att, till förekommande af sammanstötning, i god tid ändra sin kurs och styra ned mot södra landet. Dagmar föll af mot södra landet, innan G. II A. passerat för om fisksumpen, och ehuru något hinder ej mötte för G. II A. att, sedan han passerat fisksumpen, fortsätta den af honom en gång började kursen, föll likväl G. II A. tvärs ned mot södra landet och satte full fart mot Dagmar, som var hårdt lastad och därför svår att manövrera. Fartygen voro då så nära hvarandra, att Conradi ej vågade skära G. II A:s kurslinea för att söka taga honom babord om Dagmar, enär Conradi befarade, att båda fartygen då skulle *törna på hvarandra med bogen*, hvaraf följden antagligen blifvit, att båda gått till botten. Då till följd af G. II A:s felaktiga manövrering en sammanstötning syntes oundviklig, kommenderade Conradi stopp, hvilket genast åtlyddes, så att Dagmar hade högst obetydlig fart framåt. Omedelbart derpå rände G. II A. med sin stäf in på Dagmars styrbords hjulhus. Sammanstötningen måste uteslutande tillskrifvas G. II A:s felaktiga manöver från första början, d. v. s. dess äflan att komma för om, i stället för akter om, fisksumpen.

Grosshandlanden O. Dahlström uttog, i egenskap af hufvudredare för ångfartygsaktiebolaget G. II A., stämning å Conradi till Stockholms rådst.rätt med påstående att, enär Conradi vållat sammanstötningen derigenom, att han vid fartygens möte, i stället för att bibehålla sin kurs oförändrad, girat babord hän, Conradi måtte varda ålagdt att till bolaget utgifva godtgörelse för den ångfartyget åkomna skada m. m. med 6,727 kronor 46 öre.

I genstämming yrkade Conradi, att, som sammanstötningen endast orsakats genom felaktig manövrering af G. II A., Dahlström måtte, såsom hufvudredare för fartyget, förpligtas ersätta all Dagmar tillskyndad skada och deraf uppkommen förlust för Conradi och rederiet med 4,076 kronor 40 öre.

Vid jmförelse af vittnesberättelserna i målet inhemtas, bland annat:

att kronolotsen Boman och rorsmannen Möller å G. II A. intygat, att G. II A. icke kunnat gå emellan den kryssande fisksumpen och södra landet, utan måst passera för om sumpen;

att samma vittnen jemte tullvaktmästaren Hamnström, som befunnit sig å Dagmar, uppgifvit, att Dagmar ej behöft gira babord hän, utan haft god plats att fortsätta sin kurs uteder norra landet, hvaremot *dels* styrmannen Holmberg å Dagmar vittnat, att G. II A. vid passerandet för om sumpen varit på endast ungefär $\frac{1}{2}$ kabellängds afstånd från norra landet, så att Dagmar endast med största svårighet kunnat komma emellan G. II A. och samma land, samt *dels* båtsmannen Carlsson å Dagmar uppgifvit, att G. II A. vid passerandet förbi fisksumpen kommit »något nära norra landet»;

och att lotsen Boman vittnat, att Dagmar och G. II A. styrt *samtidigt* åt södra landet, hvaremot *dels* styrmannen Holmberg å Dagmar uppgifvit, att redan innan G. II A. hunnit förbi sumpen, Dagmar fallit af åt södra landet, *dels* ock tullvaktmästaren Hamnström sagt, att straxt efter det G. II A. fallit af åt norra landet för att gå förbi fisksumpen,

Dagmar fallit af åt södra landet, och att G. II A. kort derpå girat tillbaka under södra landet.

Conradi anförde: Det vore ej styrkt, att något verkligt hinder förefunnits för G. II A. att passera emellan fisksumpen och södra landet; men om det också antoges, att absolut hinder härför förefunnits, så hade dock G. II A. alltid haft den utvägen, hvilken skulle varit den enda rätta, att stoppa och låta sumpen passera, hvilket, då det vid tillfället blåste frisk vind, säkerligen skulle medfört mindre tidsutdrägt, än den för ett ångfartyg högst besynnerliga kryssningen först babord och sedan styrbord hän. Då nu emellertid G. II A., för att gå för om fisksumpen, girade babord hän, och det för Conradi varit omöjligt att beräkna på hvilken punkt det skulle lyckas för G. II A. att passera för om fisksumpen, befarade Conradi att, om han fortsatte sin kurs utesförr norra landet, han skulle komma i kollision antingen med G. II A. eller med fisksumpen, för hvilken sistnämnde det varit Conradis ovilkorliga pligt att styra undan. Derför ansåg Conradi sig skyldig att i god tid söka förebygga ombordläggning med de båda Dagmars kurslinea skärande fartygen och han girade alltså babord hän, hvilket, såsom vittnen jemväl intygat, skedde innan G. II A. hunnit passera sumpen. Då nu Dagmar, med anledning af G. II A:s manöver, ändrat sin kurs babord hän, hade G. II A., efter att hafva passerat fisksumpen, icke bort för andra gången ändra sin kurs, utan skulle hafva fortsatt den en gång inslagna kursen, derför intet hinder då förefunnits. Emellertid, som nu G. II A. föll af åt styrbord, hade för Dagmar endast återstått att ytterligare gira babord hän; och, då sammanstötning syntes oundviklig, hade Dagmar genast stoppat, så att fartyget vid olyckstillfället stått nästan stilla.

På Conradis begäran hördes tvenne ångfartygsbefälhafvare, hvilka efter aflagd vittnesed sammanstämmande yttrade: Vittnena, som tagit del af alla till målet hörande handlingar, ansågo första anledningen till olyckan härröra af G. II A:s äflan att gå för om den kryssande fisksumpen, då vittnena icke kunde inse annat, än att G. II A. kunnat styra

akter om sumpen. Då nu emellertid G. II A. gått för om sumpen, och Dagmar, enligt hvad styrmannen och tullvaktmästaren å Dagmar intygat, redan ändrat sin kurs för att passera G. II A. om styrbord — något hvar till vittnena funno Dagmar haft så mycket större skäl, som Dagmar härigenom undvikit att skära icke blott G. II A:s utan äfven den parallelt med honom kryssande sumpens kurslinea, — så hade G. II A. bort iakttaga sista mom. i 13 § samt 19 § af seglationsförordningen, enär 1:a mom. af 13 § då icke längre varit tillämpligt. De ansågo att den, som bevisligen *först* ändrade den till kollision ledande kursen, hade *största* felet.

Med anledning häraf genmälde Dahlström: att då Dagmar föll af åt babord och sålunda skar G. II A:s kurs, fick Dagmar G. II A. på styrbordssidan och skulle således, enligt 14 § af seglationsförordningen, styrt undan för G. II A.

I dom den 29 April 1875 yttrade *rådstr:n*: att genom de i saken afgifna edfästade sjöförklaringar, hörda vittnens berättelser och hvad i öfrigt förekommit vore utredt och styrkt, att, då ångfartyget G. II A., fördt af Östergren, förenämnde den 7 November 1873 på utgående från Stockholm åt saltsjön och styrande kurs något söder om midten af farleden, klockan omkring 8 f. m. hunnit ungefär midt för Kungshamn å södra landet, dervid ångfartyget Dagmar, stadt på ingående till Stockholm och styrande kurs något nordligare än farledens midt, varit från G. II A. synligt på något mindre än en engelsk mils afstånd, Östergren för passerande af ofvan omförmälda fisksump, som för styrbords halsar legat på kryss emellan Kungshamn och norra landet, eller Lidingölandet, med G. II A. hållit babord hän, till dess ångfartyget upphunnit och passerat fisksumpen för om densamma, hvilket skett något norr om fartygets midt och närmare Lidingölandet, hvarefter Östergren med sitt fartyg åter satt kurs åt styrbord, dervid inträffat, att G. II A. sammanstött med Dagmar, samt att Conradi, efter det han varseblifvit G. II A:s förstnämnda, för fisksumpens passerande verkställda manöver, låtit sitt fartyg styra babord hän och sedermera än ytterligare gått babord hän, i afsigt att derigenom undvika

befarad ombordläggning med G. II A.; och enär, äfven om antagas kunde att, på sätt Östergren påstått och jemväl sökt styrka genom afhörda vittnen, hvilkas berättelser dock härutinnan stode i strid med hvad Conradi genom andra härom åberopade vittnen velat ådagalägga, Östergren, i anseende till den mängd andra seglare, som samtidigt skulle befunnit sig i farvattnet i närheten af Kungshamn, icke kunnat med sitt fartyg obehindradt fortsätta färdens, med mindre förutnämnda, mot föreskriften i 13 § af K. F. den 22 Juni 1869, angående hvad å fartyg iakttagas bör till undvikande af ombordläggning, stridande manöver verkställes, sådant icke lagligen berättigat Östergren till företagande af sagde manöver, helst det, såvidt visadt vore, hvarken varit med svårighet eller fara förenadt att minska eller stoppa G. II A:s fart, medan ofvanberörda fisksump passerades; ty och som, äfven om utredt vore, att, oaktadt sagde manöver, för Dagmar funnits tillräckligt utrymme att, om icke med bibehållande af sin förra kurs, likväl genom starkare afhållning mot Lidingölandet gå klart för G. II A., sedan detta fartyg kommit förbi fisksumpen, berättigad tvekan härom å Conradis sida lätteligen kunnat uppstå, då det för honom måste hafva varit med stor svårighet förenadt att under de mötande fartygens framfart med någon säkerhet beräkna det ställe å farvattnet, der det skulle lyckas G. II A. att komma förbi fisksumpen, äfvensom Dagmars läge, då detta inträffade, och vid sådant förhållande det icke finge läggas Conradi till last att han, hvilken, enligt föreskriften i 19 § af förutnämnda K. F. egt såväl rätt som pligt att i förevarande fall söka genom afvikande från de allmänna föreskrifterna om fartygs styrning undvika en omedelbar fara, för sådant ändamål låtit Dagmar falla babord hän, hvarigenom öppet farvatten lemnats G. II A. på Dagmars styrbordsida; hvaremot och då, äfven sedan det visat sig, att Östergren genom sin nyssomförmälda, senare företagna manöver ämnade återtaga sin kurs söder om farledens midt, Conradi, som då haft G. II A. på sin styrbordssida, likväl icke i tid saktat farten, likasom det jemväl läge Östergren till last att icke hafva vid ång-

fartygens närmande till hvarandra under ofvan sagde omständigheter, då fara för ombordläggning kunde uppstå, i tillräckligt god tid minskat farten; alltså och då det sålunda vore ådagalagdt, att ifrågavarande ombordläggning vore föranledd genom vållande å båda sidor, men hufvudsakligast å Östergrens, blefve, jemlikt 172 § 2 mom. Sjölagen, jemfördt med 49 § i samma lag, rederiet för G. II A. ålagdt ej allenast att bära den skada, som tillfogats berörde ångfartyg, utan äfven att till hälften deltaga i gäldandet af den skada, som genom ombordläggningen drabbat ångfartyget Dagmar, i hvilket afseende, då af Conradi påförde poster, tillhoppa utgörande 4,076 kronor 40 öre, dels blifvit med företedda räkningar styrkte och dels vore att hänföra till sådana utgifter, hvilka, af skadan föranledda, för Conradi påkallats, och vid sådant förhållande de af Dahlström mot dem framställda anmärkningar lemnades utan vidare afseende, Dahlström i hans oftanämnda egenskap förpligtades att med värdet af ångfartyget G. II A. och frakten för ifrågavarande resa ansvara Conradi för betalningen af hälften af sistnämnda belopp med 2,038 kronor 20 öre.

En ledamot var *ifråga om motiveringen* sålunda skiljaktig, att han, såsom skäl för rådströms beslut, åberopade jemväl dels den omständighet, att Dagmars girande åt borbord måste anses hafva skett, om icke förr, så åtminstone samtidigt med G. II A:s girande åt styrbord, och dels hvad som var upplyst angående fartygens vid tillfället innehafda last och öfriga egenskaper.

Parterne vädjade å ömse sidor till Svea hofrätt.

Dahlström anförde: I anseende till det afstånd från hvarandra, hvarpå fartygen befunnit sig vid det tillfälle, då Dagmar, efter att hafva bemärkt G. II A. började hålla åt *styrbord*, och G. II A., efter att likaledes hafva bemärkt Dagmar, började gira *babord* hän, i ändamål att gå *för om* fisksumpen, kunde G. II A. ej haft någon skyldighet att stanna för att låta fisksumpen passera. Conradi ansåg det vara utredt, att Dagmar vid sammanstötningen låg stilla.

eller åtminstone helt obetydligt gled fram, samt yrkade, att motparten måtte förpligtas ersätta *hela* skadan å Dagmar med 4,076 kronor 40 öre.

I dom den 23 December 1875 yttrade *hofr:n:* att, som under de vid ifrågavarande tillfället för handen varande omständigheter Conradi hellre bort med bibehållen kurs stoppa Dagnars fart än vidtaga en kursförändring, hvars följder han icke kunde med säkerhet bedöma, samt uppenbart vore, att den af Conradi vidtagna kursförändringen varit en medverkande orsak till den inträffade ombordläggningen; förty och på de i öfrigt af rådst.r:n anförda skäl funne hofr:n sammanstötningen hafva förorsakats genom vållande å båda sidor, utan att någondera varit till sammanstötningen mera vållande än den andra, samt pröfvade derföre, i förmågo af 172 § Sjölagen, med ändring af rådst.r:ns dom, rättvist att ogilla begge parternes mot hvarandra framställda ersättningsanspråk.

Om denna dom förenade sig assessorerne friherre O. W. Staël von Holstein, referent, och Bowie samt notarien Cöster och v. här.höfd. Wählin.

Ifrån beslutet var hofrättsrådet *Forssell* skiljaktig och yttrade: »Hvad angår Dahlströms yrkande att sjökaptenen Conradi måtte, enär han skulle genom felaktig manöver med sitt fartyg ensam vållat ombordläggningen, förpligtas ersätta den skada och förlust, som derigenom drabbat G. II A:s rederi, så, emedan, då Conradi på resa till Stockholm med sitt fartyg nalkades det ställe af farleden, som ligger emellan Kungshamn och Lidingölandet, och då mötte dels ett seglande fartyg, som styrande bidevind från Kungshamn till Lidingölandet, skar hans kurs, dels ock ett ångfartyg, som styrde akter om och parallelt med seglaren i uppenbar af-sigt att gå för om denne, Conradi vid sådant förhållande varit icke blott berättigad utan jemväl, enligt tydliga föreskriften i sista momentet 13 § jemfördt med 19 § af K. F. den 22 Juni 1869, lagligen förbunden att, på sätt som skett, styra babord hän för att passera akter om de båda mötande fartygen; samt den omständighet, att sammanstötningen till-

äfventyrs kunnat undvikas genom någon annan af Conradi vidtagen åtgärd, icke för sig ensam kan medföra den påföljd, som skulle Conradi, genom sin underlåtenhet att vidtaga en sådan åtgärd, anses vara i någon mån vållande till sammanstötningen; ty och då upplyst är, att den tid, som förflöt ifrån det Conradi ändrade sin kurs och till dess sammanstötningen skedde var så kort, att sammanstötningen ej vidare kunnat genom någon manöver på det ena eller andra fartyget förebyggas, alltså och då Conradi följaktligen icke genom sitt görande eller låtande varit vållande till den timade skadan, pröfvar jag rättvist gilla rådst.rns dom, så vidt Dahlströms påstående blifvit ogilladt.

Beträffande åter Conradis påstående, att rederiet för ångfartyget G. II A. måtte på enahanda grund förpligtas ersätta den skada, som genom sammanstötningen drabbat ångfartyget Dagmar; så och

då kaptenen Östergrens uppgift att, när han med sitt fartyg ankommit till oförmälda ställe af farleden, Östergren skulle hafva varit af flera andra vid södra landet befintliga seglare nödsakad att ändra sin kurs och styra mot norra delen af farvattnet för att sålunda komma förbi den kryssande seglaren, destomindre förtjenar afseende, som Östergrens egen sjöförklaring, jemförd med hörde vittnens berättelser, utvisar, att endast en kryssande seglare funnits å nämnda ställe af farleden, och att öfrige der befintlige seglande fartyg styrt under södra landet med förlig vind in till Stockholm;

då kaptenen Östergren vid slikt förevetande och med ett snart mötande ångfartyg i sigte följaktligen bort bibehålla sin af lag föreskrifna kurs i högra eller södra delen af farvattnet och efter saktad fart, om sådant varit af nöden, passera akter om den kryssande seglaren;

då Östergren det oaktadt ej allenast ändrade sin kurs i ändamål att gå för om den kryssande seglaren, utan äfven underlät att, sedan seglaren passerat, fortsätta samma kurs och sålunda styra babord om det mötande fartyget, ändå att han måste veta och förutse, att det mötande ångfartyget,

som af samma seglare var förhindradt att fortsätta sin kurs öfver norra landet, borde falla af åt babord för att kunna gå akter om seglaren; och

då Östergren följaktligen genom det lagstridiga sätt, hvarpå han vid tillfället fört sitt fartyg, ensam varit vållande till den skada, som deraf följde, pröfvar jag med ändring af rådst.rns dom i denna del af saken, rättvist förpligta rederiet för G. II A. att med fartygets värde och frakten för resan gälda den skada, som genom ombordläggningen drabbat ångfartyget Dagmar, med numera fordrade 4,076 kronor 40 öre».

Conradi fullföljde saken hos Kongl. Maj:t och anförde: Det vore i allmänhet lätt att, såsom hof:r:n gjort, *efteråt* säga huru en sammanstötning kunnat förekommas; men vid bedömandet af frågan om hvem som vållat sammanstötningen, hade man endast att undersöka, i hvad mån de handlande personerna ställt sig lagens föreskrifter till efterrättelse. Enär Dagmar haft att undvika icke blott G. II A. utan äfven den kryssande fisksumpen, för hvilken senare Dagmar varit ovillkorligen pliktig styra undan, så att sumpen ej hindrades fortsätta sin kurs, hade Conradis åtgärd att styra babord hän varit fullt laglig, och vid sådant förhållande kunde det skäligen icke läggas honom till last, att han icke stoppat. Åberopande i öfrigt hvad i saken blifvit af Conradi yttradt äfvensom den i hof:r:n afgifna skiljaktiga mening, yrkade Conradi skadestånd med 4,076 kronor 40 öre eller åtminstone fastställelse af rådst.rns dom.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr*, konst. rev.-sekr. *Herslow*, föredragande, samt t. f. rev.-sekr. *Westman*) hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist att, med ändring af hof:rns dom, gilla rådst.rns beslut.

Saken föredrogs den 26 Juli 1876 inför H. D., hvars fleste ledamöter (just.råden *Cramér*, *Wretman*, *von Hofsten*, *von Segebaden* och *Hernmark*) biföllo N. Rev:s hemställan.

Just.råden friherre *Leuhusen* och *Carleson* gillade hof:rns dom.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 21 Aug. 1876.

28.

Tvist om återgång af fastighets-köp. Utmätningssauktion innan denna tvist blifvit slutligen afgjord. Följden deraf att en sådan utmätningssauktion loka blifvit öfverklagad.

Repslagaren O. F. Boberg, som tillhandlat sig fastigheten n:o 311 i 6:te qvarteret inom staden Sundsvall men underlåtit att med köpet lagfara, sålde den 28 Oktober 1872 samma egendom till muraren A. Dahlgren. Den 6 November nämnda år eller dagen efter tillträdesdagen afbetalte Dahlgren en del af den öfverenskomna köpeskillingen. Emellertid blefvo Dahlgren och Boberg oense, och den senare yrkade, efter stämning å Dahlgren till rådst.r:n i Sundsvall, att köpet måtte återgå. Genom utslag den 31 Mars 1873 förklarade ock rådst.r:n köpet ogiltigt och förpligtade Boberg att till Dahlgren återbära hvad han i afbetalning å köpeskillingen erlagt eller 550 kronor. Dahlgren väjdade till Svea hofrätt, men anhöll det oaktadt hos magistraten i Sundsvall om verkställighet af rådst.r:ns utslag för utbekommande af berörda 550 kronor.

Den 12 Juni 1873 anställdes utmätning hos Boberg, dervid denne såsom tillgång uppgaf ifrågavarande fastighet, hvilken ock i måt skrefs. Öfver utmätningssauktionen klagade Boberg hos K. bef:de i Vester-Norrlands län samt yrkade upphäfvande af densamma på den grund att Dahlgren sjelf fullföljt talan emot rådst.r:ns omförmälda utslag. Genom resolution den 26 Juni 1873 förklarade K. bef:de besvären ej förtjena afseende, i följd hvaraf utmätningen komme att vidare i laga ordning fortgå.

Auktion å fastigheten utlystes till den 9 September 1873. Dagen förut anhöll Dahlgren, att, som han hos hof:r:n fullföljt talan mot rådst.r:ns utslag, auktionen måtte tills vidare uppskjutas; men magistraten förklarade denna framställning icke kunna bifallas. Vid auktionstillfället protesterade Dahl-

gren mot fastighetens försäljning men bjöd sedan sjelf på egendomen, som för 2,010 kronor inropades af handlanden A. Witkowsky. Sedan Witkowsky erlagt köpeskillingen, utfärdade auktionskammaren påföljande dag till honom köpebref å fastigheten, hvilken finge genast tillträdas. *Auktionen blef icke af Dahlgren öfverklagad*; men den 24 November 1873 sökte han på grund af köpebrefvet den 28 Oktober 1872 lagfart å fastigheten. Denna ansökning blef dock afslagen.

Uti tvisten emellan Dahlgren och Boberg meddelade hof:rn den 30 April 1874 dom, deri hof:rn, med ändring af rådst:r:ns utslag, förklarade köpet den 28 Oktober 1872 fast och förty ogillade Bobergs talan om detsammas återgång. Denna dom vann laga kraft.

På sommaren 1874 sökte Witkowsky hos magistraten handräckning för att komma i besittning af fastigheten, hvilken Dahlgren vägrat att till Witkowsky afträda; men genom utslag den 6 Juli nämnda år förklarade magistraten frågan twistig och hänvisade Witkowsky att sin talan emot Dahlgren efter stämning i laga orduing anhängiggöra och utföra.

I anledning deraf uttog Witkowsky i September 1874 stämning å Dahlgren till rådst:r:n i Sundsvall med yrkande, att Dahlgren måtte förpligtas att genast afträda fastigheten till Witkowsky.

Dahlgren genmälde: Genom hof:r:ns laga kraftvunna dom af den 30 April 1874 hade köpet emellan Boberg och Dahlgren förklarats bestående. Deraf följde att Dahlgren sedan den 28 Oktober 1872 blifvit rätt egare af fastigheten, hvilken således icke lagligen kunnat tagas i mät för gäldande af Bobergs skuld. Den sistnämndes skyldighet att återbära ofranomförmälda 550 kronor hade ock i följd af domen upphört. Magistraten hade olagligen förfarit, då magistraten dels tagit i mät fastigheten, oaktadt Boberg haft annan egendom, *dels ock*, utan afseende å Dahlgrens invändning och innan laga kraftegande dom fallit samt således i uppenbar strid mot 3 kap. 5 § U. B. och 26 kap. 2 § R. B., låtit exekutivt försälja samma fastighet. Ehuru Dahlgren icke

öfverklagat utmätningen och auktionen, vore dock begge dessa förrättningar att anse såsom en nullitet. Witkowsky, som köpt fastigheten senare än Dahlgren och dessutom icke å sitt köp sökt lagfart, kunde således ej ega bättre rätt än Dahlgren. På dessa skäl bestreds käromålet.

Häremot erinrade Witkowsky: Han hade ej sökt lagfart å fastigheten af den anledning, att hans fångesman Boberg ej fått uppbud, som således icke kunnat Witkowsky beviljas. Då Dahlgren ej heller fått uppbud, kunde nyssnämnda förhållande icke inverka på Witkowskys rätt. Fastigheten hade på Dahlgrens egen begäran och för uttagande af hans fordran blifvit i laga ordning utmätt och försäld. Då Dahlgren ej öfverklagat auktionsförrättningen, hade den samma mot honom vunnit laga kraft. Witkowsky, som inropat fastigheten med rätt att densamma genast tillträda samt betalt köpeskillingen och fullgjort alla försäljningsvilkor, vore förty lagligen berättigad att komma i besittning af sin egendom.

Medelst utslag den 26 Oktober 1874 utlät sig *rådst.r:n*: att enär det emellan Boberg och Dahlgren upprättade köp genom hofr:ns ofvannämnda dom förklarats gällande, och Dahlgrens rätt till fastigheten, vid det förhållande, att hans köpebref derå vore tidigare upprättadt än det af auktionskammaren för Witkowsky utfärdade, samt den sistnämnde ej erhållit uppbud å gården, ej lagligen förringades af den till Witkowsky gjorda försäljningen, blefve käromålet ogilladt.

Witkowsky väjade till *Svea hofrätt*, som i dom den 31 December 1875 yttrade: att, som, efter det för Dahlgrens fordran ifrågavarande fastighet tagits i mät och sedermera blifvit å exekutiv auktion den 9 September 1873 till Witkowsky försäld att genast tillträdas, Dahlgren, som haft kännedom om dessa förhållanden, icke öfverklagat vare sig utmätningen eller auktionen, hvilken senare således emot honom vunnit laga kraft, blefve, med ändring af rådst.r:ns nu öfverklagade utslag, Dahlgren förpligtad att till Witkowsky genast afträda ofvanomförmälda fastighet.

Om denna dom förenade sig hofrättsrådet friherre *Leuhusen*, assessoren *Moberg* och v. här.höfd. *Ahlgren*.

Referenten, v. här.höfd. *Carlson* yttrade: »Emedan försäljning af ifrågavarande fastighet på grund af utmätning, som, efter det rådst.r:n i twist emellan *Boberg* och *Dahlgren*, angående återgång af det dem emellan den 28 Oktober 1872 upprättade köp om samma fastighet, genom utslag den 31 Mars 1873 förklarar köpet skola återgå och *Boberg* pligtig att till *Dahlgren* återbära å köpeskillingen uppburna 550 kronor, blifvit, *Dahlgren* till säkerhet för utbekommande af nämnda belopp, verkställd, icke bort ega rum förr än rådst.r:ns omförmälda utslag vunnit laga kraft, samt vid sådant förhållande magistratens åtgärd att, på sätt som skett, den 9 September 1873, innan hofr:n, i anledning af den klagan, som mot samma utslag derstädes fullföljts, meddelat yttrande, fastigheten försälja, icke kan förringa den rätt till fastigheten, som *Dahlgren* vid tiden för berörda exsekutiva försäljning må hafva egt; alltså och då hofr:n genom dom den 30 April 1874, som, efter hvad i saken blifvit upplyst, vunnit laga kraft, förklarar omförmälda emellan *Boberg* och *Dahlgren* upprättade köp om fastigheten skola ega bestånd, finner jag, utan afseende derå att *Dahlgren* icke öfverklagat auktionen den 9 September 1873, då *Witkowsky* inropat fastigheten, ej skäl att göra ändring i det slut, hvori rådst.r:n i saken stannat».

Assessoren *Almgren* fann ej skäl att i rådst.r:ns öfverklagade utslag göra ändring.

Dahlgren sökte ändring i hofr:ns dom.

N. Rev. (t. f. rev.sekr:ne *Norberg*, *Cöster* och *Lillieströle*, den sistnämnde föredragande), hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hofr:ns dom.

Saken föredrogs den 21 Augusti 1876 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter (just.råden *Södergren*, *Cramér*, friherre *Leuhusen*, *Rabe*, von *Segebaden* och *Svedelius*) biföllo N. Rev:s betänkande.

Just.rådet *Almqvist* yttrade: »Emedan genom hofr:ns den 30 April 1874 meddelade, ostridigt laga kraftvunna dom

det köp, hvarmedelst Dahlgren af Boberg förvärfvat ifrågasvarande fastighet, är vordet ansedt gällande och den af Boberg förda talan om köpets återgång ogillad, samt vid sådant förhållande, efter min åsigt, såväl det Dahlgrens fordringsanspråk, som afsåg återbekommande af verkställd afbetalning å köpeskillingen och hvilket endast i händelse af köpets återgång egde laglig grund, förlorat giltighet, som ock i följd deraf de exekutiva åtgärder med fastigheten, hvilka för uttagande af denna fordran kommit att ega rum, äro att anse såsom till all verkan förfallna, pröfvar jag f. m. d. rättvist att i förevarande sak, med upphäfvande af hofrens dom, fastställa rådst.rns beslut».

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 19 September 1876.

29.

Ytterligare om uraktlåten anmälan af handelsfirma.

Jfr. årg. 1869, s. 193. Årg. 1876 sidd. 468, 671.

Till Stockholms rådst.rätt uttog handlanden C. M. Nyberg stämning å handlanden P. Jönsson med påstående, att, som Jönsson gemensamt med en sin broder idkat handel under firma »bröderna Jönsson», utan att hafva derom gjort sådan anmälan, som vore i lag föreskrifven, Jönsson måtte för sin underlåtenhet härutinnan fällas till det i lag bestämda vite, 300 rdr specie.

Jönsson medgaf, att han, som den 1 Juli 1872 hos Stockholms handels- och ekonomi-kollegium gjort skriftlig anmälan derom, att *han* ämnade idka minuthandel i Stockholm under firma »bröderna Jönsson», sedermera vid afslutandet af alla affärer äfvensom å skyltar och räkningar begagnat firman »bröderna Jönsson», men förklarade, att då icke någon af hans bröder varit delegare i firman, utan *den* samma innehafte af honom ensam, Jönsson icke ansett sig

pligtig hos magistraten göra anmälan om den sålunda utöftrade handelsrörelsen.

Nyberg vidhöll sitt yrkande om ansvar å Jönsson för det han, som idkat handel icke i eget namn, utan under antagen firma, underlåtit att, enligt K. F. den 28 Juni 1798, derom inom föreskrifven tid göra anmälan.

Stadsfiskalen Cederborg uppträdde såsom allmän åklagare i saken och biträdde det af Nyberg framställda ansvars-påstående.

Medelst intyg styrkte Jönsson, att han den 29 Juni 1875 (efter sakens anhängiggörande vid domstol) hos magistraten gjort anmälan derom att han idkade handel i bod under firma »bröderna Jönsson».

I utslag den 3 Augusti 1875 yttrade *rådsr:n*: att, enär Jönsson medgifvit, det han sedan medlet af år 1872 i hufvudstaden ensam idkat handelsrörelse under firma »bröderna Jönsson», utan att hafva förr än i Juni månad år 1875 hos Stockholms magistrat gjort sådan anmälan om firmans begagnande, som i förenämnda K. F. vore stadgad; förty och utan afseende å hvad Jönsson föreburit till urskuldande af sin berörda försummelse, dömdes Jönsson att utgifva det i oftanämnda K. F. stadgade vite 300 rdr specie med 450 kronor, Nybergs ensak.

Jönsson sökte ändring hos Svea hofrätt. K. F. d. 28 Juni 1798 afsåge endast bolag, men Jönsson hade ej idkat handel i bolag med någon. Om också Jönsson varit i bolag med sin broder, hade likväl någon anmälan enligt åberopade K. F. ej varit erforderlig, enär i sådant fall icke någon annan, än de, som i firmans namnteckning tydligen angäfvos, haft i bolaget del.

I afgifven förklaring anmärkte Nyberg, att i hvarje fall, der firma tecknades, måste ett bolag förutsättas, men att i förevarande fall styrka, i hvad mån Jönssons bröder egde del i affären, vore omöjligt, då detta af delegarne hemlighölles.

I utslag den 25 Januari 1876 förklarade *hofr:n*: att, som, emot Jönssons bestridande, icke styrkt vore, att han

drifvit ifrågakomna handelsrörelse i bolag med annan, blefve, med ändring af rådstr:ns utslag, Jönsson från de honom ådömde vitesböter befriad.

I hof:r:ns utslag sökte Nyberg ändring.

Målet föredrogs den 31 Juli 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren, Cramér, friherre Leuhusen, Rabe, Huss, von Segebaden* och *Svedelius*), dervid *H. D.* fann skäl icke vara anfördt, som kunde verka ändring i hof:r:ns öfverklagade utslag.

30.

Eger allmän åklagare fortsätta åtal på grund af hustrus angifvelse mot sin man om misshandel, ehuru hustrun återkallar sin angifvelse. K. F. om Strafflagens införande m. m. d. 16 Febr. 1864, 19 § 4 mom.

Våldsamt motstånd vid offentlig förrättning, eller icke?

Vid rådstr:n i Mariestad yrkade stadsfiskalen C. Bourdin den 4 Oktober 1875 ansvar å förre handlanden C. A. Kihlbaum för det han *dels* vid flera tillfällen misshandlat sin hustru, *dels och* nämnda dag, då han skolat af Bourdin inställas vid domstolen för att afgifva genmäle å förstberörda ansvarspåstående, gjort våldsamt motstånd.

Hustru Kihlbaum infann sig vid rådstr:n och förklarade, att hon nödgats hos åklagaren angifva sin man för berörda misshandel. Sedan mannen Kihlbaum bestridt åtalet och målet blifvit för bevisnings förebringande uppskjutet till den 18 Oktober, inlemnade Kihlbaum sistnämnda dag en af hans hustru undertecknad skrift, deri hon förklarade sig återkalla af henne till Bourdin eller inför rätten fällda yttranden, på grund hvaraf hon kunde ansetts hafva till åtal för misshandel angifvit sin man, samt anhöll att målet måtte afskrifvas. Under återopande af denna skrift yrkade Kihlbaum afskrifning af målet; men Bourdin förklarade, att han på grund af hustru Kihlbaums angifvelse fortsatte åtalet.

I utslag sistnämnda dag yttrade *rådst.r:n*: att som Kihlbaum ingått i svaromål på det åtal, som på grund af hustruns angivelse mot honom anstälts för uppsåtlig misshandel å henne, och Bourdin, oaktadt hustru Kihlbaum i omförmälda skrift återkallat sin angivelse, förklarar sig vilja fullfölja berörda åtal, funne rådst.r:n, på grund af 19 § 4 mom. i K. F. om nya strafflagens införande m. m. den 16 Februari 1864, sig lagligen icke kunna, på sätt Kihlbaum yrkat, afskrifva målet från vidare åtgärd, hvadan Bourdin egde att sin talan i målet vidare utföra och styrka efter befogethet. Emot detta beslut anmälde Kihlbaum missnöje, hvilket han hänvisades att fullfölja i sammanhang med hufvudsaken.

Sedan flera vittnen angående den åtalade misshandeln blifvit afhörda, åberopade Bourdin, i fråga om åtalet emot Kihlbaum för våldsamt motstånd vid förut omförmälda tillfälle, två vittnen, hvilka sammanstämmande berättade: Då Bourdin den 4 Oktober 1875 kallade Kihlbaum till rådst.r:n för att svara på åtalet angående misshandeln mot hustrun, hade Kihlbaum förklarar, att han alldeles icke ämnade åtlyda kallelsen. Bourdin hade i anledning deraf fattat i Kihlbaum och bedt honom följa med. Kihlbaum hade då spjernat emot och sökt rycka sig lös, men blifvit af Bourdin dragen genom förstugan utför trappan, dervid ena vittnet och en med »kört på» bakifrån.

Kihlbaum bestred vittnesmålet och anmärkte, att då hemstolen icke ålagt Kihlbaum att vid hemtningspåföljd i målet sig inställa, Bourdins åtgärd att fatta Kihlbaum i kragen och med våld tvinga honom att medfölja, i allt fall varit olaglig.

Genom slutligt utslag den 22 November 1875 blef Kihlbaum af *rådst.r:n* dömd för uppsåtlig misshandel å sin hustru till fängelse i sex månader; hvarjemte rådst.r:n vidare sig utlät: att som Kihlbaum genom tvenne vittnens berättelser vare lagligen öfvertygad att, då Bourdin kallat Kihlbaum till inställelse inför rådst.r:n att svara i målet angående misshandeln, men Kihlbaum förklarar, att han icke

änade åtlyda denna kallelse, samt Bourdin med anledning deraf fattat tag i honom och bedt honom medfölja, hafva spjernat emot och försökt att slita sig lös, hvilket likväl icke lyckats; samt Kihlbaum sålunda vid offentlig förrättning gjort våldsamt motstånd, fälades Kihlbaum, i förmågo af 10 kap. 6 § strafflagen, att derfor böta 25 kronor, hvilka böter, i brist af tillgång, skulle, jemlikt 2 kap. 11 § och 4 kap. 7 § nämnda lag, i stället öfvergå till 15 dagars fängelse, som med ofvanomförmälda fängelsestraff skulle förenas.

Kihlbaum klagade hos *Göta hofrätt*, som i utslag den 1 Maj 1876 pröfvade lagligt fastställa rådstr.:ns utslag den 18 Oktober 1875; hvarjemte hofr:n ej fann skäl att i rådstr.:ns slutliga utslag meddela annan ändring, än att Kihlbaum skulle för misshandeln mot sin hustru hållas till fängelse i tre månader.

I hofr.:ns utslag sökte Kihlbaum ändring.

Målet föredrogs den 11 Augusti 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren*, *Cramér*, friherre *Leuhusen*, *Rabe*, *Huss*, *von Segebaden* och *Svedelius*), dervid *H. D.* fann ej skäl vara anfördt, som kunde verka ändring i hofr.:ns utslag i fråga om det Kihlbaum för misshandel å hustrun ådömda ansvar.

Beträffande åter åtalet mot Kihlbaum för våldsamt motstånd vid offentlig förrättning, så enär det tillhört rådstr.:n att, om så varit nödigt, förordna, att Kihlbaum skulle till rätten hemtas, och Bourdin icke på grund af egen tjenstemyndighet utan rättens bud egt att sådan hemtning verkställa; alltså och då Bourdins åtgärd att Kihlbaum till rätten hemta icke skett efter rådstr.:ns förordnande samt följaktligen nämnda åtgärd icke kunde anses hafva utgjort offentlig förrättning, funne *H. D.*s fleste ledamöter, med ändring af domstolarnes beslut, Kihlbaum icke kunna i denna del af målet till ansvar dömas.

Just.råden *Huss* och *Svedelius* funno ej heller i denna del af målet skäl vara anfördt, som kunde verka ändring i hofr.:ns utslag.

31.

Yrkande om sänkning eller förändring af damm med tillhörande lucker vid gammal skattlagd qvarn, till höjd och byggnadsätt af samma beskaffenhet, som den från urminnes tider varit.

Genom Mönnerums, Djeknetorps och Salsbäcks m. fl. byars egor flyter ett mindre vattendrag, benämndt *Lyngån*, som, uppkommande från Lyngsjön, utfaller i Östersjön nedanför Jonsbergs såg- och mjölkvarn.

I detta vattendrag finnes nedanför förenämnda byar ett dammverk anbragt tvärs öfver hela vattendraget i och för driften af Jonsbergs qvarnverk.

Egarne till ofvanberörda hemman And. Magnus Larsson m. fl. instämde år 1873 egaren af Jonsbergs qvarn ryttmästaren C. J. Swartz till Björkekind och Östkind här: rätt med påstående, att, som, till följd af vattenuppdämningen vid Jonsbergs qvarn, kärandenes ofvanför belägna ängar under vissa tider af året öfversvämmades af vatten och stor skada derigenom åstadkommes, Swartz måtte varda ålagdt utrifva alla de för vattnets behöriga afrinnande anbragta fördämningar eller åtminstone i så måtto förändra desamma, att icke vattnet kvarhöles å de ofvanför befintliga egorne, eller, derest han gittade visa sig hafva laglig rätt till ifrågasvarande fördämning, låta å damverket anbringa en tillräckligt stor damlucka att hållas öppen årligen från den 10 Maj till den 1 November.

Genom i målet afhörde vittnen styrktes, att under flere år vid inträffad regnig väderlek höet å ifrågasvarande ängar tagit stor skada genom för högt vattenstånd.

Under bestridande af käromålet företedde Swartz, för att derigenom visa, att Jonsbergs mjölkvarn varit af ålder upptagen såsom skattlagd, bland andra handlingar dels utdrag af 1679, 1694, 1701 och 1707 årens jordeböcker, deri under rubriken »mjölkvarnar» upptoges: »af en qvarn i Jons-

berg 2 $\frac{1}{2}$ tr tullmjöl — 5 Dr 20 öre», *dels* skattnöjningsinstrument af den 6 Maj 1741, hvaraf syntes, att, på grund af K. bef:des skrifvelse och här:rens utslag, skattnöjningsmän sammankommit för att hålla undersökning ifråga om en ödessågqvarn vid Djeknetorp, vid hvilken sammankomst uppgifvits, att egaren till Djeknetorp åtagit sig betala ränta för denna qvarn, samt tillika framtetts ett utdrag af skattnöjningen på Jonsbergs säteri 1697, hvari omförmäldes, hurusom egaren för rättigheten att nyttja Jonsbergs qvarn till tulltägt åtagit sig betala ifrågakomna ränta, dock med det förbehåll, att hvarken någon annan måtte tillåtas eller egaren och hans efterkommande påläggas att bygga någon sågqvarn vid Djeknetorp, utan att sågqvarnen vid Jonsberg finge utan vidare åtal såga det timmer, som kunde der förekomma, *dels* K. bef:des i Östergötlands län res. den 25 Jan. 1742, hvaraf framginge, att K. bef:de, uppå anförda skäl, förklarar, att räntan till kronan för Djeknetorps ödessågqvarn skulle af egaren till Jonsberg betalas med 4 dr 16 sk. s:mt. Derjemte anförde Swartz: *att*, då det icke kunde antagas, att qvarnen blifvit skattlagd med mindre de formaliteter blifvit iakttagne, som betryggade qvarnens bestånd, måste Jonsbergs qvarn hänföras till sådane verk, hvilkas uppdämningsrätt vore genom laga kraft egande beslut eller häfd en gång för alla reglerad; *att* qvarndammen, sådan den för närvarande vore beskaffad, vore för driften af Jonsbergs mjöl- och sågqvarn nödvändig; *att* icke visadt vore, det qvarnens uppdämningsrätt blifvit öfverskriden eller utöfvades i vidsträcktare mån än af ålder skett; *samt att*, då ifrågavarande ängar ursprungligen uppkommit derigenom, att den s. k. Mönnerumssjön, genom hvilken Lyngån hade sitt lopp, genom så småningom skedd uppvallning blifvit torrlagd och vuxit till äng, kunde den omständigheten, att ifrågavarande ängar, de der ursprungligen utgjort gammal sjöbotten, stundom öfversvämmades af vatten, icke föranleda till skyldighet för qvarnegaren att tåla något intrång i sin häfdvunna rätt att hålla qvarndamm.

Hemmansegarne bestredo, att den mark, som lidit af öfversvämmingen, ursprungligen varit sjöbotten, samt förme-

nade, att densamma såsom ängsmark funnits till förr än Jonsbergs qvarnverk anlades.

Å ömse sidor åberopades utdrag af här.r:ns dombok den 4 Nov. 1762 — af *Swartz* i ändamål att visa, att ifrågavarande mark ännu omkring år 1760 vore sjö, samt af *motparterne* för att ådagalägga, att dammen ej finge skada deras egor; och inhemtades af berörde handling, dels att åtskilliga hemmansegare i Mönnerum och Mönsebo blifvit af majoren Paul Rudebeck till här.r:n instämde med påstående om ansvar för det de skulle upprifvit en hålldamm nedanför Mönnerumssjön, utan att derförinnan hafva kungjort egaren sitt uppsåt, eller genom besigtning visat huruvida samma damm kunnat förorsaka någon skada, dels att samma hemmansegare efter genstämning yrkat, att dammen nedanför Mönnerumssjön ej måtte få bibehållas på sin förra plats utan flyttas längre ned. I nämnda mål hade emellertid träffats förlikning, som blifvit af här.r:n fastställd.

Efter hållen syn och afvägning af vattendraget utlät sig här.r:n genom utslag den 22 Augusti 1874: att, ehuru upplyst vore, att tullmjölqvarn vid Jonsberg funnits ända från år 1679; likväl enär *Swartz* icke på något sätt visat rätt till den uppdämning af vatten i Lyngån, som han begagnade, eller eljest hvilken rätt till dämning, han för sina vattenverk egde; samt genom den hållna undersökningen och vissa af de i målet afhörda vittnens berättelser upplyst vore, att Jonsbergs vattenverk hindrade vattenaflopp från hemmansegarnes nuvarande ängar och derigenom gjort dem skada; alltså blefve, med bifall till käromålet i denna del, *Swartz* ålagdt dels att, med bibehållande af nuvarande grundstockar, sänka ifrågavarande qvarndammen två och en half fot, dels ock, då dämningen vid Jonsberg gjorde skada på mark, som för närvarande ostridigt vore äng, och *Swartz* ej visat rätt att alla tider på året dämna vid sina vattenverk, att årligen från och med den 10 Maj till den 1 November hålla damlucka vid qvarnen öppen till 7²/₁₀ fots bredd.

Swartz väddade till Göta hofrätt: Genom den af här.r:n föreskrifna sänkningen af qvarndammen skulle hans uråldriga

och skattlagda inrättningar väsentligt förminskas i värde, om icke alldeles onyttiggöras. Det vore ej ens ifrågasatt, att någon förhöjning i dammbyggnaden från urminnes tider egt rum. Vid den tid, då ifrågavarande qvarn tillkom, fanns icke någon lag om föregående undersökning angående vattenuppdämningsinflytande på ofvanför liggande egor och deraf beroende föreskrift om dammbyggnadens höjd, men visas kunde, att dammen från urminnes tider haft samma höjd, den nu innehade. Jonsbergs qvarn fanns redan då ifrågavarande kärrtrakt var sjö. Traktens förändring hade hufvudsakligen sin grund deri, att den ofvanför liggande Lyngsjön, från hvilken Mönnerumssjön haft sitt tillflöde, för några år sedan blifvit sänkt, vid hvilket tillfälle äfven vattendraget nedanför Mönnerumssjön, utan Swartz' begifvande, genom sprängning fördjupats.

Under åberopande af åtskilliga stadganden från 1600-talet, enligt hvilka här:n skulle, vid fråga om anläggning af ny qvarn, pröfva, huruvida sådan kunde, utan skada för grannarne, anläggas, anmärkte motparterne, det Swartz icke visat här:ns tillstånd till ifrågavarande qvarnanläggning; att urminnes häfd ej kunde gälla i fråga om dammens beskaffenhet, enär en dammbyggnad kunde ändras under några timmar, utan att sådant blefve i trakten kunnigt; samt att, äfven med den föreskrifna sänkningen af dammen, som på senare tider undergått förändring, driften af qvarnen lätteligen kunde fortfarande ega rum.

Parterne fingo å ömse sidor afhöra vittnen, dervid sammanstämmande intygades, att i början och medlet af detta århundrade Mönnerumssjön varit så djup, att den kunnat med farkost befaras, äfvensom att under samma tid qvarnrännans läge ej blifvit ändradt eller dammen förhöjd.

Sedan Swartz under rättegången aflidit och målet blifvit af hans sterbhusdelegare fullföljdt, yttrade *hofs:n* i dom den 5 November 1875: att, emedan genom de i målet företedda handlingar blifvit ådagalagdt, att ifrågavarande qvarn redan från äldre tider tillbaka egt bestånd och varit vederbörligen skattlagd, samt vid sådant förhållande antagas måste, att densamma med tillhörande, för dess drift behöflig damm-

byggnad i behörig ordning tillkommit; ty och som hemmans-egarne, oaktadt dem under målets handläggning i hof:r:n der-till lemnats tillfälle, icke förmått i någon mån styrka sitt förbärande att dammbyggnaden blifvit någon gång efter qvarnens anläggning förändrad eller hemmansegarnes egor till skada och men höjd, utan fasthellre af hörde vittnens berättelser framginge, att dammen fortfarande till höjd och byggnadssätt vore af samma beskaffenhet, den från urminnes tider varit; alltså och då Swartz' sterbhusdelegare lagligen icke kunde betagas den sålunda ursprungligen förvärfvade rättigheten att dammbyggnaden i enahanda skick för framtiden bibehålla, blefve, med upphäfvande af här:r:ns utslag, såvidt derigenom föreskrifvits sänkning eller förändring af qvarndammen med tillhörande luckor, hemmans-egarnes derutinnan förda talan ogillad.

Hemmansegarne sökte ändring och anförde: De föreskrifter, som gällde, då qvarnen skattlades, vore högst ofullständiga. Skattläggningsemännen undersökte endast sådana förhållanden, som inverkade på bestämmandet af räntan. I förevarande fall vore icke visadt, att här:r:n gifvit sitt tillstånd till qvarnanläggningen. Den i målet å ömse sidor åberopade förlikningsdom borde lända till efterrättelse, helst emot denna dom urminnes häfd icke kunde åberopas, hvarom bevisningen i alla händelser varit långt ifrån fullständig.

Å vederdelosidan genmälades, att, då skattläggning skett, måste den anses vara vederbörligen verkställd, så att äfven här:r:n till qvarnanläggningen lemnat sitt medgifvande.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr*, konst. rev.-sekr. *Herslow*, föredragande, och t. f. rev.-sekr. *Westman*) yttrade i afgifvet betänkande: »På de af hof:r:n anförde skäl och enär den af sökanderne åberopade, emellan majoren Paul Rudebeck, såsom egare af Jonsbergs säteri och qvarn, samt åtskilliga byamän i Mönnerum och Mönsebo, i anledning af uppkommen tvist angående en nedanför den s. k. Mönnerumsejön anlagd, men af byamännen upprifven hålldamm, ingångna och af här:r:n den 4 November 1762 stadfästade förlikning, hvarigenom stadgats att, såsom orden lyda, Mön-

nerums och Mönsebo åboer sätta denna hålldamm i godt och försvarligt stånd på samma ställe den stått och så, att den kan lända qvarnen till nytta och deras åboende hemmans egor ej till skada, destomindre torde kunna för-
anleda skyldighet för nuvarande egare af Jonsbergs vatten-
verk att, till beredande af aflopp för vattnet å sökander-
nes invid vattendraget belägna ängar, sänka eller eljest för-
ändra den vid berörda vattenverk nu befintliga dammbygg-
nad, som det lärer böra anses utredt, att sökandernes ifråga-
varande mark ursprungligen och intill slutet af sistlidet
århundrade utgjort en del af Mönnerumssjön och först på
senare tider blifvit, genom verkställd gräfning och sten-
sprängning i vattendraget, torrlagd och till äng förvandlad,
hemställer N. Rev. i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte
pröfva rättvist gilla det slut, deri hofrn uti fullföljda de-
len stannat.

Vid sakens föredragning den 27 Juli 1876 inför H. D.
(i närvaro af just.råden *Cramér*, friherre *Leuhusen*, *Carle-
son*, *Wretman*, von *Hofsten*, von *Segebaden* och *Hernmarck*)
pröfvade H. D. rättvist gilla hofrns dom.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 21 Aug. 1876.

32.

Vid fastighets-auktion i afslag ropas »mitt» af två personer så tätt
på hvarandra, att auktionsförrättaren ej hunnit deremellan fälla klub-
ban. Nytt utrop i uppslag företages mellan de bjudande. Saknad
fullmakt.

På begäran af kommissionslandtmätaren K. Lundblad
och kamreraren D. Lindgren, i egenskap af sysslomän i fabri-
kören A. J. Söderströms konkurs, om försäljning i den ord-
ning, som för utmätt fast egendom vore stadgad, af konkurs-
boet tillhörige gården och tomten n:o 9 i Ulricehamn med

egendomen tillhörande åbyggnader, skogslott och en ångpanna med maskiner och rörledningar, förrättades den 12 April 1875 inför magistraten i nämnda stad offentlig auktion, dervid tillkännagafs, bland annat, att utrop skulle ega um i upp- och afslag, om hvilket auktionssätt underrättelse meddelades. Sedan utrop i uppslag egt rum, utropades fastigheten i afslag för 28,500 kronor, hvilken summa småningom minskades till 14,100 kronor, »då» — såsom orden lyda i auktionsprotokollet — »ingenjören A. E. Carlmark och landsfiskalen L. Andersson ropade »mitt», hvarefter klubban föll». Carlmark anmälde, heter det vidare i protokollet, att hans bud skett för handlanden L. L. Siedberg, för hvilken han, »skulle» innehafva fullmägt, samt yttrade den åsigt, att ordet »mitt» först af honom ropats. Magistraten meddelade icke något särskildt yttrande i anledning af hvad Carlmark sålunda anført, utan omförmäler protokollet endast, att nytt utrop i uppslag företogs emellan Carlmark och Andersson, dervid den sistnämnde, efter åtskilliga bud och öfverbud, stannade för högsta anbudet, eller 14,380 kronor, hvilket med klubbslag fastades.

Öfver auktionsförrättningen klagade Siedberg hos K. befde i Elfsborgs län under yrkande, att, som hans ombud Carlmark ropat »mitt» före Andersson, magistratens åtgärd att ånyo utropa fastigheten, måtte förklaras obehörig och Siedberg tillerkännas fastigheten för sitt auktionsbud, 14,100 kronor. Siedberg företedde *dels* ett af Carlmark utfärdadt, under edsförpligtelse underskrifvet intyg derom, att han vid auktionen gjort sitt bud före Andersson, och *dels* utdrag af Redvägs här-rätts protokoll den 14 April 1875, utvisande, att på Siebergs begäran och för dödsfalls skull afhörts vittnen, som berättat:

ett vittne: att vittnet, som vid auktionen verkställt utropen och fört klubban, toge på sin ed, att Carlmarks inrop skett först, och att, då vittnet ämnade slå för detta bud, hade, under det klubban föll, men innan den träffat bordet, Anderssons rop hörts så tätt efter, att vittnet ej för-~~mitt~~ hindra klubbans fall; samt att vittnet icke vid till-

fället hört något missnöje uttalas öfver den förnyade auktionsåtgärden;

ett vittne: att, vid utropet i afslag, 2 rop af *mitt* hörts nästan ögonblickligen på en gång af Carlmark och Andersson, dock, efter vittnets uppfattning, Carlmarks rop något ögonblick före Anderssons, men att utropen följt så tätt på hvarandra, att utroparen ej medhunnit att emellan dem fälla klubban; att vittnet ej hört någon anmärkning mot det förnyade utropet; samt att Carlmark genast, sedan klubban fallit, tillkännagifvit att ropet skett för Siedbergs räkning och tillika framlemnadt dennes fullmakt att göra inropet;

ett vittne: att vittnet, som vid auktionen sutit bredvid Carlmark, först hört dennes rop af »mitt» och omedelbart derefter Anderssons, men att, enär Carlmark talat med hög röst och Andersson med låg stämma, vittnet icke tilltrrodde sig att med visshet afgöra hvilkenderas bud först afgifvits;

ett vittne: att vittnet, som endast bemärkt Carlmarks rop, omedelbart efter klubbslaget hört denne uppgifva, att ropet skett för Siedbergs räkning, hvarefter Carlmark framlemnadt en handling, som vittnet antagit vara Siedbergs fullmakt.

Samtliga vittnena hade hört Carlmark vid det förnyade utropet göra några bud.

Andersson hördes och invände: att Carlmark icke visat någon fullmakt från Siedberg, hvadan den sistnämnde ej vore behörig att öfverklaga auktionen; att begge ropen skett samtidigt eller i allt fall så liktidigt, att auktionsförrättaren ej medhunnit att emellan dem fälla klubban; att, då Carlmark ej anmält missnöje med det förnyade utropet, utan tvärtom dervid gjort nya anbud, Carlmark måste anses hafva godkänt magistratens förfarande. På grund häraf yrkade Andersson, som enligt företedt qvitto guldit köpeskillingen, att Siedbergs klagan måtte ogillas.

Magistraten yttrade i infordradt utlåtande: att vid auktionstillfället magistratens ordförande trott sig hafva förnummit, att Carlmarks rop skett i någon mån före Anderssons, men att magistratens öfrige ledamöter, två rådmän,

förlarat, att så icke varit förhållandet, utan ansett, att den förmodade tidsskilnaden härleddt sig från den omständigheten, att Carlmark uttalat sitt bud högt, men Andersson deremot med särdeles låg stämman; att, på begäran af Andersson, nytt utrop egt rum utan protest från Carlmark, som visserligen yttrat sin åsigt, att han först afgifvit sitt anbud, men icke framställt något derpå grundadt yrkande, utan tvärtom deltagit i det följande utropet i uppslag; att Carlmark väl före sista utropet tillkännagifvit, att hans bud skett för Siedbergs räkning, men att fullmägt af denne ej blifvit af magistraten emottagen och föredragen; samt att magistraten ansåge sig hafva, till följd af omständigheterna, rätteligen förfarit, då den låtit nytt utrop ske.

K. bef:de meddelade utslag den 15 Maj 1875, deri, jemte förklarande att Anderssons anmärkning, att Carlmark icke med fullmägt styrkt, att det af honom gjorda inrop af ifrågavarande fastighet i verkligheten skett för Siedbergs räkning samt att förty denne icke vore behörig att i saken föra talan, icke utgjorde hinder för besvärens upptagande till hufvudsaklig pröfning, K. bef:de i öfrigt sig utlät: att, om än den i saken åstadkomna bevisning föranledde dertill att Carlmarks bud afgifvits något ögonblick före Anderssons, hade den sistnämndes likväl skett så omedelbart efter Carlmarks, att auktionsförrättaren icke hunnit med klubbslag fasta Carlmarks anbud, innan Andersson jemväl ropat »mitt», samt begge ropen sålunda skett innan klubban fallit, vid hvilket förhållande desamma måste anses såsom samtidigt afgifne; hvadan och då magistraten rätteligen förfarit dertinnan, att den låtit auktionen derefter fortgå i uppslag emellan bjudarne, af hvilka Andersson sedermera ostridigt stannat för högsta anbudet, K. bef:de funne skäl icke hafva förekommit att i öfverklagade auktionen göra ändring.

Siedberg anförde besvär hos Göta hofrätt: För uttalande af ordet »mitt» erfordrades så kort tid, att det alltid kunde uttalas emellan en spekulants anbud och klubbans fall. Antoges K. bef:des åsigt, att bud, som gäfves före klubbslaget, skulle anses samtidiga, förfelades helt och hållet

afsigten med försäljningen i afslag, eller att framtvinga anbud, när summan hunnit det belopp, en spekulant verkligen ville betala. En spekulant kunde nämligen i så fall vänta till dess en annan ropat »mitt», viss derom att äfven han, innan klubban fölle, kunde hinna afgifva sitt bud och derigenom åstadkomma nytt utrop. Enligt K. F. den 29 Nov. 1823 finge endast i det fall, att under afslagsropen 2 eller flera bjudare på en gång ropade »mitt», nytt utrop emellan dessa bjudare ega rum, men det vore fullkomligt styrkt, att Carlmarks rop skett före Anderseons, och att således ej begge afgifvits på en gång.

Öfver besvären hördes såväl Andersson som sysselmännen Lundblad och Lindgren, hvilka samtliga yrkade auktionens fastställande, Lindgren under särskildt förklaring, att han, som vid auktionen närvarit, iakttagit, att Carlmarks och Anderssons rop skett så ögonblickligt på hvarandra, att magistratens åtgärd att göra nytt utrop vore fullt befogad.

I utslag den 12 November 1875 fann hofr:n ej skäl meddela ändring i K. bef:des utslag.

Om detta utslag förenade sig hofrättsrådet *Westring*, assessoren *Bergius*, referent, och v. här.höfd. *Andersson*.

Assessoren *Hessle* var från detta beslut vidkommande hufvudsaken skiljaktig och utlät sig: »Enär, i fråga om exekutiv försäljning af fast egendom, K. F. den 29 November 1823 stadgar, att endast för det fall, att två eller flere bjudare under afslagsutropen på en gång ropa »mitt», auktionen skall emellan desse bjudare fortgå i uppslag, samt genom den af Siedberg åstadkomna bevisning blifvit tillförlitligen utredt, att vid ifrågavarande auktion Siedbergs ombud Carlmark ropat »mitt» förr än Anderssons anbud afgifvits, finner jag, utan afseende derå att auktionsförrättaren icke hunnit med klubbslag fästa Carlmarks anbud, innan Anderssons inrop hördes, lagligt förklara, att nytt utrop emellan desse bjudare ej bort vid auktionen ega rum, hvarföre jag, med upphäfvande af K. bef:des utslag här-

utinnan, visar ärendet åter till magistraten för vidare laglikmätig behandling».

Siedberg sökte ändring hos Kongl. Maj:t under yrkande, att, i enlighet med Kongl. Maj:ts dom den 3 Aug. 1870 uti ett med nu förevarande likartadt mål, hofr:ns utslag måtte upphävas samt målet återförvisas till magistraten.

N. Rev. t. f. (rev.-sekr:ne *Norberg* och *Cöster*) hemställde i afgifvet betänkande, att, då genom hvad i saken förekommit, det icke torde vara, mot hvad magistraten vid ifrågavarande auktion antagit, tillförlitligen utredt, att vid auktionen Carlmarks rop af »mitt» egt rum före Anderssons, så att till följd deraf den förres anbud bort fastställas, hofr:ns öfverklagade beslut måtte varda af Kongl. Maj:t gilladt.

Föredraganden, t. f. rev.-sekr. *Lillieströle* hemställde för sin del, på de af assessoren Hessle i hofr:n anförda skäl, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist att, med upphäfvande af hofr:ns och K. bef:des beslut, undanrödja all verkan af magistratens åtgärd att företaga nytt utrop i uppslag emellan Carlmark och Andersson, och att i följd deraf ärendet måtte återförvisas till magistraten för vidare laglikmätig behandling.

Saken föredrogs den 23 Augusti 1876 inför H. D. (i närvaro af just.råden *Södergren*, *Cramér*, friherre *Leuhusen*, *Almqvist*, *Rabe*, von *Segebaden* och *Svedelius*), dervid N. Rev:s betänkande bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 19 September 1876.

33.

(Insänt).

Strödda juridiska uppsatser.

Af —oo—.

I.

Några anmärkningar om stiftande, förändring eller upphäfvande af Kyrklag.

Det är icke vår mening att här göra en fullständig framställning af våra svenska kyrklagars stiftande m. m.; en sådan framställning är, efter vårt förmenande, af flera skäl icke behöflig för denna tidskrifts läsare. Ty dels är den hufvudsakliga gången af den lagstiftningen för dem känd förut, dels är det jemförelsevis icke länge sedan en författare inom vår svenska statsrätts område lemnade en närmare utredning af den rätt, som, enligt vår grundlag, för det området tillkommer Konungen och folket (*Naumann*, Sveriges Statsförfattningsrätt: IV. Bd. I. p. 69 o. f.). Men, den synpunkt, ur hvilken lagstiftande maktens fördelning betraktas, när fråga är om kyrklag, har förekommit oss en och annan gång vara icke fullt klar eller riktig hos personer, som af en eller annan anledning fällt yttranden om den saken. Och då vi af många skäl anse det vara af vikt att i det allmänna rättsmedvetandet icke må, om ock småningom och oförmärkt, insmyga sig föreställningar, som, vare sig i detta eller andra afseenden, grumla uppfattningen af den konstitutionella gränsen mellan Konungens och folkets maktområden, tro vi det vara skäl att redan i början försöka korrigera dylika origtiga föreställningar, äfven om de framträda i en ganska oskyldig form och röra sig kring jemförelsevis mindre viktiga frågor.

Frågan om hvem som eger att stifta, ändra eller upphäfva kyrklag, hafva vi hört besvaras ofta så, som om Konun-

gen, riksdagen och kyrkomötet vore dervid tre *koordinerade faktorer*. Samtalsvis hafva vi hört nämnas »*de tre makterna*», hvilka numera skola samverka, för att en kyrklag skall kunna komma till stånd m. m. d. En sådan uppfattning är så mycket mera förvillande, som den *till en viss grad* finner stöd i detaljföreskrifterna om kyrklagfrågornas behandling. I Regeringsformens 87 § 2 m. heter det, som känt är, »riksdagen ege ock gemensamt med Konungen stifta, förändra eller upphäfva kyrklag; dock att dervid erfordras samtycke jemväl af allmänt kyrkmöte». Orden här behöfva icke nödvändigt tolkas annorlunda, än som låter sig väl förena med den uppfattning, hvilken, efter vår åsigt, är den rigtiga; men nog lemna de rum för äfven en mindre riktig uppfattning, om man ej är på sin vakt. Det är tydligtvis oemotsägligt, att vid kyrklagstiftning äro tre lagstiftande faktorer (eller hvad man nu vill benämna de tre: Konung, riksdag och allmänt kyrkmöte) erforderliga och alla dessa tre skola vara eniga, om något i den vägen skall blifva verkställt. Det vid ett flygtigt påseende förvillande ligger just i detta. Men lika oemotsägligt anse vi det vara, att de nämnda »tre makterna» icke böra betraktas och uppskattas såsom *jemnställda* med hvarandra. Sådant öfverensstämmer icke med andan i vår författning.

Om *statsmakten* (som strängt taget är *en*) tillkommer *staten*; om *staten*, hvilken med lika nödvändighet måste hafva en *regent* som ett *folk*, består (för att nu hålla oss vid vårt eget land) af *Konung* och *folk*; om det konstitutionella konungadömet hvilat på den grundsatsen, att statens makt, statsmakten (vare sig i afseende på lagstiftning eller annat), icke skall *uteslutande* tillhöra Konungen eller folket, utan fördelas dem emellan efter grunder, hvilka böra vara skäliga med afseende på folkets utveckling m. m. och om hvilka grunder det här ej är tal; om allt detta är gifvet, och om det här, utan vidare utveckling, får antagas, att folkets andel af statsmakten skall påaktas och utöfvas genom dess representanter, så följer, att de lagstiftande makterna hos oss äro: *Konungen* och *folket* (d. v. s. dess *representation*)

och i den strängaste betydelsen således endast *två*. Innan den förändringen genomfördes, hvarigenom ett kyrkmöte kom att få ett ord med i laget vid kyrklagstiftning, var tillämpningen af nyss antydda maktfördelning mera enkelt i ögonen fallande; folket hade dervid samma representation som vid andra tillfällen, då dess makt togs i anspråk. Men genom införandet af det allmänna kyrkmötet har *folkrepresentationen* för den här ifrågavarande lagstiftningen blifvit tvädelad; eller med andra ord, *folkets* lagstiftande makt i de styckena utöfvas *icke* af riksdagen allena, *icke heller* af kyrkmötet allena, utan *båda* dessa, efter särskilda och olika grunder valda och sammansatta representationer för svenska folket måste vara eniga om det beslut, som skall kunna framläggas för Konungen såsom svenska folkets beslut i afseende på en kyrklagfråga. *Konungens* lagstiftande makt står, orubbad af kyrkmötesinstitutionen, kvar till sitt väsen sådan som den varit af ålder; han eger att föreslå kyrklagar för svenska folket, som sedan genom sina organer (= riksdag och kyrkmöte) eger att antaga eller förkasta det föreslagna; han eger å sin sida makten att förkasta eller antaga hvad i den vägen för honom till sanktion förelägges såsom svenska folkets lagligen fattade beslut. Men för att vara ett sådant, måste det vara ett *riksdagens* beslut, som antingen på förhand är samtyckt af *kyrkmötet* eller blifvit det, sedan riksdagen fattade detta sitt beslut om lagförslaget. Kyrkmötet kan nemligen, som bekant är, på förhand hos Konungen anmäla, att det för sin del önskar en kyrklag af visst innehåll och således, om Konung och riksdag antaga en sådan, är kyrkmötets samtycke också på förhand meddeladt. Om en dylik framställning från kyrkmötets sida göres hos Konungen, och Konungen med anledning deraf gör proposition till riksdagen om den af kyrkmötet önskade lagen; och, än vidare, om Konungen till och med, med godkännande af det från kyrkmötet inkomna förslaget, gör detta till sitt på så sätt, att han aflåter sin proposition derom med aflemnande af just kyrkmötets uppställda förslag; får man deraf icke låta förvilla sig vid uppskattningen af kyrkmötets plats vid den lagstift-

ningsoperationen. Det är icke — juridiskt att tala — Konungen och kyrkmötet, som beslutat något gemensamt om den lagen, hvilken derefter framlägges till godkännande af riksdagen, utan det är ett kungligt förslag till riksdagen, om hvilket kyrkmötet på förhand afgifvit *sitt* godkännande. Det vore alltså förhastadt, om man t. ex. antog att Konungens andel i stiftande, ändring eller upphäfvande af kyrklag numera reducerats från en hälft af makten till en tredjedel, eller så; *hans* andel är densamma som före kyrkmötesinstitutionens tillkomst och det är riksdagen som fått maka åt sig, om ock kyrkmötet i dessa frågor icke erhållit för sin del fullt lika stor lott af folkets lagstiftande makt, som bibehållits åt riksdagen; hvilket lätt framgår af lagarne angående deras inbördes förhållande till hvarandra. Härom skola vi emellertid icke nu vidare tala. Om, å andra sidan, hos riksdagen väckes förslag om kyrklag, och riksdagen för sin del antager detsamma, blir detta ej derigenom i skick att kunna öfverlemnas till Konungen för att af honom sanktioneras; riksdagen kan endast lemna det såsom af *den* gilladt och, *om* det, efter kyrkmötets hörande, af detta godkännes. blir det först sådant, att Konungen kan antaga det och sålunda göra det till lag. Det vore tydligtvis en förvänd ordning, om ett sådant af riksdagen till Konungen öfverlemnadt förslag af honom sanktionerades *innan* kyrkmötet godkänt det och efter sanktionen gjordes beroende af kyrkmötets bifall. Konungens sanktion vore då *förtidig* såsom gifven åt ett från folkets sida framlagdt, men ofullständigt förslag. Allt detta kan måhända förefalla en och annan såsom oviktigt; men vi hafva redan nämnt, att vi anse alla *dylika* konstitutionella spörsmål värda sin utredning, och *finns* en särskild anledning till just den här gjorda deri, att *orden* i 87 § 2 mom. R. F. äro mindre väl valda, än de *måhända* hade bort vara. Det heter nemligen: »Har ej förslag, hvarom nu fråga är, före början af riksdagen näst efter *den*, som framställt eller antagit förslaget, blifvit såsom lag genom allmän kungörelse utfärdadt, vare det förfallet, och Konungen underrättat då riksdagen om de skäl, som hindrat förslagets antagande». Om sålunda riksdagen framställer

ett sådant förslag något år, då lagtima kyrkmöte icke infaller, kan Konungen dervid ingenting göra, om han icke vill utlysa *urtima* kyrkmöte i så god tid, att det kan hinna med sin utredning af ärendet, och derjemte tillräcklig tid återstår för Konungen, att, ifall kyrkmötet godkänt förslaget, i föreskrifven ordning låta behandla det då först för Konungen presentabla förslaget, samt derjemte genom allmän kungörelse utfärda det såsom lag (om han nemligen gillat det) och detta »*före början* af riksdagen näst efter den, som framställt eller antagit förslaget». Då bokstafliga tolkningen och tillämpningen är så strängt påhjuden, när det gäller grundlagen (§ 84 R. F.), vilja vi här fästa uppmärksamheten på uttrycket: »*före början*» etc. som begagnas för att begränsa tiden för Konungens s. k. sanktionsrätt i här afhandlade fall. Riksdagsordningen skiljer bestämdt mellan *riksdags början* och *riksdags öppnande*; »Konungen låter offentligen kungöra den af honom för riksdags *öppnande* bestämda tid, som ej må utsättas senare än å femte söckendagen efter riksdags *början*», heter det i 34 § R. O. Det kan nu väl i det stora hela vara temligen likgiltigt om den ene eller andre af dessa tidpunkter utgör gränsen för Konungens handlingsfrihet i dessa stycken; men kasta vi blicken på föregående moment af samma paragraf (87 § R. F. 1:o), finna vi att tidpunkten, inom hvilken Konungen skall hafva sanktionerat och kungjort en civil- eller kriminallag, som icke af honom kunnat sanktioneras under riksdagen, blifvit bestämd till före *riksdagens öppnande*. För civil- och kriminallagarne är således, i detta afseende, längre tid medgifven än för kyrklagar, hvilka dock hafva att under mellantiden passera kyrkmöte innan Konungen får dem till sanktion. Om, som vi förmoda, en ouppmärksamhet hos redaktören af 87 § 2:o bär skulden till denna olikhet, måste numera lagens ord tillämpas såväl för det ena som det andra fallet.

I sammanhang med det anförda skola vi, med läsarens tillåtelse göra ett par anmärkningar, som för öfrigt angå Konungens lagstiftande makt såväl inom kyrklagsområdet som inom civil- och kriminallagarnes områden. Regerings-

formens 88 § bjuder nemligen: »Med förklaring öfver civil- och kriminal- samt kyrklag förhålles som med sådan lags stiftande. De förklaringar, som, till svar på inkomna förfrågningar om lagens rätta mening, Konungen genom dess Högsta Domstol emellan riksdagarne gifver, kunna ogillas af först derefter sammanträdande riksdag, så ock, om förklaring angår ämne, som till kyrklag hörer, af det allmänna kyrkmöte, som efter förklaringens meddelande först hålles, och må dylika förklaringar, der de sålunda ogillade blifvit, ej längre gälla eller af domstolarne iakttagas och åberopas». Och i Regeringsformens 21 § stadgas, att »alla frågor om förklaringar öfver lagen skola hos Konungen anmälas och dess röster deruti inhemtas och beräknas, änskönt han icke i Högsta Domstolens öfverläggningar derom deltagit». Konungens ställning inom Högsta Domstolen erbjuder flera anledningar till anmärkningar i allmänhet; men här skola vi företrädesvis hålla oss vid den inkräktning på hans lagstiftande makt, som de åberopade lagrummen kunna gifva anledning till. Till en början vilja vi framhålla, att enligt 88 § R. F. blifva de af Högsta Domstolen meddelade förklaringarne endast »ogiltiga», om de af riksdagen eller derjemte, ifall fråga varit om kyrklagsförklaring, af kyrkmötet *ogillas*; annars skola de »af domstolarne iakttagas och åberopas». Om fördenskull en kyrklagsförklaring, afgifven af Högsta Domstolen, af den derefter först sammanträdande riksdagen ogillas, förlorar den sin giltighet såsom lag och något yttrande af det allmänna kyrkmöte, som efter förklaringens meddelande först hålles, är icke erforderligt, är alldeles obehöfligt, ty det kan icke leda till någon juridisk påföljd i den vägen. Men äfven om den sålunda afgifna förklaringen af Högsta Domstolen blifver af »först derefter sammanträdande riksdag» gillad, blifver den ovillkorligen gällande såsom lag endast till dess att kyrkmötet afgifvit sitt yttrande öfver densamma; det vill säga, om kyrkmötet *ogillar* den, förlorar den sin giltighet; men om den gillas af kyrkmötet, fortfar den att vara gällande. Detta är konsekvent och riktigt, betraktadt ur dessa folkets representanters synpunkt, såsom

de der äro grundlagsenligt tillförsäkrade om rätten att hafva sitt ord med vid stiftande, förändring eller upphäfvande af kyrklag. Väsentligen olika gestaltar sig frågan, om man vill betrakta den ur synpunkten af Konungens rätt att gemensamt med folket (= genom dess representanter) stifta sådan lag. Denna hans rätt är icke lika väl tillgodosedd genom grundlagens anförda bud. Det är en ganska märklig egenomlighet inom vår konstitutionella ordning att Konungen *kan* och under här omhandlade frågor *skall* träda fram såsom rätt och slätt *en ledamot af en domstol*. Visserligen är han begåfvad med två röster vid röstberäkningen, men detta förändrar icke saken; han är och förblifver dock i sjelfva verket endast en ledamot af ett domarekollegium och kan såsom sådan öfverröstas likaväl som hvilken annan ledamot som helst inom samma collegium. Om vi nu vilja föreställa oss, att en förfrågan om lagens rätta mening inkomme mellan riksdagarne till Högsta Domstolen och att en förklaring med anledning deraf beslötes af pluraliteten; men att denna af *pluraliteten* beslutade s. k. förklaring af *minoriteten* ogillades, och, vi kunna ju göra förutsättningarna ännu mera i ögonen fallande, minoritetens protest just hvilade derpå, att den beslutade *förklaringen* af minoriteten ansågs såsom en *ny lag* i stället för endast en förklaring af gammal lag — hvilken bliver då följden? Naturligtvis bliver den närmaste följden den, att den utfärdade förklaringen måste tjena till efterrättelse, äfven om den vore, hvad minoriteten påstått, i sjelfva verket en ny lag, ända tills den genomgått riksdagens (och, om det gällt kyrklag, äfven kyrkmötets) granskning. Om nu folkets representanter gilla innehållet af den utfärdade s. k. förklaringen, bliver den fortfarande bestående såsom lag. Om vi nu vidare tänka oss, att Konungens två röster i denna lagfråga afgifvits för minoritetens åsigt och att Konungen derjemte, på samma gång han karakteriserat den utfärdade lagförändringen såsom ny lag, uttalat sitt ogillande af förklaringens innehåll, så har emellertid icke förty en ny civil-, kriminal- eller kyrklag blifvit på en omväg stiftad med förbigående af Konungen, såsom *lagstiftare*

och *Konung*, under det att folkets lagstiftande makt icke allenast kommit till sin fulla rätt, utan derjemte (i det tänkta fallet) ensidigt och mot Konungens vilja påbjudit en lag, som enligt grundlagens ord och anda endast bort kunna stiftas af riksdagen (och resp. kyrkmötet) gemensamt med Konungen. Så föder — eller kan åtminstone föda — den ena afvikelsen från det rätta den andra. Konungens rätt och pligt att deltaga i Högsta Domstolens embetsmässiga verksamhet äro icke väl förenliga med hans ställning såsom Konung öfver ett konstitutionellt rike. Det är här icke stället att vidare behandla den punkten inom vår statsrätt; att förslag under förflutna tiden väckts om att ur vår grundlag borttaga den besynnerligheten, är känt, äfvensom att förslagen tillbakavisats på grunder, som synas oss allt annat än fullgiltiga.

34.

Afserkalladt köp om fastighet och lösören, enligt särskild öfverenskommelse, som likväl ej blifvit intagen i köpekontrakt eller köpebref.

Den 27 Februari 1874 upprättades i vittnens närvaro emellan Magnus Andersson i Råmanstorp under Mängen och färgaren Magnus Olsson i Stora Gårdsås dels ett köpekontrakt, hvarigenom Andersson till Olsson för en köpesumma af 4,500 kronor, som vore genom förbindelse betald och därför qvitterades, försålde 11 öre 5 penningar skatt af $\frac{1}{8}$ mantal Mängen jemte alla sina lösören, bestående af möbler och husgeråd, åker och körredskap, kreatur, spanmål och foder, utan att dock i kontraktet utmärktes huru stor del af köpeskillingen på nämnda lösegendom belöpte; dels ett köpebref, deri Andersson, utan att omnämna lösegendomen, förklarade, att han för en bekommen köpesumma af 4,500 kronor till Olsson försålde sin ofvan berörde fastighet på de vilkor, som vore i köpekontraktet bestämda, och med tillträdesrätt

den 14 Mars 1874; samt *dels* en handling så lydande: »Det egendomsköp, undertecknad nedanskrifne dag med Magnus Andersson uppgjort om 11 öre 5 penningar skatt samt all lösöre, enligt kontrakt, ega så väl köpare som säljare före kl. 6 på aftonen d. 1:sta nästa Mars att uppsäga»; varande denna handling undertecknad af begge parterne och bevittnad af samma personer, som bestyrkt köpeafhandlingarne, samt aflemnad till Andersson ofvannämnde den 27 Februari samtidigt med det denne, mot bekommande af köpeskillingsrevers, tillställde Olsson köpeafhandlingarne.

Andersson uttog i Maj 1874 stämning å Olsson till Fryksdals nedre tingslags här.rätt med påstående, att, som Andersson den 28 förutgångne Februari, eller dagen efter köpets afslutande och således inom den bestämda tiden, hos Olsson återkallat köpet, men Olsson icke destomindre satt sig i besittning af lösejendomen och förskingrat en del af densamma samt yttrat afsigt att jemväl omhändertaga fastigheten, köpet måtte förklaras ogildt samt Olsson varda ålagdt ej mindre återställa köpebrevet jemte de lösören, som funnes i behåll, än äfven utgifva godtgörelse för den förskingrade lösa egendomen.

Under bestridande af käromålet anförde Olsson: att genom köpekontraktets och köpebrevets upprättande och dessa handlingars öfverlemnande till Olsson samt Anderssons emottagande af köpeskillingsrevers köpet blifvit definitivt och ovilkorligt afslutadt; att öfverenskommelsen om ömsesidig uppsägningsrätt endast innebure ett förbehåll för säljaren att med begagnande af nämnda rätt framdeles vinna egendomen åter, hvilken öfverenskommelse dock, såsom stridande emot 1 kap. 2 § J. B., vore utan verkan; att denna öfverenskommelse vore ett vilkor, som icke blifvit i köpeafhandlingarne intaget, och sålunda, enligt åberopade §, icke gällande; att, äfven om öfverenskommelsen om uppsägningsrätt skulle kunna anses bindande, Andersson dock icke kunde derpå grunda någon rätt, enär i allt fall någon laglig uppsägning af köpet hos Olsson icke egt rum, utan hade dervid sålunda tillgått, att, då Andersson ofvannämnde den 28

Februari infunnit sig i Olssons drängstuga, hvarest, förutom Olsson, 2 andra personer innevarit, Andersson till Olsson yttrat: »det blir väl ingenting af det vi gjorde upp i går», samt, på fråga af Olsson om anledningen dertill, svarat att hans föräldrar vore emot försäljningen af fastigheten, hvar efter Andersson, ehuru anmodad af Olsson att medfölja till dennes bostad för vidare samtal om saken, aflägsnat sig utan att vare sig återfordra köpeafhandlingarne eller erbjuda sig återställa köpeskillingsreversen.

Andersson anmärkte häremot, att, till följd af öfverenskommelsen om ömsesidig uppsägningsrätt, något definitivt köp emellan parterne icke kunde anses afslutadt förr än uppsägnings tiden obegagnad gått till ända; att, då genom köpeafhandlingarne någon eganderätt till fastigheten sålunda icke kunde anses hafva öfvergått till Olsson, vore ej heller öfverenskommelsen om uppsägningsrätt att betrakta såsom något sådant vilkor, som i åberopade lagrum omförmälles, samt att en skriftligen, i vittnens närvaro upprättad, öfverenskommelse måste anses giltig, äfven om densamma icke i köpeafhandlingarne omförmälles; och förmenande Andersson, att uppsägningen af köpet i fullt laglig ordning egt rum, till stöd för hvilken åsigt han åberopade två vittnen, hvilka intygade, *det ena*: att ifrågavarande den 28 Februari på morgonen Olsson för vittnet omtalat, att han inköpt Anderssons fastighet under vilkor af 2 dagars uppsägnings tid, men tillagt, att han väntade uppsägning från Anderssons sida; att på aftonen vid besöket i drängstugan Andersson till Olsson yttrat: »det vi gjorde upp i går blir nog ingenting utaf, ty mina föräldrar äro emot det»; *det andra vittnet*: att Anderssons ord vid sistnämnda tillfälle fallit sålunda: »det vi gjorde upp i går blir om intet», och att Andersson, på Olssons fråga om anledningen dertill, tillagt, att hans far ej ville tillåta försäljningen; samt begge vittnena *sammanställande*: att under samtalet intet yttrats om återställande af köpeskillingsreversen eller köpeafhandlingarne.

Här:n yttrade i utslag den 2 November 1874: att som oestridigt vore att, sedan parterne den 27 Februari 1874

upprättat skriftlig afhandling, hvarigenom Andersson till Olsson försålt ofvan omförmälda fastighet jemte all sin lösegen-
dom af möbler och husgeråd, åker- och körredskap, ett sto,
sex kor, sju får, en tunna råg, åtta tunnor hafre, sex tunnor
potatis äfvensom allt foder, som då funnes å egendomen,
emot öfverenskommen köpeskillning 4,500 kronor, derå Olsson
samma dag till Andersson utfärdat förskrifning, parterne i
sammanhang dermed öfverenskommit, att en hvar af dem
skulle ega att före kl. 6 på aftonen den 1 nästpåföljande
Mars uppsäga köpeaftalet, samt skriftlig afhandling derom
i tvenne vittnens närvaro upprätta; alltså och då således
förr, än den stadgade uppsägningstiden gått till ända utan
att å någondera sidan uppsägning skett, det aftalade köpet
icke kunde anees hafva blifvit fullbordadt, samt upplyst vore,
att Andersson dagen efter aftalet eller den 28 Februari 1874
uppsagt detsamma, funne här:n ifrågavarande köp icke hafva
kommit till stånd, och förpligtades fördenskuil Olsson att,
emot återbekommande af köpeskillingsreversen och den köpe-
skillning i öfrigt, Olsson kunde hafva till Andersson erlagt,
genast till denne afträda berörda fasta egendom, 11 öre 5
penningar skatt af $\frac{1}{8}$ mantal Mangel, äfvensom återställa
den lösa egendomen eller ersätta densammas värde, som i
brist af åsämjande skulle bestämmas af gode män, dertill
parterne egde utse hvardera en och dessa två den tredje;
och finge parterne, derest de icke åtnöjdes med gode män-
nens beslut, derom särskildt föra talan vid domstol.

Olsson väjdade till *Svea hofrätt*, som i dom den 31
December 1875 sig utlät: att, som hvarken ofvanberörda
parterne emellan upprättade köpekontrakt angående ifråga-
varande egendom eller det af Andersson å fastigheten utfär-
dade köpebref innehölle ens antydning derom, att köpet skulle
få å någondera sidan uppsägas; samt vid sådant förhållande
ofvanomförmälda parterna emellan träffade särskilda öfver-
enskommelse om rätt till uppsägning af köpet icke, emot 1
kap. 2 § J. B., kunde tillerkännas förbindande verkan såvidt
fastigheten rörde; alltså och emedan, i betraktande ej mindre
deraf, att den genom köpekontraktet försålda lösegen-
domen

icke blifvit i köpekontraktet visst värde åsatt, utan den deri bestämda köpeskilling omfattat fastigheten och lösegendomen gemensamt, än äfven deraf att i köpebrefvet, som icke innehölle något om lösegendomen, samma köpeskilling upptagits för fastigheten ensam, antagas måste att lösegendomen ingått i köpet allenast såsom en fastigheten åtföljande tillhörighet, blefve, med ändring af här:rns utslag, Anderssons i saken förda talan ogillad.

Om denna dom förenade sig assessorerne *Moberg* och *Almgren* samt v. här:höfd:ne *Carlson* och *Ahlgren*, den sistnämnde referent.

I afseende på grunderna för beslutet var hofrättsrådet, friherre *Leuhusen* skiljaktig och förklarade, det han instämde i det slut, hvartill hof:rns öfrige ledamöter kommit, på det skäl, att han ansåge köpet i fråga icke vara af Andersson i laga ordning hos Olsson inom öfverenskomna tiden uppsagt.

Andersson fullföljde saken hos Kongl. Maj:t.

N. Rev. (t. f. rev.-sekr:ne *Norberg*, *Cöster* och *Lillieströle*, den sistnämnde föredragande), hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hof:rns dom.

Saken föredrogs den 23 Augusti 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren*, *Cramér*, friherre *Leuhusen*, *Almqvist*, *Rabe*, *von Segebaden* och *Svedelius*), dervid N. Rev:s hemställan bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 19 September 1876.

35.

Upphåfvande af domstolarnes beslut om edgång ålagd *A.*, som yrkat ansvar å *B.* enligt 10 kap. 20 § Strafflagen för det denne egenmäktigt tagit ett smedståd från *A.*; genom hvilken edgång skulle fulltygas, att, då *B.* afhemtade städet, *A.* icke innehade detsamma som lån af *B.*

Efter stämning till Stockholms rådst.rätt yrkade smidesfabrikören C. F. Liljecrantz, att, som smedsmästaren A. Rydström den 2 Augusti 1875 från Liljecrantz' verkstad olofligen bortfört ett Liljecrantz tillhörigt smidesståd, Rydström måtte derfor dömas till ansvar enligt 10 kap. 20 § strafflagen samt förpligtas att återställa städet och ersätta Liljecrantz den förlust, honom tillskyndats derigenom att han af samma ståd varit i mistning.

Vid åtalade tillfället hade tillgått sålunda, att Rydström, åtföljd af en annan person, infunnit sig i Liljecrantz' verkstad, der Rydström tillkännagifvit, att han ämnade hemta städet, såsom honom tillhörigt. Liljecrantz hade dertill svarat, att Rydström kunde taga städet »om han vågade», hvarefter Rydström bortfört städet, dervid Liljecrantz yttrat till de innevarande: »ni ser att Rydström stjälar mitt ståd».

Rydström bestred åtalet på den grund att städet tillhörde honom. Han hade nemligen af Liljecrantz köpt flere smidesståd och ibland dem äfven det nu ifrågakomna. Köpet af sistnämnda ståd hade kommit till stånd på följande sätt: I Juli månad 1874 hade Liljecrantz af Rydström erhållit en penningeförsträckning till belopp af 20 kronor. Kort derefter hade Liljecrantz fått af Rydström låna ytterligare 10 kronor, men dervid hade parterne öfverenskommit, att Liljecrantz skulle anses hafva för berörda 30 kronor till Rydström sålt ifrågavarande ståd, dock med rätt för Liljecrantz att till samma pris återköpa städet. Sedan Rydström flera gånger tillsagt Liljecrantz att ersätta städets värde, om han ville behålla städet, men Liljecrantz icke efterkom-

mit denna tillsägelse, hade Rydström, på sätt förut omnämmts, afhemtat detsamma.

Liljecrantz bestred, att han till Rydström sålt ifrågarande detsamma.

Sedan Rydström till stöd för sin uppgift angående eganderätten till städet företett åtskilliga räkningar samt låtit afhöra vittnen, utlät sig *rådstr:n* genom utslag den 25 November 1875: att, enär genom hvad i målet hörde vittnen intygat och eljest förekommit blifvit åvägabragt sådan bevisning till stöd för Rydströms invändning derom, att det i målet omstämda, af Rydström den 2 Augusti 1875 från Liljecrantz afhemtade smidesstäd, till hvilket begge parterne påstått sig vara egare, vid omförmälda tid endast varit af Rydström till Liljecrantz utlånadt, att edgång till utrönande af huru härmed kunde sig förhålla borde i målet ega rum; förty och då Liljecrantz i den frågan vore att betrakta såsom svarande part emot Rydström, förelades Liljecrantz att med ed betyga, att Liljecrantz, då Rydström förenämnda dag afhemtade det i målet ifrågakomna städet, icke innehade detsamma såsom lån af Rydström.

En ledamot var skiljaktig och ansåg edgång i uppgifna hänseendet lämpligen icke böra åläggas någondera af parterne.

Rydström klagade hos Svea hofrätt. Hans eganderätt till ifrågavarande smidesstäd vore fullkomligt styrkt. Skulle värjemålsed åläggas någondera parten, vore det Rydström, såsom tilltalad.

I utslag den 10 Februari 1876 fann *hofr:n* ej skäl att i *rådstr:ns* utslag göra ändring.

Rydström sökte ändring i domstolarnes utslag.

Målet föredrogs den 31 Augusti 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren*, *Cramér*, friherre *Leuhusen*, *Almqvist*, *Rabe*, von *Segebaden* och *Svedehus*), dervid *H. D.*, då, med afscende å Liljecrantz' i målet instämnda talan, edgång uti ifrågakomna hänseende icke lagligen finge ega rum, fann skäligt att, med upphäfvande af domstolarnes beslut, visa målet åter till *rådstr:n*, som egde detsamma, på anmälan, ånyo företaga och dermed vidare lagligen förfara.

36.

Om vittnesbevisningen och i sammanhang dermed om sakkunnige män, gode män och skiljesmän enligt gällande svensk lag. Kommentarer, jemförelser och anmärkningar.

(Forts. fr. årg. 1876, sid. 352).

Förslaget till *Civil-processordning för tyska riket* föreskrifver icke, att vissa vittnen skola förkastas såsom jäfvice; men medgifver i § 336, att personer, kallade att vittna, få sjelfve vägra att sådant fullgöra, derest de stå i något af följande förhållanden till *endera* parten, nemligen:

1. Förlofvad.
2. Äkta maka, äfven om äktenskapet icke mer består.
3. Den som med *endera* parten är lineæ recta beslägtad, besvägrad eller genom adoption förbunden, eller som i sidolinien är beslägtad till tredje grad eller besvägrad till andra grad, äfven om äktenskapet, på hvilket svägerlaget grundas, icke vidare består.
4. Andelige i afseende på det som vid själavårdens utföning är dem anförtrodt.
5. Personer, hvilka i kraft af embete, stånd eller yrke, (t. ex. rättegångsfullmäktige, advokater, notarier, läkare, chirurger, barnmorskor, apothekare, mäklare) fått sig anförtrodde facta, hvilkas förhemligande erfordras af sakens natur eller är påbjudet genom uttrycklig laga föreskrift.

De under n:o 4 och 5 omnämnda, äfven om de icke vägra att vittnesmål aflägga, få ej höras i afseende på sådant factum, angående hvilket det är uppenbart att den till vittne åberopade skulle öfverträda sin tysthetspligt om han yppade detsamma.

Den, hvilken åt förbemälde andlige eller embetsmän m. fl. har lemnat ett förtroende, kan sjelf medgifva att det anförtrodda får yppas.

Vidare få, jemlikt § 337, vittnesmål vägras:

1. Rörande frågor, hvilkas besvarande skulle medföra en *omedelbar* skada i afseende på förmögenhet, vare sig för vittnet sjelf eller för de i § 336 under 1, 2 och 3 nämnda anhöriga.

2. I frågor, hvilkas besvarande skulle för vittnet eller någon af dess nyssnämnda anhöriga lända till vanheder, eller medföra fara för kriminelt åtal.

3. I frågor, dem vittnet icke skulle kunna besvara utan att röja en konst- eller yrkes-hemlighet.

Deremot innehåller 338 § följande undantag, att nemligen i de förhållanden, som afses i § 336 n:o 1, 2 eller 3 samt i § 337 n:o 1 (se ofvan) den till vittne åberopade icke får vägra att aflägga vittnesmål:

a) rörande uppsättandet eller innehållet af en rättslig handling, vid hvars upprättande han varit tillstådes,

b) i fråga om familjemedlemmars födelse, giftermål eller död,

c) angående facta som röra förmögenhetsangelägenheter inom familjen,

d) beträffande sådana handlingar, hvilka hafva afseende på det omtvistade rättsförhållandet och hvilka den till vittne åberopade sjelf skall hafva verkställt såsom innehafvare af endera partens rätt eller såsom dess representant.

Utan ed få höras enligt 345 §:

1. Personer, som på den tid, då de aflägga sin berättelse, ännu ej hafva fyllt sitt sextonde lefnadsår, eller ock för bristande förståndsmognad eller för förståndssvaghet icke hafva tillräckligt begrepp om edens betydelse.

2. Personer, hvilka enligt Strafflagen ej få vittna.

3. De personer, som enligt § 336 n:o 1—3 (anförvandter) samt § 337 n:o 1 och 2 äro berättigade att vägra vittnesmåls afläggande, *men af denna rättighet icke vilja sig begagna*. Detta gäller dock de i § 337 n:o 1 och 2 nämnda personer endast i det fall att de uteslutande äro åberopade till vittnen rörande sådana facta angående hvilka vittnesmålsvägran eger rum.

Förslaget till *Straffprocess-ordning för tyska riket* i § 42 berättigar till vittnesmålsvägran den tilltalades anhöriga i samma skyldskaps- och svågerskapsgrader som i civil-processordningens § 336 n:o 1, 2, 3 (se ofvan) äro nämnda. Likaså enl. § 43 andelige, i anseende till det som är dem anförtrödt vid själavårdens utöfvande, samt den tilltalades försvarare och offentliga sakförare beträffande det som blifvit dem anförtrödt i denna deras egenskap. Den tilltalade kan dock frikalla dessa från sin tysthetspligt.

Vidare enligt § 44: offentliga embetsmän (äfvén om de icke äro vidare i tjänst) få angående sådana omständigheter, dem de såsom embetsmän äro pligtiga att ej uppenbara, icke aflägga vittnesmål, när deras högsta embetsmyndighet förklarar att vittnesmålets afläggande skulle skada riket eller en förbundsstat. I denna sistnämnda händelse föreligger alltså ett bestämdt förbud; det beror icke på embetsmannen om han vill aflägga vittnesmålet eller ej, hans hörande är absolut otillåtet i slikt fall.

Hvarje vittne eger, enligt § 45, att vägra svar på sådana frågor, hvilkas besvarande skulle blottställa vittnet sjelf eller dess i § 42 nämnda anhöriga för faran af ett kriminelt åtal. Hvad deremot, enligt hvad vi erfarit, § 337 § 2 m. i Civil-processordningen nämner om *vanheder* i detta fall, har straff-processordningen uteslutit, för att ej gå miste om ett viktigt bevismedel i svåra brottmål, och dessutom begreppet »vanheder» kan gifva rum för en godtycklig uppfattning af hvarje särskildt vittne, samt domaren här svårigen kan låta inträda ett objektivt bestämmande, helst detta skulle förutsätta kännedom af omständigheter, hvilka vittnet just vill förtiga.

Utan ed få enligt § 46 höras i brottmål:

1. de i civil-processförslagets § 345 (se ofvan sid. 177) n:o 1 och 2 omnämnda personer,
2. de som misstänkas att vara delaktige i den åtalade gerningen eller att hafva befrämjat eller dolt densamma, eller redan äro såsom sådane dömda.

Anm. På domarens pröfning beror om de i § 42 nämnde anhörige skola höras med eller utan ed.

Detta de tyska lagförlagen.

Vi återgå till vår gällande svenska rätt.

§ 8.

»Gör man jäf, men kan det ej med fullt bevis fästa, ändå att skäl eller omständigheter företes, som det jäf styrka, då skall vittnet höras; men Rätten pröfve, när dom i saken gifves, hvad verkan vittnets utsaga ega må. Nu är den, som jäf gör, ej beredd att sina bevis genast förete; varde ock då vittnet hördt, och lägge Rätten honom, som jäfvet gjort, viss tid före att det bevisa; gitter han jäfvet med fullt bevis fästa, vare vittnesmålet ogildt; har han ej fullt bevis, pröfve Rätten hvad verkan det ega må». K. K. d. 7 Jan. 1830.

Af 6 § i detta kapitel (Rättegångsbalkens 17) hafva vi erfarit, att om jäf anføres mot vittne, må domaren pröfva huruvida jäfvet är lagligt, och gifva särskildt utslag deröfver, samt, enligt 16 kap. 4 § R. B., underrätta parterna att den med utslaget missnöjde skall derom göra anmälan hos Rätten genast eller sist inom nästa dagen tilländagått (i hofrätt inom kl 12 å tredje dagen efter utslagets afkunnande), hvilket missnöje fullföljes genom besvär i sammanhang med hufvudsaken. Ogillar Rätten jäfvet, så afhöres vittnet, om ock missnöje anmäles mot beslutet. Men om, efter anförde besvär, högre Rätt, när hufvudsaken der prövas, gillar jäfsanmärkningen, så varder vittnet för återgångsvittne förklaradt, d. v. s. det aflagda vittnesmålet lemnas utan afseende. Förevarande 8:de § antager 2 fall, det ena att den, som gjort jäfvet, icke kan med fullt bevis ådaga-lägga detsamma, ehuru likväl skäl och omständigheter företes, som gifva styrka åt hans påstående; det andra att han ej är beredd att sina bevis genast förete, utan begär uppskof för detta ändamål. I begge fallen skall, enligt denna §, sådan den lyder i K. K. den 7 Jan. 1830, vittnet höras, och i förra fallet pröfvar Rätten, när dom i saken gifves, hvad verkan som vittnesmålet bör ega. I senare fallet beviljas uppskofvet med föreläggande af viss tid för bevisens anskaffande. Presteras fullt bevis om jäfvet, så ogillas det

aflagda vittnesmålet; har han åter icke fullt bevis, så pröfvar domstolen vid sakens afgörande, såsom nyss är nämnt, hvad verkan bör vittnesmålet tilläggas.

Våra två svenska lagförslag hafva i detta ämne enahanda stadgande som § 8 i 1734-års lag.

Tyska Civilprocessförslaget ålägger den, som vägrar att vittna, skyldigheten att styrka grunderna för sin vägran, öfver hvars rättmätighet domstolen gifver utslag. Påföljderna för *obehörig vägran* att aflägga vittnesmål se årg. 1875, sid. 543.

Äfven det tyska *straffprocessförslaget* stadgar fängelse och böter, ända till 600 mark och kostnadsersättning, såsom medel att tillhålla den obehörigt vägrande att vittnesmål aflägga.

§ 9.

I de saker som å *lif* gå, och andra svåra brottmål må domaren höra den, som jäfvad är, utan ed, der anledning är att dermed ljus i saken få, dock ej föräldrar och barn, äkta makar eller sykon, emot hvarannan, der saken ej angår dråp och mord, hvarom eljest all upplysning saknas. Ej må angifvare, då han uti något brott sin medbrottslige upptäcker, undgå straff för delaktighet deruti. K. F. d. 20 Januari 1779.

Vid denna § anmärkes endast, att den berättelse, som sålunda utan ed afläggas, ingalunda får anses lika med ett vittnesmål, utan endast kan komma att i afseende på den tilltalades fällande utgöra en bindande omständighet. I det föregående hafva vi sett, att angifvare i allmänhet äro, enl. vår gällande lag, jäfvice att vittna, och att, äfven om en tilltalad aflagt en fullständig bekännelse ang. sitt brott, får han dock icke antagas såsom vittne i afs. på sin medbrottslige. Genom stadgandet i slutet af förevarande §, (sådan den enl. K. F. d. 20 Januari 1779 lyder), att den, som är delaktig i ett brott, ingalunda får undgå straff för en sådan delaktighet, derföre att han sina medbrottslige upptäcker, är uttryckeligen upphäfvat hvad *kyrklagen* i 7 kap. 3 § innehåller, hvarest den, som inför embetsman på orten ej allenast upptäcker sig sjelf såsom delaktig i groft brott (crimen læssæ majestatis, förräderi, brand, mord, förgiftning), utan äfven uppenbarar och angifver dem, som med honom i

råd och dåd hafva varit, tillförsäkras om tillgift och befrielse från straffet.

Våra svenska lagförslag medgifva utan inskränkning den, som jäfvig är, att höras utan ed, om nemligen Rätten finner målets beskaffenhet det fordra, och anledning visar sig att genom detta hörande någon omständighet kan utredas, som till ljus i målet tjenar. I motiverna yttras härom, att emedan det just är i mål af *svårare* art, som det kan synas hårdt att af någon äska upplysningar, hvilka skulle kunna leda till en nära anhörigs fällande, har komitéen ej funnit tillräcklig grund för det stadgande, hvarigenom föräldrars och barns, makars eller syskons hörande mot hvarandra till endast sådana mål inskränkes.

Hvilka som enligt *tyska* förslagen få höras utan ed, se härforut under vår 7 §.

§ 10.

Qvinna, så gift som ogift, må ej mindre än man vittne bära; och ej måge the för lönskaläge eller enfalt hor vråkas när the therför plichtat och sedan sitt lefverne bättradt.

Vi hafva i anmärkningarne vid 7 § i detta kap. redan vidrört 10 §:s stadgande angående en sådan qvinnas jäfaktighet att vittna, hvilken fortfarande förer ett lösaktigt lefverne. Förevar. § uppställer såsom en allmän regel, att qvinna, så gift som ogift, må ej mindre än man vittne bära; och hvad särskildt testamentsvittnen beträffar är gen. K. Fkl. d. 21 Dec. 1857 uttryckligen stadgadt att denna regel äfven skall på sådana lämpas, så att qvinna numera är lika godt testamentsvittne som man. Vi veta ock att ordet *man* stundom nyttjas i lagen i stället för *person*, t. ex. i 8 § af förevar. kap. i talesättet: »*Gör man jäf*», i orden bördeman, vederdeloman o. s. v.; men vi kunna hvarken deraf eller af 1857-års ofvannämnda förklaring draga den slutsats att så alltid är fallet. Tvärtom då lagen föreskrifver att något skall verkställas af »*gode män*», äro ej qvinnor antaglige, derest icke undantagsvis sådant finnes i särskildt stadgande *uttryckligen medgifvet*. I detta afseende erinra vi oss t. ex. Å. B.

9: 1, 12: 2, 13: 1, 20: 6, stadgan om skiftesverket i riket; B. B. 9: 1, konkurslagen, R. B. 24: 2; särskilda ställen i Kommunalförfattningarne och i Grundlagarne.

§ 11.

Wachter och the, som Rättens eller Konungens Befallningshafvandes bud och ärende gå, måge sjelfve edeliga witna om thet, som them i thy fall händer, så ock om thet the uträttadt, ther ej andre witne til äro.

Denna § innefattar ett undantag från det allmänna stadgandet i 7 §, att ingen får vittna i egen sak.

Vi märka:

1:o) De särskilda författningar, genom hvilka densammas stadgande utsträcker till tullbetjenter, lotsar, fänggevaldiger, fängvaktare och fängförare, police-uppsyningsmän, police-betjente och hamnmästare i vissa städer, de ordningsmän på landet, hvilka med K:gs befädes konstitutorial äro försedda, militärvakter och skildtposter samt i skogsåverkansmål jägeribetjente. I allmänhet gäller det vittnesmål, som i § omtalas af vakter, och dem som med dessa äga i slikt afs. lika rätt, icke för mera än *half*t bevis (se Kgl. Br. den 4 Juli 1741). Men derest någon uteblifver, som till skjutsning vid truppers tåg behörigen är kallad, och krono- eller socknebetjent med ed styrker, att han verkligen budat den uteblifne, stadgas det i K. F. den 6 Sept. 1842, att sådant skall anses som full bevisning.

2:o) K. Br. den 23 Mars 1738, som tydligen, uppå gifven anledning, förklarar att äfven om vaktkarl eller betjent varit *ensam*, eger §:s stadgande tillämpning, dock bör domaren undersöka hans frejd, samt huru han på sin vakt sig förhållit, och om laga jäf mot honom finnes.

3:o) K. Br. till dåv. Amiralitets-öfverrätten i Carlskrona den 4 Juli 1741, som förklarar dels att lagens stadgande i före. 11:te § tillkommit af den anledning att vakter merendels äro ensamme och böra derföre så mycket mera fredas, som den allmänna säkerheten derunder beror att de, som skola befreda andra, sjelfva njuta skydd och säkerhet, och en sådan vakt eljest, helst nattetid då ingen är tillstädes,

som kunde vittna, skulle saklöst kunna med slag och skällsord öfverfallas, då han står på sin post, från hvilken han ej får aflägsna sig, hvilket i så måtto äfven är tillämpligt på dem som Rättens och Kgs befides bud och ärenden gå, de der ej heller kunna hvar gång taga vittne med sig; dels att ifrågavarande stadgande icke får utsträckas till *embetsmän i allmänhet*, hvilka sällan äro så allena, att icke flera när äro, som kunna intyga hvad som förelupit.

Deremot anser våra två *svenska lagförslag*, såsom vi redan under 7 § af detta kap. anmärkt, äfven embets- och tjensteman samt dennes biträden böra vara ojäfvige att vittna om brott som mot honom vid utöfningen af embetet, tjensten eller ärendet blifvit begånget.

De *tyska lagförslagen* medgifva icke de här ofvan under § 11 nämnde tjenstemän m. fl. rättighet att i denna deras egenskap vägra att aflägga vittnesmål.

§ 12.

Tränger någon at beropa sig å Domaren til witne; thet må ej vägras, och hälle sig tå Domaren ifrån saken.

Vid denna § åberopas följande författningar och Kongl. Maj:ts utslag:

1:o) K. Förkl. den 22 Febr. 1770, hvilken finnes i sammandrag anmärkt i de vanliga upplagorna af Lagboken och utvisar, att det åligger Domaren i detta fall pröfva partens trångmål, och om han icke finner sig böra bevilja partens begäran, gifva utslag deröfver, hvilket utslag är inseparabelt (så att besvär deröfver få anföras endast i sammanhang med hufvudsaken); se anm. vid R. B. 16: 4 samt 17: 8. Finner åter Domaren sig böra bifalla partens begäran, så upphör han med sakens handläggning, och om Rätten ej utan honom är domför, hänvises parten att enl. R. B. 13: 3 begära förordnande för ojäfvig domare. Består domstolen af flera ledamöter, så träda de sålunda jäfvige från domaresätet, och med domstolens kompletterande för det målet förfares enligt R. B. 13: 4.

2:o) K. Förkl. den 22 Febr. 1770, att en domare eller ledamot uti en af *flera* ledamöter bestående Rätt icke får sjelf genom besvär söka ändring i det Rättens utslag, som ansett honom för jäfvig, utan är det enkannerligen partens rättighet, då han skäl dertill företer.

3:o) K. M. utslag den 14 Nov. 1828, som utvisar att sistnämnda stadgande äfven gäller om landtmätare i fråga om egodelningsrätts utslag, hvarigenom han blifvit förklarad jäfvig.

4:o) K. M. utslag den 11 Okt. 1837. I ett mål, der hofrätt ogillade ett beslut af Kgs bef:de, genom hvilket en skogsbetjent entledigades, anförde Kgs bef:de besvär öfver hofrättens utslag, men K. M. förklarade, att detta mål, deri hvarken allmän åklagare eller enskild part fört talan hos K. M., icke kunde till vidare pröfning upptagas.

5:o) K. Br. den 13 Dec. 1769, att om i utmätningssmål en part åberopar landssekreteraren till vittne, bör Kgs bef:de förordna en annan skicklig person att landssekreteraretjensten förrätta och må det sedan ankomma på parten sjelf att låta afhöra landssekreteraren vid vederbörlig domstol.

I våra *svenska lagförslag* gifvas enahanda föreskrifter i detta ämne. Se Lagkomitéens förslag till civil-lag 6 kap. 12 §. Jfr. tyska civilprocess-förslaget § 41. Straffprocess-förslaget § 16.

§§ 13—23.

Från och med 13:de till och med 23:dje §:n handlar förevarande kapitel i 1734-års lag om methoden för vittnens hörande och hvad dermed står i närmaste sammanhang. När en sak förekommer, i hvilken vittnen blifvit åberopade, tillhör det naturligtvis Domaren först att undersöka huruvida svaret medgifver riktigheten af karendens påstående, eller den tilltalade erkänner det brott, för hvilket han blifvit lagförd, i hvilken händelse bevisning ej är af nöden (jfr. dock hvad R. B. 17: 36 nämner om egen bekännelse i brott som å lif gå).

Skulle det inträffa att, på Domarens fråga i *hvad ändamål* en person är åberopad till vittne, parten uppgifver, det

han af vittnet äskar upplysning om ett factum, som tydligen finnes icke stå i någon förbindelse med den förhandenvarande saken, så kan vittnesmål i den delen icke tillåtas af Domaren. T. ex. om någon tilltalat en annan för slagsmål, men åberopar ett vittne, genom hvilket han vill intyga att den tilltalade förer ett lösaktigt lefverne, så kan Domaren icke medgifva ett slikt vittnesmål. Likväl bör härvid förfaras varsamt, enär det stundom, särdeles i civilmål, icke genast kan bedömas hvad inflytande ett factum, som parten vill genom vittne få upplyst, kan hafva på sakens utgång.

Ehuru vittnena i slikt fall icke komma att höras, tillägges dem likväl ersättning för tingsresan. Skall åter vittne höras, så gör sig domaren underättad om vittnets namn, ålder, trosbekännelse, stånd, yrke och hemvist samt åtspörjer vittnet, om det vet med sig något släktskaps- eller annat jäf, eller om parten har något sådant att anföra; dervid Domaren, med särskildt afseende på mindre upplysta vittnen och parter, bör använda sådana ord, som de begripa, och derföre undvika den vetenskapliga, för dem främmande terminologien. Anföras jäf, så höres vittnet öfver jäfsanmärkningen och i öfrigt förhållas efter detta kapitels 6, 8 och 9 §§ (se ofvan). Åsämjas begge parterna att låta en jäfvig person vittna, så beror det (enl. 14 §) på Domaren att tillåta det, om nemligen dels personen är af god frejd (hvilket innefattar något positivt, och således icke blott utmärker de *negativa* egenskaper, som vi under 7 § omnämnt, då vi betraktat de 3 första absoluta jäfven), dels domaren för öfrigt pröfvar jäfvet vara af den beskaffenhet att, med begge parternas begifvande, vittnesmålet likväl må afläggas; hvilket naturligtvis icke får ske i någon händelse, om den till vittne åberopade är vettlös eller saknar det sinnets bruk, hvilket erfordras för uppfattande af den företeelse, hvarom är fråga o. s. v. Söker åter en part, genom hvarjehanda tillställningar, att göra en till vittne åberopad person jäfvig, såsom genom att instämma honom till domstol och dymedelst få honom till sin vederpart, eller genom att för samma ändamål tillfoga honom något med ord eller gerning, och detta partens

uppsåt ådagaläggas, så varder enligt 15 § den åberopade icke dess mindre vittnesgild; hvilket likaledes blir förhållandet om någon på sådant sätt sjelf söker undandraga sig att vittna i en sak. Är den ena af parterna frånvarande när vittnesmål begäres och visar ej laga förfall, så förfäres enligt 20 § i detta kapitel (se i det följande).

När det åberopade vittnet är såsom sådant godkänt, skall detsamma gå vittneseden efter det formulär som 16 § innehåller, likväl med den förändring för judar, att ordet: »Evangelium» ändras till »Lag». Denna ed skall afläggas i begge parternas närvaro, hvarvid likväl observeras hvad 20 § innehåller om vittnens hörande när endera parten är borta utan laga förfall. Vid edgången håller vittnet handen (eller vanligen 2 fingrar) å bok, d. v. s. å den Heliga Skrift. Att dervid i stället begagna Lagboken är ett oskick, för hvilket man icke skäligen bör söka stöd af en äldre författning (K. Förkl. d. 22 Mars 1688). Är vittnets kroppsbeskaffenhet sådan, att det ej kan lägga handen å Bibeln, så blir eden derigenom ingalunda mindre giltig. Är vittnet döfstumt, men kan skrifva, bör det skriftligen uppsätta och underteckna eden. Talar vittnet ett språk, som Domaren ej förstår, och fördenskull tolk måste nyttjas, så bör tolken äfven edeligen bekräfta att hans tolkning är riktig. Fastän 20 § föreskrifver att kändens vittnen skola först höras och sedan svarandens, hindrar dock detta icke, att ju alla i ett mål åberopade och tillstädesvarande vittnen på en gång kunna *aflägga eden*, dervid likväl brukligt är att slutorden: »så sannt mig Gud hjelpe etc.» eftersägas af vittnena efter hvarandra, hvar för sig.

Enligt 26 § i förev. kap. eger *skriftligt* vittnesbörd ej vitsord utan parterna å båda sidor hålla det för gildt eller det besvuret varder. Men denna föreskrift får ingalunda tillämpas på en handling derföre att någon, som bevittnat den, dött eller blifvit jäfvig, eller ej kan tillrättaskaffas att fästa sitt vittnesmål med ed, der ej omständigheter förekomma, som förringa handlingens trovärdighet. Likväl gäller detta, som bekant är, icke om testamenten, ang. hvilka

16 kap. 1 § Ä. B. uttryckligen stadgar, att två gode män *skola vittna*, d. v. s. inför Domstol edeligen bestyrka testamentets riktighet, ehvad det är mundtligt eller skriftligt, så att (derest ej det i nyss åberopade lagrum supponerade sällsynta fall kan styrkas att vittnen ej varit att tillgå) testamentet blir ogildt derest det ej varder inför Domstol beedigadt af begge vittnena. Äfven om det ena vittnet lefver och på sin ed intygar, att jemväl det andra vittnet, hvilket af lidit utan att förut hafva blifvit hörddt, på samma gång var tillstädes och underskref testamentet som vittne, är dock denna handling icke behörigen styrkt. Samma är förhållandet om vittnet blir jäfvigt innan det bevittnat testamentet. Hvar och en testator borde derföre i sin lifstid låta testamentsvittnena för dödsfalls skull edeligen afhöras¹⁾. Med detta undantag har i Sverige lagskipningen i allmänhet följt förenämnde princip i afs. på skriftliga handlingars giltighet, oaktadt de derunder tecknade vittnen icke blifvit edeligen afhörde. Den är i våra två svenska lagförslag (R. B. 1 D. 22 kap. 8 §) bestämdt uttryckt. I motiverna yttras derom: att, då man undantager testamenten, hvarom särskildt är stadgadt, kunna skriftliga handlingar, sedan de en gång blifvit upprättade, icke ensidigt omskrifvas eller förändras. Vore nu en sådan handling ovilkorligen kraftlös för det vittnena ej kunde höras, så hade man ej längre någon säkerhet i dessa handlingar. Om *skriftliga vittnesberättelser* se i det följande.

Det är vanligt att eden afläggas *före* vittnesmålet (promissorisk ed), och orden i vittneseden, hvilka äro satta in futuro (skall vittna, icke skall dölja, skall bekänna och uppenbara), utvisa att denna ordning varit med Lagstiftarens mening öfverensstämmande. Men om ett redan edeligen afhörddt vittne har något att tillägga eller någon ytterligare upplysning af detsamma äskas, behöfver det ej gå vittneseden återigen, utan tager på sin redan aflagda ed hvad det vidare berättar.

¹⁾ Jfr. årgången 1869, sid. 638.

Enligt 17 § beror det på begge parterna enstämmt att »gifva vittnet eden up» d. v. s. att tillåta detsamma vittna utan ed, i hvilket fall vittnesmålet förty är lika kraftigt, eller, som lagen uttrycker det, »gifven ed är lika så gild som gången». Dock får detta ej ske i *grofva* brottmål (för hvilka straffarbete kan ådömas). Har ej *rättegångsfullmäktig* af sin hufvudman fått speciel tillåtelse att eftergifva ett vittne eden, så synes han, i analogi med hvad som för honom gäller i afs. på förlikning (R. B. 15: 7), icke ega dertill rättighet. Hvad beträffar *embets- och tjenstemän*, deribland äfven prester inberäknade (jfr. K. Resol. d. 7 Aug. 1753), så plägar ej vittnesed af dem fordras, då de på aflagd embetsed lemna intyg om hvad som till deras embetsförrättningar hör; men om de i annat fall till vittne åberopas (t. ex. om en prest åberopas att vittna om något, som angår hvad en sjuk, den han besökt, förordnat genom testamente, eller om den sjukes dåvarande tillstånd o. s. v.), så få prester och andre embetsmän lika så väl som medborgare i allmänhet vittnesed aflägga i vanlig ordning. Angående läkarebetyg se Lagsamlingen.

Första momentet i 18 §:n är rätteligen upptaget i detta kapitel, men de öfrige momenterna af denna § samt hela 19 § innehålla *straffbestämmelser*, angående hvilka se Strafflagens 13 kapitel.

Den varning och undervisning, som Domaren enligt förev. 18 § har att meddela vittnet i afs. på edens *vigt* och faran af mened, bör naturligtvis lämpas efter omständigheterna och efter vittnenas olika bildningsgrad, men icke allt för mycket åsidosättas eller vanvårdas. Med urskiljning använd, kan en sådan erinran ej sällan medföra mycken nytta.

Orden *skriflig ed* i 19 § kunna syfta på bouppteckning (Ä. B. 9 kap.; Konkurslagen; förordningar om boskildnad och urarfvagörelse) samt andra uppgifter, hvilka skola med eds förpligtelse underskrifvas.

I begge parternas eller deras fullmäktiges närvaro skola enligt § 20 först kändens vittnen höras och se-

den svarandens, hvarvid iakttages att hvarje vittne höres särskildt, så att ingendera må veta hvad den andre vittnat och således det ena vittnet mindre lätt blifva i tillfälle att, af en eller annan anledning, rätta sitt vittnesmål efter det andras. Är endera parten borta, utan att visa laga förfall, så får den tillstädesvarande låta afhöra sina vittnen, om han det åstundar, och Domaren finner dem ojäfviga. Då Domaren dertill lemnar tillåtelse, bör det likväl alltid ske med öppen jäfsrätt förbehållen den frånvarande parten. Visar deremot den frånvarande laga förfall, t. ex. genom ett inlemnadt läkarebetyg, så afhöres icke hans vederparts vittnen, utan målet uppskjutes. Vid vittnesförhöret bör Domaren först låta vittnet sjelf aflägga sin berättelse. Dervid är icke rådligt att Domaren onödigtvis och i häftiga ordalag tillrättavisar vittnet med den erinran, att hvad det samma berättar, icke hör till saken, utan hellre bör han låta vittnet fritt och obehindradt göra smärre digressioner i sin berättelse, emedan det icke sällan händer, synnerligen bland allmogen, att derest ett vittne afbrytes af Domaren med en hård tillrättavisning, så blir det missnöjdt och döljer hvad till sakens upplysning kan tjena; och man kan dessutom skäligen icke vänta att en obildad skall kunna i sin berättelse fränkilja alla biomständigheter, som äro obehöfliga att omtala. Stundom är det visserligen nödigt att Domaren gör vittnet uppmärksamt derpå, att berättelsen bör hållas inom sina behöriga gränser; men då må det alltid ske med saktmod samt på ett för vittnet upplysande och lämpligt sätt. Till protokollet förer naturligtvis Domaren endast hvad vittnet i sjelfva saken berättat, hvarvid dock mycken försigtighet bör användas, enär det icke alltid är möjligt för Domaren att på förhand veta i hvad mån en af vittnet uppgifven omständighet, hvilken vid första påseendet tyckes vara för saken främmande, kan under målets utveckling tjena till detsammas belysande. Stundom kan det vara af vikt att låta vittnets egna ord och uttryck i protokollet inflyta.

När vittnet aflagt sin berättelse, eger domaren rätt att till vittnet framställa de frågor om en eller annan omständighet, hvilka kunna tariffas. Men dessa frågor böra ej urarta till *suggestion*, d. v. s. böra icke så framställas, att domaren likasom lägger svaret i munnen på vittnet, ej heller vara i annat afseende vilseledande, eller gjorda på ett listigt sätt, så att vittnet narras att säga annat än hvad det verkligen menar. När domaren framställt sina frågor och fått dem besvarade, står det jemväl parterna, hvar i sin ordning, fritt (§ 21) att göra vittnet frågor, men icke direkt, utan genom domaren, på det inga sådana spörsmål må framställas som till saken ej rätteligen höra, eller sådana som äro af den vilseledande beskaffenhet, hvilken vi nyss antydte.

Skulle någon, vare sig part eller annan person, falla vittnet i talet, så tillrättavisas han af domaren i tjenliga ordalag; men om detta ej hjälper, förelägges honom, vid vite, att från ett sådant oskick afstå. Blifver han fälld till vitet, en eller flera gånger, men det oaktadt ej vill upphöra med att falla vittnet i talet och dymedelst söka förvilla detsamma, kan domaren låta bortföra honom från tingssalen medan vittnet aflägger sin berättelse samt sedan i hans närvaro, ifall han är part, låta berättelsen uppläsas.

Fruktar åter domaren, att vittnet (såsom 22 § uttrycker sig) af rädsla eller vördnad för den, han vittnar emot, ej djerfves rent ut säga det vittnet dock vet vara sannt, så tillsäger domaren parterna att lemna tingssalen till dess vittnet afgifvit sin utsaga, hvilken sedan för dem uppläses; dock må, om de det åstunda, vittnet vidare höras i deras närvaro.

Derest vittnet tredskas att svara uppå de af domaren framställda frågor, så må domaren, i analogi med hvad 5:te § i detta kap. stadgar, hålla vittnet dertill genom vite, eller ock fängelse, ifall vittnet ej orkar böta.

Stundom händer det, att ett vittne aflemnar *skriftlig* berättelse, ehuru det sjelf är närvarande. I sådant fall bör domaren, (isynnerhet om vittnet icke sjelf är skrifkunnigt eller sjelf icke förstår att en sådan skrift uppsätta), låta vitt-

net tillika muntligen aflägga sin berättelse, eller ock må han genom lämpliga frågor utröna huruvida skriften öfverensstämmer med hvad vittnet sanningsenligt har att berätta, emär det lätt kan inträffa, att en dylik skrift är stucken vittnet i handen af en part eller annan person, i hvars intresse det ligger att vittnet skall vittna så och ej annorlunda.

Om vittnesmålens uppskrifvande i prot. samt uppläsande skola vi tala vid 28 §.

Ett undantag från den regeln, att vittnen skola *särskilt* höras, finnes i 20 §:s 2 mom., som stadgar att ifall vittnens utsagor äro mörka eller stridiga, så skola de af domaren ställas till förhör emot hvarannan, att sanningen dermed må utletas. Detta vittnenas förhör mot hvarandra kallas *konfrontation* och eger ej lämpligen rum förr, än vittnena erkänt riktiga uppfattningen till protokollet af sina vittnesmål, samt ransakningen är slutad, emedan dessförinnan flera vittnen kunna komma att höras som aflägga stridiga berättelser, då en konfrontation blir behöflig, hvilken gör den förra onyttig. Vid en dylik konfrontation gör domaren vittnena uppmärksamma på det stridiga eller mörka i deras berättelse och uppmanar dem att förklara sig. Det kan vid ett sådant förhör inträffa, att det tillåtes äfven vittnena att genom domaren ställa frågor på hvarandra, för att upphjelpa hvarandras minne eller rätta en irring. Finner domaren konfrontation nödig mellan vittnen som icke äro tillstades, så gifver han utslag derom ungefär af detta innehåll: Med anledning af vittnena A:s, B:s och C:s emot hvarandra stridande berättelser, aktar rätten nödigt att ställa dessa vittnen till förhör mot hvarandra, hvadan målet uppskjutes till 1:sta, (2:dra, 3:dje o. s. v.) rättegångsdagen af nästa i härader infallande laga N. N. ting, då parterna skola sig härställes infinna, svaranden vid förut stadgad påföljd, äfvensom bemärlade vittnen vid vite 00 kronor för dem hvardera, sedan de härom tidigt förut blifvit bevisligen underrättade, nemligen A och B. genom kärandens och C. genom svarandens försorg. Och böra samma vittnen, vid enahanda vite, då vara försedda med vederbörlige prestbevis angående sin frejd och

kristendomkunskap, särskildt med afseende på vittnesedens vikt och betydelse. Att äfven en sådan konfrontation bör anställas i parternas närvaro följer af hvad som är taladt ang. vittnesförhör i allmänhet; och att äfven då vittnenas utsagor böra upptecknas samt för dem uppläsas, skall vid 28 § vidare omnämnas.

Uti förevarande 20 § förekommer ytterligare stadgadt hvilka vittnen som skola ega vitsord när stridiga vittnesbe rättelser förekomma o. s. v., men till detta ämne återkomma vi, då vi i ett sammanhang vilja förklara 24, 25, 26 och 29 §§. Vi öfvergå nu till

§ 23 som handlar om examen testium in perpetuam rei memoriam, eller vittnesförhör för bevisnings åvägabringande i händelse sådant *framgent* skulle behövas, eller såsom förevarande § uttrycker det: »till sanningens styrcko, ther framdeles tränga skulle». Man brukar äfven kalla det: vittnesförhör för dödsfalls skull. Ett sådant får icke anställas ifall rättegång redan är genom stämnings uttagande och kommunicerande börjad angående den sak, i hvilken vittnet åberopas. När ett sådant vittnesmål begäres, efterfrågar derföre domaren först om den sökande har någon rättegång beträffande saken, samt söker derefter utröna huruvida jäf finnes mot de personer, hvilkas afhörande åstundas. Är intet sådant hinder, så resolverar rätten att de få höras med det förbehåll, som i förev. 23 § är stadgadt, neml. att den, som vittnesmålet rör, eger rätt att sedan, när tvist uppkommer, förete sina jäf och påminnelser mot samma vittnen och deras utsagor. När en slik resolution är afkunnad, få vittnena aflägga ed, och vittnesförhöret försiggår i vanlig ordning. Hvad beträffar domstolen, så kan ett dylikt vittnesförhör för dödsfalls skull ske vid hvilken domstol som helst. För kontraktens bestyrkande, och synnerligast vid testamenten (såsom förut är nämndt) vore det önskligt att man mera allmänt, än som sker, lät genast efter deras upprättande för dödsfalls skull afhöra de vittnen, som dem undertecknat. Många rättegångar skulle derigenom undvikas, och många testamenten blifva beståndande, hvilka efter anstaldt klander,

ansars måste förklaras ogiltiga endast af den anledning, att ett af vittnena aflidit före testator, utan att hafva blifvit afhördt. Det är visserligen mest vanligt att vittnesförhör i perpetuam rei memoriam begäras och anställas i *twist*-*ad*; hvilket ock lagen tyckes utmärka med orden: »tå *twist* uppkommer». Men äfven i brottmål kunna sådana förhör blifva behöfliga, ehuru mera sällan, enär efter regeln brott skola *utan uppskof* angifvas. Det kan nemligen hända att någon fruktar blifva framdeles orättvist tilltalad för någon förbrytelse, samt befarar att ett eller flera af de vittnen, med hvilka han kan bevisa sin oskuld, skall aflida eller företaga en lång resa innan rättegång entameras i det målet, hvadan han af denna anledning äskar ett slikt vittnesförhör, hvilket skäligen ej kan förvägras, derest icke jäf fänes mot de till vittne åberopade personer.

Ännu mera sällan kan det förekomma, att en målsägare eller allmän åklagare begär ett sådant vittnesförhör, ty domaren kan i allmänhet i dylika fall förordna, det målet genast skall antingen af målsägaren eller ock af embetets vägnar af actor publicus instämmas, på det beskyllningen må bevisas och den brottslige till straff befordras. Likväl är ej otänkbart att sådana fall kunna inträffa, der äfven en målsägare eller allmän åklagare i brottmål kan för dödsfalls skull få ett vittne afhördt innan rättegången hinner göras såhängig, d. v. s. innan stämningen hinner kommuniceras.

För att visa skadligheten af 23 §:s nyttjande i brottmål, berättas uti Flintbergs Lagfarenhets-bibliotek 4:de delen, p. 509, huruledes för flere år tillbaka vid rådst.r:n i Södertälje afhördes för dödsfalls skull vittnen, som intygade att en hederlig embetsman i Stockholm uppbrutit andras bref och derur tagit penningar; men sedan denne embetsman därefter blifvit till Stockholms kämnarsrätt instämd, yppades snart att vittnesmålen voro falska. Ett af vittnena hängde sig i arresten; de öfrige undergingo laga bestraffning. Ut i samma del p. 527 omnämnes, såsom bevis på angelägenheten deraf att i brottmål sjelfva personen blir framställd (att

identiteten blir styrkt), huruledes den bekante öfversten, sedermera general-majoren och landshöfdingen L. C. Stobée genom flera i hans frånvaro afhörde sammanstående vittnens utsago var förvunnen att hafva talat förgripligen om konung Fredrik den 1:ste till hertigens af Holstein fördel, hvadan Stobée häktades, men innan domen fälldes, blef den åklagade, jemte flera personer, föreställd vittnena, hvarvid det inträffade, *att han ingalunda af dem igenkändes såsom den brottslige*, utan i hans ställe sjelfva angifvaren kaptenen Anders Gyllenroth, hvilken ock för sin falska angivelse blef halshuggen.

Innan vi öfvergå till §§ 24 o. f. om verkan af vittnesbevisningen, bör anmärkas, att § 27 i 17 kap. af 1734-års lag innefattar ett kriminelt stadgande hvarom numera bör ses Strafflagens 13 kap. 1, 4 och 6 §§, samt att § 28 i förstnämnda kap. stadgar, att i protokollet bör antecknas innehållet af vittnenas utsagor, hvarvid uteslutes hvad vittnet kan hafva berättat, som icke till saken hör. Likväl måste denna utgallring ske med noggrann urskiljning, på sätt vi redan vid §§ 20—22 anmärkt. Är ett senare afhördt vittnes utsaga af samma innehåll som ett föregående vittnes, så anmärkes endast detta, utan att denna utsaga behöfver återigen i protokollet upprepas. Efter antecknandet uppläses vittnesberättelserna, och om desamma af vittnena godkännas sådana de äro till protokollet uppfattade, göres särskildt anteckning derom, hvarvid vanligen endast begagnas orden: Uppläst och erkänt. Om åter vid denna justering vittnet gör rättelser, förklaringar eller tillägg, bör jemväl derom anmärkning fullständigt göras i protokollet. Skulle, sedan någon tid förflutit efter det vittnesmålet är aflagdt, men dom i saken ännu ej fälld, vittnet påminna sig något, som bör tilläggas, så må vittnet derom till Rätten ingå med anmälan.

Våra Svenska lagförslag hafva förkortat vittnesedens innehåll, och i afseende på *skriftlig* vittnesberättelse stadgas uttryckligen, att den *ej må uppläsas innan Rätten låtit vittnet jemväl muntlig berättelse göra*. Finnes den muntliga berättelsen i allo instämma med hvad den skriftliga innehåller, skall den senare införas i protokollet. Är vittne stumt eller döft, så att det ej kan afgifva muntlig berättelse eller åhöra uppläsandet deraf, då må skriftlig berättelse gälla, der vittnet sjelf kan författa och uppteckna den och framlemnar den till Rätten. Frågor till sådant vittne framställles jemväl skriftligen och blifva likaså besvarade.

(Fortsättes).

37.

(Insändt).

Beträffande nya skiften i Öfra Dalarne, yttrande till chefen för kongl. civildepartementet d. 14 Nov. 1876, afgifvet af E. POIGNANT.

(Se årg. 1875 af denna tidskrift s. 362 o. f.).

Sedan genom Kongl. Maj:ts remiss den 31 Mars 1875 landtmästeristyrelsens underdåniga utlåtande inforrats i anledning af ett utaf mig den 16 i samma månad, efter uppdrag af då varande chefen för civildepartementet, afgifvet betänkande med förslag, bland annat, till nya skiftens verkställande socknevis i Nås, Floda, Bjursås, Gagnef, Åhl, Leksand, Rättvik, Ohre, Sofia Magdalena, Jerna, Äppelbo, Mora med Wämbus samt Malung; så har landtmästeristyrelsen den 15 Februari innevarande år inkommit med underdånigt utlåtande, åtföljdt af yttrauden i ämnet, afgifna af socknemännen i omförmälda socknar, af kronofogdarna i Vesterdala, Sätters, Ofvan-Siljans och Nedan-Siljans fögderier, af styresmannen vid storskiftesverket jemte tre storskifteslandtmätare samt af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stora Kopparbergs län; och har h:r statsrådet behagat gifva mig del af dessa handlingar.

Det uppdrag, som föranledt omförmälda af mig afgifna betänkande och förslag, har afsett allenast frågan om hvad genom storskiftes och afvittringsverket kunde åtgöras till underlättande af fastighetsböckers upprättande. Vid fullgörande af berörda uppdrag har jag utgått från den jemväl af komiterade, hvilka förut i ämnet sig yttrat, antagna förutläggning, att fastighetsbok borde vara grundad på jordebok, deri hvarje förekommande fastighetslott vore till läge och gränser utmärkt genom hänvisning till skifteshandlingar. Men då den sedermera, den 14 September 1875, utfärdade Kongl. Kungörelsen huru lagfarts- och inteckningsböcker skola in-

rättas och föras, hvilat på andra förutsättningar, hvilka ej påkalla upprättande af sådan jordebok, som nyss är nämnd; torde de af mig föreslagna åtgärderna icke böra, åtminstone för närvarande, anses vara för fastighetsboksinstitutionen behöfliga.

Det lär emellertid icke hafva undgått h:r statsrådets uppmärksamhet, att landtmäteristyrelsen, jemte afstyrkande af hvad utaf mig är vordet föreslaget, uttalat den öfvertygelse, att det skulle lända de storskiftade socknarna till mycket stor fördel, om laga skiften i dem egde rum, samt att giltig anledning ej finnes att, i fråga om skiftesvitsord, bibehålla nu gällande undantagsstadgande för Stora Kopparbergs län¹⁾; hvadan styrelsen ansett sig icke böra underlåta att, ehuru derom icke direkte vore fråga, yttra sin underdåniga mening vara, att samma undantagsstadgande borde upphävas.

Med anledning af hvad landtmäteristyrelsen sålunda yttrat, hvilket yttrande torde få anses innebära godkännaude af den åsigt, att nya skiften inom de ifrågavarande storskiftade socknarna böra efterhand, i den mån ansökningar inkomma, verkställas särskildt för hvarje by eller skifteslag, utan inbördes sammanhang emellan förrättningarna, vågar jag tro mig icke öfverskrida gränserna för min befogenhet, då jag tager mig friheten här närmare utveckla grunderna för min redan i ofvan omförmälda betänkande antydda åsigt om olämpligheten af det tillvägagående, landtmäteristyrelsen sålunda förordat.

Härmed vill jag naturligtvis ingalunda hafva bestridt behovet af nya skiften så beskaffade, att deraf kunna på-

¹⁾ Enligt detta undantagsstadgande, som innehålles i 2:dra punkten af K. K. d. 18 Febr. 1859 ang. besutenhets- och skiftesväsendet i Stora Kopparbergs län, må laga skifte till rubbning af storskifte, som på bekostnad eller med understöd af staten blifvit verkställt, icke företagas med mindre sådant sökes eller medgifves af jordegare innehafvande två tredjedelar eller, under vissa förhållanden, hälften af skifteslagets skattetal; — bestämmelser som verkat derhän att, efter hvad i detta kända är vordet upplyst, fullständigt laga skifte hittills icke mer än i ett enda skifteslag kommit att ega rum, der sådant storskifte föregått, som nu är nämndt.

räknas enahanda fördelar, som laga skiften i allmänhet medföra. Ty ifrågavarande äldre skiften kunna, såsom chefen för landtmäteristyrelsen redan år 1850 yttrat, ej betraktas som oförändrade än som en öfvergångsform, om än af nödvändigaste slag, från tegskifte till laga skifte. Och jag föreställer mig att, på sätt landtmäteristyrelsen jemväl synes hafva antagit, tiden nu är inne för genomförande af berörda förr eller senare onundvikliga öfvergång. Detta antagande vinner äfven stöd af hvad vederbörande embetsmyndigheter i orten anfört. Så har styresmannen för storskiftesverket, med hvilken de i ärendet hörde storskifteslandtmätnarna instämt, yttrat, att han fullkomligt delade min åsigt om behovet af laga skiften inom de före tillämpningen af Kongl. Kungörelsen den 18 Februari 1859 storskiftade socknarna med undantag af Äppelbo, i hvars ställe Wenjans socken ansågs böra ingå, emär utflyttningar der egentligen icke egt rum. Kronofogden i Vesterdals fögderi har ansett laga skiften vara för orten i högsta grad behöfliga; och kronofogden i Nedan Siljans fögderi har anført, att det måste medgifvas, att nytt storskifte skulle för orten blifva af oberäknelig nytta och vinst för jordbruksnäringen. Härtill kommer, att Leksands socknemän, hvilka, vid kommunalstämma i ämnet hörde, afstyrkt det af mig väckta förslaget, dock förklarat sig väl inse behovet och fördelarne af nytt storskifte, der sådant utan allt för stora olägenheter och ingrepp i eganderätten kunde verkställas; att Bjursås socknemän medgifvit ändamålsenligheten af nya skiftens verkställande på statens bekostnad; att Stora Kopparbergs bergslag, såsom egare af omkring en tredjedel af Nås socken, väl icke yrkat laga skifte, men förklarat sig icke hafva något emot att ett sådant inom socknen komme till stånd; att Malungs socknemän, som utan anförande af något skäl, förklarat sig för närvarande icke önska eller underkasta sig den föreslagna delningen, dock förbehållit sig att framdeles, när så kunde synas tjenligt, få sådan ny delning sig medgifven; samt att af socknemännen uti ifrågavarande socknar endast de i Wämhus och Sofia Magdalena uttryckligen bestridt behovet af nytt skifte.

Vid berörda förhållanden och med hänsyn för öfrigt till de upplysningar, som i den af landtmästerstyrelsens chef år 1850 afgifna embetsberättelse förekomma angående beskaffenheten af i fråga varande storskiften, lärer tillräcklig utredning få anses åstadkommen i fråga om *behovet* af nya skiften.

Vidkommande åter frågan om *sättet* eller ordningen för de nya skiftenas verkställande bör ej förbises, att egoblandningen emellan särskilda byar eller skifteslag inom samma socken ej har genom ifrågavarande äldre storskiften upphört, och att denna egoblandning är allt för betydande att kunna genom egouthyten på lämpligt sätt undanröjas. Detta missförhållande, som utan tvifvel eger rum i de flesta om icke i alla de ifrågavarande socknarna, framhålles särskildt för Leksands socken af kommunalstämmans ordförande, som i afgifven reservation mot stämmans ofvan nämnda beslut yttrar följande: »Påståendet att storskiftet vore öfverflödigt, emedan partiella laga skiften skulle kunna erhållas, är en fullkomlig chimère, emedan inom Leksands socken den oeffterrättligaste egoblandning eger rum såmedelst att ett och samma byalag kan hafva större och mindre andelar i tio eller ännu flere fäbodeställen, under det att somliga af dessa fäbodeställen hafva delegare från ett lika stort antal byalag; hvar dan laga skifte inom ett byalag skulle antingen blifva ett nonsens eller ock snart utspinna sig öfver hela socknen för egouthytenas nödvändighet».

Liknande förhållanden, i afseende på egoblandning byarna emellan, hafva såsom bekant är förekommit äfven i andra landsorter, såsom i *Gefleborgs län* och på *Gotland*. Sedan genom Kongl. brefvet den 13 Juli 1836 förordnats, att de, med tillämpning af äldre författningar, inom Gefleborgs län förrättade *sockne- och byalagsskiften* icke finge genom laga skifte rubbas, utan att delegarne derom enhälligt öfverenskommo, dock att derigenom ingen ändring vore gjord i hvad genom skiftesstadgan vore om egouthyten utan sammanhang med skifte förordnadt; så och efter det upplyst blifvit, att de betänkligheter i afseende på tillämpligheten af skiftes-

stadgan äfven för Gefleborgs län, som förut blifvit yttrade och föranlett Kongl. Maj:ts nyss nämnda beslut, snart försvannit, äfvensom att ett icke obetydligt antal laga skiften så väl i Gestrikland som i Helsingland blifvit förrättade inom sådana skifteslag, hvilka innefattat en hel socken eller flere byar, har Kongl. Maj:t, genom nådigt bref den 19 Mars 1839, med upphäfvande af det förra beslutet, meddelat föreskrifter bland annat rörande verkställigheten af laga skifte, som söktes inom sådant af en hel socken eller flera byar betående skifteslag, der gemensamt storskifte föregått. För *Gotlands* län hade genom Kongl. brefvet den 9 Juni 1832 meddelats föreskrift angående orubbligheten af der verkställda storskiften. Uppå sedermera af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, i ändamål af skiftesverkets ordnande inom länet, gjord underdånig framställning har Kongl. Maj:t den 20 December 1850 förordnat, bland annat, att länets socknar borde, med ledning af de i landtmäterikontoret tillgängliga kartor och handlingar samt efter sammanträden med delegarne och undersökning på stället, af landtmätare indelas i vissa skifteslag *på statens bekostnad*, samt att besvär öfver indelningen skulle af Kongl. Maj:ts befallningshafvande upptagas och hos Kongl. Maj:t fullföljas. Vid den föreskrifna skifteslagsindelningen har stundom inträffat, att egor, som redan undergått laga skifte, kommit att ingå i större, mången gång af en hel socken bestående skifteslag, och således äro underkastade nytt laga skifte. Sedan indelning till skifteslag blifvit inom hela länet verkställd och dels vunnit laga kraft dels, efter anförda underdåniga besvär, erhållit nådig fastställelse, har Kongl. Maj:t genom nådiga kungörelsen den 15 Juli 1859 förordnat om laga skiftens verkställande på Gotland med tillämpning af berörda indelning; dock med vissa inskränkningar, och deribland att, i stället för det, genom skiftesstadgan, hvarje delegare i samfällighet tillagda skiftesvitsord, skulle för sådant vitsord inom skifteslag på Gotland erfordras, att yrkande om skifte framställdes eller biträdades af delegare, innehafvande minst en åttendedel af skifteslagets jord; hvarjemte Kongl. Maj:t förklarar sig vilja i särskildt

förekommande fall, der utflyttningar i följd af laga skiften på Gotland kunde, i anseende till ortens förhållanden, visa sig medföra mera än vanlig kostnad, uppå underdånig hemställa taga under nådigt öfvervägande huruvida någon förhöjning af det för sådant ändamål i allmänhet bestämda understöd af statsmedel kunde beviljas de i utflyttningskostnaden deltagande och särskildt den delegare, hvars egolott förut blifvit genom laga skiftesåtgärd utbruten. Men efter det en längre tids erfarenhet ådagalagt, hurusom berörda genom 1859 års kungörelse stadgade inskränkning i afseende på skiftesvitsord verkat i hög grad hämmande på skiftesväsendets fortgång, är densamma numera borttagen genom nådiga kungörelsen den 1 Oktober 1875.

Vidare tillåter jag mig erinra, hurusom laga skiften äro företagna socknevis icke allenast, efter hvad nu är nämndt, inom Gefleborgs och Gotlands län, utan ock, i sammanhang med afvittring, inom tvänne vidsträckta socknar af Norrbottens län, nemligen Öfver Torneå och Pajala. För dessa socknar stadgades genom Kongl. brefven den 12 Augusti 1864 och 10 November 1865, att laga skiften på kronans bekostnad skulle verkställas af afvittringslandtmätnarne emot det att, i *Öfver-Torneå* socken, all under afvittrings- och skiftesförrättningen erforderlig handtlangning samt aflöning till tolkar vid arbetena ute på marken, enligt åtagande, bekostades af socknemännen, och, i *Pajala*, socknemännen jemlikt sitt åtagande skulle utgöra utan ersättning en fjerdedel och mot godtgörelse efter det för hvarje år gällande markgångspris öfriga tre fjerdedelar af all den vid afvittringen och skiftesförrättningen erforderliga handtlangning äfvensom bekosta en fjerdedel af den vid samma förrättningar nödiga tolkning; hvarjemte socknemännen skulle, i enlighet med afvittringsstadgans föreskrift, bestå landtmätnarne husrum, ljus och ved under förrättningarna på stället. Uti Öfver-Torneå socken med dithörande kapellförsamlingar, innehållande en ytvidd af omkring 34½ qv.-mil, blef den år 1860 började afvittringen afslutad 1869, och äro äfven laga skiftena derstädes numera fullbordade. I Pajala socken, hvars vidd är be-

räknad till omkring 55 qv.-mil, pågår afvittringen, som börjats år 1864.

I betraktande af sålunda inom Gefleborgs, Gotlands och Norrbottens län vunnen erfarenhet samt hvad för öfrigt i detta ärende blifvit utredt, vågar jag fortfarande vara af den mening, att laga skiften böra och, utan allt för stora svårigheter, kunna verkställas *socknevis* i de ofvan omnämnda storskiftade socknarna i Öfre Dalarne, med undantag möjligen af Äppelbo.

De svåra olägenheter, som laga skiften i vissa orter ockligen medfört — såsom högst betydliga, för delegarne oskäligt betungande, kostnader; hinder för nödig och nyttig skogsafverkning till afsalu under pågående skifte; skogsförödelse i följd af skiftet — skola visserligen efter mitt förmenande äfven här uppkomma, derest, i följd af upphäfvande endast af gällande undantagsstadgande i fråga om skiftesvitsord, laga skiften komma att verkställas af enskilde landtmätare särskildt för hvarje byalag och med tillämpning, utan någon förändring, af föreskrifterna i skiftesstadgan och arvdestaxan, men äro ingalunda oskiljaktiga från skiften, som under förutsättning af jemkning i några af skiftesstadgans föreskrifter, skulle genom statens försorg för hvarje socken i ett sammanhang företagas och utföras. Till ådagaläggande häraf torde blott behöfva påpekas följande omständigheter.

Hvad först angår kostnaden, synes väl denna uppgå till en ganska stor summa, då fråga är om skiftande af en hel socken. Men gifvet är, att skifteskostnaden för hvarje by och hvarje delegare varder lika stor, *om icke större*, i fall skiftena verkställas efterhand, inom hvarje by för sig, än om de göras samtidigt för hela socknen; och att kostnaden skall vara vida mer betungande, då den samma, såsom fallet är vid laga skiften i allmänhet, måste gäldas dels under pågående skifte och dels omedelbart efter skiftets slut, än då penningutgifterna, på sätt vid socknevis skeende skiften kan ega rum, bestridas genom amorteringslån, hvars gäldande ej

behöfver taga sin början förr än skiftet är fullbordadt och de välgörande verkningarna deraf begynna göra sig gällande.

Till närmare belysning af kostnadsfrågan får jag åberopa bifogade af en erfaren landtmätare uppgjorda approximativa kalkyl öfver beloppet af landtmäteri-arvode för laga skiften å hela området af Leksands socken med det före år 1875 dit hörande Siljansnäs pastorat, — ett område hvars skiftande dock måste, i anseende till inegornas betydliga vidd, medföra jemförelsevis mycket större kostnader än skiftandet af någon annan af de i fråga varande socknarna, hvilka dessutom hvar för sig, med undantag af Mora och Malung, äro till arealen mindre än Leksand med Siljansnäs. Enligt omförmälda kalkyl skulle landtmäteri-arvodet för laga skiften å hela området, utgörande 250,300 tunnland eller nära 11 kvadrat-mil, deraf antagligen omkring 60,000 tunnland äro att hänföra till inegor, uppgå till 493,425 eller i rundt tal 500,000 kronor. Men då gällande arvodestaxa är beräknad för enskilde landtmätare, hvilka ej alltid kunna påräkna full sysselsättning, torde kostnaden, i händelse skiftena komme att verkställas genom statens försorg, kunna, såsom ock skett i Öfre Torneå och Pajala socknar, betydligt nedsättas. Åtminstone kunde väl staten icke behöfva betinga sig den genom Kongl. kungörelsen den 12 December 1873 skifteslandtmätarne tillsvidare tillagda arvodesförhöjning af 25 procent. Om denna förhöjning ej egde rum, skulle beloppet af i fråga varande landtmäteriarvode utgöra omkring 400,000 kronor. Ett amorteringslån till detta belopp skulle, under antagande af årlig ränta och kapitalafbetalning af tillhoppa 6 procent, för socknemännen medföra en årlig utgift af allenast 24,000 kronor eller icke fullt 0,7 procent på det belopp 3,537,070 riksdaler, som utgör taxeringsvärdet för år 1870 af den fasta egendomen inom Leksands och Siljansnäs socknar. För den händelse att det i fråga satta amorteringslånet ansåges böra tagas så stort, att deraf må kunna gäldas icke blott det nu beräknade landtmäteri-arvodet för sjelfva skiftet, utan ock kostnaderna för skogsliqvid, för gode mäns arvode och för all erforderlig handtlangning, hvilka kostnader torde kunna

beräknas till högst 200,000 kronor, skulle likväl den årliga räntan och amorteringen komma att stanna vid ungefär en procent af fastighetsvärdet. I sammanhang härmed må anmärkas, att då, enligt kalkylen, hela det stora arbetet skulle, i fall ett antal af 20 landtmätare antoges för skiftenas samtidiga verkställande, kunna fullbordas inom 8 till 10 år, så lider det intet tvifvel, att minst ett halft århundrade skall ätgå för samma skiftens utförande, så vida de ej skola företagas annorledes än efter särskilda ansökningar af delegare inom hvarje by.

Vidkommande dernäst frågan om skogsafverkning till afsalu under pågående skifte, bör märkas, att enligt 14 § skiftesstadgan förordnande för landtmätare att verkställa laga skifte skall, derest skog finnes å egorna, innehålla förbud för delegarne att skogen till afsalu nyttja, innan skiftet blifvit afslutadt och tillträde af lotterna skett; dock att, om skogen är något bruk eller annan inrättning till understöd med timmer, ved eller kol anslagen, det vanliga skogsbeloppet må under förbudstiden af delegarne gemensamt, efter hvars och ens egolott eller hemmantal i skifteslaget, till det anslagna behovet afverkas. Hufvudsakligen enahanda stadgande har ock gällt för storskiften, enligt 79 § i Kongl. förordningen om landtmäteriet den 12 Augusti 1783, der stadgandet motiveras dermed, att skogen i synnerhet plägar missvårdas och förödas, sedan den till delning blifvit utställd, och trist sig derom emellan grannarna yppat.

Att inskränkning i dispositionsrätten till skogen *under blifvande skiften* i Öfre Dalarna ej kan undvaras, så vidt angår ungsbogen, är alldeles uppenbart; helst nästan all skogsmarken i de ifrågavarande socknarna är duglig endast till skogsväxt, och större vidder, i fall de *kallhuggas* utan att om återväxt *ofördröjligen* genom sådd eller plantering drages försorg, varda för framtiden odugliga äfven till frambringande af skog. Härtill kommer, att vid de efter storskiftets slut verkställda åbodelningar å skogen skiftena ofta fått så ytterst ringa bredd, att der växande, af egaren möjligen spard skog, i fall grannarnes skiften å ömse sidor till

större vidd kalhuggas, måste snart förstöras genom stormars och insekters härjningar; vid hvilket förhållande skogsmarkens ödeläggande, som ostridigt är ett missbruk af *egen rätt*, äfven innebär ett otillbörligt ingrepp i *andras*. Dylika farhågor kunna, åtminstone hvad Leksands socken angår, så mycket mindre anses ogrundade, som socknemännen sjelfve i sitt ofvan berörda yttrande omförmålt »de ofantliga skogs-försäljningar, som synnerligast på senare åren egt rum, dels med *fri* och dels med dimensionsafverkning».

I fråga åter om den mogna skogen eller träd, som uppnått de dimensioner, vid hvilka mogenhets-åldern kan anses hafva inträdt, torde, vid det förhållande att samfällighet i skogsmarkens nyttjande ej eger rum, svårigen kunna anföras något giltigt skäl för sådan inskränkning i afverkningsrätten, som för ungskogen synes vara af behovet påkallad. Dock måste naturligtvis, i anseende till blifvande ståndskogsliqvid, afverkningen äfven af mogen skog hvilat under någon tid. Men denna tid behöfver ej vara lång. I fall det stadgas, såsom enligt 79 § af 1783 års landtmäteriförordning var föreskrifvet, att ståndskogens värdering med upprättande af liqvid delegarne emellan skall utgöra en särskild förrättning, som tager sin början först efter skiftet, lär förbud mot saluafverkning af den mogna skogen ej behöfva ega rum förr än efter skiftets slut, och då icke för längre tid än som åtgår för ståndskogs värdering och liqvid.

Beträffande slutligen den skogsförödelse, laga skiften mången gång medfört, så torde denna varit orsakad *dels* af ståndskogsersättnings uttagande i skogsförnödenheter, *dels* och i *synnerhet* af jordegarnes behof att anskaffa medel för bestridande af skifteskostnaderna. Den senare orsaken skulle förfalla, om kostnaderna komma att bestridas hufvudsakligen genom amorteringslån. Och ståndskogsersättnings utgående i skogsförnödenheter torde kunna till det mesta undvikas, så framt tillämpning verkligen sker af föreskrifterna ej mindre i 78 § 3 mom. skiftesstadgan, att den, som sin skog framför de öfriga sparat och vårdat, skall vara berättigad att den bättre delen, så vidt möjligt är, på sin lott

behålla, än äfven i stadgans 101 §, angående ståndskogsensättnings bestämmande företrädesvis i penningar; föreskrifter hvilkas tillämpning — likasom efterlefnaden af gällande bestämmelser i öfrigt — kan säkrare ernås, då skifte sker genom statens försorg, än då det verkställles af enskild landtmätare utan någon förmans tillsyn vid utförandet.

Till sist må erinras, att i alla de storskiftade socknarna i Öfre Dalarna skogsmarken blifvit efter storskiftets slut mellan åboerne fördelad genom förrättningar, verkställda af skifteslandtmätare, särskildt för hvarje by; att vid dessa så kallade åbodelningar skiftena ofta, i uppenbar strid med gällande skiftesstadga, erhållit högst oformlig figur af milslång utsträckning och några hundra fots bredd eller ännu mindre; att förrättningarna emellertid icke sällan blifvit i egenskap af laga skiften fastställda af egodelningsrätt; att häraf mången gång skulle uppstå hinder för nytt skifte å skogsmarken, så framt, med upphäfvande allenast af det för Stora Kopparbergs län gällande undantagsstadgande i afseende på skiftesvitsord, föreskriften i 3 § af nu gällande skiftesstadga, angående beståndet af fastställda laga skiften, kommer att oförändrad derstädes tillämpas; samt att i sådant fall de nya skiftenas ändamål skulle i väsendtlig mån förfelas.

Approximativ kalkyl öfver beloppet af landtmäteriarvode för »laga skiften» å hela området till Leksands socken med Siljansnäs, Djura och Gopa, upprättad enligt 1867 års taxa med dervid gjorda ändringar:

Hela arealen utgör,	Inegor:	60,000	T:d =	336,000	Ref.
	»	Utegor:	169,300	» =	948,000 »
	»	Imped.:	21,000	» =	117,600 »
		<u>S:ma:</u>	<u>250,300</u>	<u>» =</u>	<u>1,401,600</u> Ref.

Egofigurernas antal å Inegorna	150,000	
» Utegorerna	320,000	470,000.

Egototternas antal beräknas till ..... 2,500.
och byarne utgöra minst 76 stycken.

Om 10 st. landtmätare sysselsätts med mätningen, så åtgå för inegorna, 4 år (1,600 T:d per år och per man.) och för utegorna 2 år (16,000 T:d per år och per man.), samt för graderingen och egouthytarna 2 år, för delningen 4 à 5 år, för besigtningar och värderingar för utflyttningarna 1 år, för utstakning och rörläggning 3 år, för afskrift af skifteshandlingarna $1\frac{1}{2}$ år och slutligen för skogsliqviden 3 år = tillsamman $20\frac{1}{2}$ år.

Om antalet landtmätare ökas till 20 och om liquidier, afskrifter och dylikt arbete verkställles vintertiden, så torde hela socken kunna laga skiftas på 8 à 10 år.

Mättnings- och uträkningsarvodet beräknas till följande belopp:

För tomter och åker i tomtskalan:

90,000 qv.-ref à 16 öre	14,400: —	
» äng och odlingsmark i tomtskalan		
246,000 qv.-ref à 11 öre	27,060: —	
» egofigurer 150,000 st. à 18: 7	28,050: —	69,510: —
» skogsmark i skogsskalan, 948,000		
qv.-ref à 5 öre	47,400: —	
» impedimenta i skogsskalan 118,000		
qv.-ref à 4 öre	4,720: —	
» egofigurer 320,000 st. à 18: 7	59,840: —	111,960: —

Summa mättnings- och uträkningsarvode ..... 181,470: —

För egograderingen $\frac{1}{4}$:del af mät-

ningsarvodet	34,000: —
» egouthytarna d:o d:o minst.....	25,000: —

*För delningen emellan 2,500 lotter
med 2:ne lotter i inegor och en lott
utegor:*

För 2,500 lotter (i tomt och åker 36

ref) à 12 kr. lotten	30,000: —
Transport	89,000: —

Transport	89,000: —	
För 2,500 lotter (i äng och odl. 98 ref) à 21 kr. lotten	52,500: —	
• 2,500 lotter (skogsmark 380 ref) à 24 kr. lotten.....	60,000: —	
• 470,000 egofigurer à 12 öre.....	56,400: —	198,900: —
• besigtningar och värderingar för utflytt.	30,000: —	30,000: —
• utstakning af 16,000,000 fot skiftes-linier i skoglös mark à 94 öre 1,000:det.....	14,040: —	
• d:o 18,000,000 fot d:o i skog à 1: 87 krona	33,660: —	47,700: —
• rörläggning af 25,000 råstenar à 62 öre ...	15,500: —	
• afskrift af 6,000 ark skifteshandl. à 1: 25...	7,500: —	
• kungörelser och kallelser	355: —	
• resor fram och åter hvarje år à 10 mil	12,000: —	12,355: —
Summa landtmäteriarvode	493,425: —	

38.

Om bättre rätt till lösegendom, som hos en pantlånare blifvit tagen i mät.

Sedan pantlånaren C. J. Pettersson efter stämning till Stockholms rådst.rätt yrkat åläggande för pantlånaren C. J. Tillqvist att till Pettersson utgifva 3,728 kronor 77 öre jemte ränta, förordnade, uppå ansökning af Pettersson, öfverståthållareembetets kansli, genom resolution den 26 Juni 1874, tvenne exsekutionsbetjente att hos Tillqvist uppteckna, värdera och, intill dess omförmälda fordringsanspråk blifvit slutligen pröfvadt eller annorledes förordnades, i qvarstad

sätta så mycket af Tillqvists lösa egendom, som kunde motsvara fordrade beloppet. Den 3 Juli 1874 upptecknades, värderades och sattes i kvarstad åtskilliga hos Tillqvist befintliga lösören, af hvilka en del, bestående af andra personer tillhöriga, hos Tillqvist pantsatta effekter, upptecknades till endast de belopp, för hvilka de blifvit belånade. Den sålunda i kvarstad satta lösegendomen upptogs till ett värde af 4,077 kronor 85 öre. Öfver kvarstadsförrättningen klagade enkan M. G. Ljungberg hos öfverståthållareembetets kansli med förmälan att lösörena tillhörde henne eller blifvit hos henne pantsatta; men öfverståthållareembetets kansli hänvisade enkan Ljungberg till domstol och förordnade, att kvarstaden skulle fortfara tills vidare och intill dess domaren sig utlåtit eller annorledes förordnades. Detta beslut blef af Svea hofrätt fastställt genom dom den 18 Augusti 1874, som vann laga kraft.

Den 24 Augusti 1874 försattes Tillqvist i konkurs, som börjades den 17 i samma månad.

Sedan uti ofvanomförmälda rättegång emellan Pettersson och Tillqvist rådst.r:n genom dom den 5 Oktober 1874 förpligtat Tillqvist att till Pettersson utgifva det af honom fordrade beloppet jemte ränta, så instälde sig exsekutionsbetjenterna W. Helén och G. Lindroth, på grund af vederbörandes exsekutorialordres, den 16 i sistnämnda månad uti Tillqvists bostad i huset n:o 30 vid Skomakaregatan i Stockholm för att uttaga Petterssons fordran, uppgående till 3,945 kronor 75 öre förutom utmätningsskostnader. Dervid uppgaf Tillqvist, att han hvarken kunde betala skulden eller hade någon lösegendom till utmätning; men på anhållan af Pettersson, att den med kvarstad belagda egendomen måtte i mät tagas, utmättes dels lösegendom till värde af 267 kronor och dels den lånesumma med ränta, hvarför annat gods till värde af 891 kronor var pantsatt. Det utmätta godset bortfördes från Tillqvists bostad.

I November 1874 uttog enkan Ljungberg till rådst.r:n stämning å Pettersson jemte Helén och Lindroth, med yrkande, att som ofvanberörda utmätning skett i enkan Ljungbergs

bostad samt af det utmätta godset den till 267 kronor värderade löseegendomen tillhörde enkan Ljungberg och de öfriga lösepersedlarne, hvilkas lånevärden jemte ränta äfven utmätts, blifvit hos henne pantsatta, utmättningsförrättningen måtte upphävas och det i mät tagna godset till henne återställas.

Sysslomännen i Tillqvists konkurs, kammarmusikus F. W. Zimmerman och kanslisten F. T. Bonnedal, yrkade efter stämning å Pettersson jemte Helén och Lindroth, att, derest enkan Ljungbergs omförmälda talan ej kunde bifallas, utan den i mät tagna egendomen borde anses vara Tillqvist tillhörig, den för Petterssons räkning gjorda utmätningen måtte, såsom verkställd först efter det Tillqvists konkurs börjat, förklaras vara utan verkan och den utmätta egendomen öfverlämnas till konkursmassan.

Helén och Lindroth uppgåfvo, bland annat, att enkan Ljungberg, som anträffats i den lägenhet, der utmätningen skett, vägrat gifva anvisning å det i qvarstad satta godset, under påstående att det tillhörde henne, men att Helén och Lindroth innehaft bevis derom, att Tillqvist skattade för den på stället idkade pantlånerörelsen.

Enkan Ljungberg åberopade *dels* en den 1 Juli 1871 upprättad handling, enligt hvilken Tillqvist emot viss lön och andra förmåner antagits till föreståndare för den pantlånerörelse, enkan Ljungberg öppnat uti en af henne förhyrd lokal inom egendomen n:o 30 vid Skomakaregatan, *dels ock* ett den 7 Augusti samma år emellan henne och Zimmerman upprättadt kontrakt, enligt hvilket enkan Ljungberg till den 1 April 1875 förhyrt ifrågavarande lägenhet.

Pettersson bestred, att den utmätta egendomen tillhörde enkan Ljungberg, samt företedde den af Tillqvist med ed fästade, till konkursdomstolen ingifna förteckning å hans tillgångar och skulder, i hvilken förteckning den utmätta egendomen ej fanns upptagen. Pettersson yrkade *dels* att Tillqvist måtte i målet höras med anledning deraf att han ej uppgifvit eller afträdt ifrågavarande egendom, *dels ock* att,

då Pettersson, på sätt han äfven styrkte, i Tillqvists konkurs bevakat fordran under yrkande om förmånsrätt ur samma egendom, förevarande mål måtte förklaras hvilande, till dess konkursdomstolen i saken dömt.

Sysslomännen bestredo detta yrkande.

Genom dom den 22 Februari 1875 utlät sig *rådstr:n*: att emedan uti förevarande sak ej mindre enkan Ljungberg än äfven sysslomännen i Tillqvists konkurs, å konkursmassans vägnar, väckt anspråk på återbekommande af det gods samt den lånosumma, jemte ränta, å åtskilliga pantsatta effekter, som, till ett uppskattadt sammanlagdt värde af 1,158 kronor, den 23 Oktober 1874 uti huset n:o 30 vid Skomakaregatan tagits i mät för en Petterssons enligt *rådstr:n*s dom den 5 Oktober 1874 och öfverståthållareembetets kanslis exsekutorialordres af den 16 i samma månad hos Tillqvist egande fordran å tillhoppa 3,945 kronor 75 öre, utom utmättningskostnader, samt enkan Ljungberg af den tvist som vid konkursdomstolen kunde vara anhängig i anledning af Petterssons i konkursen gjorda yrkande om förmånsrätt i det, som utmätt blifvit, icke lagligen vore förhindrad att för närvarande påkalla pröfning af sin berörda instända talan, vid hvilket förhållande det icke heller borde betagas konkursmassan att, utan afvaktande af nyssnämnda tvists utgång, i saken bevaka den rätt i afseende å det, som i mät tagits, hvilken kunde konkursmassan tillkomma, funne *rådstr:n*, som ansåge något hinder för pröfning af de i saken framställda yrkanden icke förefinnas deruti, att Tillqvist personligen icke blifvit i saken hörd, de af Pettersson i omförmälda hänseenden gjorda invändningar icke förtjena afseende, utan förtoges saken till afgörande;

och enär ej ifrågasatt blifvit, att det i utmätningsinstrumentet uti 23 poster först upptagna, till 267 kronor uppskattade gods skulle vid utmätningstillfället varit någon annan tillhörigt, än antingen enkan Ljungberg eller Tillqvist, och ej heller att de belopp, tillhoppa 891 kronor, för hvilka det derefter i utmätningsinstrumentet förtecknade gods såsom panter för lemnade lån, efter antagliga lånevärdet, upp-

gifvits häfta, skulle varit försträckta af någon annan, än antingen enkan Ljungberg eller Tillqvist; alltså och då, ehuru till stöd för konkursmassans talan förekommit att, enligt hvad Helén och Lindroth, hvilka förrättat utmätningen, uppgifvit och obestriddt blifvit lemnadt, Tillqvist skattade för den i lägenheten, der utmätningen skedde, jdkade pantlånerörelse, enkan Ljungberg likväl genom de af henne i saken företadda handlingar, nemligen dels ett med Zimmermann upprättadt hyreskontrakt, på grund hvaraf enkan Ljungberg från den 1 Oktober 1871 innehaft och intill den 1 April 1875 egde begagna den lägenhet, hvori, såvidt uppgifvet blifvit, utmätningen skett, och dels en den 1 Juli 1871 daterad handling, modelst hvilken enkan Ljungberg förklarar sig antaga Tillqvist till föreståndare för den af henne i ofvannämnda egendom inrättade pantlånerörelse mot i handlingen utfäst godtgörelse, desto heldre måste anses hafva visat bättre rätt till det gods, som blifvit i mät taget, äfvensom till de mot pant af det öfriga i utmätning sinstrumentet förtecknade godset lemnade, jemväl utmäta försträckningsbe-
lopp, som Tillqvists konkursmassa å sin sida ej, utom hvad ofvan förekommit, ådagalagt något förhållande, på grund hvaraf antagas finge, att det som utmätt blifvit och hvilket för öfrigt ej i den till konkursdomstolen inlemnade, af Tillqvist med en fästade förteckning å hans tillgångar upptagits, tillhörde Tillqvist; förklarades, med ogillande af Zimmermans och Bonnedals, å Tillqvists konkursmassas vägnar, i saken förda talan, enkan Ljungberg utan hinder af den verkställda utmätningen berättigad att efter tillsägelse hos Pettersson samt hos Helén och Lindroth få till sig å af enkan Ljungberg anvisadt ställe i Stockholm, på Petterssons bekostnad, återställt allt det i utmätning sinstrumentet förtecknade gods, med undantag af de persedlar bland det pantsatta godset, hvilka kunde visas hafva blifvit behörigen utlösta och i afseende å hvilka det åläge Helén och Lindroth att för de in-
flutna pantskillingarne till enkan Ljungberg vid anfordran redovisa.

Såväl Pettersson som Zimmerman och Bonnodal vädjade till Svea *hofrätt*, som uti dom den 27 April 1876 yttrade, att, hvad anginge af Pettersson hos hof:r:n framställda anhängan om vittnesförhör, så emedan Pettersson icke ens namngifvit de personer, hvilka han önskade få såsom vittnen hörde, kunde berörda anhängan icke bifallas; samt att, beträffande sjelfva saken, hof:r:n pröfvade rättvist fastställa rådst:r:ns dom.

I denna dom sökte Pettersson ändring med anhängan tillika att få en mängd namngifne personer på ed hörde till bevisning derom att ifrågavarande egendom tillhörde Tillqvist och ej enkan Ljungberg.

I afgifvet betänkande hemställde *N. Rev.* (rev.-sekr:ne *Fåhræus*, föredragande, och *Lagergren* samt t. f. rev.-sekr. *Westman*), att Kongl. Maj:t måtte, med afslag å Petterssons begäran om vittnesförhör med uppgifne personer, pröfva rättvist fastställa hof:r:ns dom.

Saken föredrogs den 27 September 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren*, *Almqvist*, *Bolin*, *Rabe*, *Huss*, *von Segebaden* och *Svedelius*), dervid just.rådet *Huss* förklarade, att han ansåge det icke böra förvägras Pettersson att få af honom såsom vittnen åberopade personer, derest de ojäfviga befunes, på ed i målet afhörda; hvaremot *H. D:s* öfrige ledamöter voro beredde att saken i befintligt skick till afgörande företaga.

Beträffande sjelfva saken biföllo *H. D:s* fleste ledamöter *N. Rev:s* betänkande.

Just.rådet *Rabe* yttrade: »Enär icke ådagalagdt är, att frågan om eganderätten till omstämda utmätta gods blifvit af öfverståthållareembetet förvisad till domaren, och, efter mitt omdöme, det följaktligen, enligt 1 kap. 1 och 2 §§ samt 7 kap. 3 § U. B., icke tillkommit rådst:r:n att till pröfning upptaga enkan Ljungbergs emot Pettersson jemte exekutionsbetjenterna Helén och Lindroth instämda påstående, varda domstolarnes beslut i sjelfva saken, såvidt Pettersson emot desamma fullföljt talan, af mig undanröjda».

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 31 Oktober 1876.

39.

Afslutadt skogsafverkningkontrakt på 50 år, afslutadt af moder, såsom förmyndare för sin son.

Till Refsunds tingslags häradsrätt uttog Erik Andersson i Gimdalen stämning å Skönviks aktiebolag under yrkande, att, som berörda bolag under loppet af flere år bedrifvit afverkning af sågtimmer och bjelkar å den till Erik Anderssons hemman n:o 1 i Wester-Gimdalen om $\frac{87}{144}$ tlds skatt hörande skogsmark, utan att dertill ega laglig rätt, alldenstund det kontrakt af den 5 Mars 1851, hvarpå bolaget grundade sin förmenta rätt till skogen och hvarigenom Erik Anderssons moder enkan Margaretha Andersdotter under femtio år försålt afverkningsrätten å större delen af skogen till sin uppgifna andel af hemmanet eller $\frac{87}{288}$ tlds skatt, icke vore upprättadt med behörig person, helst hon aldrig haft någon eganderätt till hemmanet eller ens varit bemyndigad att deröfver på något sätt förfoga, utan detsamma i arf efter fadern Anders Ersson tillfallit Erik Andersson och dennes broder Anders Andersson, hvilken åter försålt sin hälft till den förre, ofvanberörde afverkningkontrakt måtte förklaras ogiltigt och den till säkerhet för detsamma af härren år 1851, enligt K. F. den 9 November 1844, beviljade inteckning i hela hemmanet till all kraft och verkan dödas.

Det klandrade kontraktet var stäldt till handlanden Hefner eller hans rättsinnehafvare, men innehades ostridigt af Skönviks bolag; utvisande detsamma, att Margaretha Andersdotter jemte andra delegare i Gimdalen försålt sina andelar i den till Gimdalen hörande skog, Margaretha Andersdotter för $\frac{87}{288}$ tlds skatt, på 50 år med rätt för köparen att efter eget godfinnande afverka skogen, med förbehåll dock för upplåtarna af vedbrand, gärdsel, byggnadstimmer och sågtimmer till husbehof, nödig löftägt, mulbete samt svedjeland för rågsådd.

Till utveckling af käromålet anförde Erik Andersson, att, som hans fader Anders Ersson redan före äktenskapets ingående med Margaretha Andersdotter förvärfvat eganderätten till den hemmansdel, som afverkningskontraktet rörde, jemte lika stor del dertill, eller tillhopa $\frac{87}{144}$ tlds skatt, kunde, efter Anders Erssons år 1850 timade död, Margaretha Andersdotter icke undfått någon del i fastigheten, såsom varande Anders Erssons enskilda, utan hade densamma tillfallit sönerne Erik Andersson och Anders Andersson, hvilken sistnämnde år 1854 till Erik Andersson försålt sin lott; att Margaretha Andersdotter visserligen varit sina barns förmyndare, men att hon i denna sin egenskap ingalunda egt någon rätt att, åtminstone utan samråd med barnens närmaste fädernefränder, hvilket ej heller skett, upplåta skogen till afverkning, samt att öfverklagade kontraktet sålunda stode i uppenbar strid med stadgandet i 22 kap. 3 § Årfdabalken, alldenstund skogen utgjorde det värdefullaste af det för öfrigt dåliga hemmanet.

Erik Andersson styrkte med företedda handlingar, att Anders Erssons föräldrar genom afhandling den 27 November 1827 till denne öfverlätit eganderätten till $\frac{87}{144}$ tlds skatt, hvarå Anders Ersson samma år erhållit 1:a uppbudet och följande år fastebref; att Anders Ersson under loppet af förstnämnde år (tiden icke närmare angifven) ingått äktenskap med Margaretha Andersdotter; att den afhandling, hvarigenom Erik Andersson förvärfvade eganderätten till broderns hemmanslott, vore sålunda undertecknad: »Margaretha Andersdotter afträdare. Erik Andersson tillträdare. Anders Andersson tager utlösen», samt började med följande ord: »Afhandling om besittningsrätten å skattehemmanet n:o 1 i Gimdalen om $\frac{87}{144}$ tld eller hälften deraf $\frac{87}{288}$ tld»; att i afhandlingen vidare omnämndes, att Erik Andersson genom lottning vunnit besittningsrätten till »detta hemman» mot utlösen till brodern och födoråd till modern, samt att Anders Andersson förklarade brodern Erik Andersson för egare till hemmansdelen; och visade Erik Andersson jemväl, att här:n,

vid meddelandet af lagfart, tolkat berörda afhandling såsom köp emellan bröderna.

Under bestridande af käromålet genmälde Skönviks bolag: att Erik Andersson icke visat, att Anders Ersson ingått äktenskapet med Margaretha Andersdotter efter det han förvärfvat berörda hemman; att Erik Andersson ej heller styrkt, att Margaretha Andersdotter saknat behörighet till ifrågavarande aftals ingående, hvartill hon, enligt bolagets förmenande, varit fullt befogad såsom sina barns målsman, samt att Erik Andersson sålunda endast hade att emot henne föra talan i saken, helst försäljningen lemnats oklandrad.

Hör.r:n utlät sig i utslag den 27 Maj 1875: att, alldestund af de till upplysning om Anders Erssons åtkomst till ifrågavarande hemman om ⁸⁷/₁₄₄ tlds skatt under n:o 1 i Gimdalen företedda handlingar inhemtades, att Anders Ersson genom salubref den 27 November 1827 af sina föräldrar inköpt hemmanet samt derå den 12 December 1828 erhållit fasta, utan att i berörda handlingar Margaretha Andersdotter funnes omförmäld, men med det jemväl åberopade prestbevis eller annorledes icke styrkts, att vid den tid, då Anders Ersson sålunda förvärfvat hemmanet, han varit i äktenskap förenad med Margaretha Andersdotter, samt vid sådant förhållande och då det icke heller visats, att Margaretha Andersdotter derefter lagligen bekommit någon del i hemmanet, det måste för visst antagas, att vid Anders Erssons år 1850 inträffade död hemmanet såsom arf öfvergått till hans 2 söner Erik och Anders, till följd hvaraf desse måste anses hafva vid tiden för upprättandet af nu klandrade köpeafhandlingen den 5 Mars 1851 varit egare af ofvannämnde hemman, deraf Anders Andersson sedermera försålt sin hälft till sin broder Erik Andersson; fördenskuil och emedan Margaretha Andersdotter, hvilken såsom Anders Erssons enka, efter hvad Erik Andersson lemnadt obestriddt, undertecknat samma afhandling, således icke på grund af eganderätt till större eller mindre del af hemmanet varit till den genom afhandlingen vidtagna saluåtgärd behörig, samt, äfven om Margaretha Andersdotter, såsom medgifvet vore,

vid nämnda tid varit sina barns rätta målsman, likväl, enär den genom merberörda afhandling gjorda upplåtelse, i hvad den anginge omförmälda hemman, innefattade ett förfogande derom af sådan beskaffenhet, att, jemlikt 22 kap. 3 § Ärdebalken och 4 kap. 8 § Jordabalken, detsamma icke utan iakttagande af de i nämnda lagrum lemnade föreskrifter, kunde ega bestånd, men å bolagets sida icke ens uppgifvits, mindre visats, att samma föreskrifter blifvit iakttagna, Margaretha Andersdotter icke heller på grund af sitt målsmanaskap egt befogenhet till saluåtgärden; ty blefve ifrågavarande afhandling, i hvad den rörde Erik Anderssons hemman i Gimdalen, förklarad ogiltig, till följd hvaraf Skönviks bolag icke egde att af den från samma hemman gjorda upplåtelsen vidare sig begagna; och egde Erik Andersson att, sedan utslaget vunnit laga kraft, om den till säkerhet för afhandlingens bestånd i hemmanet meddelade inteckningens dödande särskildt göra anmälan.

Skönviks bolag vädjade till Svea hofrätt: Enär Erik Andersson under flere år med eget arbete biträdt bolaget med afverkning å ifrågavarande skogstrakt och sålunda icke kunde förebära bristande kännedom om kontraktets tillvaro, men likväl underlåtit att inom natt och år efter det han kömmit i tillfälle att bevaka sin förmenta rätt, klandra upplåtelsen af hemmanets skog, kunde hans talan, såsom för sent väckt, icke till pröfning upptagas.

I sjelfva saken styrkte bolaget med prestbevis, att Anders Ersson och Margaretha Andersdotter blifvit den 17 April 1827 med hvarandra sammanvigde, eller förr än Anders Ersson af sina föräldrar förvärfvat hemmanet, hvadan, enligt bolagets förmenande, hustrun måste anses vunnit en hälft i hemmanet, eller ^{87/288} tlds skatt, såsom egare hvartill hon jemväl vore upptagen i 1851 års mantals- och taxeringslängder.

Vidare invände bolaget, att 1854 års köpebref rätteligen icke kunde tolkas annorlunda, än att Erik Andersson derigenom förvärfvat ^{87/288} tlds skatt icke af brodern, utan af modern, hvilket frånginge dels deraf, att denna sist-

nämnda undertecknat köpebrevet såsom afträdare emot födo-
rid och Anders Andersson såsom tagande utlösen, eller med
samma villkor, under hvilka Anders Ersson emottagit hem-
manet af sina föräldrar, dels af den omständigheten, att
Anders Andersson vid tiden för köpets afslutande varit omyndig,
till följd hvaraf Margaretha Andersdotter icke kunnat, om
hemmanet verkligen tillhört honom, sälja skogen, utan iakt-
tagande af föreskrifterne i 22 kap. 3 § Ärdebalken.

Hofr:n yttrade i dom den 20 Januari 1876: att, hvad
anginge bolagets i hofr:n gjorda invändning, att, enär Erik
Andersson försummat att inom natt och år, sedan han om
ifrågavarande kontrakt erhållit kännedom, anhängiggöra klan-
dertalan deremot, hans instämnda talan såsom försent väckt
icke måtte till pröfning upptagas; så och då samma invänd-
ning saknade stöd af lag, lemnades densamma utan vidare
afseende; men, emedan Skönviks aktiebolag, med företedt in-
tyg af komministern J. O. R. Amrén, i hofr:n styrkt, att,
enligt Hellesjö församlings vigselbok, Anders Ersson och
Margaretha Andersdotter blifvit den 17 April 1827 med hvar-
andra sammanvigde i äktenskap, samt Margaretha Anders-
dotter vid äktenskapets upplösning följaktligen, enligt 10
kap. 2 § Giftermålsbalken, varit efter landsrätt berättigad
att såsom giftorätt bekomma $\frac{1}{3}$ af det under äktenska-
pet den 27 November 1827 inköpta hemmanet i n:o 1 Gim-
dalen om $\frac{87}{144}$ tlds skatt, men icke visadt vore, att hon
sedermera lagligen förvärfvat större del af samma hemman;
ty och som Erik Andersson icke heller styrkt, att hans
moder före upplåtelsen af afverkningsrätten till skogen i
laga ordning afhändt sig den henne såsom giftorätt tillkom-
mande andel i hemmanet, eller att vid afvittring och arf-
skifte efter mannen, samma andel icke blifvit henne tillagd;
alltså pröfvade hofr:n rättvist på det sätt ändra här:r:ns ut-
slag, att Erik Anderssons talan ogillades för så vidt den
anginge Margaretha Andersdotters giftorätt i hemmanet Gim-
dalen eller $\frac{87}{432}$ tlds skatt.

Begge parterne sökte ändring hos Kongl. Maj:t, hvarvid
Erik Andersson anmärkte, att Anders Erssons föräldrar, så-

som vid här:n visats, vid öfverlåtelsen till denne af hemmanet förbehållit en annan son Erik Ersson $\frac{1}{4}$ deraf; att berörde hemmansdel sedermera blifvit af Erik Ersson försåld till annan person, hvilken derefter af Anders Ersson förvärfvat ytterligare $\frac{1}{4}$, hvadan sålunda i Anders Erssons sterbhus blott funnits $\frac{87}{288}$ tlds skatt, eller just den jord, hvartill Margaretha Andersdotter försålt afverkningerrätten till skogen; och yrkade fördenskull Erik Andersson, derest hans i målet förda talan icke i dess helhet bifölles, sådan ändring af hofr:ns dom, att bolaget förklarades icke ega rätt till större andel i skogen, än den hvartill Margaretha Andersdotter sålunda haft giftorätt.

Bolaget, som fullföljde preskriptionsinvändningen, anmärkte tillika, att Erik Andersson icke klandrat moderns såsom förmyndare vidtagna åtgärd att sälja skogen, samt att den talan Erik Andersson, sedan han, såsom född 1831, i mera än 20 år varit myndig, mot bolaget anhängiggjort, så mycket mindre borde blifva föremål för pröfning, som han åtminstone vid köpet 1854 måste antagas egt kännedom om skogsupplåtelsen, enär kontraktet derom då varit in-tecknad; yrkande bolaget ogillande af Erik Anderssons talan i dess helhet.

N. Rev. (t. f. rev-sekr. Norberg och Cöster, den sist-nämnde föredragande, samt Lilliestråle) yttrade i afgifvet betänkande: »Emedan ostridigt är, ej allenast att Margaretha Andersdotter vid den tid, då hon enligt ifrågavarande kontrakt af den 5 Mars 1851 för viss tid upplät afverkningerrätten å skogen till $\frac{87}{288}$ tlds skatt i Gimdalen, var förmyndare för Erik Andersson, i hvilken egenskap hon icke lär saknat behörighet att, på sätt som skett, förfoga öfver nyttjanderätten till den andel af hemmanets skog, som må hafva tillfallit Erik Andersson i arf efter hans förut aflidne fader, utan ock att in-teckning för kontraktets bestånd blifvit faststæld den 19 September 1851 och således innan Erik Andersson, enligt den af honom åberopade, den 23 Juni 1854 emellan Erik Andersson och hans moder och broder uppgjorde afhandling angående $\frac{87}{288}$ tlds skatt i nämnde hem-

man, förklarades vara ensam egare till samma hemmansdel; ty och då Erik Andersson, hvilken numera sjelf uppgifvit, att vid fadrens död allenast ^{87/288} tlds skatt tillfallit dennes sterbhusdelegare, ej ådagalagt någon omständighet, som vid anmärkta förhållanden torde kunna lagligen föranleda till upphäfvande af bolagets på 1851 års kontrakt grundade rätt till skogen å omförmälda hemman, hemställer N. Rev. i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist, med ändring af domstolarnes beslut, ogilla Erik Anderssons i saken förda talan».

Saken föredrogs den 5 September 1876 inför H. D. dervid just.råden *Södergren*, *Cramér* och *Rabe* förenade sig i det yttrande, »att, emedan ostridigt vore, att, när omstämda afhandling upprättades, Margaretha Andersdotter varit förmyndare för sina söner Erik Andersson och Anders Andersson, samt Margaretha Andersdotter, i sin nyssnämnda egenskap, varit behörig att äfven å sönerns vägnar ingå omförmälta afhandling, pröfvade just.råden, med bifall till den af Skönviks aktiebolag mot hofr:ns dom fullföljda talan, men med afslag å Erik Anderssons ändringssökande, rättvist ogilla den sistnämndes i saken instämde käromål, såvidt detsamma blifvit af domstolarne bifallet».

Just.råden *Almqvist* och *Svedelius* yttrade, att, emedan Margaretha Andersdotter icke, såvidt handlingarne utmärkte, fått någon del af ifrågavarande hemman såsom giftorätt sig tillagd, pröfvade just.råden förty och på de af här:r:n i öfrigt åberopade skäl rättvist att, med ändring af hofr:ns dom, fastställa det slut, hvaruti här:r:n stannat.

Just.rådet *Huss* utlät sig: »Beträffande Skönviks aktiebolags hos hofr:n gjorda invändning, att Erik Andersson skulle försummat att inom natt och år, sedan han om ifrågavarande kontrakt erhöll kännedom, derom anställa klander-talan, varder berörda invändning, såsom obestyrkt, af mig lemnad utan afseende.

Vidkommande sjelfva saken, är genom de af Erik Andersson hos Kongl. Maj:t företedda handlingar upplyst, att, sedan Erik Anderssons fader Anders Ersson den 27 Novem-

ber 1827 köpt $\frac{87}{144}$ tlds skatt af hemmanet n:o 1 Gimdalen, hälften af nämnda hemmansdel, eller $\frac{87}{288}$ tld, blifvit under Anders Erssons lifstid öfverlåten till hans svåger Lars Olofsson, för hvilken här:n den 14 April 1842 derå utfärdat fastebref, hvadan vid Anders Erssons död i boet funnits endast den återstående hälften eller $\frac{87}{288}$ tlds skatt, deraf en tredjedel, eller $\frac{87}{864}$ tld, såsom giftorätt tillkommit Margaretha Andersdotter och ett lika skattetal vardera af sönerne Erik Andersson och Anders Andersson; och som Erik Andersson icke visat sig vara behörig att emot ifrågavarande köpeafhandling, i hvad den rörde brodern Anders Anderssons andel deri, klandertalan anställa, men, såsom domstolarne antagit, Margaretha Andersdotter ej egt laglig befogenhet, att, på sätt genom berörda afhandling skett, om den till Erik Anderssons hemmansdel hörande skog förfoga, finner jag ej skäl att göra ändring i hofr:ns domslut, hvarigenom Erik Anderssons talan, så vidt den angår $\frac{87}{432}$ tlds skatt, motsvarande Margaretha Andersdotters och Anders Anderssons andel i hemmanet, är vorden ogillad, men deremot den klandrade afhandlingen i fråga om Erik Anderssons andel deri, eller $\frac{87}{864}$ tlds skatt, förklarats ogiltig».

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 4 Oktober 1876.

40.

Öfverenskommelse (-förening-) med förbindande kraft, eller icke?

Den 14 Juli 1871 inköpte Sven Otto Hansson af Maria Elisabeth Olsdotter $\frac{3}{8}$ mtl Hattefjell, men, enär vederbörande häradsrätt vägrade meddela lagfart å köpet, blef det samma den 17 December 1872 upphäfdt, hvarvid emellan kontrahenterne skriftligen träffades den »förening», att om Hansson genom de fordringar, han på grund af köpet måst inlösa, bringade hemmanet på utmätningssanktion, skulle

Hansson till Olsdotter, då han utfäst sig att å utmätningsauktion bjuda 8,000 rdr, betala ett kapital af 1,314 rdr, derest han blefve inropare af hemmanet till förstnämnda pris, men, om han inköpte hemmanet till högre eller lägre pris, *skulle han svara endast för sistberörda belopp med rättighet att derifrån få afdraga lagfarts- och auktionsm. fl. omkostnader och utgifter enligt räkning.*

För skuld till häradsskrifvaren L. T. de Verdier enligt domstols utslag den 22 Januari 1873 blef hemmanet utmätt och den 29 påföljde Oktober å exekutiv auktion försåldt, dervid detsamma af häradsskrifvaren de Verdier inropades för 6,500 rdr.

Till Tunge, Stångenäs, Sörbygdens och Sotenäs häradsrätt blef emellertid Hansson af Olsdotter instämd med påstående, att, som han icke, på sätt han i öfverenskommelsen af den 17 December 1872 sig utfäst, å auktionen för hemmanet bjudit 8,000 rdr, utan låtit detsamma få inropas för lägre pris, Hansson måtte varda ålagdt till Olsdotter utgifva 1,314 rdr, efter afdrag i enlighet med den träffade öfverenskommelsen, jemte laga ränta.

Hansson bestred käromålet: Han hade icke ansett sig förbunden inropa hemmanet, enär Olsdotter vägrat lemna honom fullmagt att lyfta öfverskottet å köpesumman, hvartill han ansett sig berättigad, för att kunna göra afbetalningar å de tider, som i första köpeafhandlingen varit bestämda.

Enligt den med anledning af exekutiva auktionen uppgjorde köpeskillingsliqvid, som visade ett öfverskott af 308 rdr 12 öre Olsdotter till godo, hade Hansson icke vid liqviden uppträdt såsom fordringsegare; och uppgick utmätnings- och auktionskostnaden till 116 rdr 66 öre.

Å Hanssons sida afhöordes de Verdier såsom vittne, dervid han berättade: Vittnet hade kort före 2:a auktionen uppsatt koncept till fullmagt, enligt hvilken Hansson, i händelse han inropade hemmanet, berättigades att, å Olsdotters vägnar, uppbära öfverskottet å köpesumman, men vid auktionstillfället vägrade emellertid Olsdotter lemna sådan fullmagt, under uppgift, att hon ville kontant erhålla köpeskillingen,

för att derigenom komma i åtnjutande af ett i hemmanet intecknadtt belopp af 500 kronor, som gått förloradt. Hansson hade, med anledning deraf, erbjudit, att beloppet finge afdragas. Emellertid försåldes hemmanet å 3:dje auktionen, hvarvid Hansson afstod från inrop, enär han icke kunnat anskaffa penningar till hela köpeskillingens inbetalande inom föresatt tid.

Här:r:n yttrade i utslag den 15 Mars 1875: att, enär Hansson, som, enligt åberopade föreningen, åtagit sig att söka bringa Olsdotters omförmälda hemman å utmätningsauktion och att dervid inropa detsamma för 8,000 rdr, derjemte förbundit sig att, ehvad han köpte hemmanet till detta eller högre eller lägre pris, betala Olsdotter 1,314 rdr, dock med afdrag för lagfarts-, auktions- m. fl. kostnader; alltså, ehuru Hansson icke å den sedermera den 29 Oktober 1873 hållna utmätningsauktion inköpt hemmanet, utan detsamma dervid blifvit såldt till en annan person för 6,500 rdr, pröfvade likväl *här:r:n*, utan afseende å Hanssons invändning, att Olsdotter vägrat gifva honom fullmakt att uppbära öfverskottet å köpesumman, derom föreningen icke innehölle något villkor, rättvist ålägga Hansson att, emot qvitto, till Olsdotter genast betala utfästa beloppet 1,314 kronor jemte 5 procent ränta från stämningdagen eller 14 dagar från den 2 November 1874 till dess liquid komme att ske, med rättighet för Hansson att härå afdraga utmätnings- och auktionskostnaden, 116 rdr 66 öre, äfvensom att af Olsdotter återfordra ersättning för de kostnader i öfrigt, hvartill han på grund af föreningen kunde vara berättigad.

Hansson väjdade till Göta hofrätt: Den skriftliga föreningen, som borde tolkas efter dess ordalydelse, innehölle ingalunda någon förpligtelse för Hansson att betala 1,314 kronor, derest han icke inköpte hemmanet. Om han kunde dertill anses skyldig, ville han åtnjuta afdrag för det belopp, 308 kronor 12 öre, Olsdotter haft i öfverskott å köpeskillingen, enär, i motsatt fall, Olsdotter skulle erhålla ett större belopp, än som varit parterne emellan öfverenskommet, för

den händelse Hansson & auktionen inropat hemmanet. Hansson yrkade upphäfvande af här.r:ns utslag.

Olstdotter bestred ändringssökandet likasom ock Hanssons yrkande om afdrag af 308 kronor 12 öre, helst här.r:n länat honom öppet att återfordra den ersättning, hvartill han kunde vara berättigad.

Hofr:n meddelade den 17 December 1875 följande dom: att, som Hanssons utfästelse att, i händelse ifrågavarande $\frac{3}{8}$ mtl Hattefjell blefve utropadt till försäljning å utmätningssauktion, för hemmansdelen bjuda 8,000 kronor, icke, enligt lag, för Hansson medfört *förbindande verkan*, samt hans uraktlåtenhet att uppfylla berörde utfästelse följaktligen icke kunde leda till förpligtelse för Hansson att betala större eller mindre del af det belopp han, derest hemmansdelen af honom inropades, åtagit sig att till Olstdotter erlägga, pröfvade hofr:n, med upphäfvande af här.r:ns utslag, lagligt att stämmingspåståendet beträffande sjelfva saken ogilla.

Om denna dom förenade sig hofrättsrådet *Westring*, assessorerna *Bergius* och *Hessle* samt v. här.höfd. *Andersson*, den sistnämnde referent.

Hofrättsrådet *Ekerman* var ifrån beslutet skiljaktig och yttrade: »Enär ifrågavarande, i sammanhang med aftal om återgång af ett emellan parterne den 14 Juli 1871 afslutadt köp om $\frac{3}{8}$ mtl Hattefjell, den 17 December 1872 träffade öfverenskommelse innefattade åtagande af Hansson att, i händelse han genom de fordringar, han på grund af köpet måst inlösa, bringade nämnde hemmansdel på utmätningssauktion, då han åtagit sig att bjuda 8,000 rdr, till Olstdotter erlägga 1,314 rdr, derest han till nämnda, eller högre eller lägre pris blefve inropare af hemmansdelen, men detta åtagande, vid det af handlingarne upplysta förhållande att hemmansdelen blifvit utmätt för godtgörande af härads-skrifvaren L. T. de Verdiers fordran hos Olstdotter, utan att ens uppgifvet blifvit, att denna fordran varit ibland de Hansson i följd af köpet måst inlösa, icke kan, på sätt Olstdot-

ter påyrkat, ega tillämpning, förenar jag mig i det slut, hvori hofr:ns öfrige ledamöter i saken stannat».

Olsdotter sökte ändring hos Kongl. Maj:t under anförande, att afsigten med den parterna emellan träffade för-
ening varit den att, med upphäfvande af köpeaftalet, Hans-
son skulle tillförbinda sig att genom utmätning af sin for-
dran hos Olsdotter åstadkomma, att hemmansdelen blefve å
exsekutiv auktion försäld, äfvensom att dervid inropa den-
samma och hålla Olsdotter skadeslös för den händelse att
inropspriset blefve lägre än Olsdotter af Hansson sig betingat;
och yrkade Olsdotter, som ansåg, att parterne varit af lag
oförhindrade till ett sådant aftals ingående, att, med upp-
häfvande af hofr:ns beslut, här:r:ns utslag måtte fastställas.

N. Rev. (konst. rev.-sekr. *Herslow* och t. f. rev.-sekr.
Lilliestråle), hemställde, att, enär Hansson icke, såvidt upp-
gifvet vore, bragt ifrågavarande hemman på utmätningssauk-
tion, och den förutsättning, hvarunder åberopade öfverens-
kommelsen enligt dess ordalydelse skulle ega tillämplighet,
följaktligen icke i förevarande fall inträffat, Kongl. Maj:t
måtte pröfva rättvist gilla det slut, hvori hofr:n stannat.

Föredraganden, t. f. rev.-sekr. *Cöster* hemställde, att
Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hofr:ns dom.

Saken föredrogs den 12 September 1876 inför *H. D.*,
hvars fleste ledamöter (just.råden *Södergren*, *Cramér*, *Alm-
qvist* och *von Segebaden*), funno ifrågavarande förening, efter
hvad angående dess syftning och rätta förstånd varit parterne
emellan ostridigt, hafva inneburit förpligtelser å ömse sidor
och sålunda vara att anse såsom *för beggadera förbindande*;
och pröfvade bemälda ledamöter rättvist att, med ändring
af hofr:ns dom i sjelfva saken, fastställa här:r:ns deri gifna,
af Olsdotter icke öfverklagade beslut.

Just.råden *Bolin*, *Rabe* och *Huss* förenade sig i det
yttrande att, emedan Hansson, hvilken å frivillig auktion
från Olsdotter tillhandlat sig $\frac{3}{8}$ mtl Hattefjell, enligt Ols-
dotters obestridda uppgift, för 8,000 kronor, sedermera genom
omstämda, emellan parterne, i sammanhang med träffadt af-
tal om återgång af berörde köp, slutna afhandling förbundit

sig att på exekutiv auktion, hvarå hemmanet, efter hvad afhandlingen antydde, borde genom Hanssons försorg utbudas, inropa detsamma för 8,000 kronor och, ehvad han köpte hemmanet för nämnde eller högre eller lägre pris, betala till Olsdotter 1,314 kronor efter afdrag dock af lagfarts-, auktions- och flera omkostnader och utgifter; ty och som utredt vore, att å utmätningssauktion den 29 Oktober 1873 fastigheten inköpts af annan person för allenast 6,500 kronor; men, jemlikt ifrågavarande afhandling, Hansson, derest han inhandlat fastigheten, varit berättigad att, sedan han till Olsdotter fullgjort sin i afhandlingen utfästa betalningsskyldighet, innehålla hvad Olsdotter eljest skolat af köpeskillingen bekomma, samt upplyst vore, att, enligt liqviden öfver köpeskillingen för det utmätningssvis sålda hemmanet, Olsdotter egde af densamma erhålla 308 kronor 12 öre; alltså pröfvade just.råden rättvist att, med ändring af hofr:ns dom, på det sätt bifalla Olsdotters käromål, att Hansson af just.råden förpligtades att, efter afdrag från 1,314 kronor af ej mindre 116 kronor 66 öre, såsom här.r:n stadgat, än äfven 308 kronor 12 öre, till Olsdotter emot qvitto utgifva återstående 889 kronor 22 öre jemte 5 procent ränta derå, beräknad efter ty här.r:n föreskrifvit; egande, i enlighet med här.r:ns utslag, Hansson att emot Olsdotter särskildt föra talan om hennes åläggande att gälda kostnader, som, i händelse Hansson å utmätningssauktionen inköpt hemmanet, Olsdotter kunnat, på grund af ofvanomförmälda afhandling, anses skyldig att honom godtgöra.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 4 Oktober 1876.

41.

Beträffande pastorats delning (Lena pastorat i Kullings härad) och ena församlingens (Långareds) ifrågasatta skyldighet att deltaga i kostnaden för nybyggnad och förbättringar å förutvarande kyrkoherdebostället.

Enligt bref den 29 December 1865 förordnade Kongl. Maj:t, att Lena pastorat i Kullings härad skulle, efter dåvarande kyrkoherdes och komministers afgång delas i 2 konsistoriella gäll, bestående, det ena af Lena, Bergstena och Fullestads församlingar och det andra af Långareds församling; att komministraturen skulle vid inträffande ledighet indragas; samt att Långareds församling skulle »i utbyte mot» komministersbostället $\frac{3}{4}$ mtl n:o 7 Lena Östergård anskaffa till boställe åt kyrkoherden i Långared annat inom församlingen lämpligt beläget hemman af samma godhet som komministersbostället, med skyldighet för församlingen att bygga och underhålla det nya kyrkoherdebostället enligt lag.

År 1872, då såväl kyrkoherden i Lena J. P. Mebius som ock komministern derstädes afgått, hade Långareds församling ännu ej anskaffat beställe åt sin blifvande kyrkoherde, hvarföre Kongl. Maj:t, enligt bref den 14 Juni samma år, förordnade, att med tillsättande af kyrkoherde i Långared skulle anstå till dess boställe för honom anskaffats och blifvit försatt i sådant skick, att det af innehafvaren kunde brukas och bebos.

Delegarne i sterbhuset efter kyrkoherden Mebius afträdde den 1 Maj 1875 kyrkoherdebostället i Lena pastorat $\frac{3}{4}$ mtl Lena prestgård till efterträdaren kyrkoherden J. G. Blomberg. Vid den af- och tillträdessyn, som den 30 Juli sistnämnda år af domare och nämnd i Kullings härad för rättades å berörda boställe, uppstod fråga huruvida Långareds församlings byggnadsskyldige hade åliggande att deltaga i kostnaden för nybyggnad och förbättringar å bostället.

Ombuden för Långared bestredo sådan skyldighet, enär Långareds församling, jemlikt 1865 års K. B., efter ofvanbemälda prestmäns afgång numera utgjorde ett särskildt pastorat.

Blomberg samt ombuden för Lena, Bergstena och Fullestads församlingars byggnadsskyldige yrkade deremot, att Långared skulle deltaga i omförmälda kostnad på den grund, att Långared ännu icke vore från Lena pastorat skildt. Till stöd derför åberopades protokoll vid en år 1874 med samtliga 4 församlingarne hållen kyrkostämma, dervid enhälligt beslutats, att församlingarne skulle hos Kongl. Maj:t bönfälla derom att med pastoratets delning finge anstå, till dess lämpligare förhållanden och större behof deraf inträdde.

Vid synen utdömdes *manhuset*, emot Långareds bestridande, hvarjemte åtskilliga förbättringar å församlingarnes hos föreskrefvos.

Genom utslag den 30 Juli 1875 utlät sig *synerätten*: att som Kongl. Maj:t enligt bref den 29 December 1865 beslutit, att Lena pastorat skulle efter dåvarande kyrkoherdes och komministers afgång delas i 2 konsistoriella gäll, bestående, det ena af Lena, Bergstena och Fullestads församlingar, samt det andra af Långareds församling, och tillika förordnat angående sistnämnda församlings åliggande att åt sin blifvande kyrkoherde bygga och underhålla boställe; alltså och *då den sålunda beslutade delningen efter kyrkoherden Mebius' död den 12 Februari 1872 trädte i verkställighet*, befriades Långareds församling från skyldighet att nu och frandeles, så länge den vore från Lena pastorat skild, deltaga i nybyggnads- eller underhållsskyldigheten å ifrågavarande boställe.

Lena, Bergstena och Fullestads församlingar anförde besvär hos Göta hofrätt. Mebius' sterbhusdelegare hade innehaft Lena kyrkoherdeboställe till den 1 Maj 1875, så att någon delning af Lena pastorat åtminstone ej förr än då kunnat ske. Långared blefve genom erhållande af Lena Östergård och pastors stomhemman i Bergstena rikligen ersatt för inköp af bostad till sin ännu ej påtänkte kyrkoherde. Vid emottagande af dessa hemman komme Långared

red sannolikt att påyrka husens försättande i laga skick. Pastoratens angelägenheter måste så småningom ordnas. Klaganderne bestrede Långareds församlings skiljande från Lena pastorat, innan pastorshusen i Lena blefve försatta i laga skick.

Långareds församling yrkade, att syner:ns utslag måtte fastställas. Någon nybyggnad & ifrågavarande boställe vore ej behöflig och hade ej heller ifrågakommit, derest ej såväl tillträdaren som de 3 församlingarne sådant fordrat. Å Lena Östergård och stomhemmanen i Bergstena funnes blott små hus. Långared hade att bygga både församlingens och pastors hus & bostället för den blifvande kyrkoherden i Långareds pastorat.

De tre församlingarne erinrade, att de hemman Långareds församling skulle »i utbyte» erhålla, vore goda och välbygda, samt att Långared ännu icke utgifvit något för sitt pastorsboställe.

I utslag den 20 December 1875 yttrade *hofr:n*: att enär Långareds församling vid kyrkoherden Mebius' död varit med Lena, Bergstena och Fullestads församlingar förenad till ett pastorat, funne *hofr:n* det åligga Långared att gemensamt med de öfriga församlingarne till kyrkoherden Blomberg lemna församlingarnes hus & pastoratets kyrkoherdeboställe i laga skick, hvarföre *hofr:n*, med upphäfvande af syner:ns utslag i öfverklagade delen, förpligtade de Långareds socknemän, som vore skyldige att bygga och underhålla prestgård, att gemensamt med öfrige församlingarne verkställa den nybyggnad och de förbättringar af församlingarnes hus, som vid synen föreskrifvits.

I *hofr:ns* utslag sökte Långareds församling ändring under yrkande att varda befriad åtminstone från skyldigheten att deltaga i kostnaden för den vid synen föreskrifna nybyggnad.

Målet föredrogs den 12 Oktober 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Carleson, von Hofsten, Olivecrona, Lindhagen, Svedelius* och *Hernmarck*), dervid *H. D.* fann skäligt att, med ändring af *hofr:ns* utslag, fastställa *syner:ns* i målet meddelade beslut.

42.

Skogsafverkningskontrakt icke intecknadt. Fastigheten säljes utan förbehåll om beståndet af samma kontrakt. Säljaren ålagdt att godtgöra kontraktsinnehafvaren den skada och förlust honom tillskyndats genom underlåtenheten att göra ett slikt förbehåll. Grunderna för 16 kap. 15 § Jordabalken.

Jfr. hvad hyresaftal i stad vidkommer, årg. 1865, sid. 365; årg. 1874, sid. 432; årg. 1876, sid. 206.

Enligt afhandling den 31 Oktober 1870 försålde Erik Svensson i Ahle till E. A. Wennström på 5 års tid afverkningsrätt å den till hans hemman n:o sub 1 i Ahle hörande skogstrakt; och medgafs i afhandlingen Wennström inteckningssäkerhet.

Sedermera försålde Erik Svensson, enligt köpebref den 18 Oktober 1873, berörda hemman till Olof Olsson i Trönbyn att genast utan undantag tillträdas.

Med anledning häraf uttog Wennström å Olof Olsson stämning till Norrala här:rätt med yrkande, att Wennström måtte förklaras berättigad att, på sätt i afhandlingen den 31 Oktober 1870 vore bestämdt, fritt och utan intrång disponera den af honom inköpta skogstrakt, äfvensom att Olof Olsson måtte varda ålagdt godtgöra Wennström ej mindre 858 sågtimmer, som blifvit af Olof Olsson under vintern 1873—74 å nämnda skogsloft afverkade, än äfven 250 timmer, dem Wennström under samma tid låtit falla, men Olsson derefter tillegnat sig.

I sammanhang härmed blef Erik Svensson jemväl af Wennström instämd med påstående, att, derest Wennströms mot Olof Olsson framställda talan icke kunde bifallas, Erik Svensson måtte förpligtas godtgöra Wennström den skada och förlust, honom vållats genom Erik Svenssons underlåtenhet att vid hemmanets försäljning göra förbehåll om beståndet af ofvanberörda afverkningskontrakt.

Under rättegången upplystes, att Olof Olsson sökt lagfart å det från Svensson inköpta hemmanet den 22 December 1873 samt att Wennström låtit inteckna sitt kontrakt den 15 Januari 1874.

Olof Olsson medgaf, att han under uppgifna tid afverkat ifrågakomna antal sågtimmer, men bestred allt afseende å käromålet, enär Wennström icke visat sig hafva fullgjort de i kontraktet bestämda betalningsvilkor.

Erik Svensson genmälde, att det visserligen kunde anses såsom en underlåtenhet från hans sida, att han icke vid köpeaftalet med Olof Olsson gjort förbehåll om beståndet af afhandlingen med Wennström, men denna försummelse hade dock icke tillkommit afsigtligt, utan härledde sig deraf, att Erik Svensson vid försäljningen af hemmanet icke erinrat sig Wennströms afverkningsrätt, helst han alltifrån kontraktets upprättande haft den öfvertygelse, att detsamma blifvit i behörig ordning intecknad; och bestred Erik Svensson, på grund häraf, allt afseende å den emot honom framställda talan.

Wennström påstod, att Erik Svensson afsigtligt underlåtit att vid försäljningen af hemmanet skydda hans rätt samt företedde, till stöd för denna sin uppgift, Svea hofr:s dom den 12 Juni 1873, hvaraf inhemtades, att hofr:n ogillat Erik Svenssons yrkande att ifrågavarande afverkningskontrakt måtte, till följd af Wennströms uraktlåtenhet att å rätt tid gälda köpeskillingen, varda upphäfdt.

Här:r:n meddelade utslag den 12 Maj 1874, deri, jemte det här:r:n, — enär upplyst och medgifvet vore, ej mindre att, efter det Erik Svensson från sitt och sin hustrus hemman 7 öresland n:o sub 1 i Ahle genom afhandling den 31 Oktober 1870 upplåtit till Wennström afverkningsrätt å Norra skogen under viss tid, Erik Svensson derefter den 18 Oktober 1873 till Olof Olsson försålt nämnda hemman, än äfven att dels Olof Olsson den 22 December 1873 sökt lagfart å ofvanomförmälda hemmansköp, dels ock Wennström först den 15 Januari 1874 sökt inteckning i hemmanet Ahle till säkerhet för beståndet af förstnämnda afhandling, samt uti det

för Olof Olsson utfärdade köpebref icke ens blifvit omnämndt, att afverkningsrätt å hemmanets skog vore till Wennström upplåten, än mindre såsom köpevilkor stadgats, att Wennström skulle fortfarande ega tillgodonjuta afverkningsrätten under den tid afhandlingen derom bestämde; förty och då Wennström, på sätt ofvan förmäls, icke till säkerhet för beståndet af kontraktet om skogsafverkningsrätten sökt in-teckning i hemmanet innan Olof Olsson sökte uppbud å det-samma, — förklarade Olof Olsson icke kunna förpligtas vare sig att låta Wennström tillgodonjuta afhandlingen om mera-nämnda skogsafverkningsrätt eller att till Wennström utgifva godtgörelse för det timmer, hvaraf Olof Olsson satt sig i besittning, här:r:n tillika, beträffande den emot Erik Svens-son förda talan, sig utlät: att, som genom hvad i saken före-kommit, det icke, emot Erik Svenssons bestridande, kunde för styrkt antagas, att denne förmedelst sin underlåtenhet vid hemmanets försäljning till Olof Olsson att omförmäla den till Wennström upplåtna skogsafverkningsrätt, haft för afsigt att derigenom söka beröfva Wennström tillgodonjutandet af ifrågakomna afverkningsrätt, samt Erik Svenssons nyss-nämnda underlåtenhet i och för sig lagligen ej föranledde till någon skyldighet för honom att godtgöra Wennström den förlust, denne lidit genom sin egen försummelse att låta afhandlingen in-tecknas, blefve käromålet jemväl härutinnan ogilladt.

Såväl Erik Svensson som Wennström sökte ändring i Svea hofrätt, den förre dock endast beträffande här:r:ns domskäl, i hvilket afseende han anmärkte, det här:r:n, i stället för att grunda domen på Wennströms försummelse att låta i behörig ordning in-teckna kontraktet, rätteligen bort såsom hufvudskäl åberopa den omständighet, att Wennström icke i rätt tid guldit den för afverkningsrätten öfver-eskomna köpeskilling.

Wennström, som vidblef sin emot Erik Svensson fram-ställda talan, företedde, till stöd för sin uppgift, att denne afsigtligt vållat, att Wennström gått förlustig sin afverk-ningsrätt, ett af Matts Olsson i Närby utfärdadt bevis, deruti

denne intygade, att, sedan han den 18 Oktober 1873 bevitnat det emellan Erik Svensson och Olof Olsson upprättade köpebref, hade den förre enskildt vidtalat Matts Olsson att förtiga hemmansköpet, enär detsamma vore låtsadt och endast tillkommit i afsigt att omintetgöra Wennströms afverkningsrätt.

Hof:r:n yttrade i dom den 30 Mars 1876, att, då Erik Svensson, som genom sin åtgärd att till Olof Olsson försälja ofvannämnda hemman, vållat, att Wennström gått miste om sin ifrågavarande skogsafverkningsrätt, jemlikt grunderna i 16 kap. 15 § Jordabalken, vore skyldig godtgöra Wennström härigenom uppkommen skada, samt ostridigt vore, att den Wennström genom afhandlingen den 31 Oktober 1870 tillförsäkrade afverkningsrätt omfattat de 1,108 sågtimmer, hvaraf Olof Olsson satt sig i besittning, och hvilka timmer vore till sin beskaffenhet beskrifna i 2 af Wennström vid här:r:n åberopade och i här:r:ns protokoll för den 19 Mars 1874 intagna timmerrapporter, blefve här:r:ns utslag sålunda ändradt, att Erik Svensson förpligtades att till Wennström utgifva berörda 1,108 sågtimmers värde; hvilket värde, i brist af åsämjande, skulle med ledning af nämnda timmerrapporter bestämmas af gode män, af hvilka parterne, eller i tredskande parts ställe vederbörande underexsekutor, skulle utse en hvar och dessa två en tredje; parterne dock obetaget att, derest de icke åtnöjdes med gode männens beslut, särskildt utföra talan om ersättningens belopp.

Erik Svensson sökte i underdånighet ändring och anförde, att försäljningen af hemmanet icke kunde i och för sig vara af beskaffenhet att förnärma Wennströms rätt eller åstadkomma någon förpligtelse för Erik Svensson att gifva Wennström skadestånd; att 16 kap. 15 § Jordabalken numera icke kunde anses oförändrad gällande, sedan lagstiftningen genom K. F. den 13 Juni 1800 och den 9 November 1844 inslagit på en ny väg och icke blott lemnat utväg för en nyttjanderättsinnehafvare att skydda denna sin rätt, utan äfven ålagt honom att, för god ordning, taga inteckning till säkerhet för sitt kontrakt, samt att, till följd häraf, grun-

derna för bedömandet af rättstvister, som den ifrågavarande, icke vore desamma, som fått sitt uttryck i ofvanåberopade § i Jordabalken; och vidhöll Erik Svensson fortfarande, att Wennström måste anses hafva brutit kontraktet genom sin försummelse att å utfäst tid erlægga köpeskillingen, hvadan han icke kunde anses berättigad till skadestånd efter den af hofr:n utstakade grund.

Wennström erinrade, att inteckning af kontrakt vore en åtgärd, afsedd att trygga rättsförhållandet till tredje man, ej emot upplåtaren, samt att Erik Svensson sålunda icke kunde anses hafva blifvit genom Wennströms försummelse att låta inteckna kontraktet befriad från skyldigheten att tillse, det denne finge under aftalade tiden åtnjuta sin afverkningsrätt; åberopande Wennström, för att gen-drifva Erik Svenssons påstående, att han skulle låtit kontraktsbrott komma sig till last, den af honom förut i målet företedda, af hofr:n den 12 Juni 1873 meddelade dom.

N. Rev. (rev.-sekr. *Lagergren* samt t. f. rev.-sekr. *Norberg* och *Cöster*, den sistnämnde föredragande), hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hofr:ns dom.

Saken föredrogs den 6 September 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren*, *Cramér*, *Almqvist*, *Rabe*, *Huss* och *Svedelius*), dervid *N. Rev:s* betänkande blef af *H. D.* bifallet.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 4 Oktober 1876.

43.

Besynnerliga brottmålsprocesser.

Små kulturbilder från medeltiden.

(Insändt af —oo—.)

De egendomligheter på många områden, hvilka medeltiden har att uppvisa, finnas icke minst inom rättsskipningens område. Man träffar der företeelser af den art och beskaffenhet, att man nu för tiden nästan har svårt för att tro, det något sådant en gång i tiden verkligen har kunnat gå för sig. En fransk författare, som egnat tid och arbete åt forskningar på detta område (*Agnel. Curiosités judiciaires et historiques du moyen age*, Paris 1858), omtalar några brottmålsprocesser, bestyrkta genom officiella handlingar och fullt trovärdiga historiska urkunder, hvilka processer torde kunna i viss mån intressera tidskriftens läsare och hvilka vi för den skull, efter nämnde författare, tillåta oss att fritt referera. Läsarne få sjelfva göra sina reflektioner.

Under medeltiden ställde man under rättvisans behandling alla »brottsliga» handlingar, begångna af *hvilken levande varelse som helst*, ja af sjelfva djuren. Rättshistorien från denna tid erbjuder oss talrika exempel på processer, uti hvilka figurera tjurar, kor, hästar, svin, tuppar, råttor, insekter, såväl ofvan som under jorden, m. fl. Proceduren, som man begagnade sig utaf för beifraudet af brotten, var olika allt efter det eller de djur, hvilka voro inblandade i målet. Om det t. ex. var ett svin eller en oxe, som blifvit gripen på bar gerning, blef delinquenten förd inför den ordinära kriminaldomstolen och blef »personligen» (om uttrycket får begagnas) ransakad och dömd. Var det åter ett sådant djur, som man icke gerna kunde i egentlig mening fängsla och inställa för rätta, såsom t. ex. insekter, etablerades processen icke inför den ordinära kriminaldomstolen utan inför någon *kyrklig* myndighet. Den verldsliga rättvisans arm

ansågs vanmäktig mot sådana skadedjur; och när t. ex. åkrarne och fälten eller frukten i eller ofvan jord förhärjades af dylik ohyra, vände man sig till den *andliga* rättvisans tjänare, hvilka ju hade de enda vapen till sitt förfogande, med hvilka man kunde träffa och straffa dessa annars oåtkomliga förbrytare: *de blefvo excommunicerade*.

Enligt dessa grundsatser, som gillades af den allmänna rättsåskådningen hos såväl de rättslärde som den profana allmänheten, gick man tillväga vid den rättsskipningen. Vi vända oss först till de hithörande processer, hvilka fördes inför den ordinära kriminaldomstolen.

Under medeltiden brukades, liksom ännu inom vissa byar, att svinen gingo lösa och fria på gatorna; och det inträffade icke sällan att de beto ihjel och uppåto eller åtminstone skadade små barn. När en sådan casus inträffat, greps delinquenten och insattes i distriktets häkte, och den i brottmål kompetente »allmänne åklagaren» utverkade sig vederbörlig stämning & det brottsliga djuret, som skulle i vederbörlig ordning inställas inför behörig domstol (*forum delicti*). Sedan vittnen blifvit hörda och om dessa intygade angifvelsens sanning, gjorde åklagaren sina yrkanden och slutpåståenden, hvarpå domaren fällde ordentlig dom, förklarande, att den anklagade gjort sig skyldig till t. ex. »mord» och skulle därför straffas till lifvet på så sätt, att delinquenten skulle strypas och hängas, bakbenen uppåt, i ett träd eller en galge, allt efter ortens sed. Rättsskipningens annaler och andra historiska urkunder från trettonde till sextonde seklet hafva många exempel att uppvisa på sådana processer mot just *galtar* och *suggor*, som blifvit dömda till nyssnämnda hängningsstraff. Vår författare bilägger dessa sina uppgifter med icke mindre än *femton* sådana domar, af hvilka en och annan dessutom upplyser om, att domen blifvit af domaren på särskildt högtidligt sätt offentligen uppläst, såsom t. ex. under klockringning och »sur les plombs de l'echevinage». Domarens beslut fattades först efter grundliga öfverläggningar och allt tog åt sig samma allvar som om det gällt en människas lif. Sjelfva exsekutionen af domen

skedde publikt och med en viss högtidlighet. En dom från år 1386 innehåller derjemte, att delinquenten (en sugga) skulle först mista foten, sedan hufvudet och derefter upphängas så som sagdt är. Vid sådana exsekutioner tillgick allt så i de minsta detaljer noga, som vid de mest allvarliga liknande tillfällen. Af i behåll varande räkningar från den tiden öfver omkostnaderna för sådana processer och exsekutioner finner man, att bödeln till och med erhöill *handskar* för begagnande under sjelfva förrättningen. Understundom var den lifdömde klädd som en menniska, när exsekutionen skulle försiggå; och af nyssnämnda räkningar upplystes, att emellanåt fördes delinquenten till rättsplatsen på en bödelskärre, eskorterad af hela massan rättsbetjenter m. fl. Till och med dödsdomens förkunnande för den dömden i fängelset strax före exsekutionen iaktogs. I allt väsentligt voro med den skildrade proceduren de öfverensstämmande, hvilka iaktogs mot t. ex, *tjurar* eller *hästar*, när något sådant kreatur »dräpt» någon menniska. En slik process mot eller om en tjur gaf en gång derjemte anledning till appell till högre rätt med afseende på *forum competens*. Alldenstund domen redan blifvit verkställd, förklarades den rättvis, ehuru vederbörande domare och exsekutorer förklarades hafva öfverskridit sin befogenhet. Tjuren dömdes vanligen »à la potence jusqu' à mort inclusivement». I en sardinsk lag (»Carta de logu»), redigerad år 1395, göres en märkbar skilnad mellan oxar och kor, å ena sidan, och åsnor, å den andra. Om en oxe eller ko greps, vare sig den var vild eller tam, ute på plundring af sädesfälten eller i annan, sådan förbrytelse, fick den saklöst dödas; men om en *åsna* greps i samma olofliga sysselsättning, föreskrefs, att: första gången en åsna påträffades i en odlad åker (som ej tillhörde åsnans egare, förstås), borde det *ena* örat skäras af henne; andra gången hon begick samma brott, borde det *andra* örat afskäras; och om återfall skedde för tredje gången, hängdes hon icke, som fallet var med de andra djuren under liknande förseelser, utan hon konfiskerades och införlifvades med regentens hjord.

Längre fram under den tidrymd, då nu skildrade tilldragelser egde rum, förnimmes en eller annan röst, som höjde sig mot sådan rättsskipning, såsom oförenlig med en sund uppfattning af begreppen straff, straffrätt och tillräknelighet; men dessa röster förmådde ännu icke göra sig hörda, helst man ansåg sig i den Heliga skrift ega en osviklig grund för dylikt tillvägagående. I 21 kapitlet, 28 versen i II Mose-bok heter det nemligen: »Om en ox stångar en man eller qvinna, så att han dör, så skall man den oxen stena och icke äta hans kött; och så är oxens herre ursaker»¹⁾. Och i 29 versen samma kapitel tillägges: »Var oxen tillförene van att stängas, och hans herre är derom tillsagd, och han icke bevarade honom, och deröfver dräper en man eller qvinna; så skall man stena den oxen, *och hans herre skall dö*». En författare, som på senare tiden utgifvit ett förtjenstfullt arbete öfver hithörande ämnen (*Dupin. Regles de droit et de morale tirées de l'Ecriture sainte. Paris 1858*) gör en anmärkning vid dessa texter, hvilken man måste erkänna såsom fullt berättigad; han säger nemligen: »il est raisonnable de faire abattre un animal dangereux, par exemple un boeuf qui joue de la corne. Mais empêcher de le manger ne se justifie pas au point de vue de l'hygiène et de l'économie domestique». I sista hälften af sextonde århundradet upphöra emellertid dylika processer, för så vidt de afse att få djuren straffade till lifvet. Man öfvergår allt mera till den förnuftiga uppfattningen att döma djurens egare till skadestånd och böter m. m. Men om vi vända våra blickar till vårt eget land, torde vi finna spår ända in i den allra sista tiden till en lagstiftning, som i visst afseende hvilade på liknande grund, vare sig att man ville anse denna grund biblisk (20 kap. 15 v. I Mose-bok) eller profan. Vi erinra härvid om 10 kap. 1 § af vår gamla, icke länge sedan aflysta Missgerningsbalk.

Innan vi lemna denna afdelning af vår framställning eller de processer, som utfördes mot djur inför den ordinära

¹⁾ Utan skuld, saklös.

kriminaldomstolen, och öfvergå till processerna mot insekterna och deras gelikar (råttor m. fl.), vilja vi i största korthet omtala en process, som år 1471 utagerades i Schweitz och i hvilken en tupp spelade hufvudrolen.

Det var en på den tiden hos folket inrotad tro — och vi nästan äro vissa om att ännu in på vår egen tid funnits spår till samma tro, — att *tuppar*, vid utomordentliga tillfällen, värpte ägg; men dessa ägg ansågos såsom ett slags djefvulstyg, och det troddes särskildt, att, om de fingo genomgå sin vanliga utveckling, ur dem skulle framkomma en orm, för hvilket slags varelser *Satan* ju af gammalt har en synnerlig förkärlek. En tupp, som gjort sig skyldig till en dylik ogerning, hade klarligen visat att han var i något besynnerligt intimt förhållande till det ondas furste och skulle naturligtvis straffas som andra missdådare. Förenämnda år blef också en tupp anklagad (*i Basel*) för att hafva värpt ett sådant ägg; anklagelsen skedde med all vederbörlig formalitet, stämning uttogs och processen gick sin vanliga gång, och den fräcke förbrytaren öfverbevistades och dömdes till döden, öfverantvardades bödeln i händer och blef af denne bränd & båle jemte det förfärliga ägget, under ett oerhördt tillopp af skådelystna från stad och land. —

Vi vilja nu anföra några liknande exempel på processer mot *insekter och andra små kräk*, som gjorde skada, såsom flugor, maskar (synnerligen sädesmaskar), sniglar, råttor, mullvadar m. fl. d. Det är redan nämnt, att processerna mot dessa skadedjur förhandlades inför en myndighet, som var af *kyrklig* art.

Under medeltiden inträffade ofta, att de lofvande åkrarne och fälten, vinplantagerna och andra fruktbärande områden blefvo förhärjade af sådan ohyra, som i stora massor helt plötsligt understundom öfversvämmade trakterna och förstörde skördarne i stora trakter. Dessa härjningar blefvo så mycket mera förödande som den tidens odlingsinsigter voro otillräckliga att förebygga dylik skada. För att besvärja dessa olyckor vände sig befolkningen till *kyrkans* tjenare. Kyrkan upptog klagomålen och slungade sina bann-

strålar mot dessa människornas fiender, som hon betraktade såsom utsända af den onde anden. Saken upptogs inför den kyrkliga domstolen och antog karakteren af en ordentlig process.

Såsom prof på den omständliga behandling dylika saker underkastades, kan åberopas en från den tiden bevarad utförlig redogörelse för huru de lidande borde gå till väga, meddelad af en derom rådfrågad ansedd rättslär. Det gällde betydliga förordelser, som gräshoppor i en trakt hade förorsakat, och den lärde advokaten skref en utförlig afhandling om de sätt, som borde användas både juridiskt, formellt och annorledes. Sålunda söker han, i inledningen, trösta de rättssökande med den försäkran, att de gräshoppor, om hvilka då var fråga, icke på långt när voro så stora som dem man träffat på i Indien, hvilka uppnå en storlek af icke mindre än »tre fot i längd» o. s. v. Det bästa man kan göra för att blifva qvitt de skadliga gästerna, är att ordentligt *betala kyrkan och de andlige hvad dem tillkommer* och icke i det afseendet låta några *rester* komma sig till last; vidare rekommenderas såsom särdeles verksamt att låta den trakt, som hemsökes, kringgåas af en barfotad qvinna, hvilken dessutom bör vara beskaffad så som angifves i följande ord: *accessu mulieris menstrualis omnia animalia fructibus terræ officientia flavescunt, et sic ex his apparet unum bonum ex muliere menstrua resultare.*

Den rättslärde¹⁾ öfvergår derefter till frågan, huruvida insekter kunna dragas inför rätta, hvilket han bevisar vara i sin ordning. Vidare anställes utredning af den frågan, huruvida de böra instämmas att möta »personnellement» eller om det kan vara tillräckligt att de möta genom ombud. Hvarje brottsling bör möta personligen det är regel; men, frågas i sammanhang dermed, är det egentligen ett brott,

¹⁾ Chasseneuz. Efter hvartannat *Avocat à Autun, Conseiller au Parlement de Paris* och *Premier Président du Parlement d'Aiz.* Arbetet af honom (från 1500-talet), har en utförlig titel, som slutar: »*Ubi luculentior et accuratior tractatur questio illa: de excommunicatione animalium insectorum.*» (Cit. efter Agnel l. c.).

den handling, hvilken man påbördar ifrågavarande insekter? »Ja, visserligen», svarar förf., »ty folket *beröfvas tillfället att dricka vin*, hvilket, enligt David, fröjdar människans hjerta och som är en förträfflig sak, hvilket tydligt framgår deraf, att den Canoniska rätten förbjuder att till prester befordra sådana *som icke älska vin*». Han kommer emellertid till det resultat, i afseende på inställelsen inför rätta, att det är fullt tillräckligt, om en officiel saksförare utses åt de anklagade, hvilka då har tillfälle att anmäla och styrka deras laga förfall för uteblifvandet, och som för öfrigt eger att i allt bevaka deras rätt både hvad beträffar invändningar om forum kompetens och annat. När han derefter utreder frågan om just den domstol, inför hvilken processen bör utageras, blir detta en *kyrklig* domstol, som har att straffa brottslingarne med *excommunicationer och anathemer*, ty »toutes les créatures sont soumises à Dieu, auteur du droit Canon; les animaux sont donc soumis aux dispositions de ce droit»; och många flera skäl anföras, bland hvilka åtminstone i visst afseende de äro betecknande, hvilka upplysa, att vid flera tillfällen förut dylika domar blifvit fällda öfver *råttor, sniglar och maskar* m. fl. och han angifver sjelfva verba formalia, som borde användas: »Adjuro vos limaces, et vermes, et omnia animalia immunda, alimenta hominum dissipantia et corrodentia hoc in territorio et parochianatu existentia, ut a dicto territorio et parochianatu, et tota parochia dissedatis, et ad loca, in quibus nullis nocere possitis, accedatis, *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, Amen*».

Författaren till anförda lärda arbete fick derigenom så stort anseende, att han icke långt derefter erhöll uppdrag att vara saksförare för en svärm *råttor*, hvilka blifvit lagförda; under den processen (upplyser en samtida) utvecklade *Chasseneus* en stor skarpsinnighet. Han visade att icke tillbörliga laga former iakttagits mot hans klienter, hvilket var så mycket angelägnare, som det gällde rättornas välfärd eller ruin. Vidare att det var stridande mot rättegångsfriden, att på alla de vägar, hans klienter kunde välja för att lemna trakten, funnos *kattor*, som lågo i försåt m. m. Han vann

så tillvida, som rätterna erhöilo ett slags uppskofsdom eller rättare fingo längre tid än vanligt sig förelagd för sin afmarsch.

Vår författare anför flera processer mot *insekter*, hvilka processer bestyrka att processuella föreskrifterna i allmänhet noga iakttogos. I detta afseende må endast nämnas ett par exempel. Vid ett tillfälle när ett slags små *spanska flugor* (*cantharider*) anställde härjningar, stämde vederbörande »måls-egande» dessa insekter inför vederbörlig domstol, och domaren, som förunnade de anklagade att få svara genom fullmäktig, utsåg sådan åt dem, »propter suorum corporum exiguitatem et ætatis minoritatem», som det heter, och dervid åberopas såsom ytterligare stöd för åtgärden romerska lagen (*Digesterna*: »De minoribus viginti quinque annis»). De anklagades advokat gjorde sin sak bra och genomdref, att på samma gång man dömde dem att lemna trakten, förklarades att åt dem skulle utses en annan passande trakt, der de kunde lefva »convenablement» och dit de skulle ega rätt att begifva sig.

Vid ett annat tillfälle (1587) väcktes process mot ett slags *sädesmaskar* (*Rynchites Auratus*, benämnes han), som i någon trakt anställde härjningar. Först och främst påbjödos *processioner och böner af de klagande, samt att de skulle noga fullgöra sina utskylder till kyrkan och presterskapet*; men sedermera, under sjelfva rättegången, som för öfrigt fördes lika som andra dylika, erbjödo kärandena, genom sin advokat, svaranderna ett slags förlikning, det vill säga, de erbjödo dem att få slå sig ned på anvisad trakt och der förblifva, vid risk att annars blifva vederbörligen straffade. Svarandernas advokat deremot begärde först betänketid för att taga reda på den erbjudna traktens beskaffenhet; efter sådan undersökning upptogs målet ånyo och svarandernas advokat *afslög* kärandernas förlikningsanbud, alldenstund han funnit trakten i fråga vara fullkomligt steril, hvilket dock käranderne förnekade. I sådant skick lemnades saken till afgörande af sakkunniga kompromissarier.

Vanligen skulle det egentliga straffet, excommunicationen och förbannelsen, föregås af vederbörliga *varningar*, tre till antalet, hvilka högtidligen delgäfvos de anklagade och dömde, med tillägg, att om de icke läto varna sig, skulle straffdomen verkställas. Att en sådan praxis kunde fortfarande hållas vid makt så länge som skedde, det förefaller, åtminstone vid första påseendet, mer än förunderligt; ty det tycks som om vanmakten hos de dömande och bannlysande myndigheterna, om ingenting annat och bättre, borde för hvarje repeteradt fall hafva trätt fram i dagen allt tydligare och tydligare och rubbat den blinda tron. Men dels voro dylika hemsökelse då som alltid periodiska och upphörde naturligtvis af sig sjelfva i de allra flesta fall efter någon tids — längre eller kortare — tålmod hos de lidande, hvarför också i domarne stundom föreskrefs att *den presterlige officianten skulle hålla på med och repetera excommunicationerna »donec appareat effectus»*, hvilken sålunda framhölls såsom omedelbar följd af *kyrkans* makt; dels hade presterskapet för den tiden stort intresse uti att på en gång ega både makt öfver och inflytande på folket i alla möjliga riktningar och på samma gång en ganska flödande källa för inkomster. Dylika processer, inför såväl verldslig som andlig domstol, blifva emellertid allt färre i mån som man närmar sig adertonde århundradet och man har endast några få exempel derpå från början af det seklet. Man finner emellertid länge förut kloka personer äfven från kyrkliga området, hvilka visa att dylika processer strida mot sundt förnuft lika mycket som det strider mot religionens och kanoniska rättens uppfattning af och ändamål med excommunicationen, ty, säga de, sådant bruk är icke bättre än om man toge sig för »att döpa en hund eller en sten».

Det var icke allenast i Europa som dessa processer mot djuren hade vunnit stadga, utan man finner likaledes sådana processer utförda i Amerika. En resebeskrifning från slutet af sjuttonde århundradet omtalar en liknande process i Canada, anställd mot *turturdufvor*, hvilka i en otalig mängd gjorde skada på åkerfälten. Likaså finnes i

behåll en utförlig beskrifning öfver en process mot när-gångna *myror* i Brasilien, ifrån början af adertonde seklet. Dessa myrors försvarare, som i förbigående sagdt, utvecklade en förvånande mängd skäl till sina klienters försvar, åberopar derjemte, att myrorna hade egt och brukat den jorden långt förr än någon af klaganderna funnits der eller odlat den o. s. v. Från ungefär samma tid (1713) är en liknande process i Peru.

Men vi böra icke längre taga läsarens tålmod i anspråk för dessa besynnerligheter, dessa karakteristiska drag ur menniskoslägtets utvecklingshistoria. Den författare, som lemnat oss materieleet till denna vår framställning, har otvifvelaktigt rätt, när han slutar sitt arbete med följande ord: Dans un Siècle d'activité intellectuelle, comme le notre, on est à se demander si nos aïeux n'avaient pas bien du temps à perdre pour le dépenser à de semblables absurdités.

44.

Utgör den omständighet att en domare eger aktiebref i ett bolag, ställda till Innehafvaren, laga jäf för samme domare att taga befattning med ett mål emellan bolagets styrelse och en detsammas gäldenär, angående en jemförelsevis mindre skuldfordran. Rätteg.-b. 13 kap. 1 §. Pleni-mål i Högsta Domstolen.

Då till föredragning den 16 Januari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren*, friherre *Leuhusen*, *Wretman*, *Naumann*, *Huss*, *Svedelius* och *Östergren*) anmälades revisionssaken emellan kaptenen O. F. Hultbom, sökande, samt Stockholms in-teckningsgarantiaktiebolag jemte Kajsa Nils-dotter m. fl., utblefne, svarande, angående utbekommande af in-tecknade skuldebref, tillkännagaf just.rådet *Östergren*, att han vore egare till aktier i nämnda bolag och att han, som sålunda hade i saken del, ansåge sig, jemlikt 13 kap.

1 § R. B., vara af laga jäf hindrad att såsom domare taga befattning med ifrågavarande sak.

Efter öfverläggning i den väckta frågan förordnade H. D., på grund af K. Stadgan den 21 April 1876 angående måls handläggning i vissa fall af H. D., att frågan skulle af H. D:s båda afdelningar samfäldt afömas.

Då jäfsfrågan derefter den 31 i nämnda månad anmälades inför H. D. (i närvaro af just.råden *Södergren*, friherre *Leuhusen*, *Almqvist*, *Carleson*, *Wretman*, *Naumann*, *von Hofsten*, *Rabe*, *Olivecrona*, *Huss*, *von Segebaden*, *Lindhagen*, *Svedelius*, *Hernmarck* och *Östergren*), förklarade just.rådet *Carleson*, att han ansåge sig af 22 § R. F. nu vara förhindrad att i rättegångsfrågan om just.rådet *Östergrens* jäfvidhet i det föredragna målet döma, utan att, jemlikt K. Stadgan den 21 April 1876, målet blifvit till H. D:s båda afdelningars samfälda afdömande hänskjutet.

Vid det förhållande att en af H. D:s afdelningar till samfäld pröfning hänskjutit jäfsfrågan, ansågo deremot H. D:s öfriga ledamöter samma fråga nu böra af H. D:s båda afdelningar samfäldt prövas.

För närmare utveckling af sin mening yttrade just.rådet *Södergren*: »Den nu gjorda anmärkning i afseende på förvarande ärendes behandlingssätt hos H. D. är rigtad mot beslutet af den 16 i denna månad och synes innebära den tydning af K. Stadgan den 21 April 1876, att den behandling, som deruti är påbjuden för hvad i 1 mom. betecknas med uttrycket »*målet*», icke skulle kunna lagligen tillämpas ensamt på ett sådant till särskild pröfning företaget ärende, som den nu anmälda jäfsfrågan. Vid H. D:s granskning den 28 Januari 1875 af ett inför Kongl. Maj:t den 13 förutgångne November anmältdt, derefter till H. D:s utlåtande remitteradt förslag till stadga angående måls handläggning i vissa fall af H. D:s afdelningar samfäldt, förekom inom H. D., såsom dess protokoll utvisar, en erinran om behovet af närmare bestämmande, att H. D:s afdelnings beslut om måls öfverlemnande till plenum ej finge af detta häfvas, — hvilket naturligen betydde, att beslutet icke heller finge ändras ge-

nom inskränkande eller utvidgande af remissens föremål. I det ånyo den 14 Januari 1876 inför Kongl. Maj:t anmälda, i viss mån jemkade förslaget, i enlighet hvarmed K. Stadgan den 21 April samma år tillkom, var ock ett viktigt ombyte af ordalag gjordt i det anmärkta afseendet: i stället för det äldre förslagets ord: »*då skall målet afdömas af Högsta Domstolens båda afdelningar samfäldt*» — uttrycktes i nya förslaget meningen medelst orden: »*då må afdelningen förordna, att målet skall af Högsta Domstolens båda afdelningar samfäldt afdömas*». Härmed, såsom mig synes, blef med den klarhet, hvartill vår vanliga, i allmänhet sammanträngda lagstil har förmåga, möjligheten undanröjd för den tydning, att Domstolsafdelningens beslut om påkallande af plenihandläggning skulle vara endast *förslag*, en *hemställan* till bifall eller ock afslag af plenum, så att i den senare händelsen Domstolsafdelningen, efter sitt misslyckade försök, skulle hafva att med sina papper återvända till sitt enskilda sessionsrum för att der företaga just hvad afdelningen förut funnit icke vara godt och lämpligt. Det blef påbjudet, att hvad H. D:s ena afdelning »*förordnat*», det skulle vara ett *Högsta Domstolens* med kraften af Kongl. Maj:ts magt gifna beslut, ovilkorligen förbindande till efterrättelse, så att, vid dess anmälan i plenum till verkställighet, de ledamöter, som i afdelningens beslut icke deltagit och följaktligen icke stode ens i någon den ringaste ansvarighet inför lag för tillkomsten och innehållet af detta beslut eller för nödvändigheten af dess noggranna tillämpning, icke skulle i plenum kunna draga detta H. D:s förordnande under någon öfverläggning i afseende på dess befogethet och giltighet, i afsigt att det samma såsom odugligt förkasta eller såsom felaktigt ändra.

Med tillämpning af denna viktiga allmänna grundsats i förevarande särskilda fall, vill det synas mig gifvet, att sedan H. D:s ena afdelning, vid öfverläggning till dom i den ensam för sig till afgörande företagna frågan om lagligheten af det anmälda jäfvet mot just.rådet Östergrens deltagande i blifvande handläggning af revisionssaken, funnit sig böra tillämpa föreskriften i 1 mom. af K. Stadgan den 21

April 1876 och därför förordnat, att afdömandet i det med denna öfverläggning afsedda ärende skulle af H. D:s begge afdelningar samfäldt göras, kan i plenum icke uppstå fråga om upphäfvande af detta H. D:s förordnande, — eller om vägran att fullgöra just den pröfning, som skulle hafva skett hos afdelningen, derest icke denna med en under sin uteslutande ansvarighet gjord tillämpning i afseende å det förbehåfda öfverläggningsämnet af de i omförmälda K. Stadga anvisade grunder, hade funnit pröfningen böra ske hos H. D:s båda afdelningar samfäldt, — eller om hinder för denna pröfning deraf att afdelningen icke till behandling företagit äfven revisionssaken och meddelat förordnande om dess hänskjutande till afgörande i plenum.

Då jag sålunda finner mig böra antaga, att de H. D:s ledamöter, som icke deltagit i afdelningens genom förordnandet om hänskjutande till plenum gjorda tillämpning af 22 § R. F. och K. Stadgan den 21 April 1876, sakna beslutanderätt till rubbning af samma förordnande, kan jag icke heller anse det af sådan ledamot nu framställda klander, hvilket jag dock aktar såsom utgånet från bevekelsegrunden af fattad öfvertygelse och nit för lagens helgd, föranleda något bemödande å motsidan att förklara eller försvara grunderna i beslutet, enär meningsstrider i redan afgjorda frågor icke böra inrymmas i H. D:s protokoll». —

I fråga om lagligheten af det anmälda jäfvet anställdes omröstning, hvarvid just.rådet *Östergren* yttrade: »Då jag på grund af mig tillhöriga aktiebref har delegarerätt i Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag och följaktligen har del i den hos H. D. till föredragning anmälda sak, hvaruti nämnda bolag är part och genom den af mig jemte öfrige aktieegare till förvaltning af bolagets angelägenheter valda direktion sin talan utfört, finner jag mig, i följd af lagens stadgande i 13 kap. 1 § R. B., vara jäfvig att i H. D. deltaga i behandlingen af denna sak».

Just.rådet *Hermarch* instämde i detta yttrande.

Just.rådet *Svedelius* anförde: »Enär Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag i anseende till beskaffenheten af dess

inrättning och verksamhet icke är att hänföra till s. k. juridiska personer och följaktligen de rättssatser, som angående dylika rättssubjekt särskildt äro gällande, icke kunna i förevarande fråga vinna tillämpning; samt enär stadgandet i 13 kap. 1 § R. B. att domare, som eger i saken del, såsom jäfvig ej må i saken döma, innefattar ett ovilkorligt förbud utan hänsyn till den större eller mindre betydelsen af den nytta eller skada, som af sakens utgång kan väntas; biträder jag på dessa och de af just.rådet Östergren anförda skäl den af just.rådet Östergren i ärendet yttrade mening.

Just.rådet *Lindhagen* utlät sig: »Jag anser det af just.rådet Östergren uppgifna förhållande, att han har aktier i Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag, icke innebära att han, på sätt i 13 kap. 1 § R. B. sägs, eger del uti ifrågasvarande sak eller kan af densammas utgång vänta synnerlig nytta eller skada; och finner jag fördenskull just.rådet Östergren ej vara till följd af nämnda förhållande jäfvig att deltaga i sakens afgörande».

Just.rådet *von Segebaden* förenade sig med just.rådet *Lindhagen*.

Just.rådet *Huss* var ense med just.rådet Östergren.

Just.rådet *Olivecrona* anförde: »I afseende på den föredragna frågan tillåter jag mig erinra, att så snart ett aktiebolag blifvit i laga ordning bildadt, skapas ock i samma ögonblick en *juridisk person*, hvilken, såsom ett fristående rättssubjekt, träder i rättsförhållanden både till främmande personer och till aktieegarne sjelfva. Det är denna juridiska person såsom sådan — aktiebolaget — som förvärfvar rättigheter och ikläder sig förbindelser, hvilken köper och säljer, lemnar försträckningar eller upptager lån, och så vidare. De rättshandlingar, som af aktiebolaget genom dess styrelse utföras, äro derföre att anse såsom bolagets och icke de särskilda aktieegarnes; och om bolagets rättigheter eller skyldigheter, vare sig emot tredje man eller emot aktieegarne i bolaget, blifva föremål för tvist, som vid domstol skall slitas, är det den juridiska personen, *bolaget*, icke aktieegarne, hvilken framträder såsom kärke eller svarande. Uppstår

derföre rättgång, hvori aktiebolagets rättigheter eller förpligtelser äro i fråga, är det, enligt min uppfattning af lagstiftningen i detta ämne, aktiebolaget och icke de särskilda aktieegarne i bolaget, som är sakesgare eller har i saken, hvarom tvistas, del. Jag vet visserligen, att det finnes en annan åsigt om aktiebolag, enligt hvilken sådana bolag skola betraktas såsom ett slags sammansättning af de särskilda aktieegarnes insatser, hvarvid aktieegarne för dessa insatser skola anses representerade genom bolagets styrelse; men denna åsigt, hvilken jag icke för min del kan medgifva vara öfverensstämmande med den svenska lagstiftningens anda, leder otvifvelaktigt till hvarjehanda förvecklingar och inkonsekvenser, hvilka jag anser öfverflödigt att nu omförmäla. Jag vet ock, att exempel kunna anföras af aktiebolag, deri alla aktierna äro samlade på en hand, med undantag af de få aktier, hvilka nödvändigtvis måste innehafvas af de personer, som utgöra ledamöterna i dessa bolags respektiva styrelser. Men sådant förändrar dock icke det förut uppgifna förhållandet, att genom bolagets bildande en juridisk person skapats, som framträder såsom ett sjelfständigt rättssubjekt, hvilket med laga verkan förvärfvar sig rättigheter och åtager sig förpligtelser. Det är likväl klart, att ju flera aktier, någon person innehar i ett aktiebolag, desto starkare blir ock hans eget intresse i med- och motgång införlifvadt med aktiebolagets och följaktligen måste han ock erfara ett större inflytande af nytta eller skada i anledning af de rättshandlingar, hvori aktiebolaget tagit del eller af de rättstvister, deri bolaget blifvit inblandadt. En sådan aktieegare, om han dertill är domare, kan derföre af denna orsak lätt blifva jäfvig att handlägga mål, som röra sådant bolags rätt.

Af 13 kap. 1 § R. B. framgår tydligen, att lagstiftaren, vid bestämmandet af de särskilda arterna af laga jäf emot domare, gjort åtskilnad i de fall att domaren, eller hans i samma § omförmälda skyldemän, »eger i den saken», som utgör föremål för hans pröfning, »del» och i de fall att »de kunna någon synnerlig nytta eller skada deraf vänta». Den förra arten af jäf syftar på rättsförhållanden, deri domaren,

eller hans omnämnde anförvandter stå sjelfva såsom berättigade eller förpligtade rättssubjekt. Den senare arten af jäf åter utmärker, att nämnde personer, utan att sjelfve vara i sådan ställning, likväl af den saks utgång, som af domaren skall prövas, kunna emotse omedelbar nytta eller skada af synnerlig betydighet.

På de skäl, jag nu anført, anser jag derföre just.rådet Östergren, i sin uppgifna egenskap af aktieegare i Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag *icke* hafva del i den förut omförmälda rättstvist, som anhängiggjorts emellan kaptenen Hultbom och detta bolag med flera, och följaktligen icke heller af sådan orsak hinder möta för honom att såsom domare deltaga i målets pröfning i H. D.»

Just.rådet *Rabe* yttrade: »Just.rådet Östergren har icke uppgifvit, att han är eller varit ledamot i styrelsen för Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag eller ens att han inom bolaget deltagit i något beslut, som rör saken emellan kapten Hultbom och bemälda bolag m. fl., eller att han kan af samma sak vänta synnerlig nytta eller skada. Jäfsfrågan inskränker sig således uteslutande dertill, huruvida just.rådet Östergren endast på den grund att han är aktieegare i nämnda bolag bör anses hafva del i omförmälda sak. Vid sådant förhållande och då aktiebolagets rättigheter, efter min tanka, böra antagas tillhöra bolaget såsom juridisk person, men ej de särskilda aktieegarne, och då, enligt aktiebolagslagen den 6 Oktober 1848 och de af Kongl. Maj:t den 30 Januari 1873 meddelade stadgar för Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag, aktieegarne icke äro ansvarige för bolagets skulder med mera än de till bolaget inbetalt eller bort inbetala, derest de icke till vidare ansvarighet sig särskildt utfäst, samt alltså bolagets förbindelser i allmänhet hvila icke på de särskilda aktieegarne utan på bolaget i dess egenskap af juridisk person, finner jag just.rådet Östergren icke böra antagas hafva del i ofvanberörda sak och förty icke vara jäfvig att i densamma döma».

Just.rådet *von Hofsten* instämde med just.rådet. Lindhagen.

Just.rådet *Naumann* förklarade sig så mycket hellre biträda det slut, hvartill i denna jäfsfråga just.råden *Lindhagen*, *von Segebaden*, *Olivecrona*, *Rabe* och *von Hofsten* kommit, som intet annat förhållande vore ådagalagdt, än att de af just.rådet *Östergren* anmälda lottbref i Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag vore ställda till innehafvaren men icke till viss man; att bolagets styrelse tillkomme att, utan särskildt bemyndigande, föra bolagets rättegångar; att just.rådet *Östergren* icke vore ledamot i denna styrelse eller deltagit i något beslut om särskildt uppdrag åt densamma att den nu ifrågavarande rättegången föra; att detta tvistemål endast afsåge en fordran, den styrelsen förmenade bolaget ega hos en låntagare; att omnämnda lottbrefs jämförelsevis ringa värde icke minskades eller ökades i den allmänna penningemarknaden, om bolaget tillerkändes hela eller en del af berörda likaledes jämförelsevis ringa fordran hos låntagaren, eller icke; hvadan alltså det litis consortium, som i 13 kap. 1. § R. B., jämförd med 10 kap. 7 § och 16 kap. 3 § samma balk, betecknades med orden »ega i saken del», icke förefunnes för just.rådet *Östergren* i närvarande tvistemål, af hvars utgång han icke heller kunde, såsom förstnämnda lagrum uttryckte sig, »någon synnerlig nytta eller skada vänta».

Just.rådet *Wretman* var ense med just.rådet *Östergren*.

Just.rådet *Carleson* yttrade: »Friheten i afseende å bildandet af bolagsföreningar lemnar rum för sådan skiljaktighet i deras beskaffenhet, att det är omöjligt att ensamt från uppgiften om innehafvandet af aktier i ett bolag sluta med visshet till rättsförhållandet mellan aktieinnehafvaren och bolaget samt den förres delaktighet i det senares tvister. Ensamt den omständigheten, att just.rådet *Östergren* förmålt sig hafva aktier i Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag innefattar fördenskuil icke tillräcklig grund för antagandet att han har del i det nu anmälda tvistemålet emellan kaptenen *Hultbom* och bemälda bolag angående den förres rätt att mot erbjuden betalning utbekomma intecknade skuldebref. Då anledning ej heller förekommer, att just.rådet *Östergren*

kan af berörda rättegång vänta synnerlig nytta eller skada, finner jag för min del det af honom uppgifna förhållandet icke vara laga skäl att förklara honom jäfvig i målet».

Just.rådet *Almqvist* förenade sig med just.rådet Östergren.

Just.rådet friherro *Leuhusen* instämde med just.rådet Lindhagen.

Just.rådet *Södergren* biträdde den af just.rådet Östergren yttrade mening.

Då sålunda af 15 närvarande ledamöter 8 varit ense derom, att det af just.rådet Östergren anmälda förhållande icke vore laga jäf, skulle denna mening gälla såsom H. D:s beslut; hvarjemte H. D. förordnade, att anteckning härom skulle i dess minnesbok göras.

45.

Lösesumma för jord, som till jernvägsbolag afstås, bestämmes, enligt öfverenskommelse, genom gode män (kompromiss) i stället för expropriationsnämnd. Bolagets styrelse vägrar utbetala beloppet förr än egaren utfärdat bevis derom att han för everdelliga tider afhändt sig eganderätt till samma jord.

Mellan direktionen för Nässjö—Oskarshamns jernvägs-aktiebolag och kammarherren F. Carleson träffades den 17 Juli 1871 den öfverenskommelse, att värdet å den jord, Carleson från utjorden Skräplingsäng i Turlunda by komme att afstå till bemälda bolag för jernvägens anläggning, skulle bestämmas af *kompromiss*, till hvilken öfverlemnades samma rätt och makt, som tillkomme expropriationsnämnd enligt K. F. den 14 April 1866, såväl att värdera jorden som att bestämma alla ersättningsbelopp, hvilka genom jernbanans dragning öfver Carlesons egor kunde ifrågakomma, samt att besluta i alla mellan bolaget och jordegaren förekommande ersättningsfrågor, påståenden och tvister m. m. Med kompromissens beslut skulle parterna åtnöjas.

Genom beslut den 19 Juli 1871 bestämde kompromissen värdet å jorden med förklarande, att lösesumman skulle erläggas inom 3 månader derefter. Enligt af landtmätare verkställd uträkning utgjorde den Carleson tillkommande ersättningen 263 kronor 25 öre.

Efter stämning år 1875 till rådst.r:n i Oskarshamn yrkade Carleson åläggande för jernvägsbolagets direktion att, emot betalningsbevis och mot det Carleson enligt expropriationslagens föreskrifter uppläte ifrågavarande jord, till honom utgifva omförmälda ersättningsbelopp 263 kronor 25 öre äfvensom antingen 6 proc. årlig ränta derå från den 19 Oktober 1871, eller ock ersättning efter uppskattning af gode män för den tid, hvarunder Carleson varit i mistning af jorden.

Direktionen bestred att betala beloppet förr än Carleson lemnade qvitto och bevis att han afstått jorden enligt följande formulär: — — »denna dag mottagit för från mitt hemman — — till jernvägen exproprierad jord — — kvadratrek — stänger, i enlighet med kompromissprotokollet, med — rdr r:mt; *afhändande jag mig härigenom för everdeliga tider eganderätten till jorden* att af jernvägsbolaget såsom dess lagfångna egendom nyttjas och besittas». Lösesumman hade nemligen icke blifvit bestämd af sådan nämnd, som i 1866-års förordning omförmäldes, utan af enskilde kompromissarier enligt parternes öfverenskommelse. Det vore derföre nödvändigt att Carleson lemnade öfverlåtelsehandling, upprättad i enlighet med förestående formulär. Jernvägsbolaget vore ej pligtigt att tillställa Carleson ersättningsbeloppet, hvilket när som helst kunnat afhemtas på bolagets kontor emot qvitto. För öfrigt hade direktionen redan den 12 Maj 1873 till Carlesons ombud utbetalt en del af lösesumman (188 kronor 62 öre), som Carleson dock den 5 nästpåföljande Juli återlemnade med förklarande, att han icke ville utfärda en så beskaffad öfverlåtelsehandling, som direktionen fordrat.

Carleson anförde: Han vore ej pliktig att afstå jorden för everdelig tid och under full eganderätt, utan allenast

att afstå densamma enligt expropriationslagens föreskrifter d. v. s. med eventuel rätt till återlösen. Ersättningen, som skolat betalas den 9 Oktober 1871, hade icke erbjudits förr än i Maj 1873. Parternes öfverenskommelse innefattade icke försäljning af jorden, utan endast bestämmelse om sättet för värderingen.

Direktionen förklarade, att den ansåge sig vara för alltid egare af jorden, samt bestred att gälda fordrad ränta.

Genom utslag den 19 Juli 1875 utlät sig *rådst.r:n*: att sedan Carleson den 17 Juli 1871 med direktionen träffat öfverenskommelse att lösesumman för den jord, som han från utjorden Skräplingsång komme att till jernvägsbolaget afstå, skulle bestämmas af tre på föreskrifvet sätt utsedde gode män, hvilka egde att besluta med samma rätt, som tillkomme nämnd, tillsatt enligt K. F. den 14 April 1866, samt beloppet af den Carleson sålunda tillkommande lösesumman för afträdd jord blifvit bestämd; så och efter det Carleson lyftat detta belopp, hade han sedermera, då direktionen affordrade honom ett qvitto af innehåll att han för everdelig tid afhände sig eganderätten till jorden och i stället öfverläte denna till jernvägsbolaget såsom dess lagfångna egen- dom, återburit beloppet och derefter på laglig väg men utan skyldighet för honom att utfärda ett qvitto af nyssnämnda innehåll, sökt att af direktionen utbekomma lösesumman, ostridigt utgörande 263 kronor 25 öre; men då jernvägsbolaget genom att på ofvanberörda sätt lösa till sig den jord, hvaröfver jernvägen skulle framgå, ovedersägligen måste anses blifva egare till den sålunda lösta jorden, förklarades Carleson hafva saknat fog för sin vägran att utgifva det honom affordrade qvittot, i följd hvaraf stämningspåståendet icke kunde på annat sätt bifallas, än att direktionen förpligtades, jemlikt sitt redan före sakens anhängiggörande gjorda erbjudande, att, emot ett qvitto af det innehåll, som direktionen föreslagit och till hvilket formulär funnes bland handlingarne i saken intaget, för den af Carleson från ifrå- garande utjord till jernvägsbolaget afträdda jord såsom lösen utgifva 263 kronor 25 öre; och som Carleson vägrat att

emottaga beloppet på det nu föreskrifna och af direktionen för dess utbetalande utsatta vilkor, samt någon försumlighet i afseende på beloppets utgifvande ej kunde läggas direktio-
nen till last, ogillades Carlesons anspråk på ränta & be-
loppet.

Carleson vädjade till *Göta hofrätt*, som i dom den 7 Januari 1876 fann skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i öfverklagade utslaget.

Om denna dom förenade sig hofrättsrådet *Andersson*, assessoren *Korsell*, referent, och v. här.höfd. *C. Lothigius*.

Hofrättsrådet *Backman* var skiljaktig och yttrade: »Jag finner skäligt sålunda ändra rådstr.:ns utslag, att, då jernvägsbolagets direktion, jemlikt kompromissariernas beslut, varit pligtig att den 19 Oktober 1871 till Carleson af om-
stämda beloppet utgifva 188 kronor 62 öre, utgörande löse-
skilling för den afträdda jorden, men denna löseskilling först den 12 Maj 1873 af direktionen utlemnats för att komma Carleson tillhanda, direktionen förpligtas att å berörda 188 kronor 62 öre erlägga 6 proc. ränta från den 19 Oktober 1871 till den 12 Maj 1873».

Carleson sökte i underdånighet ändring.

N. Rev. (rev.-sekr. *Fähræus* och *Åbergsson*, den senare föredragande, samt konst. rev.-sekr. *Norberg*) afgaf följande betänkande: »Som ostridigt är, att Carleson, hvilken, till följd af Kongl. Maj:ts beslut, af Carleson tillhörig jord i Turlunda by till Nässjö—Oskarshamns jernvägsaktiebolag af-
stått för jernvägens anläggande erforderlig mark, varit be-
rättigad att, sedan beloppet af den Carleson tillkommande ersättning, enligt parternes öfverenskommelse, blifvit af gode män beslutad, af bolaget utbekomma sådan ersättning med fordrade 263 kronor 25 öre, samt direktionen för bolaget icke heller bestridt, att ersättningen, i enlighet med hvad gode männen bestämt, varit till betalning förfallen den 19 Oktober 1871; alltså och då Carleson icke torde hafva varit lagligen pligtig att, på sätt direktionen fordrat, till bolaget utfärda särskild handling, innefattande upplåtelse af den till jernvägsanläggningen afträdda jorden, samt följaktligen direk-

tionen, som vägrat att utbetala ofvanberörda ersättning förr, än Carleson aflemnade ett qvitto, hvilket tillika innehölle förklarande att Carleson för everdeliga tider afhände sig eganderätten till jorden, synes hafva saknat fog för denna vägran, hemställer N. Rev., att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist sålunda ändra domstolarnes beslut, att direktionen förpligtades att genast emot qvitto till Carleson utgifva 263 kronor 25 öre med 6 proc. årlig ränta derå från den 19 Oktober 1871 till dess betalning sker».

Saken föredrogs den 13 November 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Almqvist, Wretman, Naumann, von Hofsten, Huss, Lindhagen* och *Östergren*); och som ostri-digt vore, att Carleson, hvilken, till följd af Kongl. Maj:ts beslut, af Carleson tillhörig jord i Turlunda by till bolaget afstått för jernvägens anläggande erforderlig mark, varit berättigad att, sedan beloppet af den Carleson tillkommande ersättning, enligt parternes öfverenskommelse, blifvit af gode män bestämd, af bolaget utbekomma sådan ersättning med fordrade 263 kronor 25 öre, samt direktionen icke heller bestridt, att ersättningen, i enlighet med hvad gode männen bestämt, varit till betalning förfallen den 19 Oktober 1871; alltså och då direktionen, som vägrat att utbetala ofvanberörda ersättning förr, än Carleson aflemnade ett qvitto, hvilket tillika innehölle förklarande att Carleson för everdeliga tider afhände sig eganderätten till jorden, saknat fog för denna vägran, bifölle *H. D.* det slut, *N. Rev:s* betänkande innehölle.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 5 December 1876.

46.

Åtal för införande till Lappmarken af spritdrycker.

Vid Arvidsjaurs tingslags häradsrätt förde t. f. kronolänsmannen J. O. Grenholm, & tjänstens vägnar, talan emot nybyggaresonen Nils Johan From och drängen Johan Brännström för det de skulle till lappmarken infört spirituösa drycker.

I egenskap af särskild åklagare i bränvinsförsäljningsmål instämde kronofjerdingsmannen Zacharias Mörtzell i berörde emot Nils From framställda påstående samt yrkade tillika, att den del af det införda bränvinet med dertill hörande kärl, som af Mörtzell tagits i beslag hos Per Olof Johansson i Malånäs, måtte dömas förbruten, i sammanhang hvarmed Mörtzell jemväl påstod ansvar & nybyggaresonen Erik From för det denne vid ofvannämnda beslagstillfälle sökt att med våld hindra Mörtzell i utföningen af tjänsten.

Dessa åtal handlades gemensamt och utförde Grenholm, enligt K. befides förordnande, jemväl Mörtzells talan.

Nils From och Brännström vidgingo, att den sistnämnde hösten 1872 för Nils Froms räkning och dertill af honom legd forslat 2 ankare bränvin från Norsjö till Malånäs.

För att styrka att bränvinet tillhörde Nils From, åberopade Brännström 2 vittnen, hvilka sammanstämmande intygade, att Nils From hösten 1872 vidtalat Brännström att emot ersättning från Norsjö till Malånäs bära en börda, hvars beskaffenhet Nils From dock icke vid tillfället uppgifvit; att Nils From och Brännström derpå åtföljts bort samt vid återkomsten hvardera burit en kagge om 15 kannors rymd; tilläggande ena vittnet, att vittnet sett Nils From ur ena kaggen tappa bränvin.

Erik From bestred den emot honom framställda talan.

Två af Grenholm åberopade vittnen berättade, att de vid ett tillfälle under hösten 1872, på anmodan af Mörtzell, varit denne följaktige till Malånäs; att vid ankomsten till Per Olof Johanssons der befintliga bostad Mörtzell hos en af husfolket anhållit om den till visthusboden hörande nyckel, hvarvid det besked lemnats, att densamma innehades af Erik eller Nils From, hvilka, å gården närvarande, likväl dertill nekat; att, då Mörtzell derefter med en anskaffad yxa börjat uppbryta boddörren, Erik From fattat en stång och under yttrande att han skulle »raka rent» höjt densamma emot Mörtzell och hans biträden i uppenbar afsigt att slå till, hvilket dock af Nils From afböjts; att, efter dörrens uppbrytande, Mörtzell och vittnena ingått i boden och tagit i beslag en helankare och 1 trekansflaska af glas, innehållande bränvin; att, under det Mörtzell varit sysselsatt att försegla ankaren, Erik From försökt rycka till sig kärlet under yttrande, att detsamma vore honom tillhörigt, — men att detta af de tillstädesvarande förhindrats; och tillade ena vittnet, att vittnet, som tillstädesvarit vid det tillfälle då förseglingarne kort före tinget 1873 brötos och bränvinet uppmättes, iakttagit, att ankaren innehållit omkring 3 kannor och flaskan en kanna bränvin, samt att bränvinet der-efter blifvit häldt å kärlen, som ånyo förseglats.

Erik From, som bestred, att han vid beslagstillfället afvetat, det Mörtzell varit i tjänsteärenden stadd, förklarade, att han upptagit stången i afsigt att kasta densamma ur vägen äfvensom att orsaken, hvarför han fattat uti ankaren, varit den, att han velat smaka på bränvinet.

Här:n yttrade i utslag den 8 Februari 1875, att, ehuru Nils Johan From och Brännström erkänt, att Brännström för Nils Johan Froms räkning hösten år 1872 från Norsjö till Malånäs i Malå socken forslat 2 helankare bränvin, hvaraf den ena med deri förvarade ungefär tre kannor bränvin tillika med en flaska, innehållande en kanna bränvin, blifvit samma höst i Per Olof Johanssons gård i Malånäs af Mörtzell tagen i beslag; likväl och då icke uppgifvet

än mindre styrkt blifvit, att något af samma bränvin försåls, eller ens att någon försäljning deraf varit tillämnad, blef åtalet af här:rn ogilladt och beslaget upphäfdt, hvarjemte Nils Johan From berättigades att det i beslag tagna godset genast återbekomma; samt, oaktadt genom Salomon Bergströms i Måla och Elias Reinhold Olofssons i Östra Högkulla sammanställande berättelser, upplyst vore, att Erik From vid nämnda beslagstillfälle dels emot Mörtzell höjt en stång uppenbarligen i afsigt att slå till, hvarifrån han dock på föreställning af Nils Johan From afstått, dels ock då Mörtzell hållit på att försegla bränvinsankaren försökt att rycka till sig densamma; likväl enär, såvidt upplyst blifvit, Mörtzell icke vid tillfället tillkännagifvit sig vara stadd i tjensteutöfning, eller Erik From annorledes haft anledning antaga ett sådant förhållande, samt Erik From icke emot Mörtzells person utöfvat något våld, kunde ansvar i målet icke honom ådömas.

Grenholm och Mörtzell anförde besvär hos Svea hofrätt och yrkade dels att, på grund af Kongl. Brefven den 3 December 1740, den 29 November 1743 och den 29 November 1839, hvarigenom införsel och försäljning af bränvin i lappmarkerne »förbjudits vid vite af 33 rdr 16 sk. boo och den olofligen införda eller försålda varans konfiskation», Nils From och Brännström måtte dömas att hvar för sig utgifva det genom nämnda Kongl. Bref stadgade vite samt den i beslag tagna varan dömas förbruten, dels att Erik From, såsom öfvertygad att med våld hafva sökt hindra Mörtzell i utöfningen af dennes tjenst, måtte därför fällas till laga ansvar.

Till stöd för förstnämnda yrkande åberopades af klaganderne ej mindre bestyrkt afskrift af Arvidsjaurs tingslags här:rätts utslag den 2 Februari 1861, hvarigenom en person, på grund af ofvanåberopade Kongl. Bref jemte Kongl. Brefvet den 15 December 1848 blifvit för det han till lappmarken »infört» en kagge bränvin dömd att böta 50 rdr, än äfven ett Kongl. Bref af den 2 Maj 1873, hvaraf inhemtades att, efter det Fredrika socknemän sökt upphäfvande af

förbudet mot införsel af bränvin till lappmarken, Kongl. Maj:t skulle afslagit ansöknings i dess helhet.

Motparterne bestredo ändringssökandet under yrkande, att, som de ej bodde inom den egentliga lappmarksgränsen, och lappmarksåboerne i allt fall voro likstälde med rikets öfrige innebyggare, den mot dem i målet förda talan måtte ogillas; och vidhöll Erik From fortfarande, att han icke vid beslagstillfället haft sig bekant, att Mörtzell uppträdt i egen-skap af tjänsteman.

Hofr:n förklarade i utslag den 6 December 1875 skäl ej hafva förekommit att i här:r:ns utslag göra ändring.

Grenholm sökte ändring.

Målet föredrogs den 9 November 1876 inför *H. D.* Just.rådet *Östergren* yttrade: »Beträffande åtalet emot Erik From finner jag ej skäl att göra ändring i hofr:ns utslag.

Vidkommande målet i öfrigt, så, enär införande till lappmarken af bränvin är genom Kongl. Brevet den 29 November 1839 vid vite af 33 rdr 16 sk. bco förbudet samt Nils Johan From och Brännström erkänt, att Brännström för Nils Johan Froms räkning hösten år 1872 från Norsjö till Malånäs i Malå socken forslat två helankare bränvin, hvaraf den ena med deri förvarade ungefär 3 kannor bränvin tillika med en flaska, innehållande en kanna bränvin, blifvit samma höst i Per Olof Johanssons gård i Malånäs af Mörtzell tagen i beslag, pröfvar jag rättvist döma Nils Johan From och Brännström att hvar för sig utgifva stadgade vitet med 50 kronor, hvarjemte jag förklarar det af Mörtzell i beslag tagna bränvin med kärl förbrutet».

Just.rådet *Svedelius* fann skäl ej vara anfördt, som i hofr:ns öfverklagade utslag kunde verka ändring.

Just.rådet *Lindhagen* instämde med just.rådet *Östergren* beträffande åtalet emot Erik From och yttrade i afseende å den emot Nils Johan From och Brännström fullföljda talan: »Enär den af domstolarne följda tolkning af Kongl. Brevet den 29 November 1839 efter min åsigt framgår af Kongl. Brevet den 2 Maj 1873, finner ej heller

jag skäl till ändring i domstolarnes utslag och instämmer i det slut, hvaruti just.rådet Svedelius stannat».

Just.råden *von Hofsten* och *Rabe* instämde med just.rådet Östergren.

Just.rådet *Naumann* förenade sig med just.rådet Östergren beträffande åtalet mot Erik From. Hvad åter vidkomme Nils From och Brännström, yttrade just.rådet *Naumann*: att, enär senare författningar angående villkoren för tillverkning och försäljning af bränvin samt andra spirituösa drycker afse *hela riket* och icke omnämna att för Lappmarken skulle vara särskildt stadgadt, ansåg just.rådet nu ifrågavarande Kongl. Bref rörande sistnämnda landsdel icke vidare vara tillämpliga, hvadan just.rådet i denna del icke gjorde ändring i hofrens utslag.

Just.rådet *Wretman* var af lika mening med just.rådet Svedelius.

47.

Träffad öfverenskommelse vid laga skifte angående skogens lösande. Men skiftesmannen och gode männen, efter det förrättningen blifvit i andra delar till dem af egodelningerätten återförvlead, förklara nämnde öfverenskommelse icke vara förbindande. Egodelningerätten vägrar fastställelse å en slik åtgärd.

Med biträde af gode män förrättade och den 18 Januari 1876 afslutade kommissionslandtmätaren Ludvig Feggræus laga skifte å egorna till tredje skifteslaget inom Endre socken af Gotlands län.

Till pröfning och fastställelse inlemnades de förrättningen rörande kartor och handlingar till *Gotlands norra härads egodelningsrätt*, som genom utslag den 9 Maj 1876 sig utlät: att alldenstund skiftesdelegarne genom laga kraftvunnet beslut öfverenskommit, att skogen å de i byte gångna egorna skulle af nya tillträdare lösas, samt egodelningsrätten genom

beslut, som ej öfverklagats, förklarat, dels att någon ändring icke kunnat meddelas angående priset å skogen på afträdde egor, beräknadt efter kast, dels ock, efter uppräknung samt besigtning af träden på vissa af berörda egor, att antalet sågstockar och kastar skulle förhöjas efter hvad det rätteligen utgjort med bestämdt utförda belopp, men skiftesmannen och gode männen, efter förrättningsens återförvisning i andra delar, företagit sig att emot 2 delegares bestridande förklara den ingångna öfverenskommelsen om skogens lösande icke förbindande; fördenskull och då förrättningsmännens berörda beslut varit lagstridigt, enär de ingått i bedömande af redan afgjorda frågor, hvilka ej till ny behandling återförvisats, pröfvade egodelningsrätten rättvist förklara någon fastställelse ej kunna meddelas å en sådan olaga åtgärd, utan skulle förblifva vid den delegarne emellan redan träffade öfverenskommelse om skogens lösande, endast med den af egodelningsrätten gjorda, ej öfverklagade, förändring i rätta antalet af vedkastar och sågstockar.

Häröfver anfördes underdåniga besvär utaf en af delegarne i skifteslaget under yrkande om upphäfvande af egodelningsrättens utslag, såvidt det afsåge skyldighet för honom att med penningar inlösa skog.

I afgifven förklaring anförde 3 af delegarne, att förrättningsmannens åtgärd att förklara föreningen om lösen af skogen ogiltig vore obefogad, hvadan egodelningsrätten rätteligen förfarit då fastställelse derå vägrats; och yrkades, på grund häraf, ogillande af besvären.

N. Rev. (rev.-sekr. *Glimstedt* samt t. f. rev.-sekr. *Lilienberg* och *Westman*, den sistnämnde föredragande) yttrade i underdånigt betänkande: »Emedan den under ifrågavarande laga skifte träffade förening, hvarigenom stadgats, att vissa delegare, som å dem tillskiftade egor erhållit sparad ståndskog, skulle derfor utgifva bestämda belopp i penningar, icke må, sedan genom egodelningsrättens beslut förrättningsmännens beräkning af den växande skogen blifvit ändrad derhän, att skogseffekterna å vissa egor uppskattats till högre antal än förrättningsmännen desamma upptagit, gifvas den tillämp-

ning att delegare skulle vara förbunden att inlösa skogen äfven med det högre penningebelopp, som genom egodelningsrättens beräkning uppkomme; ty och då vid sådant förhållande förrättningsmännens delegarne meddelade förståndigande att skogen, i anseende till framställd vägran att densamma till de af egodelningsrätten bestämda högre prisen inlösa, finge af förre egaren uthuggas, icke må såsom olagligt anses, samt i följd deraf egodelningsrätten torde hafva saknat laglig anledning till sin vägran att å skiftet meddela fastställelse, hemställer N. Rev. i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte, med undanrödjande af egodelningsrättens beslut, i hvad det blifvit öfverklagadt, visa ärendet åter till egodelningsrätten, som torde hafva att detsamma ånyo företa och dermed lagligen förfara».

Ärendet föredrogs den 31 Oktober 1876 inför *H. D.*, hvars flesta ledamöter (just.råden *Wretman*, *Naumann*, *Lindhagen* och *Östergren*) biföllo N. Rev:s hemställan.

Just.råden *Carleson*, *von Hofsten* och *Svedelius* för-
enade sig i följande yttrande: att enär förrättningsmännens ifrågavarande beslut, som af delegarne lemnats oklandradt, icke afsåge sådana omständigheter, som, enligt 136 § Skiftesstadgan, innan fastställelse å skifte finge meddelas, skulle af egodelningsrätt undersökas och pröfvas, samt egodelningsrätten följaktligen icke egt att i pröfning af nämnde beslut ingå och i anledning deraf fastställelse å skiftet vägra, funno just.råden skäligt att, med undanrödjande af egodelningsrättens beslut, i hvad det blifvit öfverklagadt, visa ärendet åter till egodelningsrätten, som hade att detsamma ånyo företa och dermed lagligen förfara.

48.

Förmyndare, som sjelf är delegare i skifteslag, underskrifver vid laga skifte ingången förening äfven å sin myndlings vägnar. Skifteslagets egoskinnad mot ett angränsande bruks hytteplan visar strid emellan kartan och marken, men landtmätare och gode män underlåta att iakttaga hvad 5 kap. 45 § Skiftesstadgan för sådant fall föreskrifver. Ärendets återförvisning; till följd hvaraf de åtgärder och beslut i öfrigt, som af denna råskinnadsbestämning kunde blifva nödiga, jemväl borde i behörig ordning fullföljas och afslutas.

Å egorna till den i Gladhammars socken af Kalmar län belägna Gladhammars by förrättades och den 7 Oktober 1874 afslutades af kommissionslandtmätaren J. F. Cornelius laga skifte.

Hos Norra och Södra Tjustras häraders egodelningsrätt anmälades öfver skiftesförrättningen klander af de flesta delegarne i byn i afseende å egograderingen, skiftesläggningen, utflyttningsskyldigheten jemte andra skiftet rörande frågor; med anledning hvaraf yrkades, att skiftet i dess helhet måtte varda till förrättningsmännen återförvisadt; hvarförutan en af delegarne, Sven Johan Andersson, anmärkte: att rågången mot den Ankarsrums bruk tillhöriga hytteplanen icke af förrättningsmännen blifvit behörigen uppgången och rörlagd; att åtskilliga felaktigheter i sättet för graderingens verkställande förelupit, samt att Sven Johan Anderssons omyndiga dotter Almas förmyndare, Johan Magnus Jansson, under ifrågavarande förrättning varit jäfvig att hennes rätt bevaka, på den grund att såväl bemälde Jansson som hans nämnda myndling vore delegare i skifteslaget; yrkande, med anledning häraf, Sven Johan Andersson, att samtliga under förrättningen ingångna föreningar dels emellan Gladhammars byamän, å ena sidan, och Lunds byamän, å andra sidan, angående bestämmande af rågången och egoutbyte emellan dessa byar, dels ock emellan Gladhammars skiftesdelegare om undantag af mark för delegarnes allmänna behof, om

delningsgrunden och om ståndskogsliqviden måtte förklaras vara utan kraft och verkan.

Possessionaten G. Tenger, som blifvit till förmyndare för Alma Svensdotter förordnad och som förenade sig i de af Sven Johan Andersson framställda påståenden, anförde, att den ingångna föreningen om egogränsen till Lund så mycket mera inverkade menligt på hans myndlings rätt, som genom förening, ingången vid rågångssammanträde den 9 Juni 1873, med hemmansegarne i Lund öfverenskommits, att ingen annan ändring eller egoutbyte skulle ske än att till följd af landsvägens omläggning en trekant innanför nya vägen skulle tillfalla Gladhammar, som afstode ett stycke jord längst i norr.

Härjemte anmärktes af åtskilliga delegare, i afseende å graderingen, att holmarne i 4 inom skifteslaget varande sjöar fått sig grad åsatte, oaktadt hvarken landtmätaren eller gode männen varit i land å desamma.

Cornelius medgaf sistnämnda förhållande, men genmälde, att förrättningsmännen dels under båtfärder omkring holmarne och dels från höjder å fastlandet haft tillfälle beskåda holmarne och om deras beskaffenhet förskaffa sig tillförlitligt omdöme.

I afseende å Sven Johan Anderssons anmärkning, att rågången mot den Ankarsrums bruk tillhörige hytteplanen icke blifvit behörigen rörlagd, förklarade Cornelius, att hytteplanen, som å laga skifteskartan blifvit upptagen efter storskifteskartans visning, ginge dels efter befintlige gärdesgårdar och dels afvikande från dessa, men hade ej blifvit å marken afrosad af orsak att sådant icke begärts eller påfordrats.

Egodelningsrätten, som icke höll någon undersökning å marken, meddelade utslag den 21 September 1875 och utlät sig: att beträffande de af Sven Johan Andersson och hans dotters förmyndare Gylfe Tenger framställda anmärkningar dels om giltigheten af de föreningar, som under skiftet blifvit delegarne emellan afslutade, dels om förelupna formfel vid egograderingens verkställande och dels

derom att rågången emot den Ankarsrums bruk tillhöriga hytteplanen icke blifvit behörigen bestämd eller rörsatt, så när dessa anmärkningar vore af beskaffenhet att först böra afgöras innan pröfningen af skiftet fortsattes, ginge egodelningsrätten att nu taga dessa anmärkningar i öfvervägande, hvarvid och som, hvad anmärkningen emot föreningarne vidkomme, det måste helt och hållet anses bero af enskild delegare att vid laga skifte vidtaga de åtgärder för sin rätts bevakande; han funne för godt, och den omständighet att en delegare i skifteslaget Johan Magnus Jansson, såsom förmyndare för omyndiga Alma Svensdotter, skulle varit af jäf hindrad att hennes rätt bevaka, således icke kunde inverka till ändring eller upphäfvande af de föreningar, som under skiftesförrättningen blifvit delegarne emellan träffade; fördenskull och när sådane formfel i afseende på taxeringens verkställande icke skäligen kunnat läggas skiftesmannen med gode män till last, att taxeringen, vare sig i sin helhet eller till någon del, förty bort undanrödjas, funne egodelningsrätten dessa anmärkningar mot de under skiftet träffade föreningar samt emot egograderingens verkställande icke utgöra giltigt skäl för förrättningens återförvisning till ny handläggning af landtmätare med gode män; hvaremot och som, vid det förhållande att skifteslagets egoskilnad mot den Ankarsrums bruk tillhöriga hytteplanen visade strid emellan kartan och nuvarande häfden, samma plan, jemlikt 5 kap. 45 § i Skiftesstadgan den 9 November 1866, bort, efter vederbörandes hörande, behörigen till sitt omfång bestämmas och till sina gränser å marken afrösas, men skiftesmannen med gode män blott å kartan uppdragit planen till gränser och omfång sådan den å storskifteskartan öfver Gladhammar utvisades, funne egodelningsrätten nödigt i denna del återförvisa ärendet till förnyad behandling af landtmätare med gode män i den ordning berörde 5 kap. af Skiftesstadgan föreskrefve, till följd hvaraf de åtgärder och beslut uti skiftet i öfrigt, som af denna råskilnadsbestämning kunde blifva nödiga, vare sig i afseende på skiftes-

läggning eller eljest, ock borde af skiftesmannen med gode män i behörig ordning fullföljas och avslutas; och förpligtades skiftesmannen, vid denna sakens utgång, att ersätta kostnaden för egodelningsrättens sammanträde med 29 kronor till ordföranden, 64 kronor till ledamöterna och 64 kronor till biträdande landtmätaren.

Öfver detta utslag klagade åtskilliga delegare i skifteslaget under yrkande, dels att de ingångna föreningarne måtte förklaras utan all verkan, då omyndiga Alma Svensdotters rätt ej blifvit bevakad, och dels att, som alla de framställda anmärkningarne, med undantag af en, af egodelningsrätten lemnats utan afseende, utan att någon besigtning å marken egt rum, ehuru graderingen tarfvat rättelse och sålunda jemväl bort undersökas, egodelningsrätten måtte varda förelagdt att vid förnyad besigtning å stället taga alla klagomålen under pröfning och sålunda förbjelpa klaganderne till de rättelser i skiftet i dess helhet, som af dem påkallats.

I afgifven förklaring anmärkte Cornelius, att, då J. M. Jansson vid skiftesförrättningens början anmält sig såsom förmyndare för Alma Svensdotter och jemväl i föreningarne deltagit, måste han anses hafva vid tillfället handlat äfven å sin myndlings vägnar.

Cornelius sökte jemväl ändring hos Kongl. Maj:t. Enligt hvad förrättningsprotokollet utvisade, hade rågrannarne blifvit kallade till sammanträde i skifteslaget den 9 Juni 1873 för att höras öfver rågångarne, dervid dock egaren af hytteplanen icke tillstädeskommit. Ingen af delegarne hade uppgifvit att rågången mot hytteplanen vore stridig eller begärt dess afrösning. Vid jemförelse emellan häfden på marken med 1797-års skifteskarta befunnos de öfverensstämmande med hvarandra, endast med undantag deraf, att den del, som vore belägen vester om landsvägen, icke blifvit inhägnad, hvadan den upptagits enligt storskifteskartan. Då sålunda ifrågavarande egoskilnad ej vore i något afseende obestämd och icke några märken i rågången vore å marken rubbade, hade Cornelius ej ansett nödigt att till

nytt sammanträde kalla hytteplanens egare; yrkande Cornelius, som förmenade, att anmärkningen emot rågången i allt fall vore för sent väckt, att egodelningsrättens utslag måtte upphävas såväl i fråga om återförvisningen som beträffande skyldigheten för honom att ersätta kostnaderne för rättens sammanträde.

N. Rev. (rev.-sekr. *Glimstedt* samt t. f. rev.-sekr:ne *Lilienberg* och *Westman*, den sistnämnde föredragande) yttrade: »Då omyndiga Alma Svensdotters förmyndare Johan Magnus Jansson deltagit i och med sin underskrift bekräftat den med Lunds byamän träffade förening angående bestämmande af rågången emellan Lund och Gladhammar samt egoutbyte emellan dessa byar, torde egodelningsrättens utslag, såvidt anmärkningen mot nämnda förenings giltighet afslagits, af Kongl. Maj:t fastställas; men, emedan, på sätt egodelningsrätten yttrat, frågan om bestämmande af rågången mot Ankarsrums bruk tillhörig mark icke blifvit af förrättningsmännen i laga ordning behandlad samt vid sådant förhållande de till egodelningsrätten fullföljda klagomål i afseende på egograderingen och under skiftet träffade föreningar om undantag af mark för delegarnes samfälda behof med flera frågor icke bort af egodelningsrätten till pröfning företagas, hemställer N. Rev. i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte, med afslag å kommissionslandtmätaren Corneliis besvär, finna skäligt undanröjda egodelningsrättens i sistberörda afseende meddelade yttrande samt visa ärendet jemväl derutinnan åter till landtmätaren och gode männen, hvilka torde ega att, sedan frågan om egoskilnaden mot Ankarsrums bruks mark blifvit behörigen afgjord, med skiftesförrättningen i öfrigt lagligen förfara».

Ärendet föredrogs den 31 Oktober 1876 inför H. D. (i närvaro af just.råden *Carleson*, *Wretman*, *Naumann*, *von Hofsten*, *Lindhagen*, *Svedelius* och *Östergren*), dervid H. D. fann skäl ej vara anfördt, som i *egodelningsrättens* utslag kunde verka ändring.

49.

**Angående verkställighet af helsevårdsnämnds beslut utan hinder af der-
öfver anförde besvär.**

Genom beslut af den 19 April 1875 förelade helsevårdsnämnden i Malmö glasmästaren G. L. Westberg, vid vite af 200 kronor, att inom den 1 påföljande Juli borttaga och vederbörligen utgräfvä samt med ren och god fyllning utfylla afträdesgropen i portgången till Westbergs vid hörnet af Rundels- och Djeknegatorna i Malmö belägna gård; att nedtaga och omsätta den mot tapetseraren Fursts byggnad vettande skiljovägg till den längd, samma vägg kunde finnas af afträdesorenlighet inpregnerad; att antingen anbringa afträdeshuset, inrättadt i öfverensstämmelse med föreskrifterne i helsevårdsstadgan för riket den 25 September 1874, å någon lämplig plats på gården, eller, om Westberg önskade bibehålla dess läge, låta förse afträdet med luftclosetter och gifva det en sådan plats, att det ej hindrade luftens och dagerns tillträde genom porten till gården, samt att låta ordentligen afväga och planera gården och portgången samt förse dem med sådan stenläggning, att spill- och regnvatten icke nedträngde i och förorenade grunden, hvarförutan helsevårdsnämnden, jemte meddelande af besvärshänvisning, föreskref, att beslutet skulle, utan hinder af besvär, gälla till efterrättelse intilldess annorlunda kunde vara vederbörligen förordnad.

T. f. stadsfiskalen N. Aschan yrkade efter stämning vid rådst.r:n i Malmö, att, som Westberg underlätit, att ställa sig berörda föreskrifter till efterrättelse, Westberg måtte fällas att utgifva det försutna vitet.

Vid målets handläggning hos rådst.r:n den 22 Juli 1875 upplystes, att K. befide i länet, efter af Westberg öfver förenämnda beslut anförda besvär, icke funnit skäl till ändring

i nämndens beslut eller förordnat om inhibition af deri föreskrifna åtgärder.

Westberg medgaf, att han icke ställt sig beslutet till efterrättelse, men bestred åtalet på den grund, att han, som hade för afsigt att, i sammanhang med tillämnad ombyggnad af hela sin ifrågavarande fastighet, vidtaga författningens enliga åtgärder för ordnande af de sanitära förhållandena derinom, emot K. bef:des utslag fullföljt talan hos Kongl. Maj:t.

Aschan erinrade, att helsovårdsnämndens beslut, utan hinder af Westbergs besvär, bort lända honom till efterrättelse, och yrkade bifall till sitt framställda påstående.

Rådstr.:n meddelade utslag den 22 Juli 1875; och enär Westberg vidgått, att han underlåtit ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, helsovårdsnämnden meddelat uti ifrågavarande beslut, hvilket, enligt hvad Westberg sjelf upplyst, blifvit af K. bef:de i länet fastställt, dömdes Westberg, utan afseende å hvad han till sin ursäkt anført, att utgifva för sutna vitet, 200 kronor, till stadens kassa.

Westberg anförde besvär hos hofr:n öfver Skåne och Blekinge under yrkande, att, som Kongl. Maj:t icke lemnats tillfälle att, innan Westberg af rådstr.:n ålades att utgifva det stadgade vitet, meddela yttrande med anledning af de besvär Westberg låtit den 22 Juli 1875 till Kongl. Maj:t i ecklesiastikdepartementet ingifva beträffande helsovårdsnämndens ifrågavarande beslut, som sålunda icke varit laga kraftvunnet, rådstr.:ns berörda utslag måtte varda af hofr:n upphäfdt.

Aschan vidhöll sitt framställda yrkande under åberpande af hvad vid rådstr.:n förekommit.

Uti utslag den 8 Oktober 1875 fann hofr:n skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i öfverklagade utslaget.

Häröfver besvarade sig Westberg hos Kongl. Maj:t och företedde Kongl. Maj:ts bref af den 7 September 1875, hvaraf inhemtades, dels att Kongl. Maj:t funnit Westbergs besvär icke föranleda annan ändring i K. bef:des öfverklagade resolution än att tiden, inom hvilken de genom helsovårdsnäm-

dens beslut föreskrifna åtgärder skulle, vid klaganden förelagdt vite, vara till fullo verkställda, blifvit af Kongl. Maj:t bestämd till 2 månader efter det klaganden erhållit del af Kongl. Maj:ts utslag, dels att Westberg hos Kongl. Maj:t fört klagan allenast i fråga om borttagande och utgräfvande af afträdesgrafven äfvensom beträffande förändrad plats och inredning af afträdeshuset.

Under åberopande af Kongl. Maj:ts ofvannämnda utslag yrkade Westberg, att, då Kongl. Maj:t ändrat helsovårdsnämndens beslut i fråga om tiden, inom hvilken de föreskrifna åtgärderne skulle vara verkställda, och Westberg, till efterrättelse af utslaget, fullgjort hvad helsovårdsnämnden honom förelagt, samt nämndens beslut endast vore gällande intilldess annorlunda blefve förordnad, Kongl. Maj:t måtte, med upphäfvande af domstolarnes utslag, befria Westberg från utgifvande af det bestämda vitet.

I ingifven förklaring anförde Aschan, att, som Westberg allenast rörande vissa delar af helsovårdsnämndens beslut hos Kongl. Maj:t öfverklagat K. bef:des utslag, måste han anses hafva åtnöjts med nämndens öfriga föreskrifter, beträffande hvilka beslutet sålunda emot honom vunnit laga kraft; att Westberg medgifvit, att han icke inom den 1 Juli 1875 verkställt någon af de föreskrifna reparationerne, samt att han till följd häraf i allt fall gjort sig förfallen till utgifvande af det försutna vitet, helst han icke ens fullgjort någon af de föreskrifter, hvarmed han åtnöjts; och yrkades, på grund häraf och under åberopande af 41 § helsovårdsstadgan, fastställelse af öfverklagade utslaget.

Målet föredrogs den 31 Oktober 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Carleson, Wretman, Naumann, von Hofsten, Lindhagen, Svedelius* och *Östergren*); och då glas-mästaren Westberg icke visat sig hafva öfverklagat helsovårdsnämndens beslut i hvad detsamma innefattade åläggande för honom dels att nedtaga och omsätta den emot tapetseraren Fursts byggnad vettande skiljovägg till erforderlig längd och dels att låta ordentligt afväga och planera gården och portgången samt förse dem med stenläggning, och derjemte

ostridigt vore, att beslutet i dessa delar ej blifvit i föreskrifven tid verkställt, fann H. D. ej skäl att i hofrens utslag göra ändring.

50.

Brottmål underkastadt allmänt åtal, eller icke? Stadsfiskal erhåller förständigande att om ett domstolens uppskofsbeslut i målet underrätta parterna. Fiskallikt åtal.

Till rådst.r:n i Hernösand uttog åkaren J. Lundqvist stämning å arbetskarlen J. Sundqvist med påstående om ansvar för hemgång och dervid föröfvad misshandel samt för åstadkommande af förargelse och oljud.

Vid målets företagande tillstädeskom icke någondera af parterne, men Lundqvist lät till domstolen ingifva stämningsansökningen, derå fanns tecknad ett så lydande, af 2 personer bevittnad erkännande: Den å andra sidan stående stämning får jag undertecknad hos vällofliga rådst.r:n min åtalade förseelse erkänna, underkastande mig därför laga ansvar. Hernösand den 7 Augusti 1875. J. Sundqvist».

Rådst.r:n ansåg dock nödigt höra parterna om förloppet af åtalade våldet och uppsköt af sådan anledning målet till annan dag, då Lundqvist vid laga påföljd och Sundqvist vid hemtningsäfventyr skulle tillstädeskomma; och förständigades stadsfiskalen S. E. Hultin att om rättens beslut i god tid låta bevisligen underrätta Lundqvist och Sundqvist.

Hultin besvarade sig i Svea hofrätt under yrkande, att hofren måtte finna rättvist förklara det Hultin af rådst.r:n gifna förständigande obefogadt och i saknad af laga stöd, såsom skäl hvarför anfördes: att hemfridsbrott, jemlikt 11 kap. 13 § Strafflagen, icke finge åtalas af allmän åklagare, der det ej af målsegande till åtal angäfvos; att misshandel, som i 14 kap. 12 och 13 §§ nyssnämnde lag omförmäldes,

icke heller finge af åklagare åtalas utan särskild angivelse eller om brottet blifvit föröfvadt under sabbat eller vid sådant tillfälle eller å sådan ort, som i 11 kap. 9 och 15 §§ samma lag sägs; att Lundqvist sjelf instämt saken; samt att Hultin således, i saknad af Lundqvists angivelse, varit obehörig att deri å tjenstens vägnar uppträda.

Genom beslut den 9 September 1875 fann hof:r:n besvären icke till annat yttrande föranleda, än att handlingarne i målet skulle till advokatfiskalsembetet öfverlemnas för vidtagande af den åtgärd, hvartill embetet kunde anse sig befogadt.

Advokatfiskals-embetet afgaf den 16 September 1875 memorial, deri yttrades, att, då ifrågavarande mål blifvit af enskild part till rådst.r:n instämmt samt stadsfiskalen Hultin icke, å tjenstens vägnar, deri fört talan eller ens, såvidt handlingarne upplyste, varit behörig att, utan särskild angivelse af målseganden, såsom allmän åklagare deri uppträda, och rådst.r:n följaktligen saknat stöd af lag att meddela Hultin omförmälda förständigande, så tilltalades, å embetets vägnar, de ledamöter af rådst.r:n i Hernösand, som i anmärkta beslutet deltagit, för det rådst.r:n uti ifrågavarande hänseende olagligen förfarit.

Rådmännen E. F. Holm, J. K. A. Westman och J. V. Liedberg, hvilka såsom ledamöter i rådst.r:n deltagit i oftanämnda beslut, anförde i afgifven förklaring: att ifrågavarande brott syntes höra under allmänt åtal, då målseganden, långtifrån att tillgifva den brottslige hans fel, i stället sjelf anhängiggjort målet; att det derföre ålegat Hultin, som varit vid rätten närvarande, att, då brottet vore skriftligen erkänt och målseganden uteblifvit, deltaga i åtalet; att, utom det att Hultin voré allmän åklagare, ålåge honom äfven, att enligt instruktionen för polisbetjeningen i Hernösand af den 29 Februari 1868, biträda polischefen, borgmästaren, och i sådan egenskap jemte den under stadsfiskalen stående polisbetjeningen handhafva ordningens upprätthållande, hvarför han jemväl uppbure särskild aflöning, och hvartill måste räknas omsorgen att gröfre brott icke undginge beifran

och laga näpst; och att i Hernösand tillginge sålunda, att rättens kallelser och beslut i brottmål delgäfvos vederbörande af stadsfiskalen genom polisbetjeningen. Vid förklaringen fogades *dels* ofvanåberopade instruktion, hvars 1 § innehöller, att stadens borgmästare såsom polischef hade med biträde af stadsfiskalen närmaste ledningen öfver polisväsendet; och *dels* stadsfullmäktiges i Hernösand beslut af den 20 April 1872, derigenom Hultin på ansökan fått sig beviljad en lönetillökning af 250 kronor årligen med vilkor, att han egnade den tid, hans öfrige tjenstegöromål kunde medgifva, till öfvervakande af stadens polisväsende.

Advokatfiskals-embetet genmälde härtill, att brottet ej vore af beskaffenhet, att allmän åklagare egde derå tala, att den omständigheten att målseganden sjelf vid domstol beifrat förbrytelsen, icke i och för sig medförde något berättigande för allmän åklagare att taga sig talan i saken; att, om Hultin, enligt den för polisbetjeningen i Hernösand gällande instruktion, hade åliggande att biträda borgmästaren i dennes egenskap af polischef, syntes han derigenom dock icke vara skyldig att såsom rättens betjent gå dess ärenden, och, då rådst.r:n icke haft någon giltig anledning till det Hultin meddelade förständigande att om rättens uppskofsbeslut gifva parterne del, yrkades, å embetets vägnar, det ofvanbemälde ledamöter måtte, då de öfverskridit sin myndighet och på samma gång åsidosatt aktningen för annans rätt och anseende, dömas att, hvar för sig, böta i enlighet med grunderne i 25 kap. 17, 21 och 22 §§ Strafflagen.

Vid häröfver afgifven förklaring fogades 2:ne bevis, det ena af stadens borgmästare, af innehåll, att uti mål angående af Hultin anhängiggjorda åtal rådst.r:n i Hernösand alltifrån år 1864 ålagt stadsfiskalen att, då parter skolat underrättas om rättens beslut, sådant ombesörja, och att Hultin vid fullgörandet deraf användt den under honom lydande polisbetjeningen; samt det andra, utfärdadt af stadskassören, att Hultin ifrån 1872, enligt stadsfullmäktiges beslut, åtnjutit löneförhöjning af 250 kronor.

I förklaringen anfördes, att stadsfiskalens rätt ej blifvit för nära träd ej heller hans anseende, enär rådst.r:n nästan hvarje ordinarie rättegångsdag nödgades, då för utfärdande af sådane uppdrag icke funnes vid rätten antagen och aflönad särskild stadstjenare, gifva stadsfiskalen dylika förständiganden i alla de af honom instämde brottmål, der svarandeparten skulle om uppskofsbeslutet underrättas; och yrkades, på grund häraf, att advokatfiskals-embetets ansvars-påstående måtte lemnas utan afseende.

Hofr:n yttrade i utslag den 21 Mars 1876, att som stadsfiskalen Hultin hvarken såsom allmän åklagare eller i egenskap af biträde åt stadens polischef haft laglig skyldighet att uti ifrågavarande till domstol instämde mål, deri han icke vore part och icke ens hade rätt att tala, låta delgifva parterne rättens dem gifna föreläggande, samt rådst.r:n, genom åtgärden att det oaktadt meddela Hultin förständigande i sådant hänseende, följaktligen öfverskridit sin befogenhet, pröfvade hofr:n rättvist, likmätigt 25 kap. 17 § Strafflagen, döma rådmännen Holm, Westman och Liedberg, hvilka i åtalade beslutet deltagit, att för fel i embetet hvar för sig böta 25 kronor, hvilka böter skulle tillfalla kronan.

Om detta beslut förenade sig hofrättsrådet *Retselius*, assessoren *Munthe* och v. här.höfd. *Selling*.

Referenten, hofrättsrådet *Widström* var ifrån beslutet skiljaktig och yttrade: »Med afseende ej mindre å beskaffenheten af omförmälda mål, deri *allmän åklagare under vissa förhållanden egt att föra talan*, än äfven å de för stadsfiskalen Hultins och polisbetjeningens i Hernösand tjenstgöring gällande föreskrifter, samt enär, enligt hvad förklarerne tillkännagifvit, särskild betjening för utförande af uppdrag af ifrågavarande beskaffenhet ej finnes hos rådst.r:n anställd, anser jag att det af advokatfiskalen anmärkta förfarande icke må läggas rådst.r:ns ledamöter såsom tjenstefel till last, i följd hvaraf åtalet af mig ogillas».

Rådmännen Holm, Westman och Liedberg sökte i underdånighet ändring hos Kongl. Maj:t.

Målet föredrogs den 30 Oktober 1876 inför *H. D.*, hvars flesta ledamöter (just.råden *Carleson, Wretman, Naumann, von Hofsten, Svedelius* och *Östergren*) funno skäl icke vara anfördt, som i hofr:ns utslag kunde verka ändring.

Just.rådet *Lindhagen* fann hvad i målet förekommit icke utgöra skälig anledning att bötfälla klaganderne för tjenstefel; och pröfvade just.rådet därför rättvist att, med ändring af hofr:ns utslag, befria klaganderne från det emot dem yrkade ansvar.

51.

Tvist emellan Rörstrands porcellainsfabriks aktiebolag och Stockholms stad angående en »strandremsa» (utfylld strandplata).

I Solna socken af Danderyds skeppslag belägna egendomen Rörstrand blef genom Konung Carl XI:s reduktion indragen till kronan. Genom bref den 3 Maj 1698 till öfverståthållaren och magistraten i Stockholm förklarade Konung Carl XII, att han »af särdeles försorg och omvårdnad för de inrikes manufakturers uppkomst och tillväxt» ville hafva till Stockholms stad upplåtit godset Rörstrand med alla dess hus samt underliggande egor och appertinentier att derstädes anlägga och inrätta tjenliga manufakturer. På framställning af magistraten aflät kammarkollegium den 21 Januari 1699 bref till landshöfdingen i Stockholms län med begäran, att han måtte utfärda nödiga befallningar på det »Stora och Lilla Rörstrand» med derunder liggande egor måtte blifva staden Stockholm under magistratens fria disposition everdeligen immitterade och inrymde. Detta skedde, och Rörstrand synes derefter hafva ansetts såsom införlifvadt med Stockholm och förenadt med dess område. I Augusti sistnämnda år upprättades af Joh. Cortman på öfverståthållarens och magistratens ordres en geometrisk afmätning och delineation öfver Rörstrand med tillhörande egor.

Rörstrand, som intill år 1719 af staden begagnades till förvaringsställe för krigsfångar, utarrenderades nämnda år till en slagtare; men, sedan den år 1731 nybildade »porcellains-manufaktur-societeten» hos Kongl. Maj:t anhållit om upplåtelse af Rörstrand samt Kongl. Maj:t anbefallt att i öfverensstämmelse med Konung Carl XII:s institutionsbref förfaras skulle, uthyrde borgmästare och råd uti Stockholms handelskollegium enligt kontrakt den 23 September 1731 till intressenterne i ofvannämnda societet Rörstrand »med alla nu för tiden derunder lydande egor» från mikaelsmessan samma år och framdeles, så länge porcellains-manufakturen derstädes drefves och fortsattes, mot en årlig hyra till staden af 350 daler kopparmynt. Societeten innehade Rörstrand till 1797, då arrende- eller besittningrätten såldes till öfverdirektören B. R. Geijer.

År 1823 begärde Geijers arfvingar hos Kongl. Maj:t att få kronans eganderätt till egendomen på sig öfverlåtén. Rikets Ständer, i anledning deraf hörde, yttrade i underd. skrifvelse den 29 Juli 1823, bland annat, att, enligt hvad magistraten och drätselkommissionen förmält, Stockholms stad icke egde någon så beskaffad rätt till Rörstrand, på grund af hvilken innehafvarne (Geijerska arfvingarne) kunde få egendomen af staden friköpa; och att Rikets Ständer ej funne något hinder böra läggas för upplåtelse af kronans eganderätt, men att Geijers arfvingar dock borde till kronan erlägga lösen, bestämd på sätt i författningarna om skatteköp vore stadgadt, med den förändring, som följde deraf att egendomen blifvit förlagd under stadens område och iklädt sig naturen af stadsegendom; hvarjemte Rikets Ständer ansågo det vilkor böra föreskrifvas arfvingarne, att de först med staden träffade öfverenskommelse rörande nyttjanderätten. Sedan Kongl. Maj:t i bref till kammarkollegium den 26 Augusti 1823 lemnat bifall till hvad Rikets Ständer yttrat, skedde uppgörelse om nyttjanderätten mellan staden och arfvingarne, som för densamma erlade en af staden fordrad löseskilling, hvar- efter drätselkommissionen den 23 November 1823 å stadens vägnar afsade sig berörda nyttjanderätt till lägenheten Rör-

strand jemte de derstädes befintliga, staden tillhöriga åbyggnader samt öfverläto så det ena som det andra på intressenterne (Geijers arfvingar), deras barn och arfvingar till everdelig ego att dermed förfara såsom med all annan deras lag- och välfångna egendom utan hinder af staden nu eller framdeles. Sedan Geijers arfvingar derjemte erlagt den löseskilling för eganderätten, som skulle tillfalla kronan, utfärdade kammarkollegium den 20 Januari 1824 ett skattebref, deri kronan afhändes och Geijers arfvingar tillegnades »det inom Stockholms stads område belägna Rörstrands porcellainsbruk samt dertill hörande jordegendom med hus, jord, åker, äng, skog, mark, fiske och fiskevatten, qvarn och qvarnställen, torp och torpställen så ock alla andra tillgor, som under bruket samt dertill hörande jordegendom hörde, »i våto och torro, närby och fjerran», intet undantagandes af allt det, som dertill lyder, med rätta lyda bör och lagligen tillvinnas kan, att nyttja, bruka och behålla under skattemannabörd och rättighet till everdelig ego».

Sedan *Geijers* arfvingar sålunda blifvit egare af Rörstrand, försålde de genom särskilda afhandlingar åren 1834 och 1847 först en tredjedel och sedermera återstående två tredjedelar af egendomen till just.rådet *Stråle*, utan att, såvidt handlingarne visa, vid dessa försäljningar något från egendomen undantagits. Tvärtom innehöll den förra afhandlingen uttryckligen, att en tredjedel såldes af »Rörstrands fabrik med hus och åbyggnader, tillydande fiskevatten, jord och egor, sådana de nu befinnas och å karta affattade äro».

Under denna tid hade öfver Rörstrand upprättats tre designationer med tillhörande kartor och planritningar, nemligen:

en den 28 September 1833, efter viderboende och tillgränsande grannars kallande, af stadsingeniören H. von der Burg; varande å den till denna designation hörande karta, som den 1 Oktober samma år af Stockholms handels-, politioch byggningskollegium godkänts, egendomen betecknad med n:o 1 efter 1810-års nummerordning;

en år 1845 af stadsingeniören A. W. Wallström, dervid å den till denna designation hörande karta Rörstrands egendom betecknades med n:ro 1, 29, 30, 31, 32, 33 och 34;

och en år 1847, i anledning af Stråles köp af $\frac{2}{3}$ af egendomen. Enligt denna designation innefattade Rörstrands egendom tomterna n:ro 1 samt 29—34 efter 1810-års nummerordning.

Å alla dessa kartor hade Rörstrands egendom upptagits såsom gränsande intill Rörstrandsviken, utan att dock utmärkts till hvem det utanför egendomen belägna vattenområde hörde.

Efter år 1847 hade egaren af Rörstrand låtit intill stranden af Rörstrandsviken verkställa *utfyllningar*, hvaraf bildats en strandremsa, hvilken utgör föremål för den tvist, hvarom här nedan närmare förmåles.

Efter just.rådet Stråles död öfvergick egendomen till hans arfvingar; och efter åtskilliga försäljningar, vid hvilka, såvidt handlingarne visa, något undantag från egendomen ej gjordes, blef fabrikören G. H. Stråle egare till $\frac{12}{14}$ samt v. här.höfd. Claesson och fabrikören Almström hvardera af $\frac{1}{14}$. Dessa trenne egare försålde genom köpebref den 22 Maj 1868 egendomen till *Rörstrands aktiebolag*. I det för bolaget den 2 November samma år utfärdade fastebref å Rörstrands egendom, i 1810-års nummerordning betecknad med n:ro 1, 29—34, finnes dessa tomtnummers areal noga angifven, men om strandremsan förekommer ej något.

Rörstrands aktiebolag försålde år 1873 vissa delar af egendomen dels till konduktören Boman och dels till *bolaget Atlas*. Enligt tvenne, i anledning af dessa försäljningar, den 18 September nämnda år af t. f. stadsingeniören H. Ygberg utfärdade designationer utgöra de försålda områdena delar af n:ro 29 och 35, hvilket senare nummer först nu förekommer i handlingarne. I designationen öfver n:o 29 upptages huru mycket deraf som försålts till Boman och till Atlas samt hvad som för Rörstrands bolag återstod, hvilken återstod derefter förenades med tomten n:o 1 under dennas nummer. I designationen öfver n:o 35 upptages på samma sätt hvad som

försålts till Boman och Atlas samt huru mycket af samma nummer för Rörstrands bolag återstod, hvilken återstod betecknades med ny tomtnummer 44 och bestod till en del af vatten. Å planritningarne till dessa designationer har Ygberg betecknat den förut omförmälda strandremsan med orden »utfylld strandplats, *tillhörig staden*».

Till Stockholms rådst.rätt uttog Rörstrands aktiebolag stämning å Stockholms stad med påstående, att som den å nyss omförmälda designationer såsom tillhörande staden upptagna strandremsa på grund af kammarkollegii skatteköpebref den 20 Januari 1824 vore bolagets tillhörighet, samt Stockholms handels- och ekonomikollegium, der bolaget sökt rättelse i förenämnda designationer, hänvisat bolaget att dess talan vid domstol anhängiggöra, samma designationer måtte förklaras böra rättas till öfverensstämmelse med skatteköpebrevet, så att omförmälda strandremsa blefve, i likhet med den öfriga marken, upptagen såsom tillhörig *bolaget*.

Till stöd för detta yrkande anförde bolaget hufvudsakligen följande: Staden hade uppenbarligen ej någon rätt till strandremsan eller till någon del af Rörstrand och hvad der till hörde. Den enda rätt till egendomen staden någonsin haft vore en slags nyttjanderätt, hvilken staden dock utan något undantag eller förbehåll den 26 November 1823 sålt till öfverdirektören Geijers arfvingar. Genom 1824-års skattebref hade desse fått eganderätt till Rörstrands egendom med alla adpertinenser, bland hvilka uttryckligen nämndes fiske och fiskevatten. Sedermera hade staden icke förvärfvat någon som helst rätt till Rörstrands vatten, som fortfarande tillhörde egendomen. Den strandfyllning, Rörstrands egare låtit i detta vatten verkställa, måste ock, jemlikt 12 kap. 4 § J. B., tillhöra egendomen.

Stadens ombudsman bestred ändring af designationerna, enär strandremsan tillhörde staden. Då Rörstrand år 1699 immitterades och inrymdes åt staden, blef egendomen införlifvad med staden och förenad med dess område. Den för-

vandlades derigenom från landtegendom till stadstomt. Detta framginge af Rikets Ständers ofvan omförmälda skrifvelse och af 1824-års skattebref, i hvilka båda handlingar egendomen betecknades såsom belägen å stadens område, hvarförutom i samma skrifvelse uttryckligen nämndes att Rörstrand iklädt sig naturen af stadsegendom. Den strandeganderätt, som tillkommit Rörstrand såsom landtegendom, förlorade den såsom stadstomt, enär tomt icke hade strandeganderätt eller någon rätt utanför sina bestämda gränser. I 7 § af 1636-års privilegier för Stockholms stad föreskrefves, att tomt å stadens utmark skulle till längd och bredd uppmätas och antecknas i stadens tänkebok. En sådan uppmätning hade också 1699 skett af Cortman, på hvilkens karta Rörstrands område vore upptaget såsom stadstomt och sträckande sig intill vattnet men ej ut i detsamma. Derigenom att Rörstrands egendom blef stadstomt, blef också allt dertill förut hörande vattenområde likasom allt annat inom stadens staket beläget vattenområde tillhörigt staden. I öfverensstämmelse härmed utarrenderade staden genom kontraktet den 23 September 1731 endast Rörstrand med alla »nu för tiden derunder lydande egor», hvilket uttryck innebure en inskränkning just beträffande det egendomen frångångna vattenområde. Porcellainsmanufaktur-societeten och öfverdirektören Geijer hade derföre i sjelfva verket icke haft någon rätt till vattnet; och då staden år 1823 sålde sin nyttjanderätt till Rörstrands egendom, följde dermed alldeles ej någon rätt till det redan från egendomen skilda vattenområdet. Att i 1824-års skattebref bland egendomens adpertinenser nämndes fiskevatten hade ingen betydelse, enär bland adpertinenserna nämndes jemväl, enligt då brukligt formulär, qvarn och torp, oaktadt några sådana lägenheter ej till egendomen funnits. I de designationer, som åren 1833, 1845 och 1847 öfver egendomen upprättats, omförmäldes icke något vatten såsom tillhörande egendomen; och något utöfver hvad samma, laga kraftvunna designationer upptoge kunde icke anses höra till egendomen. För öfrigt hade Rörstrands aktiebolag icke ådagalagt någon rätt till strandremsan, enär hvad bolaget köpt och infastat syntes

af 1868-års fastebref, i hvilket de inköpta tomternas områden noggrant angäfvos; men strandremsan omnämndes icke i samma fastebref.

Bolaget genmälde, att tomtogare ingalunda enligt lag vore utestängd från strandeganderätt. Sådant rätt hade derföre ingalunda frångått Rörstrand, då egendomen blef stadsjord. Tvärtom förklarades uttryckligen i skattebrevet, deri Rörstrand betecknades såsom stadsjord, att dermed följde fiskevatten, hvilket ord lika litet som orden qvarn och torp saknade betydelse och mening, enär vid den tiden såväl fiskevatten som qvarn och torp hörde till egendomen. Designation vore ej laga fång. Den omständighet att i de åberopade designationerna vattnet icke upptagits såsom tillhörande Rörstrand kunde följaktligen hvarken minska bolagets eller öka stadens rätt, helst i samma designationer vattnet ej heller betecknats såsom staden tillhörigt. Rörstrands egendom hade, utan undantag eller inskränkning, med allt hvad till egendomen hörde och således äfven strandremsan inköpts af bolaget. Att strandremsan ej omnämndes i fastebrevet härledde sig deraf, att designationerna af år 1868 vore ofullständiga, och bevisade på sin höjd att bolaget ej lagfarit med strandremsan.

Genom dom den 31 Augusti 1874 utlät sig *rdst.r:n*: att som Stockholms stad, hvilken enligt Konung Carl XII:s upplåtelsebref af den 30 Maj 1698 blifvit innehafvare af godset Rörstrand, deröfver icke erhållit vidsträcktare rätt än att detsamma för uppgifvet ändamål nyttja, och någon utsträckning af stadens rätt till Rörstrand icke, så vidt visadt blifvit, egt rum, till dess stadens drätselkommission & stadens vägnar, jemlikt innehållet af det hos kommissionen den 26 November 1823 förda protokoll, afsagt sig stadens nyttjanderätt till Rörstrand och de derstädes befintliga, staden tillhöriga åbyggnader och öfverlätit så det ena som det andra till dåvarande intressenterne i Rörstrands porcellainsbruk; samt bemälde intressenter genom kammarkollegiets skattebref af den 20 Januari 1824 fått af Kongl. Maj:t och kronan sig tillegnad eganderätten till Rörstrand med hus, jord, åker, äng,

skog, mark och fiskevatten samt öfriga tillhörigheter; alltså och emedan, om ock Rörstrand under den tid, staden nämnda egendom med nyttjanderätt innehaft, blifvit lagdt under Stockholms stads område, staden icke kunde anses dermed hafva vunnit eganderätt till de delar af Rörstrands egendom, som gränsade intill den så kallade Rörstrandsviken, hvilka delar ej heller, så vidt handlingarna utvisade, blifvit vid öfverlåtelser af nyttjanderätten undantagna; och staden, — som i denna sak grundat sitt bestridande af nuvarande innehafvarens af Rörstrand, Rörstrands aktiebolag, anspråk på oqvald besittning af egendomens strand på de tid efter annan öfver Rörstrand åren 1833, 1845 och 1847 upprättade designationer med åtföljande planritningar, af hvilka senare de till de under åren 1833 och 1845 upprättade designationerna funnes handlingarna i saken bilagda, — vid den afmätning, som stadsingenjören Hieronymus von der Burg den 28 September 1833, efter viderboende och tillgränsande grannars kallande, verkställt å Rörstrands porcellainsbruk med dertill hörande hus, åbyggnader och jordegor å Norrmalm i Adolf Fredriks församling och kvarteret Röda berget vid Carlbergsalléen och Sabbatsbergsvägen under n:o 1 efter 1810-års nummerordning, enligt kammarkollegii skattebref den 20 Januari 1824 och Stockholms stads drätselkommissionsprotokoll den 26 November 1823, å fri och egen grund beläget, ej heller, så vidt den öfver afmätningen upprättade planritning, hvilken, enligt vederbörandes påskrift derå, blifvit den 1 Oktober 1833 af Stockholms stads handels-, politi- och byggningskollegium godkänd, utvisade, funnes antecknad såsom egare till någon intill Rörstrands egor belägen strandremsa; och någon sådan ej heller funnes utmärkt såsom staden tillhörig å den af stadsingenjören A. W. Wallström år 1845 upprättade karta öfver egorna till Rörstrand; samt staden icke visat, att den derefter genom något laga fång blifvit egare till eller ens hade besittningsrätt af de strandremsor, som på de af t. f. stadsingenjören Herman Ygberg den 18 September 1873 upprättade två planritningar öfver Rörstrand funnes betecknade med benämningen »utfylt strandplats, tillhörig staden», eller

att egarne till Rörstrand verkstält utfyllning i sjön utöfver gränsen för det Rörstrand tillhöriga fiskevatten; ty och då sålunda det icke vore ådagalagdt, att, på grund af staden tillkommande eganderätt till ifrågakomna strandremsor, desamma blifvit å sistberörda tvenne planritningar rätteligen utlagda och betecknade såsom utfyllda strandplatser tillhöriga staden, funne rådst.r:n skäligt förordna, det skulle nyssberörda planritningar och de till dem hörande designationer, i öfverensstämmelse med hvad sålunda vore utredt, rättas.

Ombudsmannen vädjade till *Svea hofrätt*, som i dom den 30 December 1875 ej fann skäl att i rådst.r:ns dom göra ändring.

Talan fullföljdes af ombudsmannen.

N. Rev. (rev.-sekr. *Poignant*, konst. rev.-sekr. *Skarin*, föredragande, och t. f. rev.-sekr. *Westman*) hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hofr:ns dom.

Saken föredrogs den 22 November 1876 inför H. D. (i närvaro af just.råden *Wretman*, *Naumann*, *von Hofsten*, *Huss*, *von Segebaden* och *Östergren*), dervid N. Rev:s betänkande blef af H. D. bifallet.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 29 December 1876.

52.

Beträffande mannens åtgärd att, utan hustruns samtycke, upplåta skogsafverkningsrätt under femtio år å henne enskildt tillhörigt skogskifte. Hustrus befogenhet att under äktenskapet härå föra talan mot mannen.

Jfr. årgången 1872, sid. 157 o. f.

Enligt kontrakt den 6 September 1851 upplät och försålde Carl Peter Amrén i Westanede till byggmästaren N. H. V. af Trolle eller hans rättsinnehafvare mot 800 rdr ett till hemmanet n:o 1 om 21 $\frac{1}{2}$ kappland i Westanede hörande

skogsskifte för afverkning under 50 år. Detta kontrakt öfverlät af Trolle på Skönviks aktiebolag såsom egare af Ljungå sågverk.

Till 1872-års hösteting med Ragunda tingslag uttog Amréns hustru Cajsa Lisa Hansdotter stämning å Skönviks aktiebolag med yrkande, att, som ofvannämnda hemman vore Cajsa Lisa Hansdotters enskilda egendom och hon icke gifvit sitt samtycke till omförmälda handel, i följd hvaraf af Trolle och Ljungå sågverksegare icke heller kunnat till säkerhet för ifrågavarande kontrakts bestånd vinna inteckning i hemmanet, berörda kontrakt jemte ett den 18 Mars 1863 dertill gjort tillägg måtte ogiltigt förklaras samt såsom följd deraf skogstrakten jemte afverkningsrätten derå förklaras genast böra till hemmanet återfalla, äfvensom Cajsa Lisa Hansdotter tillerkännas ersättning för de å skogstrakten från kontraktets afslutande afverkade bjelkar och timmer med nettovinsten enligt de böcker och räkenskaper, som deröfver under tiden blifvit vid Ljungå sågverks kontor förda, jemte laga ränta derå.

Under detta måls handläggning uttogo jemväl makarne Amréns barn P. M. Englund, Nils Peter Amrén, Anders Amrén, Carl Johan Amrén, Märta Catharina Amrén, Margaretha Christina Amrén, Maria Elisabeth Amrén och Hans Amrén stämning å Ljungå sågverksegare med yrkande, att som makarne Amréns bemälda barn den 5 Januari 1871 af föräldrarne köpt ifrågavarande hemman, kontraktet af den 6 September 1851 med derå gjorda tillägg måtte förklaras ogiltigt och i följd deraf skogstrakten och afverkningsrätten förklaras genast böra till hemmanet återfalla; hvarjemte P. M. Englund och hans medparter fordrade ersättning för timmer och bjelkar, som från den 5 Januari 1871 och till rättegångens slut afverkats, med nettovinsten enligt sågverksegarens böcker och räkenskaper jemte ränta.

Skönviks aktiebolag invände till en början, att då Cajsa Lisa Hansdotter vore underkastad sin mans målsmanskap, men mannen icke stämt i saken, Hansdotters talan icke måtte till pröfning upptagas.

Genom beslut den 14 Juni 1873 yttrade *här.r:n*: att enär i förevarande sak talan fördes i afseende på befogenheten af de åtgärder, som Cajsa Lisa Hansdotters man vidtagit rörande egendom, som enligt hennes förmenande skulle vara henne enskildt. tillhörig, samt makarne till följd deraf måste anses hafva derutinnan stridiga intressen, förty funne *här.r:n*, utan afseende å hvad å vederdelosidan deremot anmärkts, Hansdotter vara behörig att i saken föra talan.

Mot detta beslut anmälde bolaget missnöje.

I sjelfva saken anförde bolaget: Bestämmelsen i 11 kap. 1 § G. B., att mannen ej egde utan hustruns samtycke sälja, bortsqifta eller förpanta hennes fasta egendom, vore ett undantagsstadgande och måste såsom sådant tolkas restriktivt. Detta stadgande kunde således icke anses innebära förbud för mannen, hvilken vore hustruns målsman, att utan hennes tillstånd sälja skog eller hvad eljest å hennes fastighet växte eller att upplåta densamma under *nyttjanderätt* på längre eller kortare tid. Beträffande åter ersättningsanspråket, så enär bolaget, som ej afvetat, att hemmanet tillhörde hustrun, i god tro förvärfvat afverkningsrätten och densamma i många år utan klander utöfvat, kunde i intet fall berörda anspråk anses befogadt. På grund häraf yrkade bolaget ogillande af käromålet.

I slutligt utslag den 27 Juli 1874 utlät sig *här.r:n*: att emedan, enligt hvad upplyst vore, den hemmansdel, hvarifrån genom ifrågakomna, den 6 September 1851 upprättade och sedermera enligt derå gjord påskrift den 18 Mars 1863 af Carl Petter Amrén till riktigheten erkända afhandling, till byggmästaren af Trolle, som derefter transporterat den på Ljungå sågverksegare, upplåtits på viss tid ett skogs-skifte inom uppgifna gränser att af honom eller hans rättsinnehafvare afbrukas och begagnas, varit Cajsa Lisa Hansdotters enskilda, före hennes äktenskap med Amrén förvärfvade egendom; ty och som berörda afhandling innefattade ett förfogande om nämnda egendom af sådan beskaffenhet att, jemlikt grunderna i 11 kap. G. B., Amrén icke lagligen egt att utan samtycke af hustrun detsamma vidtaga¹⁾, alltså för-

¹⁾ Se årg. 1872, sid. 159.

klarades omförmälda afhandling ogiltig, till följd hvaraf Skönviks aktiebolag förpligtades att för hvad som för bolagets räkning å hemmansdelen afverkats utgifva ersättning ej mindre till Hansdotter, intill dess hon hemmanet afträdde, än äfven för tiden derefter till nuvarande egarne deraf Amréns och Hansdotters barn, om hvilket ersättningsbelopp parterne, i händelse de derom icke åsämjdes, egde att särskildt i laga ordning utföra talan.

Bolaget väddade till *Svea hofrätt*, som i dom den 3 Februari 1876 yttrade: att som Cajsa Lisa Hansdotter, hvilken icke ens uppgifvit, att hon blifvit från äktenskapet med Amrén skild, eller att hon vunnit eller sökt boskilnad, följaktligen, såsom stående under sin mans målsmanskap, icke lagligen egt att utan särskildt bemyndigande af honom i saken föra talan, samt Hansdotter icke visat sig hafva erhållit slikt bemyndigande, funne hofr:n, med upphäfvande af härrens under rättegången den 14 Juni 1873 meddelade, i denna sak öfverklagade beslut, så ock dess slutliga utslag, så vidt Hansdotter rörde, hennes instämnda talan icke kunna till pröfning upptagas;

samt att, enär, beträffande Englunds och hans syskons käromål, dessa icke förebragt någon omständighet af beskaffenhet att derur kunde härledas rättighet för dem att, såsom i denna sak skett, föra talan om klander af Amréns åtgärd att, utan samtycke af Hansdotter, verkställa den upplåtelse från ifrågavarande hemmansdel, som afhandlingen af den 6 September 1851 med derå gjord påskrift innefattade; samt Englunds och hans syskons käromål, så vidt det vore grundadt på nämnda åtgärd, således icke finge i denna sak komma under bedömande; men ostridigt vore, ej mindre att berörda afhandling icke, på sätt i K. F. angående inteckning af ej mindre listidsstädja och undantagsaftal än ock annan afhandling om nyttjanderätt till fast egendom å landet den 9 November 1844 vore föreskrifvet såsom vilkor för att afhandlingen skulle hafva bestånd emot annan än den, som upplåtit eller lika med honom förbunden vore, blifvit intecknad, än äfven att vid hemmansdelens upplåtande till Eng-

lund och hans syskon, hvilka derå den 28 September 1871 undfått första uppbudet, icke, så vidt den om samma upplåtelse upprättade afhandling utvisade, gjorts något förbehåll angående ofvan omförmälda afhandlings fortfarande bestånd; ty funne hofr:n, med ändring af här:r:ns utslag, Englunds och hans syskons talan i hufvudsaken för det dåvarande icke kunna i vidsträcktare mån bifallas, än att bolaget förklarades icke vidare berättigadt att utöfva den rätt, som genom ifrågavarande den 6 September 1851 upprättade afhandling med påskrift blifvit till byggmästaren af Trolle eller hans rättsinnehafvare upplåten.

Om denna dom förenade sig hofrättsrådet *Ahlgren* och v. här.höfd. *Krook*, den sistnämnde referent.

V. här.höfd. *Westrin* yttrade: »Jag finner ej skal vare sig i här:r:ns under rättegången den 14 Juni 1873 meddelade beslut eller i dess slutliga utslag ändring göra.

V. här.höfd. *Lundberg* yttrade: »Som Hansdotter icke ens uppgifvit, att det hennes man Amrén enligt 9 kap. 1 § G. B. tillkommande målsmanskap öfver henne upphört, samt vid sådant förhållande Hansdotter icke egt att sjelf för sig i saken väcka talan, finner jag, med upphäfvande af här:r:ns under rättegången den 14 Juni 1873 meddelade beslut samt det slutliga utslaget, så vidt det Hansdotter rör, hennes i saken instämda talan ej kunna till pröfning upptagas.

Beträffande åter Englunds och hans syskons käromål, så emedan, enligt hvad handlingarna i saken utvisa, något förbehåll angående framtida beståndet af ifrågavarande afhandling af den 6 September 1851 icke egt rum vid omförmälda hemmansdels öfverlåtande till Englund och hans syskon; samt säkerhet därför genom inteckning ej heller vunnits innan af Englund och hans syskon den 28 September 1871 å upplåtelsen af hemmansdelen erhållet uppbud blifvit sökt; ty pröfvar jag, jemlikt K. F. den 9 November 1844 och den 13 Juni 1845, rättvist förklara samma afhandling ogiltig, så vidt Englunds och hans syskons rätt rör; blifvande i följd häraf här:r:ns yttrande i fråga om Skönviks aktiebolags förpligtande att till Englund och hans syskon

utgifva ersättning för hvad under tiden efter det Hansdotter afträdde hemmanet derstädes för bolagets räkning afverkats af mig fastställt.

Hofrättsrådet *Schöning* utlät sig: »Jag finner ej skäl att göra ändring i härrens under rättegången den 14 Juni 1873 meddelade beslut; och som, hvad således angår ej mindre Hansdotters än äfven Englunds och hans syskons käromål, Hansdotters man måste till följd af sitt målsmanskap för hustrun hafva varit berättigad att förfoga om begagnandet af den till hustruns hemman hörande skog för så lång tid, som hustrun områdde hemmanet och hans målsmanskap för hustrun icke upphört eller boskilnad makarne emellan ej egt rum; men mannen Amrén deremot, jemlikt grunderna för 11 kap. G. B., icke haft rättighet att utan sin hustrus bifall och samtycke förfoga om skogens begagnande för längre tid än som nämnt är eller så, att, då hemmanet öfvergick till annan person, Amréns målsmanskap för hustrun upphörde eller boskilnad makarne emellan kom till stånd, dispositionsrätten till skogen derefter vore i någon mån inskränkt; alltså och då icke ens uppgifvet blifvit, att Hansdotter gifvit sitt samtycke till det af hennes man med byggmästaren af Trolle afslutade kontrakt; samt upplyst är, att Englund och hans syskon den 5 Januari 1871 fått af sina föräldrar å sig öfverlätet det hemman, hvartill ifrågavarande skog hör, utan att i den härom upprättade afhandling något förbehåll blifvit gjordt om framtida bestånd af nämnda med byggmästaren af Trolle afslutade kontrakt, men någon anledning icke förekommit dertill att Amréns målsmanskap för hustrun upphört eller att boskilnad desse makar emellan egt rum; pröfvar jag, för min del, rättvist på det sätt ändra härrens utslag, att ifrågavarande med byggmästaren af Trolle upprättade kontrakt förklaras ogiltigt endast i hvad det samma afser tiden efter den 5 Januari 1871, samt att Skönviks aktiebolag förpligtas att för hvad som för bolagets räkning å hemmansdelen afverkats från den tid, då Hansdotter afträdde hemmansdelen, utgifva ersättning till Englund och hans syskon, om beloppet af hvilken ersättning, som dock

icke må öfverstiga den nettovinst Ljungå sågverksegare enligt de vid sågverkets kontor förda böcker utaf det afverkade erhållit, Englund och hans syskon må mot Skönviks aktiebolag, derest godvillig öfverenskommelse härutinnan ej kan träffas, särskildt i laga ordning föra talan, hvaremot det af Hansdotter framställda ersättningspåstående af mig ogillas».

Hansdotter samt Englund och sex af hans syskon sökte ändring i hvad dem emot gått.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr* och *Åbergsson* samt konst. rev.-sekr. *Skarin*, den sistnämde föredragande), yttrade i afgifvet betänkande: »Enär sökanderne Englund och hans sex syskon, hvilka ej ens uppgifvit att fel vid rättegången förelupit, icke, i den ordning 30 kap. 1 § R. B. föreskrifver beredt sig rätt till fullföljd af talan mot hofr:ns dom, hemställer N. Rev. i underd., att desse sökandes klagan icke måtte af Kongl. Maj:t till pröfning upptagas.

Beträffande Hansdotter hemställer N. Rev. i und., att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist att, med undanröjdande af hofr:ns dom, såvidt henne rör, fastställa *här:r:ns* den 14 Juni 1873 meddelade beslut samt i följd deraf för pröfning af hennes talan visa saken derutinnan åter till hofr:n, som torde ega att på anmälan saken ånyo upptaga och dermed vidare lagligen förfara».

Saken föredrogs den 29 November 1876 inför H. D. (i närvaro af just.råden *Södergren*, *Wretman*, *Naumann*, *von Hofsten*, *Rabe*, *Huss* och *Lindhagen*), dervid H. D., hvad angick sökanderne Englunds och hans sex syskons klagan, gillade N. Rev:s betänkande.

Då hofr:n genom dess ofvanberörda dom, som i denna del vunnit laga kraft, förklarar Skönviks aktiebolag icke vidare ega att utöfva den rätt, som genom ifrågavarande den 6 September 1851 upprättade afhandling blifvit till af Trolle eller hans rättsinnehafvare upplåten, och *Hansdotter*, såsom stående under sin man *Amréns* målsmanskap, icke vore behörig att föra talan om ersättning för den skog, som till följd af mannens försäljningsåtgärd blifvit å hemmanet af-

verkad under den tid hemmanet tillhörde Hansdotter, funne H. D:s fleste ledamöter ej skäl att göra ändring i det slut, hvari hof:r:n beträffande Hansdotters talan stannat.

Just.råden *Lindhagen* och *Naumann* gillade N. Rev:s betänkande jemväl beträffande Cajsa Lisa Hansdotter.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 29 December 1876.

53.

Rättegångsfullmakt hvarken bestyrkt med vittnen eller försedd med utfärdarens insegel. Rättegångsbalkens 15 kap. 4 §.

Uti ett vid rådstr:n i Göteborg i Mars månad 1872 anhängiggjort mål emellan styrelsen för Stockholms sjöförsäkringsaktiebolag, å ena, och sjökaptenen G. M. Lithman, å andra sidan, hade vid rättegångens början styrelsens talan förts af v. här.höfd. V. Landegren. Vid ett tillfälle under rättegången, den 30 Oktober nämnda år, instälde sig såsom ombud för styrelsen ombudsmannen hos bemälda bolag F. Lagerholm, hvilken till stöd för sin behörighet att föra styrelsens talan åberopade *dels* bolagets för Landegren utfärdade fullmakt, som innehöll bemyndigande för Landegren att förordna ombud i sitt ställe, *dels ock* en å fullmakten befinnlig, med Landegrens namn undertecknad påskrift, innefattande bemyndigande för innehafvaren att föra talan i målet vid de tillfällen, då Landegren icke vore sjelf tillstädes.

Denna påskrift var ej försedd med Landegrens sigill och ej heller af vittnen bestyrkt. Vid sådant förhållande hemställde Lithman huruvida det kunde tillåtas Lagerholm att föra talan i målet.

Genom beslut sistnämnda dag förklarade *rådstr:n*: att ehuru den för Landegren utfärdade fullmakt innefattade bemyndigande för honom att sätta annat ombud i sitt ställe; likväl och då den å samma fullmakt meddelade påskrift,

hvilken skulle innefatta befullmäktigande af Landegren för innehavaren att föra talan i målet, hvarken vore försedd med sigill eller af vittnen bestyrkt, och således icke så inrättad, som i 15 kap. 4 § R. B. föreskrefves, funne rådst.r:n det icke kunna tillåtas Lagerholm att på grund af nämnda handling för styrelsen föra talan i målet; hvarjemte styrelsen faldes att för uteblifvande, jemlikt 12 kap. 2 § R. B., böta 2 kronor.

Sedan rådst.r:n den 23 December 1874 meddelat slutligt utslag i målet, anförde Landegren besvär hos Göta hofrätt, bland annat, öfver rådst.r:ns ofvan omförmälda beslut.

I utslag den 19 Mars 1875 fann *hofr:n* ej skäl göra ändring i rådst.r:ns den 30 Oktober 1872 meddelade beslut.

Landegren sökte ändring.

Målet föredrogs den 24 November 1876 inför *H. D.*; och enär den omständighet, att Landegrens öfverlåtelse af sin fullmakt i saken å annan person, hvilken vid ofvanberörda tillfälle inför rådst.r:n anmälde sig att föra bolagets talan ej varit med Landegrens insegel försedd eller af vittnen styrkt, icke lagligen föranledt dertill, att bolagets styrelse gjort sig till ansvar för förfallolöst uteblifvande vid samma tillfälle skyldigt, funne *H. D:s* fleste ledamöter (*just.råden Wretman, von Hofsten, Huss, von Segebaden, Lindhagen och Östergren*), med ändring af domstolarnes beslut i denna del, skäligt styrelsen från de densamma i nyssnämnda hänseende ådömde böter befria.

Just.rådet *Naumann* fann ej skäl att i domstolarnes beslut i denna del göra ändring.

54.

Sjöman inflyttar med hustru och barn från staden *S.* till *G.* socken, men begifver sig kort derpå å sjöresa, hvarifrån han sedermera icke återvändt till hemorten. Tvist emellan fattigvårdestyrelserna i *S.* och *G.* om hustruns och barnets rätta försörjningsort. § 29 mom. 1 och § 30 i fattigvårdestadgan. §§ 22 och 24 i samma stadga.

Sjömannen Per Olsson, hvilken för år 1866 var mantals- och skattskrifven i Sölvesborgs socken, ingick den 13 April nämnda år äktenskap med Anna Jönsdotter och uttog den 17 i samma månad utflyttningsattest till Gammalstorps socken, dit han jemte hustrun och makarnes före äktenskapet födde son Per snart efter vigseln jemväl inflyttade. Kort efter nämnda inflyttning begaf sig Per Olsson på sjöresa, hvarifrån han sedermera icke återvände till hemorten. Hustrun och barnet voro fortfarande boende i Gammalstorps socken.

Uti en den 19 Juli 1875 till K. befäde i Blekinge län ingifven skrift förmålde Gammalstorps församlings fattigvårdsstyrelse, att Sölvesborgs sockens fattigvårdsstyrelse vägrat att vidare utbetala det fattigvårdsbidrag af 50 kronor årligen, hvilket Anna Jönsdotter, i följd af mannens bortovaro och hennes oförmåga att sjelf försörja makarnes år 1865 födde son Per, under senare åren för honom åtnjutit; att torparen Ola Andersson i Jockarp, hos hvilken barnet varit utackorderadt, vändt sig till Gammalstorps fattigvårdsstyrelse med anhållan att, då han hvarken af gossens moder, som hade ett yngre barn att försörja, eller af Sölvesborgs fattigvårdsstyrelse kunde erhålla något bidrag till gossens underhåll, hvilket Ola Andersson ej förmådde eller vore pligtig bekosta, varda från gossens vidare vårdande befriad; samt att Gammalstorps fattigvårdsstyrelse med anledning häraf funnit sig nödsakad att om gossen taga vård och för sådant ändamål till en början lemnat ett bidrag af 25 kronor. På

grund häraf och då Per Olsson varit för år 1866, då han begaf sig till sjöa, mantalsskrifven i Sölvesborgs socken, yrkade Gammalstorps fattigvårdsstyrelse, att Sölvesborgs fattigvårdsstyrelse måtte, jemlikt 22 och 24 §§ i gällande förordning om fattigvården, varda ålagdt att ersätta det belopp Gammalstorps fattigvårdsstyrelse sålunda redan utgifvit och vidare kunde komma att utgifva för gossens vård och underhåll äfvensom förpligtas att barnet till försörjning öfvertaga.

Sölvesborgs fattigvårdsstyrelse bestred ansökningen: Per Olsson hade omedelbart efter vigseln bosatt hustrun och sonen i Gammalstorps socken, hvarefter han begifvit sig på sjöresan. Uppgiften att Anna Jönsdotter af Sölvesborgs socken åtnjutit fattigunderstöd vore endast i så måtto sann, att nämnda socken lemnat Ola Andersson ersättning för barnets vård under de månader år 1874, då Anna Jönsdotter varit för brott häktad.

Genom utslag den 21 Oktober 1875 utlät sig *K. bef. de.* att som Per Olsson för år 1866 varit mantals- och skattskrifven i Sölvesborgs socken, och icke visadt blifvit, att Per Olsson, som samma år skulle begifvit sig på sjöresa och derifrån ej återkommit, sedermera inom annat samhälle sig uppehållit under sådana förhållanden, att han kunnat eller bort der mantals- och skattskrifvas, samt Per Olsson följaktligen fortfarande hade hemortsrätt i Sölvesborgs socken; alltså och då hustru och äkta barn, så länge mannen lefde och äktenskapet ej blifvit upplöst, egde samma hemortsrätt som mannen och fadren, blefve Sölvesborgs fattigvårdssamhälle, såsom Anna Jönsdotters och hennes barns rätta försörjningsort, jemlikt 29 § 1 mom. och 30 § i Kongl. Förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871 ålagdt att efter afgifvande räkning ersätta fattigvårdsstyrelsen i Gammalstorp hvad den samma för Anna Jönsdotters ifrågavarande minderåriga barn utgifvit eller kunde komma att utgifva intill dess detsamma afhemtades eller öfverenskommelse om dess försörjning med fattigvårdsstyrelsen i Gammalstorp eljest kunde träffas.

Häröfver anförde Sölvesborgs fattigvårdsstyrelse besvär hos kammarrätten: Enligt besvären bifogadt bevis af vederbörande häradsskrifvare hade Per Olsson, hans hustru och sonen Per blifvit för år 1867 mantalsskrifne i Gammelstorps socken. Då understöd för makarne eller deras barn icke ifrågakommit inom ett år efter nämnda mantalsskrifning, hade de följaktligen hemortsrätt inom Gammelstorps socken. På grund häraf yrkade Sölvesborgs fattigvårdsstyrelse befrielse från den ålagda ersättnings- och försörjningsskyldigheten.

I afgifven förklaring invände Gammelstorps fattigvårdsstyrelse, att sistberörda mantalsskrifning vore ogiltig, då Per Olsson, som redan i början af år 1866 begifvit sig på sjöresa och sedermera icke återkommit, följaktligen icke vid mantalsskrifningen vistats i Gammelstorp, i följd hvaraf han bort fortfarande qvarstå i Sölvesborgs sockens mantalslängd.

I utslag den 11 April 1876 yttrade *kammarr:n*: att, emedan upplyst vore, att Per Olsson, efter att den 13 April 1866 i Sölvesborgs socken hafva blifvit sammanvigd med Anna Jönsdotter, den 17 i samma månad och år uttagit flyttningsattest från Sölvesborg till Gammelstorps socken, dit han, jemte hustrun och hennes före äktenskapet födde son Per, jemväl inflyttat och hvaräst hustrun och barnet, så vidt handlingarna utvisade, derefter fortfarande varit boende; ty och som vid berörda förhållande, ehuru Per Olsson kort efter inflyttningen till Gammelstorp begifvit sig å sjöresa, hvarifrån han sedermera icke återvänt till hemorten, 3 § 7 mom. i Kongl. Förordningen den 20 Juli 1861 icke i fråga om Per Olssons mantalsskrifningsort för år 1867 egde tillämpning, utan Per Olsson, jemlikt åberopade Kongl. Förordnings 3 § 1 mom., jemfördt med samma §:s 3 mom., skolat, på sätt äfven skett, med hustru och barn för sistnämnda år mantalsskrifvas inom Gammelstorps socken; samt det icke ens vore uppgifvet, att Per Olsson, hans hustru eller makarnes barn kommit i behof af fattigvård enligt 1 § i Kongl. Förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871 inom sådan tid efter mantalsskrifningen i Gammelstorps socken för år 1867, att familjen på grund häraf skolat fort-

farande ega hemortsrätt inom Sölvesborg; alltså och då Anna Jönsdotter samt hennes barn sålunda enligt 22 och 24 §§ i fattigvårdsförordningen måste anses hafva upphört att ega hemortsrätt inom Sölvesborgs socken vid den tid, då nu ifrågavarande fattigunderstöd för barnet af Gammalstorps fattigvårdsstyrelse beviljades, funne kammar.r:n skäligt att, med upphäfvande af K. bef:des öfverklagade utslag, befria Sölvesborgs fattigvårdssamhälle från den genom samma utslag fattigvårdssamhället ålagda försörjnings- och ersättningskyldighet.

Om detta utslag förenade sig presidenten *Bredberg*, kammarrättsrådet *Liljenstolpe* och advokatfiskalen *Biörck*.

Referenten, kammarrättsrådet *Burén*, med hvilken kammarrättsrådet *Ekström* instämde, yttrade deremot: »Ehuru fattigvårdsstyrelsen i Sölvesborg numera styrkt, att sjömannen Per Olsson, efter att den 17 April 1866 hafva för sig och sin hustru uttagit attest hos pastorsembetet i nämnda socken för afflyttning till Gammalstorps socken samt derpå med hustrun och sonen Per begifvit sig till sistnämnda socken, är vorden för år 1867 mantalsskrifven i denna socken; likväl och som dervid tillika förekommer, att Per Olsson kort efter ankomsten till Gammalstorp begifvit sig på sjöresa, utan att dessförinnan, så vidt handlingarna utvisa, hafva inom kommunen förskaffat sig fast bostad; samt Per Olsson, hvilken derefter hvarken vid tiden för mantalsskrifningen i sistnämnda församling der sig uppehållit eller sedermera låtit sig afhöra, följaktligen icke mot stadgandena i 3 § 1 och 7 mom. i K. F. den 20 Juli 1861 angående mantals- och skattskrifningarnas förrättande bort i denna församling för 1867 skattskrifvas, finner jag, jemlikt 22 och 24 §§ i K. F. den 9 Juni 1871 jemte de af K. bef:de åberopade lagrum, ej skäl att i öfverklagade beslutet göra ändring».

Gammalstorps fattigvårdsstyrelse sökte ändring.

Målet föredrogs den 13 December 1876 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter (just.råden *Södergren*, *Wretman*, *von Hofsten*, *Huss*, *von Segebaden* och *Svedelius*) funno skäl

icke vara anförddt, som kunde verka ändring i kammar:r:ns öfverklagade utslag.

Just.rådet *Naumann* pröfvade rättvist, med ändring af kammar:r:ns utslag, fastställa *K. bef:des* beslut.

55.

Bränvinsleverans icke i allo fullgjord enligt slutsedel. Den levererade delen af partiet emottagen af köparen utan anmärkning. Återkallad vadetalan i hofrätt, men sedan fullföljd. Återstoden af bränvinspartiet slutligen levererad, och det hela betaldt tre månader derefter enligt slutsedeln.

Enligt en af stadsmäklaren Nygren i Gefle den 3 Oktober 1873 utfärdad slutsedel försålde grosshandelsbolaget med firma L. O. Smith & c:ni till handelsbolaget med firma A. W. Nordströms sterbhus i Gefle 10,000 kannor bränvin till ett pris af 1 krona 75 öre kannan, att i November månad levereras fritt i Sundsvall mot erhållande af köparens accept & säljarens *vid skeende leverering* utställda, tre månader derefter förfallna vaxel & köpeskillingsbeloppet med tillägg af tre månaders ränta efter 6 procent.

Först den 5 December 1873 levererade Smith & c:ni till A. W. Nordströms sterbhus' ombud i Sundsvall 9,761 kannor 80 tum bränvin, som af sterbhusets ombud mottogs utan någon anmärkning. I bref den 13 i sistnämnda månad aflät Smith & c:ni till A. W. Nordströms sterbhus en skrifvelse, deri Smith & c:ni, med uttalande af den förmodan, att sterbhuset icke skulle fästa sig vid att det levererade bränvinet icke uppgått till fullt 10,000 kronor, hvilket föranledts deraf att ett af de till sterbhuset bestämda faten blifvit af fartygsbefälhafvaren qvarglömdt i Stockholm, anhöll om sterbhusets accept & tvenne skrifvelsen bifogade, den 5 i samma månad utställda, tre månader derefter till betalning

förfallna vaxlar & tillhoppa 17,339 kronor 40 öre, af hvilket belopp 17,083 kronor 15 öre utgjorde likvid för det levererade partiet, och återstoden 256 kronor 25 öre tre månaders ränta derå. I bref den 17 i nämnda månad svarade sterbhuset, att Smith & c:ni borde till fullo utföra leveransen, hvarjemte sterbhuset återsände vaxlarne, dem sterbhuset vägrade att acceptera.

Sedan Smith & c:ni genom notarius publicus i Gefle låtit affordra sterbhuset dels den 23 i ofvannämnda månad, antingen accept & vaxlarne eller varan åter, dels ock den 5 Mars 1874 (således tre månader efter leveransen) kontant likvid, men utan framgång, uttog Smith & c:ni stämning & sterbhuset till rådst.r:n i Gefle med påstående, att, som sterbhuset utan anmärkning mottagit det af Smith & c:ni den 5 December 1873 levererade partiet bränvin, sterbhuset måtte förpligtas betala detsamma efter det pris, hvartill varan kunnat under följande vinter i Sundsvall säljas, eller 2 kronor 10 öre för kannan, med 20,499 kronor 78 öre jemte 6 procent ränta derå från levereringsdagen.

Till stöd för detta yrkande anförde Smith & c:ni: Derigenom att sterbhuset utan anmärkning eller protest i afseende å bristande eller felaktig leverans emottagit det levererade partiet, måste sterbhuset anses hafva medgifvit att Smith & c:ni rätteligen fullgjort leveransaftalet. I följd deraf hade sterbhuset ock varit pliktigt att acceptera de med brefvet den 13 December sända vaxlarne. Då sterbhuset sådant underlåtit, hade det brutit köpeaftalet och vore följaktligen icke vidare berättigadt att få beräkna det i slutsedeln bestämda pris.

Sterbhuset uttog genstämning å Smith & c:ni samt anförde: Enligt slutsedeln hade sterbhuset förbundit sig att »*vid skeende leverering*» af 10,000 kannor bränvin, hvarken mer eller mindre, erlægga likvid å säljarens »*vexel*». Af dessa ordalag och då i slutsedeln talades endast om *en* vaxel och *en* accept, vore tydligt att köparen icke vore pliktig att meddela accept till betalning å annan vaxel än en sådan, som blifvit utställd *den dag, då leveransen blifvit till fullo*

utförd, att betalas tre månader derefter. Då emellertid leveransen icke blifvit fullgjord, hade således någon skyldighet för sterbhuset att meddela accept eller erlägga liqvid ännu icke inträdt. På grund häraf bestred sterbhuset käromålet och yrkade åläggande för Smith & c:ni att genast leverera återstående 238 kannor 20 tum bränvin.

Genom utslag den 10 Juli 1874 utlät sig *rådstr:n*: att då slutsedeln, hvilken ostridigt måste ligga till grund för bedömandet af parternas hvar emot annan förda talan, stadgade, att 10,000 kannor bränvin skulle af L. O. Smith & c:ni i November månad samma år levereras i Sundsvall efter ett pris af 1 krona 75 öre per kanna af föreskrifven beskaffenhet, att betalas medelst köparens accept å säljarens vid skeende leverering utställda, i Stockholm betalbara vaxel per tre månader å beloppet, med tillägg af tre månaders ränta derå å 6 procent per år räknadt, och sedan leverans, ehuru först den 5 påföljande December och till belopp af 9,761 kannor 80 tum, blifvit verkställd samt af A. W. Nordströms sterbhus genom dess ombud emottagen utan å någondera sidan då framställd anmärkning, ogillades L. O. Smith & c:nis påstående att den upprättade slutsedeln måtte anses såsom upphäfd och sterbhuset åläggas betala det levererade partiet bränvin efter ett pris af 2 kronor 10 öre per kanna; och emedan ostridigt vore, att 238 kannor 20 tum bränvin af det slutade partiet ännu icke blifvit af L. O. Smith & c:ni levererade, likasom att sterbhuset hvarken medelst accept eller annorledes erlagt någon betalning för det af dem emottagna bränvin; ty och som L. O. Smith & c:ni icke fullgjort sin genom slutsedeln åtagna förbindelse, samt den betalningsskyldighet, hvartill sterbhuset i slutsedeln sig förbundit, enligt ordalagen i densamma, *först då inträdde, när L. O. Smith & c:ni sin deri åtagna förbindelse fullgjort*; alltså blefve genstämningsspåstandet på det sätt bifallet, att L. O. Smith & c:ni förpligtades ofördröjligen fullgöra den leverans, som de i slutsedeln sig åtagit, emot det att sterbhuset, då sådant fullgörande skedde, till L. O. Smith & c:ni å inköpta

partiet bränvin »utfärdade» vaxel af sådant innehåll, som i slutsedeln derom bestämdes.

Smith & c:ni vädjade till Svea hofrätt, hvarest å inställelsedagen, den 19 Augusti 1874, äfven A. W. Nordströms sterbhus tillstädeskom.

Uti en den 28 Januari 1875 till hofr:n ingifven skrift återkallade Smith & c:ni sin vadetalan; men, innan hofr:n i anledning deraf vidtagit någon åtgärd, inlemnade Smith & c:ni den 2 Februari samma år en ny skrift med förmälan, att bolaget, som den 29 nästförutgångne Januari till A. W. Nordströms sterbhus i Sundsvall levererat de återstående 238 kannor 20 tum bränvin, i förmodan att vid sådant förhållande liqid skulle utan vidare invändning af sterbhuset erläggas, återkallat sin vadetalan, men att, då sterbhuset fortfarande tredskades, Smith & c:ni funne sig föranlåtne att fullfölja sin vadetalan och återtaga den gjorda återkallelsen. Uti en sedermera den 26 April 1875 ingifven skrift yrkade Smith & c:ni, att, i händelse bolagets påstående att erhålla liqid för den första leveransen efter ett pris af 2 kronor 10 öre för hvarje kanna icke kunde bifallas, bolaget åtminstone måtte förklaras berättigadt att genast af sterbhuset utbekomma liqid dels för de den 5 December 1873 levererade 9,761 kannor 80 tum bränvin med 17,083 kronor 15 öre jemte 6 procent ränta derå från nämnda levereringsdag, dels ock för de den 29 Januari 1875 ytterligare levererade 238 kannor 20 tum bränvin med 416 kronor 85 öre jemte enahanda ränta derå från sistnämnda dag.

Vid muntligt förhör den 13 Mars 1876 yrkade A. W. Nordströms sterbhus, att, då Smith & c:ni icke egt att återtaga sin återkallelse af bolagets vadetalan, ändringssökandet icke måtte komma under pröfning.

I dom den 11 Maj 1876 yttrade *hofr:n*: att då Smith & c:ni numera fullgjort rådst:r:ns utslag, i hvad det innefattade åläggande att leverera 238 kannor 20 tum bränvin, föranledde L. O. Smith & c:nis ändringssökande i denna del icke vidare yttrande; och enär, hvad anginge det af A. W. Nordströms sterbhus vid förhöret den 13 Mars 1876 gjorda

yrkande, Smith & c:ni återtagit den under förutsättning af mellankommande uppgörelse i godo gjorda återkallelse af sin vadetalan och fullföljt sitt ändringssökande, samt detta skett, innan hof:r:n med anledning af återkallelsen vidtagit någon åtgärd eller meddelat yttrande, ansåge hof:r:n berörda yrkande icke förtjena vidare afseende;

och emedan sterbhuset den 5 December 1873 utan anmärkning mottagit det då levererade partiet bränvin 9,761 kannor 80 tum och detsamma derefter behållit, samt härigenom sterbhuset, som, på sätt rådst:r:n yttrat, ej kunde förpligtas betala bränvinet efter 2 kronor 10 öre kannan, måste anses hafva iklädt sig skyldighet att godkänna till betalning tre månader derefter de den 5 December 1873 utställda vexlar å köpeskillingsbeloppet med tillagd tre månaders ränta derå, tillhopa 17,339 kronor 40 öre, som den 13 i samma månad blifvit sterbhuset tillsända, hvilket sterbhuset dock vägrat; ty och som berörda tid gått till ända, innan saken instämdes, funne hof:r:n lagligt att, med ändring af rådst:r:ns utslag, på det sätt bifalla Smith & c:nis talan, att sterbhuset förpligtades att till Smith & c:ni genast betala omförmälda belopp 17,339 kronor 40 öre tillika med 6 procent ränta å 17,083 kronor 15 öre från den 5 Mars 1874 till dess likvid komme att ske; men Smith & c:nis yrkande om likvid för det den 29 Januari 1875 levererade partiet kunde, såsom först i hof:r:n framställt, icke af hof:r:n till *omedelbar* pröfning upptagas.

Sterbhuset sökte ändring i hof:r:ns dom och yrkade i första rummet, att Smith & c:nis ändringssökande i hof:r:n måtte förklaras icke hafva bort derstädes komma under pröfning och att hof:r:ns dom förty måtte undanrödjas. I händelse detta yrkande icke bifölles, anmärkte sterbhuset, beträffande sjelfva saken, att Smith & c:ni redan bekommit full likvid för det levererade bränvinet. I detta afseende företedde sterbhuset bestyrkt afskrift af en den 29 Januari 1875 af Smith & c:ni till länsmannen C. A. Engvall eller ordres utställd, på sterbhuset dragen vaxel å 17,762 kronor 50 öre att betalas tre månader derefter, hvilken vaxel var

försedd med följande qvitto: »Omstående belopp 17,762 kronor 50 öre, utgörande liquid för den 5 December 1873 och den 29 Januari 1875 i Sundsvall levererad brännvin 10,000 kannor med tre månaders ränta, qvitteras. Gefle den 30 April 1875. C. A. Engvall».

Bolaget anförde vidare: Af berörda qvitto framginge, att, sedan Smith & c:ni den 29 Januari 1875 fullgjort leveransen, sterbhuset inom tre månader derefter till Smith & c:ni erlagt full liquid.

I afgifvet betänkande yttrade N. Rev. (rev.-sekr:ne *Glimstedt* och *von Bahr*): »Då Smith & c:ni uti en den 28 Januari 1875 till hof:r:n ingifven skrift återkallat sin vadetalan mot rådstr:ns utslag, samt hof:r:n vid sådant förhållande och oaktadt sagda återkallelse sedan blifvit återtagen ej bort, mot A. W. Nordströms sterbhus' bestridande, samma talan till pröfning upptaga, hemställer N. Rev. i und., att hof:r:ns dom måtte af Kongl. Maj:t undanröjas».

Föredraganden, konst. rev.-sekr. *Skarin*, yttrade deremot: »Jag hemställer i und., att Kongl. Maj:t måtte pröfva lagligt gilla hof:r:ns dom, så vidt derigenom A. W. Nordströms sterbhus' yrkande, att L. O. Smith & c:nis ändringsökande i hof:r:n ej måtte komma under pröfning, förklarats icke förtjena vidare afseende.

»Beträffande deremot sjelfva saken, så alldenstund, enligt den parterne emellan upprättade slutsedel, A. W. Nordströms sterbhus ej kan anses hafva varit skyldigt att förr än det i slutsedeln omförmälda brännvinspartiet blifvit af L. O. Smith & c:ni i Sundsvall *till fullo levererad*, medelst accept å sist sagda firmas till betalning tre månader derefter ställda vaxel för hela partiet lemna betalning; för den skull och emedan ostridigt är, att *sista delen af brännvinspartiet* blifvit af L. O. Smith & c:ni först den 29 Januari 1875 levererad, samt A. W. Nordströms sterbhus hos Kongl. Maj:t visat sig hafva den 30 April 1875 infriat en af L. O. Smith & c:ni den 29 nästförutgångne Januari å A. W. Nordströms sterbhus dragen, tre månader derefter till betalning förfallen vaxel å 17,762 kronor 50 öre och såmedelst i behörig tid erlagt

den för ifrågavarande bränvinsparti betingade betalning jemte tre månaders ränta derå, hemställer jag för min del i und., att Kongl. Maj:t måtte, med upphäfvande af hofr:ns dom beträffande sjelfva saken, förklara någon vidare betalnings-skyldighet för det nu ifrågavarande, den 5 December 1873 levererade bränvinspartiet ej kunna A. W. Nordströms sterbhus åläggas».

Saken föredrogs den 28 November 1876 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter (just.råden *Södergren, Wretman, Nau-mann* och *von Hofsten*) biföllo den af *föredraganden* i N. Rev. yttrade mening.

Just.råden *Rabe, Huss* och *Lindhagen* pröfvade rättvist fastställa hofr:ns dom.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 29 December 1876.

56.

Sedan delegarne i skifteslag förenat sig derom, att hvar och en skulle vid skiftet tillgodonjuta hvad efter uppskattning svarade mot de egor han förut innehaft, blefvo egorna i enlighet med denna förening fördelade. Men landtmätaren företog sig tillika att uträkna nytt mantal å vissa egorlotter och jemka mantalsberäkningen å de öfriga; in-verkar ett slikt förfarande på skiftesförrättningens laglighet?

Med biträde af gode män företog kommissionslandt-mätaren V. Palmcrantz klyfning af egorna till $\frac{21000}{10000}$ mtl af rusthållet n:o 17 i Fjellie kyrkoby, dervid å sammantråde den 1 Maj 1876 emellan skiftesdelegarne, Per Håkansson, Anna Månsdotter, Ola Nilsson, Anders Åkeson, Bengta Christensdotter och Lars Jönsson, af hvilka de 3 förstnämnda enligt häfdeförteckningen hade gemensamma och de 3 sist-nämnda skiljda egor, träffades den förening, att innehafvet skulle utgöra delningsgrund; att de egor, som gemensamt innehades, till arealen utgörande 20 tld 17 kapld, skulle på så sätt delas, att Per Håkansson erhöles 15 tld 1 kapld.

Anna Månsdotter 2 $\frac{1}{2}$ tld och Ola Nilsson 3 tld, samt att mantal skulle uträknas & hvarje egolott *efter uppskattning* i proportionerligt förhållande sins emellan.

I öfverensstämmelse med denna förening verkställdes skiftet, hvarjemte i delningsbeskrifningen utsattes det uträknade mantalet för hvarje delegare; och upptogs sålunda Per Håkanssons hemmanslott till 10000, Anna Månsdotters till 10000, Ola Nilssons till 10000, Anders Åkesons till 10000, Bengta Christensdotters till 10000 och Lars Jönssons till 10000 mtl.

Efter afslutande af förrättningen, som af delegarne lemnades oklandrad, inlemnade landtmätaren för vederbörlig pröfning och fastställelse karta och handlingar till *Torna härads egodelningsrätt*, som i utslag den 18 Augusti 1876 yttrade: att, som af handlingarne inhemtades, att till följd af ofvanberörda förening vissa delegares hemmantal blifvit olika med hvad deras åtkomsthandlingar skulle utvisa; men ändring i bestämdt skattetal icke lagligen kunde blifva föremål för öfverenskommelse mellan delegarne eller, i sammanhang med laga skifte, för landtmätares åtgärd, kunde den begärda fastställelsen ej för närvarande meddelas, utan visades ärendet åter till landtmätaren, som hade att, sedan fullständig utredning om eganderättsförhållandena inom skifteslaget vunnits, med saken vidare lagligen förfara.

Häröfver besvårade sig Palmerantz och Per Håkanson, anmärkande, att mantalen, godtyckligt angifna vid egoköpens afslutande, ej passat till jordens taxeringsvärden, hvadan den verkställda förändringen i mantalsberäkningen varit en nödvändig följd af förrättningen, helst vidare utredning af eganderättsförhållandena ej kunnat åstadkommas.

I afgifven underdånig förklaring anförde öfrige delegarne, att landtmätarens åtgärd att ombyta mantal vållade svårighet derutinnan, att förutvarande inteckningar i deras mantal, som förminskats, komme att vidlåda en del af det mantal, som tillagts dem, hvilkas mantal ökats.

N. Rev. (rev.-sekr. von Bahr och Åbergsson, den sistnämnde föredragande), yttrade i afgifvet betänkande: »Som

vid ifrågavarande hemmansklyfning tvist angående delegarnes eganderätt i skifteslaget icke förekommit, utan fastmera delegarne varit ense derom, att de egde andel i hemmanets skattetal hvar och en efter sitt innehaf, hvilket bestämts såsom grund för delningen; samt följaktligen landtmätarens åtgärd att i delningsbeskrifningen för hemmanslotterna utsätta det sålunda ostridiga hemmantalet icke torde utgöra hinder för fastställelse & förrättningen, hemställer N. Rev. i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte, med upphäfvande af egodelningsrättens utslag, visa ärendet åter till bemälda rätt, som torde hafva att detsamma ånyo företaga och nytt laglikmätigt utlåtande deri meddela».

Från beslutet var rev.-sekr. *Lagergren* skiljaktig och hemställde för sin del, att Kongl. Maj:t måtte finna skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i egodelningsrättens öfverklagade beslut.

Ärendet föredrogs den 27 November 1876 inför H. D. (i närvaro af just.råden *Södergren, Wretman, Naumann, von Hofsten, Rabe, Huss* och *Lindhagen*); och som vid ifrågavarande skiftesförrättning, sedan delegarne i skifteslaget förenat sig derom att hvarje delegare skulle vid skiftet tillgodonjuta hvad efter uppskattning svarade mot de egor, han förut innehaft, landtmätaren och gode männen, i enlighet med den sålunda träffade föreningen emellan delegarne, fördelat skifteslagets egor, samt något klander mot förrättningen icke blifvit hos egodelningsrätten fullföljdt; alltså och då landtmätarens åtgärd att å de egolotter, hvilka mantal ej förut varit åsatt, uträkna nytt mantal och i följd deraf jemka mantalsberäkningen å de öfriga lotterna, icke på skiftesförrättningens laglighet inverkade, eller utgjort föremål för egodelningsrättens bedömande, fann H. D. de af egodelningsrätten åberopade omständigheter icke utgöra hinder för skiftesförrättningens fastställande, hvarför H. D., med undanrödjande af öfverklagade utslaget, visade ärendet åter till egodelningsrätten, som hade att detsamma ånyo företaga och nytt laglikmätigt utlåtande deri meddela.

57.

(Insändt).

Den nya Ryska strafflagen.

Den officiella tyska editionen af 1866. Revue de législation ancienne et moderne, årg. 1875.

Schmölser, institutions de la Russie, Paris 1866.

Vid orientalistkongressen i London yttrade dess inom vetenskapen högt aktade ordförande *A. Müller* dessa ord: »Jemförelsen är vårt tidehvarfs sanna vetenskapliga ande». Vi tro, att den tanke, som ligger till grund för detta yttrande, kanske noggrannare uttryckes sålunda: Jemförelsen, denna vetenskapens sanna ande, börjar i vårt tidehvarf blifva allt mera uppskattad och begagnad. Början har skett inom naturvetenskaperna. De vackra resultat, som den komparativa metoden har åstadkommit, har föranlett dertill, att man omfattat denna metod äfven inom andra vetenskapers områden. Med stor framgång har detta skett inom språkvetenskapens och etnografiens vidsträckta fält. De försök, man gjort att använda denna metod inom den juridiska vetenskapen, äro ännu obetydliga. Jemförelsen emellan de särskilda folkens samhällstillstånd och lagar måste emellertid väsendtligen bidra att utvidga menniskoandens synkrets, kasta ljus öfver fakta som varit höljdade i mörker, skingra många fördomar. I den förhoppning att i någon mån kunna bidra till detta mål, ämna vi framställa en del af de viktigaste resultaten af lagstiftningens fortgång i främmande länder. Vi göra en början med den nya *ryska* strafflagen.

Den äldre Ryska strafflagstiftningen utmärker sig för ett särdeles barbari. I tzar Alexis Mikailowitzs lagbok af 1649 förekommer ett riktigt slöseri med användande af döds-

straff. För öfrigt begagnar denna lag sådana straff som försäljning till slaf, förlust af venstra örat för första resan stöld, förlust af det högra för andra resan sådant brott; uppskärandet af näsborrarna; gjutande af bly i munnen på falskmyntare o. s. v. Småningom hafva mildringar blifvit införda i detta straffsystem. Redan Peter den Lste började inskränka det täta användandet af dödsstraffet. Elisabeth afskaffade detta straff fullkomligt 1753, utom för attentat mot suveränens lif eller statens säkerhet. Af följande regenter vidtogos ytterligare åtskilliga mildringar i straffen. Under Kejsar Nikolai regering utfärdades 1845 en ny strafflag, bygd på systemet af ett maximum och ett minimum för straffet. Knutstraffet afskaffades. Strafflagstiftningen har ytterligare blifvit förbättrad under Kejsar Alexander II genom *en ny lag, som kungjordes d. 5 Maj 1867*. Det är denna lag, hvaraf vi här skola lemna en kort framställning.

I de flesta strafflagar i Europa indelas förbrytelserna i tre klasser, allteftersom straffen för desamma i anseende till sin stränghet tillhöra vissa af lagen uppställda kategorier, och förbrytelserna af dömas af olika mot dessa kategorier svarande domstolar. Denna indelning iakttages af franska lagen — crimes, délits, contraventions. Den återfinnes i den italienska lagen, i den holländska, belgiska, grekiska, engelska — felonies, misdemeanors, little offences — samt i den tyska. Den ryska straffrätten antager blott två kategorier, motsvarande crimes och délits; hvilka åtskiljas genom naturen af de vid dem fästade straff. Men den ryska lagen skiljer med stor omsorg deremellan om förbrytelsen är föröfvad med afsigt eller icke. Bland de brott, som ej äro begångna med afsigt, skiljer lagen emellan två grader nämligen 1) sådana, hvilka företagits ej till följd af ett hastigt i sammanhang med gerningen fattadt beslut utan till följd af föregående öfverläggning; 2) de hvilka, om också begångna med afsigt, ej grunda sig på öfverläggning.

Med logisk skärpa bestämmer ryska lagen begreppen öfverläggning, förberedelse, försök, fullbordande af brott. Afsigten att begå ett brott, ådagalagd i skrift eller med ord

eller annorledes, utgör öfverläggning. Denna anses jemväl härröra af hot, skryt eller förslag att begå brottet. Det förhållande att man uppsöker och förskaffar medel till brottets föröfvande, utgör förberedandet af brottet. Försöket består i hvarje akt, hvarigenom verkställandet af den brottsliga afsigten är påbörjad eller fortsatt. Brottet anses fullbordadt, då den brottslige slutligen verkställt den brottsliga handling, han tilltänkt, eller då deraf härflyter ett annat ondt. I vår lag förekommer, såsom bekant är, ej något bestämmande af skilnaden emellan dessa begrepp.

Beträffande delaktighet i brott, så uppräknar den ryska lagen de särskilda slagen deraf. Definitionen af deltagarnes olika rol är gjord med en noggrannhet, som icke lemnar något öfrigt att önska. Vid ett brott, som är begånget af flere personer, gör den ryska lagen skilnad emellan det fall, då brottet är föröfvadt efter en öfverenskommelse emellan dem eller några af dem och det fall, då det ej förhåller sig så. Då flere personer deltaga i ett brott utan att hafva på förhand ingått öfverenskommelse derom, så anses såsom hufvudmän: 1) de som anbefallt eller styrt de öfriges åtgörande; 2) de som deltagit i brottet från början och före de öfrige eller omedelbart fullbordat detsamma. Såsom medbrottslige anses: de som omedelbarligen biträdt hufvudmannen vid brottets utförande, eller förskaffat medel till utförandet eller sökt undanröjda de hinder, som brottets fullbordande fått möta.

Då flere personer öfverenskommit att begå ett brott, så anses såsom *ledare* de som föreslagit brottet, deri indragit de öfrige eller hvilka i utförandets ögonblick styrt de öfrige; såsom *medhjelpare* de som träffat öfverenskommelse med ledarne eller andre i ändamål att gemensamt utföra det tilltänkta brottet; såsom *anstiftare* de som utan att taga personlig del i brottets fullbordande använt böner, öfvertalande, bedrägeri, förförelse; såsom *gynnare* de som, utan att taga personlig del i brottets fullbordande, dertill medverkat på grund af personliga motiver eller erbjudit sig att dertill medverka: genom att gifva råd, bereda medel till

utförandet o. s. v. Såsom gynnare af brottet anses äfven de som kunnat hindra brottet, men med afsigt eller åtminstone vetskap låtit det utföras.

Straffen indelas likasom brotten i två klasser: kriminella och korrektionella. De förra äro: 1) dödsstraff, 2) tvångsarbete, deportation till Siberien, deportation till Transkaukasien. Alla dessa straff åtföljas af diffamation — medborgerlig degradation, som sålunda likasom fallet är i Sverige ovilkorligen är fästad vid vissa brott och ej såsom i Tyskland är fakultativ. Huru dödsstraffet skall utföras, är ej bestämdt i ryska lagen. Detta beror på domstolens pröfning. Det vanliga sättet för utförandet af detta straff är hängning. Men användandet af dödsstraffet, som för öfrigt är inskränkt till ett mycket litet antal brott, kommer nästan aldrig i fråga.

Tvångsarbete är efter brottets natur och brottslighetens storlek indeladt i 7 grader nämligen:

1. arbete i grufvor för obegränsad tid;
2. d:o för en tid af 15—20 år;
3. d:o för en tid af 12—15 år;
4. fästningsarbete för 10—12 år;
5. d:o för 8—10 år;
6. arbete i fabrik 6—8 år;
7. d:o 4—6 år.

Förvisning till Siberien innefattar två grader, efter den såsom förvisningsort anvisade provinsens aflägsenhet.

Förvisning till Transkaukasien begagnas blott för ett litet antal synnerligen religiösa förbrytelser, kätteri, utspriande af falsk lära o. s. v.

Den medborgerliga degradationen i Ryssland består deri, att den brottslige förlorar de företrädesrättigheter, som tillkomma honom till följd af hans ställning. Den adlige blir sålunda förlustig af sitt ärftliga eller personella adelskap och de dermed förenade rättigheter. Den andlige uteslutes ur sitt stånd och förlorar de förmåner som åtfölja detsamma. Att den medborgerliga degradationen i Ryssland äfven medför förlust af behörigheten till sådana uppdrag, som hero på

medborgerligt förtroende, såsom att utses till juryman o. s. v., följer af sig sjelf, ehuru lagen, så vidt vi kunnat finna, ej innehåller något stadgande derom. Den medborgerliga degradationen drabbar hvarken den brottsliges hustru eller hans barn, som äro födde innan han dömdes.

Utom den medborgerliga degradationen finnes ännu en annan för Ryssland egendomlig påföljd af tvångsarbetet, nämligen förlusten af familje- och egendomsrätt och efter straffets slut förvisning till Siberien.

Deportation medför jemte medborgerlig degradation förlust af familje- och egendomsrätt.

Familjerättens förlust består i:

1. Hvilande af de rättigheter, som åtfölja äktenskapet, utom då hustrun frivilligt följer mannen. Gör hon ej det, är hon berättigad att söka skilsmessa. Hustru, som följer mannen i landsflykt, äfvensom den, med hvilken han under landsflykten ingått äktenskap, må jemväl ega att söka skilsmessa, ifall han begår nytt brott, som medför tvångsarbete.

2. Hvilande af den faderliga magten öfver barn, födde före domen, då de ej åtföljt fadern.

3. Hvilande af alla öfriga rättigheter, som åtfölja äktenskapet.

Förlusten af egendom innefattar, att all den förmögenhet, som den dömda områdde, då domen afkunnades, öfvergår till hans lagliga arfvingar från det domen blir exekutiv. Till följd af representation komma arfvingarne jemväl i åtnjutande af den egendom, som den dömda sedermera i arf tillfaller.

De korrektionella straff, som den ryska lagen fastställer äro:

1. Förlust af alla speciella rättigheter och personella eller ståndsprivilegier och förvisning till en mer eller mindre aflägsen provins i Siberien med fakultativt fängelse. De som ej äro befriade från korporellt straff d. v. s. de, som ej tillhöra adelsklassen eller presterskapet eller äro hedersborgare m. fl., inkorporeras i civila disciplin-kompanier.

2. Förvisning till ett ej Siberiskt guvernement med enahanda straffpåföljd som den ofvan omförmälda.

3. Fästningsstraff med eller utan förlust af personliga eller ständarrättigheter. Det förra 16 månader till 4 år; det senare 1 till 16 månader.

4. Inspärrande i korrektionshus med eller utan förlust af sagda rättigheter. Det förra 8 månader till 2 år, det senare 2 till 8 månader.

5. Temporärt fängelse 2—16 månader.

6. Arrest 1 dag — 3 månader.

7. Föreställning af domstol eller annan myndighet.

8. Böter. Beloppet är vanligen öfverlåtet till domstols bestämmande.

Kroppsstraff är endast så till vida bibehållet, att spöstraff användes å dem, som ej äro från detta straff undantagne, då i anseende till brist på utrymme omöjlighet förefinnes att tillämpa fängelsestraff, som för brottet är det egentliga straffet.

Den förlust af medborgerliga rättigheter, hvilken åtföljer de korrektionella straffen, fortfar äfven efter straffets slut. Den som dömes till förvisning eller insättande i arbetshus förlorar alla sina titlar och värdigheter, samt dessutom:

1. rätt att inträda i statstjänst eller att väljas till offentlig funktion;

2. rätt att inskrifvas i något gille eller utöfva handel;

3. vara vittne utom då sådant är oundvikligen nödvändigt;

4. väljas till skiljedomare;

5. utses till förmyndare o. s. v.

De internerade (landsförviste), som blifvit beröfvade sina rättigheter, måste efter strafftidens slut, välja ett yrke på det ställe, der de vistats, och måste i sådant afseende låta inskrifva sig i borgerskap eller annan klass utan rätt att deltaga i val eller idka handel.

Fästningsstraff undergår i särskildt för ändamålet uppförda byggnader. De dömde kunna på sin begäran erhålla hvilket lämpligt arbete som helst. De, som insättas i kor-

rektionshus, måste underkasta sig det arbete, som är bestämdt genom reglementet.

Arrest undergå de, som äro fritagne från kroppsstraff, i ett fängelse. Adel och embetsmän undergå arrest antingen i ett fängelse eller corps de gardes. Andre personer i polis-fängelse.

I vissa fall förekommer jemte straffet äfven en eklesiastik penitens. Är den brottslige främling förvises han ur landet.

Skadeersättning åligger hufvudmännen, och, om de ej förmå, medhjelparne och i tredje rummet de som afvetat men ej upptäckt förbrytelsen. Om hufvudmännen äro döde, häfta deras arfvingar efter sin andel i arvet för skadeersättningen. De som ej kunna betala skadeersättning insättas, om de ej äro dömda till kriminelt straff, i fängelse.

I vissa fall kan straffet förvandlas i ett annat. För att ej tala om dödsstraff som med Kejsarens tillåtelse kan förvandlas i straffarbete på lifetid, så förvandlas *alltid* straffen i flera fall. Qvinna t. ex., som är dömd till grufarbete eller fästning, undergår straffet å fabrik. De personer, som uppnått 70 års ålder och blifvit dömda till straffarbete, deporteras. Vi hafva redan nämnt att de, som ej äro fritagne från kroppsstraff, i vissa fall få i brist på utrymme dem ådömdt fängelsestraff förvandladt till spöstraff. De omständigheter, hvilka den ryska lagen betraktar såsom uteslutande all brottslighet, äro:

1. Att det faktiska förhållande, hvars tillfälliga och oförutsedda följder förorsakat skadan, är i sig sjelf fullkomligt tillåtet. I den franska lagen finnes ej någon motsvarande föreskrift. I vår lag hafva vi deremot ett motsvarande stadgande i Strafflagen kap. V, § 12.

2. En så föga framskriden ålder, att den anklagade är ur stånd att bedöma följderna af sin handling. Det ryska systemet är i detta afseende följande: Under sju års ålder icke någon tillräknelighet och till följd deraf intet straff; från sju till tio år, icke något offentligt straff, men barnet undergår äga i hemmet; från tio till fjorton år samma bestämmelse, om barnet handlat utan öfverläggning; i annat

fall lindrigt straff. Från fjorton till tjugooett år användes lindrigt straff med rätt för domstolen att, om den tilltalade ej uppnått sjutton års ålder, helt enkelt sända honom till en förbättringsanstalt för unga förbrytare. I händelse af recidiv göres deremot icke någon lindring för dem, som befinna sig i åldern mellan fjorton och tjugooett år. Detta system skiljer sig hufvudsakligen från det svenska deri, att hos oss ej finnes någon strafflöshetsålder; att barnet enligt det ryska systemet tidigare än hos oss öfvergår till det stadium, då brottet offentligt bestraffas men mycket längre, än i Sverige är fallet, förblifver i ett mellanstadium, då brottet lindrigare bestraffas än för äldre förbrytare.

3. Förståndssvaghet, galenskap eller sjukdom, som medför fullkomlig oförmåga att beherrska sig. Enligt art. 97 och 98 är förstnämnde stadgande jemväl tillämpligt å somnambuler och sådane döfstumme, hvilka bevisligen ej erhållit någon undervisning om sina pligter. Något allmänt stadgande, motsvarande den svenska strafflagens att den må anses strafflös, som utan egen skuld råkat i sådan sinnesförvirring att han ej till sig visste, finnes ej i den ryska lagen.

4. Fullkomlig okunnighet eller misstag om de omständigheter, som göra handlingen brottslig. I vissa fall kan likväl gerningsmannen underkastas andlig botgörelse.

5. Tvång, som den tilltalade ej kunnat motstå, vare sig fysiskt eller moraliskt. Den franska lagen innehåller motsvarande stadgande; den svenska ej.

6. Nödvärn. I afseende härpå skiljer sig den ryska lagen från den svenska deruti, att den förra i likhet med den franska inskränker nödvärnsrätten till de fall, då angreppet är riktadt mot person.

Straffmätningen bestämmes enligt den ryska lagen: 1. Efter den större eller mindre öfverläggning, som den tilltalade användt. Hvarje brott, som föröfvas med öfverläggning, må beläggas med det högsta straff, som lagen bestämmer för brottet. Enahanda är förhållandet, då den, som begått ett brott i rus, afsigtligt försatt sig i nämnda till-

stånd för att begå brottet. Likaså då någon begår ett brott för tredje gången. Ett ej öfverlagdt brott medför strängare straff, då den brottslige med afseende på sitt yrke eller förevarande omständigheter är förbunden att handla med större vaksamhet.

2. Brottsets större eller mindre fullbordande. I detta afseende förtjenar såsom något anmärkningsvärdt nämnas, att den som genom handling eller skrift visar, att han har för afsigt att begå ett brott, är straffbar. Oss veterligt finnes ej någon annan lag, som sålunda bestraffar afsigten.

I afseende på förberedelsens betydelse innehåller den ryska lagen, i nära öfverensstämmelse med den tyska, den grundsats, att försök straffas mindre än fullbordad gerning, och att den anklagade erhåller lindring i straffet, då han före brottets upptäckande afstått från fullföljandet deraf.

3. I stället att den svenska lagen i afseende på delaktighet uppställer den regel, att den delaktige kan ådömas samma straff som gerningsmannen, men att det beror på domaren att i vissa fall efter omständigheterna nedsätta straffet, innehåller den ryska lagen noggranna straffbestämmer efter den olika rol de medbrottslige spelat. Angående skyldigheten att angifva förbrytelser innehåller den svenska lagen ej något stadgande. Den ryska lagen belägger i likhet med den portugisiska med straff underlåtenheten att angifva.

4. De omständigheter vid gerningens föröfvande eller försök dertill, hvilka enligt rysk lag öka kulpabiliteten äro: långvarig premeditation, den brottsliges sociala ställning, immoraliteten af motivet, antalet af personer, som deltagit i brottet, bemödandet att undandölja spåren deraf, grymhet vid utförandet af brottet, faran och skadan deraf o. s. v. Vår lag innehåller icke något allmänt uppräknande af de försvårande omständigheterna, utan inskränker sig att vid bestämmandet af straff för särskilda brott uppgifva sådana omständigheter.

I motsats mot den svenska lagen, som icke uppgifver andra strafförminskningsgrunder än den brottsliges ungdom

och mentala tillstånd, uppräknar den ryska en mängd för- mildrande omständigheter såsom sjelfangivelse, erkännande, angivelse af medbrottslige, oförstånd, förförelse, häftig lidelse, stort behof, samvetsqual, försök att afvända brottets följder.

Beträffande användandet af straff följer den ryska lagen tre olika metoder: 1. Lagen angifver naturen, graden och måttet af straffet. 2. Lagen uppgifver naturen och graden men ej måttet. 3. Lagen uppgifver endast måttet af straffet. Något särdeles anmärkningsvärdt är, att ryska lagen tillåter domaren att ex analogia med straff belägga ett brott, för hvilket straff ej är stadgad i lagen. Så vidt vi hafva oss bekant, finnes ej denna grundsats f. n. antagen i någon europeisk lag.

Vid kumulation af straff följer ryska lagen maximen: »major poena minorem absorbet», dervid iakttages, att domaren vid kumulationen bör använda maximum af det större straffet.

En egenhet i den ryska strafflagen är äfven, att den tillåter domstol att hos Kejsaren till nåd anmäla förbrytare, då brottet fordrar ett straff, som understiger det lägsta, lagen bestämmer.

Den ryska strafflagen är gällande i hela ryska monarkin med undantag af Finland, och hos vissa folk och horder i Siberien, Arkangel, Astrachan, Orenburg, Stawropol.

Denna lag eger tillämplighet jemväl å utlänningar, som uppehålla sig i Ryssland, så framt ej särskild stipulation finnes med den stat, utlänning tillhör. Äfven har den ryska lagen tillämplighet i afseende på utlänningar, som utom Rysslands gränser begått brott mot ryska staten eller rysk undersåte. Likaså gäller ifrågavarande lag emot rysk undersåte, som befinner sig utom Ryssland och antingen innan han begifvit sig utomlands eller under sitt vistande i utlandet begått brott mot ryska staten eller rysk undersåte. Detta allt står nu i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vår rätt; men ryske undersåtar straffas jemväl efter rysk lag för brott mot utländsk magt och utländsk undersåte.

I afseende på de särskilda brotten förtjenar anmärkas följande: Ryska lagen innehåller en mängd bestämmelser, som i andra länder äro öfverlemnade åt speciallagar och reglementen. Den ryska strafflagen innehåller tio titlar. De sju första handla om förbrytelser mot religion, suveränen, statens säkerhet, allmän ordning, brott af embetsmän. I fjärde titeln om brott mot staten upptages förbrytelsen att utan tillstånd begifva sig ur riket. Straffet är medborgerlig degradation och bannlysning. De tre sista titlarne handla om brott mot person, familj och egendom.

I likhet med den svenska lagen bestraffar den ryska både utmaning och emottagandet deraf samt lämpar straffet för den genom enviget åstadkomna skadan efter dess storlek; men den ryska lagen gör med rätta skilnad emellan den förolämpande, den utmanande och den som mottog utmaningen.

Den ryska lagen lika som den romerska — *Culpa caret qui scit sed prohibere non potest* — belägger med straff underlåtenheten att lemna bistånd åt den som är i fara, då man ej själf genom sådan hjälp behöfver blottställa sig.

I afseende på barnamord gör den ryska lagen ett vidsträckt bruk af förmildrande omständigheter.

Incest straffas mycket strängt och medför i vissa fall förvisning till Sibiriens aflägsnaste trakter.

Enlevering straffas äfven om qvinnan samtyckt. I detta fall är den ryska lagen strängare än vår.

J. Krgr.

58.

(Insändt).

Om Amnesti.

Ordet *amnesti* härleder sig från grekiska språket och betyder lemnande åt glömskan. I juridisk mening betecknar det ett förklarande, att ett brott skall i afseende på straffpåföljden betraktas såsom glömdt. Det finnes jemväl ett latinskt uttryck för samma sak nämligen *Abolition*, som betyder undanrödjande och således i det fall, hvarom nu är fråga, betecknar, att den lagliga straffpåföljden af brottet undanrödjес. Stundom göres den skilnad emellan *amnesti* och *abolition*, att den förra afser undanrödjandet af straffpåföljden af flera brott, den senare undanrödjandet af straffpåföljden af ett enda. Vi begagna båda orden utan åtskilnad. Amnestien, *abolition*en afser, såsom redan är antydt, undanrödjandet af straffpåföljden af brottet. Den civila påföljden deraf lemnar den fullkomligt oberörd. Men i hvad afseende undanrödjer *amnestien* straffpåföljden, är det både i afseende på åtalet och domen eller endast i afseende på det förra? En del författare t. ex. Hélie, Ortolan m. fl., äro af den åsigt, att *amnestien* kan innefatta ej blott ett undanrödjande af åtalet utan äfven ett borttagande af den lagliga verkan af meddelad dom. Vi kunna ej instämma i denna mening. Vi anse nämligen, att undanrödjandet af den lagliga verkan af redan meddelad dom är att betrakta såsom *benådning*, samt att *amnestien* blott afser *åtalet*, antingen på det sätt att sådant förklaras ej böra anhängiggöras eller ock på det sätt, att ett redan anhängiggjort åtal förklaras böra nedläggas. De som anse att *amnestien* äfven kan innefatta undanrödjande af redan ådömdt straff, göra skilnad emellan å ena sidan straffets borttagande på grund af den brottsliga handlingens egen natur och de omständigheter,

som åtfölja den, med abstraktion af personen eller personerna, som åstadkommit densamma, samt å andra sidan straffets borttagande jemväl med hänsyn till personerna. Den förra åtgärden är amnesti, den senare nåd, säger man. Vi hemställa, huruvida det är möjligt att vid straffets borttagande abstrahera från alla personliga förhållanden. Vi hänföra på grund häraf till benådning hvarje åtgärd, hvarigenom ett redan ådömdt *straff* eftergifves, och begränsa amnestiens föremål till undanrödjande af *åtalet*. Vi hafva i detta afseende en stor auktoritet att åberopa. *Paulus* definierar amnestien, eller såsom det på latin heter abolitionen, sålunda: »Abolitio est deletio, oblivio vel extinctio *accusationis*». Sent. lib. V, lit. 17, 1.

Amnestien har den likhet med benådningsrätten, att den ej får utöfvas godtyckligt. Men den är i vissa fall både tillåtlig och nödvändig. Vi skola först undersöka ändamålet med amnestien, derefter sysselsätta oss med den fråga hvilken utöfvandet af amnestien tillkommer och slutligen taga i betraktande dess olika arter samt verkningarna deraf.

I. Ändamålet med amnestien. Benådningsrättens ändamål är dels att bringa ett ådömdt straff i harmoni med naturlig rättvisa och på grund deraf borttaga eller mildra straffet, dels att af politiskt skäl eller för allmän nytta tillvägabringa ett sådant borttagande, en sådan mildring. Amnestien, som, enligt hvad ofvan blifvit anfördt, blott sysselsätter sig med åtalet, förekommer eller undanrödjer detta och dymedelst straffpåföljden uteslutande ur politisk eller nyttans synpunkt. Det allmänna bästa fordrar sålunda stundom åtalets undertryckande eller nedläggande vid politiska brott för att lugna sinnena genom att kasta en slöja öfver det förflutna. Det kan också stundom vara nyttigt, att amnestien användes för att bibehålla ett godt förhållande med en främmande magt o. s. v. Det kan ej bestriidas, att amnestien är ett ingrepp i rättvisans gång, ett hinder mot lagens tillämpning; men detsamma gäller äfven om nåden. Nåden innefattar också en afvikelse från lagen.

Skilnaden är blott den, att denna senare afvikelse sker efter föregående domslut, och att densamma stundom har för ändamål icko blott nyttans utan den naturliga rättvisans tillgodoseende. Såväl nåden som amnestien hafva sitt bestämda ändamål och kunna ej undvaras.

II. Hvilken tillkommer utöfningen af amnestien?

Amnestien förekom hos antikens folk. I Grekland, åtminstone i Athén, utöfvades den af folket. Då de tretio tyrannerne blifvit fördrifne, tillvägabragte Thrasybulus genom folket en allmän amnesti, som åt staten återgaf lugn och styrka.

I Rom dekreterades stundom amnesti, eller såsom det der kallades abolition, af senaten. Vissa brott, såsom majestätsbrott, försnillning af statens medel, voro undantagna från möjligheten att vara föremål för amnesti. Under medeltiden utöfvades amnestirätten i allmänhet af regenterna. I Frankrike fortfor detta bruk ända till revolutionen, då det afskaffades. Åter införd tillerkändes amnestien nationalförsamlingen. Utesluten ur 1814 och 1830 årens konstitutioner infördes den ånyo under andra kejsaredömet och tillhör nu, enligt lag af den 17 Juni 1871, *nationalrepresentationen*. Hos oss har amnestirätten städse ansetts tillhöra *Konungen*. I nu gällande grundlagar finnes den ej omnämnd. Den fråga hvilken rätten att meddela amnesti må anses tillkomma har varit föremål för tvist. En del författare anse, att då amnestien innefattar en åtgärd, hvarigenom lagens utöfning hämmas, så bör samma rätt ej tillkomma någon annan än den magt, som har lagstiftningen sig anförtrodd. Vi kunna ej instämma i denna mening. Vi hafva redan sökt visa, att amnestien innefattar ett användande af samma princip som benådningsrätten och härleder sig ur samma källa som denna sistnämnda. Likasom fallet är med benådningen och rehabilitationen, tillhör amnestien naturligen regenten. Amnestiens ändamål skulle väsendtligen förfelas, om dess användande skulle länge uppskjutas, hvilket måste blifva händelsen, om den skulle utöfas af nationalrepresentationen.

III. Amnestiens olika arter. Amnestien kan, enligt hvad ofvan blifvit anfördt, vara antingen allmän, omfattande flera brott, eller enskild, omfattande ett enda, deri må vara medverkande en eller flere personer. En abolition af förra slaget är den som för ej länge sedan beviljats i Frankrike för deltagare i kommunens extravaganser.

Amnestien kan vara vilkorlig eller ovilkorlig, inskränkt eller oinskränkt. Den som beviljar amnestien, måste anses befogad att vid densamma fästa de vilkor och de inskränkingar, som statens bästa fordrar. Amnestien kan användas för hvilket brott som helst, då statens bästa sådant fordrar. Dock synes ej regenten vara befogad att meddela amnesti då hans rådgifvare af nationalrepresentationen blifvit stälde under tilltal.

IV. Amnestiens verkningar. Amnestiens allmänna verkan att förekomma eller häfva åtalet hafva vi redan sökt framställa. Af dess natur kunna vi vidare draga åtskilliga slutsatser. Den mening är temligen allmän, att amnestien tillkommer alla, som på ett eller annat sätt deltagit i brottet, emedan det är sjelfva gerningen, som är föremål för amnestien, hvadan icke något åtal, som grundar sig på denna gerning, kan medgifvas. Vi hafva redan yttrat den åsigt, att vid amnestien de personliga förhållandena ej helt och hållet kunna åsidosättas. Vi förmena, att vid amnestien bör äfven tagas i betraktande huruvida just de personer, hvilka begått brottet, äro så beskaffade att det skulle vara ofördelaktigt för det allmänna, om de ställes under tilltal. Vi hålla således före, att effekten af amnestien ej är ovilkorligen den, att alla, som deltagit i brottet, skola anses innefattade under densamma.

Man anser jemväl, att amnestien har den följd, att, om den är beviljad för hufvudbrottet, så utsträcket den till de accessoriska brott, som tjena att bereda eller underlätta hufvudbrottets utförande. Om hufvudfaktum förlorar sin brottslighet, vore det, säger man, orimligt, att de fakta, som dermed stå i samband och ej hafva något annat ändamål än fullbordandet deraf, skulle åtalas och straffas.

Vi hafva redan erinrat, att amnestien ej utan hänsyn till personliga förhållanden borttager kulpabiliteten från hufvudfaktum.

Den fråga är jemväl tvist underkastad huruvida den person som är föremål för amnestien kan anses berättigad att afsäga sig mottagandet deraf. Då amnestien afser det allmänna bästa, och detta skulle kunna äfventyras om den ej emottoges, vore det enligt vårt förmenande olämpligt, om den, som erhållit denna förmån, skulle vara befogad att vägra mottagandet deraf. Tillerkände man honom en sådan rätt, så skulle han kunna tvinga åklagaren och domaremagten att, mot regentens beslut, vidtaga en för det allmänna skadlig åtgärd. Man må ej invända, att det är hårdt, att det ej skall vara den misstänkte tillåtet att bevisa sin oskuld. Då amnesti är meddelad, finnes nämligen i lagens ögon ej något brott eller någon brottslighet. Genom en juridisk fiktion har amnestien samma verkan som en frikännelse. Det är sannt, att i allmänna opinionen kan denna fiktion aldrig ega samma betydelse som en sådan dom. Men icke kan den misstänkte anses berättigad att sätta statens bästa på spel för tillfredsställelsen att allmänheten om honom må hafva en bättre opinion.

J. Krgr.

59.

Om vittnesbevisningen och i sammanhang dermed om sakkunnige män, gode män och skiljesmän enligt gällande svensk lag. Kommentarer, jemförelser och anmärkningar.

(Forts. från sid. 194).

Innan vi fortsätta denna artikel, böra vi anmärka, att de två Tyska lagförslag af år 1874, med hvilka vi hittills anställt jemförelser i dessa ämnen, öfvergått till lag, utan hufvudsakliga ändringar. Den 30 Januari 1877 utfärdades nemligen *Civilprozessordnung für das Deutsche Reich* och den 1 derpå följande Februari *Strafprozessordnung für das Deutsche Reich*, med sina särskilda Einführungsgesetze. Förelöparen till dessa lagar var en den 27 Januari samma år utfärdad *Gerichtsverfassungsgesetz für das Deutsche Reich*. Alla tre att gälla »senast» från och med den 1 Oktober 1879¹⁾.

Vi blifva således i tillfälle att framdeles med de nyaste processlagar fortsätta den jemförelse, hvilken är ämnad att belysa bristerna i de hos oss gällande legala bevisningsreglor.

I ordning följer att med den korthet, hvilken såväl dessa kommentariers ändamål som utrymmet kräfva, tala om

Verkan af vittnesbevisningen enligt Svensk lag.

Rättegångsbalkens 17 kap. §§ 24—26, 29.

§ 24. »Witnen skola witna om thet the sjelfve sedt, eller i saken hört hafva, och ej thet the af andras sägn weta: utan i thy fall, ther

¹⁾ Bland de redan utkomna Kommentarer öfver dessa lagar nämna vi: Die Deutsche Civilprozessordnung mit Marginalien, Allegaten, Anmerkungen und einem Sachregister, von R. von Kräusel, Leipzig 1877. Die Strafprozessordnung für das Deutsche Reich etc. Mit Kommentar von C. Löwe, Berlin 1877. Af Handbuch des Deutschen Strafprozessrechts in Einzelbeiträgen, herausgegeben von Fr. von Holtzendorff, har Lieferung 2 nyligen hitkommit.

uplysning sökes i thet, som för lång tid skedt är: pröfwe ock tå Domaren hvad witsord then äga kunnat, som witnet sig åberopar.

§ 25. Nu kunna witnen förekomma, som särskilt hvar för sig, och ej tillika, något sedt eller hört; utlete då Domaren hvar i the sammanstämma, eller them i omständigheterna skiljer åt: och pröfwe sedan hvad värkan theas witnesbörd äga kan.

§ 26. År witne i sin utsago ostadigt, äntå at Rätten gifwer thet rådrum at sig väl betänka, och säger nu ett, nu annat, nu jakar och nu nekar thet samma; thet bör ej gälla.

§ 29. Tu witne äro fullt bewis ther i the sammanstämma. Ett witne om sjelfva målet gälle ej mer än för halft bewis; och tå bör then, som käres til, med ed sig wärja.

Af orden i § 29 se vi, att vår lag tilldelar vittnesbevisningen två slags verkan. Vi vilja först uppehålla oss vid den *fulla* bevisningen af två vittnen deri de sammanstämma. Det är just i sammanstämmandet, som en borgen ligger för vittnenas trovärdighet. Då två personer, fastän särskilt afhörda af en erfaren och för sanningens uppdragande nitisk domare, aflägga öfverensstämmande utsagor, hafva de flesta lagar så i äldre som nyare tider tillagt sådana utsagor bevisande kraft. Fordrade lagen ett större antal vittnen till åstadkommande af fullt bewis, så skulle i många fall bevisningen det oaktadt icke blifva säkrare och å andra sidan rätt ofta omöjliggöras samt sålunda särskildt i fråga om brott och missgärningar den allmänna säkerheten och välfärden på det eftertänkligaste sättas på spel.

Men skola två sammanstämmande vittnesmål hafva denna bevisande kraft, så måste ej allenast vittnena vara fullt ojäfviga (se 7:de § och anm. dervid), samt de i lag stadgade formaliteter för vittnesmåls afläggande vara iakttagna, utan äfven följande fordringar noga observeras:

1. Att vittnena, såsom 24 § uttrycker det, skola vittna om hvad de sjelfva sett eller i saken hört, d. v. s. med sina yttre sinnen erfarit. Dervid tages naturligtvis äfven om dömesförmågan i någon mån i anspråk. Men åt en utsaga, byggd blott på vittnets *förmenande* eller på en åsigt, till hvilken vittnet kommit genom en kedja af slutsatser, kan

icke tilläggas någon bevisande kraft; t. ex. om vittnet förklarar att *A.* är en farlig människa, eller att *C.* är *D.*s dödsfiende o. s. v. Uppgifver åter vittnet *fakta* till styrka för ett sådant omdöme, så kunna dessa fakta genom vittnets utsaga blifva bevista, och det är Domarens sak att deraf draga slutsatserna. Varder vittnet t. ex. tillfrågadt rörande en persons sinnesbeskaffenhet, så bör vittnet uppgifva de omständigheter, som föranleda vittnet till det omdöme, att personen vid tillfället varit oredig eller från sina sinnen eller drucken eller nykter o. s. v. I de fall åter, då ett mera än vanligt uppöfvadt förstånd eller vissa specialkunskaper nödvändigtvis erfordras för en iakttagelse, t. ex. för noggrannt bestämmande af rätta beskaffenheten af ett sår eller ett gift, så är vittnesmålets bevisande kraft beroende derpå om vittnet tillika är sakkunnigt just i det ämnet. Om sakkunnige män skola vi tala i det följande.

Uti ofvananförda, i början af 24 § förekommande regel märke vi ordet: »i *saken*», d. v. s. angående det faktum, som skall bevisas; således ej blott angående ett annat faktum, som med detta står i något sammanhang, eller hvaraf man till detta möjligen kan sluta. Derföre innefattas intet bevis om det ifrågavarande faktum uti hvad vittnena blott af andras sägen veta.

Likväl kan sjelfva tillvaron af ett rykte äfven blifva föremål för bevisning genom vittnen; och 24 § innehåller ett undantag från det stadgande, att vittnen icke skola vittna om hvad de blott af andras sägen veta, nemligen det fall då upplysning sökes om något som *för lång tid tillbaka* skedt är, i hvilken händelse likväl Domaren har att pröfva hvad vitsord »den kunnat äga, som vittnet sig åberopar»; dervid i betraktande kommer huruvida vittnena grunda sin utsaga om urminnes häfd eller fordna händelser på två eller flere sådana personers för dem gjorda berättelse, hvilka varit behörige att i saken vittna, derest de lefvat.

2. Att vittnena, enligt 25 §, skola *tillika* d. v. s. på en och samma gång hafva med sina yttre sinnen erfarit det de vittna om. Således om två eller flera vittnen enstäm-

migt förklara att de hafva sett *A.* t. ex. olofligen försälja bränvin, eller göra åverkan å annan mans skog, eller begå någon annan förbrytelse, men blott ett i sänder af vittnena har dervid varit tillstädes, så att aldrig två tillhoppa vid samma tillfälle hafva sett *A.* begå den ifrågavarande gerningen, så eger ingen full bevisning rum. Man eger icke *sammanlägga* de särskilda vittnesmålen och deraf dana ett fullt bevis. Skälet dertill inses lätt, att nemligen i slikt fall det ena vittnet icke kan kontrollera det andra, hvilket måste minska tillförlitligheten af deras utsagor.

Likväl lider den regeln, att iakttagelserna måste vara samtida, ett undantag i så måtto, att derest fråga icke är blott om en viss snart öfvergående handling eller händelse, utan om ett *fortsatt tillstånd*, t. ex. om verkligheten af *A:s* besittning af en fastighet, så får vittnenas utsaga sammanläggas, oaktadt ingen sådan gemenskap eger rum i deras iakttagelser. Tvistas åter om *tiden*, under hvilken besittningen egt rum, så är det ingalunda tillräckligt att blott vittnena hvar för sig härom kunna meddela upplysningar, utan begge vittnenas iakttagelser måste i sådant fall vara gemensamma och liktidiga.

Förevarande 25 § öfverlemnar åt domaren att, i den händelse vittnen förekomma, som särskildt hvar för sig och ej tillika något hört eller sett, utleta hvori de sammanstämman, eller i hvilka omständigheter de äro skiljaktiga, och sedan pröfva hvad verkan deras vittnesbörd kan ega. Det är ej alltid att denna verkan blott blir lika med halft bevis, som enligt 29 § i detta kap. kan föranleda till värjemålsed, utan omständigheterna kunna vara sådana att deras vittnesbörd kan åstadkomma tillräcklig bevisning.

Vid 11 § i detta kap. är anmärkt hvilka tjänstemän som få vittna i egen sak, men att sådant vittnesmål dock icke gäller för mera än halft bevis, med undantag af det enda fall som omtalas i K. F. d. 6 Sept. 1842, att neml. derest någon uteblifver, som till skjutsning vid truppers tåg är behörigen kallad, och krono- eller sockenbetjent med ed

styrker, att han verkligen budat den uteblifne, skall sådant anses som full bevisning.

Slutligen märke vi under denna afdelning Kongl. Br. till Åbo hofrätt af den 24 April 1754, som stadgar: att hvar-ken lagen fordrar, det någon skall vittna om hvad som blifvit sagdt mellan fyra ögon, ej heller på sådana vittnesmål hafva något afseende, när de icke vidkännas af parten eller bestyrkas med laga skäl. Motiverna för detta stadgande äro i det Kongl. Brevet uttryckte (under R. B. 17: 25 i de vanliga upplagorna af lagboken), hvarest äfven är anmärkt en Kongl. Dom af den 28 Nov. 1779, hvilken bland annat innehåller, att nämnde Kongl. Bref, såsom utfärdadt i anledning af ett *brottmål*, icke är till civila mål lämpligt. Att det samma icke heller skäligen kan åberopas i fråga om skriftliga meddelanden i privata bref, hafva vi sökt visa i årgången 1874, sid. 569, der vi talat om bevisning genom skriftliga handlingar.

(*Anm.* Förenämnda prejudikat af d. 28:de Nov. 1779, som kan läsas i *Backmans* Lagsamling 3 häftet pag. 505, innehåller jemväl en annan anmärkningsvärd sats, nemligen: att i ett tvistemål allenast *sjelfva domslutet*, men icke domarens i anseende till skälen, som skola förbereda och verka domslutet, yttrade omdöme (motiveringen) kan mot någondera parten anses *vinna laga kraft*).

3. Vi hafva i det föregående sett, att vittnen efter regeln skola yttra sig öfver hvad de sjelfve med sina yttre sinnen samtidigt erfarit, ifall deras utsaga skall kunna tilläggas bevisande kraft. Men nu kan det inträffa att vittnenas berättelser väl gälla ett och samma faktum, men icke *till alla delar* sammanstämma, utan i vissa stycken äro skiljaktiga eller motsägende, eller ock äro otydliga. Uti 20 § af detta kapitel är taladt om mörka och stridiga vittnens utsagor, och der gifves den regeln, att sedan konfrontation egt rum, för att dermed utleta sanningen, skall den parten ega vitsord, som hafver bästa vittnen, de der klaraste skäl och omständigheter vid handen gifva, men att om å båda sidor äro jemngoda bevis och vittnen, skola de gälla,

som svaranden värja, förty att Domaren eger hellre fria än fälla. Detta föranleder oss att något närmare betrakta läran om vittnesmåls *skiljaktighet*. Vi observera härvid följande händelser:

a) Vittnenas utsagor, fastän olika till innehållet, kunna dock vara så beskaffade att de med hvarandra låta förena sig, och kunna således jemte hvarandra hafva bestånd, utan att man kan beskylla ett af vittnena för osanning. T. ex. derest, i fråga om ett slagsmål, två vittnen berätta att de sett *A.* tillfoga *B.* ett sår, och två andra vittna att de sett *S.* tillfoga *B.* ett sår, så kunna begge dessa berättelser vara sanna. De kunna afse olika tidsmoment, utan att således innebära en verklig motsägelse. En dylik skiljaktighet kallades i de äldre systemerna: *singularitas testium diversificativa*.

b) Vittnenas utsagor kunna handla om olika fakta, men hvilka ingå såsom momenter i den ifrågavarande förbrytelsen, så att det ena faktum supplerar det andra, och således vittnesmålen icke innebära någon motsägelse, t. ex. om *A.* sett *T.* ladda pistolen, *B.* sett honom stå på lur efter *S.*, *C.* sett honom aflossa skottet mot denne senare, *D.* sett *S.* nedfalla död och *T.* fly från stället, *E.* sett *T.* vara i förtviflan öfver sin gerning o. s. v. Detta kallades af äldre författare och practici: *singularitas vel diversitas testium adminiculativa*.

c) Men ifall verklig *motsägelse* eger rum emellan vittnenas utsagor, så att de bredvid hvarandra icke kunna få bestånd, icke kunna begge antagas såsom sanna, utan det ena nödvändigtvis måste vara falskt, så förlora vittnesmålen sin bevisande kraft. T. ex. om två vittnen intyga att de sett *R.* å en uppgifven dag kl. 6 på aftonen slå ihjel *S.* med en yxa, men två andra vittnen försäkra att det var *A.* som vid samma tid dödade *S.* och att *R.* i detta ögonblick satt bredvid *S.* utan att någonting företaga. En sådan motsägelse kallade man: *singularitas vel diversitas testium obstativa*. Sistnämnda regel kan likväl icke ovillkorligt tillämpas. Motsägelsen kan nemligen röra endast en biomständighet, som är mindre väsendtlig med hänseende till det som skall bevisas, utan att man deraf kan sluta att vittnenas utsaga i

det hela är grundad på en sådan osäkerhet i hvad de erfarit eller hvad de minnas, att deras trovärdighet derigenom tillintetgöres. Således om t. ex. två vittnen intyga, att ett köp är slutadt på en viss dag, men det ena säger att det skett på f. m., och det andra att det skett på e. m., så kan en slik motsägelse i en blomståndighet (så framt nemligen icke just i den saken vikt skulle särskildt af någon anledning ligga på *timman* för köpslutet) icke försvaga vittnesmålets bevisande kraft i hufvudsaken.

Existerar icke en slik oupphäflig motsägelse, utan endast en skiljaktighet, eller, såsom 2:dra punkten i 20 § uttrycker, äro vittnens utsagor mörka eller stridiga, då skall, efter anställd konfrontation, »den parten ega vitsord, som de bästa vittnen hafver, de der klaraste skäl och omständigheter vid handen gifva». För att utröna hvilka vittnen, som rätteligen kunna få namn af de »bästa», måste domaren öfverväga: dels hvilka bland dem hafva den bästa frejd och hafva företett de bästa betyg om sin christendoms-kunskap, dels hvilka bland vittnena genom sina berättelser ådä-lägga att de med den relativt största klarhet, reda och säkerhet uppfattat det ifrågavarande faktum samt derom lemna de upplysningar, hvilka äro mest sannolika och således närmast stå tillsamman med hvad som för öfrigt i saken förekommit, dervid stundom också specialkunskaper kunna komma att afses jemte en större eller mindre öfning att i lika beskaffade fall göra iakttagelser. Hvaremot ensamt ett större *antal* å den ena sidan, än å den andra, här icke an-norlunda kommer i betraktande än att det alltid måste iakt-tagas att två sammanstående vittnen äro erforderliga för full bevisning. Äro å båda sidor *jemngoda* bevis och vittnen, då skola, enligt slutet af § 20, de gälla, som sva-randen värja, d. v. s. hvilka gå ut på att frikänna honom, eller äro för honom de jemförelsevis lindrigaste och gynn-sammaste; dervid lagen tillägger den regel: »förty att Doma-ren äger hellre fria än fälla», — hvilken regel dock eger tillämplighet endast i *tvetydiga fall*, då sanningen icke med bestämdhet kan utletas efter de bevisningsreglor som Lag-

stiftaren föreskrifvit. Jfr. R. B. 23: 3 & 4 §§, Tryckfrihetsförordningens 3 § 1 p.

Man hörer ej sällan framkastas den satsen, att *jakande* vittnen (*testes affirmantes*), som intyga att ett faktum verkligen inträffat, alltid äro att föredraga framför *nekande* vittnen (*testes negantes*), hvilka intyga att det ifrågakända faktum *icke* inträffat. Men här förvexlas *testes negantes* med *testes nescientes*, sådana som säga sig om saken inga upplysningar hafva att meddela derför att de t. ex. icke voro närvarande vid tillfället, eller icke observerade hvad som då tilldrog sig. Ifall dylika vittnen äro än så många och än så trovärdiga, kan deras vittnesmål naturligtvis icke ointetgöra verkan af ett enda jakande vittne, som intygar att ett faktum inträffat. Men annat är förhållandet med *testes negantes*, när desse uppgifva omständigheter, hvilka vederlägga de bejakande vittnenas utsaga, t. ex. om två vittnen intyga att *A.* kl. 6 e. m. å en viss dag och ort öfverfallit *B.*, men två andra vittnen förneka denna uppgift och tillika upplysa att *A.* från kl. 2 till 7 samma eftermiddag icke lemnat deras sällskap, så att de sett allt hvad han under denna tid företagit sig.

Det kan äfven inträffa att slike vittnen kunna komma att i sin utsaga förneka något som rör deras egna handlingar, för hvilka de icke äro misstänkta, t. ex. om ett vittne är åberopadt för att upplysa huruvida detsamma åt *A.* skänkt en viss sak, hvars egare vittnet uppgifves tillförene hafva varit o. s. v. Förstnämnde sats om förhållandet emellan jakande och nekande vittnesmåls relativa bevisningskraft är således icke allmängiltig.

4. Slutligen böra vi här anmärka dels att vittnesmålet ej får innehålla något, som strider mot naturlagarne och således är fysiskt omöjligt, dels icke vara i verklig och hufvudsaklig motsägelse mot sig sjelf. Senare afdelningen af § 26 stadgar, att om ett vittne är i sin utsaga ostadigt och säger nu ett, nu annat, nu jakar, nu nekar detsamma; det bör ej gälla. Rätten åligger likväl i slikt fall att dels påminna vittnet om sin förbindelse att enligt vittneseden hålla

sig noga vid sanningen, dels lemna det rådrum att sig väl betänka. Förblifver likväl vittnet ostadigt i sin utsaga, så inträder ofvannämnda påföljd. Men erinrar sig vittnet under betänketiden sakens rätta förhållande och aflägger derefter ett vittnesmål utan motsägelse, så har detta sistnämnda gällande kraft, derest ej *andra* skäl finnas, som försvaga dess trovärdighet. —

Härefter böra vi öfvergå till den *halfva* bevisning, om hvilken § 29 handlar, och hvilken kan hafva den verkan, att »then, som käres til» bör med *ed* sig värja. I sammanhang härmed vilja vi tala om *värjemålsed* (juramentum purgatorium), hvarom säges i R. B. 17 kap. 29 § i slutet,

att om svaranden ej är »af den frägd, att värjemålsed honom tillåtas kan; tå må han ej till saken fällas»; i § 30: att »ther uppenbart och på sannolika skäl grundadt rykte, eller andra bindande omständigheter och liknelser äro mot then, som tiltales; må ock Domaren värjemåls ed ålägga. Men ej må thet ske utan i nödfall och ther sanning ej annars utletas kan. Går saken å lif; tå bör ej till värjemåls ed dömas».

Våra äldre författare definiera värjemålseden sålunda: att det är den ed, hvarigenom *svaranden* nekar käreandens påstående och intygar detta sitt nekande vara sannt. Ifall ordet *svarande* i denna definition ändrades till den icke bevisningsskyldige parten, så vore bestämningen riktigare; ty bevisningsskyldigheten tillkommer stundom svaranden, då denne nemligen gör någon invändning att sig dermed värja. Äfven käreanden kan således åläggas värjemålsed, om svaranden försökt bevisa de omständigheter, som ligga till grund för hans af käreanden bestridda invändningar, men icke i detta afseende gittat prestera *full* bevisning. Då sålunda värjemålsed är ålagd den icke bevisningsskyldige parten, men denne ej går denna ed, så anses det faktum vara bevist, hvars sanning och riktighet han bestridt.

Uti Romerska rätten är värjemålseden alldeles obekant. Man har påstått, att denna ed härleder sig från jus canonicum; men nyare forskningar hafva ådagalagt, att redan under hedniska tiden de Germaniska folken läto den tilltalade med ed fria sig från en anklagelse och att flera af hans

anhörige svuro med honom, samt dymedelst afgåfvo ett vittnesbörd om den anklagades trovärdighet och oskuld. Canoniska rätten slöt sig till dessa hos folket lefvande åsigheter, och sedan inquisitionsprocessen utbildat sig, begagnades juramentum purgatorium (värjemålseden), likväl ensamt af den anklagade, såsom ett medel för honom, när icke full bevisning förekommit, att ådagalägga sin oskuld.

Man har under tidernas lopp tvistat om *naturen* af denna ed. Mest antagen har tillförene varit den af Carpzow uttalade åsigt, att värjemålseden är ett slags andlig tortur, genom hvilken man vill tvinga den anklagade till bekännelse. Sedermera har man särskildt i straffprocessen funnit en annan åsigt antagligare, nemligen att denna ed innebär en rättighet för den anklagade att vinna fördelarne af en fullständig frikännelse derigenom att han går eden och på detta sätt tillintetgör den mot honom förebragta ofullständiga bevisningen. Ju mera man hunnit till erkännande af processens sträfvande till *materiel* sanning, desto mera har värjemålseden kommit i misskredit. De flesta nyare lagstiftningar hafva alldeles afskaffat denna ed. Man har ansett frestelsen för den tilltalade i allmänhet vara allt för stor att hellre gå eden än att blottställa sig för straffet, och dessutom har man funnit det äfventyrligt att anförtro en sådan ed åt en tilltalad, hvilken redan är starkt misstänkt, hvaremot i den händelse misstanken är ringare, det icke är skäligt att sätta en oskyldig i en så förhatlig ställning, helst hvar och en, som blir ålagd värjemålsed, har att befara att, om han går den, många röster skola bland allmänheten låta höra sig, hvilka anse honom hafva svurit falskt. Våra svenska lagförslag definiera denna ed såsom: ett bevis, hvarigenom den part, hvilken har skälig misstanke mot sig, åläggas befria sig från hvad andra parten påstår.

§ 29 i förevarande kap. visar oss, att denna ed må åläggas den som käres till (d. v. s. den icke bevisnings-skyldige parten); när det mot honom gjorda påstående, som han till riktigheten förnekar, är styrkt med ett *vittne*, hvilket enligt samma § icke gäller för mera än *halft* bevis, eller

ock, enl. 30 §, när uppenbart och på sannolika skäl grundadt rykte eller andra bindande omständigheter och liknelser äro mot honom. Sådana »bindande omständigheter och liknelser» kallar man, såsom bekant är, på det vetenskapliga språket: indicier. Om dem hafva vi talat i årg. 1871 sid. 686 o. f.

Men innan domaren ålägger en sådan ed, böra följande omständigheter af honom prövas och iakttagas:

a) Att det, enligt 2 p. af 30 §, icke må ske utan i nödfall och der sanning ej annars kan utletas. Således om sanningen redan är utletad, om full bevisning redan blifvit förebragt, kan ej värjemålsed ifrågakomma. Derest ytterligare bevis möjligen finnas att tillgå, än de redan förebragta men otillräckliga, böra dessa ytterligare bevis först anskaffas och prövas innan till en slik ed dömes. Äro å båda sidor bevis, då förhålles efter 20 § i detta kapitel.

b) Att det, som genom eden skall intygas, må vara ett faktiskt förhållande, som på saken har inflytande, således icke hvad parten blott *förmenar*. Ej heller anses parten kunna åläggas genom ed intyga huruvida han föröfvat en gerning med uppsåt eller af vårdslöshet, hvaremot partens *afsigt* med en viss handling kan räknas till det faktiska och således blifva föremål för en värjemålsed. Är faktum af den beskaffenhet att han omöjligen derom *kan* hafva säker kännedom, så kan ed honom icke åläggas i afseende på det faktum.

c) Att personen skall vara *habil* att gå ed. Denna fordran uttryckes i 29 § med orden: att han skall vara af den frägd att edgången kan honom tillåtas.

Vid jämförelse med 7 § i förevarande kap. kunna vi sluta, att värjemålsed icke kan anförtrös den som är dömd förlustig medborgerligt förtroende eller anklagad för sådant brott, som kan medföra en slik påföljd, för stöld straffad, lösaktig qvinna, som bevisligen fortfarande lefver osedligt, vettlös, ej den som är under 15 år, ochristen (med undantag af judar), den som af en sådan lära är att han om eden har en falsk och skadlig mening, eller den hvars frejd icke är känd och icke hel-

ler genom giltiga bevis styrkt vara sådan, att han är till edgång habil enligt hvad vi nu nämnt. Har en person handlat genom ombud, så är det i allmänhet ombudet, som kan anses habil att gå värdjämålsed, då sådan åläggas i afseende på den handling som ombudet å en annans vägnar verkställt.

d) Att värdjämålsed ej får åläggas i saker *som å lif gå*. Uti praxis både vid öfver- och under-rätter är detta undantag utsträckt till sådana brott, som kunna medföra förlust af medborgerligt förtroende, enär man i dessa *grofva* brottmål anser frestelsen att gå eden vara allt för stor.

Anm. I fråga om värdjämålsed anmärke vi följande prejudikater:

1. I *Schmidts* juridiska arkiv 5:te bandet sidd. 294 — 298, förekomma exempel huruledes personer, hvilka vi vilja utmärka med *A.* och *B.*, blifvit tilltalade för det de med hvarannan begått enkelt *hor*, hvartill de dock nekat, men emedan sannolika skäl och bindande liknelser förekommit emot dem, har i *ett* mål den gifte mannen *A.*, i *ett annat* mål begge de tilltalade blifvit af under-rätt ålagde att med ed betyga det de icke inom de sist förflutna 2 åren före åtalet med hvarandra haft köttelig beblandelse. Hwaremot hofrätt har, efter votering, förklarat att, vid öfvervägande af brottets egenskap, och då begge förnekat gerningen, den ådömda edgången icke vore lämplig, hvilken åsigt H. D. i flera utslag gillat. Ett prejudikat af samma hufvudsakliga innehåll är anfördt i bemänte arkiv X: 463. Jfr. K. K. d. 5 Dec. 1798 vid G. B. 13: 1.

2. Ett annat prejudikat i sistnämnda band p. 104, af hvilket inhemtas, att värdjämålsed icke blifvit ansedd lämplig uti ett mot embetsman väckt åtal, der ansvaret utgjorde tjänstens förlust.

Efter antecknande häraf vilja vi i förbigående fästa uppmärksamhet på de flera fall då lagen ålägger värdjämålsed *eller en med denna ed nära beslägtad*, utan att half bevisning finnes mot den, som skall gå eden, neml. a) Enligt Rätteg.-b:s 30 kap. 6 § skall den, som hos Konungen vill

söka ändring i hofrätts dom, men säger sig vara så fattig, att han icke eger i löst och fast gods, som för gäld ej häftar, 500 daler att dermed fullgöra hvad i 1 och 3 §§ af samma kapitel är stadgadt om revisionsskilling, lösen af hofrätts protokoll m. m., gå *fattigdomsed* om han vill vinna befrielse från dessa afgifter; b) Vill någon, enligt 31 kap. 3 § i Rättteg.-balken på grund af vunna nya upplysningar och skäl, hos Konungens Högsta Domstol söka att få dom bruten som vunnit laga kraft, skall han, så framt H. D:n beviljar denna begäran, med ed betyga, innan de nya skälen få företes, att han ej förr dem vetat eller förstått att de varit af sådan vikt, så ock att han ej dermed söker uppehålla och skada sin vederpart i hans rätt, utan tror sig hafva orsak att dem drifva; c) Enligt 24 kap. 2 § Byggningsbalken skall man, när skada timat genom eld, och man ej vet huru elden kommit lös, vita med sjelf sins ed, att det ej af hans vangömma eller vållande skedt är; d) Angående bouppteckningseden af innehåll att ej något med vilja och vetskap är doldt och utelemnadt, utan allt riktigt uppgifvet, se Å. B. 9: 1, samt konkurslagens 26 o. f. §§; e) Borgenärsed i konkurs enligt konkurslagens § 82; f) I fråga om depositum, som är lemnadt tillslutet och försegladt, stadgar 12 kap. 3 § Handelsbalken att derest förseglingen finnes bruten och egaren saknar något, skall depositarien svara för allan skada eller svärja, att det »af hans vangömma och vållande ej skedt är, eller att han ej deraf kunskap och nytto haft».

Hvad beträffar *innehållet* af det *beslut*, hvarigenom domaren ålägger värjemålsed, så måste noga iakttagas att det, som genom eden skall förnekas, varder affattadt i klara och bestämda ordalag samt icke går utöfver hvad genom stämningen är påstådt, eller hvad under rausakningens lopp kan vara af en åklagare yrkad, så att formuläret hvarken innehåller för litet eller för mycket och förty icke uttryckes i sådana ordalag, att parten, då han är skyldig till *en del*, kan genom eden svärja sig fri från *det hela* o. s. v. T. ex. i fråga om antalet af tillfogade sår eller beloppet af inbe-

talde penningar, kan väremålseden sålunda stiliseras, att parten ålägges med ed, om han förmår, betyga: att han icke å den uppgifna dagen och stället öfverfallit N. N. och tillfogat honom 10 sår, eller så många han tilltror sig under eden inbegripa; — det han icke af N. N. eller å dennes vägnar blifvit godtgjord för *större eller mindre del* af den omtvistade fordringen etc., — allt efter tvistepunktens beskaffenhet och ransakningens föranledande.

Stället för väremålsedens afläggande är den lägsta instans (första domstol), der målet, efter stämning, blifvit handlagdt. Detta ställe äfvensom tiden böra i utslaget tydligt bestämmas, så att ej allenast dagen utsättes utan äfven att parten skall tillstädeskomma när han till edgång uppropas, såvida han ej skall anses hafva åt eden brustit. Ehvad parten det åstundar, eller ej, plägar Domstolen lemna honom betänketid; men den i förevarande 31 § bestämda längsta tid i detta afseende är i staden 2 månader och å landet det ting, som näst efter 2 månader infaller. Har Domaren giltigt skäl till den förmodan att parten är okunnig i sin christendom, hvilket ej sällan inträffar i synnerhet i brottmål, så ålägger Rätten honom, om han vill eden fullgöra, att vid visst vite inom viss tid derefter (t. ex. inom 1 månad eller viss utsatt dag) och sedan så ofta han kallas, försedd med Rättens protokoller och utslag i målet, infinna sig hos sin själasörjare för erhållande af nödig undervisning om edens betydelse och vikt samt faran af dess missbruk, äfvensom att såväl derom, som angående sin christendomskunskap i öfrigt, vid enahanda vite, å edgångsdagen förete bevis hos Rätten.

När Domaren dömer till väremålsed, afgör han icke hufvudsaken *vilkorligt*, utan tillägger i slutet af utslaget: att ehvad eden fullgöres eller icke, vill Rätten vidare utlåtande i *målet* meddela. Att döma en person vilkorligt för ett brott, innan han är om brottslighet öfvertygad i laga ordning, vore ej lämpligt; och äfven i civila mål gifves i allmänhet icke en sådan vilkorlig dom vid under-rätterna. Att Svea hofrätt i civilmål annorledes procederat, och således utsatt i samma utslag den påföljd, hvilken drabbar parten för den händelse att han icke skulle gå väremåls-

eden, ses t. ex. af den dom, som finnes anförd i *Schmidts* juridiska arkif 8 D. s. 430.

Skulle den till edgång dömde inför Rätten tillstådeskomma personligen å edgångsdagen, samt förete bevis t. ex. derom att han väl infunnit sig hos sin själasörjare, men dervid icke varit försedd med häradsrättens protokoller och utslag i målet, eller derest han brustit i fullgörandet af något annat som häradsrätten honom föreskrifvit såsom vilkor för edgången, så fälles han till det stadgade vitet och förelägges högre vite samt ny tid för fullgörande af hvad honom blifvit ålagdt. Har han deremot fullgjort allt och å edgångsdagen infinner sig vid upprop; men det af själasörjaren utfärdade betyg innehåller att parten är så svag i sin christendomskunskap att eden ännu icke bör honom anförtras, så fälles parten naturligtvis icke till vitet, utan uppskof meddelas på det han må erhålla ytterligare undervisning af sin själasörjare, och parten förelägges åter att, vid förut bestämdt vite och påföljd, fullgöra hvad Rätten i sitt förre utslag stadgat. Någon gräns måste dock domaren sätta för sådana uppskof. Å ena sidan kan domaren icke låta det bero på presterskapets stegrade eller eftergifna anspråk på kunskapsmått i religionskunskapen eller på partens egen tilläfventyrs låtsade okunnighet derom; men å andra sidan kan Domaren ej heller medgifva att en part, som är så okunnig i sin christendom att han saknar kunskap om edens betydelse, vigt och värde, admitteras till edgång. Om derföre, sedan målet blifvit en eller annan gång, alltefter prestbetygets föranledande, uppskjutet så lång tid, som 31 § i detta kapitel bestämmer, och själasörjaren likväl fortfarande intygar, att, oaktadt meddelad undervisning, den till edgång dömde icke kunnat bibringas så stor insigt i de angelägnaste christendomsstycken, att han eger kunskap om edgångs vigt och vådan af mened, samt själasörjaren, uppå gifven anledning, tillika förklarar, det han icke eger skäl att anse denna okunnighet vara endast låtsad, så kan ytterligare uppskof skäligen ej meddelas, utan sista punkten af 29 § tillämpas, samt således den tilltalade, såsom icke till edgång habil, ej åt saken fälles. Angeläget är dock att Domaren härvid an-

vänder den största urskiljning och noga pröfvar de föredödda betygen från själasörjaren samt omständigheterna i öfrigt.

Uti 6:te Delen af Schmidts juridiska arkif förekommer ett Göta hofrätts utslag i fiskaliskt åtal mot 2 domare, hvilka, den ene efter den andre, lemnat uppskof fyra gånger med afläggande af väremålsed på grund deraf att själasörjaren intygade det parten N. N., oakadt all åt hans undervisning använd möda, fortfor att på de nödvändigaste religionsfrågor lemna så otillfredsställande svar, att själasörjaren icke kunde tillstyrka den ifrågavarande edgången. På klagan af parten hade hofrätten förklarad, det häradsrätten saknat fog att, på sätt som skett, ytterligare uppskjuta målets afgörande, hvadan den, uppå ena eller andra partens anmälan, hade att företaga saken till slutlig handläggning, hvarjemte handlingarne öfverlemnades till åtgärd af advokatfiskalsembetet. I anledning af yrkadt ansvar mot begge dessa domare, neml. å den förre jemväl för tvetydigt skriftsätt i edgångsutslaget, men å den senare endast för uppskofvet, meddelade i afseende på denne hofrätten utslag af hufvudsakligt innehåll: att om å ena sidan bemålte domhafvande rätteligen insett, att hvarken med lag, eller tillbörlig noggrannhet hos domaren, vore förenligt, att edgång åläggas eller anförtros den part, hvilken, såsom prestbetygen angående N. N. innehålla, saknar insigt i de angelägnaste christendomsstycken och således äfven kunskap om edgångs vikt samt vådan af mened; måste deremot å andra sidan det föras domhafvanden till last, att, sedan upplysning vunnits derom, att, i öfverensstämmelse med nyssnämnde åsigt, edgång icke kunde N. N. tillåtas, för hvilken händelse lagen i 17 kap. 29 § *sista mom.* R. B. uttryckligen bestämt domarens tillgörande, bemålte domhafvande likväl, utan något i lag eller domarens befattning grundadt skäl, tid efter annan uppskjutit målets afgörande med ständigt ökade förbindelser, kostnader och besvär för N. N., och således, med svarande partens förnärmande, fästade mera än lagligt afseende å ett med blotta liknelser till brottslighet beledsagadt åtal; hvadan hofrätten, jemlikt 1: 12 R. B., dömde ifrågavarande domhafvande till böter.

(Forts. följer).

60.

Bolag, bestående af fyra personer, eger en fastighet. Hos domstol göres anmälan att tre af delegarne utträdt ur samma bolag. Sedan den fjärde *A.* med döden afgått, afyttrade hans barns förmyndare bemälade fastighet och nye egaren sökte lagfart derå. Emedan väl bolaget blifvit upplöst, men icke visadt vore, att *A.* fått af öfrige delegarne på sig vederbörligen öfverlätna deras andelar af ifrågakomma fastighet, kunde hans åtkomst till densamma icke ansees styrkt.

Vid 1865-års hösteting med Kinda härad inlemnades till här.r:n en skriftlig anmälan derom, att O. E. Trägårdh, J. O. Trägårdh, J. H. W. Bennich och J. Mattsson med hvarandra träffat aftal, att under benämning Mjölsefalls sågverksbolag för gemensam räkning drifva trävarurörelse.

Genom två särskilda afhandlingar af den 26 December 1867 och den 27 Mars 1868 inköpte Mjölsefalls bolag 1 mtl Hylta; och, sedan lagfart härå sökts, meddelade här.r:n den 24 September 1868 uppbud och den 10 December 1869 två särskilda fastebref, hvartdera & 1/2 mtl Hylta, för O. E. Trägårdh, J. O. Trägårdh, Bennich och Mattsson *såsom delägare i nämnda bolag.*

Vid sistnämnda ting inlemnades till här.r:n en af alla bolagsmännen underskrifven anmälan, att O. E. Trägårdh, J. O. Trägårdh och Bennich den 2 Mars 1869 utträdt ur bolaget samt att bolagets firma dädanefter ensamt innehades af *Mattsson*, hvilken skulle betala bolagets skulder och inkassera dess fordringar; och ingafs vid tinget af Mattsson begäran om årsstämmning & bolagets okända borgenärer, hvilken, då anmälan om »bolagets upplösning» förut skett, jemväl af här.r:n beviljades.

Mattsson anförde sedermera besvär hos Göta hofrätt deröfver, att förenämnda 2 fastebref af den 10 December 1869 af här.r:n utfärdats icke för bolaget utan för delegarne i detsamma; och förklarade hof.r:n genom 2 särskilda utslag den 20 Maj 1870, hvartdera rörande 1/2 mtl Hylta, att som

berörda hemmansdelar inköpts af Mjölsefalls sågverksbolag och här:r:n saknat befogenhet att för annan än *bolaget* utfärda fastebref, visades ärendet åter till här:r:n för nya fastebrefs meddelande.

Med anledning häraf meddelade här:r:n den 30 Juni 1870 två nya fastebref, hvartdera å $\frac{1}{2}$ mtl Hylta, »som Mjölsefalls bolag, bestående af O. E. Trägårdh, J. O. Trägårdh, J. H. W. Bennich och J. Mattsson, sig tillhandlat».

Sedan Mattsson 1873 aflidit, dervid i bouppteckning af den 31 Mars samma år såsom hans enda sterbhusdelegare upptagits hans 7 omyndiga barn äfvensom bland tillgångarne 1 mtl Hylta, anmälde vid samma års vårting barnens förordnade förmyndare, Grosshandlaren A. von Holten, att han komme att, för myndlingarnes räkning, under oförändrad firma fortsätta den sågverksrörelse, Mattsson under firma Mjölsefalls sågverksbolag i listiden idkat.

Efter behörigt tillstånd af rådstr:n i Göteborg, under hvars lydnad förmynderskapet hörde, afyttrade von Holten genom köpebref af den 23 December 1874, i sammanhang med Mjölsefalls sågverks öfriga tillhörigheter, 1 mtl Hylta till Hycklinge sågverksaktiebolag, som den 19 Januari 1875 hos här:r:n sökte lagfart å fastigheten, dervid för åtkomstens styrkande hufvudsakligen ofvan antydda förhållanden ådagalades.

Genom beslut den 15 Mars 1875 förklarade *här:r:n* att, som Hycklinge sågverksaktiebolag icke styrkt, att Mattsson sökt och erhållit lagfart å det fång, hvarigenom han från O. E. Trägårdh, J. O. Trägårdh och Bennich förvärfvat deras andelar af 1 mtl Hylta, kunde uppbud å nu ifrågavarande köp icke för det dåvarande beviljas.

Öfver detta beslut klagade Hycklinge bolag i hof:r:n och anförde: att ifrågavarande hemman förvärfvats af Mjölsefalls bolag, som vore en sjelfständig juridisk personlighet, ej af delegarne i bolaget; att fastebrefven meddelats för Mjölsefalls bolag; att förändringar i bolagets personal ej kunde föranleda behof af särskild försäljning eller särskildt lagfarande af de fastighetsandelar, som belöpt på de afgående

delegarnes lotter i bolaget, enär fastighetsandelarne ju fortfarande tillhörde bolaget; att, sedan O. E. Trägårdh, J. O. Trägårdh och Bennich afgått ur bolaget, den kvarvarande delegaren Mattsson ensam och efter hans död hans arfvingar uppenbarligen representerade bolaget och vore egare af dess tillhörigheter; att i lagfartsärendet ådagalagdt blifvit, att Mjölsefalls bolag i behörig ordning lagfarit fastigheten och, då bolaget genom dess nuvarande representant, under iakttagande af lagliga formaliteter, sålt fastigheten till Hycklinge bolag, borde ej hinder kunna möta för meddelande af uppbud.

T. f. domhafvanden i Kinda härad förmälde i infordrad förklaring: att, då Mattsson blef ensam delegare i bolaget, hade detsamma, såsom han jemväl genom sin begäran om årsstämmning erkänt, faktiskt upphört att vara till, ty ett bolag kunde ej bestå af en enda person; att förhållandet ingalunda kunde anses förändradt derigenom, att Mattsson fortfarande begagnat bolagets firma; att, sedan de afgående delegarnes fastighetsandelar från dem eller bolaget öfvergått till en ny person, Mattsson, denne ovilkorligen varit pligtig att, jemlikt 5 kap. 1 § J. B. äfvensom 2 § i gällande lagfartsförordning, med sitt fång lagfara; att, då sådant af honom underlåtits, uppbud icke lagligen kunnat meddelas den, som köpt af honom eller hans arfvingar; samt att, om den omständigheten, att Mattsson fortfarande begagnat bolagets firma, borde anses innebära att fastigheten fortfarande tillhörde bolaget och att någon vidare lagfart dermed icke tarfvades, skulle, i den händelse Mattsson ytterligare sålt fastigheten med vilkor att köparen skulle få behålla samma firma, denne ej heller behöft dermed lagfara, hvilket uppenbarligen vore orimligt.

Hofr:n yttrade i utslag den 9 September 1875, att som den till här:r:n vid 1869-års hösteting af delegarne i Mjölsefalls bolag ingifna anmälan utmärkte, att Mattsson, O. E. Trägårdh, J. O. Trägårdh och Bennich upplöst det emellan dem ingångna bolag, men icke visadt blifvit, att Mattsson genom någon i föreskrifven ordning upprättad hand-

ling fått af öfriga delegare på sig öfverlåtne deras andelar af ifrågavarande fastighet; alltså och då således Hycklinge sågverksaktiebolag icke genom de företedda handlingarne styrkt sina fångesmäns åtkomst till samma fastighet i dess helhet, fastställdes det slut, hvartill här:r:n genom öfverklagade beslutet kommit. Om detta utslag förenade sig hofrättsrådet *Andersson*, assessoren *C. Lothigius* och v. här:höfd. *Uppström*.

Assessoren *Fagerberg*, med hvilken assessoren *Korsell* sig förenade, yttrade deremot: »Emedan, enligt min åsigt, den omständigheten, att åtskillige delegare i Mjölsefalls bolag den 2 Mars 1869 utträdt ur bolaget, icke medfört skyldighet för J. Mattsson, som i bolaget kvarstått, att lagfara med de afgångna delegarnes lotter i bolagets fastigheter, desto mindre som de i K. F. den 28 Juni 1798 och 5 kap. 8 § H. B. föreskrifna åtgärder för bolagets upplösning, icke, såvidt visadt är, blifvit vidtagna; ty och då genom de vid lagfartsansökningen hos här:r:n företedda handlingar blifvit ådagalagd dels von Holtens behörighet att sälja ifrågavarande fastighet, dels ock Holtens myndlingars eganderätt till densamma, pröfvar jag lagligt att, med upphäfvande af öfverklagade utslaget, visa målet åter till här:r:n för laglikmätig behandling».

Hycklinge sågverksaktiebolag anförde besvär hos Kongl. Maj:t under yrkande om målets återförvisning.

Vid målets föredragning inför H. D. den 30 November 1876 (i närvaro af just.råden *Södergren*, *Wretman*, *Naumann*, *von Hofsten*, *Rabe* och *Lindhagen*) fann H. D. skäl icke vara anfördt, som i hof:r:ns öfverklagade utslag kunde verka ändring.

61.

En af Kon:s befallning gifven resolution den 6 Aug. 1873 om tillstånd att försälja öl, upphäfd genom K. F. den 18 Sept. 1874, eller löse?

Genom resolution den 6 Augusti 1873 biföll K. bef:de i Wester-Norrlands län en af disponenten för Sundsvalls ölbryggeriaktiebolag G. Johansson gjord ansökning om tillstånd att i bolagets lokal få såväl till förtäring på stället som afhemtning försälja öl; dock med vilkor, att de för utföring af dylik rörelse i K. F. den 7 December 1866, sådan den lydde i K. K. den 22 Februari 1873, gifna föreskrifter och öfriga gällande stadganden noggrannt efterföljdes.

Till den 26 November 1875 uttog t. f. stadsfiskalen i Sundsvall E. W. Hellman, å tjenstens vägnar, till rådst.r:n i Sundsvall stämning å bemålde Johansson med påstående om ansvar å honom för det han sedan den 1 Oktober 1875 å såväl söckne- som helgedagar i öppen lokal vid bryggeriet mot betalning och till förtäring på stället låtit utskänka öl, ehuru rättighet dertill i laga ordning icke förvärfvats.

Under målets handläggning uttog Hellman ytterligare stämning å Johansson med påstående om enahanda ansvar för ölförsäljning lördagarne den 4 och 10 December 1875 efter kl. 7 e. m.

Johansson medgaf, att på hans befallning i bryggeriet mot betalning öl tillhandahållits såväl till afhemtning som till förtäring på stället jemväl efter den 1 Oktober 1875, dock ej å otillåten tid af dygnet ej heller å sön- eller helgedagar, men bestred befogenheten af åtalet under åberopande af K. bef:des ofvanberörde tillståndsresolution.

Hellman deremot förmenade, att denna resolution dåmera upphört att vara gällande.

Rådst.r:n yttrade i utslag den 17 December 1875: att enär Johansson genom eget erkännande blifvit lagligen förvunnen att vid två särskilda tillfällen hafva olofligen försålt

öl, hvartill han icke någon rättighet sig utverkat, förty blefve, jemlikt K. F. angående villkoren för försäljning till förtäring på stället af vin, maldrycker och andra tillagade icke spirituösa drycker den 18 September 1874, Johansson dömd att böta för hvarje gång 20 kronor eller tillsamman 40 kronor.

Johansson anförde besvär hos Svea hofrätt: K. bef:des resolution den 6 Augusti 1873 vore ej upphäfd genom den af rådst.r:n åberopade K. F. den 18 September 1874, hvilken ej kunde hafva retroaktiv verkan med afseende å före dess tillkomst lagligen förvärfvade rättigheter.

Hellman genmälde: Johansson hade icke, på sätt 2, 3 och 4 §§ i K. F. den 18 September 1874 antydde, förvärfvat ny rättighet att för bolaget utöfva utskänkning af maldrycker. Väl hade Johansson sökt att erhålla sådan rättighet, men emedan magistraten i Sundsvall, till följd af de många oordningarne vid bryggeriet, afstyrkt bifall till ansökningen, hade densamma icke af K. bef:de bifallits.

I utslag den 24 April 1876 utlät sig *hofr:n*: att, som K. bef:de i Westmanlands län medelst resolution den 6 Augusti 1873, under åberopande af K. F. den 7 December 1866, sådan den lydde i K. K. den 22 Februari 1873, bifallit af Johansson gjord ansökning om tillstånd att i ofvanbemälda bolags lokal få såväl till förtäring på stället som afhemtning försälja öl, svagdricka och sockerdricka, dock med vilkor att de för utöfning af dylik rörelse i ofvannämnda författningar gifna föreskrifter och öfriga gällande stadganden noggrannt efterlefdes; alltså och då nämnda resolution hvarken till följd af ofvanomförmälda K. F. den 18 September 1874 upphört att gälla eller eljest visats vara upphäfd, samt emot Johanssons nekande icke blifvit ådagalagdt, att ölförsäljning skett å tid, då sådan icke varit tillåten, funne *hofr:n* skäligt, med ändring af rådst.r:ns utslag, Johansson från ansvar i målet befria.

Hellman anförde besvär hos Kongl. Maj:t under yrkande att, med upphäfvande af *hofr:ns* utslag, rådst.r:ns utslag måtte fastställas.

Ärendet föredrogs den 27 November 1876 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter (just.råden *Södergren, Wretman, Rabe* och *Huss*) ej funno skäl att i hofr:ns öfverklagade utslag göra ändring.

Just.råden *Naumann, von Hofsten* och *Lindhagen* ytttrade, att då *Johansson* vid två särskilda tillfällen efter den 1 Oktober 1875 försålt öl till förtäring på stället, utan att hafva dertill, på sätt och i den ordning K. F. den 18 September 1874 föreskrefve, erhållit tillstånd, funne dessa ledamöter skäligt att, med ändring af hofr:ns utslag, fastställa det slut, hvari rådst.r:n i målet stannat.

62.

Stadgandet i K. F. d. 29 Juni 1866, angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket, § 10, derom att kostnaden för ej mindre aflöning åt skogvaktare å häradsallmännings, än äfven deras boställens underhåll skall af allmänningens afkastning gäldas. Skyldighet att ansevara för husröta å ett slikt boställe.

I äldre tider blef kronohemmanet $\frac{1}{4}$ mtl *Grenen*, beläget på $\frac{1}{2}$ mils afstånd från Hökensås häradsallmännings inom Wartofta härad af Skaraborgs län, upplåtet till *boställe för skogsbetjeningen*. Om tiden och villkoren för denna upplåtelse lemna handlingarne icke annan upplysning, än att, genom ett K. B. af den 22 December 1837, angående ordnandet af skogs- och jägeristaten i Skaraborgs län, föreskrifvits, att för vården af allmänningen Hökensås skulle, bland andra hemman, $\frac{1}{4}$ mtl *Grenen* såsom bohemman bibehållas tillsvidare och intilldess annorlunda kunde vara förordnad.

Vid hemmanets upplåtande åt allmänningen hade icke, så vidt handlingarne utvisa, någon af- och tillträdessyn hållits.

Af ett den 12 Mars 1851 upprättadt syneinstrument inhemtas: *att*, sedan »kronoskogvaktaren» Freding fått afsked och Sven Pettersson Ax efter honom erhållit tjensten, med hvilken ifrågavarande hemman såsom boställe följde, så hade, på ordres af kronofogden i orten, en kronolänsman med biträde af 2 nämndemän förberörde dag hållit af- och tillträdessyn å bostället, som skulle af Ax den 14 i samma månad tillträdas; *att* vid syneförrättningen såsom »jägeri-ombud» närvarit en t. f. öfverjägare, hvarjemte styrelsen för allmanningen icke ens varit till förrättningen kallad; *att* den då befintliga husrötan uppskattats till omkring 300 rdr bko, *samt att*, då det ansetts osäkert huruvida afträderen skulle kunna afhjelpa eller ersätta densamma, husrötan fördelats på kommande års byggnadsskyldighet på så sätt, att Ax skulle öfvertaga ansvaret för bristernas afhjelpande mot det att han finge tillgodoräkna sig omkring $6\frac{1}{4}$ års byggnadsskyldighet.

Sedan genom K. B. af den 13 Oktober 1870 förordnats, att af åtskilliga inom Wartofta härad befintliga skogsmarker skulle bildas en kronopark, kallad Haboskogen, föreslog, i sammanhang härmed, vederbörande jägmästare, att det intill kronoparken belägna kronohemmanet Grenen skulle användas till boställe åt den kronojägare, som komme att för kronoparken tillsättas, hvilket dock af ordföranden i allmänningsstyrelsen bestreds med mindre vederlag härför blefve allmanningen lemnadt. Då emellertid skogsstyrelsen och kammarkollegiet, i saken hörde, anmärkte, att hemmanet endast tills vidare åt allmanningen upplåtits, och Kongl. Majt och kronan sålunda vore oförhindrad att om detsamma vidare disponera, utan skyldighet att till allmanningen lemna vederlag, blef, genom K. B. till skogsstyrelsen den 4 April 1873 bestämdt, att $\frac{1}{4}$ mtl Grenen skulle till bohemman åt en kronojägare på Haboskogen upplåtas. Till tjensten nämndes G. W. Hammarstrand med tillträdesrätt till hemmanet från den 14 Mars 1874; och förrättades, på K. befides ordres, af kronofogden J. E. F. von Carlstein med biträde af 2 nämndemän den 29 September 1873 af- och tillträdes-

syn emellan »delegarne i allmanningen såsom afträdare och Hammarstrand såsom tillträdare», vid hvilken förrättning Hammarstrand och Ax, hvilken sistnämnde fortfarande innehade hemmanet, äfvensom, i egenskap af krono- och jägeriombud, jägmästaren T. von Nackrey tillstädeskommo, hvar emot allmänningsstyrelsen, ehuru kallad, icke lät sig vidare afhöra, än att från dess ordförande, löjtnanten C. Storckenfeldt, inlemnades en skrift, deri han anmärkte, att, som hemmanet aldrig blifvit allmänningens delegare tillsynadt, Ax borde, enär han innehaft detsamma med underhållsskyldighet, såsom afträdare betraktas. Så väl Ax som v. Nackrey yrkade emellertid, under åberopande af 10 § i K. F. den 29 Juni 1866, att allmänningsdelegarne måtte anses såsom afträdare och förklaras ansvarige för den å bostället befintliga husröta. Efter förrättad syn föreskrefvo förrättningsmännen att nytt boningshus skulle uppföras samt reparation å öfriga byggnader och hägnaderne vidtagas, derför kostnaderne uppskattades till sammanräknadt 1,547 kronor 70 öre, eller motsvarande 16½ års nybyggnad, hvarjemte antecknades, att, som Ax fått tillgodoräkna sig 6 års nybyggnad för den vid hans tillträde befintliga husröta, skulle afträdarne svara allenast för 17 års byggnadsskyldighet. Genom särskildt meddeladt beslut förklarade förrättningsmännen, att, som, enligt K. F. den 29 Juni 1866, hemmanets underhåll skulle af allmänningens afkastning bestridas, hvilket förhållande ingalunda förändrades deraf, att hemmanet blifvit utan af- och tillträdessyn till allmanningen öfverlemnadt, kunde å Storckenfeldts skrifvelse intet vidare afseende fästas, än att allmänningens delegare, hvilka förklarades såsom afträdare och i sådan egenskap pligtige att ansvara för all å bostället befintlig husröta, berättigades att, i fall af befogenhet, mot Ax särskildt föra talan om hans förpligtande att ersätta dem för större eller mindre del af husrötan; och ålades delegarne att hafva afhjelpat de anmärkta bristerna senast den 1 Oktober 1874, efter hvilken tid det försummade skulle kontant betalas; hvarjemte i beslutet upptogs, att som afträdarne svarade för 17 års nybyggnad, men vidare sådan vore obe-

höflig sedan den föreskrifna till 16 $\frac{1}{2}$ år uppskattade byggnadsskyldigheten behörigen fullgjorts, skulle återstående $\frac{1}{2}$ års byggnadsskyldighet afskrifvas.

Storckenfeldt klandrade synen genom stämning & Ax till Wartofta här.rätt i Slättängs tingslag under påstående, att, med delegarnes i allmännings befriande, Ax måtte förklaras skyldig att, i egenskap af afträdare, ansvara för ifrågasvarande husröta, hvarjemte under målets handläggning yrkades, att, i händelse förenämnda påstående icke kunde bifallas, synen måtte förklaras ogiltig, enär uppförande af nytt boningshus utan verkligt behof föreskrifvits.

Jemväl Hammarstrand blef af Storckenfeldt till här.r:n i målet instämd; och tillstädeskommo under rättegången, för bevakande af boställets rätt, kronolänsmannen F. R. Bruno, dertill af K. bef:de förordnad, äfvensom von Nackroy såsom skogsstyrelsens ombud.

Såväl Ax och Hammarstrand som ombuden bestredo påståendet om allmännsdelegarnes befrielse från ansvar för husrötan och anförde i sådant afseende: att, enligt K. B. den 22 December 1837, hemmanet på behaglig tid upplåtits åt allmännings för att till bohemman åt bevakare användas; att Kongl. Maj:t och kronan öfverlemnade hemmanet åt allmännings, ej till någon viss skogsbetjent; att, vid sådant förhållande, allmännings, till hvars nytta hemmanets afkastning användts, jemväl vore ansvarig för detsamma underhåll och skyldig att lemna detsamma i laga stånd utan afseende derå, att af- och tillträdessyn vid hemmanets öfverlemnande till allmännings möjligen ej egt rum; att allmännings skyldighet att svara för hemmanets husröta i allt fall vore grundad på billighetskäl, enär, enligt intyg från K. bef:de i länet, alltsedan 1854 från bevakarens lön för hemmanet afdragits årligen 102 rdr, hvarmed således den lön, allmännings haft att till bevakaren utgifva, minskats; samt att, genom K. F. den 29 Juni 1866, hvars 10 § stadgade, att skogvaktares lön och deras boställens underhåll skulle af allmännings afkastning bestridas, allmännings-

delegarnes skyldighet att svara för husröta vore satt utom allt tvifvel.

Storckenfeldt genmälde, *att*, då hemmanet lemnats till allmänningen utan af- och tillträdessyn och utan att allmänningen åtagit sig eller fått sig ålagd skyldighet att underhålla detsamma, kunde någon sådan skyldighet ej tillkomma delegarne, helst vid af- och tillträdessyn den 12 Mars 1851, som hållits på föranstaltande af en kronans tjänsteman och hvar till allmäningsdelegarne ej ens kallats, skyldighet att underhålla hemmanet uttryckligen ålagts Ax, hvilken icke blifvit af allmäningsstyrelsen tillsatt, hvadan han väl borde såsom afträdare anses; *att* K. F. den 29 Juni 1866 ingalunda vore tillämplig på ifrågavarande hemman, som ej vore allmänningen tillhörigt, åtminstone beträffande den husröta, som uppkommit under de 15 år, Ax innehaft hemmanet innan berörde K. F. trädte i gällande kraft; *samt att*, om allmäningsdelegarne skulle betraktas såsom afträdare, nödigt vore, att ny syn hölles, dervid de kunde komma i tillfälle att sin rätt och talan bevaka; och intygade 2 af Storckenfeldt i målet afhörde vittnen, att vid af dem i Januari 1875 anställd besigtning å de gamla husen väggarna väl befunnits bugtiga och spiselrören odugliga, förutom åtskilliga andra bristfälligheter, men att, som virket varit af god beskaffenhet, husen, enligt vittnenas förmenande, bort kunna utan allt för stora svårigheter ånyo istandsättas.

Här:n yttrade i utslag den 25 Februari 1875: att, då i stämningen å Ax endast yrkats, att han måtte förpligtas ansvara för de vid ifrågakomne syner anmärkte bristerna och tvisten härom kunde utan ny syn slitas, lemnades Storckenfeldts under rättegången framställda påstående om häradssyn å bostället utan afseende; *samt att*, enär, enligt syneinstrumentet, ostridigt blifvit upplyst, att, jemlikt K. B:n den 22 December 1837, den 26 Maj 1846 och den 7 December 1850, angående reglering af allmänningen Hökensås, $\frac{1}{4}$ mtl krono Grenen endast tillsvidare skulle få bibehållas såsom bohemman, utan att detsamma sålunda anvisats till boställe åt någon viss skogsbetjent å allmän-

ningen, och att Ax vid sitt tillträde af hemmanet den 14 Mars 1851 tillförbundits ansvarighet för hemmanets underhåll, hvadan hemmanet icke kunde anses utgöra sådant till allmanningen hörande boställe, & hvilket stadgandet i 10 § af K. F. den 29 Juni 1866 kunde tillämpas; samt Ax vid dessa förhållanden genom nyssnämnda K. F. icke befriats från den honom åliggande ansvarighet för hemmanet; alltså och då något klander mot beskaffenheten af de vid synen anmärkte brister eller mot de belopp, hvartill desammas afhjelpande uppskattats, icke blifvit genom stämning i laga ordning väckt, samt ej heller under rättegången behörigen visats, att de påsynta reparationerne och nybyggnaderne varit obehöflige eller för högt upptagne, blefve, med gillande af synen i öfrigt, delegarne i allmanningen befriade från den genom synen dem ålagda ansvarigheten för bristerna & bostället samt Ax förpligtad att, mot åtnjutande af den vid synen gjorda beräkning af byggnadsår, fullgöra hvad syne-männen föreskrifvit.

Såväl Ax och Hammarstrand som von Nackrey sökte ändring hos Göta hofrätt under yrkande, att, som nytt böningshus blifvit af Hammarstrand uppfördt och de vid syne-förrättningen anmärkte bristerna afhjelppte, allmäningsdelegarne måtte varda ålagdt att till honom utgifva husrötebeloppet med 1,547 kronor 70 öre.

Till stöd för ändringssökandet åberopade von Nackrey:

1:o) Kongl. Maj:ts utslag den 15 December 1874, hvaraf inhemtades, att, sedan vid af- och tillträdessyn den 7 Juni 1872 & ett till Thorsvi häradsallmanning såsom skogvaktareboställe upplätet kronohemman, tillträdaren fått sig förelagdt att, mot erhållande från allmanningen af behöfliga materialier, afhjelpa alla anmärkta brister, samt tillträdaren häröfver klagat under yrkande, att allmäningsstyrelsen måtte förpligtas gälda husrötan, så hade Trögds här.rätt, enär, enligt K. F. den 29 Juni 1866, kostnaderne för underhåll af boställe skulle af allmanningens afkastning gäldas, och ej ens föregifvits, att vid skogvaktaretjenstens tillsättande annorlunda öfverenskommits, ålagt styrelsen för allmanningen att bättra

bristerna, hvilket beslut blifvit genom Kongl. Maj:ts förenämnda utslag fastställt; och

2:o) Kongl. Maj:ts bref till skogsstyrelsen af den 10 Februari 1874, hvaraf framginge: att von Nackrey hos skogsstyrelsen framställt begäran att af Hökensås allmänningsskassa få använda ett visst belopp att betäcka kostnaderna för en ny ladugård & skogvaktarebostället Englands mossen; att berörde begäran af allmänningssstyrelsen bestridts under förklarande, att skogvaktaren vore skyldig sjelf underhålla bostället, *men att* skogsstyrelsen, då, jemlikt K. F. den 29 Juni 1866, allmänningens afkastning skulle i första rummet användas till skogvaktarens aflöning och boställets underhåll, samt allmänningssstyrelsen endast egde förfoga öfver hvad der efter återstode, funne von Nackrey berättigad att till ladugårdens betalande använda ifrågakomne belopp med rätt för allmänningssstyrelsen att, om någon öfverenskommelse med skogvaktaren träffats, på grund hvaraf denne kunde vara ansvarig för underhållet, af honom söka ersättning; och hade berörde beslut blifvit af Kongl. Maj:t genom ofvanåberopade Bref fastställt.

I utslag den 28 Juni 1875 utlät sig *hof:r:n*, att, enär, enligt 10 § i K. F. angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 29 Juni 1866, kostnaden för ej mindre aflöning åt skogvaktare & häradsallmänningar än äfven deras boställens underhåll skulle af allmänningens afkastning gäldas, samt, till följd häraf, delegarne uti ifrågavarande allmänning måste anses i förhållande till Hammarstrand skyldige att ansvara för den & bostället befintliga husrötan, pröfvade *hof:r:n* rättvist att, med upphäfvande af här:r:ns utslag, så vidt det beträffande hufvudsaken blifvit öfverklagadt, ogilla Storckenfeldts mot ifrågakomna synen förda klandertalan, i hvad densamma af här:r:n bifallits; allmänningens delegare dock öppet lemnadt att, såsom jemväl i synemännens beslut upptagits, emot Ax i laga ordning föra den särskilda talan angående ersättning för husrötan & förenämnde boställe, hvartill de kunde finna sig befogade.

Storckenfeldt sökte ändring hos Kongl. Maj:t.

Målet föredrogs den 30 November 1876 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter (just.råden *Södergren*, *Naumann*, *von Hofsten* och *Lindhagen*) funno skäl ej vara anfördt, som i hofr:ns öfverklagade utslag kunde verka ändring.

Just.råden *Wretman*, *Rabe* och *Huss* funno ej skäl att i hofr:ns utslag göra annan ändring, än att, då delegarne i Hökensås häradsallmanning ej finge, på grund af hvad i målet förekommit, anses hafva innehaft ifrågavarande kronohemman under längre tid än från och med den 1 Juli 1867, då K. F. den 29 Juni 1866 blef gällande, delegarne i allmanningen förklarades, i fråga om den vid nämnda hemman följande nybyggnad, som beräknats till 16 $\frac{1}{2}$ års byggnad, skyldige ansvara endast för hvad deraf svarade emot 7 års nybyggnadsskyldighet, i följd hvaraf, beträffande återstående 9 $\frac{1}{2}$ års nybyggnad, här:r:ns utslag fastställdes.

63.

Då fullmäktig, som vid underrätt bevakat hufvudmans talan uti en sedermera hos K. M. fullföljd sak, icke hos K. M. inställt sig såsom hufvudmannens rättegångsombud; tillhör fullmäktigens hos K. M. gjorda framställning om bestämmande af arvodeslön K. M:s omedelbara upptagande? Rätteg.-balkens 15 kap. 12 §. Rättsfall antecknad i Högsta Domstolens minnesbok.

I Augusti månad 1873 uttog handlanden C. A. Eneroth stämning till rådst.r:n i Gefle å garfvaren P. A. Hillström med påstående om redovisning m. m. I egenskap af befullmäktigadt ombud för Eneroth utförde förre länsmannen W. A. Hallqvisth Eneroths talan i målet.

Sedan rådst.r:n den 5 Januari 1874 meddelat utslag, mot hvilket Hillström väjdade till Svea hofrätt, bevakades Eneroths talan i hofr:n af v. här.höfd. H. Eklundh.

I hofr:ns den 30 Juli 1874 meddelade dom sökte Eneroth ändring hos K. M. Säsom Eneroths ombud instälde sig v. här.höfd. Eklundh.

Sedan saken blifvit genom Kongl. Maj:ts dom den 2 Mars 1875 slutligen afgjord, yrkade Hallqvisth uti en till Kongl. Maj:t ingifven skrift, att Eneroth måtte varda ålagdt att till Hallqvisth, som icke blott vid rådst:r:n utan äfven under den vidare fullföljden af ofvan omförmälda sak utfört Eneroths talan, utgifva Hallqvisth tillkommande fullmäktigs-arvode enligt räkning med 420 kronor. Vid denna ansökning var fogadt ett af Eklundh meddeladt intyg af innehåll, att han, efter uppdrag af Hallqvisth, för Eneroth bevakat saken så väl hos hofr:n som hos Kongl. Maj:t; att Hallqvisth författat inlagorna och brevexlat med Eklundh; och att den sistnämnde undfått godtgörelse för alla sina kostnader.

Sedan Eneroth afgifvit förklaring samt, efter det Hallqvisth aflidit, hans enka instämt i ansökningen, föredrogs ärendet den 18 Januari 1877 inför H. D. (i närvaro af just.råden *Almqvist, Carleson, von Hofsten, Rabe, Olivecrona* och *von Segebaden*); och enär uti den af Eneroth emot Hillström instämnda sak, hvilken blifvit af rådst:r:n i Gefle afgjord den 5 Januari 1874 och sedermera hos Svea hofrätt samt Kongl. Maj:t fullföljd, Hallqvisth icke hos Kongl. Maj:t instält sig såsom rättegångsombud för Eneroth, fann H. D. frågan om bestämmande af arvodeslön för det fullmäktigskap Hallqvisth i nämnda sak för Eneroth utöfvat icke tillhöra Kongl. Maj:ts omedelbara upptagande och förty icke kunna i den ordning samma fråga nu blifvit väckt komma under pröfning. — Om detta mål skulle anteckning i H. D:s minnesbok göras.

64.

Förlorad inmutningsrätt & stenkolsanledningar (vid Pålsjö i Skåne).
Förevarsarbete, hvilostånd. Grufvestadgane 42, 43, 50 §§.

Den 7 Augusti 1868 utfärdade vederbörande bergmästare-embete tillståndsbevis för bruksförvaltaren I. S. Mörk & 28 namngifna stenkolsanledningar å egendomen Pålsjö, hvilka mutsedlar sedermera af Mörk transporterades på innehafvaren. Å samma stenkolsanledningar, dock under andra namn, meddelades den 1 December 1870 tillståndsbevis för konsul J. C. M. Schmidt.

Till den 9 Juli 1872 uttog Schmidt stämning till Luggude här.rätt & Mörk äfvensom å brukspatronen C. af Ekström och grosshandlanden J. C. Billow, hvilka sistnämnde genom transport blifvit innehafvare af Mörks inmutningsrätt, med påstående, att, som Mörk icke verkställt de arbeten, grufvestadgan föreskrefve såsom vilkor för bevarande af fortfarande rätt till inmutning, samt ej heller, på sätt 50 § i samma stadga bestämde, gjort anmälan om öfvergifvande för framtiden af de inmutade grufveområdena, men Schmidt erhållit vederbörligt tillstånd att, för enahanda ändamål som motparterne, bearbeta samma områden, Mörk, af Ekström och Billow måtte dömas förlustiga all rätt till bearbetning af ifrågavarande områden för upptagande af derstädes befintlige stenkolslager.

Mörk och hans medparter genmälde, att, efter ifrågavarande mutsedlars utfärdande för Mörk, förevarsarbete å alla de inmutade områdena blifvit den 2 och 3 Augusti 1869 verkställt.

Berörde uppgift bekräftades jemväl af flere i målet afhörde vittnen med förklarande, att detta arbete sålunda utförts, att, sedan de särskilda grufområdena blifvit utstakade, hade å hvarje område blifvit med 8 å 10 spadtag uppkastad en mindre grop.

Härjemte anmärktes & svarandesidan, att Schmidt, enligt 11 § grufvestadgan, icke egde rätt föra talan rörande beskaffenheten af detta arbete, som verkstälts för längre tid tillbaka än 2 år före sakens instämmande till domstol; samt att Billow och af Ekström den 31 Juli 1870 till bergmästarembetet ingått med ansökan om hvilostånd & ifrågavarande grufvor, hvilken begäran dock afslagits, med förståndigande för dem, att återupptaga arbetet inom 8 månader från den 15 Oktober 1870; till bevis hvarom åberopades bergmästarembetets resolution af sistnämnda dag, hvaraf inhemtades, att Billows och af Ekströms ansökan om 3 års hvilostånd & alla ifrågavarande stenkolsinmutningar blifvit, enär inmutningarne ej voro försedda med utmål samt jordegaren vägrat lemna sitt samtycke till det begärda hviloståndet, afslagen, med föreläggande för dem att återupptaga arbetet inom den tid, som vore i 59 § grufvestadgan bestämd (8 månader från resolutionens datum), så vida de ville bevara sin möjliga eganderätt till ifrågavarande områden.

I ändamål att styrka, det arbetet återupptagits inom den bestämda tiden, som utgått den 15 Juni 1871, läto svaranderne afhöra två vittnen, hvilka intygade, att den 8 och 9 Juni 1871 försvarsarbete påbörjats inom gränserna till alla ifrågavarande stenkolsinmutningar, hvilket arbete bestått i borrhning till 5 à 6 fots djup och verkstälts medelst handborrh.

Mörk och medparter anförde vidare, att deras afsigt varit, att arbetet skolat i Maj månad år 1872 fullbordas till sådan myckenhet, som i 43 § grufvestadgan föreskrefves, men att detsamma af kronofogden i orten förhindrats; och företeddes till stöd härför protokoll, hållet af kronofogden Åberg den 27 Maj 1872, hvaraf framginge, att, sedan, med anledning deraf att åtskilliga personer infunnit sig & Pålsjö egor under uppgift, att de skulle verkställa försvarsarbete, utan att dock visa sig dertill berättigade eller derförinnan ställt föreskrifven säkerhet för den jordegaren tillkommande ersättning, egaren till Pålsjö hos kronofogden anhållit om hand-

räkning för nämnde personers utvisande från egendomen, hade kronofogden å stället sig infunnit; att Billows och af Ekströms ombud, som jemväl tillstädesvarit, på kronofogdens fråga, medgifvit, att han samma dag med en arbetsstyrka af 32 personer låtit på 7 särskilda ställen å Pålsjö egor på-börja försvarsarbete, samt att kronofogden, enär ombudet icke gittat visa behörig fullmakt eller hufvudmännens mutsedlar, förbjudit arbetets fortsättande.

I sammanhang härmed upplystes, att Billow och af Ekström sedermera hos K. bef:de i Malmöhus län sökt att, enär de voro innehafvare af Mörks inmutningsrätt till ifrå-gavarande stenkolsfyndigheter å Pålsjö egor, samt ett belopp af 500 rdr blifvit, såsom säkerhet för jordegaren, i länets ränteri nedsatt, men vederbörande kronofogde förbjudit deras ombud att fortsätta försöksarbetet å berörde fyndigheter, K. bef:de måtte förklara dem till arbetets fortsättande berättigade; att K. bef:de den 12 Juli 1872 bifallit berörde ansökan; att hof:n öfver Skåne och Blekinge, der egaren till Pålsjö sig besvärat, funnit den sökta tillåtelsen för det då-varande icke kunna bifallas; och att Kongl. Maj:t genom dom den 15 Juli 1873 fastställt det slut, hvartill hof:n kommit, på den grund, att af Ekström och Billow i rättegången företett allenast afskrifter af ifrågavarande för Mörk utfärdade och af honom på innehafvaren transporterade mutsedlar samt sålunda icke, emot jordegarens bestridande, styrkt sig vara innehafvare af Mörks inmutningsrätt.

Slutligen förmälde Mörk och hans medparter, att arbetet ånyo påbörjats den 6 Juni 1873 (eller omkring 1 år efter målets instämmande till domstol), till styrko för hvilken uppgift afhöordes åtskilliga vittnen, hvilka bekräftade förhållandet under förklarande, att arbetet på sådant sätt för-rättats, att, sedan alla ifrågavarande grufveområden blifvit efter karta utstakade, ett par spadtag gräfts i hvarje hörn af de särskilda områdena.

Svaranderne ansågo, på grund af hvad sålunda anfördt och styrkt blifvit, att de icke låtit någon försummelse komma sig till last.

Schmidt åter anförde, att allt det arbete, som af motparterne från mutsedlarnes utfärdande den 7 Augusti 1868 verkstälts, vore af den obetydliga beskaffenhet, att det icke efterlemnade några synbara spår; att det den 8 och 9 Juni 1871 utförda arbetet, vare sig det sammanlades med det den 2 och 3 Augusti 1869 verkställda eller det som i Juni 1873 företagits, långt ifrån motsvarade det i grufvestadgans 42 och 43 §§ föreskrifna försvarsarbete för 2 år; att härtill komme, det motparterne under tiden från den 3 Augusti 1869 till den 8 Juni 1871, eller under mer än 1 år, låtit arbetet helt och hållet ligga nere; samt att motparterne så mycket hellre måste anses hafva förlorat sin inmutningsrätt, som de icke kunde skydda sig dermed, att de 1870 sökt hvilostånd, då sådant, emot stadgandet i 15 § grufvestadgan, icke kunnat, till följd af bristande utmål och vägradt samtycke från jordegarens sida, dem meddelas.

Af Schmidt åberopade vittnen intygade,

1) *Johannes Persson*: att vittnet, som vore ladufogdo å Pålshö och ofta vistades ute å egorne, icke iakttagit något annat arbete för Mörks och hans rättsinnehafvares räkning, än att på hösten 1868 eller 1869 borrhning verkstälts på 2 ställen å Pålshö egor.

2) 4 *Arrendatorer å Pålshö* sammanstämmande: att vittnena, som bodde i närheten af Pålshö hufvudgård, icke under åren 1868—1871 bemärkt, att något försvarsarbete å Pålshö egor för Mörks räkning och å hans inmutade fält egt rum; och att i intet fall under dessa år å berörde inmutningar verkstälts försvarsarbete af 4 å 5 kubikfamns jordrymd eller 1 kubikfamns bergsprängning eller 200 dagsverken.

I utslag den 2 November 1874 yttrade *här:rn*: att emedan Mörk och hans medparter icke styrkt, att, sedan de den 2 och 3 Augusti 1869 börjat försvarsarbete å omstämda, å Pålshö egendom befintliga 28 grufveområden, hvarå Mörk den 7 Augusti 1868 erhållit bergmästareembetets tillståndsbevis, samt bergmästareembetet, genom resolution den 15 Oktober 1870, afslagit deras ansökan om hvilostånd, annat arbete å

inmutade områdena för deras räkning egt rum innan stämningen i saken ågick, än de obetydliga borrhningar med handborr och gräfningar, som de låtit derstädes verkställa, dels under den 8 och 9 Juni 1871 och dels den 27 Maj 1872, hvilka sistnämnda likväl icke vore att anse såsom laga försvarsarbeten, då de blifvit obehörigen företagna och derföre, på jordegarens framställning, af vederbörande exsekutor med rätta förbudna; ty och då Mörk och hans medparter, hvilka varit skyldiga att senast inom åtta månader från den 15 Oktober 1870, då afslag å det af dem sökta hvilostånd meddelades, hafva återtagit och fullföljt grufarbetet, således icke visat, att de, efter det grufvearbetet den 2 och 3 Augusti 1869 påbörjats och till den 9 Juli 1872, då stämningen i saken ågick, verkställt sådant arbete till den utsträckning, som 42 § i grufvestadgan föreskrefve, ålades Mörk och hans medparter, hvilka följaktligen, enligt 43 § i nämnda stadga, förlorat sin inmutningsrätt, att till Schmidt, som den 1 December 1870 erhållit tillståndsbevis å ifrågavarande grufveområden, desamma afstå.

Mörk och Billow, den sistnämnde jemväl för under rättegången aflidne af Ekströms sterbhus, vädjade till hof:n öfver Skåne och Blekinge under åberopande af hvad förut i saken anfördt och yttradt blifvit.

Hof:r:n fann, enligt dom den 9 Juli 1875, skäl ej hafva förekommit, ledande till ändring i hær:r:ns utslag.

Mörk och Billow, den sistnämnde fortfarande jemväl å af Ekströms sterbhusdelegares vägnar, sökte ändring hos Kongl. Maj:t, anförande, att grufvestadgan icke gäfve anledning dertill, att större arbete, än som af dem år 1871 verkstälts, behöfde utföras; att det icke med fog kunde läggas dem till last, att arbetet icke under år 1872 kunnat fullbordas, samt att grufvestadgans föreskrifter om försvarsarbete i allt fall icke kunde anses tillämpliga med afseende å stenkolsfyndigheter; och yrkades, på grund häraf, ogillande af Schmidts i saken framställda påståenden.

Under vidhållande af sin i saken förda talan genmälde Schmidt, att sådana hinder för försvarsarbetets fullbordande

år 1872 icke förekommit, att ju icke motparterne lätteligen bort kunna, med företeende af giltiga handlingar, undanrödja desamma.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr*, konst. rev.-sekr. *Herslow*, föredragande, och t. f. rev.-sekr. *Westman*), hemställde, att hofr:ns dom måtte gillas.

Sedan handlingarne emellan H. D:s ledamöter cirkulerat, föredrogs saken den 7 November 1876 inför H. D., hvars fleste ledamöter (just.råden *Södergren*, *Huss*, *von Segebaden* och *Svedelius*) biföllo N. Revs. hemställan.

Just.råden friherre *Leuhusen* och *Rabe* förenade sig i det yttrande, att alldenstund grufvestadgan i 10 § innehölle, att, om flere inmutare hvar för sig erhållit mutsedel å samma fyndighet, inmutningsrätten tilkomme den, som sig dertill först i stadgad ordning anmält, så framt han derjemte inom behörig tid fullgjort föreskriften i mutsedeln om dess kungörande, samt sökanderne, hvilka icke förts till last någon försummelse i afseende å anmälan om eller kungörande af den åt Mörk den 7 Augusti 1868 meddelade mutsedel, inom den i 15 § grufvestadgan föreskrifna tid börjat grufvearbetet; vid hvilket förhållande sökandernes inmutningsrätt icke kunde antagas hafva, när mutsedeln för svaranden den 1 December 1870 utfärdades, varit förlorad; fördens skull och emedan af grufvestadgans föreskrifter i 1, 11 och 50 §§, jemförda med hvarandra, efter just.rådens omdöme, följde, att rättighet till öfvertagande och bearbetande af nedlagd och öfvergifven eller sönad grufva icke tillkomme någon med mindre han hos vederbörande bergmästare anmält sig att grufvearbetet öfvertaga och fortsätta, eller, under uppgift att grufvan vore sönad eller ödelagd, utverkat sig mutsedel å den förut af annan inmutade fyndigheten, men, så vidt handlingarne utmärkte, svarandens anmälan till erhållande af mutsedeln den 1 December 1870 icke afsett öfvertagande och bearbetande af nedlagd och öfvergifven grufva, eller innehållit uppgift, att sökandernes äldre inmutningsrätt skulle vara förverkad; ty och som följaktligen sökanderne, äfven om de icke skulle hafva, sedan de börjat grufvearbetet, fortsatt och uppehållit

detsamma på sätt grufvestadgan bestämde, likväl icke vore, efter just.rådens tanke, skyldige vika för svaranden, pröfvade just.råden lagligt att, med ändring af domstolarnes beslut i sjelfva saken, ogilla svarandens instämnda talan.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 13 December 1876.

65.

Aftal träffadt makar emellan under äktenskapet, med afseende på en tillämnad skilsmessa.

Genom domkapitlets i Lund skiljobref den 21 Januari 1874 blef åboen Jöns Larssons i Skogen och hans hustru Hanna Nilsdotters äktenskap upplöst.

Derförinnan hade makarne genom skriftlig, behörigen bevittnad afhandling af den 8 September 1870, undertecknad af dem och hustruns bröder, John Nilsson, i egenskap af hennes gode man, med hvarandra öfverenskommit, att hustrun, som flyttade från boet, skulle till mannen öfverlemna $\frac{3}{48}$ mtl Skogen, derå han egde söka lagfart, jemte all lösegendom, med undantag af den hon, enligt förteckning af den 9 Juli 1870, redan bekommit, hvaremot mannen skulle uppföstra barnen äfvensom årligen till hustrun betala 200 rdr till dess äktenskapsskilnad makarne emellan vunnit laga kraft, och dessutom till henne utgifva 1,800 rdr, hvaraf 750 rdr, då äktenskapsskilnaden vunnit laga kraft, och 750 rdr ett år derefter, samt återstående 300 rdr 1 år efter sistnämnde tidpunkt; och var å handlingen tecknad borgen af 2 personer för de bägge posterna å 750 rdr.

Till 1874-års hösteting med Östra Göinge härad instämde Larsson sin bemälda frånskilda hustru och John Nilsson med påstående, att som Nilsdotter icke blott före utan jemväl efter äktenskapets upplösning godkänt den afhandling, hvarigenom å mannen öfverlåtits henne tillhörige

$\frac{3}{48}$ mtl Skogen, men Nilsdotter vägrat lemna honom nödiga åtkomsthändingar till fastigheten, Nilsdotter, eller, om hon det ej gitte, hennes gode man, måtte förpligtas att, vid vite, till Larsson utgifva i och för lagfart af fastigheten erforderliga åtkomsthändingar jemte gravations- och taxeringsbevis.

Efter genstämmning yrkade Nilsdotter, att, enär ifrågakomna afhandling af makarne upprättats under äktenskapet, densamma måtte för ogiltig förklaras, samt att Larsson måtte varda förelagdt att, vid vite, till uppteckning uppgifva deras bo, som ännu af honom omhänderhades, på det Nilsdotter genom skifte måtte komma i åtnjutande af sin på äktenskapsförord och gifterätt grundade lagliga andel i boet; och yrkades, i sammanhang härmed, att boet måtte varda i qvarstad satt.

Nilsdotter företedde *dels* K. bef:des i Christianstads län utslag den 11 November 1873, (således före äktenskapsskillnaden), hvaraf inhemtades, att, sedan Nilsdotter hos K. bef:de sökt att, på grund af afhandlingen den 8 September 1870, af Larsson utbekomma 150 rdr jemte ränta, men berörde yrkande af Larsson bestridts på den grund, att afhandlingen under äktenskapet tillkommit, så hade K. bef:de hänskjutit frågan om Larssons betalningsskyldighet såsom tvistig under domaren, *dels* utdrag af här:r:ns dombok för vårtinget 1874, utvisande att Nilsdotter i stämning af den 22 Januari 1874 (eller dagen efter skiljobrefvets utfärdande) yrkat, att af Larsson, enligt oftaberörda afhandling, utbekomma dåmera förfallna 200 rdr, samt att här:r:n genom utslag den 8 Juni 1874 förklarat, att, som åberopade öfverenskommelsen afslutats under parternes äktenskap och sålunda saknade förbindande kraft, blefve käromålet ogilladt.

Larsson bestred allt afseende å genkäromålet under förklarande, att, som Nilsdotter sökt tillämpning af omstända afhandling så väl vid här:r:n som hos K. bef:de, måste hon anses hafva godkänt den i afhandlingen parterne emellan träffade öfverenskommelse.

Nilsdotter, som förmenade att Larsson låte dombrott komma sig till last, då han sökte få den genom här:r:ns

ofvanåberopade laga kraftvunna utslag ogillade afhandlingen upprifven, bestred, på grund häraf, allt afseende å Larssons stämmingspåstående och yrkade bifall till genkärörmålet, under uppgift, att Larsson alltsedan 1870 omhänderhaft det gemensamma boet och vägrat att uppgifva detsamma till laga uppteckning.

Här.r:n yttrade i utslag den 30 November 1874: att, emedan, med afseende å frågan om lagliga beståndet af åberopade afhandlingen den 8 September 1870, förekomme, att densamma blifvit upprättad under den tid Larsson och Nilsdotter voro genom äktenskap förenade, samt afhandlingen, ogiltig vid upprättandet, icke kunde hafva erhållit giltighet derigenom, att Nilsdotter, efter det äktenskapet emellan henne och Larsson blifvit upplöst, såväl vid här.r:n som hos K. befäde i länet sökt att af Larsson utbekomma henne i afhandlingen tillförsäkrade penningebelopp, blefve, med bifall till Nilsdotters påstående derutinnan, samma afhandling till all kraft och verkan upphäfd; vid hvilket förhållande yrkandet om åläggande för Nilsdotter och John Nilsson att till Larsson öfverlemna åtkomsthandlingar samt taxerings- och gravationsbevis rörande hemmanet $\frac{5}{48}$ mtl n:o 1 Skogen, hvilket förmenades hafva genom afhandlingen blifvit till Larsson öfverlätet, af här.r:n ogillades; samt att, enär Larssons och Nilsdotters äktenskap blifvit genom lagligt skiljobref upplöst, Larsson, hvilken, enligt hvad ostridigt vore, qvarsutte i makarnes bo, förpligtades, vid vite af 50 kronor, att inom 1 månad efter här.r:ns utslags dag låta i vederbörlig ordning upprätta uppteckning å boets samtliga tillgångar och skulder, hvarjemte här.r:n, med stöd af 9 kap. 5 § Ärfdabalken, funne skäligt sätta boets tillhörigheter i qvarstad.

Larsson vädjade till hof:r:n öfver Skåne och Blekinge.

I dom den 24 Mars 1876 utlät sig *hof:r:n*: att, enär, hvad först anginge frågan om giltigheten af åberopade afhandlingen den 8 September 1870, samma afhandling tillkommit under det Larsson och Nilsdotter ännu voro i äktenskap förenade, samt bemålde parter icke, så vidt visadt vore, efter äktenskapets upplösning, å någon tid varit ense om det

aftal, afhandlingen innefattade, utan fast hellre Larsson, uti en efter äktenskapsskilnaden anhängig rättegång angående Nilsdotters på berörda afhandling grundade anspråk att af Larsson utbekomma visst penningbelopp, vunnit befrielse från samma anspråk af skäl att åberopade aftalet, såsom afslutadt under makarnes äktenskap, saknade bindande kraft, fastställdes det slut, här:ns utslag i denna del innehölle; samt att, beträffande Larssons i öfrigt fullföljda talan, hof:rn funne skäl ej hafva förekommit, ledande till ändring i här:ns utslag, i följd hvaraf det ålåg Larsson, vid den af här:rn stadgade påföljd, att inom en månad från hof:ns doms dag låta i vederbörlig ordning upprätta uppteckning å boets samtliga tillgångar och skulder.

Larsson sökte ändring hos Kongl. Maj:t under åberopande af handlingar, deraf framginge, att Nilsdotter i ansökan af den 11 April 1874 hos K. bef:de sökt att, på grund af oftaberörde, parterne emellan upprättade afhandling, hos löftesmännen utbekomma 750 rdr, förfallna till betalning den 21 Januari 1874; att löftesmännen, till befrielse från krafvet, invändt, att afhandlingen upprättats under äktenskapet och sålunda vore i allo ogiltig; och att Nilsdotter, under erinran, att hon dåmera vore från sin man i äktenskapet skild, yrkat att löftesmännen, utan afseende å invändningen, måtte förpligtas utgifva utsökta beloppet med ränta. Larsson uppgaf, att K. bef:de förklarat krafvet, såsom tvistigt, icke kunna handräckningsvis bifallas.

N. Rev. (rev.-sekr. *Lagergren* och *Åbergsson*, den förstnämnde föredragande, samt konst. rev.-sekr. *Skarin*) hemställde att hof:ns dom måtte gillas.

Saken föredrogs den 7 November 1876 inför H. D. (i närvaro af just.råden friherre *Leuhusen*, *Carleson*, *Olivecrona*, *Huss*, *von Segebaden* och *Hernmarck*), dervid N. Rev:s hemställan bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 29 November 1876.

66.

Om underhållande af Kårböle-vägen i Gefleborgs län. Färila sockens rättsgång mot kronan om försättande i fullgodt skick af en del af samma väg, Innan socknemännens underhållsskyldighet inträdde. Domstols behörighet att denna fråga upptaga.

Genom K. befades i Gefleborgs län den 26 Juni 1839 meddelade utslag, som af Kammarkollegium den 26 Maj 1841 fastställdes, hade förordnats om indelning af den på statens bekostnad anlagda nya Kårböle-vägen inom förenämnda län till underhåll på samtliga väghållningsskyldige i Ljusdals tingslag; men genom K. Br. den 6 Oktober 1845 undanröjdes dessa utslag och ärendet visades åter till K. bef. de, hvars åtgärd tills vidare och intill dess annorlunda af Kongl. Maj:t förordnades, skulle inskränkas dertill att först afgöra hvad andel i underhållet af den nya vägen borde tillkomma innehafvarne af de i närheten deraf belägna hemmanen emot det att deras skyldighet att underhålla skiften å de äldre vägarne blefve på öfrige väghållningsskyldige, enligt sockenfullmäktiges inför här:r:n gjorda åtagande, öfverflyttad, samt att sedan, i den mån andra nyhemman blefve till väghållning inom tingslaget indelade, i behörig ordning besluta om och hvilka lotter af nya vägen borde indelas till underhållande antingen af dessa hemmansinnehafvare eller — der det funnes lämpligt — af andra väghållningsskyldige, emot det att deras lotter på andra vägar i stället på nyhemmanen indelades.

Uti särskildt K. Br. af sistnämnde dag, den 6 Oktober 1845, förklarades, att Kongl. Maj:t beslutat att, i anseende till ifrågavarande vägs betydliga aflägsenhet från bygdelagen och svårighet att besörja dess behöriga underhållande, hvilken skyldighet ej kunnat enskilde åläggas, vägen endast behöfde underhållas på det sätt, att vägbanan hölles öppen och farbar medelst dikenas upprepning, broarnes underhål-

lande och fyllning å kavelbroar, i hjulspår och utskärningar, samt att för år 1845 och sedermera tills vidare årligen, intill dess, i följd af ökade bosättningar och lifligare rörelse å de orter, der vägen blifvit anlagd, annorlunda kunde blifva förordnad, skulle af allmänna medel åt Ljusdals tingslag utgå för underhållet af den — efter afdrag af väglotterne för nyhemmanen — till 4 mil 13,210 alnar beräknade vägsträckan 515 rdr 30 sk. bko och ett särskildt anslag för en gång för broars istandsättande till belopp af 700 rdr bko; samt att, derest Färila socknemän gemensamt icke skulle vilja, emot erhållande af i nåder beviljade medlen, åtaga sig vägens underhållande på föreskrifvet sätt, K. bef. de borde föranstalta, det sådant blefve genom entreprenad eller på annat lämpligt sätt besörjdt.

I anledning här af blef öfverenskommelse om vägens underhållande mot ersättning af de nämnda medlen ingången med *Loos* socknemän samt *Kårböle* och *Kårböle-skogs* byamän samt af K. bef. de faststald för 20 år eller till 1870 års utgång.

Då sedermera ny öfverenskommelse ej kunde träffas och ej heller antagligt anbud vid hållen entreprenadauktion gjordes, lät K. bef. de i frågan höra *Ljusdals* tingslags väghållningsskyldige å 1871 års hösteting; och, sedan fråga tillika förekommit om ny reglering af vinterväghållningen i hela tingslaget, hvarvid *Färila* socknemän jemte andre bestredo att i vägens underhåll deltaga, yttrade i afgifvet utlåtande här. r. n: att, då såväl inom *Ljusdals* tingslag som, efter hvad här. r. n vore kunnigt, äfven i provinsen i öfrigt, i allmänhet hvarje socken sjelf vidkändes underhållet af de för socknen behöflige vägar inom dess område, och ifrågasvarande väg, hvilken utan jordegares betungande blifvit för allmänna medel bruten, ostridigt vore af allra största vikt isynnerhet för den trakt, den genomlöpte, men vägen deremot icke hade enahanda betydelse för *Ljusdals* tingslag i öfrigt; alltså och med stöd af föreskrifterna i 25 kap. Byggningsbalken funne här. r. n sig böra föreslå, att samma väg dädanefter öfvertoges af *Loos's* till vägunderhåll pligtige

socknemän till så stor del, som den genomlöpte deras område, och af väghållningsskyldige inom *Färila* socken till återstående delen, att för framtiden, och intill dess en stigande rörelse härutinnan påkallade förändring, underhållas på samma sätt som hittills varit vanligt; men, som de väghållningsskyldige i Loos och *Färila* härigenom — i anseende till vägens längd jemförd med den ännu ringa odlingen i dess närhet — blefve mera betungade än öfriga väghållningsdistrikt i tingslaget, föresloge här:r:n tillika, att till dem framgent och så länge sådant kunde anses af behovet påkalladt måtte utgå »nu» bestämda statsanslag till den fördelning å hvardera vägsträckan, som förr egt rum; och borde, vid det förhållande, att Ljusdals tingslag i afseende å vinterväghållningen utgjorde ett distrikt, de å ifrågavarande vägsträcka underhållsskyldige jemväl i tingslagets ploglagsindelning dädanefter intagas, dock med rättighet att tills vidare få åtnjuta de för vägens underhåll vintertiden dittills utgående belopp.

Genom K. bef:des utslag den 22 Januari 1872 gillades och fastställdes här:r:ns förslag i afseende å skyldigheten för Loos' och *Färilas* till vägunderhåll pligtige socknemän att, för framtiden och intill dess en stigande rörelse deri påkallade förändring, underhålla den inom dessa socknar framlöpande del af nya Kårböle-vägen så väl vinter- som sommartiden i enlighet med de, på sätt ofvan är nämnt, af Kongl. Maj:t meddelade föreskrifter; hvarjemte bestämdes att, så länge det, enligt K. Br. den 6 Oktober 1845 till vägens underhållande anslagna årliga belopp af 773 rdr 44 öre rmt af allmänna medel utginge, bemålde väghållningsskyldige egde att, såsom ersättning för vägunderhållet, komma i åtnjutande af den årliga godtgörelse i förhållande till vägens längd inom hvardera socknen, som den 20 December 1850 för sedermera tilländalupen tid blifvit af K. bef:de fastställd för så väl vinter- som sommarhållet, med vilkor, att de väghållningsskyldige inom berörde socknar gemensamt, hvar för sin socken, ansvarade för vägens behöriga underhållande, derå det ålåg vederbörande länsman att hafva tillsyn.

Kammarkollegiet, der Färila socknemän besvärade sig under yrkande, att antingen Ljusdals socknemän måtte deltaga i vägunderhållet eller målet återförvisas för ny undersökning, fann, i utslag den 12 December 1872, skäl ej vara anfördt, som kunde verka ändring i K. bef. des öfverklagade utslag; och, enligt Kongl. Maj:ts resolution den 21 November 1873, uppå samma klagandes besvär, fann Kongl. Maj:t skäl icke hafva förekommit att göra ändring i Kammarkollegiets utslag.

Till 1875 års vårting med Ljusdals tingslags här.rätt uttogo Färila sockens väghållningsskyldige stämning å Kongl. Maj:t och kronan under yrkande, att, som underhållsskyldigheten för dem, enligt Kongl. Maj:ts resolution den 21 November 1873, antagligen ej kunde utsträckas längre än till framgent underhåll af förut bruten och i laggildt stånd varande väg; men ifrågavarande vägsträcka inom Färila befunnas i så dåligt skick, att, enligt sakkunnige mäns utlåtande, kostnaden för dess försättande i lagenligt skick uppginge till 11,534 kronor 54 öre, samt genom vägens öfvertagande i nuvarande skick socknemännen skulle få sig pålagd en förpligtelse, som till stor del innefattade brytning och rödjande af väg, hvartill de ingalunda ansåge sig förbundne, Kongl. Maj:t och kronan, som först brutit och »hittills underhållit» vägen, måtte förklaras skyldig att genast och innan sommarväghållningen derå på socknemännen öfverflyttades, i fullgodt dugligt skick låta försätta och till dem afsyna den ifrågavarande delen af Kårböle-vägen.

Till stöd för käromålet företeddes:

1:o) besigtningssinstrument, afgifvet af kommissionslandtmätaren J. A. Hartman och byggmästaren J. Eriksson i Wallsta; och inhemtades deraf, att besigtningmännen, som den 21 Maj 1874 synat den del af landsvägen emellan Kårböle by och Loos socken, som Färila socknemän ålagts underhålla, dervid utrönt, att vägen, som antagligen blifvit bygd 18 fot bred, vexlade emellan 18 och 20 fots bredd och somligstades derutöfver; att densamma synbarligen vore illa, delvis ej

alls, underhållen; att landsvägen nästan öfverallt saknade tillstymmelse till »höjnad» på midten och flerstädes vore högre utefter kanterne, till följd hvaraf vattnet nedflöte i körbanan och flödade öfver vägen; att vägkanterne icke vore stensatta, utan bevuxna med mossar, ljung och buskar; att å flera ställen i dikena, som nästan öfverallt voro igenvuxna och fyllda med mossar och dy, låge stora stenar; att de flesta broar voro förfallna och nödvändigt måste ombyggas, hvilket jemväl vore fallet med trummorna; samt att vägen öfver några myrar låge så lågt, att den höst och vår öfversvämmades, hvadan flere fots höjning der erfordrades;

2:o) kostnadsförslag, upptagande för iståndsättande af vägsträckan, till likhet med andra landsvägar inom Westra Helsingland, tillsamman 11,534 rdr 54 öre.

Besigtningmännen jemte åtskilliga andra personer åberopades af käranderne såsom vittnen i målet och bekräftade innehållet af förenämnde besigtningssinstrument.

Kronofogden T. N. I. Lidén, som af K. befide förordnats att föra Kongl. Maj:ts och kronans talan, genmälde, att ifrågasvarande väg väl blifvit år 1812 på allmän bekostnad anlagd, men att underhållet dock ej enbart ålegat Kongl. Maj:ts och kronan; att af föreskrifterna i K. Br. den 6 Oktober 1845 tydligen framginge, att *redan då* vissa delar af vägen skulle utan statsbidrag underhållas, ehuru vissa årliga belopp beviljats såsom understöd; att i berörde K. Br. tillika föreskrifvits huru vägen skulle underhållas; att vid sammanträde den 3 Juli 1850 Loos och Kårböle kapellbygd åtagit sig att, i stället för underhållsskyldighet af allmänna landsvägen, genom plogning uppehålla nya Kårböle-vägen och underhålla de större broarne; att med den nya vägen underhållsskyldigheten af den gamla genom Färila och Loos upphört; samt att, då staten aldrig förbundit sig att iståndsätta vägen, stämningen vore till alla delar obefogad.

I utslag den 30 Juli 1875 yttrade *här:r:n*: att som den förutsättning, hvarunder käromålet syntes hafva tillkommit, att ifrågasvarande väg skulle hållas i samma skick, som andra allmänna vägar, ej vore med verkliga förhållandet öfverens-

stämmande, enär, såsom ock af den företedda K. Res. den 21 November 1873 framginge, de genom K. Br. den 6 Oktober 1845 rörande vägens underhåll gifna föreskrifter, att vägen endast behöfde underhållas på det sätt, att vägbanan hölles öppen och farbar medelst dikenas upprepande, broarnes underhållande samt fyllning å kavelbroar, i hjulspår och utskärningar, vore gällande; alltså blefve käromålet af här:n ogilladt.

Färila socknemän fullföljde saken till Svea hofrätt och anförde, att föreskrifterne angående vägens underhåll just förutsatte Kongl. Maj:ts och kronans skyldighet att först sätta vägen i lagenligt skick, innan socknemännens underhållsskyldighet inträdde, samt att, då Kongl. Maj:t och kronan, till följd af sine tjenstemäns försumlighet, låtit vägen förfalla, måste Kongl. Maj:t och kronan jemväl låta istånd-sätta och till socknemännen afsyna densamma.

Hof:r:n utlät sig i dom den 30 December 1875: att, ehuru Färila sockens väghållningsskyldige genom deras i saken förebragta bevisning kunde anses hafva ådagalagt, att den ifrågavarande vägen befunne sig i sådant tillstånd, att densammas underhåll efter de särskilda grunder, som blifvit bestämda genom K. Br. den 6 Oktober 1845 och den 21 November 1873, skulle, derest åt underhållet gåfves den omfattning, som vore nödvändig för vägens försättande i ett med afseende å ortens förhållanden och behof tillfredsställande skick, äfven med beräkning af ofvan omförmälda statsbidrag, för de väghållningsskyldige medföra större kostnader, än som för laggild vägs underhållande i allmänhet erfordrades; likväl och som berörde förhållande icke i och för sig lagligen föranledde bifall till käromålet, samt Kongl. Maj:t och kronan genom de öfverenskommelser, hvilka å Dess vägnar blifvit angående underhållet af ifrågavarande väg med de väghållningsskyldige träffade, och de i sådant afseende meddelade bestämmelser icke, så vidt visadt vore, iklädt sig några förbindelser i afseende å vägens försättande i laggildt eller eljest farbart skick, hvilka genom stämning kunde göras

emot Kongl. Maj:t och kronan gällande; ty funne hof:r:n icke skäl göra ändring i det slut, hvartill här:r:n i saken kommit.

Om denna dom förenade sig hofrättsrådet *O. H. Forssell*, assessoren friherre *O. W. Staël von Holstein* och v. härshöfdingen *C. Wählin*, hvaremot referenten, notarien *J. L. Cöster* yttrade: »Enär kärandernes påstående om skyldighet för Kongl. Maj:t och kronan att försätta ifrågavarande väg i laggildt skick saknar stöd af lag, finner jag för min del icke skäl göra ändring i det slut, hvartill här:r:n i saken kommit».

Färila socknemän sökte ändring hos Kongl. Maj:t och anförde: att, då vägen blifvit ofarbar genom Kongl. Maj:ts och kronans tjenstemäns försummelse att tillse vägens årliga lagning, vore det, enligt deras förmenande, obilligt och orättvist att pålägga socknemännen de stora kostnader, som vore med vägens istandsättande förenade samt att, enligt tydligt stadgande i 1845 års K. Br., socknemännen tillkommit allenast att underhålla färdig väg medelst upprepning af diken, hvilka följaktligen förut måste vara grädda, lagning af broar, m. m.; och yrkades, på grund häraf, bifall till käromålet.

N. Rev. (rev.-sekr. *Poignant* och *Lagergren* samt konst. rev.-sekr. *Norberg*, den sistnämnde föredragande) hemställde, att hof:r:ns dom måtte gillas.

Saken föredrogs den 7 November 1876 inför *H. D.*

Just.råden *Rabe* och *von Segebaden* yttrade: att enär, med tillämning af stadganderne i 25 kap. B. B., K. Br. den 17 April 1828 samt instruktionerne för landshöfdingarne i rikets län och Kammarkollegium, det icke tillhört domstol att till pröfning upptaga den af sökanderne väckta fråga om kronans skyldighet att i fullgodt lagligt skick försätta den del af ifrågavarande väg, som sökanderne fått sig ålagdt underhålla, ansåge just.råden domstolarnes beslut böra undanrödjas.

Just.rådet *Svedelius*, med hvilken just.rådet *Södergren* sig förenade, utlät sig, att enär sökandernes till här:r:n instämnda och nu i underdånighet fullföljda talan innebure, att genom domstols beslut skulle stadgas, att Kongl. Maj:ts me-

delst resolution den 21 November 1873 gifna förpligtande för Färila sockens väghållningsskyldige till underhåll af nya Kårböle-vägen icke vore till efterrättelse förbindande innan Kongl. Maj:t och kronan låtit försätta och till sökanderne afsyna vägen i fullgodt lagligt skick; och följaktligen domstol måste tillse och bestämma, om densamma kunde och borde det yrkade stadgandet meddela, ansåge just.rådet, att domstolarnes nu öfverklagade beslut borde komma under pröfning.

Just.rådet *Almqvist*, med hvilken just.rådet friherre *Leuhusen* instämde, yttrade: »Enär, efter min uppfattning, här icke är att afgöra om den så kallade Kårböle-vägen är att anse såsom allmän eller enskild väg, ej heller om vägens indelning till underhåll, uti hvilka omständigheter, derom pröfningsrätten tillkommer de administrativa myndigheterna, beslut blifvit i sådan ordning meddelade, utan saken gäller huruvida hemmansegare, som fått sig tilldelad allmän väg till underhållande, hafva lagligt anspråk på att vid denna skydighets öfvertagande få emottaga vägen i behörigt skick, finner jag, för min del, domstolarne hafva varit behörige att saken upptaga och pröfva».

Vid pröfning af det underdåniga ändringssökandet för-
enade sig *H. D:s* fleste ledamöter (just.råden *Södergren*, *Rabe*,
von Segebaden och *Svedelius*) derom, att, enär sökandernes
till här.r:n instämde och nu i underdånighet fullföljda talan
innebure, att genom domstols beslut skulle stadgas, att Kongl.
Maj:ts medelst resolution den 21 November 1873 gifna för-
pligtande för Färila sockens väghållningsskyldige till under-
håll af nya Kårböle-vägen icke vore till efterrättelse för-
bindande, innan Kongl. Maj:t och kronan låtit försätta och
till sökanderne afsyna vägen i fullgodt lagligt skick; men
domstol lagligen icke tillkomme att sådant förordnande med-
dela, eller att ingå i något bestämmande af villkor för full-
görande af hvad i detta förvaltningsärende sökanderne fått
sig af Kongl. Maj:t ålagdt, kunde sökandernes klagan öfver
hof:rns dom icke föranleda ändring i det slut, hvaruti dom-

- stolarne stannat, i hvad det innefattade förklarande, att den af klaganderne yrkade åtgärd icke kunde af domstolarne vidtagas.

Just.råden friherre *Leuhusen* och *Almqvist* voro ense i den mening att, emedan de hemmansegare, hvilka blifvit förpligtade att allmän väg till underhållande öfvertaga, vare sig att densamma, såsom nu vore förhållandet, blifvit på allmän bekostnad af nyo bruten och hittills varit på kronans föranstaltande af enskilde personer, enligt med kronan träffade öfverenskommelser, vidmakthållen, eller vägen vore af gammalt upptagen och förut af andra väghållningsskyldige underhållits, efter just.rådens omdöme, måste anses, då annorlunda ej blifvit i sammanhang med underhållsskyldighetens bestämmande eller eljest i vederbörlig ordning förklaradt, hafva laglig rätt att få emottaga den å dem till underhåll indelade vägen i sådant behörigt stånd, hvari den sedermera skulle hållas; ty och då Färila socknemän, som styrkt att ifrågavarande väg befunnits i förfallet skick, genom den i saken åberopade K. Res. den 21 November 1873 icke blifvit ålagdt att vägen rödja eller från dess förfall iståndsätta, utan blott att densamma på föreskrifvet sätt underhålla, pröfvade just.råden rättvist att, med ändring af domstolarnes beslut, sålunda bifalla socknemännens talan, att de förklarades berättigade att få genom kronans försorg vägen iståndsatt och till de vägunderhållsskyldige öfverlemnad i det skick, densamma, enligt gifna föreskrifter, borde af dem framgent underhållas.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 4 December 1876.

67.

Hustrus yrkande om äktenakapskilnad på den grund att mannen år 1862 öfvergifvit och förlupit henne, samt någon kunskap om hans vistelseort efter år 1867 loka kunnat vinnas. Giftermålsbalkens 13 kap. 4 §.

Uti en till Stockholms rådstufvurätt ingifven skrift anhöll hustru Augusta Charlotta Drefvelin, att som hennes man, urmakaregesällen Johan Wilhelm Drefvelin, sommaren 1862 af hat och ovilja förlupit henne, samt, i afsigt att icke vidare återkomma och äktenskapet fortsätta, farit utrikes till för henne obekant ort, utan att sedermera låta sig afhöra, rådst.r:n måtte utfärda offentlig stämning och efterlysning å mannen Drefvelin med föreläggande för honom, att inom natt och år infinna sig hos henne och äktenskapet fortsätta, vid äfventyr, att hustrun eljest blefve från mannen i äktenskapet skild och han förklarad förlustig sin lott i boet.

Af ett i målet föredt, af pastorsembetet i Hedvig Eleonora församling utfärdadt prestbetyg inhemtades, att makarne, som blifvit den 13 September 1860 med hvarandra sammanvigde, i äktenskapet egde ett barn, samt att mannen den 2 November 1863 erhållit särskildt flyttningsbevis till Motala.

Å kärandesidan anfördes, att oenighet makarne emellan alltifrån äktenskapets ingående varit rådande, samt att mannen vid sitt afvikande från hemmet sommaren 1862 yttrat afsigt att icke vidare återkomma och äktenskapet fortsätta.

I målet afhöordes 2 vittnen, hvilka intygade,

det ena vittnet: att mannen våren 1860 blifvit hos vittnet i arbete anställd, men, till följd af oordentligt lefnadssätt, sommaren 1862 från platsen skiljts; att, till följd af mannens slöseri och oordentlighet, oenighet alltifrån äktenskapets början varit makarne emellan rådande; att vittnet hört omtalas, att mannen, som år 1865 skulle varit anställd i

Upsala såsom urmakeriarbetare, under loppet af år 1867 arbetat för egen räkning i Tierps socken, samt följande år för nöjes skull besökt Södra Sverige äfvensom Köpenhamn; att vittnet, som icke hade sig bekant huruvida han för närvarande vistades inom landet, vid åtskilliga tillfällen sammanträffat med hustrun, dervid hon uppgifvit, att mannen efter sitt afvikande icke besökt henne eller på ringaste sätt till familjens underhåll bidragit;

det andra vittnet: att mannen varit supig och oordentlig; att vittnet, genom samtal med hustrun, inhemtat, att mannen år 1861 eller 1862 förlupit henne; att vittnet vid flere tillfällen hört makarnes dotter omtala, att fadren icke låtit i hemmet sig afhöra; samt att vittnet, som icke kände mannens nuvarande vistelseort, hört berättas, att han skulle företagit en resa upp åt landet.

I utslag den 4 Juli 1876 yttrade *rådst.r:n*, att, ehuru af i målet hörde vittnens berättelser framgått, att mannen Drefvelin år 1862 öfvergifvit och förlupit sin hustru; likväl och enär omständigheter, *utvisande att han farit utrikes i uppsåt att ej mera blifva och bo hos henne*, icke förekommit, funne rådst.r:n ifrågavarande ansökning icke kuana bifallas.

Svea hofrätt, der hustru Drefvelin sig besvärade, fann, enligt utslag den 7 Augusti 1876, skäl ej vara anfördt, som till ändring i rådst.r:ns utslag kunde föranleda.

Hustru Drefvelin sökte ändring hos Kongl. Maj:t, anmärkande, att, på grund af den förebragta bevisningen och med en rätt tolkning af 13 kap. 4 § G. B., hennes ansökan bort bifallas, samt yrkade, af sådan anledning, målets återförvisning.

Målet föredrogs den 8 November 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden, friherre *Leuhusen*, *Carleson*, *Olivecrona*, *Huss*, *von Segeboden* och *Hernmarck*); och emedan af handlingarne i målet framginge såsom otvifvelaktigt, att urmakaregesällen Drefvelin, efter att hafva den 30 September 1860 blifvit med klaganden sammanvigd, öfvergifvit sin hustru utan att någon kunskap om hans vistelseort efter år 1867 kunnat

erhållas, samt den omständighet, att tillförlitlig utredning saknades derom, att Drefvelin farit utrikes i uppsåt att ej mera blifva och bo hos hustrun, icke utgjort laga hinder för bifall till den sistnämndas nu ifrågavarande ansökning; ty blef, med upphäfvande och undanrödjande af domstolarnes öfverklagade beslut, målet af H. D. visadt åter till rådst.r:n, som hade att detsamma, uppå anmälan, ånyo företaga och dermed vidare lagligen förfara.

Just.rådet *Carleson*, som instämde med H. D:s öfrige ledamöter, tillade till utvecklande af sin mening: »Då G. B:s 13 kap. 4 och 6 §§ berättiga hustru att söka äktenskapskilnad icke allenast när mannen af ondska och motvilja öfvergifver henne och i uppsåt att ej mera blifva och bo med henne far utrikes, utan ock när han, efter att hafva i lofligt ärende rest utom riket, underlåter att återkomma inom 6 år och upplysning om hans vistelseort saknas, synes grunden för berörda lagstadganden vara den, att enär, såsom i nyssnämnda händelser, den ena maken skiljt sig från den andra på sådant sätt, att makarnes återförening blifvit osannolik, på samma gång den afvikne eller bortreste maken lagt hinder i vägen för den andra att söka befrämja äktenskapets fortsättning och genom rikets lag göra sin rätt derutinnan gällande, så kan icke med fog den öfvergifna maken förvägras att söka befrielse från den fortfarande rättsverkan af en ömsesidig förbindelse, hvars fullgörande den andra maken måste anses hafva sig undandragit. Men när den ene maken öfvergifvit den andre, utan att lemna någon kunskap om hvarthän han sig begifvit, och den aflidnes vistelseort sedermera under loppet af mer än 6 år förblifvit okänd, har hvarken osannolikheten af makarnes återförening, ej heller det genom den afvikne åstadkomna hindret för den öfvergifne maken att söka befrämja äktenskapets fortsättning och att med lagens hjälp göra sin rätt derutinnan gällande, blifvit i ringaste mån mindre, utan fasthellre gemenligen större än i någondera af de i ofvanberörde lagstadganden anförda händelserna, och den öfvergifnas rätt att söka befrielse från det utan hennes förvällande afbrutna äktenskapets fortsatta

rättsverkan kan fördenskull hvarken vara i förra händelsen mindre, än i de senare, ej heller anses vara henne betagen därför, att den ej blifvit i lagen uttryckligen omförd; och då den öfvergifna makans rätt att söka äktenskapsskildnad sålunda finnes vara lagligen grundad, måste den ock kunna utsökas i enlighet med de af lagen för sådant ändamål stadgade former. En deremot stridande uppfattning af ofvan anförda stadganden — om än närmare öfverensstämmande med deras bokstafliga lydelse, — leder dertill att å den make, som af illvilja öfvergäfvde den andra, berodde att allenast genom förhemligande af sin väg vid afvikandet betaga den öfvergifna makan möjligheten att någonsin blifva rättsligen frigjord från ett äktenskapsband, som blifvit faktiskt upplöst utan sannolikhet att kunna åter sammanfogas, — någonting, som svårligen låter förena sig med berörde stadgandens syftemål och uppenbarligen strider emot andan af sjelfva lagstiftningen om äktenskapsskildnadsmål».

68.

Fartygs sammanstötning (ångfartyget »Wester-Norriand» samt slupen »Henning»). — Genom dom hade Kongl. Maj:t förklaradt att en i anledning deraf mot befälhafvaren å »Wester-Norriand» af »Hennings» skeppare instämd ersättningstalan icke kunde bifallas. Det oaktadt yrkar i uttågen stämning Wätö sjöförsäkringsbolag, att nämnda ångfartygsbefälhafvare måtte åläggas ersätta det belopp bolaget måst till skepparen å slupen »Henning» utbetala.

Den 2 Augusti 1869, kl. emellan 6 och 7 f. m., sammanstötte i Öregrunds skärgård ångfartyget »Wester-Norriand», förddt af kaptenen C. A. Pettersson, samt slupen »Henning», fördd af skepparen P. Pettersson i Håkenäs, med den påföljd, att »Henning» med innehafvande last nästan ögonblickligen sjönk.

Med anledning häraf uttogs af skepparen Pettersson och försäkringsaktiebolaget Gauthiod, der »Hennings» last var assurerad, stämning å ångfartygsbefälhafvaren Pettersson till Stockholms rådst.rätt med yrkande, att, som sistbemälde Pettersson genom felaktig manöver vållat sjöolyckan, honom måtte varda ålagdt att med person och fartyg ansvara för den förorsakade skadan. Genom dom den 10 Mars 1870 förklarade rådst.r:n ångfartygsbefälhafvaren Pettersson hafva genom felaktig manövrering varit till ombordläggningen vållande och dömde förty honom och fartygets rederi, det senare dock endast med värdet af fartyget, att i skadestånd utgifva till skepparen Pettersson för slupen, m. m. 10,575 rdr 70 öre med ränta äfvensom till bolaget Gauthiod lastens värde. Svea hofrätt, der så väl ångfartygsbefälhafvaren Pettersson som skepparen Pettersson sökte ändring, den förstnämnde under särskildt framhållande af den omständigheten, att han vid olyckstillfället icke fört befälet och sålunda icke, enligt 49 § sjölagen, vore pliktig svara för annan skada än den, han sjelf vållat, faststälde den 22 December 1870 rådst.r:ns dom. Ångfartygsbefälhafvaren Pettersson sökte ändring hos Kongl. Maj:t, som i dom den 22 Maj 1871, uppå anförde skäl, förklarade, att, enär, emot ångfartygsbefälhafvaren Petterssons bestridande, det icke kunde anses lagligen ådagalagdt, att de för ångfartygets manövrering vidtagna åtgärder varit stridande emot stadgandet i 15 § af K. F. den 28 April 1863 att ångfartyg skulle styra undan för seglande fartyg eller så manövrera, att detta ej hindrades att fortsätta sin kurs; alltså och då anledning ej vore för handen att, sedan fara för ombordläggning yppats, någon af de i öfrigt för sådant fall i 16 § af nämnde K. F. anbefallda åtgärder blifvit åsidosatt, kunde den af skepparen Pettersson och Gauthiod i saken instämnda talan icke bifallas.

Sjöförsäkringsbolaget *Wätö*, der slupen »Henning» var försäkrad, sökte härpå hos Kongl. Maj:t det förklarande, att hvad uti berörda tvist blifvit dömdt icke måtte utgöra hin-

der för bolaget, som den 21 Februari 1870 fått till skepparen Pettersson utbetala försäkringssumman, 5,000 rdr, att emot ångfartygsbefälhafvaren Pettersson eller ångfartygets rederi, eller hvem eljest det vara kunde, föra talan om återgäldande af försäkringsbeloppet eller uti andra i sammanhang dermed stående frågor; men Kongl. Maj:t förklarade i utslag den 24 Februari 1874 ansökningsen innefatta ett ämne, som ej tillhörde Kongl. Maj:ts omedelbara upptagande.

Till den 8 April 1875 uttog direktionen för *Wätö* bolag stämning å ångfartygsbefälhafvaren Pettersson under påstående, att, enär bolaget måst till skepparen Pettersson, som för slupen »Henning» varit delegare i bolaget, utgifva försäkringssumman 5,000 rdr, och slupens förolyckande måste anses varit en följd af felaktig manövrering från ångfartyget *Wester-Norrlands* sida och underlåtenhet att vidtaga sådana försigtighetsmått, som för undvikande af ombordläggning vore föreskrifna, ångfartygsbefälhafvaren Pettersson måtte förpligtas att till bolaget återgälda den utgifna försäkringssumman jemte 6 % ränta derå från den 21 Februari 1870 till skedande likvid.

Kärandebolagets ombud, som företedde qvitto af skepparen Pettersson å den bekomna assuranssumman, anförde, att i förevarande sak fråga allenast vore om ångfartygsbefälhafvaren Petterssons förpligtande att personligen af egna tillgångar gälda ifrågavarande skada.

Ångfartygsbefälhafvaren Pettersson bestred allt afseende å käromålet och invände, att, enär Kongl. Maj:t genom ofvan anmärkta dom den 22 Maj 1871 befriat honom, såsom icke till fartygssammanstötningen vållande, från skyldighet att utgifva skadestånd, och *Wätö* bolag icke vore att betrakta annorledes än såsom skepparen Petterssons rättsinnehafvare, hvadan bolaget ej heller egde bättre rätt än denne, kunde förevarande mål icke af rådst.r:n till pröfning upptagas.

Härtill genmälles, att fråga om *bolagets* rätt i *förevarande afseende icke varit föremål för domstols pröfning*,

då bolaget ju icke varit part i förra målet; att bolaget icke borde lida någon minskning i sin rätt af det sätt, hvarpå skepparen Pettersson i nyssnämnde mål möjligen utfört sin talan; att Kongl. Maj:t i förra målet ingalunda förklarar, att ångfartygsbefälhafvaren Pettersson icke varit till sammanstötningen vållande, utan endast att bevisningen å den ena eller andra sidan ej varit öfvervägande; samt att bolaget sålunda icke vore betaget rättigheten att förebbringa bevisning derom, att ångfartygsbefälhafvaren Pettersson ensamt vållat den uppkomna skadan.

Rådst.r:n yttrade i beslut den 20 Maj 1875: att, enär Wätö bolag betalt ofvanberörda assurancesumma för slupen »Henning» och således vore berättigadt att af den, som kunde tillförbindas att hafva varit till skadan vållande, återbekomma försäkringssumman; samt uti förra rättegången Wätö bolag ej varit såsom part hört eller dess rätt i omförmälda hänseende blifvit bevakad, funne rådst.r:n förra rättegången ej utgöra hinder för pröfningen af förevarande talan.

Rådmannen *Seippel* var ifrån beslutet skiljaktig och gillade för sin del den gjorda invändningen.

Ångfartygsbefälhafvaren Pettersson ingick härefter i hufvudsakligt svaromål och bestred till alla delar bolagets talan, helst han i intet fall kunde anses varit till fartygs-sammanstötningen vållande, då han vid olyckstillfället icke fört befälet å fartyget utan gått till hvila.

Bolaget anmärkte, att underdomstolarne i förra målet ej fästat afseende å det redan då upplysta förhållande, att ångfartygsbefälhafvaren Pettersson vid olyckstillfället legat och sofvit.

Sedan de å ömse sidor afgifna edfästade sjöförklaringsgarne i målet företetts och vittnen afhörts, yttrade *rådst.r:n* i dom den 16 December 1875: att, som genom Kongl. Maj:ts, i en af skepparen P. Pettersson emot ångfartygsbefälhafvaren C. A. Pettersson anhängigjord rättegång om ersättning för den genom ifrågavarande ombordläggning uppkomna skada, den 22 Maj 1871 meddelade dom blifvit förklaradt, att, vid den emellan de å ömse sider hörda vittnen förekomna stridighet

i uppgifter, hvaraf den ena icke finge framför den andra tilläggas afgörande vitsord, och i saknad af annan bevisning, det icke, emot ångfartygsbefälhafvaren Petterssons bestridande, kunde anses lagligen ådagalagdt, att det för ångfartygets manövrerande vidtagna förfarande varit stridande mot stadgandet i 15 § af K. F. den 28 April 1863 att ångfartyg skulle styra undan för seglande fartyg eller så manövrera, att detta ej hindrades att fortsätta sin kurs; alltså och då Wätö försäkringsbolag ej förebragt någon ytterligare bevisning, föranledande dertill, att vid ombordläggningstillfället med afseende å ångfartygets manövrering sådant oriktigt och lagstridigt förfarande egt rum, att ombordläggningen derigenom skett, ogillades den af bolaget Wätö i saken förda talan.

Parterne klagade å ömse sidor hos hofr:n, ångfartygsbefälhafvaren Pettersson särskildt deröfver, att målet blifvit af rådst:r:n till pröfning upptaget.

Hofr:n fann i dom den 6 April 1876 ej skäl att göra ändring vare sig i rådst:r:ns under rättegången meddelade beslut eller slutliga dom i hufvudsaken.

Om denna dom förenade sig hofrättsrådet *Forssell*, assessoren *Boivie*, referent, och notarien *Cöster*.

Vice här.höfdingen *Carlson*, med hvilken assessoren, friherre *O. W. Staël von Holstein* sig förenade, yttrade: »Emedan den talan om ersättning, sjöförsäkringsbolaget fört i denna sak mot sjökaptenen Pettersson grundar sig derpå, att Pettersson såsom befälhafvare å ångfartyget *Wester-Norrland* varit genom ångfartygets felaktiga manövrering vållande till att slupen »*Henning*», förd af skepparen Pettersson, vid omförmälda tillfälle förolyckats; men denna fråga blifvit på talan af skepparen Pettersson af domstolarne pröfvad, hvarvid genom Kongl. Maj:ts dom den 22 Maj 1871 är förklaradt, att det icke kunde anses ådagalagdt, att de för ångfartygets manövrering vidtagna åtgärder varit stridande mot stadgandet i 15 § af K. F. den 28 April 1863 att ångfartyg skall styra undan för seglande fartyg eller så manövrera att detta ej hindrades att fortsätta sin kurs; alltså och då sjöförsäkringsbolaget såsom skepparen Petterssons rätts-

innehafvare icke kan ega annan eller bättre rätt än denne, finner jag för min del, med ändring af rådst.r:ns under rätttegången den 20 Maj 1875 meddelade beslut samt slutliga dom, sjöförsäkringsbolagets i saken instämnda talan icke kunna till pröfning upptagas».

Wätö bolag sökte ändring hos Kongl. Maj:t och anförde, att genom hofr:ns emot ångfartygsbefälhafvaren Pettersson laga kraftvunna beslut vore afgjort, att förevarande saks pröfning ej hindrades af föregående domslut i den emot honom förut anhängiggjorda rätttegång; att lagligt hinder alltså icke mötte att i denna sak pröfva den bevisning, som förekommit i förra målet; samt att genom denna bevisning och den vidare utredning, som bolaget åstadkommit, vore fullkomligt uppenbart, att skadan förorsakats genom felaktig manövrering från Wester-Norrlands sida.

I afgifven kontradeduktion anmärkte ångfartygsbefälhafvaren Pettersson att den omständigheten, att han icke hos Kongl. Maj:t öfverklagat hofr:ns dom, ej utgjorde hinder för Kongl. Maj:t att, på sätt nu uppå förut anförda skäl påyrkades, förklara ifrågavarande sak icke kunna komma under ompröfning.

N. Rev. (rev.-sekr. *Lagergren*, föredragande, och *Åbergsson* samt konst. rev.-sekr. *Skarin*) yttrade i afgifvet betänkande: »Enär i förevarande sak, der Wätö bolag rigtat sitt anspråk på ersättning för slupen »Hennings» förolyckande mot ångfartygsbefälhafvaren Pettersson personligen, ostridigt är att, på sätt denne i sin sjöförklaring uppgifvit, under tiden från kl. 2 på morgonen den 2 Augusti 1869 intilldess begge fartygen så närmåt sig hvarandra, att sammanstötning blef oundviklig, befålet å ångfartyget varit öfverlemnadt åt vakt-hafvande styrmannen, medan befälhafvaren i sin hytt njutit hvila, samt några sådane förhållanden, som ovilkorligen påkallat befälhafvarens personliga tillsyn vid ångfartygets förande under tiden, icke, så vidt visadt blifvit, varit för handen, så att befålets öfverlemnande till annan person må anses hafva skett obehörigen; alltså och då ångfartygsbefälhafvaren Pettersson följaktligen icke torde kunna göras an-

svarig för den felaktighet i afseende å ångfartygets manövrering, som Wätö bolag lagt till grund för sin i saken förda talan, hemställer N. Rev. i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla det slut, hvori hofv:n stannat».

Saken föredrogs 'den 1 November 1876 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren*, friherre *Leuhusen*, *Bolin*, *Rabe*, *Olivecrona*, von *Segebaden* och *Hernmarck*); och emedan sjöförsäkringsbolaget Wätö genom utbetalning till skepparen Pettersson af det penningebelopp, hvarför slupen »Henning» varit hos bolaget försäkrad, icke emot ångfartygsbefälhafvaren Pettersson förvärfvat sig annan eller bättre rätt uti ifrågavarande hänseende, än den skepparen Pettersson egt; samt, vid den tid utbetalningen skedde, frågan huruvida ångfartygsbefälhafvaren Pettersson, i denna sin egenskap, vore skyldig ersätta den skada, skepparen Pettersson lidit derigenom, att, i följd af förment felaktig manövrering å ångfartygets sida, slupen vid omstämda tillfälle förolyckats, blifvit af skepparen Pettersson vid domstol anhängiggjord; ty och som genom Kongl. Maj:ts den 22 Maj 1871 i nyssnämnda rättegång gifna dom ångfartygsbefälhafvaren Pettersson blifvit från yrkade ersättningsskyldigheten befriad, samt bolagets talan följaktligen, på sätt ångfartygsbefälhafvaren Pettersson invändt, icke bort af domstolarne upptagas till pröfning, fann *H. D.* det underdåniga ändringssökandet icke kunna bifallas. Kongl. Maj:ts dom utgafs den 29 November 1876.

69.

Flera förmyndares skyldighet, då de hafva barnagodset under samnad band, att svara ilka för förvaltningen. Ärfdabalkens 23 kap. 5 §.
Myndlings anspråk på tjensthjens lön.

Jfr. årgången 1876, sid. 718.

År 1841 dog åboen Nils Persson, efterlemnande såsom arfvingar sonen Nils samt döttrarne Bengta och Bertha, den

sistnämnda då 10 år gammal. Till förmyndare för döttrarne förordnade Ljunits häradsrätt den 18 Maj 1842 brodern Nils, qvarnegaren Hans Andersson och trädgårdsmästaren B. Lindqvist. Till 1873 års hösteting med nyssnämnda härad uttog Bertha Nilsdotter stämning å sine förbemälde 3 förmyndare under yrkande, att de måtte förpligtas att, en för alla och alla för en, till henne aflemna en med verifikationer försedd redovisningsräkning öfver de arfsmedel, de, i egenskap af hennes förmyndare, innehafte och förvaltade, äfvensom att till henne utgifva de medel, henne lagligen tillkomme med ränta.

Då emellertid Hans Andersson vid rättegångens början afled, blefvo hans sterbhusdelegare till härrens instämde under enahanda påståenden, som blifvit emot denne framstälde.

Bertha Nilsdotter uppgaf, att, ehuru hennes arfsmedel innehafts af förmyndarne under gemensamt ansvar, hade likväl Hans Andersson emottagit och omhänderhaft större delen af desamma jemte de arfskiftet rörande handlingar, i hvilken uppgift Nils Nilsson jemväl instämde.

Lindqvist åter förklarade, att han icke emottagit någon del af ifrågavarande medel eller hade den ringaste kännedom om boets handlingar, och yrkade, på grund häraf, att varda från all redovisning befriad.

Hans Anderssons sterbhusdelegare ville undandraga sig all redovisningskyldighet af orsak, att arfskiftet syntes utvisa, det Nils Nilsson uppburit största delen af behållningen i boet efter Nils Persson.

Under målets fortsatta handläggning yrkade, uti särskild å Bertha Nilsdotter och Hans Anderssons sterbhusdelegare uttagen stämning, Nils Nilsson, att, som han ej emottagit några medel och sålunda för sin del omöjligen kunde upprätta någon redovisning i fråga om förmynderskapet, om ej för att påföra Bertha Nilsdotter förskjutne underhållskostnader, sterbhusdelegarne efter Hans Andersson, som ensam fått emottaga alla penningemedel och handlingar, utan att Nils Nilsson eller Lindqvist dermed tagit någon befattning, måtte dömas pliktige att till Bertha Nilsdotter fullständigt redovisa hennes arfsmedel.

I genstämmning yrkade Bertha Nilsdotter, att Nils Nilsson måtte varda ålagdt att för de 10 före den 14 September 1874 sist förflutna åren, under hvilka Bertha Nilsdotter varit i hans tjenst anställd, till henne utgifva ogulden lön med 40 kronor årligen; anförande Bertha Nilsdotter vidare, att det icke vidkomme henne, om den ene eller andre af hennes förmyndare omhänderhaft eller fortfarande innehade hennes arfsmedel, utan ansåge hon sig berättigad att, då de icke lagligen delat förmynderskapet, hos hvem af dem hon ville ut söka sin rätt; och hade Nilsdotter, under hela den tid hon vistats hos brodern, fått sköta ett tjenstehjons alla göromål, utan att derför bekomma någon lön eller godtgörelse.

Nils Nilsson åter påstod, att systemen aldrig varit i hans tjenst anställd, ej heller hade något aftal om lön varit dem emellan träffadt, utan hade han af broderlig omtanka, helst hon vore döf och till följd af förståndslöhet urständsat att sig försörja, bekostat hennes behof af kläder och föda och låtit henne omkring 20 års tid få vistas i hans hus med full rätt att råda sig sjelf och gå till och ifrån efter behag, hvaraf hon under längre tider jemväl sig begagnat.

Bertha Nilsdotter åberopade 2 vittnen i målet, hvilka intygade, det ena, att hon under loppet af 4 år i Nils Nilssons hus tillhandagått med vanliga pigssysslor, samt det andra, att Bertha Nilsdotter plägat i hemmet deltaga i förefallande arbeten.

Här:r:n yttrade i utslag den 12 Mars 1875: att, enär utredt vore, att Nils Nilsson och Lindqvist jemte aflidne Hans Andersson under samnad hand innehaft omstämda förmynderskapet, vid hvilket förhållande bemålde förmyndare, ehvad en af dem ensam varit i besittning af hela arffallna beloppet eller detsamma på ett eller annat sätt varit emellan dem deladt, jemlikt 23 kap. 5 § Ä. B. vore för vårdnaden och förvaltningen deraf lika ansvarige, blefve, jemlikt åberopade lagrum samt 4 § samma kapitel och balk, Nils Nilsson och hans medparter ålagdt ej mindre, vid vite af 25 kronor för dem hvar, att inom en månad från utslagets dag gemensamt upprätta och tillställa Bertha Nilsdotter behörig redogörelse öfver

hennes fäderne- och modernearf, än äfven att utgifva, Nils Nilsson och Lindqvist *hvar sin tredjedel* och delegarne i Hans Anderssons bo gemensamt *en tredjedel* af det enligt redogörelsen Bertha Nilsdotter rätteligen tillkommande belopp jemte 5 procent ränta derå från stämningdagen 14 dagar före höstetandet 1873 till dess betalning skedde, Nils Nilsson och hans medparter obetaget att sedermera sinus emellan tvista om hvad de kunde vara skyldige gälda hvarandra, på grund deraf att en eller två af förmyndarne innehåft mera, än tredjedelen af förmynderskapet; samt att, emedan, beträffande yrkandet om utbekommande af tjenstehjons lön, Bertha Nilsdotter hvarken föreburit eller styrkt, att hon, sedan hon blifvit myndig, med Nils Nilsson träffat något slags aftal, derigenom Bertha Nilsdotter för det arbete, hon kunde hafva åt Nils Nilsson förrättat, betingat sig kontant betalning eller annan ersättning; ty och som vid detta förhållande, i följd hvaraf Nils Nilsson icke lagligen egt att fordra något arbete af Bertha Nilsdotter eller denna varit pliktig att sådant utgöra, och då afseende jemväl fastades å den omständighet, att Bertha Nilsdotter varit besvärad af döfhets, antagligt vore, att hon för det arbete, hon kunde hafva förrättat, skolat åtnöjas med de förmåner af föda och husrum, som ostridigt kommit henne till del under hennes vistande hos Nils Nilsson; alltså och då Nils Nilssons uppgift, att Bertha Nilsdotter fått råda sig sjelf och under längre och kortare tider vistats annorstädes, än hos Nils Nilsson, lemnats obestridd, samt för öfrigt laga bevisning ej förehafts derom, att Bertha Nilsdotter varit arbetsför och verkligen förrättat ett tjenstehjon åliggande sysslor, kunde Bertha Nilsdotters i detta afseende förda talan ej bifallas.

Såväl Bertha Nilsdotter som Hans Anderssons sterbhusdelegare vädjade till hofven öfver Skåne och Blekinge; och anmärkte den förstnämnda, dels att ränta tillerkänts henne allenast från stämningdagen, dels att Lindqvist af härrens ålagts gemensam redovisningsaktyldighet med de andre förmyndarne, oaktadt hans uppgift, det han ej med arfsmedlen tagit någon befattning, icke ens blifvit af hans medparter

bestridt, hvartill komme att Lindqvist, enligt företedt intyg, sedan flere år varit fattighjon, utan att medförmyndarne emot honom bevakat Bertha Nilsdotters rätt; yrkande, på grund häraf, Nilsdotter, att här:ns utslag måtte varda upphäfdt samt Nils Nilsson och Hans Anderssons sterbhusdelegare ålagdt att gälda arfsmedlen i enlighet med uppgjord räkning.

Enligt dom den 24 Mars 1876 fann *hof:rn* skäl icke hafva förekommit, ledande till annan ändring i motvädjade utslaget, än att Nils Nilsson, Lindqvist och delegarne i Hans Anderssons bo förpligtades att dels uti den redogörelse, som dem ålåg upprätta, tillgodoföra Bertha Nilsdotter 5 procent årlig ränta å hennes arfsmedel från den dag, då desamma af förmyndarne till förvaltning mottogos, till dess hon blefve myndig, med iakttagande deraf, att räntan hvart 3:dje år lades till kapitalet, dels ock å det belopp, som på grund af redogörelsen tillkomme Bertha Nilsdotter, erlägga 6 procent ränta från den dag, hon blef myndig, till betalning skedde; hvarjemte Nils Nilsson och hans medparter förpligtades att inom en månad efter det *hof:ns* dom utgafs hafva upprättat och tillstält Bertha Nilsdotter ifrågavarande redogörelse.

Bertha Nilsdotter sökte ändring hos Kongl. Maj:t: Ehuru hon begärt en med verifikation till riktigheten styrkt redovisningsräkning, hade ingen af domstolarne derom meddelat utlåtande. Förmyndarne hade visserligen numera aflemnat räkning, men dels vore denna obestyrkt, dels felaktig, särskildt derutinnan, att räntan icke blifvit henne tillgodoräknad på sätt *hof:rn* föreskrifvit. Det vore derjemte orättvist, att hon skulle lida förlust derföre att Lindqvist, som dåmera aflidit, saknade alla tillgångar; yrkande Nilsdotter, att målet måtte varda till här:rn återförvisadt, på det hon måtte komma i tillfälle att med vittnen styrka, det hon hos brodern innehaft tjänst.

Hans Anderssons sterbhusdelegare bestredo ändrings-sökandet.

N. Rev. (rev.-sekr. *Lagergren* och *von Bahr* samt t. f. rev.-sekr. *Lilienberg*, föredragande) hemställde, att Kongl.

Maj:t ej måtte finna skäl att bifalla Bertha Nilsdotters begäran om vittnesförhör eller att göra ändring i hofrns dom.

Saken föredrogs den 11 Januari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren, Wretman, Naumann, von Hofsten, Huss* och *Svedelius*), dervid N. Rev:s hemställan bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 8 Februari 1877.

70.

(Insäändt).

Ytterligare om vindikationsrätt till lösören¹⁾.

Jemfr. *Schmidt* Juridiskt Archiv 7:de Band. sid. 41—62; Juridiska Förening:s Tidskrift 7:de häft. sid. 175—181 samt *Naumanns* Tidskrift årgångarne 1867 sid. 76 och följ. och 1873 sid. 257 och följ.)

Såsom bekant är fördes redan under den tid, då stadganderna i 16 § 5 mom. i K. F. den 16 Febr. 1864 om nya Strafflagens införande voro gällande under namn af 49 kap. 2 § Missgern.-balken, mycken strid dels derom, huru vidsträckt ordet »saklös» i nämnda § borde tydas, dels ock huruvida egare af gods, som blifvit stulet, skulle antingen alldeles icke, eller endast mot lösen, eller ock utan all lösen, återbekomma det stulna af den, som det på god tro innehade. Nu mera har genom en slags kompromiss, eller rättare i följd af Högsta Domaremaktens beslut i några dylika frågor, praxis blifvit den, att egaren vanligen berättigas att återfå sitt gods, dock blott emot erläggande af lösen till den redlige innehafvaren. Utan att klandra denna både lämpliga och tidsenliga praxis

¹⁾ Genom denna lilla uppsats önskar Insändaren få justera den i flere delar mindre välbekanta artikel i samma ämne, han fått offentliggjord i *Jurid. föreningens* Tidskr. 6:te häftet pag. 198 och följ.

Not af Ins.

måste vi för vår del erkänna, att vi ej anse den analogi med stadgandena i 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 § H. B., som till stöd för samma praxis åberopas, vara i teoretiskt hänseende tillfredsställande. Svåriligen torde det nämligen kunna antagas, hvarken att lagstiftaren velat lemna oafgjordt, huruvida den bestulne eller det stulna godsets redlige köpare skulle dertill ega bättre rätt, och ej heller att, om meningen vid lagens stiftande varit att lösen skulle af egaren gifvas, en föreskrift härom i ett så viktigt ämne kunnat bortglömmas eller afsigtligt förbigås, under det att i de mindre makt-påliggande frågorna om påföljderna derest lån eller depositum olagligen afhändes, bestämda stadganden meddelats.

Vid dessa förhållanden hafva vi ej kunnat frångå den tanke, att en fullt noggrann granskning, så väl af ofvan omförmälda moment, som af den dermed i sammanhang stående del af civil-lagen, nödvändigt måste öfver ofvan nämnda tvistefrågor sprida mera ljus, än som hittills vunnits genom framhållande af ett eller annat lagens uttryck eller stadgande, hvilket af den, som åberopat detsamma, vanligen ansetts bindande för riktigheten af den särskilda åsigt i ämnet, han för egen del hyst.

Med föranledande häraf vilja vi punkt för punkt genomgå i fråga varande lagrum för att tillse, hvad upplysning i de nämnda hufvudfrågorna kan af hvarje punkt särskildt, eller genom dess jämförelse med någon af de öfrige, möjligen vinnas.

Härvid bör först erinras, dels att momentet i fråga är aftryckt ur Missgern.-balken, hvarest i rubriken till 49 kap. ämnet för 2 § i samma kapitel angifves vara: »Huru man må sig urtjufva göra», hvilket dock ej hänvisar på något upplysande om egares eller köpares bättre rätt till stulet gods; dels ock att 1 § i nämnda kapitel, som omedelbart föregick det ännu gällande stadgandet, var så lydande: »Köper någon, eller tager i pant, det han vet stulet vara; stånde tjufsrätt, och den sitt mist hafver, tage det lagligen åter utan lösen. Nu köper man något af den, som misstänkt är; böte tio daler, och gifve åter det han så köpte, om godset är

stulet». — Att handel så väl af veterligt tjufgods, som af det gods hvilket borde såsom sådant misstänkas, medförde, jemte ansvar, äfven förlust af godset derest det var stulet, är således uppenbart.

1:a punkten uti i fråga varande moment af K. F. den 16 Februari 1864 lyder sålunda: »Klandras det som stulet är, och säger man sig det köpt hafva, eller vill på annat sätt genom fångesman, eller vittnen, visa sin rätt; då skall det gods i Rätten, eller hos bofast man, insättas, och fångesmannen eller vittnen framhafvas».

Här är ej fråga om åtal för stöld, ehuru dylikt åtal visserligen kan under fortgången af undersökningen i fråga komma, utan afses det förhållande, att egare till löst gods, som är af beskaffenhet att dess identitet kan bestyrkas, genom stöld förlorat sådant gods, men lyckas få reda på detsamma, äfvensom på den person, som deraf är i besittning. Detta föranleder naturligen egaren att anställa hvad man i juridisk mening kallar *klander*, d. v. s. yrkande att från innehafvaren utan lösen in specie återbekomma hvad genom stölden förlorats. Sådan är den talan, hvarå *svaras skall*. I följd deraf står det ock innehafvaren fritt att, då annat påstående ej göres, godset återlemna, i och hvarmed tvisten är slut. Någon annan anledning till en sådan medgörlighet behöfver ej förutsättas, än att innehafvaren, då han erfar godset vara stulet, skyr för att dermed vidare taga befattning.

Men det kan ock hända att innehafvaren, som vet sig hafva redligen köpt eller annorlunda lagligen åtkommit i fråga varande gods och finner detsamma för sig af allt för stort värde att böra utan ersättning afstås, vill, såsom det i denna punkt heter, »genom fångesman eller vittnen visa sin rätt» d. v. s. den rättighet, hvarmed han godset *innehafver*. Det föreskrifves då, att godset skall »i Rätten eller hos bofast man insättas». Ändamålet härmed synes ej kunna vara annat, än att, då det stulna godsets identitet är i saken af allra största vikt, samma gods nödvändigt måste vara tillgängligt då, såsom det sedan heter, »fångesman eller vittnen skola framhafvas» d. v. s. inför Rätten inställas. Hvad dessa

vittnen, derest fångesmannen ej kan framskaffas, böra kunna intyga, upplyses af den nästföljande eller

2:dra punkten: »Sker det inom den tid, som Domaren förelägger; ware han saklös, som ifrån sig leda gitter, och svare då den, som det ledes till».

Här förklaras svaranden ej saklös under annat vilkor, än att han, inom af Domaren utsatt viss tid, gitter att, såsom det heter, »ifrån sig leda». Detta får dock ej ske på det sätt att, för att så säga, ledtråden går förlorad, utan svaranden *måste leda från sig till annan bestämd person*. Att detta är meningen synes tydligt af den tillagda föreskriften: »och svare då den som det ledes till». Förenämnda vittnen skola således vara vittnen vid sjelfva köpet och kunna angifva hvem som varit säljare; att deras vittnesmål äfven måste utvisa att svaranden vid köpet varit i god tro, är af sig sjelf klart. Lyckas nu svaranden att åstadkomma full bevisning i dessa delar, så förklarar Lagen honom »saklös». Att detta uttryck innebär frihet från kriminelt ansvar, medgifves af alla, men många förmena att det äfven innefattar befrielse från hvad de kalla »civilt ansvar», eller godsets återställande till den bestulne egaren, hvaraf följden då skulle blifva, att godset, om det ej inlöstes, komme att stanna i köparens hand. De som sådant yrka tyckas märkvärdigt nog hafva förbisett, att den talan, som godsets egare i denna punkt hänvisas att, sedan siste innehafvaren förklarats saklös, mot dennes fångesman föra, ej kan blifva någon aunan än den han förut förj, eller att utan lösen återbekomma det stulna godset. Men huru skulle egaren rimligen kunna *mot fångesmannen* väcka dylikt påstående, derest det antages att siste innehafvaren, derigenom att han förklarats saklös, blifvit berättigad att *behålla godset* så vida det ej inlöstes? Lagens mening är ju uppenbarligen den, att, om den sistnämnde förklaras saklös, fångesmannen skall i hans ställe inträda såsom svarande för att genmäla alldeles enahanda talan.

Härvid bör ock märkas, att, om ock innehafvaren, emot hvilken det väckta påståendet riktats, visat sig hafva ärlig-

gen köpt det stulna godset och förty förklarats fri från kriminelt ansvar, så är han ej derföre från målet helt och hållet skild. Sedan han nämligen visat sig vara ärlig köpare och äfven gifvit anvisning på säljaren, mot hvilken af sådan anledning klandret fullföljes, så inträder i full gällande kraft ett lagrum i civil-lagen, som, oaktadt det genom sjelfva sin uppställning förräder ett nära sammanhang med det moment vi nu behandla, och jemväl är upplysande om samma moments rätta förstånd, likväl, besynnerligt nog, vid dess tydning hittills lemnats utan all uppmärksamhet. Vi åsyfta härmed 1 kapitlet 3 § Handelsbalken, som lyder ordagrannst sålunda: »Klandras det, som såldt är, eller det man i värde fick; värje hvar det han utgaf, eller böte tio daler, och skaddan åter».

Sistnämnda lagrum, der begreppet klander väl måste ega samma betydelse som i förevarande moment, innehåller nämligen, så vidt vi kunna förstå, tydligt nog att då, såsom här förutsättes, en sak blifvit såld, å hvilken tredje person gör anspråk såsom sin tillhörighet, säljaren är skyldig värja *hvad han utgifvit* och att, om han det ej förmår och det sålda dymedelst går för köparen förloradt, säljaren skall böta och ersätta köparen hans förlust.

Men en stulen sak, som derefter säljes, kan ej af säljaren värjas och köparen får genom köpet ej eganderätt. Således måste väl, om det stulna, innan det af egaren anträffas, gått i köp emellan flere innehafvare, dessa köp alltid återgå, dervid hvarje köpare naturligen blifver beroende af sin fångesmans förmåga att återgälda köpeskillingen. Genom den här föreskrifna ledningen tillbaka man ifrån man bör, efter hvad lagstiftaren tänkt sig, någon påträffas, som innehaft godset men ej kan på föreskrifvet sätt dertill visa laga åtkomst. Denne blifver i sådan händelse, enligt nästföljande punkt, skyldig att till egaren utgifva hvad som klandrats; men tydligt är ock att, om han till redlig köpare sålt godset, han, enligt berörda 3 § i 1 kapitlet Handelsbalken, tillika måste åläggas att till nämnde köpare återbetala köpeskillingen. — Fastän gods, som blifvit stulet, sedermera gått i

köp mellan personer som dervid varit i god tro, har dock emellan dem intet laga köp egt rum, utan hafva alla saknat så väl eganderätt, som giltig besittningsrätt till hvad de sålt. De hafva blott besutit godset, ehuru på en skenfager rättsgrund. Det är derföre som Lagen kunnat, med förbiseende af egarens ställning till den siste redlige innehafvaren, förklara en föregående, den der ej gittat från sig leda, vara, såsom *utan någon bevislig rättsgrund* innehafvare af det stulna, skyldig att detsamma utgifva. Men då denne sistnämnde redan mot betalning afhändt sig godset, blifver dess utlemnande ingen förlust för honom, utan för köparen, hvarför ock hvarje ärlig köpare tillagts ersättning af sin fångesman. De böter, som i 1 kap. 3 § H. B. ådömas den, som ej kan värja hvad han utgifver, och hvilka utgöra samma belopp, som det för handel med misstänkt person i 49 kap. 1 § M. B. stadgade, utmärka ock en Lagens fordran att man bör vara lika angelägen att tillse *hvad man säljer* som *af hvem man köper*.

Godkännes åter icke ofvan nämnda rätt till skadeersättning å köparens sida, så kan med något skäl frågas: i hvad ändamål denne skulle, såsom i början af det moment vi behandla förutsättes, vägra att utlemna godset men fordra att få visa sin rätt. Hans rätt i afseende å sjelfva godset blefve nämligen i sådan händelse ingen; härmed dock ej förnekadt, att det måste synas honom angeläget att rena sig från all misstanka om delaktighet i tjufnaden.

Man har till stöd för sitt förmenande, att ordet saklös skulle innefatta frihet från både »kriminelt och civilt ansvar», åberopat den, såsom särdeles bindande anmärkta omständighet, att i denna punkt af momentet ingenting föreskrifves angående utlemnande af det stulna godset. Detta har sin grund deri, att egarens rätt att *slutligen* återbekomma detsamma af lagstiftaren ansetts sjelfklar, men att godset naturligen måste *intill sakens slut* i Rätten eller hos bofast man qvarblifva för att vid den fortgående undersökningen vara att tillgå, samt utlemnas först af den, som ej kunde visa sig hafva varit ärlig innehafvare af godset.

3:de punkten lyder sålunda: »Kan han ej visa laga fång; gifve ut det, som klandras, och göre sig urtjufva med sjelf sins ed, om Domaren det skäligt pröfvar. Gitter han ej eden gånge; stånde tjufsrätt».

Då i hela i fråga varande lagrum afses den händelse, att en person, som genom stöld mistat honom obestridligen tillhörigt gods, återfordrar detsamma af *innehafvaren*, så kan här med laga fång ej förstås eganderätt. Innehafvaren skall blott visa laglig åtkomst d. v. s. att han på sätt och genom medel, som Lagen medgifver, *fått i sina händer* det gods han innehar. Kan han ej visa behörig besittning deraf, så är den naturliga följden, att hans besittning upphört och egaren återtager sitt gods. — Det vill synas oss, som skulle origtig uppfattning af hvad i denna punkt afses med laga fång, vara en hufvudsaklig anledning dertill, att vid lagrummets tolkning godsinnehafvares rätt kunnat sättas fram för egarens.

Hvad i öfrigt i denna punkt förekommer är fullt tydligt. Den der upptagna tjufvaed, som lyckligtvis fått ankomma på Domarens pröfning, är med nutidens rättsåsigter så föga förenlig, att man bör kunna hoppas att den skall förblifva en död bokstaf.

4:de och sista punkten: »Hafver han vitue, att han det redligen köpt, ändå att han ej fångesman framskaffa kan; vare saklös».

Märkligt nog har en och annan jurist vid anförande eller åberopande af denna punkt tydt den så, som om der stode: *vitnen*, ehuru punkten innehåller ordet *vitne*. Att en sådan förändring af lagtexten skulle föranleda åtskilliga origtiga slutsatser, var lätt att förutse, och så har ock inträffat.

Såsom den i verkligheten lyder lemnar denna punkt det säkraste bevis, att ordet saklös i förevarande moment ej användts i annan mening, än för att utmärka allenast frihet från kriminelt ansvar. För tryggande af de rättigheter i sist berörda hänseende, hvilka måste tillkomma den, som oskyldigt kommit i besittning af gods, det der sedermera befunnits vara egaren frånstulet, har lagstiftaren, som sjelf ansett

den i föregående punkt medgifna, af Domarens urskiljning beroende tjufvaðen något betänklig, här föreskrifvit ovillkorlig strafflöshet för den innehafvare af sådant gods, hvilken väl ej kunde, såsom ofvan stadgats, framskaffa fångesman eller vittnen, men likväl kunde prestera *ett* vittne derom, att han *redligen köpt* godset. Detta synes nu vara, såsom man plägar säga, fullkomligt i sin ordning. Man behöfver deremot blott kasta en blick på den ställning i civilt hänseende, godsets innehafvare under nyss nämnda omständigheter intager, för att finna det otänkbart att denne skulle kunna genom *ett halft bevis* om loflig åtkomst göra motpartens styrkta eller erkända eganderätt om intet. Väl har anmärkts, att ej heller denna 4:de punkt innehåller någon föreskrift om godsets utlemnande. Men detta förklaras lätteligen deraf, att punkten intagits allenast såsom ett undantagsstadgande från hvad i den föregående fanns i *kriminellt hänseende* föreskrifvet.

Det resultat, hvartill vi i afseende på ofvannämnda hufvudfrågor genom vår undersökning kommit, blifver således, att ordet »saklös» utmärker allenast befrielse från ansvar i kriminellt hänseende, samt att den bestulne egaren bör utan lösen återfå sitt gods, dock ej alltid af *siste* innehafvaren, utan af *den* närmast föregående, som ej kunnat visa laga fång, med skyldighet tillika för den sistnämnde att, om han sålt godset till redlig köpare, till denne utgifva skadeersättning; den sålunda till ersättning dömd dock obetaget, att efter befogenhet hålla sig till sin fångesman.

Betraktar man momentet i dess helhet, så finner man detsamma hufvudsakligast utgöras af polisstadganden, hvarföre det ej heller kunnat ur Missgerningsbalken in i sjelfva strafflagen förflyttas. Det synes vara ganska väl beräknadt för sitt tredubbla ändamål: att återförskaffa den bestulne sin egendom; att bereda en i möjligaste måtto säker ledning till tjufvens och de i tjufnaden delaktiges upptäckande, samt att lemna den, som utan eget förvållande fått stulet gods i sina händer, tillfälle att rena sig från misstankar om oloflig åt-

komst. — Den ledning från man till man, som i lagrummet afses, är i dessa afseenden väsentlig och torde ej få betraktas såsom ett antiqveradt stadgande. Detta hindrar dock icke att, vid den lifligare omsättning af lös egendom, som i vår tid eger rum, sådan »ledning» blifver under vissa förhållanden föga att påräkna, t. ex. i fråga om gods som inköpts å marknad, eller i öppen bod, men sedermera befinnes vara olofligen tillgripet.

P. Gistrén.

71.

(Insänt.)

Nyaste forskningar angående rättstudiet under den äldre medeltiden.

Anmälan.

Rivier, Nouvelle Revue historique, 1877.

Fitting, Zur Geschichte der Rechtswissenschaft am Anfangs des Mittelalters, Halle, 1875; flera artiklar i Zeitschrift f. Rechtsgeschichte och synnerligen Juristische Schriften d. Mittelalters, hvilkas utgifvande han till stort gagn för rätts-historien fortsätter.

Stintzing, Geschichte der populären Litteratur.

Krueger, Zeitschrift f. Rechtsgeschichte, VII.

Den föreställning har hittills varit allmän, att den juridiska vetenskapen, i fullkomligt förfall från mellersta delen af tredje århundradet, plötsligt blifvit ånyo väckt till lif i det elfte genom den då framträdande rätts-skolan i *Bologna*. Origtigheten af denna föreställning har blifvit till fullo ådagalagd genom nyaste forskningar särdeles *Fittings*. Till detta resultat har särskildt bidragit hans ofvannämnda utgifvande af juridiska skrifter från medeltiden.

Att redan i sjette seklet undervisning i rättsvetenskapen meddelades i *Rom*, bevisas af Justiniani s. k. pragmatiska sanktion, hvarigenom han bland annat, befäller, att, såsom förr skett, skulle utbetalas aflöning till professorer i grammatik, vältalighet, *juridik* och medicin, »annonæ quæ grammaticis ac oratoribus vel etiam medicis et *jurisperitis* dari solitum erat». Att emellertid undervisningen i lagfarenheten varit skild från den öfriga och meddelats i en särskild skola synes deraf, att Justinianus förklarar, att undervisning i lagfarenheten fick meddelas i Rom och två andra städer. »Hæc autem volumina a nobis composita tradi eis tam in regiis urbibus, quam in Beryteensium pulcherrima urbe, volumus et non in aliis locis». De kongliga städer, som här omtalas, voro påtagligen Rom och Constantinopel. Rivier har nyligen i *Revue historique* visat, att denna romerska rättsskola hade sin tillvaro redan i femte seklet; han återoppar i sådant afseende ett edikt af Alarik angående honorar åt professorer, som deri kallas »*Juris expositores*». Sannolikt var denna skola en fortsättning af den undervisning, som meddelades af de store romerske juristerne, en Papinianus, en Ulpianus, en Paulus. Huru länge den fortfarit, derpå hafva vi ett bevis hos Odofredus. »In *Digestum vetus*», cit. af Rivier. Odofredus omtalar der, att det studium, som var i Rom, undertrycktes för de krig, som fördes i Marchia, hvarmed afses de krig, som i elfte århundradet fördes i Toskana och kyrkostaten.

Angående undervisningen vid denna romerska rättsskola äro vi nu mera ej i saknad af upplysning. Genom ett af Hænel 1834 utgifvet manuskript »*Antiqua summaria Codicis Theodosiani*», som särskildt för oss svenskar är anmärkningsvärdt därför att det tillhört *Drottning Christina* och jemte hennes öfriga boksamling blifvit införlifvadt med den vatikanska, har ett viktigt bidrag till sådan upplysning blifvit lemnadt. Detta manuskript, som enligt en del lärdes mening härrör från 7:de, enligt andres från 6:te århundradet, men som Fitting, (*Zeitschrift X*) visat tillhöra det femte, utgör, såsom titeln utvisar, ett utdrag af Theodosii lag och

var afsedt för någon rättsskola i occidenten, således *Roms*, då ej någon annan den tiden fanns. Det vetenskapliga värdet af denna handskrift lär ej vara stort; men den är af mycket intresse såsom visande sättet, huru undervisningen tillgick. Man finner nemligen deraf, att läraren följde en legal text, som han i få ord refererade, hvarefter han angaf öfverensstämmande och divergerande texter.

Jemte summarierna begagnades de s. k. *Interpretationes Breviarii*. Breviarium är ett utdrag af en del klassiska juridiska författares arbeten, såsom Gaii, Pauli, af Codex Theodosianus och Novellerna. Man har förr ansett, att detta breviarium var äldre än Interpretationerna. Fitting har visat, att dessa senare, i anseende till åldern, hafva företrädet och *begagnats af författaren till breviariet*, hvarjemte han är af den åsigt att Interpretationerna författats på Alariks föranstaltande samt begagnats vid undervisningen.

Ett viktigt minnesmärke öfver denna undervisning hafva vi äfven i den s. k. *Turinska glossan*. Upptäckt och utgifven af Savigny, såsom tillägg till tredje delen af hans Romerska rättens historia under medeltiden, ansågs den af honom tillhöra Justiniani tid. Fitting, »Ueber die s. g. Turiner-Instit. Glossa etc», Halle 1870, anser densamma (af skäl, hvilka det vore för vidlyftigt att här referera), tillhöra tiden emellan 543—546. Glossan är ett arbete, som synbarligen är afsedt för undervisningen. *Rivier* bevisar i *Revue hist.* 1877, n:o 1, att den är författad i *Rom*, der den begagnades såsom kollegium ända till den romerska rättsskolans upphörande.

I medlet af 16:de århundradet upptäcktes af J. Appell en handskrift, som 1549 utgafs under titel »Corpus legum» och i vårt sekel ånyo utgifvits af Boeking under titel »Corpus legum seu *Brachylogus*». Så väl Boeking som Savigny hänförde densamma till den bolognesiska skolan. Savigny framkastar den möjlighet, att det i denna handskrift innehållna arbete till författare hade sjelfva Irnerius, sagde skolas fader. Fitting har nu i ofta åberopade Tidskrift visat, att *Brachylogus* tillhör sista åren af tionde eller de första af

elfte seklet och författats i Rom sannolikt med anledning af de förändringar i rättsförhållandena, som åstadkommos deraf, att Kejsar Otto III för kort tid förlade sitt residens till Rom. Brachylogus är en handbok, som framställer rätten icke alltid sådan den förekommer i den Justinianska lagstiftningen, utan sådan den verkligen var gällande i Italien.

Man känner ännu ett ytterligare arbete, som begagnades vid undervisningen i rättsvetenskapen. Savigny hade, dels i Paris, dels i Turin och Prag, funnit åtta handskrifter, af hvilka han utgaf fyra under titel »*Exceptiones legum romanarum de Petro*». De fyra öfriga ansåg han, såsom varande af samma innehåll som de utgifna, härröra från samme författare. Stintzing har visat, att sådant ej är fallet, enär de af Savigny icke utgifna sakna allt system, hvaremot de af honom till trycket befordrade handskrifterna utgöra en systematisk bearbetning af de förra. Stintzing har gifvit de af Savigny ej utgifna handskrifterna benämningen »Tübinger-boken». De härröra enligt Riviers åsigt från Frankrike, hvilket synes dels deraf att cismontani kallas fege »busnardi cismontani», dels af följande i handskrifterna förekommande uttryck: »*Possessionem meam, quam in Gallie partibus vocamus honorem*». Rivier anser att den begagnats vid någon fransk rättsskola, möjligen Montpellier, och att förhållandet sannolikt varit detsamma med de af Savigny utgifna *Exceptiones de Petro*. Men nu har man dels i Prag, dels i Grätz, funnit handskrifter fullkomligt öfverensstämmande med Tübinger-boken. Dessa först af Schultze 1867 — *Sitzungsberichte d. phil. hist. klasse d. Kaiserl. akad. d. wissenschaften in Wien*. — omnämnda hafva, enligt Riviers åsigt, begagnats vid den romerska rättsskolan. Att denna undervisning bedrefs på ett praktiskt sätt visar kap. 256 med titel »*De testamento qualiter fiat*». Dess pedantiskt naiva innehåll torde förtjena att här refereras. Cicero — så benämnes testator — utser till arfvingar vännerna Plato och Socrates, jemte sin minderårige son Gaius; men gör sin andre son Herrennius arflös. Han utdelar värdefulla saker

af guld och silver, »inter ecclesias et sacerdotes Christi ut funus meum propter redemptionem animæ meæ».

Sedan den romerska rättsskolan upphört, trädde i dess ställe en annan i *Ravenna*; men denna hade ej lång varaktighet utan fördunklades och förqväfdes snart af den i *Bologna* uppblomstrande. Vi hafva redan antydtt att i Frankrike funnits en i *Montpellier*. Från första hälften af elfte århundradet fanns ock en rättsskola i *Pavia*. Man känner namnen på flere af dess lärare. Desse, som tillika voro palatsdomare, lärde romersk rätt såsom subsidiär till den inhemska samt hafva samlat de lombardiske konungarnes edikter och de tyske kejsarnes kapitularier sedan Carl den Store. Till skolan i Pavia hörde Bagelard, Sigfrid m. fl. Denna skola likasom den i *Verona*, der Valcausus verkade, bortskymdes af den bolognesiska. Denna lärare, de s. k. glossatorerne, utmärkte sig för en betydligt bättre undervisning. Fitting anser Bolognerskolans betydelse hufvudsakligen hafva berott derpå, att rättsvetenskapen, som förr bedrefs mera encyklopediskt och såsom ett stycke af den allmänna bildningen, sköttes i Bologna såsom ett *särskildt fackstudium*. I öfrigt följde glossatorerne, i likhet med sina föregångare, den exegetiska metoden. Det var, såsom bekant, först med Baldus, som systematikerna uppträdde.

J. Krgr.

72.

(Insändt).

Några ord om den Italienska kriminalistiska skolans grundprinciper.

Under titeln: »Des principes fondamentaux de l'école pénale italienne» förekommer i Séances et travaux de l'academie des sciences morales et politiques, Febr. 1877, en artikel, derutinnan M. C. Lucas refererar en afhandling af Carrara, professor i Pisa, som i denna skrift tager den italienska skolan i försvar mot en tysk jurist M. Roeder, hvilken beskyller densamma att misskänna den moderna civilisationens framsteg, i det den ej gifver åt *förbättringsprincipen* den rol, som vederbör.

Det är med anledning af Carraras berörde skrift och Luca's referat vi anse oss här böra yttra några ord.

Om Roeder, säger Lucas, endast ur historisk synpunkt hade riktat den förebråelse mot den italienska skolan, att den varit något sen i afseende på erkännandet af *penitentiärprincipen* och uppskattandet af dess vikt, så hade hans kritik ej varit alldeles utan grund. Men, fortfar Lucas, det är på filosofisk grund Roeder ställt sig, då han beskyller den italienska skolan för ensidighet, en beskyllning som långt snarare bör drabba honom sjelf, enär han antager förbättringen såsom straffets *uteslutande* princip.

Straffets ändamål, fortfar Lucas, är att skydda samhällsmedlemmarnes personer och egendom, grundvalen för samhällsordningen. Den perpetuella detentionen har föregått den temporära. Det var tillräckligt i afseende på den förra att åberopa principen af samhällets bevarande, hvilket legitimerade den materiella garantien. Den moraliska garantien, som ligger i förbättringen, går ej längre tillbaka än till införandet af den temporära detentionen. Straffet hade således sin grund redan innan den temporära detentionen påkallade införandet af förbättringsprincipen. Det är sålunda

vi fatta straffets ändamål, säger Lucas; och man måste lof-
orda den italienska skolan därför att den följt denna idéer-
nas ordning, ty den är den filosofiska, hvilken Roeder miss-
kánt. Den italienska skolan har således filosofiskt rätt uti
att gifva straffet till ändamål hvad Carrara kallar det juri-
diska skyddet eller samhällsordningens försvar; men med
afseende på recidivet bör nu förbättringsprincipen förena sig
med det lagliga försvarets i den sociala ordningens intresse.
För att uppnå sitt ändamål och fylla sin mission i vår tid,
måste straffet hafva till dubbel princip: det *lagliga för-
svaret*, som tillhör dess ursprung, och den *penitentiära re-
pressionen*, som civilisationens nu varande tillstånd kräver.

Så yttrar sig hufvudsakligen Lucas. Vare det långt
ifrån oss att vilja förringa de tjänster, den italienska krimi-
nalskolan gjort vetenskapen, denna skola som lyser genom
sådana namn som Carrara sjelf, Mancini i Rom, Luchini
i Venedig, Puccioni i Florens, Ellero i Bologna; men vi
hålla dock före, att Lucas ej fullt lyckats i sitt försvar för
denna skola, i afseende på den beskylldning, som Roeder gjort
densamma. Det är nämligen enligt vår mening ej blott ett
historiskt dröjsmål, såsom Lucas antyder, utan ett filosofiskt
förbiseende, hvarifrån den italienska skolan ej kan fritagas,
derutinnan att den ej nog uppskattat förbättringsprincipens
rol i straffet. Vi gilla fullkomligt denna skolas lära, att
straffets ändamål uteslutande är att skydda samhället, om
också detta skydd ej endast må sättas i försvaret af per-
soner och egendom — ty samhället har jemväl andra lika
dyrbara intressen att skydda. Till denna lära slöt sig
Frankrikes kanske störste kriminalist den nyligen aflidne
Ortolan. Med öfvergifvande af expiationsteorin närmar sig
också den tyska skolan denna doktrin. Tysklands nuva-
rande måhända mest berömda namn inom kriminalrättens
område, Holtzendorff, är att räkna hit. Men, om sålunda
den italienska skolan rätt uppfattat straffets ändamål, synes
den oss ej hafva på ett tillräckligt allsidigt och uttömmande
sätt tagit hänsyn till medlen för vinnande af sagde mål.
För dess uppnående har staten två medel, ett materielt och

ett moraliskt. Det förra innefattar dels ett direkt dels ett indirekt element. Det direkta är afhållande från brott genom fysiskt våld, det indirekta ligger i ett lidande, som afskräcker både den som straffas att förnya brottet och andre att begå ett dylikt. Det moraliska medlet är *förbättringen*. Detta är ett medel, som verkar till brottets förekommande, samhällets skyddande, lika väl som det materiella medlet. Det är orätt att anse det moraliska medlet såsom ett historiskt moment i straffet, tillkommet till följd af civilisationen. Likasom det materiella medlet, ligger det moraliska i straffets *natur* och hör logiskt till detsamma. Den italienska skolan kan ej frikännas från förebråelsen att hafva förbisett detta.

J. Krgr.

✱

TIDSKRIFT

FÖR

LAGSTIFTNING, LAGSKIPNING

OCH

FÖRVALTNING.

UTGIFVEN

AF

CHRISTIAN NAUMANN.

FJORTONDE ÅRGÅNGEN

1877.

2 Afd.

STOCKHOLM,
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG,
1877.

73.

Bolag för sjösänkning (Hästefjords sjön i Dalsland). Utbrytning af bolagets andelar i den genom vattenafledningen förbättrade mark. I anledning af denna förrättning uttagen stämning till häradersrätt af hemmansegare, som förmenade sig deraf hafva lidit skada. Denna talan för sent väckt. K. F. d. 20 Jan. 1824 och d. 30 Nov. 1841.

År 1866 erhöll ett i Dalsland för Hästefjordsjöns sänkning bildadt bolag förordnande för landtmätare att, efter uppskattning, utstaka gränserna emellan bolaget samt strandegarne i afseende å den förbättrade marken. Uti kungörelse, som upplästes i kyrka, erinrades en hvar, hvilkens rätt af förrättningen kunde vara beroende, att sin talan bevaka; och beslöts vid ett kort derefter hållet sammanträde enhälligt af de närvarande, att ny afvägning och uppmätning af den vattendränkta marken skulle verkställas, hvarjemte mätessmän, i enlighet med K. F. den 20 Januari 1824 och den 30 November 1841, utsågos jemväl af de strandegare, som icke i bolaget voro delegare. Likaledes träffades öfverenskommelse huru stridigheter emellan mätessmännen skulle slitas. Vid ett följande sammanträde, som hölls ett år derefter, sedan graderingen af den vattensjuka marken upprättats, uppmanades såväl bolagsmännen som öfrige intressenter att uppgifva huru utbrytningen af bolagets andelar skulle ega rum, hvarvid bolaget tillkännagaf sig vilja hafva mark närmast sjöbotten; och läto jemväl åtskilliga andra jordegare anteckna, huru de önskade bekomma sina andelar i den förbättrade jorden. Då vid nästa sammanträde åtskilliga mindre anmärkningar gjordes emot den verkställda utstakningen och rörläggningen af bolagets mark, beslöts, att rättelse skulle, i enlighet dermed, ega rum. På sista sammanträdet, som hölls den 20 Juli 1868, underrättades vederbörande, att den med förrättningen missnöjde egde genom stämning an-

föra sina besvär inom 4 månader derefter vid förlust af vidare rätt dertill; och skulle efter samma tid bolaget ega befogenhet att tillträda den utbrutna marken.

Till 1875 års sommaring med Sundals härad uttog Anders Petersson i Braseryr m. fl. stämning å bolagets direktör C. S. Koch under påstående, att, som bolaget efter sänkning af Hästefjorden påkallat och erhållit skifte å den genom sänkningen, efter bolagets förmenande, förbättrade marken, dervid Anders Petersson och hans medparter vid här.r:n, oaktadt deras bestridande att dem tillhörig jord genom nämnda arbete vunnit förbättring, måste i skiftet ingå, samt bolaget sedermera satt sig i besittning af större och mindre delar af Anders Peterssons och hans medparter jord, bolaget måtte förpligtas att till dem afträda all den jord, som de före sjösänkningen innehåft och som enligt fastställda kartor och skifteshandlingar tillhörde deras hemman, äfvensom att godtgöra dem för det de varit i mistning af jorden från och med år 1869 intill dess densamma blefve till dem återställd.

Koch genmälde, att den af Anders Petersson och hans medparter klandrade landtmäteriförrättning innefattade dels affattning af den jord, som borde såsom förbättrad anses, dels mätesmäns uppskattning af samma jord, jemförd med dess värde i vattendränkt tillstånd, dels ock utbrytning af den jord, som efter de af mätesmännen stadgade grunder borde bolaget tillkomma. Derföre och då stämningen afsåge förpligtande för bolaget att till Anders Petersson och hans medparter afträda den genom vattenafledningen förbättrade jorden som vid nämnda förrättning blifvit till bolaget utbruten, och sålunda innefattade klander mot densamma, men sådant klander bort, jemlikt föreskrifterne i K. F. den 20 Januari 1824 och den 30 November 1841, anställas sist inom 4 månader efter det förrättningen afslutats, bestred Koch att målet kunde af här.r:n till pröfning upptagas.

I utslag den 4 September 1875 yttrade här.r:n: att då Anders Peterssons och hans medparter påståenden afsåge återvinning af den jord, som, enligt åberopad, den 20 Juli

1868 slutad, landtmäteriförrättning blifvit från deras hemman till bolaget utbruten, och således innefattade klander mot förrättningen, men dylikt klander, jemlikt K. F. den 20 Januari 1824 och den 30 November 1841, bort anställas sist inom 4 månader från den dag förrättningen slutades, kunde samma påståenden, såsom försent väckta, icke komma under pröfning.

Anders Petersson och hans medparter vädjade till Göta hofrätt: Då skiftet ännu icke vore behörigen fastställt eller af dem medgifvet, kunde deras talan ingalunda anses obefogad. Bolaget hade ej något att med dem dela, utom sjön och holmarna deri, ej deras enskilda hemman, som icke visats hafva genom företaget förbättrats. Enligt hvad bolaget sjelft i sin ansökan om skiftet yttrat, hade strandegarne ej i företaget deltagit, hvadan Anders Petersson och hans medparter ej hade med detsamma något att skaffa. Deras talan afsåge sålunda hnfvudsakligen icke klander af skiftet, utan återbekommande af den från deras hemman otillbörligen afsöndrade jorden. Saken gälde alltså en jordafsöndring, som icke öfverensstämde med 19 § i K. F. den 6 Augusti 1864, enär dels utskylderna på Anders Peterssons och hans medparterers jord ej minskats, dels kvantiteterna vore större än lag medgäfve. Skifteshandlingarne vore derjemte i så måtto felaktige, att de ej upplyste hvilka hemmantal Anders Petersson och hans medparter förut innehafvt och nu egde kvar, hvarförutan afvägningen och medelvattenhöjden vore oriktigt angifven; och yrkades, på grund häraf, att målet måtte varda till ny handläggning återförvisadt.

Koch anmärkte, att då stämningen tydligen afsåge klander af landtmäteriförrättningen, vore talan emot densamma försuten ej blott för dem, som velat ingå i bolaget, utan jemväl för en hvar, hvilkens rätt vore beroende af förrättningsmännens utlåtande om hvilken jord borde såsom förbättrad anses och den ersättning, som tillkomme bolaget.

Hofr:n utlät sig i dom den 5 Maj 1876: att emedan, såvidt inhemtas kunde af de i hofr:n företedda protokoll vid den åren 1866, 1867 och 1868 verkställda uppmätning, upp-

skattning och delning af den genom sänkning af sjön Hästefjorden torrlagda och förbättrade jord, Anders Petersson och hans medparter eller dåvarande egarne af deras ifrågavarande hemman icke gjort någon anmärkning emot förrättningen och de dervid träffade öfverenskommelser och meddelade beslut samt ej heller under förrättningen eller vid dess avslutande anmält missnöje emot de dervid beslutade och viktagna åtgärder; ty och som vid sådant förhållande sjösänkingsbolaget saknade anledning att, enligt § 8 i K. F. den 20 Januari 1824, instämma vederparterne, samt Anders Petersson och hans medparter ej inom den tid, som i den vid förrättningen meddelade hänvisning blifvit bestämd, utan en längre tid derefter och efter det delningen gått i verkställighet instämt talan om klander å förrättningen; alltså och då i följd häraf antagas finge, att Anders Petersson och hans medparter eller de, hvilkas rätt de innehade, åtnöjts med förrättningen samt att de och sjösänkingsbolaget sålunda åsämjats, fastställdes det slut, hvori här:n stannat.

Om denna dom förenade sig presidenten *Lemchen*, hofrättsråden *Hessle* och *Lejman*, assessoren *Fagerberg* och v. häradshöfdingen *Ståhlberg*.

Referenten i saken, assessoren *Bratt*, var ifrån beslutet skiljaktig och yttrade: »Emedan upplyst blifvit, att de i här:n:s protokoll såsom parter upptagne Peter Persson i Takan och Anders Olsson i Gåsviken äro samme personer som kändanderne Peter Persson i Brasmeryr och Anders Olsson i Selringen, hvilka jemväl ega andelar i hemmanen Takan och Gåsviken; ty och enär, i fråga om den ordning, som vid företag af ifrågavarande beskaffenhet måste följas för bestämmande om och under hvad vilkor jordegare, som förmenas komma att vinna nytta af tillernad vattenafledning, men i kostnaden därför ej vill deltaga, må vara pligtig att till delgarne i företaget afstå jord mot vederlag, K. F. den 20 Januari 1824 och den 30 November 1841 stadga, att derest vederbörande icke åtnöjas med den uppskattning af jorden före och efter vattenafledning, som, jemlikt 7 § af förstomförmälda K. F. blifvit verkställd, den, som sänka vill, har att

saken till domstol instämma, alltså och då följaktligen den af här:r:n anmärkta omständighet, att käranderne icke väckt klander mot det på nämnde uppskattning grundade skifte af den jord, som ansetts hafva af vattenledningen vunnit förbättring, icke utgör lagligt hinder för bedömande af deras i saken förda talan, den jag icke kan i första hand till pröfning upptaga, varder, med upphäfvande af motvädjade utslaget, såvidt talan deremot fullföljts, saken derutinnan visad åter till här:r:n för laglikmätig behandling.»

Anders Petersson och hans medparter sökte ändring hos Kongl. Maj:t och anförde: att då, enligt skifteshandlingarne, endast delegare i bolaget närvarit vid det sammanträde, då beslut fattats angående vattenhöjden, hade detta naturligtvis utfallit till deras förmån, hvaremot Anders Petersson och hans medparter lidit en känbar minskning i sin jord; att den mark, som blifvit dem tilldelad, redan förut med fördel begagnats till åker, hvarför densamma genom sjösänkningen icke i ringaste mån förbättrats; att Anders Petersson och hans medparter icke vid skiftets afslutande närvarit eller dermed tagit någon befattning; att skifteshandlingarne icke till dem utlemnats förr än omkring 2 år efter förrättningens afslutande; att skiftet icke ännu kunde anses laga kraftvunnet, enär åtskilliga stridigheter fortfarande påginge emellan bolaget och flere strandegare; att preskriptionstiden borde räknas från den dag skiftet vunnit laga kraft, jemväl af den orsak, att rågångarne emellan Anders Peterssons och hans medparter kvarvarande och den dem afhända mark ännu icke vore med rösen utmärkta; och yrkades, på ofvan anförda skäl, att målet måtte varda till här:r:n återförvisadt eller, derest denna begäran ej kunde bifallas, att dem måtte tillåtas afhöra vittnen derom, att den dem tilldelade jord ej vunnit genom sjösänkningen.

N. Rev. (rev.-sekr. *Lagergren* och *von Bahr* samt t. f. rev.-sekr. *Lilienberg*, föredragande) hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofr:ns dom.

Saken föredrogs den 11 Januari 1877 inför H. D. (i närvaro af just.-råden *Södergren*, *Wretman*, *Naumann*, *von*

Hofsten, Huss, Svedelius och Hernmarck), hvarvid N. Rev:s hemställan bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 8 Februari 1877.

74.

Sjösänkingsföretag (i Åhs härad Elfsborgs län). Detsamma utsträckning till ofvanför belägna sjöar. Skyldighet att i företaget ingå. Befogenhet att i dylika fall, då missnöje yppas mot förrättningsmäns utlåtande, Instämma målet till häradersrätt. § 8 i K. F. den 20 Januari 1824, jfd. med K. F. den 30 November 1841.

År 1868 bildades inom Åhs härad af Elfsborgs län af åtskilliga jordegare, som hade vattendränkta egor invid och emellan de af Viska ån genomflutna sjöarne Örsjön, Anksjön, Gärdsjön och Magden eller Vingsjön, ett bolag i ändamål att genom rifning af Torps qvarn och sänkning af förenämnda sjöar jemte ofvanför liggande Angsjön, Bredsjön, Kroksjön och Lillsjön hindra öfversvämningar samt afdika och torrlägga ej mindre marken invid förstnämnda sjöar än äfven den omkring de ofvanför befintlige 4 sjöarne samt utmed vattendragen dels emellan dem och dels från Angsjön till Magden belägna mark, hvilken egdes af majoren C. G. Oxehufvud å Säby, m. fl.; och gillades den uppgjorda arbetsplanen af Kongl. Maj:t, som för ändamålet beviljade ett statslån, mot förbindelse att den fastställda planen till alla delar följdes.

Då emellertid landtmätare, efter förordnande af K. Bef:de, med biträde af gode män skulle verkställa behörig afvägning och uppskattning, och den ifrågavarande marken blifvit kartlagd, bestredo Oxehufvud och öfrige jordegare, som hade mark ofvanför Magden, att ingå i företaget eller deltaga i kostnaderne, under förklarande, att bolaget icke vore berättigadt att utsträcka vattenafledningen till deras egor, som till hufvudsaklig del redan förut vore afdikade.

Förrättningsmännen förklarade, med anledning häraf, att Oxehufvud och öfrige jordegare, såvidt deras jord kunde anses draga nytta af vattenafledningen, ej kunde undgå att antingen ingå i företaget och lika med andra delegare deltaga i kostnaderne, eller ock emot vederlag afträda sina andelar i maderne; och ville förrättningsmännen, sedan besigtning af berörda mark egt rum, meddela utlåtande i denna tvistefråga.

Härefter företogs värdering af jorden i dess vatten-dränkta skick och efter afdikningen; och efter ytterligare protester af icke-bolagsmännen emot sänkningen af de 4 öfre sjöarne, meddelades den 17 September 1873 utlåtande, deri föreskrefs, att för förbättring af den invid och emellan Angsjön, Bredsjön, Kroksjön och Lillsjön belägna sank mark, som egdes eller innehades af Oxehufvud och öfrige icke-bolagsmän och upptagits å en af landtmätaren upprättad karta, vattenafledning från samma sjöar skulle få, i sammanhang med sänkning af Magden, Gärdsjön, Anksjön och Örsjön, enligt arbetsplanen verkställas, samt att berörda mark borde till bolaget afträdas emot i penningevärde för framtida efter rättelse bestämdt vederlag af marken i dess genom sänkningen förbättrade skick; och då ifrågavarande område vore beläget inom 2 domsagor skulle, jemlikt § 8 i K. F. den 20 Januari 1824, der någon med förrättningsmännens åtgärd och beslut ej funne sig nöjd och förty ville klandra förrättningen, det åligga sökande jordegare att saken i Göta hofrätt anmäla inom 4 månader derefter, då hofrätten förordnade särskild domare att med uthäradsnämnd frågan till pröfning upptaga; men försummades hvad sålunda blifvit föreskrifvet, »komme förrättningen att vinna laga kraft.»

Uppå ansökan af Oxehufvud och öfrige i bolaget icke-deltagande jordegare förordnade hofr:n den 19 December 1873 särskild domare; och uttogs af dem till Åhs och Redvägs här-rätt å direktionen för bolaget stämning, som den 4 Januari 1874 delgafs, deri yrkades, att som den ifrågasatta sänkningen af Angsjön, Bredsjön, Kroksjön och Lillsjön *icke komme att medföra gagn utan skada för deras mark, hvilken*

låge högre än delegarnes i bolaget vattensjuka egor, bolaget måtte förklaras oberättigadt att verkställa sänkningen af sistnämnda sjöar och för sådant ändamål erhålla upplåtelse af jord.

Till närmare utveckling af käromålet anförde Oxehufvud och hans medparter, att för verkställande af sjösänkningen fordrades dels fördjupning af de vattendrag, som genom de 4 sjöarne utföllo i Magden, och dels kanalgrävning; att den mark, som för detta ändamål erfordrades och utslutande tillhörde käranderne, enligt 15 § af K. F. den 20 Januari 1824, först borde fränvinnas dem mot ersättning, som domaren egde bestämma; att arbetet ej finge börjas förrän denna ersättning, äfvensom annat skadestånd, blifvit i föreskrifven ordning bestämd och gulden, men att, genom förrättningsmännens utlåtande, käranderne blifvit förelagdt att till arbetet upplåta sin jord, utan att ersättningsfrågorna blifvit i behörig ordning pröfvade; att förrättningsmännen öfverskridit sin befogenhet jemväl derutinnan, att de stadgat, att kärandernes jord skulle i företaget inbegripas, hvarom endast domstol egde bestämma; att frågan huruvida och på hvilka villkor käranderne voro skyldige upplåta sina egor, jemväl vore ett rent tvistemål, hvadan förrättningsmännen varit obehörige att frågan upptaga och pröfva, samt att käranderne, på grund häraf, yrkade, att här.r:n måtte undanrödja förrättningsmännens utlåtande och genast meddela yttlande öfver denna invändning, som, om den gillades, komme att göra vidare handläggning af saken öfverflödig.

Genom den 2 Juni 1874 meddeladt beslut förklarade här.r:n, att då förrättningsmännens åtgärd att efter undersökning utlåta sig angående hvilken jord, såsom vinnande båtnad af den ifrågavarande vattenafledningen, borde i företaget inbegripas eller dertill afstås, varit öfverensstämmande såväl med lag som landtmätarens förordnande, förtjenade yrkandet om utlåtandets undanrödjande ej afseende, såvidt det grundade sig derpå, att förrättningsmännen i detta afseende öfverskridit sin befogenhet.

Oxehufvud och hans medparter anförde härefter, att

enär, enligt deras uppfattning, de till bolaget intoge samma rättsliga ställning, som i K. F. den 20 Januari 1824 vore för jordegare och qvarnegare bestämd, hade, vid det förhållande, att kåranderne ej åtnöjdes med förrättningsmännens beslut, det ålegat bolaget att iakttaga samma föreskrifter, som i § 8 af nyssnämnda K. F. vore för jordegare föreskrifne, hvadan och då kåranderne endast till följd af sista punkten i den meddelade besvärshänvisningen funnit sig föranlåtne uttaga nu ifrågavarande stämning, hemställdes huruvida ej bolagets talan om företagets utsträckning till deras egor borde, till följd af stadgandet i nämnde § om påföljd för jordegares underlåtenhet att stämma inom viss tid, anses hafva förfallit. Kåranderne hade vid flere tillfällen under landtmäteri-förrättningen bestridt utsträckningen af företaget till deras egor, hvarförutan Oxehufvud uti en till bolagets direktion stäld skrift, som den 9 Oktober 1873 delgifvits ordföranden, tillkännagifvit sitt missnöje med förrättningsmännens beslut och förbjudit arbetets fortsättande å hans egor för sänkning af Angsjön, hvarom jemväl bevis hos rätten företeddes.

Direktionen ville ej bestrida, att ordföranden fått del af ofvanberörda skrift, men ansåg, att Oxehufvuds missnöjesanmälan saknade all betydelse, då direktionen i dess helhet ej af skriften undfått del. Derjemte fann direktionen tvifvel underkastadt huruvida § 8 af åberopade K. F. vore på ifrågavarande fall tillämplig, enär, enligt dess förmenande, besvärshänvisningen borde så tolkas, att det ålåge den med förrättningen missnöjde att stämma. Bolaget hade alltså icke låtit någon försummelse komma sig till last, enär direktionen saknat all anledning, att vidtaga åtgärder för förändring i förrättningen, som bolaget tvärtom önskat skulle vinna laga kraft. För öfrigt förmenade direktionen, att då kåranderne sjelfve påyrkat pröfning i sak, ginge invändningen utöfver stämningen, hvadan den ej förtjenade ringaste afseende.

Här:r:n yttrade i särskildt beslut, att som här:r:n redan i anledning af det å kårandesidan framställda påstående att förrättningsmännens utlåtande måtte undanröjas, meddelat

ett beslut, som innefattade pröfning i viss mån af den sak, käranderne genom stämning dragit under här.r:ns bedömande, och käranderne ej återkallat sin instämnda talan, kunde afseende ej fästas å den gjorda invändningen.

Sedan vittnen härefter å ömse sidor afhörts för att utreda obehöfligheten eller nyttan af den ifrågasatta sjösänkningen, samt sjöarne blifvit behörigen afvägde och syn å kärandernes egor af här.r:n hållits, yttrade *här.r:n* i utslag den 29 April 1875: att här.r:n, med afseende å innehållet af K. F. den 20 Januari 1824 och den 30 November 1841, funne utgången af förevarande tvist huruvida bolaget egde att, emot Oxehufvuds och hans medparterers bestridande, till ifrågakomne invid Angsjön, Bredsjön, Kroksjön och Lillsjön samt desse sjöars utlopp belägne egor utsträcka vattenafledningsföretaget, hvilket bolaget redan påbörjat, lagligen bero endast derpå, huruvida samma egor pröfvades hafva båtnad utaf den sänkning af sjön Magden, som bolaget hade för afsigt att utföra eller redan kunde hafva utfört; och emedan det icke blifvit styrkt, att, såsom å bolagets sida föregifvits, på dess föranstaltande någon sänkning af Magden hittills egt rum, samt af den i målet åstadkomna utredning angående dels lutningen hos det vattendrag, som utbredde sig från Lillsjön till Magden, och dels omgifvande egors höjd i förhållande till sagda vattendrag, framginge, att de alla kunde, utan förutsättning af Magdens sänkning, i väsentlig mån befrias från bottensyra och fara af öfversvämning, äfvensom att den betydligare afledning från vattendraget, hvilken af Magdens nuvarande höjd förhindrades och med dess sänkning åsyftades, icke skulle verka bättre torrläggning af en stor del högre belägna egor, än som Oxehufvud och hans medparter, oberoende af Magdens sänkning, kunde åstadkomma; ty och som bolaget, emot motparternes bestridande och hvad å deras sida vidare anförts, icke kunde anses hafva ådagalagt, att genom den bättre torrläggning af de lägre belägna egorna, hvilken sjösänkningen möjliggjorde, större båtnad tillskyndades samma egor, än som kunde vinnas oberoende af sjösänkningen; alltså för-

klarades bolaget oberättigadt att, för afledning af vatten från ifrågavarande egor, sänka Angsjön, Bredsjön, Kroksjön och Lillsjön samt att för sådant ändamål verkställa kanalgräfnings- & Oxehufvuds och hans medparterers egor.

Direktionen vädjade till *Göta hofrätt*, som i dom den 24 Mars 1876 yttrade: att som den af direktionen väckt frågan om rätt för bolaget att sänka Angsjön, Bredsjön, Kroksjön och Lillsjön samt skyldighet för Oxehufvud och hans medparter att i vattenafledningsföretaget ingå icke, emot stadganderne i K. F. den 30 November 1841 och 8 § af K. F. den 20 Januari 1824, bort på Oxehufvuds och hans medparterers instämning af här:r:n till pröfning upptagas, blefve här:r:ns utslag undanröjdt.

Oxehufvud och hans medparter sökte ändring hos Kongl. Maj:t. Jemlikt det af hof:r:n åberopade lagrum hade det ålegat direktionen att instämma sökanderne inom 4 månader från det förrättningsmännens utlåtande meddelats. Sedan sökanderne inom denna tid uttagit stämning, hvilket deremot af direktionen underlåtits, hade å direktionens sida ej någon invändning framstälts derom, att sökandernes talan ej bort till pröfning upptagas. Endast genom sökandernes stämning hade direktionen kommit i tillfälle att i hufvudsaken föra talan, hvaraf de ock sig begagnat för att fullfölja sitt hos landtmätaren väckta yrkande om företagets utsträckning till sökandernes egor. Då emellertid icke någon af parterne gjort invändning i nämnda syftning, hade hof:r:n ej bort undandra sig pröfning af hufvudsaken; och yrkades, på grund häraf, att, med upphäfvande af hof:r:ns dom, målet måtte dit återförvisas för att hufvudsakligen prövas.

Direktionen yrkade deremot att hof:r:ns dom måtte fastställas.

N. Rev. (rev.-sekr. *Lagergren* och *von Bahr* samt t. f. rev.-sekr. *Lilienberg*, föredragande) hemställde, att Kongl. Maj:t ej måtte finna skäl att i hof:r:ns dom göra ändring.

Saken föredrogs den 11 Januari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Södergren*, *Wretman*, *Naumann*, *von Hofsten*, *Huss*, *Svedelius* och *Herrnmarck*); och, ehuru den af

direktionen väckta frågan om rättighet för bolaget att sänka Angsjön, Bredsjön, Kroksjön och Lillsjön samt skyldighet för sökanderne att i vattenafledningsföretaget ingå icke blifvit af direktionen vid här:r:n anhängiggjord; likväl och då, utan afbidan å målets instämmande af direktionen, sökanderne sjelfve genom stämning till här:r:n i förevarande mål påkallat pröfning af nämnda frågor, och här:r:n, hvarest direktionen jemväl i svaromål å stämningen ingått, vid sådant förhållande lagligen egt att saken till pröfning upptaga, blef, med undanrödjande af hofrns öfverklagade dom, saken visad åter till hofr:n, som egde densamma ånyo företaga och dermed vidare lagligen förfara.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 8 Februari 1877.

75.

Mannens åtgärd att, utan hustruns samtycke, upplåta skogsafverkningsrätt under femtio år å henne enskildt tillhörigt skogsskifte och medgifva inteckning i hemmanet till säkerhet för en sådan afhandling. Hustruns befogenhet att härå föra talan mot mannen. Jfr. årgången 1872, sid. 157 o. f.; årgången 1877, sid. 283 o. f.

Genom afhandling den 22 November 1869 försålde gästgifvaren Anders Taffin till inspektoren J. G. Sundin i uppgifven egenskap af agent för Tunadals trävaruaktiebolag emot en köpeskilling af 1,800 kronor och andra villkor afverkningsrätten under 50 års tid å skogsskiftet till 1¹³/₃₂ tunnland af skattehemmanet N:o 1 i Bye. Till säkerhet för afhandlingens bestånd medgaf Taffin i hemmanet inteckning, som ock blef den 14 Februari 1870 af vederbörande här.rätt meddelad.

Landstingsmannen Christian Lithström, som förordnats till »målsman» för Anders Taffins hustru Kjerstin Grelsdotter, uttog derefter till Undersåkers här.rätt stämning å Sun-

din och disponenten för Tunadals bolag Carsten Jacobsen med påstående, att som ofvannämnde hemman vore Tafins hustrus enskilda egendom samt hon hvarken underskrifvit omförmälda afhandling eller godkänt densammas innehåll, afhandlingen måtte förklaras ogiltig och den meddelade in-teckningen till all kraft och verkan upphävas.

Svaranderne bestredo käromålet, hvarefter, sedan vittnen blifvit hörda, *här.r:n* genom utslag den 18 December 1875 sig utlät: att enär genom afhörda vittnens, Bengt Danielssons och Erik Olofssons i Bye, sammanstämmande ut-sagor tydligen ådagalagdt vore, att omstämda köpeafhandlingen blifvit upprättad emellan Sundin, såsom köpare, antingen för egen del eller i hans egenskap af ombud för Tunadals bolag, och Tafin, såsom säljare, utan att den sistnämnde vid afhandlingens upprättande och underskrifvande om dess innehåll underrättat sin hustru, hvars namnunderskrift Tafin själf på Sundins begäran tecknat å afhandlingen; alltså och då genom ingifvet fastebref och prestbetyg vore styrkt, att fastigheten blifvit af hustrun före hennes äktenskap med mannen genom köp förvärfvad och således lagligen utgjorde hennes enskilda egendom, hvars pantsättande icke utan hustruns skriftliga i vittnens närvaro eller muntligen inför *här.r:n* afgifna samtycke tillkommit mannen, samt, om än Tafin såsom målsman för sin hustru egt befogenhet att försälja nyttjanderätten till ifrågavarande hemmans skog utan hustruns särskilda medgifvande dertill, denna målsmansrätt likväl icke i strid med 11 kap. 1 § G. B. kunde utsträckas till rättighet för Tafin att utan hustruns medgifvande för samma nyttjanderätts bestånd med laga verkan pantsätta fastigheten, blefve käromålet sålunda bifallet, att den till säkerhet för afhandlingens bestånd uti fastigheten meddelade in-teckning till all kraft och verkan upphäfdes, men stämnings-påståendet i öfrigt såsom i lag icke grundadt lemnades utan afseende.

Såväl Lithström som Jacobsen, hvar i hvad honom emotgått, vädjade till Svea hofrätt. Lithström erinrade, att då Tafin icke egt att utan sin hustrus medgifvande *försälja*

någon den minsta del af hennes hemman, han ej heller lagligen kunnat vidtaga en åtgärd, hvarigenom den egentliga och största delen af hemmanets värde blifvit af honom inkräktad samt hemmanet blifvit, så länge kontraktet gälde, lika tungt och kämbart belastadt, antingen inteckning till säkerhet för kontraktets bestånd meddelats eller ej.

I dom den 8 Juni 1876 yttrade *hofr:n*: att emedan ifrågavarande den 22 November 1869 upprättade afhandling, hvarigenom Tafin mot en numera erlagd köpeskilling af 1,800 kronor till Tunadals bolag för afverkning under 50 år upplåtit från hemmanet N:o 1 om 1¹³/₃₂ tunnland skatt i Bye all den till hemmanets skogsskifte söderut från den så kallade Fiskhusbäcken hörande skog, vid det förhållande att berörda hemman vore hustru Tafin enskildt tillhörigt, innefattade ett förfogande derom af sådan beskaffenhet, att Tafin enligt grunderna för 11 kap. G. B. icke lagligen egt att detsamma utan hustrus samtycke vidtaga; pröfvade *hofr:n*, med afslag å Jacobsens ändringssökande, rättvist att, med ändring af här:r:ns utslag i öfrigt, förklara omförmälda den 22 November 1869 upprättade afhandling ogiltig.

Om denna dom förenade sig *hofr.-rådet Forssell*, notarien *Cöster* och v. här.-höfd. *Carlson*.

Referenten, assessoren *Boivie*, fann ej skäl att göra ändring i här:r:ns utslag.

I *hofr:ns* dom sökte Jacobsen ändring.

N. Rev. (rev.sekr. *von Bahr* samt t. f. rev.-sekr. *Westman* och *Lilienberg*, den sistnämnde föredragande), hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla *hofr:ns* dom.

Saken föredrogs den 19 Januari 1877 inför *H. D.*, der vid just.-rådet *Huss*, med hvilken just.-råden *Södergren* och *Östergren* instämde, yttrade: »Jag finner ej skäl att göra ändring i *hofr:ns* dom, såvidt den till säkerhet för ifrågavarande afhandlingens bestånd meddelade inteckning är vorden till all kraft och verkan upphäfd, men då icke ens uppgifvet blifvit, att hustru Kjerstin Grelsdotter vunnit boskilnad ifrån sin man gästgifvaren Tafin eller att det Kjerstin Grelsdotter enskildt tillhöriga hemmanet N:o 1 i Bye på annan grund är

från mannens *förvaltning* undantaget, samt vid berörda förhållande Kjerstin Grelsdotter icke är behörig att, så länge mannens förvaltningsrätt fortfar, anställa klander emot ofvanberörda afhandling, hvarigenom rätt till afverkning af hemmanets skog blifvit till annan upplåten, pröfvar jag, med upphäfvande af hofr:ns dom härutinnan, rättvist förklara den & hustru Taffins vägnar i denna sak instämnda talan om nämnda aftals ogillande icke kunna bifallas.»

Just.-råden frih. *Leuhusen*, *Naumann* och *Svedelius* biföllo N. Rev:ns betänkande.

Just.-rådet *Wretman* yttrade: »Emedan ifrågavarande afhandling, hvarigenom Kjerstin Grelsdotters man gästgifvaren Taffin från omförmälda, hustrun enskildt tillhöriga hemman till bolaget upplåtit under 50 års tid rätt att afverka viss skog samt att & egorna verkställa uppdämning af vatten, icke innefattar försäljning, förpantning eller bortskiftande af någon del utaf sjelfva fastigheten, utan endast angår nyttjanderätten dertill, och vid sådant förhållande den omständighet, att Kjerstin Grelsdotter ej må hafva till upplåtelsen lemnat samtycke, icke, enligt min åsigt, föranleder dertill, att afhandlingen må såsom ogiltig anses, instämmer jag jemväl i det slut, hvori just.-rådet Huss stannat.»

Kongl. Maj:ts dom, som enligt H. D:s förordnande skulle affattas i enlighet med den af just.-rådet Huss yttrade mening, utgafs den 16 Februari 1877.

76.

Beträffande stämpelpapper & inteckningar för skogsafverkningskontrakt till säkerhet ej mindre för kontraktets hestånd, än för sjelfva arrendeafgiften.

Uti memorial till Svea hofrätt anförde advokatfiskalen derstädes T. A. Billbergh, & embetets vägnar, att vid särskilda af v. här.-höfd. A. F. Unæus år 1874 förrättade ting i Vesterbottens södra domsaga inteckningar för kontrakt, hvarigenom skog till afverkning blifvit på viss tid försäld, meddelats till säkerhet *ej mindre för den betingade städjan eller köpeskillingen, utan äfven för kontraktets bestånd*. För berörda kontrakter hade dock redovisats stämplat papper med allenast 60 öre för hvarje fulla 100 kronor af värdet, såsom då inteckning för dylika afhandlingar om skogsköp meddelades endast till säkerhet för afhandlingens bestånd. Någon stämpelafgift hade således icke beräknats för den särskilda inteckningssäkerhet, som blifvit beviljad för sjelfva köpesumman. Sådan inteckning förutsatte dock, att säljaren erkänt sig skyldig att under vissa omständigheter återbetala summan och till säkerhet därför pantförskrifvit hemmanet. Kontraktet i denna del borde följaktligen betraktas jemväl såsom ett skuldebref och förty beläggas med stämpel till belopp af 25 öre för hvarje fulla 100 kronor af det intecknade beloppet. På grund häraf yrkade advokatfiskalsembetet, att Unæus, som haft åliggande att tillse ifrågavarande handlingars vederbörliga stämpelbeläggning, måtte, enär han i berörda tillsyn brustit, om äfven förseelsen ansåges vara af beskaffenhet att ansvar derå icke skäligen borde följa, dömas att godtgöra den förlust Kongl. Maj:t och kronan på sådant sätt tillskyndats med tillhoppa 207 kronor 75 öre.

I afgifven förklaring erinrade Unæus, att de intecknade beloppen vore att anse blott såsom eventuella fordringar,

hvilka uppkomme först då kontraktet genom säljarens förvållande brötes.

I utslag den 13 Juni 1876 utlät sig *hofr:n*: att som den år 1874 gällande kungörelse angående stämpelpappersafgiften icke stadgade, att afhandlingar af ifrågavarande beskaffenhet skulle beläggas med högre belopp stämpladt papper, än, på sätt ofvan förmälts, redan blifvit af Unæus redovisadt, blefve advokatfiskalsembetets yrkande af *hofr:n* ogilladt.

Advokatfiskalen sökte ändring.

Målet föredrogs den 19 Januari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Södergren*, frih. *Leuhusen*, *Naumann*, *Huss*, *Svedelius* och *Östergren*), dervid *H. D.* fann skäl ej vara anfördt, ledande till ändring i *hofr:ns* öfverklagade utslag.

77.

Angående skyldighet för bolagsmän att en för alla och alla för en svara för bolagets skuld. Handelsbalkens 15 kap. 2 §.

Till Bräkne här.-rätt uttog sekreteraren i Blekinge läns hushållningssällskap B. A. Söderström, stämning å nämndemannen J. Svensson i Djurtorp jemte 11 andra hemmansegare i Åryds socken under påstående, att, som ett år 1865 i förenämnde socken bildadt bolag för idkande af mejerihandtering enligt förbindelse den 31 Oktober 1865 af hushållningssällskapet till låns bekommit 5,000 kronor, deraf särskilda belopp sedermera uppburits under samma och påföljande år, mot vilkor bland annat, att delegarne i bolaget skulle, en för alla och alla för en, vara ansvarige för återbetalande af lånesumman med ränta, samt bolaget sedermera upplösts och lånet således till betalning förfallit, Svensson jemte öfriga delegare i bolaget måtte varda ålagdt att, en för alla och alla för en, till hushållningssällskapet betala å

lånesumman återstående 2,500 kronor jemte till den 1 Januari 1873 upplupen ränta 220 kronor 9 öre tillika med ytterligare ränta till skeende likvid.

Till styrka för käromålet företedde Söderström följande handlingar:

1:o) En af O. Månsson och J. Svensson i Törneryd, efter uppdrag af ett bolag, som bildats af hemmansegare inom Åryds församling för anläggning af mejeri inom främre delen af Törneryds by, i Maj 1865 till hushållningssällskapet ingifven ansökan att af de för berörda närings befrämjande af hushållningssällskapet anslagna medel erhålla ett lån af 5,000 kronor.

2:o) Den ansökningen bifogade teckningslista, som var af följande lydelse:

»Sedan hushållningssällskapet anslagit lån af 5,000 kronor för bildande af socknemejeri, hafva undertecknade påtänkt att bilda ett sådant i mellersta delen af Åryds socken, hvilket mejeri skall ställas på aktier till belopp af 50 kronor pr stycke och skötas efter engelsk metod. De, som härunder tecknat sig, bilda ett bolag, hvars angelägenheter komma att skötas på sätt vid allmän utlyst bolagsstämma kommer att beslutas, antingen af bolaget eller någon utsedd enskild person, till hvilken bolaget har förtroende, eller ock af en direktion. Då, som vi hoppas, detta bolag skall för aktietecknarne lemna en vinst, skall densamma utdelas i mån vi här nedanför tecknat aktier. Menserum i April 1865.

Ola Olsson i Törneryd . . . . . 4 aktier

Jöns Svensson i Djurtorp . . . . . 1 do

etc. etc. (summa 12 delegare med 19 aktier);» och voro härvid fogade 2 intyg af 4 personer, att aktieegarne, i fall lånet beviljades, ansvarade en för alla och alla för en för återbetalning af lånesumman.

3:o) Följande förbindelser jemte fullmakt.

»Sedan hushållningssällskapet genom beslut den 28 Januari och 4 Juli detta år anslagit 15,000 kronor till 3 lån för anläggning af mejerier och ett af dessa lån, stort 5,000

kronor, blifvit oss beviljad, under vilkor, som i särskildt kontrakt bestämmes, så hafva undertecknade af hushållningssällskapets förvaltnings-utskott i förskott på detta lån bekommit 2,500 kronor, hvilka vi, en för alla och alla för en, härmed förbinda oss att förränta och återbetala på sätt i nämnda kontrakt föreskrifves; men om detta kontrakt icke kommer till stånd, skola vi förränta omförmälda 2,500 kronor med 6 för hundralet om året ifrån denna dag till betalning sker och dem efter sex månaders uppsägelse till hushållningssällskapet återbetala, försäkras Törneryd den 31 Oktober 1865. 10 namn, deribland J. Svensson. Omstående 2,500 kronor qvitteras Carlskrona den 7 November 1865. 2 andra personer med namnet J. Svensson. Afbetalts November 1867 etc. Summa 2,750 kronor.»

»I förskott på förlagslån af hushållningssällskapet till anläggning af mejeri har jag & Törneryds mejeribolags vägnar i dag uppburit 500 kronor under vilkor, som stadgas uti lånekontraktet med hushållningssällskapet. Carlskrona den 15 Juni 1866. J. Svensson.»

»Polismästaren m. m. Herr H. Nerman.

Den 18 dennes erhöll jag & Carlshamns postkontor inneslutne 500 kronor af hushållningssällskapet beviljade lån till mejeribolaget i Törneryd, hvilket belopp & bolagets vägnar tacksamligen qvitteras. Törneryd den 20 Juni 1866. J. Svensson. Ordförande i bolaget.»

»Af hushållningssällskapet har jag såsom ömbud för Törneryds mejeribolag uppburit 1,500 kronor utgörande sista delen af det mejerilån, stort 5,000 kronor, som nämnda hushållningssällskap beviljat Törneryds mejeribolag, och under vilkor och förbindelse, som hushållningssällskapet för detta lån bestämt. Qvitteras, den 31 Juli 1866. J. Svensson.»

»Vi undertecknade delegare i mejeribolaget i Törneryd befullmäktiga innehafvaren häraf hemmansegaren J. Svensson i *Törneryd*, som äfven är ordförande i nämnda bolag, samt nämndemannen J. Svensson i *Edstorp*, att för nämnda bolags räkning uppbära och qvittera det af hushållningssällskapet oss beviljade lån af 2,500 kronor och godkänna vi hvad våra

befullmäktigade ombud härutinnan göra och låta. Törneryd den 31 Oktober 1865. 7 namn, deribland J. Svensson, jemte 2 vittnen.»

J. Svensson i *Djurtorp* medgaf väl att han jemte öfrige medparter undertecknat en den 31 Oktober 1865 till hushållningssällskapet utgifven revers å 5,000 kronor, men bestred deremot såväl att han lemnat tillstånd dertill att densamma finge belånas som att han gifvit någon i uppdrag att uppbära beloppet, hvadan han ansåge, att den, som emottagit och använt penningarne, utan att visa för hvilket ändamål densamma utgifvits, vore pliktig återgälda beloppet; och erinrade J. Svensson sig icke, att han jemte några af de öfrige delegarne i bolaget undertecknat fullmakt för J. Svensson i *Törneryd* och J. Svensson i *Edstorp* att för bolagets räkning uppbära och qvittera 2,500 kronor, men kunde deremot icke förneka, det han deltagit i de till hushållningssällskapet å reversen verkstälde afbetalningarne.

Öfrige svaranderne vidgingo riktigheten af ofvan åberopade handlingar och förklarade sig villiga gälda återstoden af skulden till hushållningssällskapet, dock endast i förhållande till sine tecknade aktier, enär de icke åtagit sig solidarisk ansvarighet för större belopp än de i förbindelsen af den 31 Oktober 1865 förskrifne 2,500 kronor, hvilka likväl blifvit till fullo guldne.

Söderström anmärkte, att, då mejeribolaget icke blifvit af Kongl. Maj:t fastställt, vore delegarne solidariskt ansvarige för *alla* dess ingångna förbindelser, oansedt huru penningarne användts eller fördelats; att det protokoll, som hållits hos hushållningssällskapet vid det tillfälle, då lånet beviljats, tydligen utvisade, att lånet meddelats åt bolaget emot samtliga bolagsmännens ansvarighet derför; samt att ostridigt vore, det bolaget bekommit hela lånet, utan att särskilda villkor föreskrifvits för återbetalningen af det sedanast bekomna beloppet; och yrkade, på grund häraf, bifall till hushållningssällskapets i målet förda talan.

I utslag den 16 Februari 1874 yttrade *här.r.n.*: att, som J. Svensson i *Djurtorp* icke, emot sitt nekande, blifvit

öfverbevisad att hafva åtagit sig annan betalningsskyldighet till hushållningssällskapet, än för de uti åberopade skuldebrevet den 31 Oktober 1865 förskrifne 2,500 kronor med ränta, hvilken skuld, enligt å skuldebrevet gjorda anteckningar och Söderströms egna uppgifter i stämningsansöknin- gen, måste anses vara gulden, ogillades hushållningssäll- skapets talan, så vidt den J. Svensson rörde; hvaremot, be- träffande hushållningssällskapet talan emot öfrige parter i målet, här:n förpligtade dem att, i enlighet med deras in- för rätten gjorde åtagande, efter det antal aktier, för hvilka de å den i målet åberopade teckningslista funnos upptagna, deltaga i gäldandet af det genom stämningen fordrade kapi- talbelopp 2,250 kronor och räntebelopp 220 kronor 9 öre jemte 6 procent ränta å förstnämnda. belopp från den 1 Ja- nuari 1873 till betalning följde.

Å ömse sidor vädjades till *hof:r:n öfver Skåne och Blekinge*, som i dom den 28 Januari 1876 sig utlät, att, emedan ostridigt vore, att J. Svensson i Djurtorp jemte hans öfrige medparter varit delegare uti ifrågavarande mejeribolag, samt bemålde parter, med undantag af två af dem, jemväl undertecknat den i målet åberopade förbindelsen den 31 Ok- tober 1865, hvaruti de, med förmålan att Blekinge läns hus- hållningssällskap beviljat dem ett lån å 5,000 kronor, under vilkor som i särskildt kontrakt bestämdes, för auläggning af mejeri, erkänt sig hafva af sällskapet förvaltningsutskott i förskott på detta lån bekommit 2,500 kronor, hvilka de, en för alla och alla för en, förbundo sig att förränta och återbetala; ty och som J. Svensson i Edstorp och J. Svensson i Törneryd af detta lån uppburit 2,500 kronor den 7 November 1865, samt J. Svensson i Törneryd uppburit återstående 2,500 kro- nor under påföljande år och ostridigt vore, att å denna bo- lagets skuld återstode oguldet hvad hushållningssällskapet fordrat; alltså pröfvade hof:r:n, med skäl jemväl af 15 kap. 2 § Handels-Balken, rättvist att, med ändring och upphäf- vande af motvädjade utslaget, ålägga J. Svensson i Djurtorp jemte åtskillige andre delegare i bolaget att, en för alla och alla för en, emot erhållande af betalningsbevis och åberopade

förbindelsen den 31 Oktober 1865 i hufvudskrift, till hushållningssällskapet genast utgifva fordrade 2,250 kronor jemte ogulden, till den 1 Januari 1873 upplupen ränta 220 kronor 9 öre och vidare 5 procent ränta å 2,250 kronor från sistnämnde dag till dess betalning skedde; vid hvilken utgång af målet frågan om de särskilde delegarnes andel i mejeribolaget och deraf föranledda ömsesidiga skyldighet att deltaga i gäldandet af ifrågavarande skuld icke i förevarande tvist utgjorde föremål för pröfning.

J. Svensson i Djurtorp sökte ändring hos Kongl. Maj:t.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr*, konst. rev.-sekr. *Norberg* och t. f. rev.-sekr. *Lilienberg*, föredragande) hemställde i underdånighet, att Kongl. Maj:t ej måtte finna skäl att, hvad J. Svensson i Djurtorp anginge, i hofr:ns dom göra ändring.

Saken föredrogs den 10 Januari 1877 inför H. D. (i närvaro af just.-råden *Södergren*, *Wretman*, *Naumann*, *von Hofsten*, *Huss*, *Svedelius* och *Hernmarck*); dervid H. D. fann ej skäl att i hofr:ns dom, hvad sökanden anginge, ändring göra.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 16 Februari 1877.

78.

Vid auktion inropas en del på rot stående gräs och vass (i den torrlagda delen af den s. k. Nosaby-Hammar sjön). Genom sedermera inträffad öfversvämmning omöjliggöres gräs- och vass-skörden. Yrkande att den, som till försäljning utbjudit ifrågavarande höhöstnad, måtte ansvara för det att den torrlagda delen af sjön icke fortfarande hållits vattenfri.

I egenskap af utredningsman i sterbhuset efter aflidne hemmansegaren N. Svensson i Hammar uttog S. Nilsson i Österslöf stämning å bagaren L. Larsson i Hammar till Villands här.-rätt med yrkande, att, som Larsson å en af

Svensson den 22 Augusti 1873 hållen auktion för 140 kronor 55 öre inropat vass- och gräshöstdnad i den af bolaget Sutcliffe & Seed torrlagda Nosaby-Hammarsjön äfvensom för 46 kronor öfvertagit Svenssons inrop af dylik höstdnad, Larsson måtte varda ålagdt att berörda auktionsinrop gälda med tillsammans 186 kronor 55 öre.

Till stöd för krafvet förededde Nilsson det vid auktionen hållna protokoll, hvilket var så lydande:

»Utdrag af protokollet vid auktion den 22 Augusti 1873 å återstående årets gräs- och vasshöstdnad uti af Herrar Sutcliffe & Seed torrlagda Nosaby-Hammarsjön, med rätt för inropare att i höst beta hästar och fäkreatur, men ansvara, att dikena ej af kreaturen skadas, vid påföljd af ersättnings-skyldighet. Rörvassen får skördas å dertill tjenlig tid under vintern; med betalningen lemnas anstånd till den 1 Oktober. Uteblir liqid då, erlägges 6 procent ränta från auktionsdagen. Rmt — — —. (Inropen, som nu äro i fråga).»

Larsson medgaf väl, att han vid ifrågavarande auktions-tillfälle till uppgifvet pris inropat vass- och gräshöstdnaden å 2 qvarter af Nosaby-Hammarsjön äfvensom att han öfvertagit Svenssons auktionsinrop, men bestred allt afseende å stämningen på den grund, att de områden, på hvilka omstämda hö- och vasshöstdnad vuxit, någon tid efter auktionen genom Sutcliffe & Seeds förvällande öfversvämmats, så att bergningen omöjliggjorts; och uttog Larsson till nästa ting med Villands härad stämning å R. Sutcliffe under påstående, att som denne varit pligtig hålla vattenfri den förut torrlagda del af nämnda sjö, hvarå omförmälda vass och gräs vuxit, men till följd af Sutcliffes försummelse derutinnan bergningen af skörden, med undantag af 23 trafvar rörvass, som efter sjöns tillfrysande hemforslats, genom uppkommen öfversvämmning omintetgjorts, Sutcliffe måtte förpligtas ersätta Larsson den skada, honom genom Sutcliffes försummelse i berörda hänseende tillskyndats och i sådant afseende, efter afdrag af den bergade vassen, till honom utgifva 302 kronor.

Sutcliffe genmälde, att, ehuru han icke utfäst sig att hålla den torrlagda delen af sjön vattenfri, hade likväl pump-

ningen efter auktionen fortgått liksom förut; att Larsson haft sitt hö uppstackadt innan vattnet tagit öfverhand; att Larsson, till följd deraf, likasåväl som öfrige inropare, bort kunna inberga detsamma, såvida han icke, antagligen i afsigt att få höstnaden försäld å platsen, alltjemt uppskjutit med inbergningen, samt att, då den så kallade yttre sjön, i hvilken vattnet från ifrågavarande delvis torrlagda sjö pumpades, i September och Oktober 1873 börjat stiga, så att bakvatten uppkommit, all vidare pumpning omöjliggjorts; och bestred Sutcliffe, på grund häraf, Larssons emot honom i saken förda talan.

Larsson ansåg, att, då Sutcliffe till försäljning utbjudit ifrågavarande höhöstnad, hade han enligt sakens natur varit pliktig ansvara derför att den torrlagda delen af sjön, deri höhöstnaden varit, fortfarande hållits vattenfri.

Af Larsson i målet åberopade vittnen intygade:

2 vittnen sammanstående: att vattnet i den å auktionen utlysta torrlagda Hammarsjön straxt efter auktionen, med anledning af pumpningens upphörande, till den grad ökats, att minst 600 lisp. höstadt hö gått förloradt derigenom, att detsamma icke kunnat, till följd af öfversvämning, bortföras; att allt betet jemte minst 50 trafvar rörvass af samma orsak förstörts; att endast 23 trafvar rörvass under vintern inbergats; att vattnet i den torrlagda delen af sjön börjat stiga redan i slutet af Augusti och början af September 1873 och derefter hastigt ökats, samt att den pumpning, som vid den så kallade Hammarspynten verkstälts, för att hålla den torrlagda delen af sjön vattenfri, under September månad särdeles lamt bedrifvits;

ett vittne: att vittnet någon dag i Juni 1874 varit Larsson följaktig till Sutcliffe, som då medgifvit, att vattnet förstört den höstnad, Larsson inropat, hvadan han förklarar sig villig hålla Larsson derför skadeslös.

ett vittne: att vattnet börjat stiga redan några dagar efter auktionen, medan höslättern i den torrlagda sjön ännu pågått.

Sutcliffe åberopade 3:ne vittnen, hvilka berättade:

ett vittne: att vittnet, som inropat höhöstnad vid auktionen, fått sitt hö bergadt, hvadan vittnet antoge, det jemväl Larsson bort medhinna bergningen, derest han börjat höstningen tidigare; att den mark, der den af honom inropade höstnaden vuxit, varit särdeles sank, att under September och Oktober månader 1873 pumpningen vid Hammarspynten bedrifvits trögt och att pumpverket ofta varit i olag; samt att vattnet i yttre sjön den 25 Oktober nått sådan höjd, att bakvatten uppkommit och vidare pumpning omöjliggjorts;

ett vittne: att vittnet, som hösten 1873 biträdt vid ifrågavarande pumpningsarbete, hade sig bekant, att pumpverket ofta gått sönder, men att arbetet ånyo påbörjats så snart pumpen blifvit iståndsatt;

ett vittne: att vittnet, som jemväl under hösten 1873 varit anställdt vid ifrågavarande pumpningsarbete, kunde intyga, att vattnet i yttre sjön den 25 Oktober stigit i sådan grad att arbetet måst inställas.

I utslag den 12 December 1874 yttrade *här:r:n*: att, emedan Larsson ostridigt dels vid ifrågavarande auktion för 140 kronor 55 öre inropat en del på rot stående gräs och vass i den så kallade Nosaby-Hammarsjön, dels ock öfvertagit ett af Svensson gjordt inrop med 46 kronor; ty och som Larsson genast tillträdde de gjorda inropen, samt, äfven om såsom styrkt finge anses, att inbergningen af berörda gräs- och vass-skörd genom sedermera inträffad öfersvämmning omöjliggjorts, emot Sutcliffe's bestridande icke ådaga-lagts, att Sutcliffe i förhållande till de personer, som vid auktionen gjort inrop, varit lagligen skyldig ansvara därför, att ofvanberörda sjö fortfarande hölles vattenfri, blefve, med ogillande af Larssons mot Sutcliffe framställda påstående, Larsson, vid tvång af utmätning, förpligtad att genast, mot erhållande af betalningsbevis, till Nilsson i hans egenskap af utredningsman i sterbhuset efter Svensson utgifva fordrade 186 kronor 55 öre jemte 6 procent ränta derå från auktionsdagen den 22 Augusti 1873 till dess betalning skedde.

Larsson vädjade till hof:r:n öfver Skåne och Blekinge

och anförde: att, då, enligt auktionsvilkoren, vass- och gräs-höstnaden jemte betesrätt för hästar och fäkreatur utbudits i den torrlagda delen af sjön, samt tillika föreskrifvits, att rörvassen ej finge af en blifvande inropare skördas förr än påföljande vinter, vore ju uppenbart, att Sutcliffe varit pligtig vid »kontraktets förlust» hålla sjön torrlagd; att af den i målet förebragta bevisning framginge, att vattnet kort efter auktionen stigit upp å de af Larsson inropade qvarter och efter någon tids förlopp öfvergått till verklig öfversvämming af hela det torrlagda området; att, ehuru ett emellan ingenjören Miller m. fl. och strandegarne upprättadt kontrakt, hvilket blifvit å Sutcliffe & Seed öfverlåtet, föreskrefve, att pumpningsarbetet skulle före den 1 December 1869 vara bragt derhän, att vattnet ej uppstege å kringliggande egor och före den 1 September 1870 i dess helhet fullbordadt, samt Sutcliffe, som varit föreståndare för pumpningsarbetet och ombud för bolaget, derjemte vid auktionen uttryckligen förbundit sig att hålla de omtvistade qvarteren vattenfria, hade torrläggningen ännu icke afslutats; och åberopade Larsson 2 vittnen i saken, hvilka intygade:

det ena vittnet: att vittnet, som närvarit vid auktionen, dervid hört Sutcliffe ikläda sig ansvaret för att vattnet ej skulle å de utbudna qvarteren hindra vare sig höstnaden eller inbergningen; att vittnet vid tillfället fäst Sutcliffes uppmärksamhet derå, att fara vore, det vattnet komme att stiga och göra skada å grässkörden, hvartill Sutcliffe genmält, att han ansvarade för att någon sådan skada ej skulle inträffa, enär han skulle hålla sjön fri från vatten; att vattnet emellertid sedermera till den grad stigit upp å de områden, hvarå den af Larsson inropade hö- och vasshöstnaden funnits stackad, att stackarne bortförts af vattenfloden;

det andra vittnet: att Sutcliffe vid auktionstillfället, dervid vittnet biträdt såsom auktionsutropare. uttryckligen förbundit sig att hålla sjön fri från vatten, så att skada å höstnaden genom öfversvämming ej skulle inträffa.

Hofr:n yttrade i dom den 17 Mars 1876: att enär Larsson icke visat, att vattenöfversvämming inträffat så tidigt

efter auktionen, att det varit för honom omöjligt att tillgoda-göra sig ifrågavarande skörd, fastställdes motvädjade domslutet.

Larsson sökte ändring hos Kongl. Maj:t: Ehuru Larsson vid auktionen inropat gräshöstnad, höstbete och vasshöstnad, hade hof:rn allenast fästat vigt vid gräshöstnaden, som kunnat försiggå när som helst efter auktionen, men förbisett att såväl vasshöstnaden som höstbetet genom öfversvämningen omöjliggjorts. Af vittnesberättelserna i saken jemte den ytterligare bevisning, Larsson yrkade få förete, framginge, att vattenöfversvämningen inträffat så tidigt efter auktionen att inborgningen af den skadade höstnaden omintetgjorts och höstbetet blifvit utan nytta; och yrkade, på grund häraf, Larsson, att Sutcliffe måtte förpligtas ersätta honom skillnaden emellan auktionsinropet, 186 kronor 55 öre, och den Larsson tillskyndade skadan, 302 kronor, med 115 kronor 45 öre.

Uti ingifven kontradeduktion bestred Nilsson allt afseende å hvad Larsson anført, anmärkande: att, då en mängd inrop vid auktionen egt rum, men invändning emot betalningsskyldigheten endast gjorts af Larsson jemte en annan person, vore deraf klart, att det icke varit omöjligt för Larsson att berga höstnaden, derest han börjat i tid; att endast de vid auktionen upplästa vilkor, ej de yttranden, Sutcliffe vid tillfället möjligen haft till enskilda personer, vore af bindande kraft, äfven om Sutcliffe af bolaget, i hvilket han ej varit delegare, haft bemyndigande att iklåda det några förbindelser, hvilket han dock icke bevisligen haft, helst en annan person varit bolagets ombud i Sverige; samt att, enär Larsson ej förmått visa, att andra vilkor af vederbörande personer föreskrifvits, än de, som före förrättningen tillkännagifvits, eller att han genom bolagets förvållande gått miste om hvad han inropat, borde hans dröjsmål med bergningen ej föranleda befrielse för honom från betalningsskyldighet.

Vid muntligt förhör anhöll Larsson att få 2 vittnen afhörde vid underrätt derom, att Sutcliffe skulle haft skriftlig

fullmakt från bolaget att under bolagsmännens frånvaro föra deras talan och bevaka deras rätt i allt hvad anginge de rättigheter och skyldigheter, som vore med företaget förenade, hvilket yrkande af Nilsson bestreds.

N. Rev. (konst. rev.-sekr. *Norberg* samt t. f. rev.-sekr:ne *Westman* och *Lilienberg*, den sistnämnde föredragande) hemställde i underdånighet, att, derest Kongl. Maj:t ej skulle finna skäligt bifalla Larssons anhållan om vittnens hörande, Kongl. Maj:t ej måtte finna skäl att göra ändring i hofr:ns dom.

Saken föredrogs den 16 Januari 1877 inför H. D. (i närvaro af just.-råden *Södergren*, frih. *Leuhusen*, *Wretman*, *Naumann*, *Huss*, *Svedelius* och *Östergren*); och funno H. D:s flesta ledamöter, beträffande Larssons anhållan att få utgifne personer såsom vittnen hörde, ej skäl att berörda anhållan bifalla; hvaremot just.-rådet *Naumann* för sin del ansåg, att Larsson icke borde förvägras att få de af honom åberopade personer, derest de ojäfvige befunnos, såsom vittnen hörda.

Beträffande sjelfva saken funno H. D:s flesta ledamöter skäl ej vara anfördt, ledande till ändring i domstolarnes beslut.

Ifrån sistnämnda beslut var just.-rådet *Wretman* skiljaktig och yttrade: »För min del finner jag ej skäl att i hofr:ns dom göra annan ändring än att, enär Larsson af de utaf honom å ifrågavarande auktion inropade förmåner ej kommit i åtnjutande af en del, hvaribland påräknadt höstbete för sine kreatur, Larsson berättigas att å auktionsbeloppet njuta afdrag med ett skäligen beräknadt belopp af 50 kronor, i följd hvaraf det Larsson i sjelfva saken till utgifvande ålagda belopp nedsättes till 136 kronor 55 öre, med sådan ränta derå, som domstolarne föreskrifvit.»

Just.-rådet, frih. *Leuhusen* instämde med just.-rådet *Wretman*.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 16 Februari 1877.

79.

Ändringssökande i dom på grund af stadgandet i 25 kap. 22 § Rättegångsbalken.

I grosshandlaren G. L. Lundqvists vid Stockholms rådst.-rätt anhängiga konkurs bevakade enkan C. Lundqvist ett belopp af 10,000 kronor jemte 6 procent ränta derå från den 7 Juli 1874 på grund af 2 af G. L. Lundqvist den 7 Juni samma år till enkan Lundqvist eller ordres utgifna, den 27 Juli 1874 i fasta egendomen N:o 20 kvarteret Cephæus i Stockholm in-tecknade, skuldsedlar, hvardera å 5,000 kronor med 6 procent ränta, under yrkande om förmånsrätt ur köpeskillingen för nämnda fastighet och densammas afkastning.

Emot detta yrkande anmärktes, att in-teckningarna meddelats då L. Lundqvists obestånd redan var allmänt känt och inom 30 dagar före hans försättande i konkurstillstånd; och förklarade rådst.r:n genom dom den 24 Maj 1875 de meddelade in-teckningarna vara utan verkan, hvadan enkan Lundqvists yrkande om förmånsrätt ogillades.

Enkan Lundqvist väddade till Svea hofrätt, som i dom den 16 December 1875 fastställde rådst.r:ns dom i förevarande del.

Den 24 Maj 1876 inlemnade enkan S. Zetterberg till hofr:n en skrift, deri hon uppgaf, att enkan Lundqvist i Mars 1875, eller innan rådst.r:ns dom meddelades, å henne öfverlåtit berörda 2:ne skuldebref, utan att någon anteckning å dem eller rättens gravationsbevis eller annan enkan Zetterberg bekant omständighet antyd, att in-teckningarnes verkan vore föremål för tvist; att enkan Zetterberg först efter medlet af påföljande Juni månad erhållit kännedom derom, att enkan Lundqvist före transporten, på grund af skuldebrefven, bevakat fordran i G. L. Lundqvists konkurs äfvensom att rådst.r:n förklarat in-teckningarna utan verkan och ogillat enkan Lundqvists förmånsrättsyrkande; att, då enkan Zetter-

berg sålunda ej blifvit i konkursvisten hörd samt domen lände henne till förfång, såsom bäst syntes deraf, att egaren till fastigheten, på grund af domen, fordrat inteckningarnes dödande, yrkade hon alltså, med stöd af föreskrifterne i 25 kap. 22 § Rättegångs-Balken, ändring i domen, såvidt den rörde hennes rätt; att enkan Zetterberg visserligen hade sig bekant, att enkan Lundqvist väddjat till hofr:n, som ogillat hennes talan, men att hon derigenom ingalunda ansåge sig hafva förlorat rättigheten att söka ändring i rådst.r:ns dom, enär hennes ändringssökande ej sammanföle med enkan Lundqvist, då hvarken parterne i saken eller yrkandena vore desamma, ity att enkan Lundqvist allenast påstått förmånsrätt, men enkan Zetterberg deremot i första rummet yrkat undanrödjande af rådst.r:ns dom, försåvidt inteckningarne förklarats utan verkan och enkan Zetterberg derigenom betagits rättigheten att af egaren till fastigheten erhålla betalning för de intecknade skuldsedlarne.

Genom utslag den 1 Juni 1876 förklarade *hofr:n*, att som rådst.r:ns ifrågavarande dom blifvit i den del, hvaröfver enkan Zetterbergs besvär innefattade klagan, af hofr:n fastställd genom dom den 16 December 1875, kunde besvären icke af hofr:n till pröfning upptagas.

Enkan Zetterberg sökte ändring hos Kongl. Maj:t under yrkande, att, som rådst.r:n dåmera, på egarens till fastigheten begäran, dödat inteckningarne under åberopande af konkursdomen, som sålunda inverkade på hennes rätt, och hofr:n, på grund af föreskrifterne i 25 kap. 22 § Rättegångs-Balken, egde laglig befogenhet att, utan resning eller restitutio fatalium, upptaga saken till ny pröfning, densamma måtte varda till hofr:n återförvisad till laglikmätig pröfning.

N. Rev. (rev.-sekr. *Lagergren, von Bahr* och t. f. rev.-sekr. *Lilienberg*, den sistnämnde föredragande) hemställde i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte finna enkan Zetterberg icke hafva anfört skäl, som kunde föranleda ändring i hofr:ns utslag.

Saken föredrogs den 18 Januari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Södergren, frih. Leuhusen, Wretman*,

Naumann, Huss, Svedelius och Östergren); dervid N. Rev:ns hemställan bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 8 Februari 1877.

80.

Villkor vid fastighetsköp att köparen och hans rättsinnehafvare loka fingo upprensa eller förändra en viss bäck eller på egorna anlägga nytt vattenverk, vid uppgifven påföljd om detta förbehåll ej iakttoges. Inteckning beviljas till säkerhet för beståndet af detta köpevillkor. Exekutiv auktion anställes sedermera å samma fastighet, men förrättaren underlåter att vid auktionen tillkännagifva att sagde köpevillkor skulle lända till efterrättelse. Hvad påföljd?

Genom kontrakt af den 23 September 1862 försålde kammarherren H. O. af Harmens' sterbhusdelegare till med d:r J. Engström frälsehemmanen Nr 1 och 2 Odensvi 1 $\frac{1}{2}$ mtl med såg och husbehofsmjölqvarn, dervid i kontraktets 4:de punkt stadgades det uttryckliga förbehåll, att köparen och hans rättsinnehafvare för everdelig tid tillförbundo sig att icke upprensa, fördjupa eller förbreda den qvill, som från Emån ledde till Odensvi och prostgårdens sågqvarnar, eller på Odensvi egor anlägga något nytt vattenverk, med undantag af en benstamp, som finge byggas bredvid Odensvi nuvarande sågqvarn; att, om, emot förmodan, köparen eller hans rättsinnehafvare häremot bröte, denne vore skyldig att till egaren af hemmanet Frövi utan ersättning afträda all den mark af Odensvi egendom, som sträckte sig utefter Emån till 100 famnars bredd från åstranden, samt att egaren af Frövi borde låta utrifva det nya vattenverk, som på egorna kunde uppbyggas, hvilken åtgärd skulle gälla såsom varningsgrad innau afträddandet af de 100 famnarne jord ifrågasattes.

Den 30 Augusti 1864 beviljades inteckning i Odensvi egendom H. O. af Harmens' arfvingar, såsom då mera egare af Frövi, till säkerhet för beståndet af kontraktet, hvilken inteckning den 10 Juni 1874 behörigen förnyades.

Sedan Odensvi egendom den 28 Juli 1871 å exekutiv auktion inropats från Engströms konkursmassa af Handlanden F. Johansson i Oscarshamn, sökte denne hos Handbörds här.rätt, att de inteckningar, till hvilkas gäldande köpeskillingen, 51,000 kronor, icke förslagit, måtte i laga ordning dödas, hvilken ansökning dock af dåvarande egare af Frövi H. O. af Harmens' arfvingar bestreds, såvidt den afsåge den till säkerhet för ofvanberörde kontrakt beviljade inteckning; och yttrade här.r:n i utslag den 25 Juli 1873: att enär sistnämnda inteckning, såsom meddelad innan laga stånd åkommit Engströms köp af ifrågavarande fastighet, och gällande till säkerhet för vid köpet stadgade vilkor, jemlikt 11 kap. 2 § J. B. och 2 § i K. F. den 9 November 1844, egde bättre rätt än en inteckning, som den 22 December 1864 uti fastigheten meddelats; enär vid auktionen fastigheten Odensvi icke allenast icke afyttrats med vilkor, att förstnämnda inteckning *icke* skulle vara gällande, utan tvärtom H. G. af Harmens gjort förbehåll om en rättighet, som han grundade på inteckningen, och detta förbehåll i auktionsprotokollet antecknats till det afseende, sådant vid tvistens pröfning af domstol kunde medföra; enär ifrågavarande inteckning lagligen gälde med lika rätt, som en samma dag i fastigheten sökt och den 4 November 1864 beviljad inteckning till säkerhet för ogulden köpeskillning 24,000 kronor med ränta, jemlikt Engströms den 23 September 1862 uthändigade skuldsedel, och denna senare inteckning ur köpeskillingen till största delen guldits; enär af Harmens' inteckning följaktligen vore fortfarande gällande; samt enär, jemlikt 90 § i konkurslagen, H. G. af Harmens' på inteckningen grundade rätt icke, såsom Johansson påstått, gått förlorad derigenom, att i utdelningsförslaget i Engströms konkurs en dylik rätt icke funnes H. G. af Harmens tillerkänd; ogillades påståendet om dödande af ifrågavarande inteckning.

Berörda utslag blef såväl af Göta hofrätt i utslag den 30 Oktober 1873 som af Kongl. Maj:t genom dom den 19 Maj 1874 fastställt.

Johansson instämde sedermera kammarherren H. G. af Harmens, såsom dåmera ensam egare till hemmanet Frövi, till förenämnda här.rätt med påstående, att enär dels omförmälda kontraktsvilkor icke vore med lag öfverensstämmande ity att, på grund af desamma, egendomen kunde, emot 1 kap. 2 § J. B., under vissa vilkor återgå, och *vid auktionen förbehåll ej skett derom*, att samma vilkor skulle vara för köparen bindande, dels den af Johansson erlagda köpeskillingen för egendomen icke förslagit till godtgörande af en för penningefordran i densamma meddelad inteckning, som egde lika rätt med den till säkerhet för kontraktets bestånd beviljade, dels ock här.r:n, på yrkande af H. af Harmens, enligt utslag den 25 Juli 1874, Johansson ohörd, utdömt en af honom på Odensvi egor anlagd qvarn med dertill hörande damverk, här.r:n måtte upphäfva och kraftlös förklara den till säkerhet för kontraktets bestånd meddelade inteckningen.

H. G. af Harmens yrkade till en början, att Johansson måtte fällas till laga ansvar för det han genom nu ågångna stämningen qvalt Kongl. Maj:ts ofvanomförmälda dom af den 19 Maj 1874, hvartill Johansson genmälde, att förra rättegången afsett frågan om inteckningens fortfarande giltighet, hvaremot nu instämnda mål gälde inteckningens lagliga tillkomst.

I öfrigt anmärkte H. G. af Harmens, att 1 kap. 2 § J. B. icke vore på nu ifrågavarande fall tillämplig, enär afsigten med bestämmelsen i kontraktets 4:de punkt allenast varit att stadga ett vite, hvars tillämpande det stode i Johanssons magt att utkräfva och om uttagande af hvilket fråga dock nu icke vore; att af Harmens emellertid egde ovilkorlig rätt att, på grund af kontraktet, rifva hvarje nytt vattenverk, samt att i allt fall det beslut, hvarigenom kontraktet blifvit i egendomen intecknad, numera vunnit laga kraft.

Johansson ansåg, att, då den inteckning, som egde lika rätt med det intecknade kontraktet, ej till fullo ur köpe-

skillingen utgått, borde ej heller kontraktets intecknande vara tillfyllest för att bibehålla H. G. af Harmens' rätt i afseende å det omtvistade förbehållet.

Här:r:n yttrade i utslag den 12 April 1875: att, ehuru uti åberopade kontraktet finnes införd den bestämmelse, att egaren af Odensvi, om han öfverträdde förbudet mot vattenverks byggande, vore skyldig att till egaren af Frövi utan ersättning afträda en del af den genom kontraktet köpta egendomen, samt Johansson förmenat, att denna bestämmelse vore stridande mot 1 kap. 2 § J. B., sådant detta lagrum lyder i K. F. den 1 Maj 1810, hvarom det dock i förevärande fall, då tillämpning af samma bestämmelse ej vore i fråga, icke tillkomme *här:r:n* att inlåta sig i pröfning, likväl och enär tillvaron af bestämmelsen i hvilketdera fallet som helst icke kunde göra omförmälda förbud eller de i kontraktet för öfrigt upptagna föreskrifter ogiltiga, samt den af *här:r:n* för kontraktets bestånd den 30 Augusti 1864 meddelade och den 10 Juni 1874 förnyade inteckning i egendomen Odensvi, till följd af Kongl. Maj:ts angående Johanssons ansökning om samma intecknings dödande den 19 Maj 1874 gifna nådiga dom, fortfarande vore gällande och således äfven bindande för Johansson, utan hinder deraf att den af honom vid exekutiva försäljningen af den intecknade egendomen utfästa köpeskillning icke förslagit till full betalning åt fordringsegare, som haft inteckning med lika rätt som den ifrågavarande, ogillades Johanssons i målet förda talan.

Johansson väddade till Göta hofrätt: Frågan om inteckningens dödande borde kunna af domstol pröfvas utan hinder deraf, att köpeskillningen ej förslagit till gäldande af en annan, lika prioriterad, inteckning. Vid auktionen hade icke kontraktets bestämmelser i 4:de punkten uppställts såsom något köpevilkor, oaktadt H. G. af Harmens derom gjort förbehåll, utan hade förhållandet endast antecknats till protokollet. Landsh.-Emb:t hade ock förklarat Johansson hafva nropat fastigheten med hvad dertill lagligen hörde för 51,000 kronor och »med öfriga fastställda vilkor,» utan att auktionen af H. G. af Harmens öfverklagats.

I dom den 4 Februari 1876 utlät sig *hofr:n*: att, emedan inteckning i Odensvi egendom till säkerhet för ifrågasvarande kontraktsvilkor var gällande vid egendomens försäljning å auktion den 28 Juli 1871 samt således *den omständigheten att förbehåll om giltigheten af sagda vilkor icke gjorts vid auktionen* ej kunde föranleda dertill, att samma vilkor skulle emot Johansson vara utan verkan; ty och på de af *här:r:n* anförde skäl fastställes det slut, hvartill *här:r:n* kommit.

Om denna dom förenade sig *hofr.-rådet Andersson*, assessoren *Korsell* och v. häradsh. *C. Lothigius*.

Referenten, *hofr.-rådet Backman*, med hvilken assessoren *Fagerberg* sig förenade, var deremot af skiljaktig mening och yttrade: »Enär, enligt hvad protokollet vid omförmälda exekutiva försäljning af Odensvi egendom utvisar, såsom köpevilkor icke föreskrifvits, att det i stämningen åberopade kontraktet af den 23 April 1862 skulle fortfarande lända till efterrättelse, samt vid sådant förhållande kontraktets nu ifrågavarande stadganden ej heller äro för Johansson lagligen bindande; alltså pröfvar jag rättvist att, med upphäfvande af *här:r:ns* utslag, på det sätt bifalla käromålet, att Johansson berättigas att, utan hinder af samma stadganden, öfver Odensvi egendom med hvad dertill hörer fritt förfoga.»

I *hofr:ns* dom sökte Johansson ändring.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr*, konst. rev.-sekr. *Norberg* och t. f. rev.-sekr. *Lilienberg*, den sistnämnde föredragande), hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla *hofr:ns* dom.

Saken föredrogs den 9 Januari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Södergren*, *Wretman*, *Naumann*, *von Hofsten*, *Huss*, *Svedelius* och *Hernmarck*), hvarvid *N. Rev:ns* hemställan bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 16 Februari 1877.

81.

(Insändt).

Bör dagen, då brottet begicks, inräknas i preskriptionstiden för brottets åtalande eller derifrån uteslutas?

Preskriptionen i brottmål, denna tidens verkan att be-
reda befrielse från följderna af brottet, kan afse antingen
åtalet eller straffet. En hufvudfråga vid begge är naturligt-
vis den rörande tiden, hvarifrån preskriptionens början skall
räknas. I en del lagar räknas preskriptionen af åtalet från
den tid, då brottet blef känt och lagligen konstateradt.
Denna grundsats hvilat emellertid på ett sammanblandande
af den civila och den kriminella preskriptionens natur. Re-
geln »contra non volentem agere non currit præscriptio»,
hvarpå ifrågavarande grundsats skulle hvila, är nemligen
väl tillämplig i civilmål men ej i kriminalmål; ty preskrip-
tionen i brottmål är hvarken att betrakta såsom straff för
en underlåtenhet att väcka åtal, eller såsom præsumption till
befrielse, hemtad ifrån denna underlåtenhet. Det är tidens
verkan att utplåna minnet af brottet och derigenom göra be-
hofvet af ett varnande exempel öfverflödigt — det är denna
verkan, som utgör motivet till preskriptionen i brottmål, och
det är just på de brott, som förblifva dolda, som tiden ver-
kar med största kraft.

Vår strafflag stadgar i 5 kap. 15 §, att preskriptions-
tiden skall räknas i allmänhet från den dag, då brottet be-
gicks, men i de fall, som i 15 kap. 18 eller 21 § sägas och
ej åtalas må, innan till återgång af giftermål dömdt är, från
den dag laga kraft egande dom derom gafs.

En vigtig detaljfråga bland dem, som röra tiden för
preskriptionens början, är den, *huruvida den dag, då brottet
begicks, bör inräknas i preskriptionstiden eller derifrån ute-
slutas*. Låtom oss taga denna fråga i betraktande. Då
man geometriskt mäter ett afstånd, så är den punkt eller

linea, hvarifrån man utgår, en blott abstraktion och saknar därför dimensioner. Men då man mäter afstånd i verkligheten, så utgör det föremål, hvarifrån man utgår, någonting fysiskt, som har sina större eller mindre dimensioner. Emellertid måste man äfven här taga en viss matematisk punkt eller linea till utgångspunkt, emedan det är omöjligt att beräkna afståndet från ett verkligt föremål i dess helhet. Sålunda, då man vill mäta afståndet från ett hus eller en flod, måste man nödvändigt taga till utgångspunkt den närmaste eller aflägsnaste linean af huset eller floden eller en medellinea. Enahanda är förhållandet, då man mäter *tiden*. Tiden, den må vara så liten som helst, ett sekel eller en sekund, utgör nemligen ej en abstraktion utan ett verkligt föremål med rymd. Den tid, hvarifrån man utgår, då man mäter tiden, är således också ett verkligt föremål med rymd. Men från ett verkligt föremål i *dess helhet* kan man i sjelfva verket lika litet beräkna afstånd i tiden som i rummet. Man måste därför till utgångspunkt taga början slutet, eller en medelpunkt af utgångstiden. Nu beräknar man vid preskriptionen i brottmål egentligen tiden från en händelse, nemligen brottet; men genom en fiktion beräknar man en bestämd tid såsom representant af händelsen, af brottet. Denna tid är dagen, då brottet begicks. Frågan är då, huruvida egentliga utgångspunkten skall beräknas från utgångsdagens början, slut eller annan del. Denna fråga beror derpå, huru brottet bör betraktas i förhållande till preskriptionstiden. Brottet å ena och preskriptionen å andra sidan äro två särskilda mot hvarandra verkande faktorer. *Brottet har frambragt en för den brottslige ofördelaktig ställning, som gör honom underkastad åtal. Preskriptionstiden har till syfte att verka för hans befrielse.* Det vore ej logiskt riktigt att i preskriptionen inräkna den tid brottet fortfarit eller dagen som representerar brottet. Sådant vore att addera två motsatser. Derför bör ej heller dagen, som motsvarar brottet, inräknas i preskriptionen. Denna bör således räknas från *tilländagdandet af den dag, då brottet föröfvades.*

J. Krgr.

82.

Rån och dråp eller mord, dödsstraff eller straffarbete på lifstid.

Vid Selebo här.-rätt blef förre skomakeriarbetaren Per Wilhelm Ramberg af t. f. kronofogden Carl Gustaf Roman stäld under tilltal för det Ramberg skulle den 24 September 1867 på allmänna landsvägen i närheten af egendomen Marie-lund föröfvat rån å torparen Carl Erik Hagström vid När-lunda och dervid beröfvat honom lifvet.

Genom utslag den 19 Juli 1876 utlät sig *här.r.n.*: ått emedan Ramberg inför *här.r.n* fritt och otvunget erkänt, *att*, sedan Ramberg den 22 September 1867 i Mariefred sam-manträffat med en för honom då obekant person, hvilken sagt sig heta Jansson, samt dessa i hvarandras sällskap under bränvinssupande gjort slut på sina penningar, de under natten emellan den 23 och den 24 berörda September talt om att genom olofligt tillgrepp förskaffa sig mera penningar och derefter på förmiddagen den 24 September öfverenskommit att för erhållande af sådana råna någon under då pågående marknad i Mariefred; *att*, när Ramberg och Jansson samma förmiddag kl. emellan 10 och 11 sett Hagström sälja en ko för 44 kronor och hört honom säga, det han ämnade före sitt sällskap begifva sig från marknaden, Ramberg och Jansson genast aftalat att frånråna Hagström nämnda penningar samt jemväl öfverenskommit om sätt för verkställande af ett sådant dåd; *att* Ramberg och Jansson, i fortfarande afsigt att utföra omförmälda brott, följt efter Hagström på afstånd hela dagen för att behålla honom i sigte under afvaktan på ett gynnsamt tillfälle till dådets utförande, samt kl. 7 på aftonen, då Hag-ström med sitt sällskap gått in på en af stadens krogar, äf-ven dit följt honom för att erhålla kännedom hvart han vi-dare ämnade begifva sig; *att*, då Hagström snart aflägsnat sig från krogen i uppgifven afsigt att gå något före sitt säll-skap hemåt från staden, Ramberg och Jansson, hvilka märkt,

att marknadsfolket fäst at uppmärksamhet vid att de under dagen följt Hagström, qvarstannat på krogen någon stund för att icke väcka ytterligare misstankar, men sedan på omvägar hastigt skyndat efter Hagström, på hvilken de fått sigte straxt utom staden; att Ramberg och Jansson, då de under denna sin vandring varit å ett uppgifvet ställe nära invid staden, på Rambergs fråga om de blott skulle taga pennningarne af Hagström eller äfven slå ihjäl honom, för att sålunda hindra att rånet genom honom röjdes, öfverenskommit att icke allenast råna utan ock mörda Hagström; att, då Hagström derefter å allmänna landsvägen emellan Mariefred och egendomen Marielund upphunnits, han bakifrån öfverfallits sålunda, att först Ramberg med en trind, men qvistig gärdesgårdsstör, som han tillgripit under vandringen från staden, tilldelat Hagström ett slag å venstra sidan af hufvudet, hvarvid Hagström »hirrat ikring», utan att skrika, samt omedelbart derefter Jansson med en af honom såsom vandringsstaf begagnad ekkäpp tilldelat Hagström ytterligare ett våldsamt slag i hufvudet, så att blodet frustat ut af honom och han stupat till marken, utan att gifva ifrån sig annat ljud än frustningar; att straxt efter det Hagström sålunda stupat, Ramberg och Jansson fräntagit honom de penningar, han innehade, till belopp af 44 kronor; att Ramberg och Jansson derpå burit Hagström, som härvid först frustat några gånger och sedermera andats tungt, till den nära belägna stranden af Mälaren och nedlagt Hagström, då ännu lefvande, framstupa med hufvudet och en del af kroppen i vattnet samt qvarstannat derstädes, tilldess de äfven efter kroppens nedläggande i vattnet fortfarande lifstecknen upphört, hvarefter Ramberg och Jansson emellan sig delat de tillgripna penningarne och derpå skiljts från hvarandra;

ty och som denna bekännelse vunne stöd af hvad redan den 8 Oktober 1867 vid då af provincialläkaren J. F. Ihrman på grund af K. Bef. des förordnande verkställd medikolegal obduktion å Hagströms döda kropp blifvit upplyst; samt Ihrman medelst utlåtande den 14 i samma månad på aflagd embetsed, under förklarande, att Hagströms död varit en följd

af blodstockning till hufvudet under samtidigt ökad blodtilllopp till lungorna, vidare, utan att Ihrman då haft kännedom om de särskilda omständigheterna vid utföwandet af det emot Hagström begångna våld, emellertid på grund allenast af de befunna skadornas beskaffenhet och hvad för öfrigt under obduktionen iakttagits, förklarät, att Hagström kort före döden varit underkastad våldsåverkan dels genom skärande instrument, dels genom slag eller stötar, samt att de anmärkta skadorna samfäldt väl vore närmaste orsaken till döden, men att Ihrman, med hänseende till den å liket funna tilltryckningen och förhårdningen af näsans spets och ränder, jemte den fast slutna munnen med intill tänderna tryckt tunga, ansåge sannolikt, att qväfning, genom våldsamt tilltappande af luftens tillträde till lungorna genom mun och näsa, varit dervid medverkande, och derfore antoge, att Hagström kommit i vattnet antingen såsom död eller fullkomligt afsvimmad;

alltså och med tillämpning af 11 kap. 15 §, 14 kap. 1 och 46 §§ samt 21 kap. 2 och 10 §§ strafflagen, jemförda med 8 § i 21 kap. samt 4 kap. 2 § samma lag, förklarades Ramberg förvunnen för det emot Hagström begångna rån att hållas till straffarbete på lifstid och för *mordet* å Hagström att mista lifvet, äfvensom för hvartdera af dessa brott att vara för alltid förlustig medborgerligt förtroende; och ehuru Ramberg tillika erkänt, att han å särskilda uppgifna ställen inom Stockholms län anlagt mordbrand, derför han ännu ej undergått tilltal, dock, som K. Bef. de i sistnämnda län, efter att hafva från vederbörande målsegare infordrat yttrande, i afgifvet utlåtande för sin del ansett ransakningen om nyssberörda brott kunna undvikas, ansåges enligt K. K. den 18 December 1823 sådan ransakning ej böra ega rum, utan dom öfver Ramberg slutligen böra meddelas, dervid Ramberg, som enligt här.r:ns utslag förklarats saker för rån till straffarbete på lifstid och för mord att mista lifvet äfvensom för hvartdera af dessa brott till förlust för alltid af medborgerligt förtroende samt genom Svea hofrätts lagakraftegende utslag den 23 November 1875 blifvit dömd,

enligt 19 kap. 3 och 22 §§ strafflagen, för mordbrand till 6 års straffarbete och likaledes förlust för alltid af medborgerligt förtroende, dömdes, jemlikt åberöpade lagrum och 4 kap. 4 § samma lag, för samtliga ifrågakomna brott att *i en bot mista lifvet* och för alltid vara medborgerligt förtroende förlustig.

Detta utslag underställdes Svea hofrätts pröfning.

Medelst utslag den 21 September 1876 yttrade *hofr:n:* att *hofr:n* lika med *här:r:n* funne att ransakning angående de brott, Ramberg erkänt att han begått inom Stockholms län, icke måtte ega rum; samt att emedan Ramberg inför *här:r:n* bekänt, att, sedan han den 24 September 1867 under marknad i Mariefred öfverenskommit med en obekant person, som uppgifvit sig heta Jansson, att från Hagström råna af honom uppburna penningar, samt i sådan afsigt, då Hagström på aftonen begifvit sig från staden, på omvägar jemte Jansson skyndat efter Hagström och strax utanför staden åter blifvit honom varse, Ramberg, efter då uppkommet samtal emellan honom och Jansson rörande sättet för gerningens utförande, hvilket samtal Ramberg fattat såsom en öfverenskommelse att döda Hagström på allmänna vägen vid den i närheten af Mariefred belägna egendomen Marielund, der Hagström upphunnits, bakifrån med en trind och qvistig gärdesgårdsstör tilldelat Hagström å venstra sidan af hufvudet ett slag, hvaraf Hagström »hirrat ikring», samt att, sedan Jansson, likaledes bakifrån, med en ekkäpp gifvit Hagström ett våldsamt slag i hufvudet, så att blod frustat af honom och Hagström stupat till marken utan att gifva ifrån sig annat ljud än frustningar, Ramberg och Jansson fräntagit Hagström de penningar han innehade till belopp af 44 kronor och burit Hagström till Mälaren, der de nedlagt Hagström framstupa med hufvudet och en del af den öfriga kroppen i vattnet samt qvarstannat å stället till dess inom kort alla lifstecken upphört; ty och som läkaren efter verkställd rättsmedicinsk undersökning å Hagströms döda kropp intygat, att å Hagströms hufvud befunna skador varit närmaste orsaken till hans död, och att sannolikt vore att qväfning genom våld-

samt tilltappande af luftens tillträde till lungorna genom mun och näsa varit dervid medverkande, samt Rambergs omförmälda bekännelse styrktes såväl häraf som hvad för öfrigt i detta mål äfvensom vid en år 1868 inför här:n hållen undersökning rörande orsaken till Hagströms död förekommit; alltså ansåge hof:n Ramberg vara lagligen förvunnen att hafva tillsamman med annan person å allmän väg föröfvat rån å Hagström samt dervid i uppsåt att döda, *men af hastigt mod*, beröfvat Hagström lifvet, och pröfvade förty, i förmågo af 21 kap. 2, 8 och 10 §§, 14 kap. 3 och 7 §§, 11 kap. 15 § samt 4 kap. 1 och 4 §§ strafflagen, rättvist att Ramberg, hvilken härförutan enligt hof:ns den 23 November 1875 meddelade laga kraftvunna utslag blifvit dömd för mordbrand till 6 års straffarbete och förlust för alltid af medborgerligt förtroende, men nu för rån och derunder begånget dråp vore, förutom sistnämnda påföljd, till dödsstraff förfallen, skulle för samtliga dessa brott i en bot, jemte förlust af medborgerligt förtroende för alltid, *mista lifvet*.

Om detta utslag förenade sig assessoren *Munthe* samt v. häradshöfd. *Edelstam* och *Selling*.

Hofr-rådet *Widström* och v. häradshöfd. *Carlson* vore sålunda skiljaktige, att de på de af pluraliteten anförda skäl dömde Ramberg att hållas till straffarbete under sin återstående lifstid och för alltid vara medborgerligt förtroende förlustig.

Hof:ns utslag underställdes Kongl. Maj:ts pröfning. Ramberg anförde äfven und. besvär, deri han, med förklaring att, ehuru han påtagit sig ifrågavarande brott, han likväl icke vore dertill skyldig, yrkade målets återförvisning till här:n för anställande af vittnesförhör med åtskilliga personer, hvilka skulle kunna intyga ett *alibi*, nemligen att Ramberg, som på hösten 1867 blifvit af smeden Setterholm vid Hanstavik i närheten af Södertelje städslad till årstjenst, hvarken dagarne för brottets begående eller samma dag det föröfvades varit aflägsnad från Hanstavik.

Vid målets fördragning den 6 November 1876 tillät Kongl. Maj:t det begärda vittnesförhöret, som den 20 Decem-

ber samma år hölls inför här.r:n. Dervid intygades att Setterholm visserligen någon tid före ifrågavarande marknad i Mariefred år 1867 städslat Ramberg, men att denne ankommit till Hanstavik först efter marknadens slut.

Målet föredrogs sedermera den 5 Februari 1877 inför H. D. (i närvaro af just.-råden *Södergren, Naumann, Olivecrona, Huss, Lindhagen, Svedelius* och *Östergren*); och fann H. D. Ramberg vara genom hvad i målet förekommit lagligen förvunnen att hafva tillsamman med annan person å allmän väg föröfvat rån å Hagström och, i uppsåt att döda, med berådt mod beröfvat honom lifvet, samt pröfvade förty rättvist döma Ramberg, hvilken förut genom hofr:ns utslag den 23 November 1875 blifvit för mordbrand dömd till 6 års straffarbete och förlust af medborgerligt förtroende för alltid, men för nu ifrågarande mord och rån jemlikt 11 kap. 15 §, 14 kap. 1, 7 och 46 §§, 21 kap. 2, 8 och 10 §§ samt 4 kap. 1 § strafflagen vore, förutom sistnämnda påföljd, till straffarbete på lifstiden förfallen, att enligt 4 kap. 4 § strafflagen för alla dessa brott i en bot *hållas till straffarbete på lifstiden* och vara medborgerligt förtroende för alltid förlustig.

83.

Oversigt over Norges Lovgivning i Tidsrummet fra 1860 til 1875.

Meddelt af *Arne Vogt*, Overretsaagfører¹⁾.

I det foreliggende Tidsrum, der omfatter ni Storthings-sessioner, er i Norge emaneret et Antal af 311 Love, medens 29 Storthingsbeslutninger til Love ikke ere sanctionerede.

¹⁾ Meddelelsen af nærværende Oversigt, der er skrevet paa Anmodning, ønsker bemærket, at han til Arbeidets Udførelse alene har kunnet afse enkelte Fristunder i en af praktiske Forretninger stærkt optaget Tid. Denne Omstændighed maa tjene til Undskyldning saavel for Artikelens sene Fremkomst som for Fremstillingens mulige Mangler i formel Henseende.

Af disse sidste er dog omtrent Halvparten, efter i uforandret eller mere eller mindre forandret Skikkelse at være gjentagne af senere Storting, blevne sanctionerede. Ingen af de tilveiebragte Love ere imidlertid drevne igjennem ved tvende Ganges Gjentakelse i uforandret Form, i hvilket Tilfælde efter Grundlovens § 79 Stortingets Beslutning bliver Lov uden Kongelig Sanction¹⁾).

Af det nævnte Antal Love vil i nærværende Oversigt ikke de blive medtagne, hvis Indhold ikke kan tænkes i nogen Maade at være af Interesse for Tidskriftets Læsere til et ønskeligt Indblik i den norske Rets Udvikling eller vore administrative og economiske Forhold. Det vil desuagtet muligens findes, at Fræmstillingen er gaaet for meget i Detail, — navnlig i Sammenligning med den i Tidskriftets 3die Hefte for 1876 indtagne Oversigt over den *danske* Lovgivning i samme Tidsrum, — men det har for mig stillet sig saaledes, at mange af de mindre og for den egentlige Retsudvikling lidet betydningsfulde Love ere specielt skikkede til at fremstille Særegenheder i vore Forhold, som det kan være af Interesse for Læsere udenfor Landet at blive bekendt med.

Forandringer
i den constitutionelle Ret.

Først skal anføres de i *Grundloven* foretagne Forandringer. Første Passus i Grundlovens § 20, der tidligere lød saaledes: »Kongen har Ret til i Statsraadet at benaade Forbrydere, efter at *Höiesterets* Dom er falden og dens Betænkning inhentet», er ved Grundlovsbestemmelse af 29 November 1862 forandret derhen: »Kongen har Ret til o. s. v., efterat *Dom* er falden», — og en anden Grundlovsbestemmelse af samme Dato indeholder, at Grundlovens § 88, der udtaler, at »*Höiesteret* dömmet i sidste Instance», ikke skal være til Hinder for, at Straffesager, overensstemmende med Lov, bringes til endelig Afgjörelse uden Höiesterets Medvirkning. De her omtalte Grundlovsforandringer ere fremkaldte ved foretagne Undersögelser om, hvorvid Grundloven var til Hinder for i den norske Rettergang at bringe Jury til Anvendelse, og i saa Tilfælde, hvilke Forandringer burde

¹⁾ Efter Prof. *Aschehoug*s Opgave i Norsk Retstidende for 1876 No. 10.

tilveiebringes. Det kan forövrigt bemærkes, at de citerede Grundlovsbud ikke ere anseede at være til Hinder for Benaadning af Straf, der er vedtaget uden Dom, ligesom »Höieste-rets Dom» i den tidligere § 20 fortolkedes som »endelig Dom»: Dom afsagt af den höieste Instants, for hvilken Sagen efter sin Beskaffenhed kan overensstemmende med Lovgivningen indbringes.

Ved Grundlovsbestemmelse af den 10 Januar 1863 blev det under Forudsætning af, at tilsværende Bestemmelse maatte udkomme i Sverige, — hvilket som bekjendt er skeet, — bestemt, at i de Tilfælde, hvori det tidligere havde tilkommet Interimsregjeringen at forestaa *de forenede Rigers Bestyrelse*, fordi Kongen enten ved Reise udenfor Rigerne eller ved Sygdom var forhindret fra at före Regjeringen, skulde den til Tronen nærmest berettigede Prinds, saafremt han havde opnaaet den for Kongen fastsatte Myndighedsalder (efter Lov af 18 Juli 1815 det fyldte attende Aar), forestaa Regjeringen.

Medens *Antallet af Storthingsrepræsentanter* efter Grundlovens oprindelige Bestemmelser var foranderligt, idet det beroede paa Antallet af Valgmænd fra hvert Valgdistrikt — ogsaa disse Distrikters Antal var foranderligt — og Antallet af Valgmænd igjen paa Antallet af Valgkredsens Stemmeberettigede, — saa blev der for at sætte Repræsentationen paa en fast Fod ved Grundlovsbestemmelse af 26 November 1859 indført et helt nyt System, idet der nemlig blev fastsat, baade hvor mange og hvilke Valgdistrikter der skulde være, og hvor mange Repræsentanter hvert Distrikt skulde sende. Repræsentantantallet blev bestemt til 111, hvoraf Kjøbstæderne vælge 37 og Landdistrikterne 74. Af de daværende 17 Amter skulde 6 vælge fem Repræsentanter hver og de övrige 11 fire Repræsentanter hver. Dette Forhold er opretholdt ved Grundlovsbestemmelse af 26 Mai 1866, som i Anledning af den da (ved Lov af 8 Januar 1866) stedfundne Deling af Finmarkens Amt i to Amter (Finmarkens og Tromsö Amter) bestemmer, at hvert af disse to Amter skal vælge 2 Repræsentanter.

Den vigtigste af de hidtil i Grundloven foretagne For-

andringer indeholdes i Grundlovsbestemmelse af 24 April 1869, der indfører *aarlige Storting*, medens de ordentlige Storting tidligere kun sammentraadte hvert tredje Aar. Valg af Storthingsmænd foregaar imidlertid fremdeles kun hvert tredje Aar. Lagthinget, der som bekjendt vælges af og blandt Storthingets Medlemmer, forbliver uforandret paa alle efter samme Valg sammensatte Storting. For at en Storthingsbeslutning skal kunne blive til Lov uden Kongens Sanction ved tre Ganges Antagelse (se ovenfor), fordres, at Beslutningen maa være antagen af tre ordentlige Storting sammensatte efter tre forskellige paa hinanden følgende Valg og indbyrdes adskilte ved mindst to mellemliggende Storting. — Det Tidsrum, hvori et ordentligt Storting kan være samlet uden Kongens Tilladelse, var tidligere tre Maaneder; efter nævnte Grundlovsforandring er det to Maaneder. — Forslag til Grundlovsforandringer, som ogsaa tidligere maatte fremsættes paa et ordentligt Storting for det, hvorpaa det kunde komme under Afgjørelse, skal nu fremsættes paa *første* ordentlige Storting efter nyt Valg og komme under Afgjørelse paa et af de ordentlige Storting efter *næste* Valg. — Videre Forandringer af Betydenhed ere ikke medførte ved den omhandlede Grundlovsbestemmelse, hvortil allerede i 1857 fremkom privat Forslag. Dette antoges af Stortinget i 1863. Beslutningen nægtedes da Sanction af formelle Grunde, hvorfor der fremsattes Kongelig Proposition, som imidlertid forkastedes af Stortinget i 1866.

Den sidste af de i det foreliggende Tidsrum foretagne Grundlovsforandringer indeholdes i Grundlovsbestemmelse af 5 Juni 1873. Ved denne er bl. a. 1ste og 2det Passus i Grundlovens § 12, — der tidligere lød saaledes:

»Kongen vælger selv et *Raad* af norske Borgere, som ikke ere yngre end 30 Aar. Dette Raad skal i det mindste bestaa af een Statsminister og syv andre Medlemmer. Ligeledes kan Kongen beskikke en Vicekonge eller Statholder» (som saadan kunde efter Grundlovens § 14 ogsaa udnævnes en Svensk) — forandret derhen:

»Kongen vælger selv o. s. v. Dette Raad skal bestaa

af to Statsministere og i det mindste syv andre Medlemmer. Ligeledes kan Kongen beskikke en Vicekonge«.

Ved denne Grundlovsbestemmelse er endelig »Statholder-spørgsmaalet» löst. — Fortiden er der foruden to Statsministerposter ni Statsraadsemeder.

Under nærværende Afsnit kan passende medtages en Lov af 14 Mai 1872 om *Stemmegivning ved offentlige Valg*. Efter Grundlovens § 60 kunne de Stemmeberettigede, der ved lovligt Forfald ere hindrede fra at möde personligt ved Valgforsamlingerne, indsende skriftlig Stemmeseddel. Formandskabslovene af 1837 (om de communale Repræsentationer) foreskrive derimod, at de Vælgende have at afgive personligt Möde. Denne Regel blev ogsaa optaget i flere senere Love om forskellige offentlige Valg, medens andre Love manglede Forskrifter angaaende bemeldte Punct. For at afhjælpe Uoverensstemmelserne og Manglerne i den heromhandlede Lovgivning foreslog Kongen for Stortinget i 1872 en Lov gaaende ud paa, at ved de offentlige Valg, hvorom ikke anderledes i Lovgivningen var bestemt (de constitutionelle Valg) skulde, med en enkelt Undtagelse, alene kunne stemmes af de personligt Fremmødende. Stortingets Beslutning, som ved Kongens Sanction af bemeldte Dato blev ophöiet til Lov, gaar derimod ud paa at udvide Regelen om de constitutionelle Valg (Adgang til Indsendelse af Stemmeseddel for dem, der have lovligt Forfald) til de andre offentlige Valg, hvorom intet modsat udtrykkelig er bestemt.

Vedkommende de *administrative* Forhold kan först mærkes Lov af 22 Juni 1863 om Deling af Christiania Stift i et nyt Stift af samme Navn og i Hamar Stift og oven nævnte Lov af 8 Januar 1866 om Deling af Finmarkens Amt; endvidere Lov af 21 Januar 1860 om Oprettelse af Kjöbstad paa Gjövik, Lov af 14 April 1860 om Losse- og Ladestedsrettigheder for Strandstedet Sandnæs i Stavanger Amt, Lov af 16 Mai 1860 om Oprettelse af Ladestedet Florö i nordre Bergenhuus Amt, Lov af 3 Marts 1866 om Losse- og Ladestedsrettigheder for Kopervig i Stavanger Amt, Lov af s. D. om Ladestedet Haugesunds Overgang til Kjöbstad, og Lov

Administrative
Anordninger.

af 11 April 1874 om Losse- og Ladestedsrettigheder for Strandstedet Mosjöen i Nordlands Amt. — Oprettelse af Kjöb- og Ladesteder foregaar nu altid ved Lov. I 1823 gav Kongen ved Resolution Aalesund fælde Handelsrettigheder, men herover ankedes paa Stortinget i 1824, og senere er altid lignende Bestemmelser givne ved Lov. Oprettelse af Markeder ligger derimod nu uimodsaagt i Kongens Haand.

Der er i det foreliggende Tidsrum emaneret adskillige Love om Udvidelse af Grændserne for forskellige Byer ligesom paa den anden Side en enkelt Lov (for Arendal) om Henlæggelse til vedkommende Landdistrikt af Eiendomme, der tidligere hørte til Byen, men liggende udenfor sammes Grændse.

Formands-
skabsloven.

Formandskabsloven for Landet af 14 Januar 1837, der har indført og ordnet vort nuværende communale Styrelses-sæt for Landdistrikterne, — ligesom en anden Lov af s. D. indeholder tilsvarende Bestemmelser for Kjöbstædernes Vedkommende, — bestemte i sin § 43, at Regjeringen havde den afgjørende Myndighed, naar der af Amtsformandskab (der bestaar af samtlige Ordførere i Amtets engere Communer og forvalter Amtscommunens Economi) gjordes Indsigelse mod Repartition paa Amtet af Poster i Budgetforslaget, forsaavidt Amtmanden fandt Indsigelsen ubeføiet og Udgiften hjemlet ved Lov, lovmedholdigen afgivne Bestemmelser eller gyldige private Dispositioner samt forlangte Sagen afgjort af Regjeringen. Denne Regjeringens Myndighed er bortfaldt ved Lov af 11 Februar 1860, de bestemmer, at i Tilfælde af, at Amtsformandskabet fremsætter Indsigelse mod Repartition af nogen Udgiftspost, der er opført paa det fremlagte Overslag over de ikke allerede forskudte Summer, der begjæres reparerede, — fordi det bestrider, at Udgiften paahviler Amtet, — og Amtmanden finder Indsigelsen ubeføiet, — tilkommer det Amtsformandskabet at bestemme, om det undergiver Sagen Regjeringens Afgjørelse. I benægtende Fald bestemmer Regjeringen, om Sag bör anlægges af Amtmanden mod Amtscommunen. Tvistes der om Amtscommunens Forpligtelse til at afholde nogen Udgift, som allerede af Amtmanden er an-

vist, afgjøres Sagen paa sedvanlig Maade ved den i Loven af 1837 paabudne Revision af de fremlagte Beregninger over forskudte Udgifter, derpaa følgende Decision af Amtsformandskabet og i Tilfælde af, at Vedkommende ikke vil underkaste sig Decisionen, ved Sögsmaal, forsaavidt ikke begge Parter ere enige i at lade Regjeringen afgjøre Tvisten.

For den af Staten grundede og bestyrede *»almindelige Brandforsikkringsindretning* for Bygninger indeholdes de hovedsagelige Bestemmelser i Lov af 19 August 1845. Denne Lov har i det foreliggende Tidsrum modtaget flere Tillæg og Ændringer. Af disse skal her alene nævnes Lov af 3 Marts 1860 om, at Kongen for Kjöbstad eller Ladested, hvor der anlægges Vandværk, som godtgjøres at være virksomt Slukningsmiddel i Ildebrandstilfælde, kan bestemme Nedsættelse i den ordinaire Brandcontingent af indtil 25 Procent, der ved Lov af 26 Mai 1866 er forhøiet til 40 Procent, hvorhos ved Lov af 3 Mai 1873 Adgangen til Nedsættelse ogsaa er indrømmet Forstæder samt større Samlinger af Bygninger paa Landets Grund. — Loven af 1866 indeholder ogsaa bl. a. Bestemmelse om, at Brandkassen erstatter Skade paa Jord eller Indhegning, der foranlediges ved Brandvæsenets Foranstaltninger for at redde forsikket Eiendom, — og Loven af 1873 bl. a. Bestemmelse om, at naar der udskrives extra-ordinair Brandcontingent, — nemlig naar der indtræffer saa betydelige Brandskader, at Erstatningen ikke kan bestrides af de ordinaire Indtægter og den opsamlede Beholdning, — bliver denne Contingent ogsaa at udligne paa Assurance-summen for de ved angjeldende Ildsvaade afbrændte og nedrevne Bygninger.

Lov om almindelige Brandforsikkringsindretninger.

Vedkommende det offentlige *Skydsvæsen* indeholder Lov af 21 Marts 1860 forskjellige Bestemmelser, der for en væsentlig Deel tilsigte Lettelse af Skydsbyrden. Saaledes kan Communebestyrelserne i Kjöbstæderne og Amtsformandskaberne paa Landet med Kongelig Approbation bestemme, at Skydsskifter ganske skulle nedlægges eller indskrænkes saaledes, at der ved samme alene leveres Skyds til dem, som

Lov om Skydsvæsen.

reise i offentlige Anliggender, eller tillades oprettede til faste Stationer alene med Reserveheste, (Heste, som ikke behöve at skaffes tilveie strax. Ved »Skydsskifter» i Modsætning til »faste Skydsstationer» tilsiges Befordringen blandt de til vedkommende »Skifte» henlagte Hesteiere i Byerne, Gaardbrugere eller Baadeiere). Endvidere kan nævnte Autoriteter bestemme, at hvor Veiliniien befares med Deligence eller ligger ved Siden af Jernbane eller Dampskibsfart, skal Skyds kun være at erholde paa visse Aarstider eller Dage. Amtmanden kan desuden förlänge Ventetiden for Reserveskyds indtil 2 Timer og Kongen under visse Omstændigheder bestemme, at Skydsbetalingen beregnes efter en Veilængde indtil den dobbelte af den virkelige. — Stationsholdere ved faste Skydsstationer ere som saadanne berettigede til at drive Landhandel. — Efter Lovens § 6 skal Beslutning om Oprettelse af faste Stationer fattes af Distriktets Formænd og Repræsentanter med Approbation af Amtmanden. — Det fornödne Tilskud til saadanne Stationer skulde efter denne Lov udredes paa Landet af Formandskabsdistriktets Matrikalskyld, medmindre Tilskudet overstiger 12 Skilling pr. Skyddaler, i hvilket Tilfælde af det Overskydende udredes en Fjerdedeel af Statskassen og en Fjerdedeel af Amtscommunen. I Byerne skulde Tilskudet udredes af Bykassen, medmindre nogen Deel af samme af Stortinget bevilges udredet af Statskassen. — Skydsbetalingen skal af den Reisende erlægges för Afreisen. — Loven indeholder desuden Regulativ for offentlige Tjenestemænds Skyds- og Diætgodtgjörelse for Reiser med Dampskib eller paa Jernbane. Forsaavidt er den imidlertid ophævet ved den almindelige Lov af 3 Juni 1874 angaaende offentlige Tjenestemænds Skyds- og Diætgodtgjörelse. Lov af 17 Juni 1869 har i endnu höiere Grad søgt at lette Skydsbyrden for Communerne. Saaledes kan, hvor der kræves Tilskud til Oprettelse af fast Station i Landdistrikterne, Amtsformandskabet med Kongl. Approbation forhöie den lovbestemte Skydsbetaling indtil en vis Grændse. Efter en Lov af 31 Mai 1873, der er optaget i nævnte Lov af 3 Juni 1874, skal i saa Tilfælde den offentlige Tjenestemænd tilkommende Skyds- og Diætgodtgjörelse föröges med

samme Beløb, hvormed Skydsbetalingen er forhøiet. — Af det fornødne Tilskud til fast Station skal alene en Sjettedeel udredes af vedkommende Commune og en anden Sjettedeel af Amtscommunen, medens de to Trediedelev paalægges Statskassen; ligeledes i By, hvor kun en Trediedeel paahviler Bykassen. — Ogsaa af den Godtgjørelse, der maa tilstaaes Skydsskaffere (de, der ved Skydsskifter tilsige Skydsen), udreder Statskassen to Trediedelev og Districtet alene een Trediedeel. Samme Forhold er fastsat med Hensyn til Tilskud til regelmæssig Deligencefart. — Loven af 1869 bestemmer desuden, at Varer og Vareprøver ikke kunne forlanges befordrede med Skyds, uden forsaavidt de efter Reglerne om, hvilken Vægt der kan forlanges befordret paa samme Redskab, som den Reisende benytter, kan medtages paa dette Redskab.

I denne Forbindelse kan nævnes Lov af 6 Juni 1863, der giver Kongen Adgang til, efter at Betænkning er indhemtet fra vedkommende Amtsformandskab og Kjøbstads Communebestyrelse, at meddele Tilladelse til Benyttelse af *Landeveislocomotiver*.

Postvæsenet er i sine Hovedssak ordnet ved Lov af 3 Mai 1871, der er suppleret ved Circulære fra Post- og Marine-departementet af 21 November s. A. Loven er delt i 11 Kapitler, der angaa: 1. Hvad der er Gjenstand for Forsendelse med Posterne, sc: Breve, trykte Sager samt Correcturark med Manuskript, Vareprøver og Mönstre, alt kun til en Vægt af 500 Grammer for hver enkelt Forsendelse, Aviser og Tidsskrifter samt Pakker. 2. Porto og andre Afgifter. Loven indfører Nedsættelse i den ældre Porto for almindelige Breve indtil 15 Grammers Vægt fra 4 Skilling til 3 Skilling (10 Öre), ligesom den afskaffer den tidligere Afgift af 1 Skilling, som paalaa Adressaten for et Brevs Tilsendelse. 3. Særskilte Bestemmelser om anbefalede (recommenderede) Breve. 4. Ligesaa om Værdibreve. 5. Ligesaa om Aviser og Tidsskrifter. 6. Ligesaa om Pakker. 7. Om Begrændsning med Hensyn til Postvæsenets Erstatningspligt. Postvæsenet overtager ikke Erstatningsansvar for andet end Værdibreve, recommenderede Breve og Pakker. Ligesom det ikke indestaar for Skade,

Postvæsenet.

som bevislig er opstaaet udenfor dets Omraade, saa ophører dets Erstatningspligt, naar Adressaten har kvitteret for Modtagelsen, samt naar Forlangende om Erstatning ikke er fremsat inden 6 Maaneder fra Indleverelsen. Der indestaaes ikke for Beskadigelse, som paa Grund af Indholdets eller Emballagens Beskaffenhed er Postvæsenet utilregnelig, ligesom Erstatningen ikke omfatter Rentetab eller andre middelbare Følger af Bortkomst, Forsinkelse eller Beskadigelse. 8. Særskilte Bestemmelser om portofrie Breve. 9. Om Postfrimærker. Disse kunne ikke anvendes paa Værdibreve. Benyttelse af tidligere brugt Frimærke o. l. straffes med Böder fra 60 Skilling (2 Kroner) til 5 Spd. (20 Kroner). 10. Om uindløste Postforsendelser. Disse er det Poststyrelsen tilladt at aabne for at komme til Kunskab om, hvo Afsenderne eller Adressaterne ere. Lige overfor hvad herved erfares, er Taushedspligt paabudt. Breve, hvis Eiermænd ikke kan findes, blive at opbrænde, og den i samme indeholdte Værdi tilfalder Statskassen. 11. Forskjellige Bestemmelser. Indeholder bl. a. Definition paa »Brev» i Lovens Forstand, Bestemmelse om, at Afsenderen ansees som Eier af i Postvæsenets Værge værende Postforsendelse, Paabud under Bödestraf om at vige afveien for Posten og afgive Befordringsmidler til samme, naar saadanne maatte tiltrænges, Straffebestemmelse for i Postrouterne at underholde privat Brevbefordring til bestemte Tider eller uden Postvæsenets Mellemkomst afsende Breve med Befordringsmidler, der ere i regelmæssig Fart i Postroute, — hvortil dog Tilladelse kan indrømmes af Poststyrelsen med Hensyn til frimærkestemplede Breve og paa Dage, da Post ikke befordres, — og endelig Bestemmelse om Strafansvar for de Postfunctionairer, der ikke inden den bestemte Frist aflægge sine Regneskaber m. v.

Beneficerede
Guds.

Da Staten omkring dette Aarhundredes Begyndelse af det *beneficerede Guds* (Guds, der egentlig tilhørte forskellige geistlige Embeder eller Kirker), udlagde militære og civile Embedsgaarde, bestemtes det, at dette skulde ske uden Tab for vedkommende Beneficiarer, og at vedkommende Embedsmand derfor skulde være forpligtet til aarlig at udrede

alle de foreskrevne jorddrotlige Rettigheder til Beneficiarius. Paa samme Maade gik man frem, da man i 1809 besluttede at realisere Statens, de offentlige Stiftelsers og det Geistligheden beneficerede Gods, idet man ved Salget paaheftede Eiendommene en til de jorddrotlige Rettigheder svarende aarlig og bestandig Jordafgift, der skulde være uafhængig af fremtidige Skyldforandringer. Afgiften skulde ansættes til Byg efter Middeltallet af Kapitelstaxterne for 1788 til 1807 og betales i Penge efter Middeltallet af de Betalingsaaret næst foregaaende 10 Aars Kapitelstaxter. (Kapitelstaxten sættes for hvert Aar af Stiftsdirectionen efter modtagne Erklæringer fra Districternes Embedsmænd og Formandskaber angaaende Middelprisen paa Kornvarer i Districtet i det sidst forløbne Aar). I 1848 og 1851 blev det bestemt, at Statens og det Geistligheden beneficerede eller offentlige Stiftelser tilhørende Gods, som senere solgtes, ikke skulde paaheftes Jordafgift, og at den Jordafgift, som paahevilede tidligere solgt offentligt eller beneficeret Gods, kunde afløses, den første mod Indbetaling af dens 25 dobbelte og den sidste med dens 27 dobbelte Beløb, enten paa een Gang eller i aarlige Terminer indtil et Tidsrum af 40 Aar mod 4 p. Ct. Rente. Heri er ved Lov af 21 Marts 1860 gjort det Tillæg, at Jordafgiften af det beneficerede Gods ogsaa kan afløses med det 24 dobbelte Beløb, naar Indbetalingen skeer enten strax eller inden 10 Aar med 4 1/2 p. Ct. Rente.

Medens der tidligere ikke var Adgang for den, der ikke bekjendte sig till nogen Christelig Religion, til at indgaa *Ægteskab*, idet dog Jöder vare stillede paa lige Fod med christelige Dissentere, kan nu *Ikke-Christne*, ifølge Lov af 22 Juni 1863, indgaa retskraftigt Ægteskab for notarius publicus.

*Ikke-Christne
civile Ægte-
skab.*

Fra Hanseaternes Tid har i *Bergen* bestaaet et saa kaldet Kontor (en Corporation af Eierne af de Hanseaterne i sin Tid tilhørende Handelsboder) samt i Forbindelse dermed en *tysk Menighed* med en egen Kirke. De desangaaende gjeldende ældre Lovbestemmelser ere nu efter de forandrede Forhold ophævede ved Lov af 12 Mai 1866.

*Tysk Kirke-
menighed
i Bergen.*

Öfrige Kirke-
lige Forhold.

Vedkommende de *kirkelige Forhold* förövrigt kan märkes:

Lov af 3 Marts 1866, hvorved et fra ældre Tid bestaaende Forbud mod Salg af enkelte *Kirker tilhörende Kreature* (som det i Almindelighed paalaa visse Gaarde at skaffe og supplere) er ophævet.

Lov af 9 Mai 1874 om Adgang til Omsættelse i Penge af det flere *geistlige Embedsgaarde* tilhörende saa kaldte *Inventarium* (Gjenstande, navnlig levende Dyr, som skulle overleveres fra Formand til Eftermand i Kaldet).

Lov af 3 Marts 1866, hvorefter ældre Bestemmelse om, at Ingen maa *stedes til Præstekald*, som ikke har fyldt det 25de Aar, ikke skal være til Hinder for, at den, som har naaet det 23de Aar, kan udnævnes til Personelkapellan, Kaldskapellan eller Katheket.

Lov af 24 April 1869, hvorved ophæves tidligere gjeldende Bud om Fortrinsret for Studenter til at erholde *Klokkerposter* — og Lov af 17 Juni 1869 om Afsaffelse af det saa kalde *geistlige Naadensaar*: den en aftraadt Sognepræst eller hans Bo tilkommende Ret til eet Aars Indtægt af Kaldet mod at sørge for sammes Bestyrelse, forsaavidt vedkommende Præst ved sin Tiltrædelse har afgivet lignende Embedsintægt, — og i Forbindelse dermed nærmere Regler om Indtægternes Deling ved geistlige Embedsmands Död eller Aftrædelse.

Öffentlig Un-
dervisninger.

Af Love, som angaa det *offentlige Undervisningsvæsen*, skulle vi först anföre Loven af 16 Mai 1860 om *Almuskolevæsenet paa Landet*. Almuskolen paa Landet deles her i to Afdelinger, den lavere, en Kredsskole, hvori Börnene modtage dels den lovbefalede dels en frivillig Undervisning, og den höiere, en för flere Kredse fælleds Skole, hvori erholdes en videre Uddannelse. — Naar mindst 30 Börn hver Dag fra Hjemmet kunne söge samme Skole, holdes denne i fast Locale; ellers kan holdes Omgangsskole. De befalede Fag ere Læsning, — navnlig angaaende Jordbeskrivelse (Geographi), Naturkundskab og Historie, — Christendomskundskab, Sang, Skrivning og Regning samt betingelsesvis Gymnastik og militære Övelser. Den aarlige Undervisningstid er

mindst 12 Uger. Skolepligtige ere Börn fra det fyldte 8de Aar, indtil de udskrives, hvilket i Regelen skeer ved Barnets Confirmation. Börn, hvis Forældre selv lader dem undervise i de befalede Fag, ere fritagne for Skolepligt. Den nærmeste Bestyrelse af en Communes Skolevæsen paaligger en Skolecommission, der bestaar af Sognepræsten som Ordfører, Formandskabets Ordfører og saa mange af Communebestyrelsen valgte Mænd, som den bestemmer, samt en af Lærerne efter disses Valg. — Provsten har Opsynet med Provstiets Almukskoler og Stiftsdirectionen, der i alle Skolevæsenets Anliggender tiltrædes af en af Kongen ansat Skoledirecteur, danner Amtscommunens Skolebestyrelse, ligesom den fører Overbestyrelsen af hvert Stifts Skolevæsen, hvor Overopsynet er henlagt til Biskopen og Skoledirecteuren. — Den her i korte Hovedtræk gjengivne Lov har erholdt Tillæg i Lov af 22 Mai 1869, bl. a. indeholdende, at ogsaa Kvinder kunne beskikkes til Lærere, og 31 Mai 1873, navnlig om Tilskud af Statskassen til Amtsskolekassen i Forhold til, hvad Amtet selv udligner, og i Forhold til det ansatte Lavmaal for Skolelærernes Lön, hvilket Tilskud for en væsentlig Deel skal anvendes til Alderstillæg for Lærerne.

Det *höiere offentlige Skolevæsen* er ordnet ved Lov af 17 Juni 1869, som navnlig er bemærkelig derved, at den stiller den realistiske Uddannelse paa et sideordnet Standpunct med den classiske, medens tidligere de höiere Skoler overveiende vare »Latinskoler». Den fælleds Forskole kaldes Middelskole. Til denne kan knyttes en practisk Realklasse med særligt Hensyn til Uddannelse for practiske Livsstillinger. Gymnasierne, der skulle fuldende Forberedelsen for Universitetet og höiere Specialskoler, ere dels Latingymnasier, dels Realgymnasier. Middelskolens Cursuser sexaarigt, Gymnasierne treaarigt. I Gymnasierne er Oldnorsk indført som nyt Fag. Blandt de reglementariske Bestemmelser kan mærkes, at legemlig Revselse ikke maa anvendes i Gymnasierne eller den practiske Realklasse. — I Overensstemmelse med den her omtalte Skoleordning har en anden Lov af 17 Juni 1869 ved Siden af den classiske *examen artium* indført en

Det höiere
offentlige
Skolevæsen

real. *Examinerne for Lærere* ved de höiere offentlige Skoler er ved Lov af 3 Mai 1871 delt i den saa kaldte sproglig-historiske og den saakaldte mathematisk-naturvidenskabelige, ved hvilken sidste efter Lov af 5 April 1873 ogsaa kræves Prøve i Tegning. Lærerexamen kræves for Ansættelse som Rector eller Overlærer. Den tidligere gjeldende Bestemmelse om Nödvendigheden af philologisk Embedsexamen for at kunne ansættes som Rector er ophævet. Efter Lov af 5 Mai 1875 kunne Realstudenter ikke stedes til theologisk eller sproglig-historisk Embedsexamen, för end de har bestaaet examen artium i Latin og Græsk, og ikke til medicinsk Embedsexamen, medmindre de har bestaaet en Prøve i Latin svarende til den, der fordres ved Middelskolens Afgangsexamen. — Reglerne for *examen philosophicum* ere forandrede ved Lov af 3 April 1875, hvorefter enhver Examinand ved nævnte Examen skal prøves i Philosophi og i fem andre Fag efter eget Valg blandt dem, der foredrages ved det historisk-philosophiske og det mathematisk-naturvidenskabelige *Facultet*. Disse to Faculteter udgjorde tidligere tilsammen det saa kaldte philosophiske Facultet, der ved Lov af 25 Februar 1860 blev delt som nævnt. Den tidligere Sondring mellem *Universitetets Lærere* i Professorer og Lectorer er hævet ved Lov af 12 Mai 1866, hvorefter samtlige Lærere benævnes Professorer. — Vedkommende Universitet er endelig at notere Lov af 17 Mai 1872, der tillader at benytte Andre end Universitetslærere som *Examinatorer* ved examen artium.

Almindelig
Enkekasse.

Angaaende den *almindelige Enkekasse*, hvori enhver Embedsmand er pligtig at gjøre Inskud for at sikre sin Hustru en aarlig Enkepension, er emaneret et Par mindre Love af 24 April 1869 og 9 Mai 1874. — Ved Lov af 31 Mai 1873 er oprettet en *Pensionskasse for Statens Bestillingsmænd*. — Lov af 14 Mai 1872 har indført en væsentlig Forandring i *Lønningsmaaden for visse civile Embeder*, idet den Betaling for Embedsforretninger og de andre uvisse Indtægter, som efter tidligere gjeldende Bestemmelser tilfaldt Indehaveren af Sogneskriver-, Byfoged- eller Fogedembede, skulle med nogle ubetydelige Undtagelser komme til Indtægt for

Embeds-
lønning.

Statskassen, af hvilken Embederne tillægges fast Gage. Lignende Bestemmelse kan Kongen afgive for Magistrats- samt Raadstuskriver- og Byskriverembeder.

Afholdelsen af *frivillige Auctioner* og Licitationer, som tidligere tilkom de offentlige Auctionsforvaltere, er ved Lov af 17 Juni 1869 givet fri, idet de dog kunne forlanges afholdte af vedkommende offentlige Functionair. Love her ikke endnu traadt i Kraft. En anden Lov af 17 Juni 1869 ophæver den Sorenskriverne tidligere tilkommende *Eneret til at forfatte Skjøder* og Kjøbecontracter for Almuesfolk, som ikke selv forfattede Documenterne. — Lov af 8 Mai 1869 overlader Kongen at fritage *Oppebørselsbetjente*, hvilke tidligere altid maatte stille *Caution* for de dem betroede Oppebørsler, for at stille saadan.

Ophævede Love:
Om frivillige Auctioner.

Eneret at forfatte Skjøder m. m.
Caution for Oppebørselsbetjente.

Lov af 22 Mai 1875 om Indkrænkning i *Anvendelse af Eed* afskaffer saadan for forskjellige offentlige Functionairer ved deres Bestillingers Tiltrædelse.

Anvendelse af Eed.

Fra et tidligere gjeldende Forbud mod at afhænde de Staten tilhørende *Almindinger* (de Strækninger af Landet, der aldrig har været underkastet privat Eiendomsret) er der gjort en enkelt Undtagelse ved Lov af 3 Mai 1873, der tillader Afhændelse af nogle i Søndre Bergenhuus Amt beliggende Statsalmindinger.

Statens Almindinger.

Med Hensyn til *Skattevæsenet* maa erindres, at da Stor-thingets Beskatningsmyndighed som Bevilningsmyndighed udöves i andre Former end den lovgivende Myndighed, og da Skattepaalæggene efter Grundloven kun gjelde for Budgetterminen eller eet Aar, gives der i Norge ingen egentlig *Finantslov* eller *Skattelov* for Afgifterne til Statskassen, og vilde heller ikke i og for sig i denne Oversigt være Stedet for en Fremstilling af Indholdet af de Storthingsbeslutninger, der i den foreliggende Periode paa hvert Storting er fattet angaaende Skatterne til Statskassen eller angaaende Budgettet. Budet i Grundlovens § 75:a om, at de af Stortinget paalagte Skatter og Afgifter kun gjelde for eet Aar, antages ikke at omfatte Afgifter til de communale Kasser eller til offentlige Stiftelser eller Fonds, der ei ere Afdelinger af Stats-

Skattevæsenet.

kassen. Afgifter til særskilte Indretninger, der ere paabudne ved Love ældre end Grundloven, ansees ogsaa fremdeles bestaaende. Endvidere fastsættes Sportler eller Afgifter til offentlige Tjenestemænd ved Lov. Med denne forudskikkede Bemærkning skulle vi anføre forskellige i det foreliggende Tiderum emanerede Love, der angaa Skatte og Afgifter.

Afgift for
Brændeviin.

For *Finmarken* bestaar visse særlige Afgifter, som ikke kjendes andetsteds i Landet. Herhen hører en Afgift, der svares af alt indenlandsk samt af udenlandsk fortoldet Brændeviin, som indføres til Finmarken, ligesom af ufortoldet udenlandsk Brændeviin, forsaavidt det angives til Fortoldning i Finmarken, og endvidere af Brændeviin, der tilvirkes i Finmarken. Afgiften, der udgør 20 Öre pr. Pot, tilfalder den saa kalde Finmarkens *Brændeviinsafgiftskasse*, hvis Beholdning, forsaavidt den overstiger 180,000 Kroner, samt aarlige Indtægter anvendes til almenyttige Indretninger i Finmarken. Den nævnte Kapital udgør et uangribeligt Fond. De nærmere Bestemmelser herom findes nu i Lov af 14 April 1860. — Ved Lov af 18 Mai 1860 i Forbindelse med Lov af 3 December 1868 er til Medicinalvæsenets Fremme i Finmarken paalagt en saa kaldt *Medicinalafgift*, der svares af de Fiskevarer, som fra Finmarken udskebnes til Udlandet eller til indenrigsk Sted udenfor Tromsö Stift. Af Lovens Bestemmelser kan mærkes Regelen i § 2 om, at forsaavidt ikke anden Aftale er truffet, er Kjöberen ved Indkjöbet af Fiskevarer fra første Haand ikke berettiget til fra den betingede Priis at fratrække Medicinalafgiften. Denne skal fornemmelig anvendes til Sygehuses og Lægeboligers Opførelse og Vedligeholdelse, til fri Kuur og Pleie for syge Fiskere samt lignende Forpleining af Mandskaberne paa de Fartöier, der fra Finmarken expederes til Fangst eller Fiskeri i Nordishavet. — En lignende Ordning er for Nordlands og Tromsö Amters Vedkommende paabudt ved Lov af 12 Mai 1866 angaaende Medicinalafgift til disse Amtsgommuner.

Communeskat
i Finmarken.

En anden Lov af 18 Mai 1860 indeholder Bestemmelser om *Communeskaternes* Udligning i Finmarkens Land-

district. Efter disse Bestemmelser, der ikke omfattede Fattig- og Skoleskatten, skal i Udredelsen af Finmarkens Districtscommunes saavel som i vedkommende særskilte Communes Udgifter deltage Districtets Indvaanere, forsaavidt de havde fast Ophold inden samme den 30 September næstfor Begyndelsen af det Aar, for hvilket Skatten erlægges, efter deres samlede Indtægt, hvad enten denne har sin Oprindelse fra Districtet eller fra andre Steder, og om den end andetsteds maatte være beskattet. De, der ikke ere Indvaanere af Districtet, men desuagtet der have Handelsted eller drive Bjergværk, Fabrik eller anden fast Næring, bidrage paa samme Maade af denne Virksomhed til Districtets Skatter. Lovens nærmere Regler om Udligningen ansees det ikke af Interesse her at medtage. — De kommunale Udgifter, der ikke henhøre under Skole- og Fattigvæsenet, skulle i de øvrige Landdistricter udlignes paa Matriculskylden, de faste Eiendommers Skatteskyld. Landets Matriculering omfatter imidlertid ikke Finmarken, hvor indtil 1775 ikke gaves nogen privat Grundeiendom. Af denne Grund er Stemmeretten i Finmarken ikke — som i den øvrige Deel af Landet — knyttet til Eie eller Brug af særskilt matriculeret Jord, hvorimod den der tilkommer de saakaldte Rettighedsmænd, det vil sige de Personer, der svarede fra ældre Tid til visse af Districtets geistlige eller civile Embedsmænd paalagte Afgifter, der kaldes *Rettigheder*. Om disse haves nu en Lov af 6 Juni 1863.

Ved en anden Lov af 6 Juni 1863 er der til Fremme af almennyttige Foranstaltninger vedkommende Vaarsildfiskeriet lagt en *Afgift paa saltet Vaarsild*, som udføres til Udlandet; hvilken Afgift væsentlig bliver at anvende til en forbedret Sygepleie under Vaarsildfisket.

Afgift for saltet Vaarsild.

Ved Love af 1845 og 1848 blev det bestemt, at Erlægelsen af den saakaldte *Fisketiende* (Tiende af de større eller almindelige Fiskerier) skulle ophøre, og at der til Udredelse af den fornødne Erstatning og til Afløsning af den Private samt Kirken og Geistligheden tilkommende Anpart af Tienden (Statens Anpart eftergaves uden Vederlag) skulde

Fisketiende.

dannes et Fond (det saakaldte Tiendefond), ved en Fiskevarer, med Undtagelse af Sild, paalagt Afgift (Tiendeafgift) ved deres Udførsel til Udlandet. I 1872 havde dette Fond omtrent naaet den til Öiemedets Opnaaelse fornödne Störrelse, hvorfor det ved Lov af 4 Mai 1872 blev bestemt, at Afgiften, naar Fondet vor voxet til det anslaaede Belöb, ikke længere skulde indflyde i samme. Afgiften blev imidlertid ikke ophævet, hvorimod det ved Lov af 24 Mai 1873 blev fastsat, at Afgiften skulde vedvare og for Fremtiden erlægges til et Fond for Havnearbeider, Mærker og Fæstigheder i Fiskeridistricterne. Midlernes nærmere Anvendelse og i hvilket Forhold de skulde benyttes ved Siden af Statsbidrag, bestemmes af Stortinget ved særskilt Beslutning.

Afgift af Handelsreisende.

Lov af 16 Mai 1860 ophæver en ved Lov af 21 August 1848 *Handelsreisende* paalagt særskilt Afgift. Denne Afgifts Fastsettelse ved *Lov* vil efter det ovenanførte sees at have været en Uregelmæssighed.

Ved Lov af 27 December 1862 ophævedes forskjellige ældre Bestemmelser, hvorved var paalagt særskilte Afgifter af Varer til Politiets Affönning, ligesom nogle ældre Bestemmelse angaaende den saa kaldte *Accisegodtgjorelse* blev sat ud af Kraft.

Blandt de Afgifter, der ere henlagte til en Kjöbsteds *Börs*, er ogsaa en Afgift af 3 Skill. (10 Öre) pr. Commercelæst af ethvert Skib, der ved Toldstedet expederes til Udlandet. Denne Afgift kunde efter Lov af 14 April 1860 nedsettes til 1 Skilling, og efter Lov af 25 Marts 1872 kan den ganske bortfalde. Den aarlige Afgift af 1 Speciesdaler (4 Kroner), der tidligere skulde betales til Börsen af Stedets Handelsborgere og Mæglere, kunde efter Loven af 1860 forhöies til det dobbelte, og efter Lov af 30 December 1865 kan den forhöies til 4 Spdlr. Efter Loven af 1860 erlægge Kvinder, der erholde Handelsberettigelse, 4 Spdlr til Börsen og i aarlig Afgift Halvdelen af, hvad Handelsborgere paa Stedet maa erlægge.

Kirkeafgift.

Ifölge den ældre Lovgivning existerede der en gjensidig Forsikkring af Landets Kirker mod Ildsvaade og lignende

»ulykkelig Hendelse», idet, naar en Kirke blev ödelagt, de övriga Landets Kirker skulde bidrage til dens Gjenopbyg- gelse. Lignende Forpligtelse paalaa Kirkerne i vedkommende Stift til Gjenopførelse af nedbrændte Præstegaardsbygninger. Disse Udredslar ere ophævede ved Lov af 9 Mai 1863. End- videre er ved Lov af 4 Juni 1866 for de Kirkers Vedkom- mende, der eiis af Menighederne, ophævet forskjellige Afgifter, som paalaa Kirkerne til »det Nordlandske Kirke- og Skole- fond», Universitetet og de lærde Skoler.

Til Statskassens Indtægter hörer en *Arveafgift*, der svares af Arv, som tilfalder Andre end de nærmeste Slægt- ninge af Arveladeren. De nærmere Bestemmelser om denne Afgift, — der efter det oven anförte maa besluttes af hvert Storting, — findes i en Forordning af 12 September 1792. Denne har faaet et Tillæg ved Lov af 28 April 1866, der bestemmer, at naar en Arving har betalt Afgift af en Arv, der er beheftet med Pension, er han berettiget til af Pen- sionen at tilbageholde 5 af Hundrede aarlig af den Deel af Afgiften, der er beregnet som om Pensionisten var Arving.

Arveafgift.

Tilvirkningen og Afhændelsen af *Spillekort* tilkom tid- ligere Staten som Regale. Nu er samme ved Lov af 6 Marts 1869 overgivet til den private Næringsdrift, men under streng Control med Hensyn til Erlæggelsen af den fastsatte Afgift og Straffebestemmelser for Salg af ustemplede Spillekort. Loven ophæver tillige andet ældre Afgifter af Spillekort, der erlagdes til visse Fattigkasser.

Afgift for Spillekort.

Af Lov angaaende den *communale Beskatning* er ema- neret et ikke lidet Antal, hvoraf den störste Deel ere givne specielt for enkelt By angaaende Skat paa faste Eiendomme som Bidrag til Bykassens Indtægter. For Skattens Störrelse er i disse Love fastsat et Minimums- og Maximumstal, be- stemt som Brökdeel af Bykassens paaregnede aarlige Udgifts- sum. Af andre Skattelove mærkes foruden den tidligere nævnte Lov om Communeskatte i Finmarken:

Communale Beskatning.

Lov om *Almuskolevæsenet* paa Landet af 16 Mai 1860, dens Capitel 3, som omhandler den lavere Almuskoles Ind- tægter og Udgifter. Skoleskatten skal udredes af Skolecom-

Skoleskat.

munen (Formandskabsdistrictet) »efter de Regler, som hidtil for ethvert Sted har været gjeldende, eller som bestemmes af Communebestyrelsen med Stiftsdirectionens (Stiftamtmand og Biskop) Approbation». Af andre Bestemmelser i dette Lovens Capitel kan mærkes, at i enhver Skolecommune skal i det mindste til een af Lærerne anskaffes Familiebolig med Jordvei af saadan Størrelse, at derpaa kan fødes mindst to Kjör og anlægges en Have, — og at Amtsformandskabet fastsætter Lavmaalet (Minimum) af Lön for de ved den lavere Almuskole fast ansatte Lærere.

Fattigskat.

Lov om *Fattigvæsenet* i Byerne af 6 Juni 1863, Capitel 4, hvorefter Fattigskatten bliver at udligne paa Formue og Indtægt. I Almindelighed er Enhver alene skattepligtig i det District, hvori han boer. Herfra undtages Formue i og Indtægt af Værker, Brug, Handelsteder, Fiskevær, Salterier, Fabriker, Manufacturer og andre industrielle Anlæg, Lændser samt Tomter, hvoraf svares Fattigskat alene til det District, hvor Eiendommen er beliggende. Forskjellige offentlige Indretninger og velgjørende Stiftelser ere fritagne for Fattigskat. Tilsvarende Bestemmelser findes i Lov af s. D. om Fattigvæsenet paa Landet, dens Cap. 4, hvorefter Communebestyrelsen bestemmer, hvorvidt og hvilken Andel af Fattigskatten skal paalignes Matriculskylden, og hvad der skal udlignes paa Formue og Indtægt.

Byskat og
Fattigskat i
Stæderne.

Lov af 22 Juni 1863 indeholder de nærmere Regler om *Udligning af Byskat og Fattigskat i Kjöbestederne og Lædestederne*. Den samlede Skat paa Formue maa ikke være større end en Fjerdepart af den Skat, der falder paa Indtægt, og under lagttagelse heraf ikke höiere end 2 Spdlr. (8 Kroner) eller lavere end 60 Skill. (2 Kroner) for hver 1,000 Spdlr. Formue. Loven tillader inden visse Grændser at skatlægge Indtægt efter en progressiv Tabel. Ingen er pligtig til at afgive Oplysninger om sin Formue og Indtægt. Bödestraf foreskrives for den, der forsætlig søger at vildlede med Hensyn til Ansættelsen af Formue eller Indtægt. Handelsfirmaer og andre navngivne Interessentskaber lignedes underreet, medmindre Medlemmerne forlange at lignedes særskilt.

Pengevæsenet er ordnet ved Love af 4 Juni 1873 og 7 April 1875. Ved den første Lov, der blev givet af det Storting, som nægtede Samtykke til Norges Tiltrædelse af Myntconventionen med Sverige og Danmark, indførtes Guldmyntfoden istedetfor den tidligere bestaaende Sølvmyntfod. Mynternes Inddeling blev, med Bibeholdelse af Speciesdaleren som Pengeenhed delelig i 120 Skilling, væsentlig bestemt overensstemmende med Kronesystemet, dog saaledes, at der fremdeles kunde udmyntes Eenskillinger og Halvskillinger af Kobber. Loven forbeholder fremdeles Staten Eneret til Udmyntning med Adgang for Enhver til at erholde udmyntet. Ti- og Tyvekroner mod indleveret Guld. — Loven af 17 April 1875 har, efter at Stortinget under 8 Marts s. A. havde tiltraadt Myntconventionen mellen Sverige og Danmark, afløst Loven af 1873. Ved den er altsaa Kronen indført som Pengeenhed delelig i 100 Öre og Myntsysteemot forövrigt ordnet overensstemmende med Sveriges og Danmarks.

Vedkommende *Toldlovgivningen* anföres Lov af 17 Juni 1869, der indeholder forskjellige Forandringer i den ældre Lovgivning nævnlig i Retning af Lettelse for Söfarten. Ved Loven ophæves det tidligere gjeldende Forbud mod, at fremmende Fartöier förer Varer fra et indenrigsk Sted til et andet saadant. Ved en Lov af 1854 var vistnok givet Kongen Ret til at indrömmе saadan Fart mod Reciprocitet, men nu gjelde Tilladelsen for enhver Nations Fartöier, naar det modsatte ikke af Kongen udtrykkelig er bestemt. — Loven ophæver endvidere tidligere gjeldende Forbud mod Indførsel af brændt Kaffe og Spillekort. — Lov af 13 December 1862 ophæver Forbud mod Indførsel af Kornbrændeviin og Likörer.

Toldlovgivning.

I denne Forbindelse bör noteres Lov af 18 Mai 1860 angaaende *Varers Försel landvërts mellen de forenede Riger* og Lov af 11 April 1874 angaaende *Norges og Sveriges gjensidige Handel og Söfart*. Efter Loven af 1860 erlægges hverken Udförsels- eller Transittold for Varer, som fra det ene Rige udföres landvërts til det andet, hvorhos udenlandske Varer, med Undtagelse af ufortoldet Brændeviin og Spi-

ritus, kunne, forsaavidt Varens Indførsel i Almindelighed er tilladt i det Land, hvorhen den føres, indføres paa lignende Maade mod Erlæggelse af halv Indførselstold, naar Indførselstold er svaret i det andet Rige, og ellers mod Erlæggelse af fuld Told. Ved ovennævnte Lov af 13 December 1862 blev ophævet Forbudet mod landværts Indførsel fra Sverige til Norge af Brændeviin. — Efter Loven af 1874 kan mellem Rigerne landværts ind- og udføres alle norske eller svenske Naturproducter og Tilvirkninger samt saadane udenlandske Varer, hvis Indførsel i Almindelighed er tilladt. For Varer, der ere tilvirkede i det Rige, hvorfra Udførselen skeer, maa ingen Udførselspræmie tilstaaes, heller ikke Tilbagebetaling af erlagt Tilvirkningsafgift eller af Told af forbrugte udenlandske Raastoffer, medmindre Varerne ved Indførselen i det andet Rige bærer fuld Told. Norske eller svenske Naturproducter eller Tilvirkninger skulle være toldfrie ved landværts Indførsel med Undtagelse af Sukker, Sirup, Tobak, Brændeviin, Malt, brændt eller malet Kaffe og Spillekort, af hvilke Varer erlægges fuld Told. Varer, som føres over Svinesund, ansees som landværts indførte. — Alle i det ene Rige hjemmehørende Fartöier og Baade skulle i det andet Rige behandles som indenlandske og have Ret til der at drive Fragtfart med samme Ret og paa samme Vilkaar som indenlandske. Ligesaa skulle Varer, som importeres eller exporteres med svenske Fartöier, med Hensyn til alle Afgifters Erlæggelse betragtes som Varer i norske Fartöier. — For sövarts Indførsel er bestemt samme Toldfrihed som for landværts, dog undtaget Kornvarer, hvoraaf, saavel som af de övrige undtagne Varer, svares halv Told. Ligesaa gjelder samme Regel med Hensyn til Udførselspræmier o. s. v. som for landværts Udførsel bestemt. — De heromhandlede Loves Gyldighed er afhængig af, at modsvarende Regler ere vedtagne i Sverige. — Her kan bemærkes en Lov af 22 Mai 1875, der for et vist Tidsrum bemyndiger Kongen til at forbyde *Indførselen af Poteter* fra Lande, hvor Potetesbiller maatte have vist sig.

I Lovgivningen om *Handel* er i det foreliggende Tidsrum indført adskillige Forandringer, der væsentlig tilsigtede at lette Handelsomsætningen og Adgangen til denne Nærings Udövelse.

Efter Love af 22 Juni 1863 og 3 Juni 1874 om *Handelen i Finmarken* er det i Tidsrummet fra 15 Juni til 30 September tilladt russiske Fartöier fra Provindserne ved Hvidehavet og Nordishavet at tilhandle sig af Indbyggerne eller Fiskealmuen saavel raa som saltet Fisk enten mod Penge eller visse bestemte Varesorter. Tidligere var saadan Handel kun tilladt med raa Fisk. Ligeledes er det russiske Under-saatter fra Grændsedistricterne saavel som svenske Under-saatter tilladt paa Markederne at sælge til Alle og Enhver Producter fra bemeldte Districter af de almindelige Næringer, dog med Undtagelse af visse Drikkevarer. Denne Regel er ved nedennævnte Lov af 26 Mai 1866 udvidet til Tromsö Amt. Efter samme Lov skulle paa Fiskeværerne nordenfjelds fiskekjøbende Nordmænd have Ret til fra sit Fartöi at drive Handel i samme Omfang som Landhandlerne. — Endvidere er det i Loven af 1863, udenfor de da gjældende almindelige Regler, tilladt til Veining ombord i russiske Fartöier at benytte, hvilke Redskaber Parterne forene sig om.

Denne Frihed er senere gjort almindelig ved en Lov af 24 April 1869, hvorefter Parterne ifølge særlig Aftale kunne afslutte Contract efter fremmed Maal eller Vægt og benytte dertil svarende *Maal og Vægtredskaber*. Den samme Lov tillader Enhver at forfærdige, indføre og forhandle Vægtballancer og norske Længdemaal, hvilke Redskaber dog maa justeres. — Lov af 26 Mai 1866 om Udvidelse af *Handelsfriheden paa Landet* udvider i betydelig Grad Adgangen til i Landdistricterne at udöve Handelsvirksomhed. Medens den gamle Regel var, at al egentlig Handel (af Varer, der vare indkjøbte til Salg) kun maatte foregaa i Kjøbstæderne, kom det efterhaanden i Gang ved Kongelige Bevillinger at meddele Berettigelse til Landhandel (Handelsdrift udenfor Byerne) i Districter, hvor saadan Bedrift ansaaes förnöden. Heri blev indført en ny Regel ved Lov af 28 September

1857, der for Enhver, som har de til Erhvervelse af Handelsborgerskab i Byerne förnödne Egenskaber, giver Adgang til at blifve meddeelt Handelsbrev, som udstedes af Fogden. Den herved erhvervede Handelsret var dog underkastet væsentlige Indskrænkninger; saaledes gjaldt den kun enkelte Slags udenrigske Varer og maatte kun benyttes fra Udsalgssted, der ikke laa Söen nærmere end $1\frac{1}{2}$ norsk Miil og ikke Kjöbstad eller Ladested nærmere end 3 Miil, hvorhos den Handelsberettigede ikke maatte forskrive sine Varer fra Udlandet. Disse Indskrænkninger ere bortfaldne efter Loven af 1866, hvorefter dog til Handel paa Sted nærmere By end 1 Miil kræves Kongelig Bevilling. Senere, nemlig ved Lov af 25 April 1874, ere samtlige de Lovbestemmelser, hvorefter der gjelde andre Regler inden en vis Afstand fra Kjöbstad eller Ladested end i det övrige Landdistrict, ophævede saavel for Handel som for Handværksdrift.

Medens efter den tidligere Lovgivning enhver *Deltager i et Handelsselskab*, som havde Andel i Bestyrelsen, skulde vare handelsberettiget, er det nu efter Lov af 24 Mai 1873 tilstrækkeligt, at een af de bestyrende Deltagere (active Interessenter) har saadan Ret.

Handel af
Brændeviin,
Viin og Öl.

Paa samme Tid som den almindelige Handelsnæring stadig er blevet friere, er det modsatte Tilfælde med *Handel af Brændeviin, Viin og Öl*. Lov af 14 Februar 1863 gjør saaledes Ret til Udskjænkning af Brændeviin ombord i Damskiibe afhængig af Kongelig Bevilling, som desuden kun berettiger til at udskjænke til Passagerer og Besætning. Efter Lov af 9 Juni 1866 er i Byerne Ret til Brændeviins-handel (Salg i mindre Partier end 40 Potter og Udskjænkning, hvorved forstaaes Salg til Fortæring paa Stedet) gjort afhængig af særskilt, af Magistrat og Formandskab meddeelt Bevilling paa i Höiden 5 Aar. Rettigheden maa ikke forenes med nogen anden Næring, til hvis Udövelse Borgerskab kræves, ligesom Ret til Landhandel ikke medfører Ret til Salg af Brændeviin eller Viin. — Ved Lov af 3 Mai 1871 er der aabnet Adgang til at meddele Ret til Brændeviins-handel til Bolag, der forpligter sig til at anvende Virksom-

hedens mulige Overskud til almennyttige Öiemed. Saadant Bolag kan erholde indtil alle de for Stedet bestemte Rettigheder til Brændeviinshandel. — I denne Forbindelse kan nævnes, at efterat der ved Lov af 6 Marts 1863 var gjort Indskrænkning i den Tid af Aaret, hvori tidligere Brændeviinsbrænden og Omdestillation af færdigt Brændeviin var forbudt, er ved Lov af 4 Mai 1872 enhver Tidsindskrænkning for Omdestillation af færdigt Brændeviin ophævet.

Tvende Love af 18 Mai 1860 indeholde Regler for Udskjækning af Öl, Mjöd, Viin og Cider i Byerne og for Udskjækning samt Udsalg af samme Drikkovarer i Land-districterne. Efter disse Love i Forening med tvende Love af 12 Juni 1869 samt en Lov af 5 Mai 1875 er det overladt Communebestyrelserne at paalægge Udskjækning af Öl i Byerne samt Udskjækning og Salg af samme i Land-districterne en særlig Afgift af indtil 100 Spd. om Aaret. Rettighedernes Antal er i Byerne begrændset og knyttet til særskilt Bevilling for et Tidsrum af i Höiden 3 Aar. Ingen maa have mere end eet Udskjækningssted. Damskibs-restaurateurer er underkastet samme Indskrænkning som bestemt for Brændeviinsudskjækning. Domsfældelse for Tyveri eller Bedrageri medfører Fortabelse af Retten, som desuden ved Dom kan frakjendes den, der tredie Gang fældes for ulovlig Udskjækning. Ingen Udskjænker maa tillade Börn at opholde sig hos ham for at drikke, og det er Politiet overladt at forbyde Spil med Kort, Tærninger o. l. paa Skjænkesteder. Ved Kirke, Thing, Auction eller andet offentligt Retsmöde er det forbudt at udskjænke eller udsælge Öl eller Viin. — Det er endvidere overladt Communebestyrelserne med visse Begrændsninger at bestemme Indskrænkning i den Tid, hvori Udskjækning maa foregaa. — Efter Lov af 4 Mai 1872 kan der til de i Overensstemmelse med fornævnte Lov af 3 Mai 1871 oprettede Bolag bevilges saa mange Rettigheder til Udskjækning af Öl m. v., som Bolaget har Udsalgssteder. Lov af 20 April 1872 inskrænker det Tidsrum, hvori Stöbning af Korn till Malt, som anvendes til Salg eller til Tilberedning af Öl eller anden Drik til Salg,

er forbudt, og som tidligere var bestemt til 31 Mai — 15 September, til alene at omfatte Tiden fra 30 Juni til 1 September.

Haandværks-
lovgivning.

Vedkommende *Haandværkslovgivningen* er at mærke Lov af 18 Mai 1860, hvorved alle ugifte Fruentimmer over 25 Aar samt Enker og separerede Hustruer fik Ret til uden Hjælp af Svende eller Drengene at drive ethvert Haandværk, hvori de ved troværdig Attest har godtgjort sin Dygtighed, — medens tidligere saadan Haandværksdrift var betinget af speciel Tilladelse af Magistrat og Formandskab, hvilken Tilladelse i almindelighed kun kunde meddeles Fruentimmer over 40 Aar. Loven af 1860 er senere gjort overflødig ved Lov af 14 April 1866, der i betydelig Grad udvider Adgangen til Haandværksdrift. Borgerskab hertil maatte tidligere kun meddeles den, der foruden at besidde de Egenskaber, som i almindelighed ere foreskrevne for Borgerskabs Erhvervelse, legitimerede at kunne regne og skrive antageligt, ligesom det paa de Steder, hvor offentlige Kunst- eller Tegneskoler vare oprettede, for visse Haandværk krævedes Duelighed i Tegning eller Kjendskab til Architecturen. — Endvidere fordredes Attest for Duelighed i vedkommende Haandværk eller i modsat Fald Aflæggelse af den saakaldte Mesterprøve. Efter Loven af 1866 skal derimod nu Borgerbrev paa Haandværk i Byerne efter Begjæring meddeles enhver Mandsperson, som er 21 Aar gammel og opfylder de i Almindelighed for Borgerskabs Erhvervelse foreskrevne Betingelser, samt enhver Enke, separeret Hustru eller ugift Fruentimmer, den sidste forsaavidt hun har fyldt sit 21te Aar. Loven tillader dernæst Forening af Haandværksborgerskab med Handelsborgerskab og anden borgerlig Næring, — dog ere Embedsmænd samt Politio- og Toldbetjente udelukkede fra at erhverve Haandværksborgerskab, — og giver Enhver Tilladelse til at ernære sig som Svend hos en Haandværksmester, — i hvilken Henseende tidligere var foreskrevet Indskrænkning, forsaavidt Haandværket paa Stedet havde Laug, — og til at drive Haandværk med egne Hænder, uden Svende og Drengene. Endelig ophæver Loven fra 1 Januar 1870 ethvert Laug, som maatte være tilbage.

Efter den ældre Lovgivning gik meddelt Bevilling til at drive *Apothek* over paa Apothekerens Enke og Börn. Dette er forandret ved Lov af 25 Februar 1860, hvorefter Enken kun har Ret til at vedblive Apotheket saa længe hun forbliver ugift og Börnenes Ret ganske er ophævet. Apothek.

Udøvelse af *Mægler*næring var tidligere afhængig af Mægler*næring*. dertil særskilt meddelt Bevilling og aflagt Examen, ligesom det var overladt Magistraten at bestemme, hvor stort Antal Mæglere var fornødent. De var desuden foreskrevet detaljerede Regler om Mægler*næring*es Rettigheder og Forpligtelser samt fastsat Sportelregulativ for dem. Efter at ved Lov af 22 Juni 1863 Mæglerexamen var ophævet og Bestemmelse fattet om, at ledige Mæglerposter kun skulde besættes ved Constitution, har Lov af 5 Juni 1869 ganske frigivet Mægler*næring*en. Det er dog fremdeles overladt Magistrat og Formandskab at beskikke edsvorne Mæglere, hvis Rettigheder og Pligter da blive de tidligere lovbestemte, men herved hindres ingen Anden i at udføre Mæglerforretninger.

Lodsvæsenet har erholdt en ny Lov af 17 Juni 1869, Lodsvæsenet. der igjen i enkelte Puncter er forandret ved Love af 14 Mai 1872 og 3 Juni 1874. Det vilde blive for vidtløftigt her i Detailen at referere Indholdet af Loven af 1869, hvis 8 Capitler omhandler Lodsernes Ansættelse og Lodsvæsenets Bestyrelse, Lodsernes Pligter, Lodsernes Rettigheder og Skibsførernes Pligter, Lodstaxten, Lodspligtigheden (Forpligtelsen til at bruge Lods) og endelig Straffebestemmelser og processuelle Regler angaaende Overtrædelser af Loven.

Lov om *Søfarten* af 24 Marts 1860, der har afløst Lov om Søfarten. 4de Bog i Christian den 5tes Norske Lov (af 1687), indeholder i 138 §er de nu gjeldende Regler om Søfartsforholdene. Med Bemærkning om, at Loven ikke behandler Søforsikkringen, hvorom ingen Lovregler haves, skulle vi, da en detaljeret Gjennemgaaelse af Loven ikke kan finde Plads i denne Oversigt, her kun angive Overskrifterne paa Lovens 11 Capitler, sc: 1. Om Skibe og Skibsrederi. 2. Om Skipperens Ansættelse og Pligter. 3. Om Mandskabets Forhyring og Pligter. 4. Om Fragtcontracter. 5. Om Ladningens Modtagelse og Af-

levering samt om Connossementer og Fragstens Betaling. 6. Om almindeligt Havarie (havarie grosse). 7. Om Paaseiling og andet Sammenstød af Fartöier. 8. Om Bjergning af förulykket Skib og Gods. 9. Om Optagelse af Penge paa Skib, Fragt og Ladning ved Bodmeri eller paa anden Maade. 10. Straffebestemmelser og 11. Rettergangsmaaden.

En Bestemmelse i Lovens § 1 om, at som norsk Eien-
dom alene behandles Skibe, der udelukkende tillhøre norske
Borgere, er forandret ved Lov af 6 Marts 1869, hvorefter
Skibe, der eies af Nordmænd og Svensker i Forening, be-
handles som norske, naar den bestyrende Reder er norsk
Borger og bosat i Norge. — Det gjeldende Forbud mod paa
norske Fartöier at forhyre over et vist Antal Fremmede i
Forhold til Besætningens Størrelse er ved Lov af 26 Mai 1866
forsaaavdt modificeret som det er tilladt at forhyre Svenske
uden Indskrænkning i Antal. — I denne Forbindelse kan
nævnes Lov af 31 Mai 1873 om Fartöiers Maaling, hvorefter
Drægtigheden skal ansættes i Tons af samme Størrelse som
den engelske Registerton (istedetfor i Commercelæster) og
angives i Hundredele af Tons.

Maal og Vægt.

Efter at det *metriske Maal- og Vægtsystem* ifølge Lov
af 12 Mai 1866 var bragt i Anvendelse ved Ordination af
Medicamenter og dissers Udlevering fra Apothekerne, og efter-
at det samme System ved Loven om Postvæsenet af 3 Mai
1871 var gjort gjeldende for Beregning af Porto m. v., lige-
som der ved Loven om Pengevæsenet af 17 April 1875 var
indført Gramvægt for de nye Mynter, er det ved Lov af 22 Mai
1875 i sin Almindelighed bestemt, at Grundlaget for det norske
Maalesystem skal være Meteren og Grundlaget for det norske
Vægtsystem Kilogrammet med Iuddelinger og Multipler efter
Decimalsystemet. Denne Lov er endnu ikke traadt i Kraft.

Fiskerierne.

Angaaende *Fiskerierne* er i det foreliggende Tidsrum
emaneret et betydeligt Antal af Love. Med Hensyn til de
store Havsfiskerier, Torske- og Sildefiskerierne, findes Love af
18 Mai 1860, 25 April 1863, 22 Mai 1869 og 5 April 1873,
der indeholde forskellige Bestemmelser til Afværgelse af skade-
gjørende Indflydelse paa Fiskeriet og til Forebyggelse af gjen-

sidig Skade eller Fortrængsol samt i Forbindelse dermed Regler om Tiden for Udsættelse og Optagelse af Fiskeredskaber og om Helligdagsfiske (som först maa begynde Klokken 2 eller Klokken 5 Eftermiddag) samt endelig om Bjergning af sammenviklede, fordrevne eller tabte Fiskeredskaber m. v. Disse Love omfattede ikke Vaarsildefiskeriet ved de sydvestre Kyster eller det store Torskefiske i Lofoten, for hvilke der er anordnet særskilte Opsyn og foreskrevet særegne Regler i respective Love af 24 September 1851, der har faaet Tillæg og Forandringer i Love af 22 Juni 1863 og 27 Marts 1869, og af 23 Mai 1857.

Ved gammel Brug er der paa mange Steder under Navn af Landslod indrömmet Eierne af de Grunde, hvorfra Notefiske ved de store Fiskerier foregaar, en Andel i Udbyttet. De ældre Bestemmelser herom ere ved Lov af 23 Mai 1863 forandrede derhen, at der foruden Erstatning for Skade paa Ager og Eng skal erlægges i enkelte Districter 6 Procent og i andre 3 Procent af Fangsten.

Ved Lov af 5 Juni 1869 er det for de Saltvandsfiskeriers Vedkommende, der ikke ere Gjenstand for særlig Lovgivning, overladt Communebestyrelserne med Kongelig Approbation at forbyde Brugen af Redskaber eller Fangstmaader, som ansees for at være i höi Grad skadelige for Fiskeribedriften. For Fiskeri af Lax og Söörret ere de ældre Regler forandrede ved Love af 23 Mai 1863, 28 April 1866 og 17 Juni 1869, der foreskrive Fredningstider, opstille Forbud mod Fangst af Yngel og mod Brug af visse Redskaber, bestemme Minimum for Aabningernes Störrelse i Fangstindretningerne og anordne Regler for Fællesforøninger til Opsyn med Fiskerierne m. v. Ved Love af 6 Juni 1863 og 27 Marts 1869 er der givet Adgang til ogsaa for andet Fiskeri i Elve og Indsöer at forbyde Benyttelsen af skadelige Redskaber, ligesom Anvendelse af Dynamit, Kalk eller lignende Stoffe til Fiskefangst i Elve og Indsöer er absolut forbudt. Lov af 29 April 1871 bemyndiger Kongen til, uden Hensyn til de i den for nævnte Lovgivning indeholdte Bestemmelser, at fastsætte Regler for Fiskeriet i Vasdrag, der danne Grændse mod Naborige.

Rovdyr.
Vildt.

Den tidligere Lovgivning om Udryddelse af Rovdyr og Fredning af andet *Vildt* er afløst af Lov af 22 Juni 1863, der opstiller Præmier for Ødelæggelse af Björn, Ulv, Gaupe, Jerv, Örn og Hönsehög og fastsætter Fredningsbestemmelser for Elsdyr, Hjort, Bæver, Rensdyr, Hare og Edderfugl samt forskelligt Fuglevildt. For Hares og fredet Fuglevildts Vedkommende straffes ogsaa den, der i Fredningstiden afhænder eller modtager saadant fredet Dyr. I nogle af de nordlige Districter er det ifølge Lov af 3 Marts 1860 ganske forbudt at dræbe Edderfugl.

Bergværks-
driften.

Vedkommende *Bergværksdriften* haves Love af 19 April 1873 og 26 April 1875, hvorefter Lerjernsteen i et begrænset Tidsrum ikke skal være Gjenstand for Muthing, og Lov af 17 Juni 1869, hvorefter Ret til at vaske eller paa anden Maade udvinde alluvialt forekommende Guld alene tilkommer Grundeieren.

Politi-
lovgivning.

Inden den egentlige *Politilovgivnings* Onerande ere flere vigtige Love at bemærke. Lov af 21 Marts 1860 afskaffer det tvungne *Pasvæsen*. Kongen har dog Ret til i Krigstilfælde, eller naar Krig er at befrygte, at foreskrive, at Reisende skulle være forsynede med Pas, ligesom enhver, naar Politiet finder det fornødent, er forpligtet til at gjøre Rede for sig og afgive Oplysninger. — Lov af 16 Mai 1860 om *Sundhedscommissioner* og om Foranstaltninger i Anledning af epidemiske og smitsomme Sygdomme anordner for hver By en Sundhedscommission. Denne skal have sin Opmærksomhed henvendt paa Stedets Sundhedsforhold, og under dens Ressort henhører Sundhedspolitiets Overholdelse paa ethvert Sted, ligesom den skal gjøre Forslag til almindelige Forskrifter med Hensyn til Sundhedsvæsenet inden Kommunen, hvilke Forskrifter efter at være vedtagne af Communebestyrelsen skulle undergives Kongelig Approbation. Ogsaa for hvert Herred paa Landet skal organiseres en Sundhedscommission, ligesom der ogsaa paa Landet er Adgang til Istandbringelse af almindelige Sundhedsforskrifter. Disse maa antages at kunne angaa alle de Omstændigheder, der indvirke paa den offentlige Sundhed, og den foreliggende Lov

er derfor gaaet særdeles vidt i at overlade de communale Myndigheder Retten til at give Regler, der indskrænke Privatmands Raadighed over sin Eiendom. — Lovens 2det Capitel omhandler Forpligtelse til Anmeldelse ved ondartet Sygdoms Indtræden, Sundhedscommissionens Foranstaltninger ved epidemisk eller smitsom Sygdoms Udbrud eller Anmarsch, — hvorunder kan mærkes, att Locale til Sygehuus kan exproprieres, — Forpligtelse for den Syge til at lade sig behandle paa Syghuus m. v. — I denne Forbindelse anföres Lov af 27 Februar 1866 om Foranstaltninger i Anledning af ondartede smitsomme Sygdomme bland Huusdyrene, hvis Bestemmelser tilsigte dels at forebygge Udbrud af saadanne Sygdomme dels at forhindre sammes videre Udbredelse. Loven indeholder desuden den Contractsretten vedrörende Bestemmelse, at Kjöberer af Dyr, der lider af ondartet smitsom Sygdom, er berettiget til at fordre Handelen ophævet, om end Sælgeren var uvidende om Dyrets Tilstand.

Vedkommende *Bygningsvæsenet*, saavel for Byerne i Almindelighed som for de större Byer i Særdeleshed, er i det foreliggende Tidsrum givet forskellige Love, nemlig af 19 Mai 1860, 9 Mai 1863 (for Christiania), 25 Januar 1866 (for Bergen), 12 Juni 1869 (for Trondhjem), 17 Juni 1869, 5 Mai 1875 (for Bergen) og 5 Juni 1875 (for Christiania). Disse Loves specielle Bestemmelser er det ikke her Stedet at referere, idet der alene gjöres opmærksom paa, at denne Lovgivnings Öiemed er dels at regulere Bebyggelsen, i hvilken Henseende det Offentlige har en udstrakt Expropriationsret til ubebyggede Tomter, dels at fremme den almindelige Sikkerhed, navnlig Ildssikkerheden, og dels at tjene de sanitære Interesser. — Angaaende Behandlingen af *ildsfarlige Gjenstande* indeholdes nærmere Bestemmelser i Lov af 3 Mai 1871, der navnlig omhandler Tilvirkning, Opbevarning og Transport af let exploderende Stoffe og let antændelige Vædske. Lov af 17 Marts 1866 indeholder nye Straffebestemmelser for Overtrædelser af de gjeldende Forbud mod Brug af Ild og Lys paa Fartöier og andetsteds i Havn.

Bygnings-
væsenet.

Fart med
Passagerer til
fremmede
Verdensdele.

Lov af 23 Mai 1863 angaaende *Fart med Passagerer* til fremmede Verdens dele har foreskrevet Regler for Passagerernes Antal i Forhold til Skibets Størrelse og Bekvemmeligheder og förövrigt givet forskjellige Anordninger til Betyggelse for Emigranterne, saaledes angaaende Lastens Beskaffenhed, Fartöiets Belastning, Sengestedernes Beskaffenhed, Forsyning af Vand, Proviant og Medicin, Lægeundersøgelse af Besætning og Passagerer för Afreisen, Besigtelse af Skibet m. v. — Efter Lov af 22 Mai 1869 om Control med *Befordring af Udvandrere* til fremmede Verdens dele kræves Tilladelse af Politiet for at optræde som Emigrationsagent, og maa en saadan stille Caution for et Beløb af indtil 28,000 Kroner for de Forpligtelser, han enten i sit Forhold til Emigranterne eller ved Overtrædelse af Loven maatte paadrage sig. Med enhver Emigrant skal oprettes skriftlig Contract. Bestemmelse om, at Fragten i det Hele eller for en Deel skal optjenes ved Arbeide efter Ankomsten til den fremmede Verdensdeel, er ugyldig og paadrager Agenten Mulct. Klage over Misligholdelse af Contracten afgjøres af vedkommende Regjeringsdepartement med bindende Virkning for Agenten inden Grændsen af den stillede Caution.

Sammenstød
af Skibe.

Ved Lov af 3 Juni 1874 er det ved *Sammenstød af Skibe* paalagt hvert Skibs Förer, under Straf, at yde det andet Skib æ mulig Assistance og at opgive sit Skibs Navn og Hjemsted samt Afgangs- og Bestemmelsested, — hvilken Forpligtelse til Assistance ogsaa paahviler det Skib, der stöder sammen med Baad, hvori Mandskab, — og er det endvidere foreskrevet, at ethvert Skib, der gaar i udenrigsk *Fart*, skal have sit Navn og Hjemsted behörig anmærket paa Skibet.

Tilsyn med
Dampskibe.

Lov af 4 Juni 1866 angaaende *Tilsyn med Dampskibe* foreskriver aarlig Besigtelse af Dampskibe, der före Passagerer, til Bestemmelse af Fartöiets Dygtighed til Passagerfart, paa hvilke Router eller Farvande det kan anvendes, Antallet af, hvor mange Passagerer der kan medtages, Forsyning af Baade, Redningsböier og Ildslukningsredskaber, Belastning af Kjedelens Sikkerhedsventil m. v. Loven kræver

endvidere Vidnesbyrd om practisk Indsigt og Paalidelighed hos den, der vil antages som Förer eller Maskinist paa Passagerdampskib, og sætter Straf for den Förer eller Maskinist, der ved grov Skjödesløshed eller Uforsigtighed udsætter Passagererne for Fare.

Lov af 12 Juni 1869 fastsætter, hvilke Forsigtighedsregler og Forholdsregler til at vedligeholde Færdselen der skal iagttages, naar man anbringer *Aabning i Is*, der kan befares af Gaaende, og overlader til Byernes Communebestyrelse at afgive nærmere Bestemmelser om Isvækning i Havn. Aabning i Is.

Lov af 26 Mai 1866, der overlader Christiania Communebestyrelse ved Vedtægter, stadfæstede af Kongen, at ordne de under *Ovdens- og Sædelighedspolitiet* hørende Anliggender og at paalægge en særlig Afgift for Pantelaanere, der udlaane saa smaa Summer som 80 Kroner, dem, der holde offentlig Dands, Maskerader, Sangerhuus eller deslige, og dem, der til Udövelse af sin Bedrift anvises Plads paa Torv eller Gade, til hvilke Næringers Udövelse kræves Politiets Bevilling, som kun maa meddeles for eet Aar til uberygtede Personer, — er ved Lov af 17 Juni 1869 udvidet til at gjelde for Rigets övrige Kjöbsteder. Det kan bemærkes, at disse Love — for at afskjære Elusion — sætter Kjöb af rörligt Gods mod Gjenlösningens ret lige med Udlaan mod haandfaaet Pant, i den Udstrækning, at ogsaa under förstnævnte Forms Benyttelse kan man kun ved Tvangsauction tage sig betalt i Tingen. — Ogsaa Udfærdigelse af de fornødne Bestemmelser om Adgangen til at give Concerter og dramatiska Forestillinger er overladt til kommunale Vedtægter, approberede af Kongen, nemlig ved Lov af 22 Mai 1875, der for andre offentlige Forestillingers Vedkommende paa byder Tilladelse af Politiet. Ordens- og Sædeligheds- politiet.

Som nærmest henhørende til Politilovgivningens Omraade kan her endvidere nævnes:

Capitel 6 i de oven citerede Love om Fattigvæsenet af 6 Juni 1863, hvori foreskrives Straffe for *Betleri*, der belægges med Riis (for Börn), Fængsel paa Vand og Bröd eller Indsættelse i Tvangsarbeidshuse, hvilke tillige efter Amt-

Betleri.

mandens, Politiets eller Fattigvæsenets Bestemmelse optage arbejdsføre og trængende Landstrygere af Fantefolket, örkeslöse og fordrukne Personer, der ikke kunne ernære sig, — hvilke sidste ogsaa kunne straffes med Fængsel, — og Kvinder, der modvillig unddrage sig Försörgelsen af sine uægte Börn — og Lov af 29 April 1871, der ophæver den ældre meget strenge Lovgivning om *Kvaksalvere*, som for anden Gangs Overtrædelse bleve straffede med Strafarbejde, og kun belægger den frie Sygebehandling med Straf, naar derunder tilföies den Syge betydelig Skade paa Legeme eller Helbred, eller naar Vedkommende urigtig har udgivet sig for autoriseret, har anvendt forbudte Lægemidler eller er Omstreifer, ikke har opholdt sig i Riget i 3 Aar eller har udstaaet Strafarbejde, — hvorhos Loven, naar betydelig Skade resulterer, med Böder straffer den, der til Opfyldelse af ham paahvilende Pligt til at skaffe Anden, saasom Tyende, Lægehjælp bevirker den Syge taget under Kuur af uautoriseret Person. —

Paa den egentlige *Criminalrets* Felt finde vi ikke i det foreliggende Tidsrum mange Love, men de, der ere emane-rede, ere af megen Vigtighed. Först skulle vi notere Cap. 10 i den oven berörte Lov om *Söfarten* af 24 Marts 1860, hvori findes Straffebestemmelser for Skjödeslöshed og Efter-ladenhed saavel hos Skipper som Mandskab, for dettes Uor-dener, for Skippers og Styrmands Mishandling i Ord eller Gjerning af Mandskabet, for uden Grund at forlade Skibet, naar det er i Fare, for Römning, for i fremmede Lande ved Forseelse mod Toldlovgivningen eller i andre Maader at ud-sætte Skib eller Ladning for Ansvar, og for Mandskabets Forhaanelse, Opsætsighed eller Forgribelse mod Skipper eller Styrmand. For de större Forseelser har Skipperen Ret til, efter Raadförsel med Consulen eller de bedste Mænd i Skibet, strax at afskedige Vedkommende og bringe ham i land eller under sikker Forvaring bringe ham hjem, hvilket sidste og-saa er tilladt lige overfor Römningsmand eller det Mand-skab, der har begaat nogen almindelig grov Forbrydelse. Römningsmand saavel som Enhver, der paa Grund af Forseelse afskediges, forbryder sin tilgodehavende Hyre.

Den almindelige Straffelov (»Lov om Forbrydelser» af 20 August 1842) omfattede ikke militære Forseelser eller almindelige Forbrydelser, hvori Militære gjorde sig skyldig paa Sötogt eller naar Armeen var udenfor Riget. Straffene for saadanne Forbrydelser fandtes væsentlig i de saakaldte Krigsartikelbreve af 1683, 1752 og 1756 og i en Anordning af 28 Marts 1814, de ophævede Spidsrodstraffen i Armeen. Samtlige disse ældre og rigoreuse Forordninger ere nu aflöste af en fuldstændig og paa humanere Begreber hvilende *militær Straffelov* af 23 Marts 1866. Denne Lovs förste Capitel omhändler, hvilke Personer og Forbrydelser Loven angaar, og foreskriver i saa Henseende, at de ved Rigets væbnede Magt ansatto eller dertil hörende Personer kun straffes efter denne Lov for Forbrydelser, som de begaa med Hensyn til den militære Tjenste eller de militære Ting eller imod de dem paa Grund af deres militære Stilling paahvilende Pligter, medens de for andre Forbrydelser altid straffes efter Rigets almindelige Love, med Iagttagelse af de Regler, som Loven i visse Tilfælde foreskriver med Hensyn til Straffenes Forandring. Loven er desuden anvendelig paa Krigsfanger, som ere under militær Bevogtning, og paa Enhver, som i Krigstid inden occuperet Strækning gör sig skyldig i Spionering eller i paa anden Maade at hjælpe Fienden. — Lovens 2det Capitel angaar Strafarterne, som ere de samme som i den almindelige Straffelov med Tillæg for Underbefalingsmand af midlertidig Nedsættelse i en lavere Tjenestegrad. Paa menige Krigsmænd anvendes Strafarbejde for militære Forbrydelser ikke for kortere Tidsrum end 2 Aar, medens den almindelige Straffelovs Minimum er 6 Maaneder. Fangselsstraffen er inddelt i simpel Arrest, Fæstningsarrest (kun for Officerer), eensomt Fængsel (kun for Underbefalingsmænd og Menige), Fængsel paa Vand og Bröd og mørkt Fængsel (kun for Menige). — Lovens 3die Capitel, der omhandler almindelige Bestemmelser for Straffenes Anvendelse, modsvare de i den almindelige Straffelovs Capitler 3—7 indeholdte Regler om Forsög, Uagtsomhed, Delagtighed, Straffenes Udmaaling og de Omstændigheder, der udelukke eller

Militær
Straffelov.

ophæve Straffeskyld. I 4de Capitel findes bestemt Straffene for Forræderi, Feighed og ulovlig Forbindelse med Fienden, i 5te Capitel for Römning, ulovlig Fraværelse og anden Unddragelse fra Krigstjenesten, i 6te Capitel for Oprør, Mytteri, Tumult og ulovlige Forsamlinger, i 7de Capitel for Tilsidesættelse af den Lydighed og Agtelse, der skyldes Befalingsmænd, Overmænd og Vagthavende, i 8de Capitel for Myndigheds Misbrug mod Underordnede, i 9de Capitel for Forbrydelser med Hensyn til Gods eller Penge, der ere Krigsmagten tilhørende eller under militær Bevogtning, og i 10de Capitel for Tilsidesættelse eller Forsømmelse af militære Pligter i Almindelighed samt om uordentlig Opførsel i og udenfor Tjenesten. 11te Capitel indeholder særegne Bestemmelser for Borgervæbningen, som omfattes af den militære Straffelov, naar den i Tilfælde af Krig eller indre Uroligheder er sat paa Krigsfod, eller naar den i andre Tilfælde anvendes til Opretholdelse af den offentlige Rolighed og Sikkerhed, i sidstnævnte Fald dog ikke forsaavidt angaar Fornærmelser udenfor Tjenesten mod Overordnede.

Forandringer
i den almindelige
Straffelov.

Den almindelige Straffelov eller, som den sædvanlig kaldes, Criminalloven fik sin første Forandring ved en Lov af 9 Juni 1866. Denne Lov ophæver det efter Criminalloven for gjentagne Tyverier bestaaende System; nemlig at Straffen for hver Gang, Dom er gaaet, bliver at forhøje med en Grad over den Strafart, der ellers vilde været anvendt, dog saa, at Livsstraf ikke maa anvendes, og giver istedetfor denne strenge Regel om stadigt stigende Straf for Tilbagefald Adgang til at tage tilbørligt Hensyn til det foreliggende Tyveri's egen Beskaffenhed og Angjeldendes Forhold i det Hele ved at fastsætte saa rummelige Straffesatser for gjentagne Tyverier, at endog laveste Grad af Strafarbejde kan anvendes for ethvert Tilbagefald, hver langt oppe i Rækken det staar. Naar Forbrydelsens Gjenstand er af ringe Værdi, bliver Fængsel den ordinaire Straf for første Gangs Gjentagelse af simpelt Tyveri. Loven bestemmer derhos, at Iterationsstraf i intet Tilfælde skal komme til Anvendelse, naar 10 Aar er forløbet siden Udstaaelsen af den tidligere idømte

Straf eller denne er idömt for en Forbrydelse förövet under 18 aars-alderen (tidligere 15 aars-alderen). Loven fastsætter endelig formildet Straf for Hustru's, Börn's og Pleiebörns efterfølgende Delagtighed med Hensyn til Koster, som de modtage til Underholdning eller Beklædning, og fritage dem for Straf, naar deres Befatning med Kosterne især maa antages grundet i deres Afhængighedsforhold til Gjerningsmanden.

Loven af 1866 saavel som en senere Lov, nemlig af 4 Mai 1872, om Forandringer i Criminalloven, — hvilken Lov af 1872 alene indeholder forandrede Bestemmelser om Fordeelingen af de til Strafarbejde dömdte mellen de i Fæstningerne indrettede Strafanstalter og de övrige, de saakaldte Tugthuse, og desuden indförer som Regel, at ingen Fanger skulle belægges med Jern, medens efter Criminalloven de Fanger, som vare indsatte i Strafanstalterne i Fæstningerne, i almindelighed skulde være belagte med Jern — ere begge optagne i Lov af 3 Juni 1874, der indeholder væsentlige Forandringer og Tillæg i Criminalloven. De vigtigste af disse skulle her refereres. Straffene ere i væsentlig Grad formildede. Her er navnlig at lægge Mærke til Indskrænkninger i Dödsstraffen eller, som Loven kalder den, Livsstraffen. Denne er udslettet af enkelte Lovbud, hvor den för fandtes, nemlig som Straf for Drab paa frugtsommelig Kvinde eller for Drab ledsaget af ualmindelige Pinsler, saavel som for gjentagen Ombringelse af uægte Börn strax efter Födselen og for Udlæggelse af Barn, som omkommer. I de fleste Lovbud, hvor Livsstraffen er bibeholdt, er den nu alene opstillet som alternativ Straf. Samtidig er det bestemt, at Criminallovens Regel om, at af tvende for en Forbrydelse bestemte Strafarter skal den först nævnte være poena ordinaria, ikke er anvendelig, hvor der ved Siden af anden Strafarart er bestemt Livsstraf. Denne er som eneste Straf kun beholdt for de Tilfælde, hvor Nagen, som Strafarbejde paa Livstid allerede paahviler, gör sig skyldig i Mord, Drab, de betydeligste Legemsfor nærmelser, Mordbrand o. desl. — Blandt andre Formildelser i Straffebestemmelserne kan næv-

nes, at Overfald paa sageslös Mand kan, naar Fornærmelsen er ubetydelig og forövet under formildende Omstændigheder, undgaa höiere Straf end Böder, og at denne Straf agsaa kan anvendes paa simple Tyverier, naar den stjaalne Gjenstands Værdi er særdeles ubetydelig og derhos de Omstændigheder hvorunder Bemægtigelsen har fundet Sted, medfører, at Handlingen har en væsentlig ringere Grad af Strafværdighed end Tyveri i Almindelighed. I denne Forbindelse anføres, at Klassen af de fra Tyvsbegrebet undtagne Bemægtigelser, hvilken tidligere i det væsentlige alene omfattede mindre Bemægtigelser af Födevarer eller Brænde, er udvidet til forskjellige Tilegnelser i uopdyrket Deel af Almindelighed eller Udmark og af Tang i Söen ved Andenmands Grund. For samtlige disse mindre Eiendoms-indgreb er den ordinære Straf nu Böder, medens den tidligere var Fængsel. — For enkelte af de grove Tyverier (Indbrud, Tyveri af eller fra strandet Fartöi, under Ildebrand, Oprör m. v., af Fortöi-ningsredskab paa Fartöi) kan Straffen nedsættes til Fængsel, naar de begaas under saadanne Omstændigheder, at de ikke ere mærkeligt farligere end simple Tyverier. — Straffene ere derhos mildnede for gjentagne almindelige Bedragerier, for Forvendelse af betroet Gods, for Bedragerier af Fallent og for Falsk. I samtlige disse Tilfælde er Adgangen til Straffens Nedsættelse knyttet til, at Gjenstanden er af ringe Værdi. Under samme Forudsætning kan for Fordölgelse af Hittegods Straf ganske bortfalde. — Loven indeholder paa den anden Side nogle nye Strafbestemmelser, nemlig for Vanrögt og Mishandling af Barn, Pleiebarn eller Syg, for Besmittelse med venerisk Sygdom og for den Fallent, der ved öket Lovemaade, höit Spil eller anden i höi Grad letsindig Adfærd har paafört sine Creditorer betydelige Tab eller har gjort sig skyldig i grov Forsömmelse eller Uorden med Hensyn til, hvad der er paabudt om Bogförsel, uden at dette er skeet i bedragersk Hensigt. — Endvidere findes i Loven en del nye Forskrifter med Hensyn til Straffene og deres Anvendelse. Loven införer saaledes en ny Grad i det tidsbestemte Strafarbeide, nemlig fra 12 til

15 Aar, og i Forbindelse dermed den Bestemmelse, at Straffetiden ved Cumulation kan stige til 18 Aar (tidligere 15). Fanger, som udholde Fængsel paa Vand og Brød, skal tildeles det fornødne Salt. Riisstraffen, der efter Criminalloven for Börn mellem 10 og 15 Aar var den eneste Straf for de mindre Forbrydelser, er nu stillet alternativt med Fængsel, ligesom den er ophævet som Straf for Pigebörn i Alderen mellem 12 og 15 Aar. Baade Dreng og Piger skulle i Fængslet gives passende Sysselsættelse og saavidt muligt Skoleundervisning. — Under formildende Omstændigheder samt naar Angjeldende, om han havde været over 15 Aar, ikke vilde have forskyldt höiere Straf end Fængsel og han derhos ikke tidligere har været straffet, kan Dommen gaa ud paa, at Angjeldende, istedetfor at ilægges Straf af Fængsel eller Riis, i Retten bliver at tildele en alvorlig Advarsel og Formaning. Dommeren kan derhos anvende Indsættelse i Opdragelses- eller Redningsanstalt, hvis Plan af Kongen er stadfæstet, og hvor Angjeldende forbliver, saalænge det af Anstaltens Bestyrelse findes fornødent for hans moralske Forbedring, dog ikke udover det fyldte 16de Aar. — Loven af 1874 giver endvidere Adgang til ved Dom at confiscere Gjenstande, der ere frembragte ved en Forbrydelse, eller som har været benyttede eller bestemte til dens Udførelse og ligesaa det ved en Forbrydelse erhvervede Udbytte. — Criminallovens Præscriptionsbestemmelser har faaet et Tillæg, hvorefter Dom paa Fængsel, Riis, Böder eller Confiscation ikke bliver at fuldbyrde, naar 10 Aar er hengeaet fra dens Afsigelse, ligesom lignende Straf bortfalder efter 10 Aars Forløb, om end den ordinaire Præscriptionstermin af 2 Aar er standset ved, at Angjeldende er undvegen. Fra Criminallovens Hovedregel om, at Cumulation bliver at anvende, naar flere Forbrydelser paatales samtidig, havde den selv alene opstillet Undtagelse for flere paa een Gang paatalte Tyverier og Röverier. — Denne Undtagelse er nu udvidet til de fleste Arter af Bedrageri og Falsk og til de fra Tyvsbegrebet undtagne mindre Eiendomsindgreb. — Af de

övrige nye Bestemmelser i Loven af 1874 kan nævnes den Actionsmyndigheden givne Bemyndigelse til at undlade Paa-
tab af simple Tyverier og Fordölgelse af Hittegods, naar
Værdien er ubetydelig og forövrigt særdeles formildende Om-
stændigheder tilstede, — og et Tillæg til Straffebestemmel-
serne for Concubinat om, at det ved Bedömmelsen af, hvor-
vidt saadant finder Sted, ikke kommer i Betragtning, at de
Angjeldende intet Fælleskab have i Indtægter og Udgifter,
— samt endelig, at der fra Regelen om, at man for Forbry-
delse, begaaet udenfor Riget, hvorfor man i fremmed Stat
har været idömt Straf, ikke kan straffes her i Riget, er
gjort Undtagelse, forsaavidt angaar Straf af Afsættelse fra
Embede eller Bestillnig.

Lov om Om-
kostninger
i offentlige
Sager.

Lov af 8 Mai 1869 om *Omkostningerne i offentlige Sager* fritager Angjeldende for forskjellige med Sagsbehand-
lingen forbundne Omkostninger, navnlig dem, hvis Störrelse
i den enkelte Sag er mere tilfældig, saasom Reise- og Trans-
portudgifter. Uanseet disse Bestemmelser kunne Domstolene
i Sager, hvori Forelæggelse af Böder forgyeves har fundet
Sted, og naar Angjeldende dömmes til en Straf, der ikke er
mindre end den forelagte, ilægge ham en Erstatning til
Delinqventfondet.

Criminal-
processen.

Paa *Criminalprocessens* Omraade forefinde vi Lov af
17 Marts 1866 om Forandring i Behandlingen af Strafsager.
Denne Lov, der er fremkaldt ved Forhandlinger om det ældre
Rettegangssystems Ombytning med Jurysystemet, har, med
Bibehold af det ældre System, i dette indført adskillige For-
bedringer, af hvilke dog en del allerede vare gennemførte
af Retspraxis. Lovens Bestemmelser tilsigte hovedsagelig at
forenkle Sagerne, paaskynde deres Afgjörelse, betrygge deres
alsidige og fulstændige Oplysning og formindske de med sam-
me forbundne Omkostninger.

Forhørsundersögelserne og Paatalebeslutningerne skal
saaledes ikke, naar Angjeldende er mistænkt for flere For-
brydelser, udstrækkes til saadanne blandt disse, som ikke
kunne antages at ville öve nogen væsentlig Indflydelse paa
Straffen. Enhver Tiltalebeslutning (Actionsordre) skal saa-

vidt muligt med Angivelse af Tid og Sted fremstille den bestemte Handling eller de Handlinger, for hvilke Paatale besluttes. Den maa saaledes ikke i sin Almindelighed lyde paa en vis Art af Forbrydelser. Ingen anden Handling end den, Tiltalebeslutningen angaar, maa göres til Gjenstand for Bevis förelse, Forhandling eller Paakjendelse, uden forsaavidt det under Sagen opdages, at Tiltalte har begaaet nogen Forbrydelse, hvoraf der kan följge væsentlig Forögelse af hans Straf, eller at han har Medskyldige, i hvilke Tilfælde Amtmanden (Actionsmyndigheden) skal afgjøre, om Sagen skal udstrækkes til disse nye facta eller Personer. Enhver Beslutning om Appel fra det Offentliges Side skal saa nöiagtigt som muligt angive Ankens Gjendstand eller i hvilke Dele eller Henseender Dommen paaankes. Skeer Paaanke alene efter den Domfældtes Forlangende bliver kun Behandlingsmaaden samt de Dele af Sagen, hvori Dommen er gaaet Domfældte imod, at tage under Paakjendelse. Forsaavidt skal ogsaa Dommen prøves, om den end alene paaankes af det Offentlige. — Den saa kaldte nödvendige Paaanke af Domme i de större Straffesager er alene beholdt for de Sager, hvori Nogon er idömt Livsstraf, i hvilket Tilfælde Höiestrets Dom skal erhverves. Nödvendigheden af Stadfæstelses- eller Fornylesdomme, hvilke tidligere maatte erhverves til Execution for Bod eller Sagsomkostninger, naar den almindelige Executionsfrist vær forlöben, er ligeledes bortfald. — Loven gjenindförer red Underretterne Defensorer, dog ikke i de Tilfælde, hvor Processen er summarisk, nemlig naar der ved mindre Forbrydelser foreligger Angjeldendes egen Tilstaaelse. Efter en Lov af 1827 var tidligere Actoratet og Defensoratet overdraget een Person, en Referent. —

For at paaskynde Sagernes Behandling og betrygge deres Oplysning foreskriver Loven en forberedende Behandling, hvorunder udenretslige Oplysninger skulle tilveiebringes, ligesom Actor eller, som Loven kalder ham, Referenten, naar han oversender Sagen til Defensor (Forsvareren), skal ledsage den med en foreløbig Fremstilling af de Bevisligheder som enten allerde foreligge, eller som agtes tilveiebragte,

saavel for som mod Tiltalte. Sagen oversendes fra Defensor til Dommeren, hvem Loven paalægger at gjøre sig bekendt med Sagen, forinden den foretages i Retten. Thingsvidner, ved hvilke der ogsaa for Tiltalte beskikkes Forsvarer, kunne foranstaltes erhvervede, forinden Hovedsagen falder irette. Intet Thingsvidne maa dog optages uden efter Eragtning af Dommeren i Hovedsagen. Ved Forberedelse af Vidneførselen skal Referenten iagttage, at ikke andre eller flere Vidner indstevnes, end til Sagens tilstrækkelige og forsvarlige Oplysning maa ansees nødvendigt. Referenten er bemyndiget til, naar Tid kan vindes eller Omkostninger spares, at træffe Overenskomst med Vidner, som ikke ere pligtige til at møde ved Hovedsagens forum, om der at afgive Møde mod Betaling. — Dommeren er under Vidneførselen ikke bundet til de af Referent, Forsvarer og Tiltalte fremsatte Spørgsmaal. Ethvert Vidne skal, om det end har afgivet Forhørsforklaring i Sagen, i Almindelighed afhøres fra nyt af. — Naar Bevisførelsen er sluttet, skal Sagen, hvis den er simpel og let at overskue, fremmes paa Stedet til Paadømmelse. Hvis skriftlige Fremstillinger ansees fornødne, i hvilket Tilfælde saavel Referent som Forsvarer kun har Adgang til at forfatte eet Indlæg, sendes disse Fremstillinger directe mellem Vedkommende, uden at der til deres Fremlæggelse holdes Retsmøde. Sagen kan, efter at den er optaget til doms, ved begrundet Kjendelse af Dommeren reassumeres til Indhentelse af nye Oplysninger. Naar saadanne, til hvis Erhvervelse der tidligere har været Anledning, maa tilveiebringes, skulle de derved paadragne Omkostninger være saavel Tiltalte som det Offentlige uvedkommende.

Foruden den gennemgaaende Ordning af Criminalprocessen ved Underretterne indeholder Loven enkelte mere specielle Bestemmelser. Den ophæver saaledes de tidligere bestaaende Brandretter (til Paakjendelse af Sager vedkommende Brand- og Bygningspolitiet) og Tugthuusretter (til Paakjendelse af Sager angaaende Betleri, Tjenestotytendes Forhold og enkelte andre mindre Forseelser) og henviser disse Sager til almindelig Politiretsbehandling. Fra denne

undtages enhver Lovovertrædelse, for hvilken Strafarbejde kan blive at anvende, idet disse Sager altid skulle behandles som Justitssager, altsaa i den almindelige Criminalprocesses Former. — I alle Politisager, hvor Straffen indskrænker sig til Böder eller Confiscation, eller hvor der er Valg mellem Böder og Fængsel og Paatalemyndigheden finder, at der ikke bör gjøres Paastand paa höiere Straf end Böder, — skal Beslutningen om Paatale altid udfærdiges som Forelæggelse: Henstillen til Angjeldende om at vedtage Straffen. Denne Regel var tidligere indført i en Mængde specielle Love. — I enhver Politiretssag er Anklagede berettiget til paa egen Bekostning at antage Forsvarer. —

For Forpligtelse til at afgive Forklaring under Justits- og Politisager fritager Loven Præster, Sagførere og Læger med Hensyn til, hvad der af den Sigtede er dem betroet paa Grund af deres Kald, endvidere den Sigtedes Ægtefælle samt Ascendenter, Descendenter og Södskende, disse Slægtninge dog kun, naar det gjelder mindre Forbrydelser.

Den lovligt Indkaldte, der uden Forfald undlader at møde, kan ilægges Mulct og afhentes af Politiet. Paa det Vidne, der vægrer sig for at afgive Forklaring, kan anvendes Mulct eller Arrest. Derimod ophæver Loven det tidligere bestaaende Tvangsmiddel (Fængsel paa Vand og Bröd) mod Inquisiter, der ikke ville svare. — Lover afskaffer den tidligere bestaaende saa kaldte Frifindelse for videre Tiltale, hvorved Angjeldende, naar han vel ikke kunde dömmes til Straf, men Sagen dog ansaaes reist med Föie, blev tilpligtet at betale Omkostningerne ved Sagen. — Disse sidste specielle Regler ere ogsaa gjeldende for de militære Retter. Forövrigt er den militære Retspleie saavel som de processuelle Regler for Rigsretten upaavirkede af Loven. Den militær-processuelle Lovgivning, der er meget antiqueret, er imidlertid fortiden under Revision.

Vedkommende *Domstolenes Anordning* er først at mærke, at den för nævnte Lov om Söfarten af 24 Marts 1860 indfører en ny Art af Domstole, nemlig de saa kaldte *Söretter*, der bestaa af den ordinaire Underdommer som Formand og

Domstolenes
Anordning.

tvende i Søvæsen og Skibsanliggender kyndige Mænd. Disse Retter skulle i første Indstants afgive Kjendelser, modtage Forklaringer, udføre Besigtelser og Skjøn samt behandle og paadømme Sager angaaende Gjenstande, der henhøre under Söfartsloven eller angaa Lodsvæsenet og Söassurance. De ovennævnte Love af 23 Mai 1863 om Emigrationsfarten og af 4 Juni 1866 angaaende Tilsyn med Dampskibe henfører ogsaa Paadømmelsen af vedkommende Skippers (eller Maskinist's) Forhold under Söretterne. Ved disse, der ikke holdes til bestemte Tider, men sammentræde for hver Sag, ere Fristerne for Varsel, Doms afsigelse, Execution m. v. kortere end de vanlige, og deres Kjendelser paaankes umiddelbart til Höiesteret, altsaa med Forbigaaen af den almindelige Melleminstants, Stiftoverretten. I Sager mellem Skipper og Mandskab maa ikke uden Rettens Tilladelse mødes ved Sager. Retten kan, uden Hensyn til Appel, bestemme, at dens Dom bliver at fuldbyrde, naar Opsættelsen kunde medføre betydeligt Tab og der stilles Caution for Tilfælde af Dommens Forandring.

Christiania
Byret.

Ved Lov af 17 Marts 1866 er for *Christiania* oprettet en *collegial Underret*, der fører Navn af Christiania Byret. Denne Ret skal bestaa af en Formand og mindst fem andre Medlemmer. Hvert Retsmøde bestyres i almindelighed alene af eet Medlem, medens i Domsafsigelser i almindelighed tre Medlemmer skulle deltage. De regelmæssige Retsmøder ere fem om Ugen. Appel skeer directe til Höiesteret.

Höiesteret.

Efter Lov af 11 April 1863 skal *Höiesteret* i mundtligt forhandlede Sager foretage Afstemning for aabne Døre. Efter den tidligere Lovgivning foregik Voteringen for lukkede Døre. Ogsaa nu kan en Raadslagning for lukkede Døre gaa forud for Afstemningen. I skriftligt behandlede Sager kan Enhver forlange Udskrift af de enkelte Retsmedlemmers Vota.

Skifteretterne.

Efter den tidligere Lovgivning og gjeldende Retslære var *Jurisdictionen for Skifteretterne* mere begrændset end for de almindelige Underdomstole. Stifterettens Myndighed

ligeoverfor de mod Boet fremsatte Fordringer og Paastande var indskrænket til Afgjørelsen af selve Retsspørgsmaalet om, hvorvid Boet pligtede at respectere den fremsatte Paa-stand. Den kunde ikke paalægge Andre end Boet Noget, og den ansaaes derfor incompetent til at idømme vedkom-mende Fordringshaver Procesomkostninger eller Mulct for unødigt Trætte eller for andre Overtrædelser af Proceslov-givningen, ligesom de til Bevisets Tilveiebringelse fornødne Retshandlinger, navnlig Vidneforsler, maatte foretages ved de ordinaire Underretter, der ogsaa skulde modtage Parts Eed, forsaavidt Tvistens Udfald var gjort afhængig af saa-dan. — Disse særegne Regler ere nu væsentlig forandrede, først for Concursoers Vedkommende ved Concursloven af 1863 og senere for de Dödsboers Vedkommende, hvor Gjeld- den ikke paahviler gjenlevende Ægtefælle og heller ikke er overtaget af Arvingerne, ved Lov af 24 April 1869. Efter disse Bestemmelser kan Vidner føres for Stifteretten, hvor Vidnerne ere pligtige at møde efter de almindelige om Vidne- pligten gjeldende Regler, ligesom de almindelige Regler om Procesomkostningers Idømmelse skulle anvendes i Tvistigheder, som afgjøres ved Stifterettens Decisioner.

Det vilde blive for vidløftigt en detail at fremstille Indholdet af *Concursloven* af 6 Juni 1863. I det vi senere skulle nærmere opholde os ved Lovens 4de Capitel om, hvad der hører til Boets Masse, og de enkelte øvrige Bestemmelser om Collision mellem Concursen og de specielle Rettigheds- havere, skulle vi her alene kortelig angive Hovedindholdet af Lovens øvrige Capitler. 1ste Capitel omhandler *Concur- sens Aabning*. Enhver er berettiget til selv at fordre sit Bo taget under Concursbehandling. Med Hensyn til Creditors Ret til at rekvirere Concurs er Adgangen lettet, naar Debi- tor er Handelsmand, Skipsreder, Fabrik- eller Bjergværks- eier. 2det Capitel handler om *Boets foreløbige Behandling*, derunder Valg af midlertidig Bestyrer og to eller tre Til- synsmænd. 3die Capitel angaar Betingelserne for *Skyld- nerens personlige Hæftelse* og hans Adgang til at erholde Underholdning af Boet. Skyldneren kan ikke, saa længe

Concurslov.

Skiftebehandlingen vedvarer, arresteres af nogen Creditor; derimod bör han arresteres, naar han antagelig har isinde at undvige eller at besvige Boet eller han ikke efterkommer de ham i Loven paalagte Forpligtelser, og varer Arresten saa længe Skifteretten finder det tjenligt. I disse Regler er ingen Forandring gjort ved den Lov af 3 Juni 1874, der forövrigt ophæver personlig Heftelse for Gjæld, undtagen hvor Nogen, som forfalden Gjæld paahviler, staar i Begreb med at forlade Landet under saadanne Omstændigheder, at det maa ansees uvist, om han agter at vende tilbage, og han ikke stiller Sikkerhed. — Concurslovens 5te Capitel indeholder Regler for *Fordringshavernes Indkaldelse og Fordringernes Prövelse*. Anmeldelse af Fordring efter den bestemte Frist's Udløb medfører ikke Fordringens Fortabelse, men kun Forpligtelse til at refundere de Omkostninger, hvormed Fordringens Prövelse i særskilt Skiftesamling er forbunden. Præclusivt Proclama i Concursboer er altsaa afskaffet. — Capitel 6 opstiller Vilkaarene for den Adgang, en Fallent har til at erholde *Accord*, naar han er Handelsmand, Skipsreder, Fabrik- eller Bjergværkseier. Accordforslaget ansees antaget, naar det vedtages af samtlige mödende stemmeberettigede Fordringshavere og disse Fordringshaveres erkjendte Tilgodehavende udgjör to Trediedele af de inden den bestemte Frist anmeldte Beløb, eller naar det bifaldes af tre Fjerdedele af de Mödende og disse have tre Fjerdedele af de erkjendte, i rette Tid anmeldte Fordringer. Accorden er dog ikke gyldig, medmindre den stadfæstes af Skifteretten, hvilket ikke kan ske, hvis den ikke giver alle Fordringshavere lige Ret eller dersom de Fordringshaveres Tarv, som ikke have samtykket, ikke vedbörligt er varetaget. Accordforslag maa ikke modtages eller stadfæstes, hvis Skyldneren er domfældt for bedragersk Forhold med Hensyn til Concursen, og efter ovennævnte Lov af 3 Juni 1874 heller ikke, hvis han er anklaget eller domfældt for vel ödsel Levemaade, höit Spil eller anden i höi Grad letsindig Adfærd at have paafört sine Creditorer betydelige Tab eller for at have undludt paabuden Bogförsel eller i den Henseende gjort sig skyldig i grov For-

sømmelse eller Uorden. Efter Loven ere nemlig Handelsmænd m. fl. pligtige til saadan Bogførsel, at Forretningernes Gang og Midlernes Anvendelse deraf kan erfares, i hvilken Hensigt skal føres Memorial, Hovedbog og Kassebog, ligesom Status skal opgjøres een Gang aarlig. — Accordforslag kan endvidere ikke modtages, naar Skyldneren tilforn har været under Concurs, medmindre Forslaget paar ud paa Betaling af mindst 60 % eller Falliten bevislig er foranlediget ved utilregnelig Uheld, og heller ikke, naar Skyldneren ikke bliver tilstede eller undlader at indgive den befalede Fortegning over Activa og Passiva m. v. eller overhovedet undlader at efterkomme sine Forpligtelser under Skiftebehandlingen. — Skifterettens Forkastelse af Accordforslag skal ske ved begrundet Kjendelse. Den stadfæstede Accord befrier for al for Concursen stiftet Gjeld, som ikke ved Accorden er overtaget. Accorden taber sin Virkning, hvis det inden 3 Aar opdages, at Skyldneren har gjort sig skyldig i bedragersk Forhold med Hensyn til Concursen, eller at der mellem Skyldneren og nogen af de Fordringshavere, der har stemt for Accorden, har fundet hemmelige svigagtige Aftaler Sted. — Er Skyldneren ikke Handelsmand m. v., er der ikke Adgang til tvungen Accord. —

I Capitel 7 findes Regler for Vælg af *Curator bonorum* og dennes Forpligtelser samt for Boets endelige Behandling. — Capitel 8 omhandler *Afgjørelsen af Fordringshavernes Paastande* og gjensidige Tvistigheder, hvilke paa kjendes ved Skifterettens Decision, efter at Curator selv eller ved Sagfører har varetaget Boets Tarv. Decision eller Dom, som fra Boets Side er besluttet upaaanket, kan appelleres af enkelte Fordringshavere, som, hvis Boets Masse forøges ved Appellens Udfald, kan kræve de anvendte Omkostninger refunderede af Boet. En Creditor kan alene ved at anmelde Tillægsfordringen som en ny Fordring vinde Udlæg for en større Fordring end den oprindelig anmeldte. Efter Omstændighederne kan Skifteretten paalægge en Fordringshaver med Eed at bekræfte Rigtigheden af de til Støtte for Fordringen fremsatte Forklaringer eller Opgaver. — Capitel 9

omhandler *Udlodningerne*. Saadan bör finde Sted, saasnart der, efter at de prioriterede Fordringer ere dækkede og Skifteomkostningerne afsatte, haves Midler til et Beløb af 5 % af den anmeldte Gjeld og senere saa ofte der haves 10 %. De Fordringshavere, hvis Fordringer prøves efter stedfunden Udlodning, erholde ved den paafølgende Udlodning, saafremt Midler dertil haves, forlods Udlæg af den tidligere udloddede Dividende. Undladelse af at appellere förelöbig Udlodning tillægges Vedtagelse af dens Bestemmelser ogsaa for de senere Udlodningen. For ikke forfaldne Fordringer fratrækkes Disconto. — I Capitel 10 handles om *Boets Slutning* og forbeholdes deri Creditorerne Ret mod Skyldneren for den ubetalte Deel af Gjelden. — Efter Capitel 11 skal *Dödsboer*, hvori Arv og Gjeld fragaaes, behandles efter Concursloven, hvis Forskrifter om Accord da bortfalde, og ethvert under Skiftebehandling staaende Bo kan efter de almindelige Regler kræves behandlet som Concursbo. Er i saa Fald Proclamaet udlöbet för Concursens Aabning, beholder det sin præclusive Virkning. Lovens sidste Capitel indeholder *forskjellige Bestemmelser*, — bl. a. om, at Skyldneren, naar Requisition om Concurs ikke tages tilfølge og der ikke antages at have været skjellige Grund til at antage Tilstedeværelsen af Lovens Betingelser, kan kræve Erstatning efter Skjön, — endvidere om, at enhver Debitor til Concursbo kan *liquidere Contrafordring*, naar denne er erhvervet inden Concursens Aabning, — at *Renter* kun godtgjöres, naar Gjelden efter Contract eller Lovens særlige Medför er rentebærende, og fra Concursens Aabning kun med 5 %, — at naar flere *solidarisk forpligtede* ere komne under Concurs, kan Creditor i ethvert af Boerne fordre Udlæg for hele Fordringen, og tilfalder da, hvad de sammenlagte Udlæg maatte overskyde hele Fordringens Beløb, det Bo, der har Regres medens Boerne förövrigt intet Krav faa paa hinanden, — og at *prioriterede* Fordringshavere ingen Stemme har i Concursbo. Fra *Appel* er bl. a. undtaget Beslutning, hvorved Accord stadfæstes. Beslutning, hvorved Accord nægtes stadfæstet, hvilken Beslutning alene kan paaankes efter Forlangende af en Flerhed af Credi-

torer, samt Beslutning om, hvorvidt en rekvireret Concurs skal finde Sted, appelleres directe til Höiesteret. De övrige appellable Kjendelser paaankes paa ordinair Maade til Stiftsverretten.

Loven afskaffer endelig den tidligere brugelige Behandling af Opbuds- og Fallitboer ved Commissairer. —

För den her gennemgaaede Concurslov udkom, savnedes i höi Grad Bestemmelser om Behandling af Concursboer, ligesom det endog var en kun ved Retspraxis godtaget Retslære, at der overhovedet var Adgang til for en Creditor at rekvirere Concurs udenfor det Tilfælde, at Skyldneren var undvegen for Gjæld.

Fra den almindelige Regel om Nödvendigheden af *Skifte-* Skiftevæsenet.
rettens Mellemkomst i Dödsboer, hvor der er umyndig Arving, er ved Lov af 27 Marts 1869 gjort Undtagelse for det Tilfælde, at Activa ikke naar op til 400 Kroner og Værgen paa den umyndige Arvings Vegne vedgaar Arv og Gjæld eller umyndig Arving er Lodtager med Arveladerens gjenlevende Ægtefælle og denne hefter for Gjælden.

Her kan ogsaa mærkes en Lov af 3 Marts 1866, der bestemmer, at naar *Arv*, der skulde tilfalde Nogen, om hvem det ikke vides, hvorvidt han er ilive, er under 160 Kroner, bliver Arvelodden at udlægge dem, den vilde have tilfaldt, hvis der havdes Vished for Arvingens Död för Arvefaldet. Arvelodden bliver dog i 3 Aar henstaaende i Bankindretning, om Arvingen i den Tid skulde melde sig. Som i alle Tilfælde, hvor en Arving ved Skifte er sat ud af Betragtning, har Arvingen Ret til inden 20 Aar at fordre sin Arvelod, som dog i Tilfælde af bona fides kun tilsvares pro rata og uden Renter. — I nogle af Landets större Byer bestyredes *Skiftevæsenet* tidligere af Magistrat og Underdommer (Byfogden) i Fælleskab. Desne Ordning er ophævet ved Lov af 22 Mai 1869, hvorefter Skiftevæsenet skal, — som i de övrige Jurisdictioner, — udföres af en enkelt Mand, enten Byfogden, en særskilt ansat Skifteforvalter eller en anden Embedsmand.

For den processuelle Fremgangsmaade ved *Expropriation* Expropriation.
tion, hvormom tidligere savnedes faste Bestemmelser, er givet

Regler i Lov af 10 Mai 1860 angaaende Rettergangsmaaden i Sager vedkommende tvungen Afstaaelse af Grund. Loven skjelner mellem tre Classer af Expropriationer: a) de, der foretages efter Bemyndigelse af Kongen eller Övrigheden med Hjæmme af nogen af 9 specielt bestemte Love, b) de, der foretages efter lignende Bemyndigelse, men med Hjæmme af nogen anden Lov, — og c) de Expropriationer, hvortil Bemyndigelsen beror paa afgivet retsligt Skjøn. For de under a) og c) nævnte Tilfælde er indført en særegen summarisk Procesform, idet Loven henlægger Afgjørelsen af alle saavel factiske som juridiske Spørgsmaal til en Taxtforretning. De derunder afsagte Kjendelser ere exigible. Paaankning standser Executionen, men for Paaankningen er foreskrevet Regler om Paaskyndelse, saaledes om directe Appel til Höiesteret og om Optagelse af Overtaxt inden en kort Frist. I de under Classen b) henhørende Tilfælde foregaar Expropriationen uden Proces. Formener Grundeieren sig forurettet, maa han anlægge Sag a prima instantia. — I det foreliggende Tidsrum er der udenfor de tidligere leilighedsvis nævnte Bestemmelser givet følgende Love angaaende Adgang til Expropriation, sc: Lov af 17 Februar 1866 om Udvidelse af den Bjergværk tilkommende Erpropriationsret til at gjælde Veie, saavel almindelige som Sporveie, hvis Anlæg findes förnödent til Försel af Malm fra Grube til Hytteværk eller Afskibningssted, — Lov af 18 Mai 1860 om Anlæg til Udvidelse af offentlig Vandledning udenfor vedkommende By's Grændser, — Lov af 3 Juni 1874 om Vandledning til Forsyning af Eiendom paa Landet med Vand til Huusbrug, — og Lov af 17 Juni 1869 om tvungen Afstaaelse af Grund til Gaardsveie paa Landet for at komme i Forbindelse med offentlig Vei. — I denne Forbindelse kan ogsaa anföres en Lov af 22 Juni 1863, hvorved Bergens Commune er givet Ret til inden en vis Tid mod Erstatning at indlöse det Bergens Adressecontor tidligere tilhørende Privilegium.

Gjelds-
inddrivelse.

De senere Aars Lovgivning har i flere Henseende simplificeret *Gjeldsinddrivelsen* for Fordringer, hvis Belöb ikke overstiger 120 Kroner. De tvende herhenhørende Love ere

daterede 8 Mai 1869. Den vigtigste af disse er især mærkbar derved, at den i de omhandlede Sager har i visse Tilfælde lagt en *dömmende Myndighed til Forligelses commissionerne*, — der bestaa af tvende folke-valgte Medlemmer, som i Almindelighed skal mægle til Forlig i enhver civil Sag, inden denne kan antages for Domstolene. Forligelses-commissionerne skulle nu i omhandlede mindre Gjeldssager afgive exigibel Kjendelse paa Fordringshaverens Forlangende, naar enten Indklagede, skjönt lovlig varslet, ikke afgiver Möde og han ikke antages at have lovligt Forfald, — eller Skyldneren, uagtet han erkjender Gjeldens Rigtighed, ikke vil indgaa Forlig eller er uenig med Fordringshaveren om Betalingsfristen, Renteberegningen eller andre Bipuncter. Ligeledes skal Commissionen, uden Hensyn til Sagens Gjenstand, paa Indklagedes Forlangende ved Kjendelse tilstaa denne Erstatning for spildt Möde, naar Klageren uden at være hindret ved lovligt Forfald udebliver fra Commissionen. — For Kjendelse, der ikke afgives i Vedkommendes Nærværelse, regnes Executionsfristen først fra Kjendelsens Forkyndelse. Kjendelserne kunne inden en kort Appelfrist indankes for Underretten. Isaafald kan Fordringshaveren forlange Afsætning for det tilkjendte Beløb. — For de omhandlede mindre Gjeldssagers *Behandling ved Underretten* foreskriver Loven summariske Procesregler. Sagførelsen skal i Almindelighed være mundtlig og Udsættelse nödigt bevilges. — Efter den anden Lov af 8 Mai 1869 skulle *Executions-* og *Afsætningsforretninger* i Anledning af de omhandlede mindre Gjeldsfordringer afholdes af Lensmændene, medens Executionsmyndigheden eller er henlagt under Fogden.

En tredie Lov af 8 Mai 1869 *undtager fra Udlæg* ved Execution Skyldnerens Gangklæder og, om han er Familieforsörger, de uundværligste Eiendele til en samlet Værdi af 120 Kroner samt i Almindelighed Föderaad (Ret til Underholdning) for Personer over 60 Aar. Den Skyldneren saaledes tilsagte Ret, som han ikke kan fraskrive sig, gjelder ikke, naar Udlæg söges for Skatter, men derimod ligeoverfor Inddrivelse af Böder.

Indførsel.

Den Tid, hvori Domme og Forlig om Betaling kunne fuldbyrdes ved Indførsel, var tidligere fastsat til Aar og Dag (eet Aar og sex Uger); ved Lov af 22 Juni 1863 er den forlænget til 3 Aar. Ligesaa er den Tid, hvori Fordringer af ikke højere Beløb end 120 Kroner for Betaling af ved Auction kjøbt Lösöre kunne indrives efter bekræftet Uddrag af Auctionsforretningen, ved Lov af 14 Mai 1872 forlænget fra 3 Maaneder til 3 Aar. —

Mortification.

Om Adgangen til *Mortification* af bortkomne Værdipapirer savnedes tidligere bestemte Lovregler. Disse findes nu i Lov af 6 Marts 1869. Efter denne er der Adgang til at faa mortificeret: 1) Forkomne Gjeldsbreve eller andre Documenter, som maa have tilstede, for at de ved samme hjemlede Rettigheder kunne gjøres gjeldende eller de stiftede Forpligtelsen gyldig udslettes, — naar enten Rettighedshaveren sandsynliggjör, at Rettigheden fremdeles bestaar, eller den Forpligtede, at Forpligtelsen er afgjort. — 2) Ikke forkommet Document af nævnte Slags eller Retshandling, hvorved fast Eiendom er paa-lagt Heftelse, naar det sandsynliggjøres, at Gjelden er afgjort, og der oplyses, at det er forbundet med uforholdsmæssige Vanskeligheder at erholde liberatorisk Kvittering. — 3) Heftelser paa fast Eiendom, naar 20 Aar ere hengaaede efter sidste Thinglæsning og 5 Aar efter Forfaldstid, og det ikke kan bringes i Erfaring, om Heftelsen er afgjort, men Vedkommende godtgjör, at der forgivees har været anstillet saa nöiagtige Undersögelser efter mulig Rettighedshaver, at det maa ansees overveieende sandsynligt, at ingen saadan existerer. — 4) Paa Ihænde-haveren lydende Documenter, med Undtagelse af Penge-representativer, naar det sandsynliggjøres, at Documentet er tabt under saadanne Omstændigheder, at det maa ansees til-intetgjort. — T. Ex. ved Skibbrud, Ildebrand. — Tilladelsen til at söge Mortification, der erhverves ved Dom efter Stevning, bekjendtgjort paa i Loven bestemt Maade, meddeles ved Kongelig Bevilling. Naar det ved et forkommet Document, der hviler som Heftelse paa fast Eiendom, stiftede Retsforhold fremdeles staar ved Magt, kan en bekræftet Udskrift af Pantebogen (der indeholder alle thinglæste Docu-

menter) kjendes gjeldende i det forkomne Documents Sted. Endvidere kan Kongen meddele Bestyrelsen for Norges Bank, Sparebanker eller andet Interessentskab Tilladelse til at indkalde Ihændehaveren af forkommet Indskudsbevis med mortificerende Virkning. — Loven giver derhos den, der uden thinglæst Adkomst i Hævdstid har besiddet fast Eiendom, Adgang til ved Dom at blive kjendt eiendomsherettiget, og erstatter da Dommen, naar den thinglæses, anden lovlig Adkomst. — Endelig skal af Pantebogen udslettes: 1) Udlæg for Gjeld samt Skadesløsbrev for muligt intrædende Ansvar, naar 10 Aar er forløbet fra sidste Thinglæsning. — 2) Heftelse, stiftet ved Udlæg paa Skifte til gjenlevende Ægtefælle eller Arving, naar 20 Aar er forløbet fra Thingslæsningen og Eieren af det beheftede Gods rekvirerer Udslettelse og opgiver, at Fordringen er afgjort. — I denne Forbindelse bör mærkes Lov af 9 Mai 1863, hvarefter Documenter, indeholdende contractmæssig eller tvungen Pantsættelse af Lösöre, som forefandtes i Pantebøgerne d. 1 Januar 1864, skulde udslettes af Pantebøgerne, naar Thinglæsningen var foregaaet för 1 Januar 1858 og ikke blev fornyet inden 1 Januar 1866. Lignende Bestemmelse om Renselse af Pantebøgerne for gamle Heftelser er tidligere givet for de faste Eiendommers Vedkommende. Det kan forövrigt bemærkes, at contractmæssigt Pant i Lösöre (undtagen Skib) ved Thinglæsning er udenfor enkelte Tilfælde afskaffet ved en Lov af 1857.

Paa den egentlige *Formuerets* Omraade er ikke at be- Formueretten.
mærke mange Love af synderlig Betydning. Vigtigst er her
det 4de Capitel i *Concürsloven* af 1863, der indeholder Reg- Concurslovens
ler om »hvad der hörer til Boets Masse», hvortil da for- 4de Cap.
uden det, hvoraf Skyldneren ved Concursens Aabning er
Eier udenfor de til hans og Families daglige Brug uund-
værlige Klædningsstykker o. l., tillige bliver at henføre alt,
hvad Skyldneren efter Concursen erhverver ved Arv, Gifter-
maal, Gave, forsaavidt Giveren ikke har bestemt anderledes,
eller anden tilfældig Adkomst. Hvad Fallenten erhverver
ved eget Arbeide, kan kun forsaavidt inddrages under Boets
Masse, som derom andrages af nogen Vedkommende og Skifte-

retten finder, at Indtægten er större end fornödent til Fallentens og Families tarvelige Underholdning. — Anvisninger, Vexler, Obligationer o. l., som Fallenten har til Incassation eller som Depositum, kunne fordres udleverede af Eieren, ligesaa Varer, der for Eierens Regning er overdraget Fallenten til Forhandling. Ere Varerne solgte, kan Eieren i Varnernes Sted fordre sig overdraget Fordringen paa Kjöbesummen. Varer, der ere solgte og afsendte til Skyldneren, men ikke af denne fuldt betalte, kan fordres udleverede, hvis de ikke för Concursens Aabning ere indlemmede i Fallentens Beholdninger eller afleverede til Trediemand eller solgte efter Connossement eller Fragtbrev. — Gaver fra Fallentens Side omstyrtes af Concursen, naar enten Gjenstanden findes i Boet ved Concursens Aabning eller Gaven er fuldbyrdet i de sidste 3 Maaneder. Lige med Gave regnes enhver Afhændelse, der paa Grund af Misforholdet mellem de gjensidige Ydelser skjönnes at indeholde en Gave. For Afhændelser mellem Ægtefæller og nærmeste Beslægtede oprettholdes den tidligere strengere Lovgivning desangaaende. — Hvis Fallenten i Löbet af de sidste 8 Uger har betalt Gjeld ved Afhændelse af fast Eiendom, Skib eller andre Gjenstande, der udgjøre usædvanlige Betalingsmidler, eller han i Löbet af de sidste 4 Uger har betalt ikke forfalden Gjeld, da skal Creditor tilbagegive til Boet det modtagne. Pantsættelse i de sidste 8 Uger falder, hvis der er givet for ældre Gjeld, ligesaa Execution, som er afholdt i Henhold til et i samme Tidsrum indgaaet Forlig eller i Henhold til Dom, i Anledning af hvis Erhvervelse eller Fuldbyrdelse Fallenten i samme Tid har gjort Indömmelse med Hensyn til Varsel m. v. — Forsaavidt Transactionerne til sin Gyldighed mod Trediemand kræve Thinglæsning, ansees de indgaaede paa den Dag, de ere thinglæste. — Er det af Skyldneren afhændede overdraget Trediemand, beror Transactionens Omstyrtelse paa, hvorvidt han vidste, at der ved Overdragelsen til ham tilsigtedes at lægge Hindringer i veien for Boets Ret, eller at Skyldneren, da Transactionen blev indgaaet, var i det Tilfælde, at Concurs mod ham kunde rekvireres. I Tilfælde af

manglende Bevis for saadan Kundskab skal han fri sig ved sin Eed. — Collisioner mellem almindelige Dispositioner over fast Eiendom og Skib, frivillige eller tvungne, — altsaa Pant-sættelse, Execution, Leie, Salg, — paa den ene Side og Concurs paa den anden Side afgjøres i Almindelighed efter, hvorvidt Transactionen er thinglæst för Concursens Aabning. Skjøde paa fast Eiendom er dog bindende for Boet, selv om det thinglæses efter Concursen, naar Thinglæsningen skeer inden 3 Maaneder (paa Landet) eller 1 Maaned (i By) efter Documentets Udstedelse og Eiendommen er tiltraadt inden Concursen.

Lovbogens Regler om *Ret til funden eller dræbt Hval* Ret til funden
eller dræbt
Hval. ere forandrede, först ved Lov af 24 Januar 1863, der igjen er aflöst af Lov af 22 Mai 1869. Efter denne Lov tilfalder funden Hval Finderen, — forsaavidt han sætter sig i Besiddelse deraf, — naar Hvalen er fundet paa Söen eller paa Land, som ikke er i Nogens Eie (derunder indbefattet Statsalmininding), og den derhos ikke er saaret ved mærket Skud eller Skud af Sprængprojectil. Findes saadan Hval paa Eiendomsgrund, tilfalder den Grundens Bruger, eller hvis den tidligere findes af nogen Anden, som sikkrer Fundet, da Finder og Bruger for lige Deel. Har Hvalen mærket Skud eller er saaret af Sprængprojectil, tilfalder en Andeel, der bestemmes ved Skjön af Lensmanden og to Lagrettesmænd, den, fra hvem Skuddet hidrörer. Skjönnet er appellabelt til Söretten. — For Afspækning af Hval paa Eiendomsland dbetales til Grundens Bruger i Landslod 6 % af Hvalens Værdi. — Paa Sildevaag eller Sildefjord maa Hval ikke skydes eller jages i den Tid, Sildefiske foregaar.

Fra det almindelige Forbud mod at udstede *Gjeldsbreve lydende paa Ihændehaven* er Undtagelse gjort for forskjellige offentlige Institutioner. Tilladelse til at udstede saadanne Gjeldsbreve er ved Lov af 22 Juni 1863 ogsaa meddelt autoriserede Jernbaneinteressentskaber. Obligationerne, der ikke ere bundne til de almindelige Bestemmelser om Rentefonden, skulle (af Hensyn til den Norges Bank

Gjeldsbreve
lydende paa
Ihændeha-
veren.

givne Eneret til at udstede Pengerepræsentativer) være rentebærende, ikke udstedes for mindre Sum end 400 Kroner og indfries i Löbet af höist 50 Aar.

Fortrinsret
i brandfor-
sikkrede
Bygninger.

Efter Lov af 17 Juni 1869 kan under visse nærmere bestemte Betingelser *gjensidige Brandforsikkringsforeninger* for Bygninger af Kongen tilstaaes saadan *Fortrinsret* i de forsikkrede Bygninger for ordinair og extraordinair Brandcontingent som for offentlige Skatter er bestemt. For Bygning, der er optaget i saadan Forening, gjelder den samme Regel som for de i den offentlige Brandforsikkringsindretning optagne Bygninger er foreskrevet om, at Bygningen, naar den er beheftet med Pant, ikke kan udslettes, medmindre vedkommende Rettighedshaver dertil giver sit Samtykke.

Love til Beskyttelse af den literære og kunstneriske Eiendomsret.

Til Beskyttelse af den *literære og kunstneriske Eiendomsret* er udgivet: Lov af 4 Juni 1866, der under Forudsætning af Reciprocitet og under visse nærmere bestemte Betingelser tilsiger den, der i Sverige udgiver *svensk Skrift*, samme Værn med *Oversættelse* som i Lovgivningen er bestemt mod Eftertryk, — Lov af 29 April 1871, der indeholder Forbud mod Eftergjørelse til Salg af *Billedhuggeres og Modellørers Arbeider* i Kunstnerens Levetid, hvilket Forbud, forsaavidt angaar fremmede Undersaatters Arbeide, er afhængigt af Reciprocitet — og endelig §§ 7—10 i den tidligere nævnte Lov af 22 Mai 1875, hvori indeholdes Forbud mod uden Forfatterens Samtykke, naar han er norsk Borger, at opføre *dramatiske Arbeider* eller for Scenen bestemte *musicalske Compositioner*. Forfatterens Ret gaar ved hans Död over paa hans Ægtefælle eller Arvinger, dog kun for et Tidsrum af 30 Aar efter Forfatterens Död.

Servituter.

Det tidligere i Theorien omtvistede Spørgsmaal, hvorvidt *usynbare Servituter* kunne erhverves ved Hævd, var af Retspraxis besvaret bekræftende. Indskrænkning i Adgangen til saadan Hævd er nu skeet ved Lov af 23 Mai 1874, der i Almindelighed nægter Erhvervelse ved Hævd af enhver »Brugsret over fremmed Eiendom, der ikke aabenbarer sig ved nogen stadig for Brugens Skyld anbragt Indretning», men dog opstiller Undtagelse for Ret til at gaa, kjøre og

drive Kreaturer over Andenmands Grund, saafremt Stien eller Veien danner en Eiendoms eneste Adkomst til nödvendig Vandforsyning, til Alfarvei, Vasdrag, Indsö eller Havet eller den eneste Forbindelse mellem forskjellige Dele af en Eiendom, — ligesom Undtagelse ogsaa er gjort for Ret til at have Oplag af Tömmers eller Andet paa fremmed Grund. Loven giver imidlertid den Eier, som over sin Grund maa taale privat Vei eller saadant Oplag som nævnt, Ret til, forsaavidt ikke Rettigheden ved gyldig Villieserklæring er knyttet til bestemt Sted, at overflytte Rettighedens Udövelse til det for Grundens hensigtsmæssigste Afbenyttelse bekvemste Sted, naar den derved ikke i særdeles Grad bliver besværliggjort.

Ligesom den hele Lære om *Interessentskaber* i norsk Ret har hvilet alene paa Theori og Retspraxis, saa manglede navnlig enhver Lovbestemmelse om Adgangen til og Betingelserne for Interessentskabers Oprettelse og om deres Ansvarlighedsforhold indtil Lov af 3 Juni 1874 om *Firma-registre*, hvis Indhold dog i det væsentlige kun angaar Anmeldelse og Registrering af Firmaer, hvorhos indføres bestemte Regler om Firmaers Værnething, medens Loven ingen Indskrænkning foreskriver med Hensyn til Valg af Firma eller Interessentskabscontractens Indhold. — *Anmeldelsespligt* paahviler efter Loven Efternævnte, der ville drive Handel, Fabrik eller Bjergsværk, sc:

Interessentskaber, Firma-registre.

a) Enkeltmand, der som Firma benytter enten et andet end sit eget Navn eller sit eget Navn med et Tillæg, der antyder et Interessentskabsforhold — b) Ansvarligt (responsabelt) Selskab, hvis Firma paa lignende Maade er forskjelligt fra samtlige ansvarlige Deltageres egne Navne, og c) Uansvarlige (irresponsable) Selskaber. — Anmeldelsespligtigt er ogsaa ethvert uansvarligt Selskab, der vil drive Skibsrederi. Under Handelsdrift indbefatter Loven den Næringsvei at afhænde dertil indkjöbte Varer samt desuden Commissionshandel, Udslibning og Bankforretninger. I Lovens Betydning er et Selskab »ansvarligt» eller »uansvarligt», eftersom Nogen eller

Ingen personlig hefter for dets Forpligtelser. — Fra Anmeldelsespligt undtages de Selskaber, der har faaet sine Statutter ved Beslutning af Rigets lovgivende Magt samt offentlig autoriserede Sparbanker. Enke kan uden at blive anmeldelsespligtig benytte sin afdöde Mands Navn med Tilföiende af Ordet Enke. — Anmeldelsen skal indeholde Firmaet, Forretningscontoret med Afdelinger, Forretningens Gjenstand, fuldt Navn paa den eller de, der ere bemyndigede til at underskrive Firmaets Navn, for ansvarlige Firmaer det fulde Navn paa de ansvarlige Personer og for uansvarlige Selskaber enten give fuldstændig Forklaring om de Bestemmelser, der vedkomme Forholdet til Trediemand, eller være ledsaget af et Exemplar af Selskabets Statutter. — Undladelse af paa buden Anmeldelse medfører, at Enhver, der ikke bevisligen kjender til eller af vitterlige Kjendsgjæringer maatte skjönne, at det virkelige Forhold er anderledes, er berettiget til at betragte alle Deltagere i Selskabet som personligt ansvarlige for Firmaets Forpligtelser og berettigede til at handle paa dets Vegne og underskrive dets Navn. Samme Regel om Ansvarlighed gjelder, naar Anmeldelse lader Ansvarlighedsforholdet uoplyst, — og hvis der mangler Oplysning om Berettigelsen til at underskrive Firmaets Navn, antages denne at tilkomme enhver personligt ansvarlig Interessent. Forsømmelser med Hensyn til Anmeldelsespligten straffes desuden med Böder. — Lovens Regler gjelde ogsaa for Forandringer i tidligere anmeldte Forhold. — Det anmeldte Hovedcontor bestemmer *Firmaets Værnething* og ansees i processuel Henseende som Bopæl. Det samme gjelder Forretningsafdeling med Hensyn til Forpligtelser, som ere paadragne ved Afdelingens Bestyrelse eller Tilsyn.

Aasædesret.

Den saakaldte *Aasædesret*, nemlig den en enkelt af Descendenterne i Arvetilfælde tilkommende Ret til at kræve sig udlagt efter Taxt uden Deling Jordeiendom, er styrket ved en Lov af 9 Mai 1863, der giver den Aasædesberettigede Ret til at faa Aasædet udlagt til den Priis, Arveladeren ved Testament har bestemt. Er saadant ikke skeet, skal Værdien ansættes ved en »billig» Taxt. —

Lov af 5 Juni 1869 har bestemt, at der Ladesteder, der danne en særskildt Commune, skulle udgaa af *Landets Matricul*, og at samme Jord skal være undtaget fra Odels-hævd. — En gennemgaaende Revision af Matriculen er bestemt ved Lov af 6 Juni 1863. Dette betydelige Arbeide er ikke endnu færdigt. Hele Rigets Matriculskyld skal ansættes til 500,000 Skyldmark, hvoraf inddeles i 100 Örer. Loven har faaet Tillæg ved Love af 26 Mai 1866 (om Grund-sætningerne for Skovs Skyldsætning) og 17 Mai 1872.

Matriculvæ-
senet.

Den almindelige Matricul omfatter, som tidlige berørt, ikke Finmarken, hvor Selveiendom først indførtes i 1775, da det blev bestemt, at Enhver uden Betaling kunde kræve sig udvist fornöden Grund. Dette er nu forandret ved Lov af 22 Juni 1863, der bestemmer, at *Statens Jord i Finmarken* ikke uden i særegne Tilfælde skal udvises uden Betaling, men sælges efter i Forveien at være opmaalt, skyldsat og værdsat. Jord maa ikke sælges, hvor saadant Salg vilde stride mod Districtets Tarv. — Jordforholdene i Finmarken er videre ordnet ved Love af 24 April og 8 Mai 1869. — Lov af 17 Juni 1869 udvider den tidligere gjeldende Straffebestemmelse for den norske Undersaat, der förer russisk-finlandske Reen til Bete her i Riget, til svensk Undersaat. Samme Lov indskrænker det tidligere gjeldende Forbud mod, at fremmede Landes Undersaatte som Lotfiskere sammen med Norske drive Fiskeri i Tromsö og Finmarkens Amter.

Lovgivningen om *Udskiftning af Jordfællesskab* er i det foreliggende Tidsrum suppleret med nogle mindre Love, nemlig af 21 Marts 1860, 9 Mai 1863 og 4 Juni 1866.

Udskiftning af
Jordfælles-
skab.

Lov om *Jords Fredning* af 16 Mai 1860, der omhandler Gjerdepligt og Ansvar for Bofæ, har i denne Materie indført det Princip, at Enhver i Almindelighed har at vogte sit Bofæ saaledes, at det ikke gjør Andens Jord Skade, og fölgelig pligter Erstatning, naar saadan Skade forvoldes. Til Lettelse i denne Vogtningspligt kan i visse nærmere bestemte Tilfælde af Naboen kræves Delagtighed i Gjerdehold. Fritagelse for Gjerdepligt paalægger Kvægets Eier en saa

Lov om Jords
Fredning.

meget mere udstrakt Bevogtningspligt. Overenskomster om Fritagelse for Gjerdehold eller om, at Gjerdet ikke skal tilfredsstille Lovens Fordringer eller paa den anden Side overgaa disse, ere ikke bindende for længere Tid end 10 Aar. I Forbindelse med Bestemmelserne om Ansvar for Bofæ, i hvilken Henseende Loven især er streng med Gjeder og Sviin, staa Bestemmelserne om, at Jordeieren, hvor han tilkommer Erstatning for Skade af fremmed Bofæ, kan indsætte det og beholde det, indtil han faar Sikkerhed for Erstatningskravet, Omkostningerne ved Dyrets Røgt og Fordring m. v., samt efter nærmere bestemte Regler sælge det til sin Fyldestgjørelse. For mere end Dyrets Værd kan ikke kræves Erstatning, ligesom Fordringen herpaa bortfalder, hvis indsat Bofæ omkommer ved casus. — Loven indeholder desuden Bestemmelser om Sambeite i Fællesmark og om Ansvar for Fjærkræ, der kommer ind paa Andens Eiendom, samt om Adgangen til at gaa over Indmark og om Ansvar for at lade Grind staa aaben m. v. Loven er anvendelig ogsaa i Byerne. — Om Behandlingen af *hittet eller indsat Bofæ* findes ogsaa Regler i en liden Lov af 22 Mai 1869.

Avlsdyr.

Ved Lov af 17 Mai 1873 er der givet Herredsstyrelserne med Approbation af Amtmanden Adgang til efter Begjæring af Lodeier i fælles Havnestrækning at forbyde, at Hingst, Tyr eller Væder, der ikke er godtkendt som Avlsdyr, slippes til *Beite i fælles Havnegang*. —

Skovvæsenet.

Om *Skovvæsenet* er emaneret Lov af 22 Juni 1863. Dens første Capitel, »om *Brugsrettigheder i Skov*», hjemler Adgang for Eieren til at afløse forskellige saadanne Brugsrettigheder mod Erstatning samt til at kræve Rettighed til Trævirke udövet efter Udvisning og foreskriver desuden andre Bestemmelser, hvorved Eieren gives Adgang til at frede Skoven. De Brugsrettigheder, som efter Loven kunne afløses, maa herefter ikke paaheftes Skov og andre Brugsrettigheder kun for et begrændset Tidsrum af indtil 25 Aar eller Mands og Hustru's Levetid. Straf foreskrives for uforsvarlig Udövelse af Hugstret og for den Eier, der aavirker til Salg i Skov, som kun er tilstrækkelig til at fyldestgjøre Brugsrettighederne.

— Lovens Capitler 2—5 omhandler *Almindingerne*, saavel Bygdealmindinger (de, der eies af mindst Halvparten af de brugsberettigede Gaardbrugere) som private Almindinger (solgte i sin Tid af Staten til Private) og Statsalmindingerne og indeholder Regler til disse Skoves Bevarelse og deriblandt om Adgang til Deling af Privatalminding mellem Eierne og de Brugsberettigede, hvilken Deling selv mod Eierens Önske skal iværksættes 20 Aar fra Lovens Ikrafttræden. I Lovens 6te Capitel findes Regler om Embedsgaardes og andre *offentlige Eiendommers Skove*. — For Öieblikket er en Kongelig Commission i Arbeide i Anledning af Forslag om videre Forskrifter til Bevarelse af Landets Skove. — I denne Forbindelse kan nævnes Lov af 11 April 1874 om Overdragelse til Staten af *Skove tilhørende offentlige Fonds* m. v.

Indenfor den Deel af Retssystemet, der i almindelighed benævnes *Personret*, skulle vi først anföre Lov af 11 April 1863, hvorved *ugift Kvinde*, der tidligere först ved det 25te Aar blev *myndig* under Curator og aldrig fuldmyndig, blev stillet paa lige Fod med Manden, saaledes, at hun blev myndig under Curator ved det 18de og fuldmyndig ved det 25te Aar. *Enker og separerede Hustruer* ere fuldmyndige uden Hensyn til Alder. Loven giver ogsaa Adgang for Kvinde, hvis Mand er umyndiggjort ved Övrighedsdecret, til at overtage Fællesboets Bestyrelse med eller uden Curator. Ved Lov af 27 Marts 1869 er den fælleds *Myndighedsalder* nedsat til det 21de Aar. Loven ophæver tidligere gjeldende Bestemmelser om, at visse myndige Personer ikke forpligtedes ved Caution. — Lovgivningen om Bestyrelsen og Behandlingen af *Umyndiges Midler* er tildels forandret ved Lov af 25 April 1863, som undtager Belöb under 160 Kroner fra den sædvanlige Forvaltning ved Overformynderiet og overlader saadanne smaa Capitalers Bestyrelse til Værgerne, dog under Control. Loven ophæver tidligere gjeldende Regler om, at i Byerne kun Kjöbstadsborgere kunde beskikkes til Værger, og om, at Afkald for Arv (den myndigblevne Arvings Kvittering) skulde thinglæses.

Personret.

Myndighedsalder.

Fattigvæsenet.

Det *offentlige Fattigvæsen* er ordnet ved de tidligere nævnte tvende Love af 6 Juni 1863, den ene gjeldende Byerne og den anden Landdistricterne. Disse Loves Indhold udenfor de tidligere omhandlede Dele af samme ansees det uden Interesse her at gennemgaa i Detail. Vi skulle alene nævne, at til Forsörgelse af Fattigvæsenet antages ikke Nogen, hvis Ægtefælle, Forældre eller ægte Barn (for Moder tillige uægte Barn) har Evne til at yde samme, — at Husbonds Forpligtelse til at forsörge sygt Tyende ophörer efter 4 Ugers Forløb, — at Fattigvæsenet kan fordre Erstatning af Vedkommende for ydet Understöttelse efter det 15de Aar og kan gjøre den Trængendes Formuesrettigheder gjeldende, — at ny Hjemstavnret erhverves ved 2 (tidligere 3) Aars fast Ophold, — at ny Hjemstavns erhvervelse forhindres ved Fattigunderstöttelse, Betling og indtrædende Sindssygdom, — at Overenskomster om at hindre Indflytning fra andre Districter ere ugyldige, — og at Tvistigheder mellem Fattigdistricter om Forsörgelsespligten skulle, naar Parterne ere enige om at valdgive Sagen, endelig afgjöres af vedkommende Regjeringsdepartement. Loven har optaget i sig en Lov af 14 April 1860 om Tillæg til de ældre Fattiglove.

Værnepligt og
Udskrivning.

Lovgivningen om *Værnepligt og Udskrivning* har i det foreliggende Tidsrum først modtaget Forandringer ved Lov af 6 Marts 1863, der igjen er ophævet ved Lov af 12 Mai 1866. Linietroppernes Antal udgjör efter denne Lov, som tidligere, i Fred 12,000 Mand, hvilket Antal i Krig kan forstærkes til 18,000 Mand og med Storthingets Samtykke yderligere foröges. Foruden Linietropperne med Reserve bestaar Landvæbningen i Træn, Landeværn, Borgervæbning og Landstorm. Til Sövæbningen henhörer, foruden den faste Styrke af Frivillige, de udskrevne Söfarende og Districtssötropper med Reserve samt Kystværn. Forholdet mellem Udskrevne og Frivillige i Linietropperne bestemmes af Kongen med Storthingets Samtykke. Landeværnet saavel som Kystværnet kan ikke kaldes til Tjeneste udenfor Rigets Grændse. Landstormen, som kun i Krigstid opbydes og organiseres, er bestemt til Localforsvar. — Værnepligten er almindelig. Fri-

tagne ere dog geistlige og civile Embedsmænd, Consuler, offentlige Skolelærere, Lensmænd, Fyrbetjente, Lodsoldermænd og faste Lodse, Apothekere og Provisorer, Telegraphinspec-teurer samt Skippere, der i 36 Maaneder har ført Fartöi paa Udlandet, og endelig i Riget fastboende Udlændinge, naar Convention med fremmed Stat eller undersaatligt Forhold til saadan er til Hinder, og naar Staten er i Krig med deres Födeländ. Endelig ere Beboerne af visse Districter, navnlig Rigets nordligste Amter, fritagne, dog tildels ikke for Udskrivning til Districtssötropperne. — Den, der er straf-arbeidsdömt, maa ikke gjöre Tjeneste ved den væbnede Magt. — Tjenestetiden er 10 Aar, dog ved Cavalleriet alene 7 Aar. 8de, 9de og 10de Aarsklasse overgaa respective til Landvörn og Kystvörn. Landstormen omfatter Aldersklasserne fra det 18de til det 50de Aar. — Lovens Ordning af Rullevæsenet og Udskrivningsvæsenet skulle vi forbigaa, idet alene bemærkes, at Udskrivningen skeer i det Aar, hvori Mandskabet fylder sit 22de Aar, og at den foregaar efter Lodtrækning. Sessionsbestyrelsers og Generalkrigscommissærens Afgjölser af Værnepligtsspörsgmaal kan underkastes Afgjölrelse af Kongen eller appelleres til Höiesteret. — Stillingsretten er bibeholdt, dog saa, at den Stillende i ethvert Fald skal gjen-nemgaa Recrutskolen, som for Infanteriet mindst skal vare i 42 Dage. — I Fredstid henhöre de udskrevne Mandskaber, naar de ikke ere fremmödte til Tjenestegjöring, kun i mili-tære Sager under militære Ret*).

Om Rigets Indeling i Districter for Udskrivningen er givet Lov af 26 Mai 1866, der tildels erforandret ved den i Anmärkningen ovenfor nævnte Lov af 3 Juni 1876. — I denne Forbindelse kan nævnes Lov af 14 Mai 1872 om de saakaldte Artilleri- og Cavallerikvarterer, der ere pligtige til at anskaffe og underholde militære Tjenesteheste.

*) Loven af 1866 er i væsentlige Puncter forandret ved Lov af 8 Jun 1876, der ophæver Stillingsretten og fra Værnepligt kun fritager geistlige Embedsmænd, Lodsoldermænd og faste Lodse, samt afskaffer Reserven som en særskilt Deel af den væbnede Magt, idet alle udskrevne Mandskaber an-sættes i Linien, og for den væsentligste Deel ogsaa Districtssötropperne. Recrutövelse for Linien mindst 50 Dage, ved enkelte Vaabenarter 90 Dage, andre militære Övelser mindst 30 Dage.

84.

Angående ombuds och förvaltares redovisningskyldighet samt ersättning för dess besvär; Konungens Befallninghafvandes meddelade förbud att utlemna något af en afliden persons qvarlåtenskap innan laga kraft egande dom fallit rörande testamentsklander.

Charlotta Hoflund afled i Februari 1871, efterlemnande såsom närmaste arfvingar arkitekten F. F. W. Luchou i Uleåborg och dennes svagsinte broder F. J. L. Luchou, för hvilken den förre var förmyndare; och förordnade Stockholms rådst.-rätt curator ad litem C. Dahlgren att omhändertaga boet.

Arkitekten Luchou uppdrog emellertid, å egna och broderns vägnar, åt f. stadskassören L. Isacson att öfvertaga qvarlåtenskapen; och blef genom Svea hofrätts dom i Juli 1873 Dahlgren ålagdt att redovisa boet till Isacson i egenkap af arfvingarnes befullmäktigade ombud, hvarefter denne den 21 Augusti 1873 omhändertog boet.

Då emellertid Hilma Luchou bevakade ett muntligt testamente, hvarigenom Charlotta Hoflunds hela qvarlåtenskap till henne öfverlåtits, väckte Isacson såsom arfvingarnes ombud emot berörde testamente klandertalan, men genom dom den 12 Oktober 1874 fastställde Kongl. Maj:t domstolarnes beslut, hvarigenom förordnandet förklarats böra tillerkännas laga verkan af testamente.

I anledning häraf aflemnade Isacson den 28 Oktober 1874 till bruksägaren A. Larsson, i dennes egenkap af förmyndare för Hilma Luchou, »redovisning för aflidna ogifta Charlotta Hoflunds sterbhus», upptagande hvad Isacson uppburit till sammanlagdt 1,682 kr. 5 öre och utbetalningarne till 1,452 kr. 65, hvadan skilnaden utgjorde 229 kr. 40 öre, som kontant till Larsson aflemnades.

I December 1874 uttog Larsson till Stockholms rådst.-rätt stämning å Isacson under yrkande, att, som denne orätt påfört Charlotta Hoflunds sterbhus dels kostnaderne för 3:ne

rättegångar, dem han såsom ombud för arfvingarne utfört, 318 kr., dels 2 ränteposter, en å 17 kr. 95 öre och en å 3 kr. 20 öre, och dels arvode för boets förvaltning 60 kr., eller tillsammans 399 kr. 15 öre, *Isacson* måtte förpligtigas att till *Larsson* utgifva sistberörda belopp jemte ränta.

Berörda rättegångar upplystes hafva angått, *den första*: dels af *Hilma Luchou* mot arfvingarne väckt anspråk om utbekommande af lön för 10 års tjenstetid hos *Charlotta Hoflund* och dels arfvingarnes efter genstämning förda talan att af *Hilma Luchou* utfå hyresmedel, dem hon uppburit, hvilken rättegång afgjorts genom *Svea* hofrätts i Januari 1873 meddelade dom, hvarigenom *Hilma Luchous* talan ogillats och henne ålagts att till arfvingarne utgifva en del af omstämda hyresmedel, varande kostnaderna för denna rättegång i redovisningen upptagen till 185 kr.; *den andra*: skyldighet för *Dahlgren* att till *Isacson* redovisa *Charlotta Hoflunds* qvarlåtenskap; och *den tredje*: ofvanomförmälda klandertalan emot den sistnämndas testamente.

Larsson anförde: Rättegångarne hade utförts af *Isacson* efter uppdrag af arfvingarne och för deras räkning. En af dessa rättegångar hade anhängiggjorts emot *Hilma Luchou* och en annan varit emot hennes intressen, helst hon i September 1872 hos förmyndarekammaren protesterat emot arfvingarnes besittningstagande af boet, och sedan detta skett, hos öfverståthållareembetets kansli sökt qvarstad å qvarlåtenskapen för att förhindra densammas förskingring.

Isacson invände, att utgifterna för rättegångarne rätteligen borde träffa boet och i allt fall icke *Isacson*, som endast uppträdt såsom arfvingarnes rättegångsombud; att det för utförande af testamentsklandret sterbhuset påförda arvode, 58 kr., möjligen skulle kunna med fog utsökas hos arfvingarne, men att öfrige kostnaderna för rättegångarne med fullt skäl borde drabba *Hilma Luchou*, enär hon sjelf vållat desamma, derigenom, att hon icke i god tid gjort sina anspråk på grund af testamentet gällande; att, hvad beträffade arvodet å 60 kr. kunde detsamma icke anses för högt beräknadt för 14 månaders förvaltning, helst det vore mindre

än det belopp curator ad litem för sitt besvär uppburit; att, hvad ränteposterne anginge, Isacson vid Dahlgrens redovisning öfvertagit en boets in-tecknade skuld å 1,000 kr. och derå af egna medel betalt upplupen ränta med 52 kr. 25 öre jemte en annan utgift till Dahlgren å 1 kr. 25 öre, å hvilket sammanlagda belopp, 53 kr. 50 öre, Isacson vid slut-redovisningen godtgjort sig 1 års ränta med 3 kr. 20 öre, samt att den debiterade posten å 17 kr. 95 öre utgjorde ytterligare ränta vid sista afbetalningen den 20 Augusti 1874 å förenämnda in-teckning.

I dom den 11 Februari 1875 utlät sig *rdst.-r:n*: att, enär, hvad anginge förstnämnde 318 kr., Hilma Luchou först den 13 Februari 1872, och således efter det *rdst.-r:n* den 5 i samma månad meddelat dom i det emellan henne och afidna Charlotta Hoflunds arfvingar anhängiggjorda mål angående Hilma Luchous yrkande att från sterbhuset utbekomma tjenstehjonslön, samt arfvingarnes påstående att utfå för sterbhusets räkning af henne uppburna hyresmedel, såsom testamente bevakat ofvannämnda, af Charlotta Hoflund gjorda förordnande af innehåll, att all den egendom, hon lemnade efter sig, skulle tillfalla Hilma Luchou, samt vid sådant förhållande omkostnaderna vid berörda rättegång, vid hvars anställande någon anledning icke förekommit till antagande deraf, att Hilma Luchou egde rätt till Charlotta Hoflunds qvarlåtenskap, skäligen borde, vid den utgång saken erhållit, drabba boet, kunde käromålet i denna del, så vidt det afsåge berörda, till 185 kr. upptagna, kostnader, emot hvilkas belopp anmärkning icke blifvit framställd, ej bifallas, hvaremot och då, beträffande det i öfrigt för utgifter och arvoden för rättegångar påförda belopp af tillhopa 133 kr., äfvensom det af Isacson för hans förvaltning af boet upptagna arvode 60 kr., som af Larsson blifvit bestridda, någon omständighet icke förekommit, på grund hvaraf betalnings-skyldighet i dessa afseenden kunde anses åligga Hilma Luchou, ej mindre dessa poster än ock de af Larsson bestridda påföringar af ränta, dels 17 kr. 95 öre och dels 3 kr. 20 öre, till erhållande hvaraf Isacson icke visat sig vara lagligen

berättigad, skulle från räkningen utgå, till följd hvaraf parterne emellan sålunda skiljdes, att Isacson, hvilken enligt den afgifna redovisningsräkningen för Charlotta Hoflunds sterbhus uppburit tillhopa 1,682 kr. 5 öre samt redovisat för 1,053 kr. 50 öre och kontant aflemnat 229 kr. 40 öre, hvartill borde läggas det honom tillerkända belopp af 185 kr., så att hela den summa, som Isacson sålunda egde att sig tillgodoföra, utgjorde 1,467 kr. 90 öre, förpligtades att till Larsson, i hans förutnämnda egenskap, af *Hoflundska sterbhusets medel* emot qvitto genast utgifva återstående 214 kr. 15 öre, tillika med 5 procent årlig ränta derå från stämningssdagen den 26 November 1874 till dess liqid komme att ske.

Efter erlagdt vad fullföljdes saken af bägge parterne till Svea hofrätt.

Larsson yrkade bifall till sina i saken framstälde påståenden.

Isacson anförde, att han endast i egenskap af arfvingarnes befullmäktigade ombud omhändertagit boet, hvarför rättegången med Dahlgren varit en boets tvist, för hvilken kostnaderne borde drabba boet; att, då Isacson i allt fall redan i Augusti 1873 till arfvingarne aflemnat behörig redovisning för sin förvaltning och icke gått längre än honom betrodt varit, borde han icke kunna personligen förbindas att gälda kostnader, som uppkommit derigenom, att han sökt att vinna boet till dem, som ännu i Juli 1873 dertill egt rätt; att Isacson i sin förenämnde egenskap jemväl ansåge sig egt full befogenhet att beräkna sig arvode såväl för utförandet af testamentsklandret som för vården af kvarlåtenskapen; och företedde Isacson dels bouppteckningsinstrumentet efter Charlotta Hoflund, utvisande att boet, på grund af intecknad revers, häftade i skuld till belopp af 1,000 kr., dels afskrift af samma inteckning, derå fanns tecknadt, att ränta i Augusti 1873 guldits med 52 kr. 50 öre och att ytterligare ränta, efter åtskilliga kapitalafbetalningar, erlagts till Augusti 1874 med 17 kr. 95 öre.

I ingifven exception anmärkte Larsson, att Isacson blif-

vit i målet stämd icke i egenskap af arfvingarnes ombud utan såsom förvaltare af qvarlåtenskapen i Hofundska sterbhuset; att Isacson, som ensam uppburit boets afkastning, blifvit, på grund af öfverståth.-emb:s kanslis resolution den 29 Augusti 1873, förbjuden utlemna någon del af qvarlåtenskapen innan tvisten om bättre rätt till densamma blifvit slutligen afgjord; att, sedan inteckningen å 1,000 kr. blifvit af Dahlgren, enligt dennes redovisning, inlöst, hade Isacson vid öfvertagandet af boet haft att till Dahlgren betala ett saldo å 302 kr. 50 öre, hvarför Isacson haft tillfälle att godtgöra sig ränta af kort derefter inflytande hyresmedel; att, då Isacson i allo å sistnämnda medel godtskrifvit boet ränta, borde den ränta, som tillkomme honom å 302 kr. 50 öre, qvittas med den icke påförda räntan å hyresmedlen; samt att Isacson obehörigen och på fri hand gjort anteckning å reversen om afbetalningarne.

Hofr:n yttrade i dom den 26 Maj 1876: att, enär öfverståth.-emb., uppå yrkande af Hilma Lüchou och efter Isacson's hörande, genom resolution den 29 Augusti 1873 vid laga äfventyr förbjudit honom att, innan laga kraft egande dom meddelades angående det af F. Lüchou, för egen del och såsom förmyndare för J. Lüchou, väckta klander å det af Charlotta Hofund till Hilma Lüchous förmån upprättade testamente, eller annorledes förordnades, till någon, eho det vara måtte, utlemna något af den afidnas qvarlåtenskap; ty funne hofr:n, utan afseende å Isacson's invändning, att, då han handlat endast såsom ombud för den afidnas arfvingar och till dessa redovisat för sitt uppdrag, vederparterne finge med sina anspråk vända sig emot Isacson's hufvudmän, icke skäl att i rådst.-r:ns dom göra annan ändring, än att Isacson förpligtades att det af rådst.-r:n till betalning utdömda belopp med den derå fastställda ränta genast utgifva.

Om denna dom förenade sig hofr.-rådet, frih. *Leuhusen* samt assessorerne *Moberg*, referent, och *Almgren*.

Från beslutet voro v. häradsh:ne *Elliot* och *Ahlgren* skiljaktige och förenade sig om följande yttrande:

»Emedan Isacson, på sätt han invändt, ostridigt allenast i egenskap af fullmäktig för arkitekten Luchou omhänderhaft boet efter Charlotta Hoflund, och Larsson icke ifrågasatt, att de i klandrade redovisningsräkningen till belopp af 318 kr. upptagna kostnader för 3 rättegångar, såsom räkningen angifver, redan varit utbetalda, då öfverståth.-emb. genom resolution den 29 Augusti 1873 meddelat Isacson förbud att, innan laga kraft egande dom meddelats angående det af arkitekten Luchou väckta testamentsklander, eller annorlunda förordnades, till någon eho det vara måtte utlemna något af Charlotta Hoflunds qvarlåtenskap, i följd hvaraf Larsson, enligt vårt omdöme, icke må ega att i fråga om berörda utbetalningar föra talan mot Isacson; ty och som, hvad angår de af Isacson efter nämnda dag gjorda påföringar af arvode för boets förvaltning 60 kr. samt af 2 ränteposter å 17 kr. 95 öre och 3 kr. 20 öre, arvodet icke kan anses för högt tilltaget och är af beskaffenhet att Isacson lagligen egt att därför, utan hinder af ofvanberörda utgiftsförbud, ur de af honom förvaltade medlen sig godtgöra; samt räntepåföringarne, med afseende å den utredning, Isacson i fråga om desamma härstädes förebragt, jemväl måste anses befogade och böra af Larssons myndling vidkännas; alltså pröfva vi för vår del rättvist den mot Isacson vid rådst.-r:n förda talan att ogilla.»

I hofr:ns dom sökte Isacson ändring och erinrade, bland annat, att någon utbetalning från sterbhuset icke egt rum efter det öfverståth.-emb. meddelat förbud i ofvanberörda hänseende.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr*, föredragande, samt t. f. rev.-sekr:ne *Westman* och *Lilienberg*) hemställde, det måtte Kongl. Maj:t ej finna skäl att i hofr:ns dom göra annan ändring, än att, då skäligt arvode för förvaltningen af Charlotta Hoflunds efterlemnade bo under tiden intill dess Hilma Luchou, på grund af slutlig dom i omförmälda testaments tvist, egt att för samma förvaltning erhålla redovisning, borde af boets behållna tillgångar afgå, och det belopp af 60 kr. Isacson i sådant hänseende fört sig till godo, icke kunde

anses för högt beräknadt, samt den ränta af 21 kr. 15 öre, mot hvars påförande Hilma Lüchou framställt anmärkning, enligt hvad utredt voro, utgått å gäld, hvarför boet häftat i betalningsskyldighet, och för medel, hvilka för dess räkning Isacson förskjutit, Isacson måtte från utgifvande af omnämnda belopp, tillhoppa 81 kr. 15 öre med ränta befrias.

Saken föredrogs den 15 Januari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Almqvist, Carleson, von Hofsten, Rabe, Olivecrona* och *von Segebaden*), dervid N. Revns hemställan bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 13 Februari 1877.

85.

Notiser från Utlandet.

1. *Journal des Debats* för den 19 Juli meddelar, att i Paris nyligen bildat sig en Förening af framstående personer, hufvudsakligen jurister, under benämning *Société générale des Prisons*, i ändamål att söka verka för en tidsenlig reform af fängelseväsendet i Frankrike. Föreningen, hvilken har till ordförande f. d. justitieministern *Dufaure*, och bland sina medlemmar räknar, bland andra, *Charles Lucas, Berenger*, båda ledamöter af Franska Institutet, *Mercier*, förste president i cassations-domstolen i Paris, *Lacointa*, generaladvokat vid samma domstol, *Bonneville de Marsangy*, pastor *Robin*, m. fl kände skriftställare, ämnar å allmänna möten diskutera frågor, rörande nödiga förbättringar i fångvården och fängelsernas inre organisation, offentliggöra berättelser och iakttagelser om fängelseväsendet i utlandet och der skeende reformer i straffrätt och straffens tillämpande, lemna understöd åt patronage-föreningar för bistånd åt frigifna fångar o. s. v. — Vid föreningens första sammanträde höll *Charles Lucas* ett föredrag om de framsteg, som i behandlingen af fångar, fängelsernas konstruktion, deras administration m. m. i senare tider egt rum.

2. Uti den af *Ch. Vergé*, medlem af Franska Institutet, så omsorgsfullt redigerade och innehållsrika *Compte-Rendu de l'Académie des Sciences morales et politiques* förekommer innevarande år ett af *Charles Lucas* den 19 Maj hållet intressant föredrag, rörande de förberedande arbetena för den internationela kongress för reformer i fångvård, hvilken nästa år i Augusti månad skall sammanträda i Stockholm. Då allmänheten här i landet sannolikt föga mer än till namnet känner denna kongress och dess tillämnade sammanträde i vår hufvudstad, tillåta vi oss att utur nämnda föredrag här sammanföra hvad som hufvudsakligen torde vara af intresse för denna tidskrifts läsare.

Vid senaste fångvårds-kongress i London 1872 beslöt man, på grund af vunnen erfarenhet, att utnämna en permanent, verkställande komité, hvilken skulle ega att bestämma tid och ställe för en följande kongress, vidtaga förberedande åtgärder derför, samt förnämligast utarbета ett *program* för kongressens sammanträde och en *arbetsordning* att lända till efterrättelse dervid. Denna komité trädde första gången tillsammans i Augusti 1875 i *Bruchsal* under ordförandeskap af *Doctor Wines* från Newyork. Vid detta tillfälle uppställdes och antogs programmet för den blifvande kongressen, hvilken borde fördela sig i tre sektioner för behandling, den ena af ämnen rörande brottmålslagstiftningen, den andra af frågor angående fångvård och straffanstalter samt den tredje beträffande frågor om åtgärder till förekommande af brott. Till behandling af första sektionen anslogos 4 frågor och till handläggning af de begge öfriga sektionerna 6 frågor åt hvardera.

I den af komitén uppställda arbetsordning har den kloka föreskrift influitt, att icke till kongressens sammanträden lemna tillträde åt hvilken person som helst. Tillstånd härtill skall endast meddelas åt de af de respektive regeringarne sända delegerade, åt högre tjänstemän vid fångvården, professorer kriminalrätt vid universiteten, författare, hvilka utmärkt sig genom värdefulla skrifter, som beröra de ämnen, de der af kongressen skola behandlas samt slutligen de personer, hvilka

komitén i öfrigt finner lämpligt att inbjuda. Ledamöterna skola fördela sig sjelfva på ofvannämunda sektioner, hvilka hvar inom sig utse en eller flere referenter samt ett utskott för att afgifva utlåtanden.

Den permanenta verkställande komitén sammanträdde den 22—25 sistlidne Mars i *Bruxelles* under ordförandeskap af baron *von Holtzendorff*, professor vid universitetet i München. De öfrige närvarande ledamöterna voro generaldirektören *Almquist*, Hrr *Beltrani-Scalia* och *Stevens*, den förre general-inspektör öfver fängelserna i Italien, den senare general-inspektör öfver fängelserna i *Belgien*, doktor *Guillaume*, direktör för straffängelset i Neufchâtel, advokaten *Pols* från Utrecht, *Yvernès*, chef för statistiska byrån i franska justitie-departementet, samt *Thonissen*, professor vid universitetet i Louvain, hvilken blifvit särskildt inbjuden att deltaga i komiténs öfverläggningar. Vid denna sammankomst bestämdes bland annat, att tiden för nästkommande kongress i Stockholm skulle blifva i *Augusti 1878* och att den derpå följande kongress skulle ega rum i *Rom* på tid, som framdeles skulle utsättas.

Lucas säger, att ordföranden, då komitén slutade sina öfverläggningar, yttrade till den svenske delegerade, att denne borde låta sina landsmän förstå, att de dagar, som kongressens ledamöter skulle tillbringa i Stockholm, borde helt och hållet egnas åt arbete, på det att de icke, då den svenska gästfriheten hade blifvit ett ordspråk (»l'hospitalité de la Suède étant proverbiale»), skulle allt för mycket dragas från det egentliga ändamålet med kongressens sammanträde.

Under kongressen kommer det *franska* språket i regeln att begagnas, dock medgifves äfven att använda annat språk, i hvilket fall hvad som yttras genast skall för öfrige ledamöter öfversättas på franska.

Vi meddela här till sist *Programmet* för kongressen i Stockholm 1878, upptagande de frågor, som inom hvarje section skola blifva föremål för öfverläggning. —

Première Section.

- I. Jusqu' à quel degré le mode d'exécution des peines doit-il être défini par la loi? — L'administration des prisons doit-

elle jouir d'un pouvoir discrétionnaire quelconque vis-à-vis des condamnés, lorsque le régime général serait inapplicable en certain cas?

Referent: fängelsedirektör *Ekert*.

- II. Convient-il de conserver les diverses qualifications des peines privatives de la liberté, ou convient-il d'adopter une peine unique d'emprisonnement graduée par la durée et les conséquences accessoires qu'elle pourrait entraîner après la libération? —

Referent: professor *Thonissen*.

- III. Quelles sont les conditions auxquelles les peines de la déportation ou de la transportation pourraient rendre des services utiles à l'administration de la justice pénale? —

Referent: Baron von *Holtzendorff*.

- IV. Quelle doit être la compétence d'une inspection générale des prisons? — Cette inspection générale est-elle nécessaire et doit-elle s'étendre à toutes les prisons, de même qu'aux institutions privées pour la détention des jeunes délinquants?

Referent: Generaldirektör *Almquist*.

Deuxième Section.

- I. Quelle formule convient-il d'adopter pour la statistique pénitentiaire internationale?

Referent: Byrå-chef *Yvernès*.

- II. La création d'écoles normales pour préparer à leur mission les surveillants et les surveillantes des prisons doit-elle être considérée comme désirable ou utile au succès de l'oeuvre pénitentiaire? — Quelles sont les expériences faites jusqu'ici? —

Referent: Generalinspektör *Beltrani-Scalia*.

- III. Quelles sont les peines disciplinaires dont l'emploi peut être permis dans les prisons et dans les pénitenciers? —

Referent: Justitierådet *Bruun*.

- IV. Examiner la question de la libération conditionnelle des condamnés, abstraction faite du système irlandais.

Referent: Advokat *Pols*.

- V. Le Système cellulaire doit-il subir certaines modifications selon la nationalité, l'état social et le sexe des délinquants? —

Referent: Hr *Bauer*.

- VI. La durée de l'isolement doit-elle être déterminée par la loi? — L'administration des prisons peut-elle admettre des exceptions hors le cas de maladie? —

Referent: Generalinspektör *Stevens*.

Troisième Section.

- I. Patronage des libérés adultes. Faut-il l'organiser, et comment? Doit-il former une institution distincte pour chaque sexe? —

Referent: Herr *Loyson*.

- II. L'État doit-il subventionner les sociétés de patronage et sous quelles conditions? —

Referenter: Hrr *du Cane* och *Sanborn*.

- III. D'après quels principes convient-il organiser les établissements affectés aux jeunes gens acquittés comme ayant agé sans discernement et mis à la disposition du gouvernement pendant la durée déterminée par la loi?

Referent: Herr *Bournat*.

- IV. Idem en ce qui concerne les institutions affectées aux enfants vagabonds mendiants abandonnés etc.

Referent: Fängelsedirektör *Petersen*.

- V. Par quels moyens pourrait-on obtenir une communauté d'action des polices des différents États pour prévenir les délits, faciliter et assurer leur répression?

Referent: Doctor *Guillaume*.

- VI. Quel serait le meilleur moyen de combattre la récidive? —

Referenter: Hrr *Solluhub* och *Frey*.

3. Den Italienska Regeringen har ifrigt sträfvat att be-
fästa Italiens *enhet* genom att söka åstadkomma *enhet* i lag-
stiftningen. Detta har lyckats så vidt den civila lagens om-
råde vidkommer; ty redan den 1 Januari 1866 har en för

hela konungariket Italien gemensam lag — *Codice civile del Regno d'Italia* — trädtt i verksamhet. Men att få en för hela riket gemensam *strafflag*, har mött många svårigheter. Regeringen har låtit utarbета flere förslag, hvilka dock stött på motstånd antingen i senaten eller i deputerade kammaren. För att öfver det sist utarbetade förslaget till strafflag afgifva yttrande, tillsattes den 18 Maj 1876 en särskild komité under Justitieministern *Mancinis* ordförandeskap; och denna komité, som föreslagit åtskilliga ändringar, isynnerhet hvad de ifrågakämda *straffarterna* vidkommer, lät höra alla cassations- och appellations-domstolar, juridiska fakulteterna vid universiteten samt advokatföreningarna, innan den afgaf sitt utlåtande. Italienska Regeringen har nu, sedan alla handlingar i ämnet blifvit tryckte, beslutit att äfven höra sakkunnige män i utlandet, rörande första boken af förslaget till ny strafflag, hvilken bok innehåller den *allmänna* delen deraf.

I skrifvelse den 29 Juni har Justitieministern *Mancini* med öfverlemnande af ett exemplar af handlingarna af sådan anledning äfven anmodat Justitie-rådet *Olivecrona* att afgifva yttrande rörande de i förslaget upptagna straffarter m. m.

86.

Vid laga skifte besluta delegarne, att en del af skogsmarken, som förut blifvit storekiftad, icke skulle i skiftet ingå; men då delegarne hade i skogsmarken flera skiften än Stadgan tillåter, samt flera hemmans enskilda slätter å samma mark lågo spridda inom andra delegares skogsskiften m. m., förordnades, att laga skifte skulle öfvergå äfven denna del af skogsmarken.

Två delegare i Bodsjöbyn, hvilken är belägen i Bodsjö socken af Jemtlands län norr om Bodsjön och har en del af sin skog intill inegorne, och en annan del söder om sjön, utverkade hos K. befide i länet förordnande för kommissionslandtmätaren A. Forsström att förrätta laga skifte å inegorne och skogsmarken norr om vattendraget till Bodsjöbyn.

I byn egde storskifte å inegorne rum 1797, hvilket fastställdes påföljande år, samt å skog och mark 1815, fastställt 1818.

Då nu ifrågavarande laga skifte till handläggning företogs den 6 Maj 1872, yrkade jordegarne, att icke så stor del af skogsmarken, som i ansökningen äskats, skulle i skiftet ingå, hvarpå beslut fattades, att, då de alla voro ense om huru mycket deraf skulle intagas, denna del skulle med linier å marken utstakas.

Skiftet fortgick derefter å inegorne och *en del af skogsmarken* och afslutades i Februari 1874, men, i anledning af missnöjesanmälan, blef detsamma af egodelningsr:n ändradt i afseende å skiftesläggningen, samt afslutades åter den 5 December 1874 och *fastställdes* af Refsunds tingslags egodelningsrätt den 29 September 1875.

Under det nu omförmälda skifte pågick, utverkade en delegare i skifteslaget, *Skönviks aktiebolag*, den 8 September 1874 förordnande för ofvanbemälda Forsström att förrätta laga skifte å *alla* egorne till Bodsjöby, hvarmed sålunda afsåges, att få laga skifte äfven å *den del af skogsmarken, som förut ej ingått i skiftet*.

Då ärendet den 4 November 1874 förekom, bestredo alla de öfriga delegarne att i skiftet ingå, enär skogen förut vore storskiftad och onödiga kostnader skulle drabba dem genom att skifta skogen, som vore försäld till flere delegare.

Den vid storskiftet år 1815 upprättade och 1818 fastställda karta företeddes; och fästade skiftesmannen delegarnes uppmärksamhet derå, att de hade flere skiften än skiftesstadgan medgäfvit.

Delegarne yrkade emellertid skiftets inställande, hvar efter förrättningsmännen meddelade följande *utlåtande*: att vid granskning af kartan öfver det å ifrågavarande skogsmark år 1815 verkställda storskifte och kartan öfver nu pågående laga skifte å inegorne och en del af skogsmarken inhemtades, *dels* att Litt. B., som innehades af Skönviks aktiebolag och A. Öberg, hade 15 skiften, deraf samfäldt med Litt. A., som innehades af J. Andersson och J. Persson

jemte N. Aronssons arfvingar, på ej mindre än 7 olika ställen, *dels* att Litt. C., som innehades af P. Nilsson och P. Henriksson, hade 14 skiften, deraf inom Litt. B:s ego-område på 3 olika ställen, *dels* att Litt. A. hade 9 skiften, *dels* att åtskilliga å denna skogsmark belägna intågter och slätter icke blifvit skiftade, utan för samfaldt bruk bibehållne, *dels* att såväl dessa gemensamma som flera hemmans enskilda slätter å förenämnda skogsmark lågo spridda inom andra delegares skogsskiften, samt *dels* att en del af Litt. A., B. och C:s skogsmark ingått i nu pågående laga skifte inom byn; till följd hvaraf och då en fördelning af den sålunda oskiftade marken jemte sammandragning af de särskilde delegarnes spridda egostycken icke kunde behörigen verkställas på annat sätt än genom laga skifte å den skogsmark, som vid nu pågående laga skifte inom byn icke ingått i delning, förrättningsmännen, jemlikt 3 och 89 §§ skiftesstadgan, förklarade, att de jordegare, som bestridt laga skifte, skulle uti det påbörjade laga skiftet ingå med deras samfälda och genom storskiftet å skogen dem tilldelade egor, och således laga skifte öfvergå den mark, som vid nu pågående laga skifte inom byn *icke ingått i delning*.

Då delegarne voro med ofvanberörda utlåtande missnöjde, hänsköts ärendet till pröfning af Refsunds tingslags egodelningsrätt, der de medgäfv, att hvad landtmätaren i protokollet uppgifvit såväl i afseende å skiftenas antal, som deras läge å utmarken, vore med verkliga förhållandet öfverensstämmande, men förklarade: *att* de många starrmyrar, som låge inom andra delegares områden, ej vidare vore af någon nytta för sine innehafvare, hvilka derföre vore villiga att för framtiden frånträda desamma, hvarigenom skiftenas antal å skogsmarken komme att betydligt minskas; *att* hela skogsmarken hufvudsakligen utgjordes af berg och odugliga myrar med högst få odlingslägenheter; *samt att* förrättningsmännen underlätit att företaga undersökning å marken, huruvida laga skifte kunde blifva för delegarne fördelaktigare än den nuvarande indelningen; och yrkades på grund häraf och då skogen vore för afverkning upplåten till flere bolag, hvar-

igenom den blifvande ståndsskogsliqviden komme att medföra ganska stora svårigheter, att det framställda påståendet om skifte å skogsmarken måtte af egodelningsr:n lemnas utan afseende och förrättningsmännens utlåtande undanrödjas.

Skönviks bolag fullföljde emellertid sitt yrkande under uppgift, att skogsmarken innehöll ganska mycken odlingsbar mark.

Egodelningsr:n yttrade i utslag den 29 September 1875: att, som det förhållande med skiftenas antal och läge å Bodsjöbyns skogsmark, som landtmätaren i sitt protokoll och utlåtande afgifvit, icke kunnat till riktigheten bestridas, funne egodelningsr:n ej skäl att göra ändring uti det af landtmätare och gode män meddelade utlåtande, i följd hvaraf laga skifte borde öfvergå äfven den mark inom byn, som vid det redan verkställda skiftet å byns inegor och en del af skogsmarken icke ingått i delning.

Fem af de delegare, som bestridt skiftet, klagade: Skiftesstadgan innehölle icke någon föreskrift derom, att den omständigheten, att i ett fastställt storskifte de särskilda delegarne hade flere skiften än nu gällande skiftesstadga medgäfvit, vore anledning till skifte. Genom skifte å skogsmarken vunnes ingen fördel, hvilket ej heller vare sig landtmätare eller egodelningsr:n gittat ådagalägga, utan komme tvärtom delegarne genom skiftet i stort trångmål; och yrkades, på grund häraf, undanrödjande af egodelningsr:ns utslag.

Uti ingifven förklaring anmärkte Skönviks bolag, att klaganderne icke visat, att genom skiftet något lidande komme att dem beredas, hvartill naturligtvis ej finge räknas kostnaderne för skiftets verkställande, samt att den omständighet, att klaganderne försålt afverkningsrätten till skogen, just vore ett talande skäl för skiftet, då bolaget ville på sin skog införa en tidsenligare skogsvård.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr*, konst. rev.-sekr. *Norberg* och t. f. rev.-sekr. *Westman*, den sistnämnde föredragande) yttrade i afgifvet betänkande: »Som skiftesmannen och gode männen underlätit att, på sätt 89 § skiftesstadgan föreskrifver, efter föregången besigtning å marken undersöka, huru-

vida ifrågavarande redan storskiftade skogsmark må kunna genom nytt skifte erhålla lämpligare indelning, samt dylik undersökning, hvilken torde vara för fullföljda frågans pröfning erforderlig, icke heller hos egodelningsr:n egt rum, hemställer N. Rev. i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte, med undanröjdande af öfverklagade utslaget, visa ärendet åter till skiftesmannen och gode männen, som torde hafva att dermed lagligen förfara och nytt utlåtande meddela.»

Ärendet föredrogs den 26 Januari 1877 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter (just.-råden *Södergren*, *Wretman*, *Naumann*, *Svedelius* och *Östergren*) funno skäl icke vara anfördt, som i egodelningsr:ns öfverklagade utslag kunde verka ändring.

Just.-rådet *Huss* yttrade: »Enär upplyst är, att vid det laga skifte, som åren 1872—1875 förrättats å inegorna och en del af skogsmarken till Bodsjöby, det å byns öfrige skogsmark först verkställda storskifte lemnats orubbadt; alltså och då berörda laga skifte blifvit af egodelningsr:n fastställt, samt följaktligen storskiftet i de delar, hvilka vid laga skiftet förblifvit orubbade, numera bör tillerkännas samma vitsord, som om det i sammanhang med laga skiftet verkstälts, pröfvar jag, likmätigt 3 § sista mom. skiftesstadgan, rättvist, med upphäfvande af förrättningsmännens utlåtande och egodelningsr:ns utslag, förklara, att nu ifrågasatta skifte icke må, mot klagandernes bestridande, verkställas.»

87.

Landmätares åtgärd att, på skiftesdelegarnes begäran, verkställa uppmätning af skifteslagets mark, innan för sådant ändamål sammanträdde med dem egt rum. Vågrad fastställelse å skiftet.

Samtliga delegare i hemmanet Stockeryd, $\frac{1}{8}$ mantal, anhöllo den 15 Juli 1874 hos K. bef:de i Jönköpings län om förordnande för kommissionslandmätaren Th. Elfström

att verkställa klyfning å berörde hemman, hvilket förordnande den 11 påföljande Augusti jemväl meddelades.

Samma dag förordnandet begärdes, afläto delegarne till landtmätaren en skriftlig anhållan, att han ville för tids vinnande med första låta uppmäta hemmanet.

Förrättningen börjades den 1 September 1875 i närvaro af delegarne.

2 § i det vid förrättningen hållna protokoll lyder, sålunda: »På tillfrågan om hinder mot förrättningen finnes, svarades *nej*, synnerligast som jordegarna genom vänlig öfverenskommelse utan föregående sammanträde medgifvit egornas uppmätning förliden höst af landtmätarens tillförordnade tjänstemedhjelpare, landtmäteri-auskultanten Ramsten.»

Sedermåra fortgick förrättningen och afslutades den 4 September 1875, utan att besvär öfver densamma anfördes; och inlemnade Elfström för pröfning och fastställelse de förrättningen rörande handlingar och karta till *Mo härads egodelningsrätt*, som i utslag den 22 Maj 1876 yttrade: att egodelningsrätt vid granskning af handlingarne inhemtat, hurusom Elfström, utan att behörigen kungöra förrättningen och utan föregånget sammanträde med delegarne, låtit verkställa ny egomätning å hemmanet samt förut vid egograderingens företagande hållit sammanträde med delegarne; och som Elfström underlåtit att, på sätt som stadgades i 3 kap. af Kongl. Maj:ts stadga den 9 November 1866 om skiftesverket i riket, företaga förrättningen, samt den innan något sammanträde med delegarne hållits verkställda egomätningen sålunda icke kunde anses hafva i laga ordning tillkommit; alltså blefve, med undanrödjande af berörda egomätning och alla derefter vidtagna åtgärder med hemmansklyfningen, ärendet återförvisadt till landtmätaren och gode männen, som hade att detsamma åter upptaga och dermed vidare lagligen förfara, utan hinder af förut fattade beslut.

Häröfver klagade Elfström, anförande, att, då den ifrågasvarande åtgärden företagits på delegarnes begäran och icke

någon af dem haft något deremot att erinra vid det sammanträde, som hållits före taxeringen, vore egodelningsr:ns beslut opåkalladt, hvadan Elfström yrkade att detsamma måtte upphävas.

Delegarne, som undfått del af besvären, afgåfvo icke förklaring.

N. Rev. (konst. rev.-sekr. *Norberg* samt t. f. rev.-sekr:ne *Lilienberg* och *Westman*, den sistnämnde föredragande) yttrade i afgifvet betänkande: »Emedan, enligt hvad handlingarne utvisa, den af landtmätaren vidtagna åtgärd att låta, innan sammanträde med skiftesdelegarne egt rum, verkställa uppmätning af skifteslagets mark, berott på delegarnes derom framställda begäran, samt vid sådant förhållande och då någon klagan öfver egomätningens beskaffenhet icke blifvit förd, hvad egodelningsr:n i berörda afseende anmärkt icke torde hafva innefattat giltig anledning för egodelningsr:n att vägra fastställelse å skiftet, hemställer N. Rev. i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte, med undanrödjande af öfverklagade beslutet, visa ärendet åter till egodelningsr:n, som torde hafva att detsamma ånyo företaga och dermed vidare lagligen förfara.»

Ärendet föredrogs den 30 Januari 1877 inför *H. D.*, hvars flesta ledamöter (just.-råden *Södergren*, *Naumann*, *Huss*, *Lindhagen*, *Svedelius* och *Hernmarck*) funno skäl ej vara anfördt, som kunde verka ändring i egodelningsr:ns öfverklagade utslag.

Just.-rådet *Östergren* yttrade: »Enär förrättningsprotokollet innehåller, att ifrågavarande hemmansklyfningsförrättning blifvit behörigen kungjord, samt den omständighet att Elfström före berörda kungörande låtit, med delegarnes begifvande, verkställa uppmätning af hemmanets egor desto mindre innefattat giltig anledning för egodelningsr:n att undanröjda den sålunda skedda egomätningen, som anmärkning ej förekommit emot egokartans riktighet eller fullständighet, och densamma, vid sådant förhållande, enligt 38 § i skiftesstadgan, bort läggas till grund för förrättningen

pröfvar jag skäligen, med undanrödjande af öfverklagade beslutet, visa ärendet åter till egodelningsr:n, som har att det samma ånyo företaga och dermed vidare lagligen förfara.»

88.

Landmätares obehörighet att anförä besvär öfver egodelningsrätts beslut i vidsträcktare mån, än såvidt afsåge skyldighet för honom att fullborda skiftesförrättning utan annan ersättning, än den han för skiftet, i behörigt skilsk förrättadt, egde åtnjuta.

Den 18 Februari 1873 började och den 30 Oktober 1875 afslutade kommissions-landmätaren E. Angel laga skifte å egorna till hemmanen n:ro 1 och 2 Hoffors samt n:ro 1, 2 och 3 Röstorp inom Gällinge socken af Hallands län.

Öfver förrättningen anfördes hos Fjäre härads egodelningsrätt besvär af 3 delegare, hvilka framställde anmärkningar i afseende å delningsgrunden, egograderingen och skiftesläggningen m. m.; och yttrade i utslag den 22 Maj 1876 *egodelningsr:n*: att då, på sätt handlingarne visade, olika meningar emellan skiftesdelegarne uppstått, huruvida den inom Långås belägna egotrakten, som benämndes *Store Dam*, borde i skiftet ingå, samt skiftesberedningen uraktlåtit att till egodelningsr:ns pröfning öfverlemna det derom meddelade utlåtande, fastän delegarne icke medelst påskrift å det samma förklarar sig dermed nöjde, utan fasthållre missnöje blifvit deremot anmaldt; då den förening, hvarigenom delningsgrunden samt frågan om undantagande af mark för delegarnes gemensamma behof blifvit bestämde, icke underskrifvits af alla delegarne, samt skiftesberedningen uraktlåtit iakttaga de föreskrifter, som för sådant fall i 54 § af skiftesstadgan bestämdes; då fastställda kartor vare sig öfver skiftes-

laget eller angränsande hemman ej, såvidt skiftesprotokollet visade, vid skiftesförrättningen varit tillgänglige samt vid sådant förhållande den omständighet, att rågångarne lemnats erkände och obestridda, destomindre kunde anses tillfyllestgörande, som, enligt hvad af kartan syntes vara påtagligt, rågångskilnaden mot Karshult blifvit ändrad efter det graderingen å marken egt rum; då skifteskartan ej blifvit af landtmätaren underskrifven; då skiftesmannen origtigt förfarit derutinnan, att han låtit delegarne träffa förening beträffande den mark, hvilken borde såsom inrösnings- eller afrösningsjord beräknas, ehuru frågan derom, helst alla ej varit ense, bort pröfvas af skiftesberedningen och derefter i händelse af missnöje med beslutet egodelningsr:ns afgörande underställas; då häfdeförteckningens riktighet icke vore af samtliga delegarne erkänd och då slutligen skifteshandlingarne i dess helhet vid anställd granskning befunnits ej vara med den noggrannhet, som vederbort, upprättade; alltså pröfvade egodelningsr:n lagligt att, med undanrödjande af de utaf skiftesberedningen vidtagne åtgärder och meddelade beslut, hvilka ej bort vid förrättningen förekomma förr än rågångarne funnits behörigen bestämde, visa ärendet åter till landtmätaren och gode männen, hvilka egde att detsamma ånyo företaga och dermed lagligen förfara, utan att landtmätaren vore berättigad till annan ersättning än den han för skiftet, i behörigt skick förrättadt, egde åtnjuta.

Angel anförde besvär hos Kongl. Maj:t.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr*, konst. rev.-sekr. *Norberg* och t. f. rev.-sekr. *Westman*, den sistnämnde föredragande), hemställde, att Kongl. Maj:t ej måtte finna skäl att i egodelningsr:ns utslag göra ändring.

Ärendet föredrogs den 29 Januari 1877 inför *H. D.* hvars fleste ledamöter (just.-råden *Södergren*, *Naumann*, *Huss*, *Lindhagen*, *Svedelius* och *Herrmarck*), som ansågo, Angels besvär icke kunna till pröfning upptagas i vidsträcktare mån än såvidt afsäga skyldighet för honom att, på sätt

egodelningsr:n föreskrifvit, fullborda skiftesförrättningen *utan annan ersättning än den han för skiftet, i behörigt skick förrättadt, egde åtnjuta*, funno Angel ej hafva i denna del anfört skäl, ledande till ändring i egodelningsr:ns utslag.

Just.-rådet *Östergren* biföll det underdåniga betänkandet.

89.

Angående förslaget till promulgationsförrordning vid det af Lagberedningen utarbetade och af Riksdagen i vissa delar ändrade förslag till ny Utsökningslag. Anförande till Högsta Domstolens protokoll den 4 Juli 1877.

Just.-rådet *Olivecrona* yttrade: Då jag icke, förut deltagit i granskningen af det förslag, hvaröfver Högsta Domstolen afgifvit yttrande, anser jag mig icke nu böra underlåta att anmärka det olämpliga att i en *Förrordning om nya Utsökningslagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall*, såsom orden i rubriken lyda, inrycka lagbud, ämnade att framgent blifva gällande, men hvilka för ändamålet med en sådan promulgationslag äro fullkomligt främmande. Det ligger i begreppet af hvarje promulgationslag, att densamma skall innehålla föreskrifter om tiden, då en antagen ny lag skall träda i verksamhet, och de lagstadganden, hvilka genom den nya lagen skola anses upphäfdas, samt de öfvergångsbestämmelser, hvilka blifva af nöden för tillämpning på sådana rättsförhållanden, som uppstått under det att den gamla lagen ännu egt gällande kraft, men der omtvistade rättsanspråk icke hunnit slutligen pröfvas af domaren innan tidpunkten för den nya lagens välde infallit. Om nu lagstiftaren, utöfver dessa väsentliga stadganden i en promulgationslag, intager en mängd lagbud af ganska olikartad beskaffenhet, hvilka ega något

samband med det ämne, hvarpå den nya lagen har afseende, upphäfves derigenom den systematiska ordning, som bör råda i lagstiftningen, och en oreda alstras deri, hvilken åter kan hafva en menlig inverkan på lagskipningen. En sådan menlig inverkan bör man ingalunda förbise, och otvifvelaktigt är, att när osäkerhet i lagtillämpningen visat sig, har, hvad vårt land vidkommer, anledning härtill varit hufvudsakligen att söka i en *bristfällig eller i oreda försjunken lagstiftning*.

I den nu af Riksdagen för dess del antagna Förrordning om *nya Utsökningslagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall*, har emellertid i § 10 införts åtskilliga från 4 och 8 kapitlet Utsökningsbalken i 1734 års lag samt från Förrordningen den 19 Maj 1756 utbrutna lagstadganden, rörande löpande förskrifningar, invisningar, ränta m. m., hvilka skola tills vidare förblifva gällande eller intill dess en fullständig omarbetning af civillagen kan komma att ega rum, men hvilka synas rätteligen hafva bort intagas i en särskild författning såsom utgörande tillägg till Handelsbalken. I §§ 11 och 12 af ifrågavarande promulgationsförfattning förekomma likaledes föreskrifter om värdering af fast egendom och om sättet för försäljning af utmätt fast gods genom utrop i upp- och afslag, hvilka föreskrifters rätta plats säkerligen äfven hade varit i särskilda författningar. Dessa föreskrifter hafva nu i promulgationslagen sammanställts med lagbud, hvilka utgöra väsentliga delar af en sådan lag, men hvilka till de förra icke stå i något sammanhang. Och då de grunder, hvarpå den nya utsökningslagen är bygd, gjort det nödvändigt att vidtaga ändringar i 17 kap. Handelsbalken, samt i åtskilliga delar af konkurslagen, vexellagen och sjölagen, synes beskaffenheten af dessa ändringar dock ingalunda hafva påkallat att desamma skulle i *promulgationsförfattningen*, tillsammans med hvarjehanda för dem främmande lagstadganden, sammanföras. Bättre hade utan tvifvel varit, att, såsom förut många gånger egt rum, göra dylika ändringar till föremål för särskilda nya författningar.

Jag uppskattar till fullo vidden af alla de svårigheter, som ställa sig i vägen vid utarbetandet af nya lagar, sådana som Utsökningslagen och författningen om dess promulgerande; men då lagstiftaren söker åstadkomma partiella förbättringar af vår civillag, bör det dock icke förloras ur sigte, att de reformer, som i sådant afseende skola genomföras, ledas in på en väg, hvarigenom ordning på Rättens område befrämjas, och att de icke råka in i en riktning, som förer derhän, att ett redan förut befintligt tillstånd af oreda i lagstiftningen vinner en ytterligare utsträckning.

90.

Notiser.

Vi fästa våra läsares uppmärksamhet på följande Tidsskrifts-artiklar: 1. Om *Nævninger* (Jury), af Professor Goos, Ugeskrift for Retsvæsen d. 18 November 1876 n:o 66—69. 2. Artikeln *Tyske Tidsskrifter, Tyske Prejudikater* i Norsk Retstidende d. 28 Febr. 1877. 3. Artikeln *Forvaltningsdomstole* i ofvannämnda Ugeskrift d. 27 Jan. 4. *Det tyske Riges nye Processordning*, ibidem d. 31 Mars. 5. *Den nye tyske Lov om Strafferetsplejen*, ibid. d. 14 April. 6. *Den nye tyske lov om Civilprocessen*, ibid. d. 28 April. 7. *Om Mundtlighetsmomentet i den svenske Civilproces*, af J. Heckscher, i samma Ugeskrift d. 23 Juni innevarande år.

91.

Om förbindelse att gå bouppteckningsed. Konkurslagens 27 §,
Ärfdabalkens 9 kap. 1 §.

Hos kyrkoherden E. Blomgren, som var gift med en fosterdotter till fanjunkaren S. M. Svalander och dennes hustru Johanna Svalander, född Linnarsson, bodde bemälde Svalander efter sin hustrus död. Sedan Svalander affidit den 31 Januari 1874, förrättades hos Blomgren den 9 påföljande April uppteckning af Svalanders bo, som dervid uppgafs af Blomgren, hvilken senare inlemnade det af honom under edsförpligtelse underskrifna bouppteckningsinstrumentet till vederbörlig domstol.

I egenskap af förmyndare för Svalanders närmaste arfvingar, 2 systrar, inlemnade v. häradsh. A. H. Ljunggren till domhafvanden i Binnebergs tingslag af Wadsbo härads ansökan att få, på grund af K. F. den 18 September 1862 om urarfvagörelse m. m., afträda Svalanders bo till konkurs, i sammanhang hvarmed yrkades förpligtande för Blomgren och hans hustru Anna Blomgren, född Andersson, att med ed fästa riktigheten af den upprättade bouppteckningen.

Vid första förhöret den 13 April 1875 tillstadeskom Ljunggren personligen äfvensom ombud för kyrkoh. Blomgren, som skriftligen bestred det emot honom och hans hustru framställda yrkande, på den grund, att de icke voro Svalanders sterbhusdelegare eller arfvingar.

Efter det Blomgrens ombud upplyst, att alla i bouppteckningen efter Svalander upptagna skulder blifvit liqviderade, anmälde Ljunggren, & sina myndlingars vägnar, fordran hos sterbhuset på årligt underhåll af 300 kr. för dem hvar på grund af makarne Svalanders den 20 Juli 1864 upprättade testamente, hvarjemte Ljunggren förbehöll sig rätt

att, i fall af befogenhet, få å inställelsedagen väcka påstående mot makarne Blomgren om skyldighet för dem att beediga bouppteckningen.

Å inställelsedagen den 8 Juni 1875, dervid kyrkoh. Blomgren uteblef, ingåfvos bevakningshandlingar:

1:o) af Ljunggren, såsom förmyndare för systrarne Svalander, beträffande nyssnämnda fordran på grund af testamente;

2:o) af ombud för 3:ne släktingar till hustru Svalander, hvilka jemväl grundade fordringsanspråk på ifrågakomma testamente;

3:o) för Kongl. Maj:t och Kronan, afseende reservationsvis framställt kraf för utskylder, som för året och framgent under konkursen kunde varda sterbhuset påförda.

Ljunggren fortsatte sitt förut framställda yrkande om åläggande för Blomgren och hans hustru att med ed fästa riktigheten af den efter Svalander förrättade bouppteckningen.

Här:n yttrade i utslag den 8 Juni 1875: att emedan kyrkoh. Blomgren uti en vid förhör i konkursen den 13 April 1875 ingifven skrift å egna och sin hustrus vägnar vägrat att äskade eden fullgöra, af skäl, att de icke vore Svalanders sterbhusdelegare eller arfvingar, samt efter afviden gäldenär endast efterlevande maka, arfvinge eller förmyndare och målsman för arfvinge, som urarfvaformån sökt eller i boet sute, vore skyldige att gäldenärsed aflägga; ty och som de uti bouppteckningen efter Svalander upptagne skulder redan förut vore betalde, samt de af Ljunggren med flere bevakade fordringar på grund utaf ett af Svalander och hans hustru den 20 Juli 1864 upprättadt testamente, emot stadgandet uti 1 § af K. F. den 18 September 1862, icke vore för *boets gäld* att anse, och någon fordran icke annorledes blifvit anmäld, än att kronofogden G. H. Möller reservationsvis bevakat allmänna utskylder, som för år 1875 och framgent under konkursen möjligen kunde blifva sterbhuset påförda, blefve Ljunggrens yrkande, i den ordning detsamma blifvit väckt, af *här:n* ogilladt.

Ljunggren besvarade sig hos Göta hofrätt: Då Svalan-

der under sednare delen af sin lefnad bott hos makarne Blomgren och desse voro de ende, som om boet egde känne-
dom, voro makarne jemväl, enligt 27 § konkurslagen, plig-
tige med ed fästa riktigheten af den utaf mannen upprättade
bouppteckningen. Det borde icke bero af den, som satt sig
i besittning af afliden persons egendom, att genom betalning
af gäld, som funnes i bouppteckningsinstrumentet upptagen,
undgå ett i lag stadgadt åliggande, som åsyftade vinnande
af full visshet om de vid afliden gäldenärs dödsfall befint-
lige tillgångar; och yrkade Ljunggren, i egenskap af såväl
urarfvasökande som fordringsegare, å de omyndigas vägnar,
att makarne Blomgren måtte varda ålagdt att fullgöra ifråga-
varande edgång.

I afgifven förklaring bestred hustru Blomgren edgången,
af det skäl, att hon hvarken uppgifvit boet efter Svalander
eller underskrifvit bouppteckningsinstrumentet, eller varit
med honom beslågadt, eller med qvarlåtenskapen tagit den
ringaste befattning; och förklarade kyrkoh. Blomgren, att han
icke ville undandraga sig sin skyldighet att beediga bouppteck-
ningen, när sådant i laglig ordning ifrågasattes, men
bestred deremot att fullgöra edgången i *konkursmålet*, som
Ljunggren tillställt utan befogenhet och sårande för den af-
lidnes minne. Ljunggren vore såsom urarfvasökande icke
berättigad att framställa några anspråk rörande boet, sedan
detsamma blifvit till borgenärerne afträdt. Detta tillkomme
allenast borgenärerne eller deras ombud, syssemännen, men
hvarken Ljunggren eller hans myndlingar vore att anse så-
som *fordringsegare*, när Svalander icke, vare sig i lifstiden
eller vid sin död, varit skyldig dem något utöfver de i bo-
uppteckningen upptagna, sedermera liqviderade, belopp. På
grund häraf yrkade Blomgren fastställelse af härrens utslag.

I utslag den 30 November 1875 yttrade *hofr:n*: att
hofr:n funne Ljunggren såsom urarfvasökande vara behörig
att i konkursen framställa ifrågavarande yrkande, hvarföre
makarne Blomgrens i sådant hänseende gjorda invändning af
hofr:n lemnades utan vidare afseende; och när kyrkoh. Blom-
gren vid den efter Svalander förrättade bouppteckningen

uppgifvit boet samt hustru Blomgren, vid det upplysta förhållande, att Svalander vid sin död varit boende hos makarne Blomgren, jemväl måste anses ega kunskap om boets tillstånd, pröfvade hofr:n, jemlikt 27 § konkurslagen, lagligt, med upphäfvande af här:r:ns utslag, förklara makarne Blomgren skyldige att riktigheten af bouppteckningen med ed fästa, i följd hvaraf ärendet visades åter till här:r:n, som hade att på anmälan dermed lagligen förfara.

Kyrkoh. Blomgren och hans hustru sökte ändring under yrkande, att åtminstone den sistnämnda, som icke haft det ringaste med Svalanders qvarlåtenskap att skaffa, måtte från edgången befrias.

Målet föredrogs den 9 Januari 1877 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter (just.-råden *Carleson*, *Rabe*, *Olivecrona* och *von Segebaden*) funno, jemlikt 9 kap. 1 § Ä. B., ej skäl att göra ändring i hofr:ns utslag i hvad kyrkoh. Blomgren anginge; men enär laga anledning saknades att ålägga Blomgrens hustru att ifrågavarande bouppteckning med ed besanna, blef, med ändring af hofr:ns utslag, här:r:ns beslut i denna del fastställt.

Just.-rådet *Almqvist* fann Ljunggren, hvilken efter urarfvagörelse afträdt fanjunkaren Svalanders egendom till konkurs och således vore att sjelf såsom gäldenär anse, icke vara behörig att i konkursmålet yrka åläggande för makarne Blomgren att med ed bekräfta den af dem gjorda uppgift på Svalanders efterlemnade tillgångar, hvadan just.-rådet pröfvade skäligt att, med upphäfvande af hofr:ns utslag, fastställa det slut, hvartill här:r:n kommit.

Just.-rådet *Östergren* pröfvade, med stöd af 9 kap. 1 § Ä. B., rättvist gilla hofr:ns utslag.

92.

Vid sammanträde i konkurs åtaga sig borgenärerna att ansvara en särskild fordringsegare för gäldande af Inteckningar, dem han bevakat. Sedan sysslomännen i konkursen aflemnat slututdelningsförelag och redovisning, samt konkursen afslutats, blefvo de af samme fordringsegare instämde till Domstol med yrkande att dem måtte åläggas betala allt hvad af Inteckningarne var oguldet, jemte laga ränta. I hvad mån kunna sysslomännen förbindas till ett sådant ansvar?

I landtbrukaren J. A. Åkerströms konkurs bevakade landtbrukaren A. Lamm ett belopp af 33,000 kr. jemte ränta, på grund af fyra den 6 December 1867 utfärdade löpande skuldebref, för hvilka Stockholms handels- och ekonomiskollegium beviljat förlagsinteckning i Stockholms mekaniska *stenhuggerifabrik* med tillhörande maskiner, rudimaterier och lager, som från Lamm öfvergått till Åkerström.

Då vid borgenärssammanträde den 11 September 1868 fråga väcktes om att fortsätta stenhuggerirörelsen, förklarade Lamm sig icke kunna medgifva detta, med mindre han garanterades för utbekommande af sin intecknade fordran ur massans tillgångar, hvarpå borgenärerne åtogo sig att ansvara för samma inteckningar så till kapital som ränta under vilkor, att Lamm förbunde sig att, så snart aktiebolag för fortsatt bedrivande af rörelsen blefve bildadt, verkställa påskrift på inteckningarne, att desamma icke skulle till betalning uppsägas på 3 år, derest räntan ordentligt erlades. Vid tillfället närvaro 21 borgenärer, Lamm inberäknad, af hvilka en, Riksbanken, emot beslutet anmälde reservation.

Något aktiebolag kom emellertid icke till stånd, utan fortsattes rörelsen för konkursmassans räkning, till dess fabriken, uppå föranstaltande af sysslomännen, majoren C. Löwenhielm och bruksegaren F. Geijer, å konkursauktion försåldes för 16,000 kr., af hvilket belopp 6,700 kr. användes till konkursomkostnadernes betäckande och återstoden, 9,300 kr., den 17 Juni 1869 å förlagsinteckningarne afbetalades.

Vid sammanträde med borgenärerne den 6 April 1870 afllemnade sysslomännen slututdelningsförslag äfvensom redovisning, hvarefter konkursen afslutades.

Uti stämning till 1871 års vinterting med Wisnums härad yrkade Lamm, att det gäldbundna boets sysslomän Löwenhielm och Geijer måtte förpligtas att till honom betala å förlagsinteckningarne oguldne 23,700 kr. jemte ränta, enär åtagandet vid borgenärssammanträdet den 11 September 1868 utgjorde en konkursmassans förbindelse emot tredje man, till hvars uppfyllande massan varit pliktig, innan annan gäld kunnat med boets tillgångar betalas.

Löwenhielm och Geijer invände, att de blifvit stämde allenast i egenskap af sysslomän, till följd hvaraf de, sedan slututdelning skett och konkursen afslutats, icke hade med saken att skaffa. Dessutom skulle det ansvar borgenärerne, ej konkursboet, vid sammanträdet åtagit sig, för inteckningarne, inträda först då ifrågasatt bolag blifvit bildadt, hvilket emellertid icke kommit till stånd.

Här:r:n yttrade i utslag den 3 September 1872: att emedan Lamm fordrat betalning af motparterne i deras egenskap af sysslomän i Åkerströms konkurs, men vid det ostridiga förhållande, att slutredovisning och slutligt utdelningsförslag blifvit framlagda till granskning vid borgenärernes sammanträde den 6 April 1870, Löwenhielm och Geijer, då klander icke skett inom 3 månader från sistnämnde dag, jemlikt 124 § i konkurslagen den 18 September 1862 vore från allt ansvar såsom sysslomän frie; samt någon laglig skyldighet för dem i öfrigt icke förefunnes att gälda Lamms af Åkerströms konkursmassa möjligen egande fordran, funne här:r:n någon betalningsskyldighet uti omstämda hänseende icke kunna Löwenhielm och Geijer ådömas, i följd hvaraf Lamms stämningstalan till alla delar ogillades.

Svea hofrätt, der Lamm fullföljde talan, utlät sig i dom den 15 Maj 1873: att hof:r:n funne lika med här:r:n, att Löwenhielm och Geijer icke i sin egenskap af sysslomän i Åkerströms konkurs kunde till den af Lamm yrkade betalningsskyldighet dömas; hvaremot och då, enligt handlingar-

nes föranledande i denna sak, der Lamm icke, såsom Löwenhielm och Geijer förmenat, mot dem endast i deras nyssnämnda egenskap fört talan, och här-r:n yttrat sig jemväl om deras betalningsskyldighet i öfrigt, Löwenhielm och Geijer, hvilka ostridigt bevakat fordringar i Åkerströms konkurs, tillstädesvarit vid sammanträdet den 11 September 1868 och biträdt återopade, då fattade beslut, hofr:n ansåge, att Löwenhielm och Geijer, sedan förslaget om bildande af aktiebolag för stenhuggeriets fortsatta bedrivande dåmera förfallit, vore skyldige att deltaga i gäldandet af hvad å omstämda intecknade skuldebrefven kunde vara oguldet; men som här-r:n med dess åsigt i saken ej kommit att yttra sig om det belopp, Lamm kunde på grund af berörda skuldebref ännu hafva att fordra, och såväl frågan derom som frågan om huru stort belopp af Lamms återstående fordran borde af en hvar utaf Löwenhielm och Geijer gäldas, icke lämpligen kunde af hofr:n omedelbarligen pröfvas, blefve, med undanrödjande af här-r:ns utslag, saken visad åter till här-r:n, som hade att på aumälan densamma ånyo företaga och dermed lagligen förfara.

Löwenhielm och Geijer sökte ändring hos *Kongl. Maj:t*, som, enligt dom den 26 Januari 1874, fann skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i hofr:ns dom.

Lamm anmälde saken till återföretagande vid här-r:n och anförde, under återopande af hvad förut i målet yttrats, att borgenärerne, genom att fortsätta stenhuggerirörelsen, vore gent emot tredje man att anse såsom bolagsmän med solidarisk ansvarighet enligt 15 kap. 2 § H. B. På grund häraf yrkade Lamm, att Löwenhielm och Geijer måtte vardas ålagdt att, en för bägge och bägge för en, gälda å inteckningarne återstående 23,700 kr. jemte 6 proc. ränta dels derå från den 17 Juni 1869, då 9,300 kr. afbetalades, och dels å förskrifna 33,000 kr. från den 23 December 1867, då Lamm till Åkerström försålde stenhuggerifabriken, till den 17 Juni 1869, under hvilken tid icke någon ränteliqvid egt rum.

Geijer och Löwenhielm genmälde: Då beslutet att garantera Lamm för inteckningarnes gäldande fattats å behöri-

gen utlyst borgenärssammanträde och ärendet vore af beskaffenhet att de närvarande kunnat med massans rätt derom besluta, vore Löwenhielm och Geijer icke pligtige betalamera, än som belöpte på *hvars och ens bevakade fordran i förhållande till hela bevakade beloppet.*

Lamm bestred allt afseende härå och anmärkte, att han vid sammanträdet afträdt medan beslutet i ifrågavarande hänseende fattats.

Af de i Åkerströms konkurs ingifna bevakningshandlingar jemte öfrige för rätten tillgängliga handlingar inhemtades, att sammanlagda summan af bevakade beloppen utgjorde 205,538 kr. 61 öre, fördelade å 65 borgenärer, äfvensom att det af Löwenhielm bevakade beloppet utgjorde 3,950 kr. 88 öre samt det af Geijer 11,194 kr. 68 öre.

Den 10 Mars 1875 meddelade *här:n* utslag i målet; och emedan å merberörda skuldebref, hvarå den 17 Juni 1869 af köpeskillingen för det försålda stenhuggeriet blifvit afbetalde 9,300 kr., hvaraf 3,036 kr. utgjort ränta från den 23 December 1867, då stenhuggeriet till Åkerström försåldes, och 6,264 kr. kapitalafbetalning, återstode oguldet ett belopp af 26,737 kr. utom oguldna räntor från den 17 Juni 1869; ty och som vid det förhållande att, jemlikt 60 § af gällande konkurslag, borgenärer i frågor, som rörde förvaltningen af konkursbo, hvartill i förevarande sak den vid ofvannämnda sammanträde beslutade garantien af Lamm's ifrågavarande skuldebref vore att hänföra, egde rösträtt efter det belopp en hvar i konkursen bevakat, Löwenhielm och Geijer, af hvilka Löwenhielm bevakat 3,950 kr. 88 öre och Geijer 11,194 kr. 68 öre, måste anses skyldiga att i betalningen af ofvanberörda å skuldebrefven oguldna belopp jemte räntor deltaga för så stor del, som på deras fordringar belöpte i förhållande till hela det i Åkerströms konkurs bevakade fordringsbeloppet, eller 205,538 kr. 61 öre, bifölles i så mätto käromålet, att Löwenhielm och Geijer förpligtades att af det oguldna beloppet 26,736 kr. till Lamm betala, Löwenhielm 513 kr. 92 öre jemte 6 proc. ränta derå från den 17 Juni 1869 till dess betalning skedde, samt Geijer 1,456 kr. 18 öre

jemte enahanda ränta från sistnämnda dag tills likvid skedde.

Lamm väddade till Svea hofrätt: Frågan om garantien för ifrågakomna skuldsedlar vore icke någon förvaltningsfråga. En del borgenärsers beslut att fortsätta rörelsen innefattade bildandet af ett bolag, hvarå 15 kap. 2 § H. B. egde full tillämplighet. Lamm, som egde äfven annan fordran i Åkerströms konkurs, hade endast så till vida biträdt beslutet om uppskof med försäljningen af stenhuggeriet, att han ej klandrat detsamma, men deremot ingalunda iklädt sig löftesmannans ansvar emot sig sjelf, hvadan han undertecknat protokollet allenast såsom kontrahent med borgenärerne. Här:n hade i allt fall förgätit att i bevakade 205,538 kr. 61 öre inginge betydliga belopp, som beräknats 2 gånger, enär de bevakats af särskilde fordringsegare, hvadan flere fordringar också fränkänts betalningsrätt. Om detta iakttagits, hade resultatet blifvit helt annorlunda och i alla händelser hade Lamms förlagsfordran bort afdragas.

Hofr:n fann, enligt dom den 29 Juni 1876, Lamms yrkande, att Löwenhielm och Geijer måtte förpligtas att, en för begge och begge för en, gälda hela återstoden af Lamms ifrågavarande fordran, hvarken med stöd af återopade stadgandet i 15 kap. 2 § H. B., som icke i förevarande fall egde tillämplighet, eller eljest lagligen kunna bifallas; men emedan Löwenhielm, på grund af förklarandet vid omförmälda i Åkerströms konkurs den 11 September 1868 hållne sammanträde, borde anses hafva åtagit sig att jemte öfrige borgenärer, som biträdde samma förklarande, *efter hufvudtalet* ansvara för betalning af Lamms fordran, hvars nuvarande återstod dock ej finge härvid emot Löwenhielm beräknas annorlunda än i öfverensstämmelse med hvad Lamm i sitt anförande till här:ns protokoll den 28 Februari 1874 påyrkat, eller till 23,700 kr. jemte 6 proc. årlig ränta, dels derå från den 17 Juni 1869 till dess likvid skedde, dels ock å 33,000 kr. från den 23 December 1867 till den 17 Juni 1869; ty och som sammanträdesprotokollet för den 11 September 1868 utmärkte att, utom Löwenhielm, 18 andra

borgenärer deltagit i berörda förklarande; alltså pröfvade hofr:n rättvist på det sätt ändra här:r:ns utslag, i hvad det afsåge Lamms talan i sjelfva saken emot Löwenhielm, att denne förpligtades till Lamm utgifva en nittondedel af hans ifrågakomna återstående fordran, beräknad efter nyss anförda, af denne uppgifna grunder; hvaremot hofr:n ej fann skäl att i anledning af Lamms klagan göra ändring i det motvädjade utslaget i sjelfva saken, såvidt det Geijer anginge.

Om detta beslut förenade sig assessoren *Gripensköld*, referent, samt v. häradshöfd:ne, frih. *J. Staël von Holstein* och *Groll*.

Från beslutet var hofr.-rådet *Montelius* skiljaktig och yttrade: »Som åberopade sammanträdesprotokoll för den 11 September 1868, enligt min uppfattning, icke utmärker att majoren Löwenhielm uti ifrågakomna förklarande deltagit annorledes än jemte nitton andra borgenärer, deribland äfven Lamm, som enligt handlingarnes föranledande i Åkerströms konkurs bevakat, utom förlagsinteckningarnes belopp, äfven annan fordran; alltså och uppå de af referenten i öfrigt anförda grunder finner jag skäligt på det sätt ändra här:r:ns utslag i hvad det afser Lamms talan i sjelfva saken emot majoren Löwenhielm, att denne förpligtas till Lamm utgifva en tjugondel af hans återstående förlagsfordran, beräknad enligt referentens åsigt. I andra frågor är jag med referenten ense.»

Lamm sökte ändring hos Kongl. Maj:t under yrkande om bifall till stämningspåståendet.

N. Rev. (rev.-sekr. *von Bahr*, föredragande, samt t. f. rev.-sekr:ne *Westman* och *Lilienberg*), hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist hofr:ns dom, såvidt den blifvit öfverklagad, att fastställa.

Saken föredrogs den 18 Januari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Almqvist*, *Carleson*, *von Hofsten*, *Rabe*, *Olivecrona* och *von Segebaden*), dervid *H. D.* fann skäl icke vara anfördt, som uti hofr:ns dom kunde verka ändring.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 13 Februari 1877.

93.

Åläggande för här vistande dansk man att betala ett belopp penningar, som han inför förlikningskommissionen i Danmark erkänt sig vara skyldig till en handlande i Hamburg.

V. häradshöfd. C. Dahlgren instämde till Stockholms rådst.-rätt handlanden E. B. Christensen eller Christenson, hvilken förut varit köpman i Svendborg i Danmark, med yrkande att, enär denne inför förlikningskommissionen för Svendborgs amts andra förlikningsdistrikt den 7 Maj 1870 skriftligen medgifvit sig häfta i skuld till Mauritz Stern i Hamburg för ett belopp af 745 mark 6 sk. hamb. bko, Christenson måtte, på grund af berörde medgifvande, förpligtas att till Dahlgren, såsom efter öfverlåtelse innehafvare af Sterns rätt, genast utgifva hvad af nämnde skuld återstode oguldet med 419 rdr 2 mark 15 sk. danskt riksmünt jemte ränta.

Till stöd för sin talan åberopade Dahlgren *dels* följande räkning:

Kapital (fordran för varor).....745 m. 6 sk. hamb. bko.
utgörande i danskt mynt.....496 rdr 2 m. 8 sk.

Ränta från den 19 Maj 1870 till

den 18 December 1872 à 7 % 89 > 3 > 15 >

tillsammans 586 rdr — 7 >

Afbetaladt af cautionisternes

konkursbo ..... 166 > 3 > 10 >

rest 419 rdr 2 m. 15 sk.

dels en af Stern undertecknad, den 13 Augusti 1873 daterad, öfverlåtelse af den fordran å 745 mark 6 sk. hamb. bko., Stern egde hos Christenson på grund af skriftligt medgifvande den 7 Maj 1870.

Christenson bestred, att han häftade i skuld till Stern för varor och sade sig sålunda icke kunde tillerkänna den åberopade förlikningsdomen någon verkan.

Under målets handläggning upplystes, att Christenson år 1870 gjort konkurs i Svendborg.

Dahlgren företedde

1:o) i original och översättning protokoll öfver den 7 Maj 1870 ingången förlikning emellan Stern och Christenson af innehåll:

att nämnda dag inför »Forligelsescommissionen for Svendborgs amts 2den Forligskreds» företogs saken »Moritz Stern i Hamburg contra Ernst B. Christenson härstädes om betalning af B. m. 745: 6 sk.»

att parterne tillstädeskommo genom ombud, Christensons ombud på grund af en fullmakt så lydande:

»Til for mig at møde for Forligscommissionen til forligsprøve i den af Moritz Stern i Hamburg mod mig anlagte Sag, befuldmægtiges herved hr C. Rytzoll, som paa mine Vegne kan indgaa forlig angaaende betaling af fordringen B. m. 745: 6 sk.

Svendborg den 7de Maj 1870.

Ernst B. Christenson.»

Omedelbart derefter heter det i protokollet; »hvilket tilført protokollen följande afsluttede forlig:

»Indklagede E. B. Christenson erkjendte at skyldte klageren M. Stern B. m. 745: 6 sk. for varer, hvilke han forpligtede sig til at betale med B. m. 100 i hver maaned inden den 15de, første gang 8 dage fra dato indtil det hele er betalt.

Afdragene erlægges til procurator P. Styrup herstedes, og udebliver noget afdrag over forfaldstid *er hele restbeløbet* strax forfaldent til inddrivelse ved execution. Omkostningerne ved forliget med udskrivet og eventuel tinglåsning betaler indklagede med første afdrag.

P. Styrup.

C. Rytzoll.

Commissionen hävet.

E. Lindegaard;» —

varande protokollet försedt *dels* med bestyrkt påskrift af amtmanden, att förlikningen är »et i fölge Frdn af 10 Juli 1795 indgaaet lovligt forlig», *dels* med ett qvitto, att å skul-

den »er under 20 December 1872 afbetalt ved cautionister-
nes hrr Jerichou & Christensens fallitbo i Middelfart een
summa af 166 rdr 3 mark 10 sk., hvilket beløb herved af-
skrives.»

2:o) intyg af skiftesförvaltaren i Svendborg den 27
Mars 1874, att handelshuset Moritz Stern i Hamburg i rätt
tid anmält en fordran i Christensons konkurs stor B. m. 745:
6 sk., mot hvilken fordran ingen anmärkning framstälts;
att konkursen afslutats den 18 s. m.; att för samma for-
dran icke ur konkursen bekommits någon dividend, samt att
Jerichou & Christensen såsom cautionist bevakat fordran å
665: 8, som antoges vara identisk med förenämnda 745: 6.

Beträffande ofvan åberopade, hos förlikningskommissio-
nen företedda, fullmakt af Christenson, anmärkte denne, som
erkände sin namnunderskrift å fullmakten, att ordet »for-
dring» rätteligen motsvarade svenska ordet fordringsanspråk,
icke *erkänd* fordran; och bestred Christenson, att de åbe-
ropade handlingarne finge anses såsom laga bevis inför
svensk domstol, hvilken icke egde taga hänsyn till hvad
dansk lag stadgade eller danska myndigheter åtgjort; hvar-
jemte Christenson bestred verkligheten af den åberopade
förlikningen.

Rådst.-r:n yttrade i dom den 9 Juli 1874: att ehuru
Dahlgren genom företeende af en utaf Moritz Stern i Ham-
burg den 15 Maj 1874 utfärdad handling, hvars riktighet af
motparten icke blifvit ifrågasatt, visat sig hafva fått på sig
öfverlåten den fordran å 745 mark 6 sk. hamb. bko jemte
ränta, bemålde Stern förmenat sig ega hos Christenson på
grund af dennes skriftliga medgifvande den 7 Maj 1870;
likväl och som Dahlgren hvarken genom företeende af be-
rörda skriftliga medgifvande, hvars tillvaro Christenson för-
nekat, eller annorledes emot dennes bestridande styrkt, att
Christenson häftade i skuld hos eller åtagit sig betalnings-
skyldigheten till Stern för större eller mindre del af nu om-
stämda fordran, kunde käromålet icke bifallas.

Dahlgren vädjade till Svea hofrätt, åberopande Chri-
stensons medgifvande af skulden vid förlikningen, äfvensom

den omständigheten, att ifrågavarande fordran blifvit i Christensons konkurs bevakad och lemnad utan anmärkning; och ingaf Dahlgren ett utdrag af Christensons hufvudbok för Oktober och November 1869, utfärdadt af skiftesförvaltaren L. Schrum i Svendborg, hvars namnteckning bevitnats i danska justitieministeriet af departementschefen Ricard, hvil-
kens underskrift åter styrkts i utrikesministeriet af P. Vedel, af hvilket utdrag inhemtats, att Moritz Stern i Hamburg af Christenson krediterats för varor i 3 poster för tillsammans 747 mark hamb. bko.

Christenson genmälde: Något afseende kunde ej fästas å hvad inför förlikningsrätten förelupit, enär denna rätts beslut icke ens i Danmark egde gällande kraft längre tid än ett år 6 veckor efter afkunnandet, och om Christenson än i Danmark skulle lemnat någon i uppdrag att *afhandla* med Stern angående hans fordringsanspråk, borde väl ett sådant förhållande ej kunna läggas till grund för svensk domstols beslut. Någon skuld till Stern hade Christenson icke medgifvit. Såsom ett medgifvande kunde icke antagas den omständigheten, att han icke gjort anmärkning i konkursen mot Sterns bevakning. Enligt danska konkurslagen vore en gäldenär, efter det han afträdt sin egendom till konkurs, fri från derförut gjorda skulder; och huru borgenärerne sig emellan då förföre med de afträdde tillgångarne komme honom icke vid. Det i hofrn företedda utdrag ur Christensons hufvudbok kunde ej tillerkännas vitsord, då sjelfva boken icke kunde, såsom varande dansk bok, ega någon bevisningskraft hos svensk domstol, så mycket mera som den i många år icke varit i Christensons disposition och han således icke kunde vara ansvarig för hvad i densamma skrifvits. Herr Schrum i Svendborg syntes ock hafva gjort ett olofligt bruk af boken, i det han derur meddelat utdrag. Sedan konkursen blifvit utredd, hade det varit hans skyldighet att till Christenson återställa boken. Det förefölle derjemte uppenbart, som skulle anspråket ej kunna till pröfning upptagas hos svensk domstol, då frågan gälde utländsk mans fordrings-

anspråk hos annan utländig; och bestredes, på grund häraf, allt afseende å de af Dahlgren i målet företedda handlingar.

Medelst dom den 20 Januari 1876 utlät sig *hofr:n*: att, emedan, enligt hvad i saken företedda handlingar utvisade, Christenson den 7 Maj 1870 inför förlikningskommissionen för Svendborgs amts andra förlikningsdistrikt erkänt sig hos Moritz Stern i Hamburg för varor häfta i skuld till belopp af 745 mark 6 sk. hamb. bko och förbundit sig att betala nämnda belopp med 100 mark bko i hvarje månad före den 15 intill dess hela skulden blefve gulden äfvensom att erlägga första inbetalningen den 15 Maj 1870; ty och som Christenson icke ens uppgifvit, än mindre visat, att större del af nämnda skuld 745 mark 6 sk. hamb. bko, som, efter hvad ostridigt vore, utgjorde i danskt riksmünt 496 rdr 2 mark 8 sk., blifvit gulden än de 166 rdr 3 mark 10 sk. danskt mynt, Stern medgifvit sig hafva den 26 December 1872 uppburit i Jerichous & Christensens gäldbundna bo på grund af borgen, som bemälda firma för Christenson sig iklädt, samt Christenson ej heller eljest ådagalagt något förhållande, på grund hvaraf han skulle kunna anses vara från vidare betalningsskyldighet för sin berörda skuld fri; alltså och då Dahlgren visat sig hafva fått Sterns ifrågakomna fordran å sig öfverlåten, blefve, med upphäfvande af rådst. rns dom, Dahlgrens i saken förda talan på det sätt bifallen, att Christenson förpligtades att till Dahlgren genast utgifva skuldens återstående kapitalbelopp med 329 rdr 4 mark 14 sk. danskt rmt jemte ränta.

Christenson sökte ändring hos Kongl. Maj:t under yrkande om befrielse från krafvet eller från den stadgade rännan; och åberopade Christenson, som icke ansåg sig bunden af den utaf Rytzell ingångna förlikning, §§ 6 och 7 af K. F. den 15 Juni 1861, om verkställighet i Sverige af domar och utslag, meddelade af domstol i Danmark.

Dahlgren yrkade fastställelse af *hofr:ns* dom.

Vid förhör inför N. Rev. bestred Christenson att de af motparten i målet ingifna protokoll kunde tillerkännas någon giltighet under påstående, att det icke vore annorlunda att

anses än såsom om de icke funnits till. Dessutom vore det protokoll, som hållits inför förlikningsmannen, hvilken vore en privatperson och alldeles icke någon domstol, hvarken behörigen justeradt eller af Christenson godkändt.

N. Rev. (rev.-sekr. *Poignant*, föredragande, konst. rev.-sekr. *Herslow* och t. f. rev.-sekr. *Westman*) hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofr:ns dom.

Saken föredrogs den 12 December 1876 inför H. D. (i närvaro af just.-råden *Almqvist*, *Carleson*, *Rabe*, *Olivecrona*, *Hernmark* och *Östergren*), dervid N. Rev:ns hemställan bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 16 Januari 1877.

94.

Laga kraftvunnen dom, eller icke, beträffande testamente? Rättegångsbalkens 31 kap. 3 §. Resningsansökan.

B. F. Tingbergs enka Anna Sofia Tingberg, född Forssell, afled den 23 Augusti 1873 i Stockholm.

Den 4 September samma år lät vaktmästaren P. Berg vid Stockholms rådst.-rätt för dödsfalls skull afhöra vittnen angående ett testamente, som enkan Tingberg skulle hafva skriftligen upprättat den 27 Januari 1873 och hvarigenom förordnats, att, sedan omkostnaderna för hennes begrafning och öfriga dispositioner utgått, all hennes efterlemnade qvarlåtenskap skulle, »eftersom hon intet hade någon anhörig», tillfalla vaktmästaren Berg och hans barn.

Testamentshandlingen var daterad, men ej underskrifven vare sig af enkan Tingberg eller af vittnen.

Sedermåra lät snickaren C. G. A. Tingberg vid nämnde rådst.-rätt den 17 September 1873 för dödsfalls skull afhöra vittnen angående ett testamentariskt förordnande, som enkan Tingberg skulle hafva den 18 förutgångne Augusti

upprättadt, dervid hon, enligt vittnesberättelserne, skulle hafva, på fråga af Tingberg, huruvida all henne tillhörig egendom skulle efter hennes död tillfalla honom, vid sundt och fullt förstånd och af fri vilja dertill svarat *ja* samt tillagt att detta vore hennes yttersta vilja.

Till den 7 Oktober 1873 uttog emellertid Tingberg stämning till förenämnde domstol å Berg under yrkande, att som denne genom bevakande af ett så kalladt testamentariskt förordnande om qvarlåtenskapen efter Tingbergs aflidna moder, ofvanbemälda enkan A. S. Tingberg, vållat hinder för Tingberg, hennes son och enda lagliga arfvinge, att qvarlåtenskapen efter henne omhändertaga och disponera, giltigheten af det utaf Berg bevakade testamentet måtte underkännas samt Tingberg förklaras berättigad att få öfver sin aflidna moders efterlemnade tillgångar obehindradt råda.

Till ådagaläggande af sin befohgenhet att i målet föra talan företedde snickaren Tingberg ett intyg så lydande: »Att herr Claes Gustaf August Berg är född den 6 November 1821 af föräldrarne: kammarskrifvaren i generalassistansekontoret Carl August Berg och h. h. Anna Sofia Forssell, samt att denna omförmälda Anna Sofia Forssell blef genom Stockholms stads konsistorii skiljobref af den 15 April 1823 skiljd från denne sin man C. A. Berg och ingick den 1 Maj 1831 nytt gifte med kontorsskrifvaren vid rikets ständers riksgäldskontor Bengt Fridolf Tingberg, detta varder härmedelst enligt å S:t Clara pastorsexpedition befuntliga handlingar på begäran intygadt. Stockholm S:t Clara den 30 Aug. 1873. Frith. Grafström, pastor.»

Derjemte förklarade Tingberg, att han vid sin första nattvardsgång, efter öfverenskommelse med sin moder, antagit namnet Tingberg i stället för Berg.

Tingberg anmärkte vidare, att, ehuru väl Berg ännu icke tillstält honom rådst.-r:ns protokoll, som innefattade bevakning af ifrågavarande testamente, Tingberg i allt fall ansåge sig lagligen berättigad anhängiggöra och utföra sin klander-talan, enär den verkställda bevakningen menligt inverkade på

hans rätt såsom arfvinge efter enkan Tingberg; åberopande Tingberg af honom ingifne protokollsutdrag öfver de efter enkan Tingbergs död hållne vittnesförhör angående bägge testamentena, men anmärkte särskildt, att han ansåge det skriftliga testamentet, om än eljest giltigt, till all kraft och verkan upphäfdt genom det muntliga förordnandet.

I ett skriftligt anförande förmälde Tingberg, att det af Berg bevakade testamentet saknade all underskrift; att icke två vittnen samtidigt varit närvarande; att icke styrkt vore, ens att testamentshandlingen vore samma papper, som ett vittne sett inläggas i det konvolut, som vore försedt med enkan Tingbergs påskrift, eller att enkan Tingberg sjelf skrivit handlingen; och yrkade Tingberg, på grund häraf att det testamentariska förordnande, hvaraf Berg vore innehafvare, måtte förklaras ogiltigt, samt denne anses oberättigad att klandra beståndet af det särskilda förordnande, som Tingbergs moder, till befestande af Tingbergs för öfrigt lagliga arfsrätt efter henne, meddelat.

Berg lät afhöra flere vittnen, deribland dem, som förut hörts beträffande det muntliga testamentet, och yttrade skriftligen, det han ansåge genom vittnesmålen styrkt, att enkan Tingberg vid det tillfälle, då hon skulle hafva upprättat det muntliga testamentet, saknat den sinnesreda, att hon kunnat med laga verkan om sin qvarlåtenskap förordna, hvadan Berg yrkade, att Tingbergs påstående att, på grund af testamentet, komme i besittning af enkan Tingbergs qvarlåtenskap måtte ogillas. Hvad beträffade dr Grafströms betyg, så vore derigenom icke styrkt, att den deri omförmälde Claes Gustaf August Berg vore samma person som snickaren Tingberg, hvarföre Berg hemställde, att något afseende icke måtte fästas å betyget, helst enkan Tingberg i listiden i vittnes närvaro vid sundt och fullt förstånd förklarat, att snickaren Tingberg ej vore hennes son, samt makarne Tingberg dessutom ej förklarat honom såsom sådan, och han ej eller i denna egenskap funnes uppförd å makarnes prestbetyg. Det skriftliga testamentet ansåge Berg vara behörigen styrkt, hvadan han bestrede alla de an-

märkningar, som emot detsamma blifvit af Tingberg framstälde.

Snickaren Tingberg åberopade sig på det muntliga testamentet, ehvad det kunde anses styrkt, att han vore son till enkan Tingberg eller ej. För den händelse det af Berg åberopade testamentet skulle anses giltigt, förbehöll sig Tingberg rätt till den honom tillkommande laglott ur enkan Tingbergs bo.

Uti dom den 30 December 1873 förklarade *rådst.-r:n*, att som, emot Bergs bestridande, icke kunde anses ådaga-lagdt, att snickaren Tingberg vore samma person, som den uti ofvanomnämnda prestbevis omförmälde Claes Gustaf August Berg, och således arfvinge till enkan Tingberg, funne rådst.-r:n snickaren Tingberg, hvilken icke heller till bevakning anmält det af honom åberopade, utaf enkan Tingberg muntligen gjorda testamentet, sådant det innefattades uti rådst.-r:ns protokoll den 17 September 1873, ej vara behörig att i målet föra talan, hvadan stämningsspåståendena lemnades utan afseende.

Enligt åtecknadtt bevis vann denna dom laga kraft.

Till den 20 Januari 1874 uttog Tingberg ånyo stämning å Berg till Stockholms rådst.-rätt enligt ansökning af innehåll, att som snickaren Tingberg dåmera kommit i tillfälle att leda i bevis, det han vore afidna enkan Tingbergs lagliga bröstarfvinge, och han tillika bevakat ett af henne i lifstiden till hans förmån upprättadt testamente å all hennes efterlemnade qvarlåtenskap, så anhölle han att, utan hinder af den först afgjorda rättegången parterne emellan, kallelse och stämning måtte utfärdas å Berg med påstående, att det af enkan Tingberg upprättade skriftliga testamente, som Berg sökt göra för sig gällande, måtte till alla delar ogillas och Tingberg förklaras berättigad att all qvarlåtenskap efter enkan Tingberg tillträda.

Berg bestred att ifrågavarande mål finge till pröfning upptagas, enär Tingbergs nu instämnda talan blifvit pröfvad

genom rådst.-r:ns laga kraftvunna dom af den 30 December 1873.

Genom beslut af den 20 Januari 1874 förklarade rådst.-r:n omförmälda dom ej lägga hinder i vägen för rådst.-r:n att till pröfning upptaga Tingbergs efter den senast ingifna stämningen väckta påståenden.

Berg anmälde missnöje med beslutet, hvilket antecknades till fullföljd i laga ordning.

Tingberg företedde ett af kyrkoherden J. G. Lundberg utfärdadt intyg af innehåll, att Claes Gustaf August Berg vid sin konfirmation år 1838 antagit sin stjuffaders namn Tingberg, hvarjemte han lät afhöra 4 vittnen, hvilka intygade hans identitet.

Berg bestred emellertid fortfarande, såväl att Tingberg vore samma person, som enkan Tingbergs i dr Grafströms attest omförmälde son, som det af Tingberg bevakade testamente, såsom både obestyrkt och obehörigen tillkommet.

Rådst.-r:n yttrade i dom den 24 Mars 1874: att, emedan snickaren Tingberg med utdrag af Jakobs församlings kyrkoböcker styrkt, att Claes Gustaf August Berg, född den 6 November 1821, vore son af kammarskrifvaren Claes August Berg och hans hustru Anna Sofia Forssell, sedermera omgift med kontorsskrifvaren Bengt Fridolf Tingberg, samt att Claes Gustaf August Berg vid sin konfirmation i Jakobs församling år 1838 antagit sin stjuffaders namn Tingberg, hvilket förstnämnda förhållande jemväl vore af flere i saken hörde vittnen intygadt; ty och utan afseende å verkan af det utaf snickaren Tingberg åberopade testamente, ansåges han hafva lagligen styrkt sig vara son af enkan Tingberg och berättigad till den af honom i saken förda talan; och som mot den af Berg såsom testamente åberopade handling, daterad den 27 Januari 1873, förekommit, att densamma hvarken vore med enkan Tingbergs namnunderskrift försedd, än mindre blifvit, på sätt lagen i 16 kap. 1 § Ärfdabalken föreskrefve, af vittnen bestyrkt; alltså förklarades samma handling såsom testamente vara utan verkan samt hinder deraf för snickaren Tingberg icke möta att såsom enkan Tingbergs

lagliga bröstarfvinge tillträda sin afidna moders kvarlåtenskap.

Berg fullföljde talan mot såväl rådst.-r:ns beslut af den 20 Januari 1874 som förenämnda dom och yrkade bifall till sin hos rådst.-r:n gjorda invändning.

Tingberg yrkade fastställelse af rådst.-r:ns dom under förklarande, att hans klandertalan icke kunde anses försuten, då Berg allt hittills underlåtit kommunicera honom testamentet.

I dom den 16 December 1875 utlät sig *Svea hofrätt*: att, som upplyst vore, att, sedan snickaren Tingberg tillförene till rådst.-r:n instämt Berg med yrkande att ifrågasvarande af Berg bevakade testamente måtte förklaras ogildt och Tingberg berättigas att obehindradt råda öfver enkan Tingbergs efterlemnade tillgångar, samt Tingberg jemväl i berörda rättegång åberopat ofvan omförmälda af enkan Tingberg muntligen gjorda förordnande, rådst.-r:n genom dom den 30 December 1873 förklarat snickaren Tingberg ej vara behörig att i målet föra talan och förty lemnat hans påstående utan afseende; alltså och då Tingberg låtit denna dom vinna laga kraft och icke ens uppgifvit, att han sökt och erhållit Konungens lof, att saken må ånyo skärskådas, funne hofr:n, med ändring af rådst.-r:ns den 20 Januari 1874 gifna beslut, Tingbergs i denna sak förda enahanda talan icke, emot 31 kap. 3 § R. B., kunna till pröfning upptagas; i följd hvaraf rådst.-r:ns i sjelfva målet meddelade dom blefve till all kraft och verkan undanröjd.

Snickaren Tingberg sökte ändring hos Kongl. Maj:t under yrkande om fastställelse af rådst.-r:ns dom eller åtminstone sådan rättelse deri, att hans talan i testamentsfrågan icke måtte anses honom betagen, i hvilket afseende han anhöll om målets återförvisande till rådst.-r:n. I annat fall och enär uppenbara fel i rättegången förorsakat, att hans arfs- och testamentsrätt omintetgjorts, anhöll Tingberg, att Kongl. Maj:t måtte undanrödja rådst.-r:ns laga kraftvunna dom samt berättiga honom, att, utan hinder af samma dom, göra sitt arfs- och testamentsanspråk gällande.

N. Rev. (rev.-sekr. *Poignant*, föredragande, konst. rev.-sekr. *Herslow* samt t. f. rev.-sekr. *Westman*) hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofr:ns dom.

Saken föredrogs den 11 December 1876 inför H. D., (i närvaro af just.-råden *Almqvist*, *Carleson*, *Rabe*, *Olivecrona*, *Lindhagen* och *Hernmarck*), hvarvid just.-rådet *Hernmarck*, med hvilken just.-råden *Rabe* och *Carleson* instämde, *pröfvade rättvist gilla hofr:ns dom, i hvad den anginge snickaren Tingbergs påstående, att det af enkan Tingberg till förman för Berg den 27 Januari 1873 upprättade testamente måtte förklaras ogildt och snickaren Tingberg, såsom enkan Tingbergs arfvinge, berättigas tillträda hennes qvarlåtenskap.*

Vidkommande åter snickaren Tingbergs yrkande att, på grund af ett utaf enkan Tingberg den 18 Augusti 1873 gjordt testamente, komma i besittning af hennes efterlemnade tillgångar; så enär någon talan derom icke blifvit väckt i den af Tingberg å vederparten utverkade stämning, som grundlagt den förut emellan parterne vid rådst.-r:n anhängiga rättegång, samt följaktligen genom rådst.-r:ns deri den 30 December förenämnde år meddelade dom, hvarigenom Tingbergs stämningspåståenden lemnats utan afseende, icke blifvit, efter just.-rådets åsigt, öfver berörda fråga dömdt; alltså och då någon pröfning af Tingbergs omförmälda yrkande icke i förevarande sak hos rådst.-r:n egt rum, blefve, med upphäfvande af hofr:ns dom i denna del, saken derutinnan af just.-rådet visad åter till rådst.-r:n, som hade att densamma, uppå anmälan, ånyo företaga och dermed vidare lagligen förfara.

Just.-rådet *Lindhagen*, med hvilken just.-rådet *Olivecrona* förenade sig, yttrade, att, enär snickaren Tingberg i den förut anhängiggjorda rättegången till stöd för sin då förda talan uttryckligen åberopat sig på det muntliga testamente, som skulle blifvit den 18 Augusti 1873 till hans förman gjordt af enkan Tingberg, i anledning hvaraf parterne jemväl förebragt bevisning och motbevisning angående detta testaments giltighet, hvarefter rådst.-r:n såsom skäl för sitt domslut åberopat jemväl den omständigheten, att nämnda

testamente ej blifvit af Tingberg bevakadt, pröfvade just.-rådet, på dessa och de af hofr:n anförda skäl, rättvist gilla hofr:ns dom.

Just.-rådet *Almqvist* yttrade, att, emedan genom rådst.-r:ns den 30 December 1873 gifna dom snickaren Tingbergs stämningsspåståenden lemnats utan afseende på den grund allenast, att han ansåges icke hafva visat sig behörig till den i målet förda talan, och samma dom således icke innefattade hufvudsaklig pröfning af det klander, som vore af Tingberg väckt emot vederpartens anspråk på tillgångarne efter enkan Tingberg, ansåge just.-rådet, lika med hvad rådst.-r:n i sitt beslut den 20 Januari 1874 yttrat, bemålde rätts dom den 30 December 1873 icke utgöra hinder för pröfning af Tingbergs genom den sednare stämningen i nu förevarande rättegång väckta påståenden, i följd hvaraf just.-rådet funne skäligt att, med undanrödjande af hofr:ns dom, visa saken åter till hofr:n, som hade att densamma, på anmälan, åter företaga och dermed vidare lagligen förfara.

Kongl. Maj:ts dom i saken skulle expedieras i enlighet med den af just.-rådet *Hernmarck* yttrade mening.

Beträffande resningsansökningen funno H. D:s flesta ledamöter icke skäl att densamma bifalla.

Just.-rådet *Almqvist* fann, med afseende å de af snickaren Tingberg numera förebragta nya skäl, jemlikt 31 kap. 3 § Rättegångsbalken, lagligt bevilja Tingbergs anhållan om resning, så att den sak, som ansetts vara afgjord genom rådst.-r:ns dom den 30 December 1873, finge ånyo skärskådas; och skulle Tingberg ega att i sådant hänseende anmäla sig hos rådst.-r:n, som hade att med saken lagligen förfara.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 16 Januari 1877.

95.

Två personer A. och B. teckna solidarisk och proprie borgen under ett skuldebref. B. afviker ur riket, och hans egendom afträdes till konkurs. Därefter underskrifver en tredje löftesman C. och åtager sig enahanda borgen som de två förenämnde. Men den sistnämndes namn öfverkorsas. Åligger det vid sådant förhållande A. att gälda skuldebrefvets hela belopp?

Till rådst.-r:n i Kalmar uttog handlanden M. Bergqvist stämning å handlanden A. R. Appeltofft med påstående, att på grund af en utaf kronofogden O. E. Rooth den 25 Mars 1869 till innehafvaren på 3 månaders uppsägning utfärdad skuldsedel å 4,000 kr., försedd med borgen af Appeltofft och J. F. Ehrlich, af Appeltofft utbekomma 3,000 kr. med ränta efter 6 proc. om året från den 28 Augusti 1875; och fanns å skuldsedeln, som var bevittnad af O. Johansson och F. J. Sandqvist, dels anteckning om att räntan blifvit gulden till den 20 Juni 1871, dels en så lydande öfverkorsad påskrift:

»Som ytterligare säkerhet för ofvanstående förbindelse går undertecknad i enahanda borgen som A. R. Appeltofft och J. F. Ehrlich, försäkras

(Namnet oläsligt.)

På en gång närvarande vittnen:

(Oläsliga namn.)»

Appeltoffts ombud medgaf, att hans hufvudman jemte Ehrlich undertecknat ifrågavarande löftesskrift, men bestred käromålet på följande skäl: Sedan skuldebrevet en gång varit belånadt och infriats samt Ehrlich afvikit ur riket och hans egendom afträds till konkurs, ville Rooth ånyo belåna detsamma, för hvilket ändamål han anskaffade en annan löftesman å reversen i Ehrlichs ställe, handlanden Gustaf Sandell i Bergqvara. Derpå belånades förbindelsen hos Blekinge bankinrättning, hvarest den omsider af Rooth inlöstes. Då nu ene löftesmannens namn vore å skuldebrevet

öfverkorsadt, borde Appeltofft icke kunna åläggas att betala mera än högst *hälften* af Bergqvists fordran, men icke ens detta belopp ville han gälda, enär skuldebrevet blifvit åtminstone en gång infriadt, och Bergqvist antagligen icke kunde visa, det han lagligen emot bekommen valuta innehade detsamma.

Bergqvist genmälde: Den omständighet att skuldebrevet varit belånadt hos annan person än Bergqvist inverkade icke på saken, *enär anteckning om skuldebrevets möjliga infriande hos annan person eller bankinrättning derå saknades*. Att förbindelsen blifvit försedd med borgensförbindelse af en person förutom Appeltofft och Ehrlich vore visserligen sannt; men då denna förbindelse tillkommit allenast till säkerhet för långifvaren, icke för att minska de äldre löftesmannens ansvarighet, borde ej öfverkorsandet af den nye medlöftesmannens namn inverka på rättsförhållandet parterne emellan. Klart vore nämligen, att om detta ej skett och Appeltofft icke kunnat undgå att gälda hela fordringen, hade han icke kunnat hos den nye löftesmannen uttaga större eller mindre del af samma belopp. Bergqvist hade i god tro emottagit ifrågavarande skuldebref såsom godtgörelse därför att, sedan han i Kalmar bank beredt Rooth ett lån å 3,000 kr., genom att å honom draga vaxel, som af Rooth accepterats, Bergqvist, efter det Rooth häktats för uppbördsbalans, nödgats inlösa samma vaxel.

Såsom vittne i målet åberopade Appeltofft förenämnde Sandell, som berättade: att Rooth hösten 1872 infunnit sig hos vittnet och, med företeende af det i målet åberopade skuldebref anhållit, att, enär Ehrlich dåmera afvikit ur landet och följaktligen ny borgesman jemte Appeltofft vore å reversen erforderlig, vittnet måtte ikläda sig dylik borgen; *att vittnet, med anledning häraf, undertecknat den löftes-skrift, som sedermera blifvit å reversen öfverkorsad*, hvaruppå densamma belånats uti bankinrättning i Karlskrona; att, sedan vittnet flere gånger tillsagt Rooth att återställa vittnets namn å förbindelsen, hade denne omkring slutet af 1873 förevisat skuldebrevet för vittnet, som dervid iakt-

tagit, att vittnets förbindelse och namn öfverkorsats; att, då vittnet underskrifvit borgensförbindelsen, meningen varit, att vittnet skulle stå i samma ansvarighet som Appeltofft; samt att vittnet, som någon dag i slutet af 1874 sammanträffat med Appeltofft, dervid tillsport denne, huruvida han erinrade sig, det han jemte vittnet ingått borgen för Rooth, samt tillika hemställt, huruvida icke, då vittnets namn blifvit å reversen öfverkorsad, Appeltofft borde tillse, att han blefve från sin förbindelse fri, hvartill Appeltofft genmält, att dermed finge anstå tills vidare.

Bergqvist medgaf, att han vid emottagandet af ifrågasvarande skuldebref afvetat, att Ehrlich rymt ur riket samt att Sandell varit i borgen för det i skuldebrefvet förskrifna belopp.

Rådst.-r:n yttrade i utslag den 23 November 1875: att emedan Appeltofft medgifvit, att han jemte handlanden Ehrlich undertecknat den å omstämda skuldsedeln skrifna borgensförbindelsen, hvarigenom de, en för bägge och bägge för en, iklädt sig borgen såsom för egen skuld för skuldsedelns infriande; samt den omständigheten, att skuldsedeln, innan den kommit i Bergqvists hand, der den utgjort bevis för fordran, en eller flere gånger blifvit af skuldsedelns utgifvare infriad, icke inverkade på Appeltoffts skyldighet att sin förbindelse inlösa; ty och som samma skyldighet desto mindre finge anses förringad deraf, att, sedan handlanden Sandell i Bergqvara å skuldsedeln tecknat, att han iklädde sig enahanda borgen som Appeltofft och Ehrlich, denna förbindelse blifvit öfverkorsad, som Appeltofft icke ens föreburit, att han, när han sin borgensförbindelse underskref, förutsatt flere medlöftesmän än Ehrlich; alltså förpligtades Appeltofft att, emot qvitto och afskrifning å skuldebrefvet, till Bergqvist genast utgifva 3,000 kr. med ränta derå efter 6 proc. om året från den 28 Augusti 1875 tills liqvid komme att ske.

Appeltofft väjdade till Göta hofrätt och yrkade, att *antingen* varda helt och hållet befriad från krafvet, emedan Bergqvist icke gittat visa, det skuldebrefvet blifvit på honom

öfverlätet, eller af orsak att Appeltofft icke blifvit lagsökt inom 12 månader från den dag, då lånet i Karlskrona bankinrättning förföll till betalning, *eller ock*, att honom måtte åläggas att betala allenast hälften af fordrade beloppet, då Sandells namn under borgensförbindelsen utstrukits, hvarigenom för Appeltofft omintetgjorts möjligheten att af denne utfå hälften af det belopp, för hvilket de gemensamt borgat.

Bergqvist genmälde: Ehrlichs förbindelse funnes ännu qvar å reversen, hvaremot Sandells borgen antagligen tillkommit utan Appeltoffts vetskap. Denne hade derjemte för Sandell uppgifvit, att han hade andra affärer med Rooth, hvilket gjort att Appeltofft fortfarande velat, sedan Sandells namn öfverkorsats, tjena Rooth med sin borgen. För Bergqvist hade Appeltofft jemväl vid ett tillfälle förklarat, att han egde full säkerhet för allt hvad han hade af Rooth att fordra. Bergqvist hade aldrig erkänt, att han vid skuldsedelns emottagande afvetat, att densamma tillföre varit belånad, om hvilket förhållande han först genom Sandells vittnesmål erhållit kännedom. Någon annan förfallotid för skuldebrevet hade icke funnits än efter 3 månaders uppsägning och hvarken denna förfallotid eller Bergqvists innehavande af förbindelsen hade det ringaste att skaffa med förfallotiden för det lån, för hvilket skuldebrevet möjligen förut varit hypotiseradt.

I dom den 24 Mars 1876 fann *hofr:n* skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i rådst.-r:ns utslag.

Om denna dom förenade sig *hofr.-rådet Björkman*, assessoren *Schänberg* samt v. häradsh:ne *Wennberg* och *Andersson*.

Från detta beslut var *hofr.-rådet Lothigius* skiljaktig och yttrade: »Emedan den, efter Appeltoffts medlöftesman J. E. Ehrlichs afvikande från riket, utaf handlanden G. Sandell i Bergqvara å ifrågavarande skuldebref tecknade borgensförbindelse ostridigt blifvit utan Appeltoffts tillstånd öfverkorsad och sålunda omintetgjord, samt härigenom be tagits Appeltofft den honom efter min uppfattning annars tillkommande rätt att hålla sig till Sandell för utbekom-

mande af hvad på denne i förhållande till öfrige löftesmännen belöpte af det belopp, Appeltofft kunde komma att på grund af sin borgen betala; ty och då ej visats, att vare sig Ehrlich eller Sandell äro medellösa, finner jag, med ändring af motvädjade utslaget, stämningspåståendet icke kunna annorledes bifallas, än att Appeltofft förpligtas att till Bergqvist, såsom innehafvare af skuldebrevet med derå mot Appeltofft ännu gällande löftesförbindelsen, genast emot qvitto och anteckning derom å skuldebrevet, betala två tredjedelar af förskrifna beloppet med 2,666 kr. 67 öre jemte 6 proc. ränta derå från den dag sådan fordrats eller den 28 Augusti 1875 tills betalning kommer att ske.»

Appeltofft sökte ändring hos Kongl. Maj:t under anhängan om pröfning af de skäl, han förut anført för befrielse från ifrågavarande kraf eller åtminstone från någon del deraf; yrkande Appeltofft, att Bergqvist måtte förklaras icke ega att hos honom utfå mera än hälften af sin berörda fordran jemte utfäst ränta, då ostridigt vore, att, om Sandell icke tillåtits utstryka sitt namn å reversen, Appeltofft egt att af honom utfordra hans anpart af skulden. Denna anpart finge väl anses utgöra hälften af omstämda beloppet, enär Ehrlich hvarken vore att träffa eller här i riket egde den ringaste tillgång. Antoges deremot Appeltofft vara pliktig styrka Ehrlichs oförmåga och ålades Appeltofft, på grund deraf, betala jemväl dennes tredjedel af beloppet, borde det väl medgifvas Appeltofft rätt att af Bergqvist återfordra den på Sandell belöpande hälft af hvad Appeltofft framdeles kunde styrka sig icke hafva utfått hos Ehrlich.

I ingifven kontradeduktion vidhöll Bergqvist fortfarande att Sandell, om han på grund af sin borgen fått inlösa skuldsedeln, skulle kunnat hos Appeltofft åter utsöka hela beloppet, hvaremot, om Appeltofft infriat densamma, denne icke skulle kunnat hos Sandell utsöka det ringaste.

N. Rev. (rev.-sekr. *Poignant*, föredragande, samt konst. rev.-sekr:ne *Herslow* och *Norberg*) hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofrens dom.

Saken föredrogs den 11 Januari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Almqvist, Carleson, Rabe, Olivecrona, von Segebaden* och *Östergren*), dervid N. Revns hemställan bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 30 Januari 1877.

96.

Skogsafverkningsrätt å omyndig dotters efter modren ärfda hemman såld af fadren utan förmyndares i laga ordning gifna bifall. Kontraktet derom ogilladt.

Bonden Göran Ersson efterlemnade vid sin död följande arfvingar: sonen Erik Göransson samt döttrarne Ingeborg Göransdotter och Marget Göransdotter. Erik Göransson egde vid sin den 14 Januari 1843 timade död $\frac{3}{4}$ tunnlands skatt n:o 2 i Espnäs, som vid arfskifte den 26 April samma år delades lika emellan hans ofvanbemälda systrar.

Å den Marget Göransdotter tillfallna hemmansdel $\frac{3}{8}$ tunnlands skatt n:o 2 i Espnäs erhöilo hon och hennes man Per Zachrisson uppbud och den 16 November 1844 fasta. Efter Marget Göransdotters död blef till förmyndare för hennes enda barn Sara Kajsa Persdotter bonden Anders Andersson i Hillsand den 16 November 1844 förordnad. Derefter förordnades den 27 Februari 1845 Erik Göransson, som var gift med Sara Kajsa Persdotters modersyster Ingeborg Göransdotter, till förmyndare för Sara Kajsa Persdotter; men, såvidt förmynderskapsprotokollen för åren 1844—1853 utvisa, blef icke Anders Andersson från sin förmyndarebefattning entledigad. Då arfskifte efter Marget Göransdotter den 19 April 1845 skedde, dervid Sara Kajsa Persdotters rätt bevakades af Erik Göransson i uppgifven egenskap af hennes förmyndare, blef emellan honom och Per Zachrisson afstaladt, att den sistnämnde skulle tills vidare få innehafva

dotterns hemmansdel med vilkor, att dottern af honom uppfostrades samt hemmanet väl häfdades och underhölles.

Genom afhandling den 23 Juni 1853 hade Per Zachrisson jemte Erik Göransson och andra hemmansinnehafvare i Espnäs by till bruksegaren J. E. Gavelius eller hans rättsinnehafvare, emot 11,000 rdr, som skulle under dernäst följande tre år betalas, och andra vilkor, upplåtit och försålt all å deras egor befintlig gran- och tallskog af viss uppgifven storlek att under 50 års tid fritt få huggas, disponeras och användas. Denna afhandling blef den 3 Oktober sistnämnda år i vederbörande häradsrätts inteckningsprotokoll införd till den kraft och säkerhet, som med K. F. den 9 November 1844 kunde förenas. Gavelius öfverlät den 26 November 1857 afhandlingen å Holms och Graninge bruksbolag, som sedermera benämndes Graningeverkens aktiebolag, hvarefter inteckningen förnyades den 25 Oktober 1862 och den 28 Februari 1872.

Sara Kajsa Persdotter och hennes man Mickel Mickelsson, — till hvilka Per Zachrisson genom afhandling den 22 Juni 1861 öfverlemnade ofvanomförmälda Sara Kajsa Persdotter i arf tillfallna hemman $\frac{3}{8}$ tunnlands skatt n:o 2 i Espnäs »med full eganderätt», hvarefter makarne Mickelsson på grund af nämnda afhandling å hemmansdelen erhållit lagfart och den 27 Oktober 1862 fastebref, — uttogo år 1874 stämning till Hammerdals tingslags häradsrätt å Gavelius, för egen del och såsom disponent, för Graningeverkens aktiebolag, med yrkande, att som Per Zachrisson icke varit berättigad att, på sätt genom afhandlingen den 23 Juni 1853 skett, upplåta skogen från ifrågavarande hemmansdel, enär densamma då tillhörde Sara Kajsa Persdotter, samt Per Zachrisson till samma upplåtelse hvarken haft tillstånd af häradsrätten eller samtycke af Persdotters dåvarande förmyndare Anders Andersson i Hillsand, afhandlingen måtte, i hvad den rörde samma hemmansdel, förklaras ogiltig samt Gavelius och bolaget förbjudas att vidare afverka skog å hemmansdelen.

Efter genstämmning å Mickel Mickelsson och Per Zachrisson yrkade Gavelius å sin sida ej mindre ogillande af makarne Mickelssons talan, än äfven att, derest afhandlingen komme att för ogiltig anses, Per Zachrisson måtte förpligtas hålla bolaget skadeslöst för de förluster, som deraf kunde tillskyndas bolaget, och till detsamma återbära köpeskillingen för den från hemmansdelen försålda skogen.

Gavelius invände till en början: *dels* att, då Sara Kajsa Persdotter, som vore född af Marget Göransdotter före hennes äktenskap, icke egt arfsrätt efter modern, Sara Kajsa Persdotter icke vore behörig att i saken föra talan, *och dels* att Mickel Mickelsson och Sara Kajsa Persdotter, då klander å ifrågavarande skogsförsäljning icke väckts inom natt och år efter det hon fick vetskap derom, i allt fall på grund af 11 kap. 8 § G. B. försutit rätt till talan i saken.

Makarne Mickelsson bestredo dessa invändningar.

Per Zachrisson medgaf, att han obehörigen försålt skogen enligt 1853 års afhandling, som han underskrifvit, och förklarade sig villig att återbära den af honom uppburna köpeskillingen, men ansåg sig ej skyldig gälda något skadestånd.

Gavelius anförde: På grund af 1843 års arfsförening och den i anledning deraf den 16 November 1844 meddelade fastan, borde Per Zachrisson anses hafva varit egare till hemmansdelen. I allt fall vore 1853 års kontrakt underskrifvet af Sara Kajsa Persdotters laga förmyndare Erik Göransson, genom hvilkens förordnande Anders Anderssons förmyndarebefattning måste anses hafva upphört, hvarföre ock den omständigheten att den sistnämnde ej underskrifvit kontraktet icke inverkade på saken.

Makarne Mickelsson bestredo, att Erik Göranssons underskrift å 1853 års afhandling afsåge ifrågavarande hemmansdel. För att ådagalägga, att Anders Andersson varit den, som egentligen utöfvat förmyndarebefattningen för Sara Kajsa Persdotter, företedde makarne Mickelsson förmyndare-räkningar af Anders Andersson för åren 1844—1857.

I utslag den 5 November 1875 utlät sig *här:r:n:* att enär, hvad först anginge Gavelii invändning, att Sara Kajsa

Persdotter icke på grund af arfsrätt efter sin moder Marget Göransdotter vore berättigad att föra talan emot ifrågavarande afhandling, genom ingifvet prestbetyg vore upplyst, att Sara Kajsa Persdotter, ehuru född före Per Zachrissons äktenskap med Marget Göransdotter, likväl blifvit ej mindre i församlingens dopbok antecknad såsom född af »drängen Per Zachrisson och bondedottern Marget Göransdotter i Espnäs», än äfven, sedan Per Zachrisson och Marget Göransdotter med hvarandra ingått äktenskap, i förhörsböckerna införd såsom deras gemensamma dotter, samt dessa anteckningar i kyrkoböckerna måste, då annat förhållande icke blifvit visadt, anses hafva egt rum med Per Zachrissons vilja och vetskap, hvilket antagande äfven vunne stöd af hvad derutinnan för öfrigt i saken förekommit, blefve, jemlikt 5 kap. 1 § G. B. och 8 kap. 1 § Ä. B., Gavelii berörda invändning ogillad, likasom och då, beträffande Gavelii invändning, att Mickel Mickelsson och Sara Kajsa Persdotter på grund af 11 kap. 8 § G. B. försutit tid för klander å meranämnda afhandling, de i berörda lagrum förekommande stadganden icke vore tillämpliga i förevarande sak och i allt fall de af Gavelius till stöd för invändningen åberopade omständigheter icke, emot Mickel Mickelssons och Sara Kajsa Persdotters bestridande, ådagalade, att dessa om den genom klandrade afhandlingen upplåtna afverkningsrätt till skogen egt vetskap så lång tid före denna rättegång, att de kunde anses hafva sin klandertalan förlorat, denna invändning jemväl ogillades; att emedan, vidkommande derefter Mickel Mickelssons och Sara Kajsa Persdotters i saken fullföljda talan, genom ingifna handlingar vore ådagalagdt, ej mindre att Göran Erssons son Erik Göransson vid hans den 14 Januari 1843 timade död icke efterlemnade andra arfvingar än sina två systrar Ingeborg Göransdotter och Marget Göransdotter och att bland boets tillgångar upptagits skattehemmanet n:o 2 i Espnäs om $\frac{3}{4}$ tunnland, än äfven att vid Marget Göransdotters död inga andra sterbhusdelegare funnits än efterlevande mannen Per Zachrisson och makarnes dotter Sara Kajsa Persdotter, äfvensom att bland boets tillgångar

förekommitt $\frac{3}{8}$ tunnland af berörda hemman i Espnäs, samt Per Zachrisson, som vid berörda förhållanden icke kunde anses hafva förvärfvat någon rätt till den vid hans hustrus död i boet befintliga fastighet genom den af Gavelius till stöd därför åberopade afhandlingen af den 26 April 1843 med derå följande uppbud och fasta, således saknat befogenhet att utan Sara Kajsa Persdotters förmyndares bifall upplåta afverkningsrätt till fastighetens skog, och Erik Göransson, — hvilken den 27 Februari 1845 blifvit förordnad till Sara Kajsa Persdotters förmyndare, utan att Anders Andersson i Hillsand, som den 16 November 1844 förordnats att samma förmynderskap förvalta och äfven dermed allt sedermera fortfarit, vid Erik Göranssons förordnande eller sedermera blifvit derifrån entledigad, hvadan Erik Göransson och Anders Andersson måste anses hafva innehaft förmyndareförvaltningen gemensamt och odeladt, — icke heller, för den händelse han kunde anses hafva för ifrågavarande hemmansdel undertecknat afhandlingen, egt att utan sin medförmyndares begifvande och uppdrag i myndlingens egendom inrymma en rätt sådan som den ifrågavarande; ty och som Gavelius icke uppgifvit, än mindre visat, att Anders Andersson lemnat Erik Göransson ett sådant uppdrag, förklarades ifrågavarande afhandling, så vidt densamma anginge Mickel Mickelssons och hans hustrus $\frac{3}{8}$ tunnland under n:o 2 i Espnäs, ogiltig och motparten oberättigad att på grund af samma afhandling å berörda fastighets skog vidare verkställa afverkning; *samt att*, beträffande Gavelii vid denna sakens utgång emot Per Zachrisson framställda påståenden, Per Zachrisson blefve, jemlikt sitt medgifvande, ålagdt att genast och vid tvång af utmätning återbära den af honom för skogen uppburna köpeskilling, men att Gavelii yrkande om skadeersättning icke kunde bifallas.

Gavelius vädjade till Svea hofrätt: Här vore icke fråga om jords afsöndrande utan om användande af en fastighets afkomst. Per Zachrisson hade enligt lag varit sin dotters rätta förmyndare, den der ock jemte tillförordnade förmyndaren Erik Göransson underskrifvit afhandlingen.

Makarne Mickelsson genmälde: Per Zachrisson hade icke varit lämplig till sin dotters förmyndare, hvarföre ock annan person dertill förordnats. Fadren hade icke, emot bestämmelserna i 10 kap. 1 § J. B., egt att utan förmyndares vetskap och samtycke bortförpanta och sälja en så värdefull beståndsdel af dotterns fastighet som dess skog, hvilken icke kunde hänföras till hemmans afkastning. Erik Göransson hade underskrifvit 1853 års afhandling allenast såsom säljare af den på hans egen hemmansdel befintliga skogen. Makarne Mickelsson hade ej haft skäl att klandra Anders Anderssons förvaltning af förmynderskapet, då han ej deltagit i försäljningen af skogen.

I dom den 20 Juli 1876 yttrade *hofr:n*: att, hvad anginge ofvanomförmälda af Gavelius framställda invändningar, *hofr:n* ej funne skäl att i här:r:ns utslag göra ändring, samt att emedan, vidkommande Gavelii klagan i öfrigt, af hvad i saken förekommit måste anses utredt, att ofvannämnda $\frac{3}{8}$ tunnland n:o 2 Espnäs varit Per Zachrissons hustru Marget Göransdotters arfvejord och efter henne i arf tillfallit Sara Kajsa Persdotter samt fortfarande tillhört den sistnämnda vid den tid, då, efter hvad ostridigt vore, afverkningsrätten under femtio års tid till all å berörda hemmansdel befintlig gran- och tallskog af viss uppgifven storlek blifvit genom ifrågavarande den 23 Juni 1853 upprättade afhandling försåld till Gavelius eller dennes rättsinnehafvare emot viss köpeskilling, som skolat erläggas under de tre närmast derpåföljande åren, samt, äfven om antagas finge, att Erik Göransson, såsom förmyndare för Sara Kajsa Persdotter, under-tecknat samma afhandling, likväl icke visadt blifvit, att till berörda försäljning, som innefattade ett förfogande om hemmansdelen af den beskaffenhet, att förmyndare, enligt grunderna för 22 kap. 3 § Å. B. och 4 kap. 8 § J. B., lagligen icke egt att detsamma utan domstols samtycke vidtaga, sådant samtycke erhållits; ty och som Gavelius icke för-bragt någon utredning om den skada, som honom genom mistning af ofmörälda skogsafverkningsrätt å hemmansdelen

kunde tillskyndas, funne hof:rn ej skäl göra ändring i det slut, hvori här:rn i dessa delar af saken stannat.

Om denna dom förenade sig v. häradshöfd:ne *Krook*, referent, *Wählin* och frih. *J. Stael von Holstein*.

Assessoren *Gripensköld* var skiljaktig och yttrade: »Som utredt är ej mindre, att ifrågavarande fastighet genom arf tillfallit Marget Göransdotter och att hennes man Per Zachrisson följaktligen icke egt giftorätt i samma fastighet, än ock att fastigheten vid Marget Göransdotters död genom arf öfvergått å bemälda makars enda barn Sara Kajsa Persdotter; alltså, och då Per Zachrisson, som vid arfskifte efter Marget Göransdotter den 19 April 1845 aftalat med Marget Göransdotters förmyndare Erik Göransson, att Per Zachrisson skulle få tillsvidare innehafva hemmanet i Espnäs emot det han uppfostrade Sara Kajsa Persdotter samt väl häfdade och underhölle hemmanet, följaktligen icke egt att med laga verkan föryttra hemmanets skog, samt Erik Göransson, som genom åberopade kontraktet af den 23 Juni 1853 försålt å hans egor befintlig skog, derigenom icke kan anses hafva jemväl föryttrat den skog som förefunnits å hans, bemälda myndlings egor, vid hvilket förhållande den af Gavelius åberopade omständighet att berörda kontrakt blifvit i här:rens inteckningsprotokoll intaget icke förtjenar afseende, förty och på de af här:rn anförda, ofvanupptagna grunder finner jag ej skäl att göra ändring i det slut, hvori här:rn i öfverklagade delar stannat.»

Gavelius sökte i und. ändring: De af hof:rn åberopade lagrum, hvilka innefattade undantag och inskränkningar i förmyndares allmänna befogenhet, måste tolkas restriktivt. Då det icke vore förmyndare förbjudet att förfoga öfver växande gröda å myndlingens fasta egendom, borde på samma grund förmyndare anses berättigad att såsom i förevarande fall skett förfoga öfver växande skog på ett med densammas återväxt förenligt sätt.

N. Rev. (rev.-sekr. *Lagergren* och *Glimstedt*, den förstnämnde föredragande, samt t. f. rev.-sekr. *Westman*) hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hof:rens dom.

Saken föredrogs den 7 Februari 1877 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter, (just.-råden frih. *Leuhusen*, *Almqvist*, *von Hofsten*, *von Segebaden* och *Herrmarck*), biföllo det und. betänkandet.

Just.-råden *Carleson* och *Rabe* förenade sig i det ytt-rande: att, alldenstund ifrågavarande fastighet, $\frac{3}{8}$ tunnland n:o 2 i Espnäs, borde på de af hof:rn anförda grunder an-ses hafva tillhört Sara Kajsa Persdotter, när förenämnde af-handling den 23 Juni 1853 upprättades; fördenskull och emedan Per Zachrisson vid sagda tid icke var förmyndare för Sara Kajsa Persdotter, samt afhandlingen icke utmärkte, att densamma är vorden af Erik Göransson, hvilken blifvit den 27 Februari 1845 förordnad till Sara Kajsa Persdotters förmyndare, i sådan egenskap underskrifven, hvilket vid detta förhållande desto mindre finge, efter just.-rådets tanka, anta-gas, som upplyst vore, att Erik Göranssons hustru egde hem-man i Espnäs; ty och som följaktligen omförmälta afhand-ling vore utan förbindande verkan mot Sara Kajsa Pers-dotter såsom egare af ofvanberörda fastighet, pröfvade just.-råden på dessa och det af hof:rn angående Gavelii skade-ståndsanspråk mot Per Zachrisson andragna skäl rättvist jemväl gilla det slut, hvori hof:rn stannat.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 27 Februari 1877.

97.

Ytterligare om personlig ansvarighet för in-tecknad gäld, den fastig-hetens köpare förklarar sig öfvertaga.

(Se denna tidskrift årgången 1865 sidd. 471 och 526; årg. 1866 sid. 538; årg. 1869 sid. 332; årg. 1871 sid. 365; årg. 1875 sid. 414).

Genom afhandling den 23 December 1867 försålde J. A. Åkerström till Aug. Lamm Säby säteri med under-lydande mot en köpeskilling af 265,000 kr. mot vilkor, bland andra, att köparen skulle öfvertaga in-teckningar i Säby till ett belopp af 176,000 kr.

Bruksegaren F. Geijer och kaptenen C. Löwenhjelm uttog år 1874 stämning till Stockholms rådst.-rätt å Lamm under yrkande, att, som, efter det förbemälda Åkerström uti ett af honom den 5 November 1864 till viss man eller ordres uthändigadt skuldebref förbundit sig att betala 15,000 kr. jemte 6 proc. årlig ränta, till säkerhet för hvilket skuldebrefs innehåll den 8 i samma månad och år inteckning meddelats i Säby med underlydande, Lamm af Åkerström inköpt nämnda fastighet och uti köpekontraktet utfäst sig att, för gäldande af en del utaf köpeskillingen eller 176,000 kr. öfvertaga betalningsansvar för uti fastigheten befintliga inteckningar till motsvarande belopp, hvarå ränta skulle af Lamm erläggas från försäljningsdagen, samt i detta belopp, efter betäckande af äldre inteckningar, ingått jemväl 10,666 kr. 67 öre af ofvanomförmälda, utaf Åkerström utfärdade skuldebrefs innehåll, Lamm måtte förpligtas att till Geijer och Löwenhjelm, såsom innehafvare af nämnda skuldebref, utgifva berörda 10,666 kr. 67 öre jemte ogulden ränta.

Lamm bestred käromålet: Den åberopade reversen grundlade icke något rättsförhållande emellan Lamm och reversens innehafvare, då Lamm icke försett den med någon anteckning om att han öfvertog personlig ansvarighet för gälden. Villkoret uti köpekontraktet att köparen skulle öfvertaga inteckningar till belopp af 176,000 kr. anginge endast förhållandet emellan Åkerström såsom säljare samt Lamm såsom köpare, men alldeles icke dem, som kunde vara innehafvare af dylika inteckningar. Äfven om Åkerström skulle vara egare eller innehafvare af inteckningarne inom 176,000 kr., förpligtade dock icke förenämnde villkor Lamm till annat, än att med egendomen ansvara för desamma.

Rådst.-r:n yttrade i dom den 7 Januari 1875: att, enär Lamm icke, såvidt visadt blifvit, utfäst sig att personligen ansvara för gäldande af ifrågavarande, af Åkerström den 5 November 1864 utfärdade och den 8 i samma månad uti säteriet Säby med underlydande intecknade skuldebref å 15,000 kr. rmt jemte ränta, af hvilket skuldebref Geijer och Löwenhjelm voro innehafvare; ty och som det åtagande att

öfvertaga inteckningar till belopp af 176,000 kr., hvartill Lamm uti det emellan honom och bemälda Åkerström upprättade köpekontraktet om samma egendom sig förbundit, lagligen icke kunde för Geijer och Löwenhjem, såsom innehafvare af omförmälda skuldebref, grundlägga något anspråk emot Lamm i berörda hänseende; alltså blefve käromålet ogilladt.

Geijer och Löwenhjem vädjade till Svea hofrätt, der Åkerström anmälde sig såsom mellankommande part under yrkande, att Lamm måtte förpligtas att till Geijer och Löwenhjem utbetala den ännu oguldna delen af köpeskillingen för Säby, som redan då köpet uppgjordes af Lamm öfvertagits och på sådan grund bort af honom utgifvas till skuldebrefvets innehafvare, äfvensom å detta belopp utgifva 6 proc. ränta från den 23 December 1867. Jemväl Geijer och Löwenhjem anmälde sig, i egenskap af sysslomän i Åkerströms konkurs, såsom mellankommande parter, under påstående, att om bestämmelserna i köpekontraktet icke kunde anses för dem såsom innehafvare af skuldebrevet medföra fordran hos Lamm, denne måtte förpligtas utgifva beloppet till Geijer och Löwenhjem i deras förenämnde egenskap.

Lamm genmälde, att Åkerström icke visat, att hans rätt vore af saken beroende, hvadan hans påstående icke borde till pröfning upptagas. Åkerströms konkurs vore långt före detta afslutad; och massan hade lika litet som Åkerström någon rätt, som vore på denna rättegång beroende. För öfrigt hade af den summa, för hvilken Lamm skulle öfvertagit inteckningar, intet återstått till gäldande af omstämda beloppet.

Hofr:n yttrade i dom den 6 April 1876: att alldenstund Lamm i det emellan honom och Åkerström den 23 December 1867 upprättade köpekontrakt om säteriet Säby med underlydande hemman och lägenheter, som den senare till den förre försålt för 265,000 kr., förbundit sig att gälda denna summa på det sätt, att han skulle, bland annat, öfvertaga i egendomen befintliga inteckningar till belopp af 176,000 kr., och utredt vore, att vid köpslutets ingående

egendomen häftat i första rummet för skuld till Vermlands hypoteksförening 140,333 kr. 3 öre, till säkerhet hvarför hypoteksföreningen innehade i egendomen intecknade skuldebref å tillhoppa 177,400 kr., samt vidare för ej mindre, att i ordning derefter gäldas, 25,000 kr. med ränta, enligt 3 särskilda skuldebref som vid köpet innehafts af bruksegaren G. Myhrman, än äfven, med förmånsrätt näst derefter, ifrågarande af Geijer och Löwenhjelm innehafda skuldsedel. å 15,000 kr. med 6 proc. ränta, å hvilken, till fyllande af summan 176,000 kr., följaktligen belöpte 10,666 kr. 97 öre; fördenskull och emedan parterna emellan ostridigt vore, att vid egendomens executiva försäljning från Lamm den erbjudna köpeskillingen icke förslagit till gäldande af sistnämnda inteckning, samt Åkerström, såsom mellankommande part, yrkat, att Lamm måtte fullgöra sitt åtagande i köpekontraktet med honom och sålunda till Geijer och Löwenhjelm, såsom innehafvare af sistnämnda skuldsedel, utgifva den del deraf, som fölle inom summan 176,000 kr.; ty och som Lamm, hvilken invändt, att af sistnämnda summa ingenting återstått till gäldande af Geijers och Löwenhjelmss in-teckning, enär Lamm fått betala dels 8,151 kr. i räntor å hypotekslånet utöfver den ränta, som vid köpet beräknats vara derå ogulden, dels ock 7,209 kr. 39 öre såsom ogulden ränta å de af Myhrman innehafda in-teckningar, icke visat om eller till hvad belopp ränta å dessa sistnämnda in-teckningar vid köpslutet varit obetald, samt Geijer och Löwenhjelm styrkt, att Lamm för nyssnämnda 8,151 kr. undfått särskild godtgörelse af Åkerström; alltså pröfvade hof-r:n rättvist, att, med ändring af rådst.-r:ns dom, förpligta Lamm att, emot afskrifning å skuldebrevet, till Geijer och Löwenhjelm utgifva skilnaden emellan 176,000 kr. och 140,333 kr. 3 öre jemte 25,000 kr. med fordrade 10,666 kr. 67 öre jemte 6 proc. ränta derå från den 23 December 1867 till dess betalning komme att ske.

Lamm fullföljde saken hos Kongl. Maj:t under yrkande, att Åkerström måtte skiljas från saken samt rådst.-r:ns dom fastställas. Åtminstone hade hof-r:n bort föreskrifva, att be-

talningen skulle erläggas till Geijer och Löwenhjelm i deras egenskap af sysslomän i Åkerströms konkurs, i hvilket fall Lamm haft rätt till qvittning mot högre, i konkursen fastställd fordran. Om Lamm egde någon personlig ansvarighet, kunde betalningsskyldighet ej honom åläggas förr än visadt vore, att han vore fri från föregående inteckningar eller att skuldebrefven blifvit till honom återställda.

Geijer och Löwenhjelm yrkade fastställelse af hofrens dom.

N. Rev. (rev.-sekr. *Fähræus* och *Glimstedt*, den förstnämnde föredragande samt konst. rev.-sekr. *Norberg*) hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofrens dom.

Saken företogs till afgörande den 24 Januari 1877 i H. D., dervid just.-råden *Södergren*, *Rabe* och *Svedelius*, uppå de af hofren anförda skäl och enär Lamm icke styrkt sin hos Kongl. Maj:t gjorda uppgift, att han hos Åkerström egde genfordran, pröfvade rättvist gilla hofrens dom.

Just.-råden *Huss* och *von Segebaden* funno icke skäl att i hofrens dom göra annan ändring, än att, enär Geijer och Löwenhjelm till ifrågavarande oguldna köpeskillingsbelopp icke hade annan eller bättre rätt än Åkerström, Lamm, derest han, såsom hos Kongl. Maj:t uppgifvits, hade qvittningsgild genfordran hos Åkerström, egde att vid liquiden göra sin rätt till qvittning för sådan fordran gällande.

Just.-rådet *Almqvist* utlät sig: »Jag finner, lika med rådst.-r:n, Lamms i köpekontraktet med Åkerström den 23 December 1867 gjorda utfästelse att öfvertaga inteckningar i den till Lamm försälda fastigheten till uppgifvet belopp icke utgöra laglig grund för bifall till det af Geijer och Löwenhjelm, såsom innehafvare af ifrågavarande utaf Åkerström utfärdade skuldsedel, hos rådst.-r:n väckta anspråk emot Lamm; och emedan den talan, som dels Åkerström, dels Geijer och Löwenhjelm i deras egenskap af sysslomän i Åkerströms konkurs, hos hofren såsom mellankommande parter anhängiggjort och hvarpå Lamm icke inlåtit sig i svaromål annorlunda, än under bestridande af att denna talan

finge sammanblandas med den till hof:rn vädjade saken, efter min åsigt innefattar en ny och från det emot Lamm vid rådst.-:n väckta käromål skiljaktig fråga, nämligen angående Lamms förpligtelser i förhållande till Åkerström på grund af omförmälda köpekontrakt, hvilken fråga, der Geijer och Löwenhjelm icke emot Lamm hafva annan eller bättre rätt än Åkerström, i hvilken konkurs Lamm anmält sig vara fordringsegare till uppgifvet betydligt belopp, följaktligen, såsom Lamm invändt, är att bedöma efter andra skäl och grunder, än den instämnda och af rådst.-:n afgjorda tvisten, och således ej bort i sammanhang med denna tvist af hof:rn omedelbarligen upptagas; ty pröfvar jag för min del, med undanrödjande af hof:rens dom och med hänvisning till Åkerström och sysslomännen i hans konkurs att sin talan emot Lamm särskildt i laga ordning utföra efter befogenhet, rättvist fastställa det beslut, rådst.-:n i anledning af stämningen i saken meddelat.»

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 20 Februari 1877.

98.

Qvinna A. har blifvit kyrktagen som mannen B:s fästevinna och der-
 efter med honom afiat barn. Under erkännande häraf och med före-
 teende af prestbetyg, förena sig begge i en hos Kongl. Maj:t ingifven
 ansökan om skilsmessa. Är sådant fall att hänföra under Giftermåls-
 balkens 3 kap. 9 § och stadgandet i K. F. den 27 April 1810 (i slutet),
 så att ansöknigen bör af Kongl. Maj:t omedelbart upptagas, eller icke?
 Eller erfordras ytterligare bevis derem att fästning egt rum?

Augusta Sofia Andersdotter från Sandviken framfödde
 den 24 September 1873 ett med Carl Theodor Palm Esberg
 sammanaffadt barn och blef den 31 Oktober samma år kyrk-
 tagen såsom Esbergs fästevinna. Den 14 Maj 1876 fram-
 födde Andersdotter ett barn, till hvilket Esberg jemväl var
 fader.

Uti underdånig ansökan den 22 November 1876 anhöll Esberg och Andersdotter att, då sådan stridighet i lynne och tänkesätt dem emellan förefunnes, att de ej kunde lefva tillsamman, Kongl. Maj:t måtte i nåder tillåta, att ofvanberörda, emellan sökandene ingångna äktenskapsförbindelse finge upplösas.

I und. utlåtande yttrade domkapitlet i Göteborg, att, enär sökandene icke undergått föreskrifna varningsgrader, domkapitlet funne sig icke kunna tillstyrka bifall till ansöknigen, hvilken dock öfverlemnades till det afseende Kongl. Maj:t kunde finna godt att dervid fästa.

Vid ärendets föredragning den 13 Februari 1877 inför *Högsta Domstolen* förenade sig just.-råden, frih. *Leuhusen, von Segebaden* och *Hernmarck* om det yttrande, att som hvarken af den omständighet, att Augusta Sofia Andersdotter blifvit såsom Esbergs fästevinna kyrkotagen eller i öfrigt, så vidt handlingarne i målet utvisade, *vore ådagalagd, att laga fästning emellan bemälda personer egt rum*, samt vid sådant förhållande och då båda förenat sig om upplösning af den äktenskapsförbindelse, som dem emellan må vara ingången, frågan derom borde behandlas i den ordning K. F. den 3 April 1810 föreskrefve, hemställde bemälda just.-råd, att Kongl. Maj:t måtte i nåder förklara ifrågavarande ansöknings afse ett ämne, hvarmed Kongl. Maj:t icke ville omedelbarligen taga befattning.

Just.-råden *Carleson* och *Rabe* yttrade: att då sökandene icke undergått de för oenighet i äktenskap i lag stadgade varningsgrader, så vidt de i förevarande fall vore tillämplige, hemställde bemälda just.-råd, att Kongl. Maj:t måtte anse ifrågavarande ansöknings icke böra bifallas.

Just.-rådet *Naumann* anförde: »Ingenstädes i gällande lag föreskrifves såsom *oundgänglig* formalitet, det vittnen (två & mannens vägnar och två & kvinnans) skola vara tillstädes när trolofning sker. Det är endast för det fall, att *giftoman derå kärer*, trolofning utan vittnen blifver ogild enligt 3 kap. 1 § G. B. Jemväl enligt kyrkolagens 15 kap. 12 § är det ömsesidiga samtycket hufvudsaken, och K. F.

den 14 Januari 1726, § 4, stadgar uttryckligen, att i trolofningsvister skola eget tillstående och skriftliga försäkringar vara lika gällande bevis, som lagliga och ojäfaktige vittnen. I förevarande mål har vederbörande pastor intygat, att Augusta Sofia Andersdotter den 31 Oktober 1873 blifvit kyrktagen såsom Carl Theodor Palm Esbergs fästevinna; att hon den 14 Maj 1876 ånyo framfödt ett barn, till hvilket Esberg äfvenledes är, enligt eget erkännande, fader, samt att dessa fästehjon sålunda ega tvänne lefvande barn. Att de bägge icke skulle varit ense om kyrktagningen, eller att Augusta Sofia Andersdotter skulle på något sätt blifvit svikligen förledd, när hon lät kyrktaga sig som fästevinna, dertill gifva handlingarne så mycket mindre anledning, som bägge sökandene i sin till Kongl. Maj:t ställda skrift uttryckligen åberopa just samma prestbevis. Det fall, som i 9 § af 3 kap. G. B. omnämnes, har således här inträffat; och enär K. F. den 27 April 1810 påbjuder, att allt, hvad om äktenskapsskilnad är förordnadt, skall äfven lämpas till sådana äktenskap, *som med häfdat fästevinna äro begynda, men ej genom vigsel fullbordade*, finner jag detta ärende böra af Kongl. Maj:t omedelbart upptagas. Men, då sökandene icke undergått de för oeniga makar i lag stadgade varningsgrader, så vidt de äro på förevarande fall tillämplige, kan jag ej annat än afstyrka nådigt bifall till den nu gjorda ansökningen.»

Vid ärendets föredragning i statsrådet den 16 Mars 1877 fattade Kongl. Maj:t sitt beslut i enlighet med den af *förstbemälda* trenne just.-råd yttrade mening.

99.

Lösöreköps-afhandling, loke underekrifven af köparne, kungöres i kyrkan å nästa söndag efter afhandlingens datum och inlemnas till kronofogden inom åtta dagar efter kungörandet, men ingifves loke till häraderätten innan säljarens egendom redan var till borgenärers förnöjande afträdd; i hvad mån skall en sådan afhandling ega bestånd? Jfr. denna tidskrift årgången 1864, sidd. 55, 62 o. f.

Enligt afhandling den 20 Maj 1874 försålde garfvaren E. Nilsson vid Årup till gästgifvaren Per Bengtson i Edenryd, mjölnaren Nils Hansson i Nymölla och kopparslagaren G. W. Nilsson i Sölvesborg dels en vid Årup nybygd garfverilänga med inventarier och dels åtskilliga, i afhandlingen uppräknade kreatur, redskap, möbler och husgeråd mot en köpeskilling af 3,200 kr. och med vilkor, att samma lösegendom, för hvilken säljaren förklarade sig hafva bekommit full valuta,inge tills vidare och intilldess köparne ville sjelfve omhändertaga egendomen förblifva i säljarens vård. Denna afhandling undertecknades af garfvaren Nilsson och bestyrktes af tvenne vittnen, hvarefter handlingen den 24 i ofvan nämnda månad och år upplästes uti Ifvetofta kyrka och den 27 i samma månad uppvisades för kronofogden i orten.

Sedan rådst.-r:n i Sölvesborg genom utslag den 5 Augusti 1874 förpligtat garfvaren Nilsson att till handelsbolaget under firma Hjort & Magnus utgifva 3,222 kr. 8 öre jemte ränta och ersättning för rättegångskostnaden, verkställdes den 11 i samma månad af vederbörande kronofogde utmätning hos bemälda Nilsson för uttagande af berörda fordran, vid hvilken förrättning skrefvos i mät »förutom en del annat gods samtliga de genom den af Nilsson vid utmätningstillfället föredragna lösöreköpsafhandlingen af den 20 Maj 1874 försålda lösören».

Öfver denna förrättning anförde tvenne af ofvanomförmälda köpare, nemligen Per Bengtsson och Nils Hansson, besvär

hos K. befide i Kristianstads län, som i utslag den 3 Oktober 1874, enär upplyst vore att garfvaren Nilsson damera till konkurs afträdt sin egendom, hänvisade parterne att vid vederbörlig domstol tvista om bättre rätt till den utmäta egendomen.

I egenskap af fullmäktig för såväl bolaget Hjort & Magnus som öfrige borgenärer i garfvaren Nilssons konkurs uttog länsmannen J. Svensohn till Willands häradsrätt stämning å Per Bengtsson, Nils Hansson och G. W. Nilsson med påstående, att som ofvanomförmälda afhandling hvarken vore af dem undertecknad eller blifvit vid här.r:n för intagande i dess protokoll företedd förr än den 8 September 1874, då utmätningen för Hjort & Magnus' fordran redan skett och garfvaren Nilssons konkurs börjat, samma afhandling, såsom icke upprättad och behandlad i öfverensstämmelse med K. F. den 20 November 1845, måtte förklaras ogiltig och den deri omförmälda egendom tillkomma konkursboet, eller ock, derest detta påstående ej kunde bifallas, Per Bengtsson, Nils Hansson och G. W. Nilsson varda ålagdt att till konkursboet erlägga den i afhandlingen utfästa köpeskilling, hvilken icke blifvit till garfvaren Nilsson gulden, med 3,200 kr. jemte ränta.

Per Bengtsson och hans medparter, hvilka på begäran fingo aflägga den i ofvannämnda K. F. föreskrifna ed, uppvisade köpeafhandlingen i hufvudskrift och bestredo käromålet på följande grunder: a) den omständighet att afhandlingen ej blifvit af dem underskrifven kunde ej på saken inverka, då de visat sig innehafva handlingen och ville af densamma sig begagna; b) att svaranderne med den aflagda eden styrkt att så blifvit tingadt och betaldt, som afhandlingen innehölle; c) säljaren hade ock i handlingen erkänt sig hafva fått valuta; d) lagens föreskrift om handlingens uppvisande vid domstol å ting, som infölle näst efter en månad, vore ock iakttagen.

I rättens protokoll antecknades, att tredje sammanträdet å 1874 års varting afslutats den 12 Maj och att särskildt sammanträde för tingets afslutande hållits den 5 Juni.

Genom utslag den 12 December 1874 utlät sig *härn:* att enär i förevarande rättegång icke vore fråga om jäf vid *utmätningstillfälle* mot då företedd afhandling om köp af lösegendom, vid hvilket förhållande, stadgandena i K. F. den 20 November 1845 icke på saken egde tillämplighet; ty och som anledning icke förefunnes dertill, att afhandlingen den 20 Maj 1874, hvilken blifvit så väl af garfvaren Nilsson som af Bengtsson och hans medparter begagnad, af svek eller bedrägeri tillkommit; samt den omständigheten, att handlingen icke blifvit af Bengtsson och hans medparter undertecknad, så mycket mindre kunde verka densammas ogillande, som köpeskillingen, såsom redan godtgjord, blifvit af garfvaren Nilsson i afhandlingen qvitterad, och afhandlingen för öfrigt icke upptoge något vilkor, som för köpets bestånd borde af Bengtsson och hans medparter fullgöras; alltså ogillades yrkandet, att i frågavarande lösbo måtte förklaras vara konkursmassans tillhörighet; samt att, enär Nilsson under den tid, då han lagligen egt förfoga öfver sin egendom, erkänt sig för försålda lösboet hafva erhållit full valuta, ogillades jemväl påståendet, att Bengtsson och hans medparter måtte förpligtas utgifva utfästa köpeskillingen.

Efter vad till hofr:n öfver Skåne och Blekinge fullföljde Svensohn talan å såväl Nilssons konkursbos som bolaget Hjort & Magnus' vägnar och företedde dervid en af bolaget den 18 Januari 1875 utfärdad handling, så lydande: »I följd af förut träffad uppgörelse förklara vi härmed ytterligare, att vi öfverlåta å garfvaren Nilssons konkursbo, likasom ock vi genast efter inträdandet af nämnda konkurs öfverlåtit, alla de rättigheter, som oss tillkommit och tillkomma i följd af den utmätning, som för vår räkning den 11 sistlidne Augusti hos bemälda Nilsson verkställes».

Derjemte anförde Svensohn följande: Det i 1845 års K. F. förekommande ordet utmätning betydde, enligt hvad samma K. F:s tillkomst, grund och syfte utmärkte, icke blott egendoms afskiljande för en borgenärs räkning utan ock dess afskiljande för *alla* borgenärs räkning d. v. s. konkurs, den fullständigaste af alla slags utmätningar. Men

nu vore i allt fall utmätning verkställd för en borgenär, Hjort & Magnus, och denne hade inom 3 månader från utmätningförrättningen och inom 1 månad från den dag K. befdes utslag meddelades till domstol instämt de uti ifrågavarande afhandling omnämnde köpare. Då Hjort & Magnus vidare öfverlätit sin på utmätningen grundade rätt till konkursmassan, så borde 1845 års K. F. ega tillämplighet i målet. På grund deraf yrkade Svensohn bifall till sin instämnda talan med anhållan, att det utmätta godset måtte tilldömas konkursboet antingen för dess egen del eller såsom innehafvare af Hjort & Magnus' rätt.

I dom den 7 April 1876 yttrade *hofs.r.n.*: att enär klandrade afhandlingen den 20 Maj 1874, fastän å nästa söndag kungjord från predikstolen i kyrkan till den församling, der säljaren bodde, och inom åtta dagar efter kungörandet i bestyrkt afskrift inlemnad till kronofogden i orten, likväl icke blifvit till här.r:n inlemnad förr än den 8 September samma år, då, enligt hvad ostridigt vore, säljarens egendom redan var till borgenärers förnöjande afträdd, förklarades, med upphäfvande af här.r:ns utslag, att, utan hinder af öförmälda afhandling, den deri upptagna egendom tillhörde garfvaren Nilssons konkursmassa.

Om denna dom förenade sig assessoren *Anderberg* samt v. häradsh:ne *Horney* och *Torslow*, den sistnämnde referent.

Assessoren *Gyllensköld* och borgmästaren *Stedt* funno skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i här.r:ns utslag.

Bengtsson och hans medparter sökte ändring, med erinran att 1845 års K. F. vore en undantagslag och i följd deraf ej finge tillämpas på andra fall än dem, för hvilka densamma uttryckligen vore afsedd.

N. Rev. (konst. rev.-sekr. *Norberg*, föredragande, och t. f. rev.-sekr. *Lilienberg*) yttrade i afgifvet betänkande: »Emedan hvarken den omständighet att ifrågavarande af garfvaren Nilsson den 20 Maj 1874 upprättade afhandling icke blifvit, på sätt i K. F. den 20 November 1845 är vordet stadgadt såsom vilkor för sålda men i säljarens vård kvar-

varande lösörens fredande för utmätning, inför här:r:n till intagande i dess protokoll uppvist, innan Nilssons egendom sedermera blifvit till borgenärers förnöjande afträdd, eller hvad i öfrigt rörande afhandlingens tillkomst är vordet anmärkt torde föranleda dertill, att den genom samma afhandling föryttrade lösegendom må förklaras tillhöra Nilssons konkursbo; men i denna sak, der bolaget Hjort & Magnus, för hvars fordran jemte ränta och kostnadsersättning den omtvistade lösegendomen blifvit den 11 Augusti 1874 tagen i mät, instämt med garfvaren Nilssons öfrige borgenärer, anspråk å samma egendom blifvit å konkursboets vägnar väckt och fullföljdt jemväl på den grund att den Hjort & Magnus till följd af utmätningen tillkommande rätt af dem till konkursboet öfverlåtits; ty och som upplyst är att ommälda afhandling ej blifvit hos här:r:n företedd förr än den 8 September 1874 och således först efter det berörda utmätning egt rum; alltså och på den angående konkursboets talan i öfrigt af här:r:n anförda grund hemställer N. Rev., att Kongl. Maj:t måtte, med ändring af hof:r:ns dom, finna den mot Bengtsson och hans medparter förda talan ej kunna i vidsträcktare mån bifallas, än att jemlikt ofvan anförda K. F. ifrågavarande af garfvaren Nilsson utfärdade afhandling förklaras icke utgöra hinder för uttagande ur den omtvistade lösegendomen af nyssnämnda fordrans belopp jemte ränta och kostnadsersättning.

Häriifrån var rev.-sekr. *Poignant* skiljaktig och hemstälde, för sin del, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hof:r:ns dom.

Saken föredrogs den 15 Februari 1877 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter (just.-råden, frih. *Leuhusen*, *Almqvist*, *Carleson*, *Rabe*, *von Segebaden* och *Hernmarck*) pröfvade rättvist att, med ändring af hof:r:ns dom, fastställa här:r:ns utslag.

Just.-rådet *Naumann* gillade den af rev.-sekr. *Poignant* afgifna särskilda mening.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 20 Mars 1877.

100.

Testamente, icke lagligen styrkt, ogillas.

Till 1875 års vörting med Luggude härad instämde pigan Ingrid Jönsson i Fjerrestadstorp sin fader, Jöns Palm i Norra Wallåkra, med påstående, att, som denne, hvilken efter sin hustrus, Ingrid Jönssons moder, Anna Jönsdotters den 6 November 1852 inträffade död, under återopande af ett den 11 Maj 1848 dateradt, med Anna Jönsdotters och Jöns Palms namn undertecknad testament, satt sig i besittning af all Anna Jönsdotters qvarlåtenskap, Jöns Palm måtte varda ålagdt att behörigen styrka lagliga tillkomsten af berörda testament eller ock att, om han deruti bruste, testamentet måtte förklaras ogildt samt Jöns Palm, som den 11 Februari 1853 blifvit jemte sedermera afidne åboen Jöns Olsson i Norra Wallåkra förordnad till Ingrid Jönssons förmyndare, förpligtas att låta upprätta lagligt arfskifte efter Anna Jönsdotter och tillställa Ingrid Jönsson en ordentligen uppgjord förmyndareräkning öfver hennes arfsmedel, äfvensom till Ingrid Jönsson afträda den henne i arf efter modern tillkommande andel eller $\frac{3}{64}$ mtl i skattedomkyrkohemmanet n:o 5 Wallåkra och godtgöra Ingrid Jönsson afkastningen deraf under den tid Jöns Palm innehaft och brukat denna Ingrid Jönssons fastighetslott.

Jöns Palm företedde i hufvudskrift ett den 11 Maj 1848 dateradt, med hans och Anna Jönsdotters underskrift försett, den 11 Februari 1853 bevakadt testament, hvori de förordnat att den efterlevande maken skulle för sig få behålla såväl fasta som lösa egendomen, utan att arfvingarne skulle ega det ringaste i förutnämnda egendom eller pretention att med densamma beställa, men då begge vore afidna, komme arfvingarne å ömse sidor att sammanträda och ärfva efter lag i hvad som då kunde vara att tillgå. — — — —

Såsom på en gång närvarande vittnen bestyrka att så är afhandladt som föreskrifvet är, och att de sjelfve tecknat sina namn.

Nils Bengtsson.

Bengt Olsson.

N. Wallåkra.

Wallåkra.»

Å instrumentet öfver den förrättade bouppteckningen fanns följande anteckning: »Sedan bouppteckning sålunda var förrättad, förevisade enklingen Jöns Palm ett emellan honom och hans afidna hustru upprättadt testamente af sådant innehåll, att den sist efterlevande af dessa makar skulle i sin lifstid ega fri dispositionsrätt af såväl fasta som lösa egendomen, men sedan de båda äro med döden afidna, skola deras ömsesidiga arfvingar sammanträda och ärfva efter lag af hvad som då kan vara i behåll. Som intygas N. Wallåkra den 7 Januari 1853. Sven Nilsson, bouppteckningsman. — Här ofvanstående testamente, som uppskjuter skiftet efter Palms hustru Anna Jönsdotter till Palms död, godkännes härigenom af mig laga förmyndare för deras dotter Ingrid. Bårslöf den 14 Februari 1854. Jöns Olsson. Såsom härvid på en gång närvarande vittnen underskrifva: Ramberg. Nils Jönsson, med styrd hand.»

Ingrid Jönsson anförde, att hon fann sig föranlåten påyrka skyldighet för fadren att styrka äktheten och lagliga tillkomsten af testamentet, hvilket yrkande hon utsträckte äfven till det godkännande af testamentet, som den ene förmyndaren skulle tecknat å bouppteckningsinstrumentet. Denne förmyndare, Jöns Olsson, hade nämligen under en följd af år varit rubbad till sina sinnen och af sådan anledning oförmögen att bedöma sina handlingar. Den omständigheten, att fadren fått lagfart å testamentet, kunde ej bereda laga kraft åt detsamma, äfven om det vore verkligt och »icke blott, såsom nu vore fallet, omnämnde allenast dispositions- men ej eganderätt.»

Vid nästa rättegångstillfälle afhördes ett af testamentsvittnena, Nils Bengtsson, hvilken intygade, att vittnet år 1848 bevitnat det af Palm »vid förra rättegångstillfallet ingifna, för vittnet nu upplästa testamente;» att vittnet på

kallelse infunnit sig hos Palm, der andra vittnet, numera afidne Bengt Olsson, redan sig befunnit; att, på begäran af Palm och hans hustru, Bengt Olsson skrifvit testamentet, hvilket derefter högt upplästs; att begge makarne frivilligt och vid sundt förnuft i vittnenas gemensamma närvaro förklarar handlingen utgöra deras yttersta vilja, samt att Palm derefter undertecknat sitt namn samt styrt hustruns hand vid hennes namnunderskrift.

Vidare afhördes åtskilliga vittnen rörande Jöns Olssons sinnestillstånd vid den tid, då testamentet skulle af honom godkännas.

För att styrka äktheten af Jöns Olssons underskrift å bouppteckningsinstrumentet afhördes tvenne vittnen, af hvilka

1:o) *Nils Olsson* intygade, att namnteckningen under godkännandet af testamentet på bouppteckningsinstrumentet vore så fullkomligt liknande Jöns Olssons vanliga namnteckning, sådan vittnet mångfaldiga gånger sett densamma, att vittnet nästan kunde taga på sin ed, att Jöns Olsson egenhändigt skrifvit sitt namn;

2:o) *Nils Jönsson* berättade: att vittnet närvarit vid det tillfälle, då Palm besökt prostén Kemner för att uttaga lysning till sitt andra äktenskap; att Kemner dervid fordrat, att Palm skulle visa, det testamentet emellan honom och hans afidna hustru vunnit laga kraft; att, enligt hvad vittnet ville erinra sig, Jöns Olsson i Kemners rum å testamentshandlingen tecknat ett godkännande, som bevittnats af kyrkoherden Ramberg jemte vittnet; att vittnet, som icke vore skrifkunnigt, ej kunde med full bestämdhet vitsorda, att Jöns Olssons förevisa namnteckning under godkännandet af testamentet å bouppteckningen vore Jöns Olssons egenhändiga, men att vittnet toge för gifvet, att allt riktigt tillgått, då sådana personer som Kemner och Ramberg tillstädesvarit; att Jöns Olsson vid omvittnade tillfället varit redig och förståndig; samt att vittnet icke kunde fullt säkert påminna sig hela omvittnade tilldragelsen, men med visshet erinrade sig, att vittnet jemte Ramberg bevittnat en handling.

I utslag den 29 November 1875 utlät sig *här.r:n*: att, emedan genom klandrade testamentet den 11 Maj 1848 Ingrid Jönssons föräldrar, Jöns Palm och hans hustru Anna Jönsdotter, förordnat, att efter enderas död den efterlevande skulle för sig behålla såväl fasta som lösa egendomen utan att arfvingarne skulle vara berättigade till det ringaste deraf eller hafva att med egendomen beställa förr än efter bådas död, då arfvingarne skulle sig emellan efter lag dela hvad af egendomen vore att tillgå; och sedermera afidne Jöns Olsson, hvilken jemte Jöns Palm varit förordnad till Ingrid Jönssons förmyndare, genom bevitnad anteckning den 14 Februari 1854 å bouppteckningen efter Anna Jönsdotter, hvari förenämnda testamente funnes anmärkt, godkänt samma testamente, hvarigenom arfskifte efter Anna Jönsdotter blifvit uppskjutet till dess äfven Jöns Palm vore afidnen; ty och som afseende destomindre kunde fästas å Ingrid Jönssons under målets handläggning gjorda bestridande, att Jöns Olsson å bouppteckningshandlingen tecknat godkännande af testamentet, som äktheten af Jöns Olssons underskrift derå, hvilken icke förr än under rätttegången, mera än tio år efter hans död, varit ifrågasatt, finge anses ådagalagd genom edliga intyg, lemnade af hörda vittnena Nils Olsson och Nils Jönsson, samt Ingrid Jönssons förebärande inför *här.r:n*, att Jöns Olsson den tid, då han skulle hafva undertecknat godkännandet af testamentet, icke varit vid sina sinnens fulla bruk, icke blifvit på ringaste sätt styrkt; alltså och då Jöns Palm på grund af ifrågakomna, emellan honom och hans hustru upprättade samt af Jöns Olsson, såsom Ingrid Jönssons förmyndare, godkända och sålunda laga kraftegende testamente, vore berättigad att utan redovisningskyldighet under sin lifstid begagna all den i boet efter afidna hustrun befintliga fasta och lösa egendom, ogillades käromålet.

Ingrid Jönsson vädjade till hof:r:n öfver Skåne och Blekinge och anförde: Att testamente blifvit emellan hennes föräldrar upprättadt, betviflade hon icke, och dess innehåll hade troligen varit det vanliga, eller att den efterlevande skulle sitta i orubbadt bo, så länge han eller hon förblefve

ogift; men som detta varit för fadren tryckande, hade testamentet blifvit förfalskadt till dess nuvarande lydelse. Fadren hade icke vågat inför domstol låta testamentsvittnena påse originalhandlingen för att bekräfta dess riktighet; och hade ej heller originalet blifvit i denna rättegång förevisadt vittnet Nils Bengtsson. Fadren hade icke styrkt, att förevista testamentet tillkommit med modrens vetskap och vilja, hvar dan detsamma borde ogillas. Om också Jöns Olsson godkänt testamentet, hvilket dock icke vore tillfyllest styrkt, borde sådant icke förnärma den omyndigas rätt. Af ett samtal emellan fadren och stjuvmodren, hvilket Ingrid Jönsson vid 11 å 12 års ålder händelsevis kommit att afhöra, visste hon, att testamentet blifvit »omskrifvet och förfalskadt efter modrens död.» Ett förfalskadt och obestyrt testamentet kunde icke genom förmyndares godkännande taga åt sig laga kraft.

Palm bestred hvad Ingrid Jönsson anført och yrkade fastställelse af här:r:ns utslag.

Enligt dom den 28 April 1876 fann *hof:r:n* skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i här:r:ns utslag.

Ingrid Jönsson sökte ändring hos Kongl. Maj:t och anförde, att Jöns Olsson icke blifvit delgifven testamentet; att det af Nils Jönsson omvittnade godkännande af testamentet hos Kemner varit obehörigt, då domstol icke dertill lemnat bifall; att Ingrid Jönsson vore villig att, oaktadt andra testamentsvittnet Bengt Olsson ej blifvit hört, godkänna testamentet, derest fadren ville inför domstol och vittnet Nils Bengtsson uppvisa originalet och den sednare dervid erkände sin namnteckning derå.

Palm bestred hvad Ingrid Jönsson anført och yrkade fastställelse af domstolarnes beslut.

N. Rev. (rev.-sekr:ne *Lagergren*, föredragande, samt *von Bahr* och *Åbergsson*) hemstälde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla *hof:r:ns* dom.

Sedan handlingarne cirkulerat, företogs saken den 15 Januari 1877 till afgörande inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden, frih. *Leuhusen*, *Carleson*, *Olivecrona*, *Huss*, *von Sege-*

baden och Hernmarck); och som det af Jöns Palm åberopade, den 11 Februari 1853 bevakade testamentet af den 11 Maj 1848 ej blifvit genom två vittnen lagligen styrkt, samt den omständighet, *dels* att i den efter Anna Jönsdotter den 7 Januari 1853 förrättade bouppteckningen anmärkts, att Jöns Palm förevisat ett emellan honom och hans aflidna hustru upprättadt testamente af sådant innehåll, att den sist efterlevande af dessa makar skulle i sin lifstid ega fri dispositionsrätt af såväl fasta som lösa egendomen, men att, sedan de båda voro aflidna, deras ömsesidiga arfvingar skulle sammanträda och ärfva efter lag af hvad som då kunde vara i behåll, *dels ock* att samma bouppteckning funnes försedd med en med Jöns Olssons namn underskrifven anteckning af den 13 Februari 1854, innehållande såsom orden lyda: »här ofvanstående testamente, som uppskjuter skiftet efter Palms hustru Anna Jönsdotter till Palms död, godkännes härigenom af mig laga förmyndare för deras dotter,» destomindre innefattade laga bevis derom, att ofvanförstnämnda testamente af den 11 Maj 1848 blifvit af Jöns Olsson i hans egenskap af Ingrid Jönssons förmyndare godkändt, som full visshet saknades *icke allenast* derom, att detta testamente vore detsamma, som i bouppteckningen afsåges och varit Jöns Olsson delgifvet, *utan ock* derom, att den med Jöns Olssons namn underskrifna anteckningen blifvit af honom sjelf eller med hans begifvande gjord; alltså pröfvade H. D. rättvist att, med ändring af domstolarnes beslut, ogilla det af Jöns Palm åberopade testamentet och förpligta honom att inom tre månader derefter upprätta laga afvittring och arfskifte efter sin aflidna hustru Anna Jönsdotter samt att derefter till Ingrid Jönsson ofördröjligen aflemna redovisning för hvad denna i arf efter modren kunde hafva tillfallit äfvensom för afkastningen deraf.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 27 Februari 1877.

101.

Angående försäljning af utländska varor utan erläggande af den för dylik handel stadgade bevillning. Utländsk man som erhållit K. M:ts tillåtelse att tillä vidare här i riket vistas.

Vid rådst.-r:n i Malmö yrkade stadsfiskalen N. Aschan ansvar å ryske undersåten Elias Neumark från Polen för det han skulle i Malmö försålt utländska varor, utan att hafva erlagt för dylik handel stadgad bevillning.

Neumark medgaf, att han den 22 Februari 1876 i Malmö försålt åtskilliga i Schweiz förfärdigade fickur, men bestred ansvarsyrkandet, dels enär han den 1 Juni 1872 erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd att här i riket vistas samt vorä af god frejd och bosatt i Göteborg, dels ock på den grund att försäljningen skett icke för Neumarks utan för en i Göteborg boende köpmans räkning.

Genom utslag den 23 Februari 1876 utlät sig rådst.-r:n: att enär Neumark vidgått, att han nästförutgångna dag i Malmö utbjudit och slutat handel om i Schweiz tillverkade fickur, men Neumark icke visat sig genom bevillnings erläggande eller i annan ordning hafva till handel här i riket förvärfvat rättighet, förty blefve, med stöd af 16 § i K. Kung. angående den af 1873 års riksdag åtagna bevillning den 17 Oktober s. å., Neumark dömd att böta 500 kr. till tveskiftes emellan Aschan och Malmö stads fattige, hvarjemte Neumark förpligtades att till vederbörande uppbördsman erlagga stadgad afgift med 100 kr.

Neumark klagade hos hofr:n öfver Skåne och Blekinge samt ingaf officiellt intyg derom, att han vore mantalsskrifven i Göteborg och derstädes under åren 1872—1875 erlagt bevillning för inkomst af kapital och arbete.

I utslag den 23 Maj 1876 yttrade hofr:n: att enär Neumark erkänt, att han den 22 Februari nämnda år i Malmö drifvit handel, men Neumark, som vore utländsk man och

erhållit Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd att tillsvidare i riket vistas, icke styrkt, att han, enligt stadgandet i 26 § i K. F. angående utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864, undfått rättighet att i riket idka handelsrörelse, pröfvade hof:r:n, jemlikt 18 § i berörda K. F., rättvist, med ändring af rådst.-r:ns utslag, döma Neumark att, för hvad honom sålunda kommit till last, böta 100 kr.

I detta utslag sökte Aschan ändring: Derigenom att Neumark, som fortfarande vore rysk undersåte, fått tillstånd att här i riket vistas, hade han icke förvärfvat större rätt till idkande af handel än annan utlänning tillkomme. Den af hof:r:n åberopade 18 § i ofvannämnda K. F. vore ej i målet tillämplig. Denna § syftade nemligen på i riket yrkesberättigad person, som för handels idkande allenast behöfde hos vederbörande göra *anmälan*, hvaremot en utlänning icke finge utöfva handelsrörelse, innan han dertill i vederbörlig ordning erhållit *tillstånd*. Under åberopande af hvad förut i målet förekommit, yrkade Aschan, att rådst.-r:ns utslag måtte gillas.

Neumark yrkade fastställelse af hof:r:ns utslag.

Målet föredrogs den 5 Mars 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden, frih. *Leuhusen*, *Naumann*, *Rabe*, *Olivecrona*, *von Segebaden*, *Hernmarck* och *Wedberg*), dervid *H. D.*s fleste ledamöter funno skäl ej vara anfördt, som kunde verka ändring i hof:r:ns utslag.

Just.-råden *Naumann* och *Olivecrona* funno skäligt, med ändring af hof:r:ns utslag, fastställa rådst.-r:ns i målet fattade beslut.

102.

Utländsk skeppares anmälan hos svensk tullbevaknings-inspektion att vilja afgå till annan svensk ort. Förändring af denna reseplan. Skepparens underlåtenhet att i märkrulla lemna vederbörlig uppgift derom att han besökt utrikes ort; erläggande af umgälder. Tullstadgan den 7 December 1860 § 84, mom. 1 och 2. Nådansökan.

Efter angifvelse af lotsältermannen O. Roempke uttog t. f. tullfiskalen G. Palmer till rådst.-rn i Göteborg stämning å engelske undersåten B. P. Newham, såsom befälhafvare å briggen »Susan Grey», med yrkande om ansvar å Newham för det han, som den 1 Juni 1875 å Göteborgs sjö tullinspektion anmält sig att med nämnda fartyg i barlast afgå till inrikes ort, Gefle, i stället dels utan trängande nöd afseglat till Sunderland i England, dels ock efter återkomsten till Göteborg i Juli månad samma år uraktlåtit i stadgad ordning anmäla, att han under resan anlupit utrikes ort. Derjemte yrkade Palmer åläggande för Newham att utgifva de umgälder, han genom berörda förfarande undgått att betala.

Newham medgaf hvad Palmer fört honom till last, men förklarade, att anledningen dertill varit den, att fartygets rederi gifvit Newham de ordres att på vindens riktning, sedan fartyget utkommit i sjön, skulle bero, huruvida fartyget borde gå till Gefle eller Sunderland. Vid afresan från Göteborg trodde Newham, att kosan skulle komma att ställas till Gefle. Då Newham förförfigt saknade all kännedom om de uti ifrågavarande hänseende här i landet gällande bestämmelser, bestred han ansvarspåståendet, men förklarade sig villig att erlägga de fordrade umgälderna.

Såsom tolk vid rätten tillstädesvarande storbritanske konsuln Duff intygade, bland annat, att Newham före afseglingen å konsulatet anmält, att han af rederiet erhållit ofvan omförmälda vilkorliga ordres. Derjemte förmälde Duff, att han sjelf varit okunnig om de stadganden, Newham genom åtalade förfarandet skulle hafva öfverträtt.

Superkargen å fartyget, S. Bell, förklarade, att han, som under ifrågavarande resa varit ombord å fartyget, haft rederiets uppdrag att bestämma fartygets destinationsort, så att Newham endast haft att ställa sig till efterrättelse hvad Bell i sådant afseende befallt. Bell vore fördenskull villig att underkasta sig den ansvars- och ersättningskyldighet, som kunde i målet ifrågakomma.

Palmer fullföljde sin emot Newham instämnda talan.

Genom utslag den 28 Juli 1875 utlät sig *rådst.-r:n*: att, enär upplyst och ostridigt vore, ej mindre att Newham, efter att hafva den 1 nästförutgångne Juni hos tullbevakningsinspektionen i Göteborg anmält sig vilja med det af honom förda fartyget »Susan Grey», barlastadt, afgå till annan inrikes ort, nemligen Gefle, på sin derefter företagna resa afseglat till Sunderland i England, utan att Newham gittat i någon mån styrka, att han till sådan förändring af resan varit af trängande nöd föranledd, än äfven att Newham efter återkomsten till Sverige underlåtit att uti den till tullkammaren aflemnade märkrulla lemna vederbörlig uppgift derom att han besökt utrikes ort, dömdes, med stöd af 84 § 1 och 2 mom. tullstadgan den 7 December 1860, Newham att böta dels för olaga segling 300 kr. och dels för underlåtenhet att derom hos sjö tullkammaren göra behörig anmälan 300 kr., eller tillhoppa 600 kr., af hvilka böter hälften tillfölle kronan och hälften angifvaren; hvarförutom Newham förpligtades erlägga de umgälder, hvilka han genom sitt berörda förfarande undgått betala, nemligen lotspenningar samt fyr- och båkafigift och återstående lotsningsafgift.

Newham klagade hos Göta hofrätt under anförande, bland annat, att, om någon lagöfverträdelse blifvit begången, ansvaret derför borde drabba icke Newham, utan fartygets rederi.

I utslag den 3 April 1876 fann *hofr:n* skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i rådst.-r:ns utslag.

Newham anförde und. besvär med anhållan att antingen varda från de honom ådömda böter helt och hållet befriad

eller desamma nedsättas, eller ock att Kongl. Maj:t måtte tackas af nåd förskona honom från böternas utgifvande.

Målet föredrogs den 16 Februari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden, frih. *Leuhusen, Almqvist, Naumann, Rabe, von Segebaden* och *Hernmarck*), dervid *H. D.*s fleste ledamöter funno skäl icke vara anfördt, som kunde verka ändring i hofr:ns öfverklagade utslag.

Just.-rådet *Almqvist* yttrade: »Tullstadgans åberopade 84 §, som hörer till det kapitel i stadgan, hvilket handlar om sjöfart och varuförsändning inrikes orter emellan, anser jag ej vara i målet tillämplig. Då skepparen Newham, efter att i Göteborg hafva uttagit förpassning till Gefle, utkommen i sjön af uppgifven orsak förändrade denna destination och med sitt barlastade fartyg återvände till sitt hemland England, var hans resa inom svenska farvatten dermed att betrakta såsom för den gången afslutad; hvadan hans nyssnämnda, i tullstadgan icke särskildt omtalade, förfarande ej bör anses innefatta svårare förbrytelse mot samma stadga än den, då skeppare afgår till utrikes ort innan tullpass erhållits, hvarom i 44 § förmåles. Jag finner derföre skäligt sålunda ändra domstolarnes beslut, att Newham, som icke klagat öfver honom ålagd förpligtelse att betala afgiften, fälles allenast att, enligt nämnda 44 § i tullstadgan böta 50 kr.»

Just.-rådet *von Segebaden* anförde: »Jag finner ej skäl att göra ändring i hofr:ns utslag, så vidt Newham derigenom blifvit dömd att för olaga segling böta 300 kr. samt erlagga stadgade lotspenningar, fyr- och båkafgift, hamnafgift och lotsningsafgift; men emedan sådane förhållanden i målet icke blifvit utredde, att antagas må, att Newham lagligen haft skyldighet att uti den efter ankomsten till Göteborg till tullkammaren derstädes aflemnade märkrulla göra anteckning derom, att han besökt Sunderland; ty pröfvar jag lagligt att, med ändring af hofr:ns utslag i denna del, befria Newham från de honom för underlåtenhet i nämnda hänseende ådömda böter.»

I fråga om den sökta nåden funno H. D:s fleste ledamöter anledning icke förekomma att densamma tillstyrka.

Just.-rådet *Naumann* yttrade: att, då skepparen *Newham*, hvilken ej vägrat att erlägga några honom affordrade umgäldar, enligt handlingarnes föranledande icke i brottslig afsigt företagit resan till *Sunderland* eller i sådan afsigt försummat att, efter återkomsten till *Göteborg*, göra föreskrifven anmälan, utan fasthellre dessa förseelser, af hvilka vederligen ingen skada uppkommit, kunde antagas hafva haft sin grund i utevaron af fullständiga underrättelser från stor-britaniska konsulatets sida, fann just.-rådet sig ega anledning tillstyrka, det täcktes Kongl. Maj:t af gunst och nåd befria *Newham* från de honom ådömda böter.

Vid und. föredragning i statsrådet den 9 Mars 1877 blef *Newhams* nådansökan *afslagen*.

103.

I hvad mån blir ett undantagskontrakt, för hvilket inteckning är vorden sökt inom den I Jordabalkens II kap. 2 § och K. F. den 9 November 1844 stadgade tid, förblindande för köpare af hemman, hvilket på exekutiv auktion blifvit försåldt utan vilkor om skyldighet för köparen att vidkännas undantagsförmånernas utgifvande?

Enligt en den 1 April 1869 upprättad afhandling hade sterbhusdelegarne efter *Nils Hansson* i *Bjerlöf*, vid försäljning af boets fastighet $\frac{7}{32}$ mtl n:o 19 *Bjerlöf* till *Nils Hanssons* son trädgårdsmästaren *Nils Nilsson*, förbehållit *Nils Hanssons* enka *Hanna Jönsdotter* vissa undantagsförmåner under hennes återstående lifstid. Hemmanet var då besväradt med tre penningeinteckningar, men i öfrigt gravationsfritt.

Innan *Nils Nilsson* sökt lagfart å köpet, blef hemmanet den 6 September 1870 till gäldande af en utaf inteckningarne utmätt och å exekutiv auktion den 21 April 1871 såldt

till Ola Persson i Öfvarp för 8,900 kr. med skyldighet för honom att ansvara för de i hemmanet befintliga inteckningar. Öfver auktionsförrättningen anförde Hanna Jönsdotter besvär och yrkade densammas upphäfvande på den grund att någon skyldighet för köparen att utgöra undantagsförmåner ej blifvit stadgad. Genom utslag den 15 Juni 1871 förklarade hof:r:n öfver Skåne och Blekinge besvären ej föranleda ändring i auktionsåtgärden, men lemnade klaganden öppet att vid blifvande köpeskillingsliqvid framställa det anspråk på rätt till del i köpeskillingen, hvartill hon funne sig befogad. Detta utslag gillades af Kongl. Maj:t enligt dom den 21 Februari 1872.

Emellertid hade Ola Persson i Öfvarp genom afhandling den 24 April 1871 öfverlåtitt köpet på Ola Persson i Bjerlöf. Den å landskansliet i Kristianstad den 14 Mars 1872 upprättade liqvid af köpeskillingen utvisade, att, sedan omkostnader och de trenne penningeinteckningarne guldits, af köpeskillingen återstode ett belopp af 1,554 kr. 75 öre. Angående detta öfverskott skedde särskild liqvid den 27 Februari 1873, hvarvid, sedan parterne öfverenskommit att ofvanomförmälda undantagsförmåner skulle uppskattas till ett värde af 215 kr., för år räknadt, samt anses till betalning förfallna den 1 Oktober hvarje år, K. bef:de förklarade Hanna Jönsdotter berättigad att årligen i sin lifstid ur köpeskillingsåterstoden, 1,554 kr. 75 öre, så långt den räckte, utbekomma 215 kr. äfvensom att, till godtgörande af förfallne undantagsförmåner för 3 år, genast lyfta 645 kr.

Den 30 November 1874 erhöll Ola Persson i Bjerlöf första uppbudet å sitt köp af hemmanet.

Redan den 20 Juni 1872 hade emellertid Hanna Jönsdotter vid Östra Göinge här.rätt sökt inteckning till säkerhet för de henne enligt 1869 års afhandling beviljade undantagsförmåner, hvilken ansökning Ola Persson bestred, hvar efter här.r:n genom beslut den 30 December 1874 afslog densamma. På deröfver anförda besvär förklarade hof:r:n genom utslag den 29 April 1875, att emedan tvist uppstått, huruvida Hanna Jönsdotter fortfarande vore berättigad att

ur fastigheten utbekomma ifrågavarande undantag, blefve, med undanrödjande af här.r:ns utslag, Hanna Jönsdotter hänvisad att sin talan i nämnda hänseende efter stämning anhängiggöra och utföra efter befogenhet.

I anledning häraf uttog Hanna Jönsdotter till 1875 års hösteting stämning å Ola Persson i Bjerlöf med yrkande, att han måtte varda förpligtad att utgifva de henne i afhandlingen den 1 April 1869 tillförsäkrade undantagsförmåner.

Ola Persson bestred käromålet.

Genom utslag den 29 November 1875 utlät sig *här.r:n*: att, enär Ola Persson i Bjerlöf å sitt fång erhållit uppbud den 30 November 1874 och lagligen icke vore förbunden att svara för säljarens andra skulder än dem, som vore i fastigheten intecknade, eller Ola Persson särskildt sig åtagit, samt Ola Persson visat sig hafva till fullo betalt den summa, hvarför han inköpt fastigheten och af hvilken summa exekutor afsatt ett visst belopp för Hanna Jönsdotters räkning, såsom ersättning, så långt det räckte, för hennes undantagsfordran, funne *här.r:n* den omständighet, att Hanna Jönsdotter, innan Ola Persson med sitt fång lagfarit och erhållit uppbud, sökt inteckning i hemmanet till säkerhet för undantagsaftalets bestånd, icke, då fastighetens värde vid exekutiva försäljningen ej uppgått till så högt belopp, att det motsvarat penninginteckningarne äfvensom utmätningskostnaderna och värdet af det Hanna Jönsdotter tillförsäkrade årliga undantag, kunna medföra någon skyldighet för Ola Persson, såsom blifven egare af fastigheten, att ansvara för undantagets utgifvande till Hanna Jönsdotter, hvadan käromålet ogillades.

Hanna Jönsdotter vädjade till *hof:r:n öfver Skåne och Blekinge*, som i dom den 23 Juni 1876 yttrade: att, enär Hanna Jönsdotter inom den i 2 § af 11 kap. J. B. och 2 § af K. F. den 9 November 1844 stadgade tid sökt inteckning till säkerhet för beståndet af kontraktet den 1 April 1869, derigenom hon vid försäljningen till Nils Nilsson af ifrågavarande $\frac{7}{32}$ mtl n:o 19 Bjerlöf förbehållit sig visst årligt undantag; samt den köpesumma, som för ifrågavarande

hemman, då detsamma såldes från Nils Nilsson & exekutiv auktion den 21 April 1871, blifvit utfäst, betydligt öfverstege de fordringar, som vid auktionen varit i hemmanet intecknade eller eljest egt förmånsrätt; pröfvade hofr:n, i förmågo af ofvan åberopade lagrum och 3 § i K. F. den 19 Maj 1845, rättvist att, med upphäfvande af här:r:ns utslag, på det sätt bifalla Hanna Jönsdotters talan, att hon, hvilken ostridigt åtnjutit undantaget eller därför erhållit ersättning för tiden till den 1 Oktober 1872, berättigades att af ifrågavarande ^{7/32} mtl n:o 19 Bjerlöf utbekomma de henne enligt åberopade kontraktet den 1 April 1869 tillkommande undantagsförmåner för tiden från den 1 Oktober 1872; dock med rätt för Ola Persson att å hvad han sålunda kunde komma att till Hanna Jönsdotter utgifva, njuta afdrag för hvad som motsvarade de för Hanna Jönsdotters räkning enligt K. bef. des i Kristianstads län beslut den 27 Februari 1873 till gäldande af ifrågavarande undantagsförmåner af köpeskillingen afsatte 909 kr. 75 öre, efter den beräkning att 215 kr. motsvarade värde af ett års undantagsförmåner; och borde Hanna Jönsdotter sist å det ting, som näst efter tre månader från hofr:ns doms dag med Östra Göinge härad infölle, låta samma dom antecknas i här:r:ns inteckningsprotokoll.

Om denna dom förenade sig v. häradsh:ne *Horney, Kiellman* och *Torslow*.

Referenten, assessoren *Anderberg*, med hviken hofr.-rådet *Gyllensköld* förenade sig, yttrade deremot: »Enär ifrågavarande hemman, utmätt från Nils Nilsson, blifvit på exekutiv auktion försåldt till Ola Persson i Öfvarp utan vilkor om skyldighet för köparen att vidkännas utgifvande af omstämda undantagsförmåner, samt Ola Persson i Bjerlöf, hvilken af Ola Persson i Öfvarp fått köpet å sig öfverlätet, sedermera, enligt den om köpeskillingen för hemmanet upprättade liqid, till fullo erlagt samma köpeskillning, pröfvar jag rättvist fastställa det slut, motvädjade utslaget innehåller.»

I hofr:ns dom sökte Ola Persson ändring.

N. Rev. (rev.-sekr. *Glimstedt*, föredragande, och *von Bahr* samt t. f. rev.-sekr. *Westman*) yttrade i afgifvet betänkande:

»Enär Hanna Jönsdotter icke försuttit den i 2 § af 11 kap. J. B. och 2 § af K. F. den 9 November 1844 stadgade tid för intecknande af så beskaffad afhandling om undantagsförmåner, som ifrågavarande af den 1 April 1869, samt Hanna Jönsdotter följaktligen, enligt åberopade lagrum, vid tiden för den verkställda utmätningsauktionen egde i hemmanet säkerhet för de betingade förmånerna; alltså och då hemmanet icke å utmätningsauktionen såldes med tillkännagifvande att undantagsaftalet icke skulle emot köparen ega bestånd, hemställer N. Rev., att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla det slut, hvari hofr:n i saken stannat.»

Saken föredrogs den 6 Mars 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden, frih. *Leuhusen*, *Naumann*, *Rabe*, *Olivecrona*, *von Segebaden*, *Hernmarck* och *Wedberg*), dervid *H. D.*s fleste ledamöter funno ej skäl att göra ändring i hofr:ns dom och förklarade, att Hanna Jönsdotter egde att sist å det ting, som infölle näst efter tre månader från Kongl. Maj:ts doms dag, låta domen i inteckningsprotokollet antecknas.

Just.-råden, frih. *Leuhusen* och *Rabe* biföllo N. Rev:ns betänkande.

Just.-rådet *von Segebaden* yttrade: »Enär ifrågavarande hemman, utmätt från Nils Nilsson, blifvit på exekutiv auktion försåldt till Ola Persson i Öfvarp utan vilkor om skyldighet för köparen att vidkännas utgifvande af omstämda undantagsförmåner, samt Ola Persson i Bjerlöf, hvilken af bemälda Ola Persson i Öfvarp fått köpet å sig öfverlätet, sedermera, enligt den om köpeskillingen för hemmanet upprättade liqvid, till fullo erlagt samma köpeskillning, pröfvar jag rättvist, med upphäfvande af hofr:ns dom, fastställa det slut här:ns utslag innehåller.»

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 23 Mars 1877.

104.

Angående rättighet att nyttja och begagna inmutadt kalkstensbrott, för hvilket utmål icke visats vara lagdt. Försummelse för längre tid tillbaka att bearbeta fyndigheten. Skyldighet att lemna afskrift af mutsedeln till egaren af marken. K. F. den 20 Oktober 1741. Grufvestadgan den 11 Januari 1855, § 11.

Genom en af t. f. bergmästaren i Nora och Lindes bergmästaredöme L. Zachrisson den 18 Februari 1839 utfärdad mutsedel förklarades inspektoren D. O. Thomée och stads-vaktmästaren N. Rydberg berättigade att med arbete belägga ett öfvergifvet kalkstensbrott, kalladt Forssanäs och beläget invid stranden af sjön Wetteren å Stora Forssa hemmans mark. I mutsedeln föreskrefs, dels att arbetet skulle senast den 19 Maj nämnda år påbörjas och sedermera årligen »på rätt bergsvis i och med afsänkande eller arbete i fält» fortsättas, dels ock att det ålåg inmutarne att inom den 20 Mars samma år låta genom två gode män aflemna behörig afskrift af mutsedeln till *egaren af marken, der kalkstensbrottet var beläget*, med begäran om bestämdt utlåtande huruvida jordegarens rätt i arbetet komme att begagnas eller icke, hvarom svar inom sex veckor derefter vid förlust af den jordegaren tillkommande rätt skulle afgifvas. En bestyrkt afskrift af mutsedeln tillställdes den 16 Mars 1839 Jonas Kjellberg, å hvars hemman $\frac{5}{96}$ mantal i Stora Forssa by kalkstensbrottet var beläget.

Till 1873 års hösteting i Sundbo härad uttogo landtbrukarne C. A. Giöbel, C. Fischer och A. W. Nordqvist samt kyrkovärden Anders Andersson i Harge stämning å jordegarna i Stora Forssa by Carl Gustaf Andersson m. fl. med yrkande, att enär Giöbel och hans medparter, såsom dåmera egare af ofvanomförmälda kalkstensbrott, under flera år oklandradt bearbetat detsamma, men åtskillige hemmans-egare i Stora Forssa by, efter uppgift för samtliga bya-

männens räkning, under år 1873 egenmäktigt företagit sig att verkställa bearbetning af kalkstensbrottet samt skeppning derifrån af åtskilliga quantiteter kalksten, eganderätten till kalkstensbrottet måtte Giöbel och hans medparter tillerkännas samt Stora Forssa byamän förbjudas att verkställa någon slags bearbetning af kalkstensbrottet.

Efter genstämning å Giöbel och hans medparter yrkade byamännen å sin sida, att, såvida ej vederparterne förmådde lagligen styrka sin eganderätt till kalkstensbrottet, de måtte förklaras oberättigade att detsamma bearbeta och begagna samt dem varda ålagdt att till byamännen lemna redovisning för kalkstensbrottets förvaltning och utbetala inkomsten för samma tid.

Byamännen lemnade obestriddt, att vederparterne vore inmutarne Thomées och Rydbergs rättsinnehafvare äfvensom att vederparterne eller deras fångesmän innehaft kalkstensbrottet alltifrån detsammas inmutande år 1839, men invände: att kalkstensbrottet eller åtminstone jordegarerätten dertill före inmutningen varit Stora Forssa byamäns gemensamma tillhörighet, men att det oaktadt mutsedeln icke blifvit samtliga byamännen, utan blott förbemälde Kjellberg delgifven; att något utmål för kalkstensbrottet ej någonsin blifvit lagdt; och att kalkstensbrottet icke blifvit af innehafvaren årligen bearbetadt, i följd hvaraf inmutningsrätten gått förlorad.

Till styrko för den första invändningen åberopade byamännen handlingarne till ett åren 1833—1835 i Stora Forssa by förrättadt laga skifte. Det då förda protokoll lydde i 32 § sålunda: »Till samfäldt begagnande är från delningen utesluten — — — samt *kalkberget vid sjöstranden* och andra på egorna yarande grufvor och malmfyndigheter, till hvilka, äfvensom ännu möjligen oupptäckta, den gemensamma jordeganderätten härmed bevaras, äfvensom strömfall.»

Sedan Giöbel och hans medparter företett åtskilliga handlingar och låtit afhöra en mängd vittnen i ändamål att styrka, såväl att utmål till kalkstensbrottet blifvit lagdt, ehuru det dervid förda protokoll förkommit, som ock att

bearbetning af kalkstensbrottet årligen skett, i afseende hvarå Giöbel och hans medparter dock anmärkte att bevisnings-skyldigheten ålåge byamännen, yttrade *här.r:n* i utslag den 29 November 1875: att ehuru, beträffande parternas ömse-sidiga anspråk på bättre rätt till Forssanäsets kalkstensbrott, Giöbel och hans medparter genom af dem företedda handlingar så väl ådagalagt, att berörda kalkstensbrott, hvilket, enligt den vid tiden för dess inmutning samt intill den 1 November 1855 gällande K. F. af den 20 Oktober 1741, bort af sina innehafvare så bearbetas, att åtminstone en famn uti afsänkning eller fältarbete årligen drifvits, under flera år häfdats i enlighet med nyss angifna föreskrift, som ock visat stor sannolikhet dertill att detsamma, uti för inmutningsrättens bibehållande erforderlig grad, bearbetats under en mängd andra år, med undantag af åren 1843 och 1846, för hvilka år icke någon bevisning om dess drifvande kunnat åstadkommas; likväl och då Giöbel och hans medparter sålunda icke emot Stora Forssa byamäns bestridande, styrkt, att arbete i kalkstensbrottet under hvarje år sedan dess början egt rum; funne *här.r:n*, likmätigt nyssberörda K. F., Giöbel och hans medparter hafva sin rätt till merberörda kalkstensbrott förlorat, men att, då de och deras fångesmän i god tro detsamma innehaft, blefve motparternes yrkande på redovisning för den afkastning, företaget gifvit under de tio sistförflutna åren, lemnadt utan vidare afseende.

Parterne vädjade å ömse sidor till Svea hofrätt. Giöbel och hans medparter anmärkte: att, ehuru den af dem förebrogta bevisning derom, att kalkstensbrottet årligen blifvit bearbetadt, borde för fullständig bevisning anses, det dock ej ålåge dem utan byamännen att styrka invändningen om ett motsatt förhållande, samt att frågan huruvida utmål blifvit lagdt icke inverkade på eganderätten till kalkstensbrottet. Byamännen fullföljde sitt yrkande om redovisning.

Genom dom den 13 April 1876 utlät sig *hofr:n*: att, enär af handlingarne inhemtades, att inspektoren D. O. Thomée och stadsvaktmästaren N. Rydberg i Askersund genom mutsedel af den 18 Februari 1839 förklarats berättigade att

med arbete belägga i fråga varande kalkstensbrott samt fått sig förelagdt att inom den 20 påföljande Mars låta aflemna afskrift af mutsedeln till egaren af marken, der kalkstensbrottet var beläget, med begäran om bestämdt utlåtande, huruvida jordegarerätten i arbetet komme att begagnas eller icke, hvarom svar inom sex veckor derefter vid berörda rättighets förlust skulle afgifvas, äfvensom att J. Kjellberg, hvilken, efter hvad parterne emellan vore ostridigt, då egt samma mark, erhållit del af mutsedeln den 16 i nyssnämnda månad; samt den omständigheten, att delegarne i Stora Forssa by, enligt 32 § i det vid laga skifte inom byn åren 1833—1835 hållna protokoll, öfverenskommit, att den gemensamma jordegarerätten till kalkberget vid sjöstranden och andra på egorna varande grufvor och malmfyndigheter, jemte de ännu möjligen oupptäckta, skulle bevaras, icke, på sätt Stora Forssa byamän förmenat, föranledt till skyldighet för Thomée och Rydberg att delgifva mutsedeln med annan jordegare i Stora Forssa by än ofvan bemälde Kjellberg; ty och som byamännen icke ens påstått, att Kjellberg eller någon annan delegare i byn inom den förelagda tiden anmält sig till jordegarerättens begagnande, och de sålunda, jemlikt 1 § i K. F. den 20 Oktober 1741, förlorat densamma; alltså och då hvarken det förhållande, att Giöbel och hans medparter icke, emot vederparternes bestridande, gittat visa, att utmål för ifrågavarande fyndighet någonsin blifvit lagdt, lagligen föranledde till inmutningsrättens förlust, ej heller byamännen styrkt, att inmutningsrätten blifvit genom underlåten brytning förverkad, pröfvade hofv:n, med ändring af härrens utslag, rättvist ogilla byamännens instämnda påstående samt på det sätt bifalla Giöbels och hans medparter i saken förda talan, att desse, hvilka ostridigt vore innehafvare af ofvan bemälde Thomées och Rydbergs rätt, förklarades vara berättigade att, utan intrång af vederparterne, nyttja och begagna ifrågavarande kalkstensbrott.

Om denna dom förenade sig assessorerne, frih. O. W. Staël von Holstein och Boivie samt notarien Cöster, den sistnämnde referent.

Från beslutet var hofr.-rådet *Forssell* skiljaktig och yttrade: »Som det jemlikt 26 § i nu gällande grufvestadga åligger den, som genom inmutning förvärfvat rätt att bearbeta mineralfyndighet å annans mark, att, så snart den angifna fyndigheten medelst jordrymning eller skärpning blifvit gjord åtkomlig och så blottad att den till ort, läge eller sträckning och mäktighet kan bedömas, skriftligen anmäla sig hos bergmästaren till erhållande af utmål; men ostridigt är, att, oaktadt ifrågavarande kalkstensbrott långt före den 1 November 1855, då nu gällande grufvestadga trädde i kraft, varit lång tid bearbetadt och förty till ort, läge, utsträckning och mäktighet känt, Giöbel och hans medparter under den tid af 20 år, som derefter förflutit, icke ställt sig grufvestadgans nyssnämnda föreskrift till efterrättelse; alltså och då Giöbel och hans medparter måste anses hafva genom sin berörda underlåtenhet förverkat sin rätt till kalkstensbrottet, finner jag ej skäl göra ändring i här:r:ns utslag, så vidt det blifvit öfverklagadt.»

I hofr:ns dom sökte byamännen ändring under yrkande, att här:r:ns utslag måtte fastställas. Till stöd härför åberopade byamännen hufvudsakligen hvad de förut i saken anfört, med tillägg att vederparterne förlorat rätt till utmål, då anmälan derom icke skett inom ett år från den 1 November 1855.

N. Rev. (rev.-sekr:ne *von Bahr* och *Åbergsson* samt konst. rev.-sekr. *Norberg*, den sistnämnde föredragande), yttrade i afgifvet betänkande: »Som genom hvad i saken förekommit torde böra anses vara af Giöbel och hans medparter ådagalagdt, att omförmälda kalkstensbrott blifvit i enlighet med föreskriften i K. F. den 20 Oktober 1741 bearbetadt under de två år, som närmast föregått anställandet af byamännens i denna rättegång förda talan; alltså och då med anledning af den i nämnda hänseende meddelade bestämmelse i 11 § af grufvestadgan den 11 Januari 1855 byamännens talan, i hvad den grundats på försummelse, som skulle egt rum för längre tid tillbaka, icke lärer förtjena afseende, hemställer N. Rev. på dessa och de i öfrigt af hofr:n

anförda skäl, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist på det sätt fastställa hofr:ns beslut, att, med ogillande af byamännens i saken väckta anspråk, Giöbel och hans medparter förklaras ega med den rätt, åberopade inmutningen medfört, nyttja och begagna ifrågavarande kalkstensbrott.»

Saken föredrogs den 14 Februari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden, frih. *Leuhusen, Almqvist, Carleson, Naumann, Rabe, von Segebaden* och *Herrmarck*), dervid *H. D.* pröfvade rättvist sålunda fastställa hofr:ns beslut, att, med ogillande af byamännens i saken väckta anspråk, Giöbel och han medparter förklarades ega med den rätt, åberopade inmutningen medfört, nyttja och begagna ifrågavarande kalkstensbrott.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 20 Mars 1877.

105.

Beträffande rättighet för innehafvare af en genom drätselkommissionen till viss man och arfvingar år 1857 upplåten tomt i Göteborg att derå uppföra en iskällare, utan hinder deraf att, enligt en af Kongl. Maj:t år 1866 gillad plan, en del af tomten vore afsedd till allmän plats, och innan yrkande om tomtens afträdande för allmänt ändamål blifvit i vederbörlig ordning väckt. Röstberäkning hos domstolarne i detta mål.

Den 22 December 1857 upplät Göteborgs stads drätselkommission till handelsbokhållaren A. O. Norlund och bryggeribokhållaren A. E. Holmgren, deras hustrur, barn och arfvingar, tomten n:o 34 i nämnde stads tolfte rote, hvilken tomt var uppmätt till 7,218 quadratalnar, emot bestämd årlig grundlega och skyldighet att utgöra dåvarande eller framdeles blifvande utskylder och besvär.

Hos magistraten sökte sedermera bryggeribolaget Norlund & Holmgren fastställelse af ritning till en iskällare, hvilken bolaget hade för afsigt att å berörda tomt uppföra.

Sedan stadsbyggmästaren å ritningen tecknat bevis att emot byggnadens utförande i enlighet med samma ritning intet vore att anmärka, förklarade magistraten genom beslut den 5 Juli 1872, att, då af tillgänglig karta öfver fastställd ny reglering af den stadsdel, som kallades »Stampen», eller blifvande 16:de roten, jemförd med kartan öfver ifrågavarande tomt, å hvilken karta platsen för den tillämnade byggnaden vore utmärkt, framginge, att denna byggnad skulle komma att uppföras å ett till öppen plats afsedt område, magistraten i följd deraf och på grund af stadgandet i 1 § 1 mom. af den för staden gällande byggnadsordning den 19 November 1869 att till bebyggande indelad trakt af stadens område ej finge annorlunda än i öfverensstämmelse med fastställd reglering bebyggas, funne sig ej kunna meddela fastställelse å den företedda ritningen. Öfver detta beslut anförde bolaget besvär hos K. bef. i Göteborgs och Bohus län, som, enligt resolution den 26 September 1872, fann föreskrifterna i byggnadsordningen innefatta hinder för K. bef. att i magistratens öfverklagade beslut göra ändring. Uppå bolagets und. besvär meddelade Kongl. Maj:t den 16 September 1873 resolution af innehåll, att, enär i berörda mål fråga egentligen vore, icke huruvida den af bolaget till magistraten ingifna byggnadsritning vore af beskaffenhet att kunna fastställas eller icke, utan huruvida bolaget finge anses berättigadt att, utan hinder deraf att byggnadstomten enligt uppgjord reglering blifvit afsedd att utläggas till allmän plats, samma tomt bebygga, eller om, i motsatt händelse, staden borde förklaras pliktig att från bolaget inlösa tomten; men sistberörda fråga icke vore af beskaffenhet att tillhöra förvaltande myndighets handläggning; alltså funne Kongl. Maj:t icke skäl att i anledning af besvären meddela annat yttrande, än att bolaget hänvisades att sin talan i omtvistade afseendet vid laga domstol anhängiggöra och utföra i mån af befogenhet.

Härefter uttog bolaget Norlund & Holmgren till rådst.-rån i Göteborg stämning å stadens invånare med yrkande, att *antingen* bolaget måtte förklaras berättigadt att å om-

förmälda tomt uppföra en iskällare af sten i enlighet med den upprättade ritningen, utan hinder deraf att källaren komme att ligga på ett, enligt faststæld ny tomtreglering, till öppen plats afsedt område, *eller* staden förpligtas att i utbyte mot nämnda tomt lemna bolaget annan, för bedrivande af bryggerirörelse lämplig, underdikad och genom gata eller väg tillgänglig tomt, med hvilken bolaget kunde åtnöjas, samt för denna händelse ej allenast bekosta flyttningen af de å tomten n:o 34 befintliga byggnader till nya tomten och förse densamma med sådane ledningar för vatten, som å bolagets tomt förefunnes, äfvensom för öfrigt försätta den nya tomten i samma skick, hvori nyssnämnda tomt befunnes, utan äfven ersätta all den förlust, som bolaget i sin rörelse kunde under flyttningen lida, *eller ock*, derest icke något af dessa påståenden kunde i allo bifallas, staden måtte förklaras skyldig att genast i den ordning K. F. den 14 April 1866 bestämde, till sig lösa bolagets tomt med derå befintliga byggnader. Till stöd härför anförde bolaget, bland annat, att hvarken upplåtelsebrevet den 22 December 1857 eller den vid tiden för detsammans utfärdande och större delen af byggnadernas å tomten uppförande gällande byggnadsordning af den 28 Maj 1830 innehölle sådan inskränkning i bolagets rätt att efter behof bebygga tomten, som den stadens myndigheter på grund af en 12 år *efter* upplåtelsen utfärdad ny byggnadsordning velat föreskrifva bolaget.

Drätselkammaren, som å stadens vägnar förde talan, anförde: att, då bolagets yrkande att förklaras berättigadt att uppföra iskällare i enlighet med företedd ritning innefattade en fråga, hvilken det tillkomme magistraten men icke domstol att upptaga och afgöra, drätselkammaren bestrede rådst.-rns behörighet att hufvudsakligen pröfva denna del af målet.

Härtill genmälde bolaget, att det alldeles icke påkallat rådst.-rns pröfning af byggnadsritningen, hvilken ock försetts af vederbörande med påskrift, att deremot icke varit något att anmärka.

I sjelfva målet androg drätselkammaren hufvudsakligen

följande: Ifrågavarande tomt tillhörde sådan jord, som blifvit till staden vid dess grundläggning donerad samt intill senaste tiden ej kunnat med eganderätt till enskilde öfverlåtas, utan blifvit af staden utarrenderad mot erläggande af arrende eller grundlega. På 1830-talet hade de ännu brukliga s. k. »upplåtelseerna» blifvit införda. Genom sådan upplåtelse vunnes för tomtinnehafvaren, hans hustru, barn och arfvingar rätt att vara i orubbad *besittning* af tomten, hvilken, om innehafvaren åstundade att afyttra besittningsrätten, först skulle åt staden till inlösen hembjudas. Genom K. Br. den 5 December 1856 erhöll staden rättighet att till vederbörande innehafvare *med full eganderätt* försälja tomter inom 12:te roten, *sedan uppgjord plan för kvarterens och tomternas indelning blifvit af Kongl. Maj:t fastställd*, hvilket ock skett den 23 November 1866, hvarefter de närmare föreskrifterna beträffande ifrågavarande del af »Stampen» blifvit af stadsfullmäktige den 20 Mars 1873 beslutade. Enligt regleringen skulle större delen af tomten användas till torg och gata samt återstoden förenas med andra tomter, allt emot ersättning i annan tomt. Bolagets skyldighet att ställa sig byggnadsordningen till efterrättelse behöfde ej anmärkas i upplåtelsehandlingen för att vara bindande. Drätselkommissionen kunde nemligen ej med afseende å de fastigheter, den å stadens vägnar innehade, undandraga sig byggnadsordningens föreskrifter och följaktligen ej heller gifva andra en rätt, som den sjelf ej egde. 1830 års byggnadsordning innehölle väl ej förbud mot tomtens bebyggande i strid med fastställd reglering, men tomtinnehafvare förvärfvade sin tomt med vetskap derom att en blifvande ny byggnadsordning kunde komma att innehålla inskränkningar i hans förutvarande rätt att öfver tomten förfoga. I annat fall skulle en tomt komma att bebyggas enligt 1830 års byggnadsordning och en annan enligt äldre byggnadsstadga. Bolagets påstående att det vore berättigadt till ersättning för tomten i samma stund, som bolaget blefve nödsakadt att afstå hvad för det allmänna ändamålet erfordrades, vore, om än i allmänhet riktigt, dock icke tillämpligt på ifrågavarande fall.

Staden begärde nemligen ingalunda ännu att komma i besittning af tomten, utan bolaget finge tillsvidare nyttja densamma till hvad ändamål som helst, blott icke i strid mot byggnadsordningen. Skyldigheten att betala expropriationslösen kunde således icke för staden inträda förr än staden verkligen ville sätta sig i besittning af tomten samt utlägga densamma till allmän plats.

Genom dom den 15 April 1875 utlät sig rådst.-r:n: att, hvad anginge drätselkammarens invändning att rådst.-r:n icke skulle vara behörig att till pröfning upptaga bolagets påstående om rätt att i enlighet med redan företedd ritning å tomten uppföra en iskällare af sten, så enär bolaget sedermera tillkännagifvit, att påståendet om byggnadens uppförande i enlighet med den företedda ritningen frånträdde, samt yrkandet i öfrigt afsåge bestämmande af rättigheter, som härleddes från den af drätselkommissionen meddelade upplåtelsen af tomten, funne rådst.-r:n, med ogillande af invändningen, lagligt förklara, det berörda yrkande utgjorde föremål för pröfning i målet;

att emedan, vidkommande bolagets yrkande att å uppgifna platsen få uppföra en byggnad, icke någon egare eller innehafvare af jord å stadens område (hvilka förbehåll vid lägenhetens försäljning eller upplåtande än blifvit gjorda) kunde vara fritagen från skyldighet att, i afseende på uppförande af byggnad derå, iakttaga de till allmän efterrättelse i sådant hänseende af vederbörlig myndighet meddelade föreskrifter, hvilka vore gällande vid den tidpunkt, då fråga om bebyggande uppstode; ty och som i 9 § af byggnadsstadgan för rikets städer den 8 Maj 1874 vore föreskrifvet, att stad ej finge byggas i strid mot gällande plan eller utsträckas till område, för hvilket fastställd plan ej funnes, samt äfven nu gällande, af K. befide den 22 December 1874 fastställda byggnadsordning för Göteborg, i likhet med den byggnadsordning af den 19 November 1869, hvilken varit gällande den tid, då bolaget hos magistraten sökt tillstånd till uppförande af ifrågavarande byggnad, stadgade i 7 §, att staden ej finge byggas i strid mot gällande plan, eller andra än

dertill indelade trakter af stadens område till byggnads-
kvarter och tomter användas, eller indelad trakt annorlunda
än i enlighet med fastställd reglering bebyggas, hvarjemte
nämnde § innehölle, att för stadens ordnande och bebyg-
gande skulle gälla till efterrättelse den af Kongl. Maj:t ge-
nom bref den 23 November 1866 fastställda plan med de
ändringar och tillägg, som i laga ordning blifvit bestämda
eller framdeles beslutades; alltså och då upplyst vore, att
enligt nämnda plan den plats å tomten n:o 34 i stadens 12:te
rote, å hvilken bolagets ifrågavarande byggnad skulle upp-
föras, komme att utläggas till allmän plats, och densamma
således i följd af åberopade föreskrifterna icke finge bebyg-
gas, förklarades bolaget oberättigadt att den ifrågavarande
byggnaden uppföra;

samt att, beträffande bolagets påståenden i öfrigt,
ehuru den handling af den 22 December 1857, enligt hvil-
ken drätselkommissionen till delegarne i bolaget upplåtit den
till ett då ännu icke regleradt område hörande tomten n:o
34 i 12:te roten, icke innefattade några föreskrifter i af-
seende på tomtens bebyggande; likväl och enär deraf icke
kunde dragas den slutsats, att drätselkommissionen skulle
hafva tillförsäkrat Norlund och Holmgren rättighet att få
vid hvilken tidpunkt som helst bebygga tomten i enlighet
med de föreskrifter, hvilka i sådant hänseende vore gällande,
då upplåtelsen skedde, och utan afseende å hvad som seder-
mera kunde hafva blifvit till allmän efterrättelse i vederbör-
lig ordning stadgadt, och detta desto mindre som det icke
berott af drätselkommissionen att en dylik förbindelse full-
göra, utan frånvaron i upplåtelsebrevet af hvarje bestäm-
melse angående tomtens bebyggande deremot utmärkte, att
Norlund och Holmgren i nämnda hänseende skulle vara un-
derkastade de allmänna föreskrifter, som då vore eller fram-
deles blefve i behörig ordning stadgade; alltså och då vid
sådant förhållande staden icke kunde anses pliktig att hålla
bolaget skadelöst för den olägenhet, som kunde vara en följd
deraf, att, på sätt ofvan vore upptaget, hinder mötte för bo-
laget att å angifven plats uppföra byggnad å tomten, samt

staden ännu icke påfordrat att, för verkställighet af den fastställda regleringen, komma i besittning af tomten, funne rådst.-r:n bolagets sist omförmälda påståenden icke heller kunna bifallas.

Om denna dom förenade sig rådmännen *Roy* och *Melin*. I fråga om sjelfva saken voro justitieborgmästaren *Björck* och v. häradsh. *Lindberg* af skiljaktiga meningar, i det att *Björck* yttrade: »Vidkommande hufvudsaken, så alldenstund vid upplåtelse af tomten drätselkommissionen icke gjort något förbehåll i afseende å tomtens bebyggande och staden icke eger rättighet att under den tid, upplåtelsen fortfarande är gällande, i afseende å jordens användning vidtaga någon sådant åtgärd, att deraf följa för jordinnehafvaren andra inskränkningar i afseende å rättigheten till jordens bebyggande än sådana, hvilka i lika mån blifva gällande för innehafvare af annan stadens jord, som under enahanda villkor blifvit upplåten; fördens skull och emedan till följd häraf den omständigheten att den del af 12:te roten, hvarest ifrågavarande tomt är belägen, numera blifvit till tomtqvarter indelad, icke kan berättiga staden att, förr än den gjorda upplåtelsen tilländagått, i afseende å den upplåtna tomten bringa till verkställighet den beslutade förändringen af tomtens användning, hvadan bolaget ej heller är underkastadt de föreskrifter beträffande tomtens bebyggande, som ega tillämplighet först efter det tomtindelningen blifvit satt i verket; ty och då såväl uti de tvenne byggnadsordningarne den 19 November 1869 och den 16 Mars 1874 som ock uti den nu gällande af den 22 December sistnämnda år det blifvit medgifvet innehafvare af jord, som icke är till tomtqvarter indelad, att å densamma uppföra de byggnader, som för hans eget behof erfordras; finner jag skäligt förklara, att det förhållande, att den plats å tomten, hvarå bolaget tillkännagifvit sig vilja uppföra en iskällare af sten, skall, enligt faststeld plan, utläggas till allmän plats, icke utgör hinder för bolaget att å samma plats verkställa nämnda byggnad för att, under det upplåtelsen fortfar, begagnas för jordinnehafvarens eget behof.

Vid denna pröfning erfordras icke något utlåtande i anledning af bolagets öfriga påståenden i saken.»

V. häradsh. *Lindberg* utlät sig: »Beträffande sjelfva saken, så emedan i 7 § 2 mom. af den för staden gällande byggnadsordning af den 22 December 1874 stadgas, att till byggnadsqvarter och tomter indelad trakt af stadens område icke må annorlunda än i öfverensstämmelse med fastställd reglering bebyggas, samt upplyst är att enligt fastställd reglering den del af tomten, hvarå bolaget yrkat få uppföra iskällare, skall tillhöra ett till öppen plats afsedt område, hvilket vid regleringens verkställande kommer att frångå tomten, kan yrkandet i första stämningpunkten icke af mig bifallas; men då, ehuru drätselkammaren i målet förklarar, att staden ännu icke påfordrade att komma i besittning af bolagets tomt, likväl genom den tillämpning af den fastställda regleringen, som genom magistratens af K. befide fastställda beslut i anledning af bolagets begäran att få uppföra berörda iskällare egt rum och hvilken tillämpning drätselkammaren jemväl genom sitt svaromål i förevarande tvist påfordrat, bolaget betagits den nyttjanderätt till tomten, hvilken bolaget, på grund af drätselkommissionens bolagets delegare under den 22 December 1857 meddelade upplåtelse å tomten, måste anses hafva varit berättigadt att oförkränkt åtnjuta; ty och som härtill kommer, att, enligt hvad det af kamererarekontoret och stadsingenjören afgifna utlåtande inhemtas, vid utförandet af fastställda regleringar, dels en 60 fot bred gata skall framdragas öfver den ifrågavarande tomten och dels nordvestra delen utläggas till öppen plats, hvarigenom af tomten blifver återstående endast 6,113 kvadratfot, hvaraf 5,760 kvadratfot skola ingå i en nyreglerad tomt och 353 kvadratfot i en annan; samt, med jemväl fästadt afseende å drätselkammarens bestridande af påståendena i andra stämningpunkten, dessa påståenden icke kunna bifallas, pröfvar jag, med hänseende derå att förberörda reglering blifvit af Kongl. Maj:t fastställd och jemlikt K. F. den 14 April 1866, § 1, lagligt förklara staden pligtig att

genast i den ordning samma K. F. bestämmer till sig lösa bolagets nuvarande tomt med derå befintliga åbyggnader.»

Å ömse sidor vädjade parterne till Göta hofrätt.

Bolaget anmärkte emot rådst.-r:ns domslut, att pluraliteten blifvit uträknad i strid emot 3 och 4 §§ i 23 kap. R. B. Just.-borgmästaren Björck och v. häradsh. Lindberg stödde nemligen sina meningar på en hufvudgrund eller att den bolaget genom upplåtelsebrevet tillförsäkrade rätt icke finge af andra parten ensidigt och när som helst bolaget beröfvas, hvaremot rådmännen Roy och Melin utgått från den grundåsigt, att upplåtelsebrevet saknade all betydelse i jemförelse med stadens byggnadsordningar. Första delen af domen hade således bort utgöras af de tre ledamöternes åsigt, att bolaget ej finge bygga i strid mot byggnadsordningen; och Lindbergs mening om lösen för tomten, med hvilken Björcks åsigt om ett ännu vidsträcktare godkännande af bolagets rätt läte sammanjemka sig, hade bort utgöra domens andra del. — I sjelfva saken fullföljde bolaget alla sina hos rådst.-r:n framställda påståenden.

Drätselkammaren sökte den ändring i domen, att rådst.-r:n måtte förklaras icke hafva varit behörigt forum i den del af målet, som rörde rättighet för bolaget att utan afseende å gällande reglering och tomtindelning bebygga tomten, och att rådst.-r:ns derutinnan meddelade beslut måtte undanröjas.

Medelst dom den 10 December 1875 utlät sig hofr:n: att hofr:n lemnade utan afseende bolagets anmärkning derom, att rådst.-r:ns dom icke skulle vara i öfverensstämmelse med den i målet skedda omröstningen affattad; och blefve, med anledning af Kongl. Maj:ts ofvanberörda resolution den 16 September 1873, det slut, hvori rådst.-r:n angående dess behörighet att upptaga jemväl frågan om bolagets rätt att uppföra den ifrågställda källaren stannat, af hofr:n gilladt; samt att, beträffande sjelfva saken, hofr:n funne skäl icke hafva förekommit ledande till ändring i rådst.-r:ns dom.

Denna dom uttryckte v. häradsh. *Ståhlbergs* och assessoren *Schänbergs* mening i saken.

Referenten, assessoren *Svalander*, som beträffande rättgångsfrågorna biträdde nyssnämnda mening, dock att han ej återopade Kongl. resolutionen den 16 September 1873, yttrade i fråga om hufvudsaken: »Jag finner ej skäl att göra ändring i rådst.-r:ns dom, såvidt bolagets yrkande att få uppföra ifrågavarande byggnad ogillats; och då bolagets påstående, att staden i utbyte mot tomten n:o 34 i 12:te roten skulle lemna annan tomt samt bekosta flyttning af bolagets byggnader och ersätta genom flyttningen uppkommande förlust, emot drätselkammarens bestridande icke lagligen kan bifallas, varder rådst.-r:ns slut i denna del af mig fastställt; men enär drätselkommissionen vid upplåtelse af tomten icke gjort något förbehåll angående densammas bebyggande, samt tomten således och med afseende å upplåtelsens beskaffenhet i öfrigt under den tid upplåtelsen varar, af bolaget innehafves med enahanda rättigheter i nämnda hänseende, som dem, hvilka härflyta af fullständig eganderätt; enär genom de efter upplåtelsens meddelande tillkomna byggnadsordningar för Göteborg och byggnadsstadgan för rikets städer den 8 Maj 1874 skyldighet för bolaget att utan ersättning underkasta sig andra inskränkningar i afseende å tomtens användande än sådana, hvilka i lika mån drabba hvarje tomtegare, desto mindre kan anses hafva uppkommit, som ett motsatt förhållande skulle föranleda dertill, att staden, i strid mot de i allmän lag stadgade grundsatser angående skyldighet att ersätta annan tillfogadt men eller skada, kunde beredas oskäligen fördel på en enskild invånares bekostnad; enär bolaget genom ofvan fastställda af vederbörande myndighet påkallade tillämpning af den för staden uppgjorda, nu gällande tomtreglering betagits rätt att förfoga öfver en del af tomten, samt denna del måste anses vara genom sådan tillämpning af tomtregleringen redan nu gjord tillgänglig för staden, äfven om staden först i aflägsen framtid kommer att vidtaga ytterligare åtgärder för tomtdelens särskilda användande till stadens behof; alltså och då vid de förhållanden, att nu tillämpade tomtregleringen blifvit af Kongl. Maj:t i nåder fastställt och att drätselkammaren, emot hvad

bolaget påstått, icke ens uppgifvit, att den del af tomten, hvarå staden gjort anspråk, kan utan svårare men för bolaget från öfriga tomten afskiljas, pröfvar jag lagligt att, med ändring af motvådjade domen härutinnan, ålägga staden Göteborg att för hela tomten med derå varande byggnader till bolaget utgifva det värde, som varder samma egendom åsatt vid värdering i den ordning gällande författning om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof bestämmer.»

Assessoren Lejman, som i rättegångsfrågorna var ense med referenten, yttrade i öfrigt: »Emedan drätselkommissionen vid upplåtelse af tomten icke gjort något förbehåll angående densammas bebyggande, och häraf följer, att staden ej är berättigad att under tiden för upplåtelsens bestånd vidtaga sådana åtgärder i afseende å tomtens användande, att innehafvaren derigenom får vidkännas inskränkingar utöfver dem, hvilka drabba innehafvarne af annan jord, som staden under enahanda villkor upplåtit, samt staden icke må anses ega rätt att i afseende på den till bolaget upplåtna tomt bringa till verkställighet den beslutade förändringen af densammas användande, under annat villkor än att tomten med åbyggnader i vederbörlig ordning af staden inlöses; ty och då staden undandragit sig att dylik lösen för närvarande utgifva, pröfvar jag, med upphäfvande af rådst.-r:ns dom, såvidt bolagets yrkande att å tomten få uppföra omstämda iskällaren derigenom ogillats, lagligt förklara den omständighet, att den del af ifrågavarande tomt, å hvilken bolaget tillkännagifvit sig vilja uppföra iskällaren, skall, enligt faststæld reglering, utläggas till allmän plats, icke utgöra hinder för bolaget att å samma tomtedel verkställa den ifrågasatta byggnaden. I följd af denna pröfning erfordras ej något yttrande i öfriga delar af saken.»

Hofr.-rådet *v. Gegerfelt*, som i rättegångsfrågorna instämde med pluraliteten, yttrade vidare: »Emedan den del af omförmälda tomt, hvilken bolaget sökt att få på angifna sättet bebygga, jemlikt den genom Kongl. Brefvet den 23 November 1866 fastställda byggnadsplan skall utläggas till allmän plats, samt ej mindre den vid tiden för bolagets i

ofvanberörda hänseende gjorda ansökan för staden gällande byggnadsordning af den 19 November 1869, än äfven nu gällande byggnadsordning af den 22 December 1874 och byggnadsstadgan för rikets städer den 8 Maj 1874 innefatta förbud att bygga i strid mot gällande plan; ty och som K. F. den 14 April 1866 icke lemnar innehafvare af jord eller lägenhet, som för allmänt behof erfordras, rättighet att påkalla dess inlösen, utan gör verkställigheten deraf uteslutande på den lösningsskyldiges yrkande beroende; samt i allt fall tiden för tomtandelens afstående icke blifvit enligt föreskriften i 2 § af nämnda K. F. genom Konungens förordnande bestämd; alltså och då ej heller lagligt skäl förefinnes för bifall af bolagets vilkorligen framställda påstående att för tomten njuta vederlag i annan tomt; finner jag bolagets här fullföljda talan icke kunna i vidsträcktare mån bifallas, än att staden, till hvars förmån med afseende å framtida inlösen planläggningen gjort inskränkning i bolagets dittills innehafda rätt att tomten i öfverensstämmelse med de i allmänhet för staden gällande stadganden bebygga, förpligtas att för den härigenom bolaget tillskyndade förlust gifva årlig ersättning från den tid då ansökningen om tillstånd till källarens uppförande ingafs till dess tomtandelen varder jemlikt fastställda stadsplanen till allmän plats i vederbörlig ordning utlagd; skolande denna ersättning bestämmas af fem gode män, af hvilka parterne utse två hvardera och de sålunda valde tillkalla den femte; egande den, som ej nöjes åt gode männens beslut att deruti inom tre månader från dess meddelande genom stämning till domstol söka ändring efter befogenhet.»

I hofr:ns dom sökte parterne, å ömse sidor ändring. Bolaget hemställde, huruvida icke felaktig röstberäkning äfven i hofr:n egt rum. Endast tvenne ledamöter hade nemligen fastställt rådst.-r:ns dom i hufvudsaken, hvaremot tre ledamöter utgått från den hufvudgrund att upplåtelsehandlingen borde respekteras. Af dessa tre ledamöter hade assessoren Lejman tilldömt bolaget en bättre rätt och hofr.-

rådet v. Gegerfelt en sämre rätt, än assessoren Svalander tillerkänt bolaget. Vid detta förhållande hade den sistnämndes votum således bort anses såsom utgörande hofr:ns dom. I sjelfva saken yrkade bolaget bifall till sitt i första stämningpunkten framställda påstående, eller — om Kongl. Maj:t dertill ej funne skäl och då staden undandragit sig att gifva det i andra stämningpunkten föreslagna vederlag, — bifall till yrkandet i tredje stämningpunkten, i afseende hvarå bolaget åberopade den af assessoren Svalander i målet yttrade mening.

Drättselkammaren åter fullföljde sitt hos hofr:n framställda påstående.

N. Rev. (rev.-sekr. *Poignant*, föredragande, samt konst. rev.-sekr. *Herslow* och t. f. rev.-sekr. *Lilienberg*) afgaf följande betänkande: »N. Rev. hemställer i und., att Kongl. Maj:t måtte finna bolagets anmärkning, att hofr:ns dom ej vore i öfverensstämmelse med de flestes mening affattad, icke för tjena afseende samt gilla hofr:ns beslut rörande den gjorda anmärkningen om felaktig beräkning af rådst.-r:ns domslut.

Vidkommande sjelfva saken, så emedan den af Kongl. Maj:t den 23 November 1866 gillade plan till utvidgning och reglering af Göteborgs stad ej kan, i hvad angår utläggande till allmän plats af en del utaf ifrågavarande tomt, genomföras med mindre än att staden kommer i besittning af samma tomtedel; men bolaget, som med laglig besittningsrätt innehar tomten, icke mot sitt bestridande kan förpligtas densamma eller någon del deraf till staden utan ersättning afstå; samt drättselkammaren förklarar staden icke ännu vilja komma i besittning af tomten, hvadan staden ej heller nu är skyldig att den lösa; ty och enär vid dessa förhållanden berörda plan i den del, hvarom fråga är, ej kan för närvarande utan förnärmande af enskild rätt träda i verkställighet; i följd hvaraf förbudet att bygga staden i strid mot gällande plan icke i förevarande fall eger tillämpning; hemställes i und., att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist, med ändring af domstolarnes beslut, men utan afseende å drättselkammarens ändringssökande, bolagets i saken förda

talat på det sätt bifalla, att den omständighet, att en del af omförmälda tomt skall enligt planen komma att utläggas till allmän plats, förklaras icke utgöra hinder för bolaget att å samma tomt del uppföra ifrågavarande byggnad.»

Saken föredrogs den 9 Maj 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Södergren*, frih. *Leuhusen*, *Almqvist*, *Naumann*, *Rabe*, *Huss* och *Lindhagen*), dervid, hvad anginge bolagets anmärkning att hvarken hofrns eller rådst.-rns dom blifvit affattad efter de flestes mening, *H. D.* biföll det und. betänkandet.

Beträffande derefter drätselkammarens i afseende å sakens upptagande till pröfning hos rådst.-r:n framställda och fullföljda invändning, funno *H. D.*s fleste ledamöter ej skal göra ändring i hofrns dom.

Just.-rådet *Rabe* yttrade: »Enär med det instämnda käromålet, på sätt bolaget vid rådst.-r:n förklarat, icke afses, att den uppgjorda ritningen till den af bolaget tillämnade byggnad å tomten n:o 34 i Göteborgs stads tolfte rote skall af domstol pröfvas och godkännas, utan tvisten angår den i Kongl. Maj:ts resolution den 16 September 1873 omförmälda, till utförande vid domstol hänskjutna fråga, varda domstolarnes beslut, såvidt berörda invändning blifvit ogillad, af mig fastställda.»

Vidkommande sjelfva saken, anförde just.-rådet *Lindhagen*: »Emedan från Göteborgs stads sida förklarats, att staden icke vill nu sätta i verket den af Kongl. Maj:t fastställda regleringsplan för ifrågavarande trakt, och detta förklarande här måste tillerkännas vitsord desto heldre som frågan derom huruvida, på grund af Kongl. Maj:ts fastställelseresolution och gällande författningar, skyldighet i berörda afseende ändock må åligga staden, ej kan utgöra föremål för bedömande i förevarande mål; ty och som, efter stadens nämnda förklarande samt vid det förhållande att omförmälda tomt enligt regleringsplanen ostridigt skall helt och hållet frångå dess innehafvare, så att icke någon del blir öfver, på hvilken den ifrågasatta iskällaren lämpligen kan uppföras, det, efter min åsigt, ej kan förmenas bolaget

att, oberoende af stadsplanen, öfver tomten fritt förfoga; alltså och då den till bolaget gjorda upplåtelse af tomten icke, såvidt visadt blifvit, innebär något förbud för bolaget eller inskränkning i dess rätt att bebygga tomten såsom annan inom staden belägen tomt, pröfvar jag rättvist att, med ändring af domstolarnes beslut, förklara bolaget ega att, utan hinder af den för staden fastställda regleringsplan, å det ifrågasatta stället uppföra omförmälda iskällare.»

Just.-rådet *Huss* yttrade: »Emedan, äfven om det förordnande, som blifvit meddeladt derom att ifrågavarande tomt skall komma att till allmän plats användas, må medföra skyldighet för bolaget att, när tomten för sådant ändamål tages i anspråk, densamma i vederbörlig ordning afträda. nämnda förordnande likväl, lika litet som de i åberopade byggnadsordningar förekommande stadganden, lagligen kan verka derhän, att bolagets på den erhållna upplåtelsen grundade rätt att tomten till sin nytta använda skulle, medan upplåtelsen är gällande och innan yrkande om tomtens afträdande för allmänt ändamål blifvit i vederbörlig ordning väckt, vara att anse såsom inskränkt eller upphäfd; ty och då dylikt yrkande ej är vordet å stadens vägnar framställt, pröfvar jag rättvist att, med ändring af hofr:ns dom, sålunda bifalla bolagets käromål, att de i omförmälda måtto åberopade omständigheter förklaras icke utgöra hinder för bolaget att å tomten uppföra den ifrågasatta byggnaden.»

Just.-rådet *Rabe* utlät sig: »Emedan, efter hvad handlingarna utvisa, Göteborgs stad icke ännu ens väckt anspråk att komma i besittning af omstämda tomt eller någon del af densamma för verkställighet af den till stadens utvidgning och reglering fastställda plan, enligt hvilken nämnda tomt skulle utläggas till dels gata, dels annan allmän plats, samt, vid sådant förhållande, det åberopade förbudet, att staden ej får byggas i strid mot gällande stadsplan, icke eger tillämpning mot bolaget i afseende å tomtens bebyggande, såvidt sådant eljest med lag och byggnadsordning öfverensstämmer; ty pröfvar jag rättvist, med ändring af domstolarnes beslut, på det sätt bifalla bolagets i saken förda

talat, att den omständighet, att den del af tomten, hvarå bolaget vill bygga, skall, jemlikt stadsplanen, utläggas till allmän plats, förklaras icke utgöra hinder för uppförande derå af ifrågavarande byggnad.»

Just.-rådet *Naumann* gillade det und. betänkandet.

Just.-rådet *Almqvist* instämde med just.-rådet *Huss*.

Just.-råden, frih. *Leuhusen* och *Södergren* faststälde hofr:ns dom.

Kongl. Maj:ts dom, som skulle utfärdas i enlighet med den af just.-råden *Almqvist* och *Huss* yttrade mening, utgafs den 29 Maj 1877.

106.

Om vittnesbevisningen och i sammanhang dermed om sakkunnige män, gode män och skiljesmän enligt gällande svensk lag. Kommentarer, jemförelser och anmärkningar.

(Forts. fr. sid. 336).

Rättegångsbalkens 17 kap. 31 §, sådan denna nu lyder, innehåller: »*Kommer han* (den som det blifvit ålagdt att gå väremålsed) *då* (å den af domstolen bestämda dag) *och gitter ej eden gånga, vare åt saken fäld. Kommer han ej och låter ej visa laga förfall: vare lag samma. Visar han laga förfall; ligge rätten honom annan dag före*». Det är ej nog att förfallet anmäles, utan det skall äfven å edgångsdagen visas (styrkas), derest det är af den beskaffenhet att ett sådant styrkande å den dagen är möjligt¹⁾. I 22 B. af Schmidts jur. arkiv, pag. 461, förekommer det fall, att en 83 års sjuklig enka, som det blifvit ålagdt att vid N. N. rådst.-rätt gå väremålsed, uteblef å edgångsdagen, men lät till rätten ingifva en skrift, deri hon, i anseende till sin sjuklighet, den hon dock icke med något intyg styrkte, an-

¹⁾ Jemför denna tidskrift årg. 1866 sid. 706; 1868 sid. 34.

höll att edgången måtte till annan dag utsättas. Rådst.-r:n biföll ej denna begäran, utan ansåg henne hafva åt eden brustit. Detta utslag gillades af hofr:n, ehuru hon *der* låtit, till bestyrkande af det uppgifna förhindret, förete vederbör-ligen bekräftadt läkarebetyg; och Högsta Domstolen förkla-rade, att enär det af enkan åberopade förfall att vid rådst.-r:n sig infinna, varit af den beskaffenhet, att hon bort kunna detsamma å *edgångsdagen* styrka, men hon sådant icke fullgjort, pröfvade H. D., utan afseende på det af henne först vid sakens fullföljd i hofr:n företedda läkarebetyg, rättvist fastställa det slut, hvori hofr:n och rådst.-r:n i denna del af målet stannat.

Är sjukdomsförfall af fortfarande beskaffenhet, så är deraf intet hinder det ju domstolen kan sammanträda i den sjuke partens bostad och der låta honom gå värjemålseden, sedan domstolen härom meddelat beslut.

Den som med ett värjemålseds-utslag är missnöjd, eger deremot *vädja*, om det är i civilmål. Fullföljer han vadet i behörig ordning, hvilket han skall hos underrätten styrka å edgångsdagen, så går underrätts dom emedlertid *icke* i verkställighet, emedan vadet derigenom skulle blifva onyttigt (se R. B. 26 kap. 2 § sådan den lyder enligt K. F. den 18 April 1849). Är åter beslutet gifvet i brottmål, så kan ändring deri sökas genom *besvär* enligt 25 kap. 5 § R. B.

Har ett meddeladt värjemålsedsutslag vunnit laga kraft eller blifvit gifvet af H. D., men käranden (den bevisnings-skyldige parten) derefter fått tillgång till ytterligare bevisning, eger domstol sådant oaktadt icke att en slik bevisning tillåta förr än *resning* blifvit i vederbörliq ordning af H. D. beviljad, hvadan underrätt i så beskaffadt fall bör anmäla förhållandet hos hofrätt och dess yttrande afbida. Se kongl. brefvet till Svea hofrätt af den 9 April 1832, infördt i Schmidts jur. arkiv V: 375. Samma kongl. bref utvisar jemväl att i ett förekommet fall Kongl. Maj:t tillåtit en domstol att, utan hinder af ett laga kraftvunnet edgångsbeslut, åter upptaga ett mål samt efter det parterna blifvit hörde och egt tillfälle förete den *ytterligare bevisning*, som kunde

finnas, nytt utlåtande meddela, likmätigt lag och sakens beskaffenhet; varande till stöd för hofrns hos Kongl. Maj:t gjorda framställning i detta ämne, åberopadt bland annat: att beslut, hvarigenom värjemålsed blifvit ådömd, icke kan hänföras till *slutligt* utslag, hvilket, der den tilltalade ej är sakfäld, borde, jemlikt 17: 32 R. B. och K. F. den 10 Januari 1779, lända till efterrättelse, ehvad skäl emot honom sedermera sig yppa kunde. Att likväl *resning* i sådant mål behöfs innan underrätt, då laga kraftvunnet värjemålsedsutslag ligger emellan, får tillåta vittnesförhör eller någon annan handläggning af målet företaga, än den som af samma utslag är en följd, ses jemväl af skälen för det prejudikat, som finnes anfördt i ofta citerade juridiska arkiv 10:de B. sid. 463.

Om den till värjemålsed dömde går eden, så meddelar domstolen slutligt utslag, hvarigenom han frikännes från vederpartens påstående. Skulle denne sistnämnde få nya skäl, genom hvilka han vill fulltyga, att edgången är *falsk*, kan han för mened tilltala den som gått eden¹⁾. Dör den till värjemålsed genom laga kraftvunnet beslut dömde innan han hinner eden aflägga, så varder han ingalunda åt saken fäld, utan ärendet betraktas så, som om han dött innan dom i målet afsades.

Vi hafva i det föregående visat verkan af *full* och af *half* bevisning. § 32 omtalar det fall att i *svårare* brottmål *mera än halft* bevis är emot den anklagade och »fara är om mened», samt den dom, som ett sådant förhållande föranleder, och vi hänvisa till årgången 1864 af denna tidskrift, sidd. 617—620 beträffande de *tre* slagen af befrielse-domar i brottmål enligt vår lag, äfvensom rörande anklagades insättande på bekännelse; likasom vi i afseende på indicii-bevisningen och dennas verkan samt om nödvändigheten att i 17 kap. R. B. göra sådana ändringar, hvarigenom åt indicii-bevisningen gifves större laglig betydelse, hvilken densamma helt oregelbundet redan tillvunnit sig i praxis ända derhän, att tilltalad blifvit dömd för *mord* ensamt på

¹⁾ Se vår Tidskrift årg. 1871, sid. 732.

grund af »bindande omständigheter och liknelser» (årg 1871, sid. 636 o. f.), hänföra oss till särskilda föregående artiklar i denna tidskrift¹).

I det af vår Lagkomité uppgjorda förslag till rättegångsbalk i *civilmål*, hvilket från trycket utkom redan år 1822, stadgas: att i alla mål, der lagen ej fordrar skriftlig bevisning, må man sin talan med *vittnen* fästa, och att tu laggilde vittnen äro fullt bevis, deri de sammanstämman, om det de på en gång sett, hört eller annorledes erfarit. Men tillika erhåller indicii-bevisningen en helt annan kraft, än 1734 års lag medgifver. Det heter nemligen: »Nu kunna skäl eller omständigheter förekomma, som väl icke om sjelfva saken omedelbar bevisning utgöra, men från hvilka, till verkan på saken, bindande eller sannolikt slut dragas kan, och finnas de skäl eller omständigheter med bevis styrkte; *idå må ock dom i saken på dem grundas*, allt efter som de pröfvas större eller mindre bevisning innebära».

Samma grundsatser antogos i de kommande svenska förslagen till Rättegångsbalk i *civila mål*²). För lagstiftaren, heter det i motiverna, blir det alltid omöjligt att stadga ovilkorliga regler för pröfningen af hvarje bevis. Han kan ej undvika att i denna del lemna det mesta åt domarens urskiljning och redlighet. Men som vissa sätt nödvändigt måste gifvas, på hvilka egendom förvärfvas och andra civila rättigheter grundläggas och upphäffas, fordrar ock allmänna säkerheten att i civila mål vissa bevis skola för *fullgiltige* anses, så att den, som vill befästa sin rätt eller freda sig från anspråk, må kunna, sedan han iakttagit de former lagen föreskrifver, med trygghet förlita sig till den bevisning han derom har att framte när tvist uppstår. Det är derföre som man föreslagit, att åtskilliga skrifter skola vara fullt bindande, der de äro lagligen upprättade, och att tu vittnen skola utgöra fullt bevis, der det ej är påbudet, att handling skall formeligen upprättas. — Både fyltnadsed och värjemålsed i tvistemål äro i dessa lagförslag bibehållna.

¹) Årgången 1871 sid. 686; 1872 sid. 186; ibid. sid. 751 och noterna till denna sistnämnda artikel.

²) Se denna tidskrift årg. 1867 sid. 1 o. f.

Annorlunda gestaltar sig saken i brottmålsprocessen. I afseende på *bevisningens verkan* utgå de svenska lagförslagen från och med 1832 från den grundsats: *att intet visst bevisningsmedel eller bestämdt mått af bevis må i brottmål betaga domaren friheten att, med hänsyn till alla i målet förekomna omständigheter, pröfva om bevisningen är fullt öfvertygande eller icke.* Han vore följaktligen *icke tvungen* att fälla någon anklagad på egen bekännelse, i händelse han af sakens förhållande funne skälig anledning till tvifvelsmål om bekännelsens sannfärdighet; han vore icke heller *bunden* af två vittnens intyg, ifall omständigheter sig föredde, som gjorde trovärdigheten deraf i hans omdöme tve tydlig. Men väl vore han *berättigad* att, om anledning till tvifvel icke förefunnes, döma en anklagad saker ensamt på dennes egen bekännelse eller på två vittnens sammanstämmande intyg. Deremot hafva förslagen funnit den *anklagades* säkerhet fordra vissa inskränkningar i makten att fälla, eller vissa villkor för ådömandet af straff i *svårare* fall, t. ex. då det stadgas, att på egen bekännelse allena skall icke någon dömas till *dödsstraff* der ej andra skäl eller omständigheter finnas, som styrka bekännelsen; att *utan* egen bekännelse får ej heller någon dömas till *döden*, der han icke är bunden till brottet med minst två vittnens intyg, hvilka prövas fullt trovärdiga samt innebära omedelbar bevisning; att på grund ensamt af indicier (circumstantiel, artificiell, indirekt, medelbar bevisning) *dödsstraff* icke må ådömas; att kraften af vittnesbevisningen väl icke mätes genom arithmetisk beräkning af vittnenas antal, men att på *ett* vittnes intyg ingen får fällas, om icke, till fyllnad i bevisningen, bindande skäl och omständighet tillkommer o. s. v.

Förslagen hafva äfven i brottmål medgifvit bevisning genom den tilltalades *edgång*, då det heter, att om bevisningen mot den tilltalade ej är tillfyllest bindande: om vigten deraf finnes förringad med motskäl: eller om den tilltalade har för sig sannolika skäl att sådana omständigheter inträffat, som upphäfva straffbarheten; då skall han frikännas från åtalet, der ej *värjemålsed* kan honom åläggas. Men

till sådan ed får ej dömas i fråga om brott, som är svårare än att det i lagen belägges endast med fängelse eller böter, och den tilltalade har emot sig skäl eller omständigheter, dem Rätten pröfvar vara sannolika, men ej fullt bindande.

Vända vi oss nu till Tysklands *Civilprozessordnung* af innevarande år, så har den antagit *domarens rätt att fritt pröfva bevisningen*, (§ 259), hvartill ock hörer hans rätt att efter sin fria öfvertygelse bedöma förhandlingens resultat (således att om t. ex. ett factum bestrides, men andra facta lemnas obestridda, eger domaren genom slutsatsers dragande af dessa sistnämnda och af sakens hela förhandling antaga det bestridda factum för sannt, utan att särskild bevisning derom förekommit). I civilprocessen har man dock ansett några inskränkningar nödiga i denna domarens rätt. Hufvudsakligen i afseende på urkunder och parts edgång förekomma några få i lagen bestämdt utsatta bevisregler, som för domaren äro bindande, (se här förut de svenska lagförslagen), således i afseende på fulla beviskraften af offentliga dokumenter, af äkta privaturkunder upprättade i den genom lagen bestämda form (§§ 380 o. f.), af hvad som i laga ordning är med *ed* bekräftadt, af underlåtenheten att gå en ålagd ed, (§ 428); likaledes angående sättet att styrka delgifvande af handlingar, att styrka äktheten af en utländsk offentlig urkund o. s. v.

I domen skola utförligt utsättas de grunder, som bestämt domarens öfvertygelse. (§§ 259, 284).

Tysklands *Strafprozessordnung* af innevarande år erkänner i dess fulla utsträckning domarens rätt att fritt pröfva bevisningen. Den tilltalades edgång eger ej rum i brottmål. Om grundernas utförliga angifvande i domen gäller hvad för civilmål nyss är sagdt (§ 266).

En jemförelse emellan de gällande stadganderna i 1734 års lag i dessa ämnen, särskildt i afseende på vittnesbevisningens verkan och den circumstantiella bevisningen, visar noggsamt huru långt vi ännu stå tillbaka, ehuru redan för nära ett halft århundrade sedan lagkomitéens förslag till

rättegångsbalk hyllade de grundsatser rörande domarens rätt att med få modifikationer fritt pröfva bevisningen, hvilka gälla som lag i så många kulturländer, med skyldighet likväl för honom att noggrannt redogöra för de grunder, som bestämt hans dom.

I en artikel om bevisningsreglorna i 17 kap. Rättegångsbalken (ärg. 1872, sid. 751 o. f.) hafva vi yttrat oss rörande den oundgängliga reform vår Processordning tarfvar i dessa ämnen, och detta utan ytterligare dröjsmål i en tid då vittnesbevisningen blir alltjemt mera osäker, — då den absoluta regeln att tu vittnen, ojäfvige och med betyg om att icke vara dömde förlustige medborgerligt förtroende, äro fullt bevis deri de sammanstämma, mera än någonsin kunde vara egnad att i tillämpningen blottställa hederlige och oskyldige medborgares välfärd, ära och lif.

Men ensam kan en sådan reform icke genomföras; den står i oskiljaktigt samband med en annan, nemligen enmansdomstolarnes försvinnande¹⁾ och omedelbarhets- principens samt defensorssystemets genomförande. Vi hafva hjudit skäl

¹⁾ Tysklands Gerichtsverfassungsgesetz af innevarande år antager: 1) *Landgerichte* (kollegiala), hvilka bilda civil-kammare och straffkammare. I hvar af dessa döma tre ledamöter. De kunna i visst fall äfven bilda handels-kammare efter särskilda regler. 2) *Oberlandesgerichte* (öfverrätter öfver Landgerichte) dela sig i civil- och straff-senater bestående hvardera af fem domare. 3) *Reichsgericht*, som utgör Tysklands högsta domstol, fördelar sig i civil- och straff-senater, hvarje med sju domare.

Men derjemte skola finnas, såsom första instans, ett slags bagatell-domstolar eller poliskamrar, nemligen i civila saker *Amtsgerichte* med *enmans-domare*, hvilka handlägga de i lagen bestämdt uppräknade mål, som anses af mindre betydhet, samt i brottmål *Schöffengerichte*, bestående af domaren vid *Amtsgericht* med två ledamöter, hvilka icke behöfva vara lagfarne, men hafva hvar sin röst och med honom deltaga i målens afgörande. De handlägga vissa i lagen uppräknade polisförseelser och jemförelsevis mindre brottmål. Öfver dessa begge slag af domstolar äro Landgerichte öfverinstans.

Af Landgerichte handläggas i första hand *brottmål* af mellanklassen hvilka icke äro hänvisade till *Schöffengerichte*.

De *gröfsta* brottmålen, vare sig att de gälla sådant högförräderi eller landsförräderi, som icke är hänvisadt till omedelbar handläggning af *Reichsgericht* (se nedan), eller svårt våld på person, rövveri, våldtäkt, falskmyntning m. m., handläggas af *Jurys* (*Schwurgerichte*), hvilka sammanträda vid Landgerichte införa tre af deras medlemmar och afgöra frågan: skyldig eller icke skyldig.

Straffsenaterna i Oberlandsgerichte äro öfverinstansen för landrätternas straffkamrar (och i vissa fall för *Schöffengerichte*).

för detta påstående i sist åberopade artikel (sid. 757—760), i årg. 1870 sid. 1 o. f. samt i den år 1871 särskildt tryckta skriften »Svenska Under-rätternas ombildning, en af de nödigaste reformer i vår civil- och kriminal-lagstiftning», och vilja nu endast dit hänvisa.

I ett kommande häfte skall talas om sakkunnige män, gode män och skiljesmän.

107.

Angående sammanläggning af straff. Hofrätts skyldighet att taga under pröfning Konungens befallningshafvandes hemställan i sådant ämne jemlikt K. F. den 16 Februari 1864 ang. nya strafflagens införande § 9 samt § II, mom. 2 och 9, jemförde med strafflagens 4 kap., 8 §, 2 mom.

Genom sex särskilda den 5 Augusti 1876 gifna utslag blefvo hyttarbetarne Johan Norström och Erik Ersson Knapp vid Hofors, muraren Kus Anders Larsson, dagakarlarna Lars Bergström och Erik Munter i Fagersta samt drängen Per Persson Barck i Nyhyttan af Ofvansjö, Thorsäckers och Årsunda tingslags häradsrätt dömda till böter dels för öfverträdelse af K. F. den 21 Mars 1844 om förbud emot lotteri-inrättningar m. m., dels ock för oloflig utskänkning af bränvin.

Sedan utrönt blifvit att ofvanbemälda personer saknade tillgång till gäldande af de dem ådömda böter, aflät K. befide i Gefleborgs län till Svea hofrätt sex särskilda skrivelser med hemställan, att hofr:n måtte förordna, huru nämnda straff skulle för en hvar af de sakfälda sammanläggas.

Enligt beslut den 12 Februari 1877 fann hofr:n, med afscende å stadgandet i 2 kap. 13 § strafflagen, jemförd

Riksrätten dömer i första och sista instans i mål rörande sådant högförräderi och landsförräderi, som är riktadt mot kejsaren och riket. Den är öfverinstans för Schwurgerichte (och i vissa fall för straffkammare i Landgerichte).

Om *bagatell*domstolar hafva vi yttrat oss i årg. 1870, sid. 176.

med 4 kap. 8 § 2 mom. samma lag och 11 § 9 mom. i K. F. om nya strafflagens införande den 16 Februari 1864, hvad K. befide sålunda hemställt icke till någon hofr:ns åtgärd föranleda.

I und. skrifvelse till Kongl. Maj:t anförde K. befide, att de ofvanbemälda personer på grund af K. F. den 21 Mars 1844 ådömda böter, enligt K. befides förmenande, borde hänföras till sådana böter, som omförmäldes i 9 § af K. F. den 16 Februari 1864, samt att till följd deraf och jemlikt 11 § 2 och 9 mom. af samma K. F. och 4 kap. 8 § 2 mom. strafflagen det tillkommit hofr:n att förordna om sammanläggningen af ifrågakomna straff, hvadan K. befide anhölle om Kongl. Maj:ts nådiga föreskrift i berörda hänseende.

Sedan hofr:n afgifvit infordradt utlåtande, deri hofr:n förmälde, att dess ofvånberörda beslut meddelats med afseende derå att ifrågavarande straff blifvit en hvar af de sakfælde i allenast ett utslag ådömda, föredrogs ärendet den 2 Maj 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Södergren*, frih. *Leuhusen*, *Almqvist*, *Naumann*, *Rabe*, *Lindhagen* och *Östergren*); och som K. F. den 21 Mars 1844, på grund af hvilken här ofvanomförmälde personer blifvit fälde till böter, vore att hänföra till sådan författning angående landets allmänna hushållning, hvarom i 9 § af K. F. angående nya strafflagens införande den 16 Februari 1864 förmäles, samt det följaktligen enligt 11 § 2 och 9 mom. samma K. F., jemförd med 4 kap. 8 § 2 mom. strafflagen, tillkommit hofr:n att taga K. befides derstädes gjorda, ifrågavarande anmälan under pröfning; alltså funne *H. D.* skäligt förordna, att handlingarne i ärendet skulle öfverlemnas till hofr:n, som hade att i anledning af berörda anmälan, nytt utlåtande meddela utan hinder af dess förra beslut.

108.

Ledamot i Egodelningsrätt jäfvig emedan han förut, under skiftets handläggning af landtmätare och gode män, varit fullmäktigt för en delegare i skifteslaget. Rättegångsbalken 13: 1.

Sedan, med biträde af gode män, andre landtmätaren P. F. Lindström börjat samt kommissionslandtmätaren J. E. Ågren fortsatt och den 18 September 1875 afslutat laga skifte å hemegorna till Söderbärkes kyrkoby i Kopparbergs län, hade *Söderbärkes bergslags egodelningsrätt*, hvarest åtskilliga delegare i skifteslaget anført besvär öfver förrättningen, hufvudsakligen i hvad angick skiftesläggningen, den 8 Augusti 1876 meddelat utslag i målet.

Öfver detta utslag anfördes hos Kongl. Maj:t besvär af Per Persson och R. Baggström, dervid Per Persson anmärkte *ej mindre*, att Jan Petter Persson i Stora Snöån, som vid sammanträde den 4 Juni 1873 såsom god man biträdt landtmätaren vid skiftets handläggning, den 7 Augusti 1876 såsom ledamot i egodeln.-r:n deltagit i ärendets behandling, *än äfven*, att kyrkovärden Erik Olsson i Kyrkobyn den 8 Augusti 1876 varit ledamot i egodeln.-r:n, oakadt han förut vid landtmäteriförrättningen uppträdt såsom ombud för en af delegarne i skifteslaget, Per Andersson; och yrkade Per Persson förty att ärendet måtte återförvisas till förnyad handläggning af egodeln.-r:n.

Uti ingifna underdåniga förklaringar anfördes, att uppgiften i afseende å Jan Petter Persson i Stora Snöån vore obestyrkt, äfvensom att anmärkningen beträffande Erik Olsson i Kyrkobyn icke förtjenade afseende, då denne icke varit ombud för Per Andersson under ärendets handläggning hos egodeln.-r:n.

N. Rev. (rev.-sekr. *Åbergsson*, föredragande, konst. rev.-sekr. *Norberg* och t. f. rev.-sek. *Lilliestråle*) yttrade i underdånigt betänkande: »Emedan, på sätt klaganden Per Persson

anmärkt och af handlingarne inhemtas, kyrkovärden Erik Olsson i Kyrkobyn, hvilken såsom ledamot i egodeln.-r:n deltagit i målets afgörande, förut under skiftets handläggning af landtmätaren och gode männen vid sammanträde den 25 Januari 1875 varit fullmäktig för en delegare i skifteslaget, ty och som Erik Olsson följaktligen, jemlikt 13 kap. 1 § R. B. sådant nämnda lagrum lyder enligt K. F. den 24 Maj 1872, varit jäfvig att såsom ledamot i egodeln.-r:n med saken taga befattning, och rätten således icke vid målets afgörande varit sammansatt af domfört antal ojäfvige ledamöter, hemställer N. Rev. i und., att Kongl. Maj:t måtte pröfva skäligt, med undanrödjande af egodeln.-r:ns utslag, visa ärendet åter till bemälda rätt, som torde hafva att detsamma ånyo företaga och dermed lagligen förfara.»

Ärendet föredrogs den 30 April 1877 inför H. D., i närvaro af just.-råden *Södergren*, frih. *Leuhusen*, *Almqvist*, *Naumann*, *Rabe*, *Huss* och *Östergren*; och som, hvad beträffade Per Perssons anmärkning att en af egodeln.-r:ns ledamöter Jan Petter Persson i Stora Snöå varit jäfvig af den anledning, att han förut såsom god man biträdt landtmätaren vid skiftets handläggning, handlingarne icke utvisade, att Jan Petter Persson såsom ledamot i egodeln.-r:n i ärendets behandling deltagit, fann H. D. berörda anmärkning icke förtjena afseende.

I öfrigt biföll H. D. Nedre Rev:ns und. betänkande.

109.

Litteratur-öfversigt, af K. Olivecrona.

I. *Annuaire de l'Institut de Droit International*. Première année. Gand. 1877. Pris = 7 fr. 50 c.

Vi hafva förut i denna tidskrift (11 årg. 1871, sidd. 253—64) i en artikel om »Den nya akademien för den internationela Rätten (l'Institut de Droit International)» redo-

gjort för uppkomsten och beskaffenheten af denna vetenskapliga anstalt, hvars verksamhet med hvarje år synes blifva ökad. Såsom Institutets vetenskapliga organ har hittills nästan uteslutande tjenat den af Hrr *Rolin-Jaequemyns*, *Asser* och *Westlake* gemensamt redigerade, förtjenstfulla tidskriften *Revue de Droit International* (se härom äfven denna tidskrift, 7 årg., 1870, sid. 705—7), hvaraf årligen, sedan 1869, 4 häften utgifvits. På den allmänna sammankomsten med Institutets ledamöter i Augusti 1875 beslöts, på framställning af Mr *de Pariell*, att Institutet äfven skulle låta utgifva för hvarje år en årsskrift »*Annuaire*», som skulle kunna lemna allmänheten en kort och lättfattlig öfversigt dels af Institutets verksamhet, dels ock af det hufvudsakligaste af hvad genom underhandlingar Staternas regeringar emellan kunnat för den internationela Rätten åtgöras, äfvensom af de rättslärdes förnämsta arbeten, som beröra frågor, hörande till den Internationela Rättens område. Detta beslut har nu kunnat förverkligas och genom Institutets nitiske och skicklige general-sekreterares Mr *Rolin-Jaequemyns* försorg, har vid detta års början första årgången af denna *Annuaire* blifvit lemnad i allmänhetens händer. Då densamma innehåller mycket af intresse och lofvar att blifva af särdeles gagn icke blott för vetenskapsidkaren utan ock för enhvar, som med sin uppmärksamhet följer de viktigaste företeelserna inom de civiliserade folkens offentliga lif, skola vi för innehållet här lemna en kort redogörelse.

Boken är indelad i 5 afdelningar, hvaraf de 2 första röra sjelfva Institutet, den ena innehållande de för Institutet gällande statuter, ordningen för val af ledamöter, äfvensom de inom Institutet för behandling af vissa frågor valde komitéer; den andra Institutets och dess ledamöters verksamhet. Man finner sålunda här Institutets egen yttre och inre historia från dess grundläggning jemte biografiska notiser om Institutets ledamöter och associerade, äfvensom korta bibliografiska uppgifter om deras från trycket utgifna skrifter. Årsmötet i Haag är i synnerhet fullständigt anfördt. Det som framför allt här bör fästa läsarens uppmärksamhet är

det tredje stycket af andra afdelningen, hvarest förekommer en sammanställning af de vetenskapliga resultat, som Institutet anser sig hafva vunnit under åren 1874—75. Här finner man sålunda på ett ställe sammanförde de grundsatser, som Institutet, för sin del, vill på öfvertygelsens väg söka göra gällande angående konflikten mellan skilda Staters lagar; om hänskjutandet af tvistigheter mellan Stater till afgörande af internationela domstolar; om Bruxelles-konferensens deklaration 1871 rörande lagar och bruk, som böra följas vid förande af krig; om behandling af enskild egendom under sjökrig; samt om neutrala makters internationela pligter. Det är en synnerligt stor fördel att hafva allt detta samlat på ett ställe, så att man undviker att behöfva uppleta de eljest i flera volymer af *Revue de Droit International* spridda uppgifterna, rörande dessa ämnen.

Det tredje stycket i ordningen innehåller i kronologisk följd korta notiser om de viktigaste företeelser rörande lagstiftningen i allmänhet samt i synnerhet den offentliga, nationela eller internationela Rätten under tidsperioden från den 1 Januari 1874 till den 1 Juli 1875. Det har utan tvifvel varit förenadt med många svårigheter att kunna göra detta stycke någorlunda fullständigt. I hvad det rör Frankrike, Belgien, Tyskland, Italien och England torde läsaren här finna det väsentligaste; men hvad de mindre Staterna vidkommer — och särskildt Sverige —, märker man nog samt att författaren haft ganska få källor att tillgå för att rådfråga. Derföre äro uppgifterna rörande vårt land mycket obetydliga.

Fjerde stycket af ifrågavarande Annuaire upptager texten till de viktigaste internationela fördrag, som blifvit afslutade under nyssnämnde tidsperiod, såsom t. ex. om den internationela postföringen, om organisationen af blandade domstolar i Egypten, Bruxelles-konferensens handlingar o. s. v.

Det femte eller sista stycket lemnar slutligen en ganska fullständig katalog öfver de böcker och i periodiska skrifter under åren 1874—75 införda uppsatser, som angå den

internationela Rätten; och denna katalog är sålunda en synnerligen gagnelig hjälpreda för den, som vill taga kännedom af de nyaste arbetena antingen öfver den Internationela Rätten i sin helhet eller öfver de frågor, som under den näst förflutna tiden hufvudsakligen sysselsatt dem, hvilka åt undersökningar på området för denna Rätt egnat sina krafter.

Boken prydes af ett graveradt porträtt af Institutets nuvarande Ordförande *P. S. Mancini*, juris professor från Rom, för närvarande Italiens justitieminister.

II. *Nouvelle Revue historique de Droit francais et étranger*. Paris 1877. Pris == 12 francs.

Under denna titel hafva Hrr *Laboulaye*, *de Rozière*, ledamöter af Franska Institutet, *Dareste*, ledamot af cassationsdomstolen i Paris, *Gide* och *Boissonade*, lärare vid juridiska fakulteten derstädes samt advokaten *Flach* börjat med detta år utgifva en juridisk tidskrift, hvilken skall blifva af ganska stor betydelse. Egentligen är det icke någon ny tidskrift, utan under annan rubrik tredje fortsättningen eller serien af en och samma periodiska skrift, hvaraf 15 volymer tillhöra dess första, åren 1855—1860 tryckta, serie och 6 volymer den andra serien för åren 1871—1876, bekant under titeln: *Revue de législation ancienne et moderne, française et étrangère*. Grundlagd af män så utmärkte genom sina vetenskapliga forskningar som *Laboulaye*, *de Rozière* och *Dareste*, har man all anledning antaga att den nya fortsättningen skall veta förvärfva sig lika högt anseende som sina föregångare, helst då yngre krafter äfven komma att egna sin verksamhet åt tidskriftens tjänst.

Allt sedan det för Frankrike så olyckliga kriget åren 1870—71, hafva fransmännen börjat att egna åt utlandet och företeelserna derstädes en uppmärksamhet, som förut ej kom dem till del. De hafva efter genomgångna svåra pröfningar lärt sig inse, att de hafva mycket att inhemta af andra nationer, hvilkas samhällsinstitutioner, lagstiftning och litterära alster de dittills ringaktat eller ansett icke värde

något afseende. Detta nya sträfvande att vinna kännedom om utlandet uppenbarar sig äfven i nu ifrågavarande tidskrift. I hvarje häfte förekommer en bibliografisk bulletin, hvilken i korthet redogör för innehållet af de förnämsta juridiska tidskrifter samt utkommande arbeten af synnerlig vikt. La nouvelle Revue historique synes vilja göra till sin uppgift att, jemte meddelandet af rättshistoriska uppsatser för fransmännen anvisa allt, som inom den juridiska litteraturen i utlandet är förtjent af uppmärksamhet.

Tidskriften utkommer i Paris i 6 häften hvarannan månad.

(Forts.)

110.

Kronan mot Motala mekaniska verkstads aktiebolag med yrkande att bolaget måtte förklaras skyldigt att till Kronan afträda dispositionen af Kronans ström och vattenfall, möjlighar m. m.

Genom Kongl. Bref den 24 November 1646 förklarade drottning Christina, »att som Matthias Röhmer och Wellam Mumma tillbjudit sig att på egen bekostnad i Nyköping anrätta ett messingsbruk jemte åtskilliga verk och inrättningar samt det Kongl. Maj:t och Kronan till gagn och godo fastställa och framgent vid makt hålla, underdånigst begärandes derpå Kongl. Maj:ts tillstånd och att Kongl. Maj:t dem till ett sådant på den orten nytt och nödigt verks inrättande med några särdeles privilegier förse och benåda ville; ty och enär Kongl. Maj:t sjelf åstundade och gerna såg, att städerna, särdeles de, som af naturen voro till manufakturen välbelägna, måtte derigenom komma till uppväxt och godt näringsmedel; alltså och på det denna deras intention och Kongl. Maj:ts gjorda löfte måtte kunna efterkommas, hade Kongl. Maj:t af gunst och nåd skänkt och gifvit såsom och Kongl. Maj:t i kraft af brefvet unnade, skänkte och gäfve

Mathias Röhmer, Wellam Mumma samt begges deras barn och efterlemnade arfvingar *everldeligen*: Kronans ström i Nyköping med Kronans mjölqvarn och dess rätte pertinentier och appendentier derstädes, så ock 2 hamrar i strömmen, 2 kronohemman vid Nyköping med tillydande lägenheter, rätt till köpenskap, vissa frihetsår m. fl. privilegier, under vilkor, att Röhmer och Mumma skulle vara förpligtade, dels att uppbygga ett fast och sirligt verkhus af sten och sedan hålla förbemälde messingsbruk vid makt och i full gång, efter andra messingsbruks art och vilkor, dels att samma bruk efter handen med så många smältugnar bringa på gång, som strömmen draga och commercierne tåla kunde, samt att hålla dem, så ock mjölqvarnen, *allt framgent vid makt och uti fullkomligt esse*, äfvensom att efter 10 frihetsårs förlopp till Kronan årligen erlægga ett visst belopp; hvarjemte stadgades att Röhmer och Mumma skulle vara skyldige folk af svenska nationen att antaga och låta lära allehanda messingsarbete och dem derutinnan skickliga och förfarna göra, såvida att, der man annorstädes i riket någre flere messingsbruk ville låta upprätta, de då utur bemälte Nyköpings messingsverk med dugligt folk må kunna försörjas.»

Röhmer och Mumma, som jemväl tillerkändes rätt att samma verk och lägenheter å annan öfverlåta, under förbehåll dock, att sådant skedde »utan Kongl. Maj:ts och Kronans præjudicio, såsom ock sjelfve verken icke till någon men eller skada,» erhöilo genom Kongl. Bref den 29 Mars 1647, i stället för de utlofvade kronohemmanen, för sig, sina barn och lifsarfvingar Väderbrunns Kungsgård med alla dess tillydande egor och lägenheter till everldelig ego, med 10 års frihet från alla utlagor, äfvensom en Kronan tillhörig förfallen ödeshammare i Nyköpingsström samt Kronans sågqvarn derstädes, »dem att häfda och behålla under samma kondition och vilkor, som dem, de andre verk och lägenheter der i strömmen förundte och privilegierade äro», tillika med en viss angifven plats för verkhus.

Kongl. Maj:t skiljde sedermera Röhmer från verket samt uppdrog och tillegnade Mumma messingsbruken med alla dess

tillhörigheter, hvarefter Kongl. Maj:t medelst konfirmations-bref den 20 April 1651, på ansökan af Mumma, med de dem begge förunnade privilegier gjorde den förändring, att Kongl. Maj:t transporterade samma privilegier jemte alla de derutinnan begripne commoditeter och lägenheter samt frihetsvilkor på Mumma och hans arfvingar.

Då messingsbruket och mjölqvarnen sedermera nedbrunno, beviljade Kongl. Maj:t, genom nådigt Bref den 23 September 1665, Mumma 10 års frihet från strömsafrad eller recognition, på sätt honom genom privilegierne af 1646 varit förunnadt, hvarjemte Kongl. Maj:t confimerade och prolongerade samma privilegier på 10 års tid samt frikallade Mumma från tullförhöjning på 5 års tid, allt under vilkor att Mumma »vore skyldig messingsbruket med dess smältugnar samt qvarn åter att upprätta och uti förra skick och gång igen sätta, sedan ock hålla det, så ock qvarnen, allt framgent vid makt och uti fullkomligt esse, uti en summa, efterkommande de stycken, till hvilka han, i kraft af ofvambemälte förre privilegier, hafver varit obligerad och förpligtad.»

Genom Kongl. Bref den 21 Mars 1678 blef ett af Peter och Wilhelm de Besche innehafdt men till Kronan förfallet hammarställe i Nyköpings ström »på bruksförvaltaren Wilhelm Mumma samt dess barn och efterkommande rätte arfvingar öfverlätet att nyttja, bruka och behålla till everldelig egendom med samma conditioner, friheter och vilkor, som honom på sjelfva messingsbruket och dertill hörige stycken efter privilegierne och andra derpå gifne Kongl. Brefs innehåll förunnade och beviljade äro»; hvarjemte genom särskildt Bref af samma dag, deri det omnämndes, att Mumma på egen bekostnad andra gången åter upprättat och i sitt förra gång och välstånd satt bruket och dertill lagt Hargströms bruk med torpet Harg, Kongl. Maj:t, uppå Mummas begäran, »confimerade, förnyade, bekräftade och stadfästade honom samt hans barn och efterkommande rätte arfvingar förbemälde Mumma meddelade privilegier och bref uti alla de punkter och clausuler, som deri funnos upprepade och förbemälde angående Nyköpings ström och det deri upprättade

messingsbruk samt mjölkvarnen och de 2 hamrar såväl som Vårbrunns gård samt Hargströms bruk och derunder liggande torp och pertinentier jemte allt annat, som uti Brefven fanns exprimeradt och hågkommet»; med det förbehåll dock att Mumma och hans arfvingar skulle vara »skyldige och pligtige i att prestera och efterkomma de stycken, till hvilka de i kraft af samma privilegier och Bref kunna vara förbundna».

Genom Bref den 22 Mars 1699 föreskref Kongl. Maj:t, att, då participanterne i Nyköpings messingsbruk ej undfått de i 1646 års privilegier utfästa hemman och Väderbrunns ladugård, som af reduktions-kommissionen indragits till Kronan, till assessoren Wattring finge utbetalas så stor ränta, som den hvartill Väderbrunns ladugård vore skattlagd enär densamma vore gifven till vederlag för nämnda hemman; hvarjemte, med anledning af messingsbrukets förstöring af fiendehand år 1719, dåvarande intressenterne i bruket af Kongl. Maj:t den 31 Januari 1738 förunnades 8 frihetsår från lilla och stora sjötullens erläggande af deras vid messingsbruket varande effekters afskeppande så till in- som utrikes orter jemte förskoning för de af sjelfva verket gående ordinarie och extraordinarie utskylder samt för den vanliga strömsafraden och tolag; hvilken frihetstid, i anseende till förnyad skada genom våld och vattenflod, sedermera utsträcktes till 1748 års slut.

Genom Kongl. Bref den 30 Juli 1821 tilläts dåvarande egaren till bruket, i anseende till då rådande ofördelaktiga konjunkturer, dels att förvandla det för brukets egna behof vid dervarande ämneshärd privilegierade årliga redskaps- smide af 50 skeppund till *stångjernssmide* emot dubbel hammarskatts utgörande, dels att vid samma härd, emot 1 rdr b:o i recognitionsafgift för skeppundet, utsmida 400 skeppund stångjern, med vilkor, att, så snart en förmånligare konjunktur för messingstillverkningen inträffade, så att densamma kunde stiga högre än till 100 skeppund om året, stångjernstillverkningen borde i mån derefter inskränkas. Genom Kongl. Bref den 18 Januari 1826 föreskrefs den för-

ändringen härutinnan, att dubbel hammarskatt finge utgöras för hela det genom 1821 års Bref privilegierade smide 450 skeppund och det för messingsbruket privilegierade redskaps-smidet tillsvidare nedläggas; hvarefter och sedan »Nyköpings bruks- och faktoribolag» genom ombyggnad af det gamla messingsverket deråt gifvit den styrka och utvidgning, att jernplåtar, m. m. der kunde utvalsas, Kongl. Maj:t genom Bref den 28 December 1842 tillät bolaget att vid bruket uppföra 3 puddlingsugnar och 6 vällugnar samt att vid dessa ugnar och det ombygda valsverket medelst stenkol tillverka stång- eller ämnesjern, plåtar och annan jernmanufaktur såväl för bolagets eget behof som till vågföring och försäljning till det belopp, som vid berörde verkstäder kunde medhinnas.

Sedan K. befde i Södermanlands län uti skrifvelse den 13 December 1873 till kammarkollegium hemställt, huruvida de vilkor, hvarunder Kronan till enskilde upplåtit dispositionsrätten till Nyköpings kronoqvarn med derintill varande vattenfall och tomter, kunde anses uppfylla, då lägenheterne upplåtits under vilkor af anläggning och drifvande af industriella inrättningar, som emellertid blifvit nedlagda, instämde år 1874 advokatfiskalsembetet i kammarkollegium, å Kongl. Maj:ts och Kronans vägnar, styrelsen för Motala mekaniska verkstads aktiebolag till rådst.-r:n i Nyköping, under yrkande, att, då af ofvanberörda förhållanden framginge, att innehafvarne af Nyköpings ström med dervarande qvarn och messingsbruk, det senare delvis eller helt och hållet förvandladt till jernverk, varit pligtige att hålla messings- och jernverken vid makt och i full gång till så stor utsträckning, som vattentillgången medgäfv, vid äfventyr att rättigheten vore förverkad och qvarnen med strömmen jemte öfriga deri varande lägenheter samt tomten, hvarå messingsbruket varit anlagdt, skulle återfalla till Kronans disposition, men bolaget, som numera innehade förenämnda vattenfall med deri liggande verk och den s. k. Nyköpings mekaniska verkstad, hvilken delvis eller helt och hållet skulle utgöra surrogat för det forna messingsbruket, redan för flere

år tillbaka nedlagt berörda messingsbruk och mekaniska verkstad samt derigenom förverkat de rättigheter och förmåner, för hvilkas åtnjutande verkstädernas drifvande utgjorde ett oefftergiftigt vilkor, bolaget måtte förklaras skyldigt att till Kronan afträda *dels* dispositionen af Kronans ström och vattenfall med dertill hörande dam och bro, de senare i felfritt skick, efter skeende syn öfverlemnade, *dels* Kronans mjölkvarn om 10 par stenar med allt hvad dertill hörde i fullständigt och felfritt skick, likaledes efter syn öfverlemnad, *dels* alla öfriga i strömmen belägna af Kronan öfverlemnade platser för verks uppförande, hvaribland den plats, der den år 1647 upplåtne Kronans sågqvarn varit belägen, *dels* den tomtplats, som år 1651 blifvit för messingsbrukets byggnader upplåten och enligt 1665 års karta med beskrifning utgjorde ett kvarter om 18,738 kvadratalnar, *dels* ock alla öfriga med ifrågavarande nedlagda verk förenade, af Kronan förunnade förmåner, hvaribland rättighet till skogsfång å Björkviks och Sörby kronoparker, äfvensom förpligtas att qvarnen, dammen och bron genast afträda samt att inom viss tid, som kunde af rådst.-rn bestämmas, hafva från byggnads- och tomtplatserna bortfört de byggnader, som icke skulle till Kronan öfverlemnas, vid påföljd att sådant komme att genom entreprenad eller lega på bolagets bekostnad verkställas.

För att visa *dels* huru mycket messing vid bruket under åren 1866—70 bearbetats, *dels* ock att under 1869 och 1870 till nämnde arbete användts endast en person, arbetaren P. A. Thunström, företedde advokatfiskalsemb. transsumt af vederbörande bergmästares berättelse rörande bruks- och bergverksrörelsens tilltånd i Södermanland förstnämnda år, innehållande att vid Nyköpings messingsbruk tillverkats år 1866 af messingsarbeten 4,584 skålp. af 8 arbetare,

» 1867 »	d:o	—	—	—	—	—
» 1868 »	d:o	—	—	—	—	—
» 1869 »	d:o	16	»	»	1	»
» 1870 »	d:o	31 1/2	»	»	1	»

Vidare åberopade advokatfiskalsemb. attest af ofvan-

bemålde Thunström, innehållande att han, som egde full kännedom angående omfånget af de messingsarbeten, som under åren 1869—1874 blifvit utförda för Nyköpings f. d. bruks- och mekaniska verkstads räkning, blifvit någon dag under loppet af år 1869, då han arbetade hos enskild person i Nyköping, af denne anmodad att förfärdiga 4 par messingsljusstakar vid bruket, dertill han från nämnde person fick medtaga erforderliga verktyg, som bruket ej egde; att, sedan Thunström utfört nämnde arbete med undantag af svarfningen, som en annan f. d. bruksarbetare verkställt, Thunström därför fått betalning med 3 kronor; att Thunström icke under åren 1870—72 anmodats att åt bruket förrätta något messingsarbete, utan hade dertill användts en annan arbetare, som dock ej arbetat mera än 14, högst 30 dagar årligen, med af bruket anskaffade verktyg, och hade arbetet efter en dagspenning af omkring 1 kr. verkstälts i gamla portvaktarestugan; att arbetet årligen utgjorts af 32 à 33 par fartygs-gångjern af messing; att Thunström åren 1873—74 i brukets gamla portvaktarestuga för brukets räkning förfärdigat fartygs-gångjern af messing, under år 1873 32 par och under år 1874 34 par för en aflöning af tillsamman 16 kr.; att Thunström under nämnde år ej varit mantalsskrifven vid bruket; och att Thunströms öfvertygelse vore, att omförmälda arbeten ej blifvit utförde för att bereda bruket någon inkomst, emedan de för bruket blifvit vida dyrare, än om de köpts i allmänna handeln.

Bolaget bestred käromålet och anförde bland annat: Den nu tvistig blifna eganderätten, som tillkommit genom 1646 års donationsbref hade allt sedan dess icke varit föremål för klander, utan hade, efter det Mummas arfvingar i början af 1700-talet försålt egendomen, de särskilda egarne hvar efter annan erhållit lagfart och fasta å egendomen, hvilket jemväl vore förhållandet med bolaget, som den 1 April 1869 förvärfvat eganderätten dertill. De i 1646 års Bref bestämda skyldigheter hade ålagts Röhmer och Mumma personligen, men icke deras barn och efterträdare, hvilket vore så mycket märkligare, som i fråga om afgälden ut-

tryckligen nämndes, att Röhmer och Mumma samt deras efterkommande skulle erlægga densamma. Orden »framgent vidmakthålla» förekomme på 2 ställen i privilegiibrefvet. Då dessa ord på det ena stället obestriddigen hänsyftade på ett *personligt* åtagande af Röhmer och Mumma, kunde de äfven på det andra endast innefatta en personlig förpligtelse. Med den strängt restriktiva tolkning, som lagligen borde gifvas åt ett vilkor af ifrågavarande beskaffenhet, vore advokatfiskalsemb:s godtyckliga utsträckning af samma vilkor ej förenlig. Genom privilegiibrefvets innehåll betryggad för att ett messingsbruk skulle komma till stånd och i fullkomligt »esse», hade Kronan ansett fördelen häraf uppväga de beviljade förmånerna och förthy ej fordrat annat korrektiv mot ett otillbörligt nedläggande af verken eller deras användande för främmande ändamål, än det egna intresset hos egaren. Enligt privilegiibrefvet hade det ålegat Röhmer och Mumma att efterhand bringa bruket i gång med så många smältugnar, som »strömmen draga och commercierna tåla kunde». Den första af dessa bestämmelser innefattade i och för sig en orimlighet med hänsyn till fabrikationen, när, såsom nu, fråga vore om en vattenkraft af omkring 1,000 hästkrafter. Under ingen tidpunkt af brukets tillvaro hade detta vilkor kunnat ens tillnärmelsevis uppfyllas. Först genom tillägget »och commersierna tåla kunde», erhöll vilkoret en praktiskt tillämplig betydelse. Röhmer och Mumma skulle hålla verket vid makt och i full gång efter andra messingsbruks art och vilkor, men ej under alla förhållanden, äfven de mest missgynnande. Den för brukets egare år 1866 inträffade konkurs utgjorde bevis på ett sådant »commerciernes läge», att det ej tålde affärens bedrifvande, under någon tid åtminstone. Verket inköptes 1869 under en för jernhandteringen synnerligen ogynnsam tidpunkt. Bolaget hade emellertid vidtagit alla förberedande åtgärder för brukets återupptagande och sålunda, i hvad på detsamma ankommit, fullgjort sina ifrågavarande förbindelser, då rättgången hindrande mellankom. I allt fall förekomme hvarken i privilegiibrefvet eller öfriga handlingar ens någon an-

tydan om något *äfventyr* för rörelsens afstannande, och någon tvångspåföljd kunde ej af sig sjelf och med nödvändighet vara förbunden med de i privilegiibrevet omhandlade förmåner och förpligtelser. Att påföljden kunde vara mistning af den upplåtna verkliga eganderätten bestrede bolaget. Ansåge man, i likhet med advokatfiskalsemb., att de Mumma åliggande förbindelser gällde i everldeliga tider, så innefattade privilegiibrevet en fullt tillfredsställande bestämmelse derutiinnan, i det Mumma, derest han skulle finna sig i längden ej kunna utan skada förestå och fortsätta verken och derfore ville sälja dem, först måste till Kronan hembjuda dem. Bolaget hade emellertid icke nedlagt rörelsen vid bruket. Då detsamma af bolaget inköptes, bedrefs der icke och kunde ej heller bedrivas någon rörelse, enär alla redskap, maskiner och öfriga lösa inventarier redan året förut blifvit å auktion till olika personer sålde. Bolaget hade i verkligheten gjort allt för åvägabringande af industriella anläggningar i samma skala, som de nedlagda, för hvilket ändamål återupptagandet af t. ex. messingstillverkningen i någon nämnvärd skala eller af någon slags mindre fabrikation under tiden uppenbarligen varit ganska hinderligt och ens svårigen kunnat ifrågakomma, så länge bolaget legat i underhandling om brukets realiserande. Likväl hade under bolagets besittningstid all rörelse ej afstannat. Messing hade oafbrutet, ehuru till ringa quantiteter, tillverkats samt följande verk och inrättningar drifvits, nemligen stenhussvarnen, sågen, en klädesvalk, ett mejeri och en blyqvarn. Bolagets hufvudsakliga ögonmärke hade emellertid varit brukets realiserande för större industriella anläggningar. De dyrbara förslag, bolaget i sådant afseende gång efter annan låtit upprätta, ådagalade bäst, att det legat allvar i dess bemödanden. I sistnämnda afseende företedde bolaget följande handlingar:

1:o) attest af jernverks-ingenjören S. Giers af den 14 December 1874, innehållande att han sedan November 1872 af bolaget varit engagerad för utarbetande af förslag och ritningar till anläggning af bessemerverk och masugnar vid

Nyköpings bruk; att Giers, på grund häraf dels under vistelse å stället verkstält de för berörde anläggningar erforderliga undersökningar och mätningar, dels i England under $\frac{1}{2}$ år närmare utarbetat ifrågavarande förslag, och att han sedermera med biträde af flere ritare vid Motala mekaniska verkstad varit oafbrutet sysselsatt med upprättande af fullständiga detaljritningar till nämnde verk, hvilket arbete ännu fortginge;

2:o) ett af professor C. A. Ångström den 16 December 1874 meddeladt intyg af innehåll att han under åren 1871 och 1872 af disponenten vid Motala mekaniska verkstad haft i uppdrag att uppgöra förslag till användande för mekaniskt tekniska ändamål af vid Nyköpings f. d. jernverk och mekaniska verkstad befintliga verkstadslokaler och drifkraft, dervid Ångström, efter att 2 gånger hafva besökt Nyköping för att på stället taga reda på beskaffenheten af der varande byggnader och öfriga lokala förhållanden, aflemnat 2 särskilda alternativa förslag, uppgjorda hufvudsakligen med hänsyn till olika omfattningen af den föreslagna anläggningen; och

3:o) åtskilliga bolagsstämmo-protokoll och revisionsberättelser, innehållande särskilda framställningar rörande ifrågavarande verk och olika förslag till deras försäljning.

Advokatfiskalsemb. genmälde: Af åberopade privilegii- och donationsbref framginge, att ändamålet med upplåtelsen varit att befordra landets och derjemte uttryckligen Nyköpings stads intresse och ej att rikta enskild person på statens bekostnad. Eganderätten vore ej ovilkorlig eller fullständig, då de stadgade villkoren icke gällt Röhmer och Mumma personligen och verken icke finge öfverlätas på andra »till vårt och Kronans præjudicio, såsom ock sjelfva verken icke till någon ruin eller skada». — Ej blott vid tiden för privilegiibrevets tillkomst, utan äfven sedermera hade dylika förbehåll, såsom de ifrågavarande, blifvit på grund af gällande författningar bestämda att fästas vid donationer af Kongl. Maj:t till enskilda af Kronans förbehållna grunder och lägenheter, i ändamål att förekomma nedläggandet af sådane

allmännyttiga företag, till hvilkas upphjelpande donationerna egt rum. — Detta kunde slutas deraf, att i 2 § af manufaktur- och handtverkeriprivilegierna af den 29 Maj 1739, hvilka, enligt rubriken, tillkommit, emedan 1668 års handtverks-hus-privilegier dels voro komne ur bruk, dels voro till innehållet obekanta, stadgats, att för sådane manufakturier och handtverkerier, som i anseende till behovet af skogs-mark, vattenfall eller andra dylika förnödenheter, finge på landsbygden upprättas och drivas, Kronans immediate förbehållne grunder och lägenheter skulle upplåtas till manufakturisterna, deras barn och efterkommande att såsom all annan välfången egendom ega, nyttja och behålla, *så länge de inrättade verken af dem der drefves och fortsattes*. Detta stadgande vore jemväl i detta fall tillämpligt, enär såväl qvarnen och sågen, som strömmen och messingsbruket hörde till landet och varit i dess jordebok upptagna ända till dess de för några år sedan öfverflyttats till Nyköpings stad. Att den genom lagfart bekräftade eganderätten vore mera än 200 år gammal borde ej verka derhän, att egarne skulle hafva rätt att glömma sina förbindelser till Kronan. Vid hvarje ny öfverlåtelse hade det varit köparens skyldighet att göra sig underrättad om de rättigheter och skyldigheter, hvarunder verken och strömmen innehades; och om en eller flere af bolagets fångesmän genom verkets stillastående tid efter annan förverkat sina rättigheter, finge bolaget vidkännas följderna deraf, äfven om bolaget ej sjelft nedlagt rörelsen utan endast låtit den redan nedlagda vara i lägervall.

Rådst.-r:n yttrade i dom den 19 Juli 1875: att ehuru det i förevarande tvistemål åberopade, för Mathias Röhmer och Wellam Mumma den 24 November 1646 utfärdade privilegiibref, hvarigenom bemålde Röhmer och Mumma jemte deras efterkommande arfvingar såsom gäfvä erhållit ej mindre Kongl. Maj:ts och Kronans ström i Nyköping med dertill hörande mjölkvarn jemte dess rätte »pertinentier och appendentier» än äfven åtskilliga andra lägenheter och förmaner, sådant i samma privilegiibref funnes till ordalydelsen återgifvet och beskrifvet, tydligen innehölle, att »Röhmer och

Mumma schole vara förplichtade at oppbygga ett fast och zirligt värkhuus af sten och sedan hålla förbemälte mässingsbruk vid macht och i full gång efter andra mässingsbruks art och vilkor»; att Röhmer och Mumma »schole vara skyldige samma bruk efter handen medh så många smeltugnar bringa på gångh, som strömmen draga och commercierna tåla kunna, sedan ock att hålla dem så ock mjölqvarnen allt framgent vidh macht och uti fullkomligt esse», samt att »der Mathias Röhmer och Wellam Mumma framdeles vela transportera och öfverlåta samma värk och lägenheter åth någon annan, schall dem sådant vara efterlåtet, dock med detta expresse förbehåld, att sådant scheer utan vårt och Chronans præjudicio och sjelfva värken icke till någon ruin eller schada», och ofvananmärkta privilegiibref ovedersägligen låge till grund för öfriga angående ifrågavarande bruk derefter utgifna privilegiibref och måste anses i första hand gällande, oaktadt messingsbruket, i följd af Kongl. Maj:ts särskilda tillstånd, till väsentligaste delar blifvit till jernverk förvandladt; samt änskönt de Röhmer och Mumma sålunda ålagda förpligtelser så mycket mindre kunde till för dem personliga åligganden hänföras, som uti 1646 års ofvan anmärkta privilegiibref uttryckligen funnes stadgad, att nämnde Röhmer och Mumma »allt framgent» skulle hålla verken vid makt och uti fullkomligt esse, hvilken ordalydelse icke annorledes kunde förstås än att Röhmers och Mummars efterkommande rättsinnehafvare vore i anseende till de ursprungliga vilkorens fullgörande med dem lika förbundne; — likväl enär de lägenheter och förmåner, hvilka uti de särskilda privilegiibrefven till innehafvarne af Nyköpings bruk upplåtits, blifvit såsom »everldelig egendom» dem tillförsäkrade, utan att privilegiibrefven såsom påföljd för vilkorens åsidosättande uttryckligen betingade eganderättens förlust för innehafvarne, samt, äfven om de i privilegiibrefven föreskrifna vilkorens åsidosättande skulle kunna anses vara en nog väsentlig omständighet för de med bruket förenade lägenheters återgång till Kronan, bolaget dock, enligt hvad i saken företedda af ingenjören Samuel Giers och professoren C. A. Ång-

ström meddelade intyg och vid bolagets öfverläggningar i frågan förda protokoll tydligen gäfvé vid handen, haft för afsigt att återupptaga bruket, för hvilken åtgärd, med afseende å anläggningar af det betydande omfång, som derstädes kunde ifrågakomma, rymlig tid onekligen erfordrats, och i allt fall bolaget icke blifvit emot sitt bestridande öfverbevisadt om afsigten att låta bruksrörelsen i dess helhet hvilat, förthy och af i öfrigt anförd orsak ogillades käromålet.

Ifrån beslutet var rådmannen *G. Janson* skiljaktig och yttrade: De i privilegiäbrevet 1646 stadgade vilkor måste anses för hvarje innehafvare af bruket lika bindande. Svaranden, såsom nuvarande innehafvare, hade genom att från verkstäderna utrymma der befintliga maskiner för längre tid orsakat hinder för verkens igångsättande. Derföre och då de i privilegiäbrevet omförmälda vilkor på så sätt blifvit åsidosatte, förklarade rådmannen svarandens rätt till de med bruksdriften vid Nyköpings mekaniska verkstad förenade lägenheter och förmåner förverkad samt biföll i följd häraf käromålet i hela dess vidd och förpligtade svaranden att inom 6 månader hafva från byggnads- och tomtplatserne bortfört samtliga de byggnader, hvilka ej skulle till Kronan öfverlemnas, vid påföljd att sådant genom entreprenad eller för lega på svarandens bekostnad verkställdes.

Advokatfiskalsemb. vädjade till Svea hofrätt och anförde, bland annat, att Kongl. Förbudet den 11 December 1766 stadgade, att då något bruk nedlades, de derunder lydande, för brukets skull och till dess hjälp från Kronan inlöste, hemman skulle åter tillfalla Kronan. Denna påföljd måste ännu mera gälla, då, såsom här, lägenheter och förmåner gifvits ett bruk under uttryckligt förbehåll om bruksdriftens vidmakthållande.

Hofr:n fann i dom den 6 Juli 1876 ej skäl att i rådst.-r:ns dom ändring göra.

Advokatfiskalsemb. sökte ändring hos Kongl. Maj:t.

N. Rev. (rev.-sekr. *Fähræus*, föredraganda, samt t. f. rev.-sekr:ne *Cöster* och *Lilliestrålé*) hemställde att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofr:ns dom.

Vid sakens föredragning den 3 Maj 1877 inför *H. D.* funno *H. D:s* fleste ledamöter (just.-råden *Naumann*, *Rabe*, *Huss* och *Svedelius*) advokatfiskalsemb. icke hafva anfört skäl, som kunde verka ändring i domstolarnes beslut.

Just.-råden *Södergren* och frih. *Leuhusen* funno de för upplåtelsen till *Mathias Röhmer* och *Wellam Mumma* samt deras efterträdande rättsinnehafvare stadgade villkor och förpligtelser icke innefatta sådan bestämning, på grund hvaraf, innan bemälda innehafvares emot samma villkor och förpligtelser stridande bruk af de upplåtne lägenheterne och förmånerna blifvit lagligen beifradt med den påföljd, att rättelse deruti till iakttagande inom förelagd tid vid därför stadgadt äfventyr föreskrifvits, besittningsrätten till dessa lägenheter och förmåner kunde förklaras vara förverkad, i följd hvaraf och då i nu förevarande sak annan talan icke blifvit å Kronans sida förd, än att nämnde besittningsrätt måtte innehafvarne nu genast fränkännas, just.-råden, för sin del, gillade det slut, hvori domstolarne i saken stannat.

Just.-rådet *Östergren* yttrade: »Af hvad i saken förekommit är väl utredt, att *Motala mekaniska verkstads aktiebolag*, hvilket på grund af privilegiibrefvens innehåll, lika med föregående egare af *Nyköpings bruk*, varit pligtigt att vidmakthålla bruksrörelsen derstädes, någon tid låtit bruksdriften ligga nere; men då, på sätt domstolarne yttrat, de lägenheter och förmåner, hvilka uti privilegiibrefven till innehafvarne af sagde bruk upplåtits, blifvit såsom everldelig egendom dem tillförsäkrade, utan att privilegiibrefven såsom påföljd för bruksrörelsens åsidosättande uttryckligen stadgade eganderättens förlust, samt hvad, på sätt nyss är nämnt, bolaget till last ligger, vid slikt förhållande ej lagligen bör föranleda den påföljd, som å Kronans vägnar i denna sak påyrkats, pröfvar jag rättvist gilla det slut, hvartill domstolarne i saken kommit.»

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 11 Maj 1877.

Angelägna Rättelser:

Sld. 526, sista raden, står: ega; läs: icke ega
 » 624, rad. 10 » *Pariell*; » *Parieu*

III.

Leveranskontrakt afslutadt om en viss myokenhet tackjern af en delegare i bolag, för egen och medintressenters räkning. Hvad förpligtelse medför sådant kontrakt för afslutaren, den der uppburit hela den betingade köpeskillingen?

Enligt en den 18 Augusti 1872 upprättad handling hade Per Andersson i Fragg, Carl Olsson i Lifsdahl och Anders Anderssons i Stutbo enka Anna Carin Andersson jemte sju andra delegare i Fraggs hytta öfverenskommit att af 1873 års tackjernstillverkning försälja tillsamman 12,000 centner, för hvars leverering de hvar för sig skulle ansvara, Per Andersson, Carl Olsson och enkan Andersson för 1,200 centner vardera samt öfrige delegarne för vissa i handlingen utsatta belopp. Derjemte förbundo sig samtliga delegarne, att, om någon af dem genom eget förvållande icke komme i tillfälle att leverera den quantitet tackjern, han sålunda åtagit sig, denne delegare skulle vara skyldig att hålla sine meddelegare skadeslösa, ifall desse måste fullgöra hans andel i det med en blifvande köpare gemensamt ingångna kontrakt; och godkände delegarne det kontrakt angående leverans af omförmälda tillverkning, som af en eller flere af dem kunde komma att uppgöras.

Den 12 September 1872 ingicks emellan Per Andersson och faktorn C. G. Carlson i Strömsholm ett så lydande »kontrakt: Till Herr C. G. Carlson i Smedjebacken har jag Per Andersson denna dag försålt för egen och medintressenters räkning 12,000 ctr tackjern med Fraggs masugns stämpel att levereras bordfritt i Strömsholm under tillstundande år (1873) och på följande tider, nämligen 3,000 ctr i Juni, 3,000 i Juli, 3,000 i Augusti och 3,000 i September, emot ett pris af 5 rdr 75 öre rmt pr ctr, som af mig Carlson betalas med $\frac{1}{4}$ till Hedemora marknad instun-

dande vinter, $\frac{1}{4}$ den 15 Maj, $\frac{1}{4}$ till Norbergs höstmarknad och $\frac{1}{4}$ eller slutliqvid den sista December, allt under år 1873. Skulle emot förmodan olyckshändelse eller naturhinder inträffa, lemnar köparen nödigt anstånd med leveransens fullgörande, och säljaren vidkännes den räntedifferens, som kan uppkomma genom tidsskilnaden i leveransen af jernet. Med föregående kontrakt, hvaraf 2:ne exemplar äro upprättade och oss emellan vxlade, förklara vi oss till alla delar nöjde. Smedjebacken den 12 September 1872. Per Andersson i Fragg, säljare. C. G. Carlson.»

Enligt aftal af den 27 Juni 1873 skulle Per Andersson ytterligare för egen räkning till Carlson leverera 1,200 ctr på Strömsholm sist den 1 påföljande Augusti att betalas efter 6 rdr 25 öre pr ctr med $\frac{1}{3}$ kontant, $\frac{1}{3}$ den 15 Augusti och $\frac{1}{3}$ ultimo December nämnde år. Detta parti likasom det föregående kunde lemnas hvitt eller halfhvitt eller grått.

I början af år 1873 försålde Carl Olsson och enkan Andersson sina hemman i Fragg jemte andelar i Fraggs masugn till ett af brukspatronen P. A. Cassel på Svanå, direktören E. F. Zetterström och handlanden H. J. Bylin bestående bolag, för hvilket den sistnämnde var antagen till disponent; och åtog sig bolaget att fullgöra Olssons och enkan Anderssons leveransskyldighet.

Till 1874 års hösteting med Gamla Norbergs bergslags härad uttog Carlsson stämning å Per Andersson under yrkande, att som denne till Carlson försålt genom kontrakt den 12 September 1872 tolfusen ctr och den 27 Juni 1873 1,200 ctr tackjern af Fraggs hyttas tillverkning, att levereras i Strömsholm sistnämnde år, men Per Andersson icke inom den utfästa tiden ställt till Carlsons disposition mera än 12,021 ctr 45 skålp., Per Andersson måtte förpligtas att af hvad han i liqvid för ifrågakomna jern erhållit till Carlson återbära 6,046 kr. 21 öre.

Till samma ting uttogs jemväl af Per Andersson stämning å Carl Olsson och enkan Andersson äfvensom å Cassel, Zetterström och Bylin med påstående, att som de begge först-

nämnde, för hvilkas, liksom för andra delegares i Fraggs hytta räkning, Per Andersson genom kontrakt den 12 September 1872 till Carlson försålt 12,000 ctr tackjern, der-
efter till Cassel, Zetterström och Bylin gemensamt försålt sina andelar i Fraggs hemman och hytta med skyldighet för desse sistnämnde att ansvara för fullgörandet af den leverans tackjern till Carlson, som på Carl Olssons och enkan Anderssons försålda andelar i hyttan belöpte, utgörande 2,400 ctr, samt Carlson till fyllande af bristen i leveransen användt 1,178 ctr 55 skålp. af de 1,200 ctr, hvilka Per Andersson *ensam*, enligt kontraktet af den 27 Juni 1873, emot ett pris med 50 öre öfverstigande det, till hvilket det andra partiet af hyttedelegarne afyttrats, till Carlson försålt, — Cassel, Zetterström och Bylin måtte, derest ej visas kunde, att den dem åliggande leveransen blifvit fullgjord, samt Carlsons mot Per Andersson instämnda talan således komme att förfalla, förpligtas att till Per Andersson utgifva ersättning med 6,395 kr. 66 öre jemte ränta.

Till bemötande af Per Anderssons talan genmälde Bylin och hans medparter: att, enligt fraktsedlar, levererats redan i Juli 1873 hos faktor Jakobsson i Strömsholm för Carlsons räkning 3,175 ctr 85 skålp. tackjern, hvarigenom leveransen blifvit i behörig tid till mer än fulla quantiteten fullgjord, då enligt kontraktet allenast 2,400 ctr, inberäknad andelen i sambruksjernet, skolat levereras. Orsaken dertill att för Carlsons räkning levererats mera än Olsson och enkan Andersson försålt, hade varit dels svårigheten att uti en last skilja på tackjern till tvenne mottagare, dels den omständigheten att underhandling vid samma tid varit å bane att till Carlson försälja återstoden af Bylins och hans medparter tillverkning i Fraggs masugn. Då emellertid såväl Per Andersson som Carlson blifvit under sommaren 1873 underrättade om jernets leverans hos Jakobsson, vore Per Anderssons emot Bylin och hans medparter förda talan till alla delar obefogad, hvadan de anhöllo att blifva från målet skiljda.

Bylin och hans medparter företedde:

1:o) fraktsedel, daterad den 16 Juli 1873 och af följande lydelse: »Med skepparen J. Ericsson, jakten Fragg, sändes till herr O. Jakobsson i Strömsholm för C. G. Carlsons räkning på Smedjebacken 1,575 ctr Fraggs hyttetackjern. H. J. Bylin g:m Nylund;» och

2:o) en annan likaledes i Juli 1873 daterad fraktsedel, enligt hvilken Bylin med skepparen J. E. Ericsson till bemäld Jakobsson för C. G. Carlsons räkning på Smedjebacken afsändt ytterligare 1,597 ctr Fraggs hyttetackjern.

Per Andersson anförde, att han dels muntligen i Smedjebacken och dels sedermera genom bref af den 4 November 1873 underrättat Carlson, att Bylin till Jakobsson levererat 2,050 ctr tackjern för Carlsons räkning; och hade Per Andersson ansett någon annan åtgärd å hans sida icke skäliggen kunnat vidtagas, helst det icke kunde hafva varit lämpligt, att han lemnat skriftlig anvisning på annan säljares jern.

Carlson medgaf, att han i ämnet erhållit ett bref från Per Andersson och med anledning deraf genast till Jakobsson aflåtit telegram med förfrågan, huruvida Bylin för Carlsons räkning hos Jakobsson levererat 2,050 ctr Fraggs tackjern, hvarefter Jakobsson den 7 November 1873 till svar derå telegraferat följande:

»Det Fraggs tackjern, som hitkommit, är försåldt, men lika med omtelegraferade partiet hos Hamnström. Måhända det Bylins?»

Vidare anförde Carlson, att icke någon anledning för honom förefunnits att komma i besittning af det till Jakobsson levererade tackjernet, då icke särskild assignation derå varit Carlson lemnad, samt att Carlson i afseende å tackjernsköpet haft att skaffa allenast med Per Andersson, emot hvilken han alltså fullföljde sitt käromål.

Vid följande ting företedde Bylin en 3:dje fraktsedel å 1,389 ctr Fraggs tackjern, som blifvit den 6 Augusti 1873 till Jakobsson afsändt, utan att dock deri omnämndes, att leveransen skett för Carlsons räkning.

På begäran af Bylin och hans medparter blef Jakobsson utan ed i målet hörd, hvarvid han inlemnade af honom

förda anteckningar angående från Fraggs hytta levererad tackjern, som af Jakobsson år 1873 emottagits; varande dessa anteckningar af följande lydelse:

»Ankomst:

1873.	Skepparen.	Fartyget.	Fraggs märke.	
			Enl. fraktsedlar hit.	Vigten här.
Juli 21.	J. Ericsson.	Jakten Fragg.	1,575.	1,575. 80.
Aug. 4.	Densamme	d:o	1,597.	1,600. 05.
» 12.	Densamme	d:o	1,389.	1,392. 15.
Summa			4,561.	4,568.
Öfvervigt			7.	
Summa			4,568.	4,568.

Afsändt:

1873.			
Okt. 25.	N. P. Jönsson.	Jakten Elna	
	till Kockum, Malmö		1,500.
Nov. 8.	L. Danelius.	Jakten Lovisa	
	till Svanå		1,100.
Summa			2,600.
Inventarium till 1874			1,968.
Summa			4,568.

Af inventariet 1,968 ctr äro 862 ctr anordnade för räkning bergsman P. Persson i Spjutsbo enligt anvisning af den 18 Juni 1874 från H. J. Bylin. Resten 1,106 ctr odiskonponerad.»

Jakobsson berättade, att han i afseende å berörda tackjernsleverans först genom bref från Bylin af den 16 Februari 1874 erhållit upplysning, att någon del deraf borde afsändas till Carlson; hvarjemte Jakobsson företedde dels 2 särskilda af Bylin till honom aflåtna skrivelser, den ena af den 28 Oktober 1873 och den andra af den 31 i samma månad, hvilka begge innefattade begäran om försäljning af tackjern, som qvarlegat vid Strömsholm, dels ofvanåberopade bref af den 16 Februari 1874, innehållande meddelande att Carlson skulle hafva det jern, som kommit till Strömsholm, såsom orden lydde, »för vår räkning», samt begäran att Carl-

son skulle blifva underrättad derom att jernet legat till hans disposition sedan 1873 års sommar.

Bylin åberopade fraktsedlarne, hvarigenom han ansåg styrkt, att vid Strömsholms lastageplats blifvit inom utsatt tid för Carlsons räkning levererad så stor qvantitet tackjern, som belöpte på Bylin och hans medparter; hvarjemte Bylin företedde intyg af Jakobsson, dagtecknad den 3 Oktober 1874, att å väg och hamnplatsen i Strömsholm finnes qvarliggande för Carlsons räkning 1,200 ctr Fraggs tackjern, levererad af Bylin.

Per Andersson anförde: att vid köpets uppgörande Carlson erhållit upplysning om att försäljningen skett icke allenast för Per Anderssons utan äfven för hans medintressenters räkning, hvarom kontraktet med Carlson jemväl innehölle tydliga bestämmelser; att om Bylin, såsom medintressent i Fraggs hytta, under levereringstiden anmält sig till en leverans af 2,041 ctr 5 skålp. å 2,050 ctr Fraggs tackjern med tydlig uppgift på ändamålet med leveransen, så hade Carlson varit skyldig att emottaga jernet i afräkning på den leverans Per Andersson för sig och medintressenter kontraherat; att Carlson ansett Per Anderssons och hans medintressenters leverans antaglig och giltig framginge deraf. att han hos Jakobsson efterfrågat Bylins jern; att om Bylins jern för tillfället varit afsedt för andra ändamål, som hindrat dess utlemnande till Carlson, så hade sådant berott icke på Per Andersson utan på Bylin, som ensam egt hos vederbörande faktor lemna föreskrift om för hvilka ändamål Bylins 4,568 ctr tackjern skolat användas; att af de Per Andersson vid jernliqviderne lemnade qvittenser framginge, att jemväl hans medsäljare direkt deltagit i köpet med Carlson, hvaremot Per Andersson allenast på anmodan och utan ersättning tjenstgjort såsom kommissionär vid köpets uppgörande och vid penningeuppbörden hos Carlson; att vid de i Augusti 1873 och Januari 1874 erhållne jernliqvider Bylin förklarar, att hans och hans medparterers jernleverans varit fullgjord, hvilken uppgift vunne stöd deraf, att Per Andersson hos Bylins kommissionär å lastningsorten erhållit upp-

lysning om att tvenne jernlaster blifvit af Bylin för Carlsons räkning afsända; att vid sådant förhållande intet skäl funnits för Per Andersson att undanhålla Bylin de från Carlson ankomna liqvider; att, vid erhållande af 4:de liqviden, Bylin, i anledning af Carlsons skriftliga begäran, förklarar, att vågattest på leveransen hos Jakobsson skulle för erhållande af slutliqvid inom möjligaste korta tid tillhandahållas Carlson; men att Bylin sedermera förklarar, att han icke ämnade anskaffa vågattest, utan skulle fraktsedlarne utgöra bevis för Bylins och hans medparters leverans; och företedde Per Andersson härjemte qvittenser af delegarne i försäljningen af ifrågavarande 12,000 ctr öfver liqviden af samma jern.

Genom utslag den 18 Maj 1875 utlät sig *här:r:n*: att, som det kontrakt af den 12 September 1872, hvarigenom Per Andersson till Carlson försålt 12,000 ctr tackjern af Fraggs hyttas tillverkning, innehölle, att försäljningen skett *för egen och medintressenters räkning*; och ordalydelsen i kontraktet, hvilket Per Andersson ensam underskrifvit, icke utmärkte, att han iklädt sig ansvarighet för leveransen af hela det försålda partiet tackjern; alltså och då Per Andersson i enlighet med kontraktet levererat 1,200 ctr tackjern, som af det försålda partiet belöpte på hans andel i tillverkningen och jemväl ett lika belopp, som han på grund af ett senare aftal till Carlson afyttrat; samt den omständighet, att Carlson inom utsatt tid icke till fullo bekommit det af honom, enligt ofvannämnda kontrakt, köpta parti tackjern, icke lagligen kunde tillskrifvas någon försummelse från Per Anderssons sida, kunde Carlsons käromål icke bifallas, i följd hvaraf jemväl Cassel, Zetterström och Bylin befriades från Per Anderssons mot dem i saken förda ersättnings-talan.

Såväl Carlson som Per Andersson vädjade till Svea hofrätt; och anförde den förstnämnde: Vid upprättandet af leveranskontraktet hade Per Andersson icke ens samtalsvis omnämmt hvilka de medintressenter voro, som skulle deltaga i leveransen, eller huru stor myckenhet hvar och en af dem borde leverera, än mindre företett någon fullmakt,

på grund af hvilken han varit berättigad att för andras räkning sluta något köp. Det i kontraktet förekommande uttrycket »för egen och medintressenters räkning» kunde ej medföra befrielse för Per Andersson från allt ansvar, så snart han visat sig hafva levererat en aldrig så liten quantitet af det försålda partiet, helst Carlson aldrig medgifvit eller, i saknad af kännedom om hvilka medintressenter afsågos, kunnat medgifva, att leveransen skulle till vissa bestämda quantiteter få fullgöras af vare sig den ena eller andra. Då Per Andersson ostridigt uppburit hela den betingade köpeskillingen, hade han derigenom erkänt sig vara ansvarig för försäljningen till Carlson, helst aftalet i fråga om fördelning af leveransen på flere delegare i hyttelaget vore ett biaftal, som endast anginge dessa. I annat fall skulle Per Andersson varit fullkomligt obehörig att uppbära betalning för mer än hvad han sjelf levererat; åberopande Carlson, som på det bestämdaste bestred, att han förr än i Februari 1874 erhållit kännedom om att Bylin för hans räkning aflemnat något jern vid Strömsholm, skriftligt intyg af sin dåvarande bokhållare, att vid upprättande af ifrågavarande kontrakt tal ej varit om hvilka af Fraggs masugnsintressenter deruti skulle komma att deltaga, än mindre med huru stora partier hvar och en skulle bidra.

Per Andersson genmälde: Carlson hade inför här.r:n lemnat obestriddt, att Per Andersson muntligen i Smedjebacken underrättat honom om att Bylin såsom delegare i Fraggs masugn skulle i köpet af den 12 September 1872 lemna 2,050 ctr tackjern hos Jakobsson. Carlson hade derjemte inför här.r:n åberopat en skrifvelse från Per Andersson af den 4 November 1873, innehållande samma underrättelse, hvarigenom han visat sig ega kännedom derom, att Bylin varit Per Anderssons bolagsman i affären, och borde sålunda anses hafva ej mindre antagit Per Anderssons anvisning å Bylin för 2,050 ctr af kontraherade quantiteten, än äfven genom tyst samtycke medgifvit förlängning i leveranstiden. Då leveransen dessutom blifvit i Februari 1874 fullgjord samt ej visadt vore, att Carlson genom dröjsmålet

lidit skada, bestreds hans yrkande att återfå någon del af den erlagda betalningen.

Per Andersson fullföljde jemväl sin emot Bylin och hans medparter villkorligt framställda talan.

Hofr:n yttrade i dom den 9 Mars 1876, att hofr:n funne, vidkommande Carlsons klagan, ej skäl att, i anledning deraf, i här:r:ns utslag göra ändring, vid hvilket förhållande, och då Per Andersson allenast för det fall, att Carlsons ändringssökande bifölles, emot samma utslag, i hvad det anginge Cassel, Zetterström och Bylin, fullföljt talan, något vidare yttrande derutinnan icke erfordrades.

Carlson och Per Andersson sökte ändring hos Kongl. Maj:t under hufvudsakligt åberopande af hvad förut blifvit i saken anfördt.

N. Rev. (rev.-sekr:ne *Poignant*, föredragande, och *Lagergren*) yttrade i und. betänkande: »Af handlingarne inhemtas, att den 21 Juli och 4 Augusti 1873 faktorn Jakobsson i Strömsholm mottagit tvenne med fartyg ankomna poster af Fraggs tackjern, som enligt fraktsedlarnes innehåll Bylin låtit för Carlsons räkning till Jakobsson afsända, utgörande tillhopa 3,175,85 ctr eller mera än det belopp 1,178,55 ctr, som enligt Carlsons påstående skulle utgöra brist uti ifrågasvarande af Per Andersson för egen och medintressenters räkning utfästa leverans af sammanräknadt 13,200 ctr tackjern; samt att, efter det Carlson blifvit af Per Andersson under rättad, att Bylin, såsom delegare i Fraggs hytta, skulle med 2,050 ctr deltaga i omförmälda för öfrigt, efter hvad ostridigt är, behörigen fullgjorda leverans, Carlson ej mindre den 6 November 1873 genom telegram till Jakobsson framställt förfrågan huruvida Bylin för Carlsons räkning hos Jakobsson levererat 2,050 ctr Fraggs tackjern, än äfven, sedan svar från Jakobsson följande dag ingått, å den i kontraktet för verkställande af sista inbetalningen & köpeskillingen bestämda tid, den 31 December 1873, erlagt betalning till Per Andersson utan att dervid göra afdrag för brist i leveransen eller i sådant hänseende framställa någon anmärkning; och enär vid berörda förhållanden må antagas, att

ifrågavarande leverans blifvit behörigen fullgjord, hemställer N. Rev., att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofrens domslut.»

Saken föredrogs den 11 Maj 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Södergren*, frih. *Leuhusen*, *Almqvist*, *Naumann*, *Rabe*, *Huss* och *Lindhagen*) dervid *H. D:s* fleste ledamöter biföllo det underdåniga betänkandet.

Just.-rådet *Almqvist* yttrade: »Som upplyst och ostridigt är, att Per Andersson, hvilken å egne och medintressenters i Fraggs hyttor vägnar afslutat kontraktet med Carlson den 12 September 1872, haft meddelegarnes uppdrag till den genom kontraktet för deras andelar skodda försäljningen af det vid hyttan tillverkade tackjern; alltså och då vid sådant förhållande Per Andersson, som ostridigt i behörig tid levererat det på honom belöpande tackjern af hyttans tillverkning, enligt min uppfattning icke är lagligen skyldig att ansvara för den förlust, som må hafva för Carlson uppkommit derigenom, att någon del af det öfriga sålda tackjernet skall, såsom Carlson förmenat och i stämningen till grund för käromålet åberopat, icke blifvit före seglationstidens slut 1873 stäldt till hans disposition vid Strömsholm, pröfvar jag rättvist fastställa domstolarnes i tvisten emellan Carlson och Per Andersson meddelade beslut; vid hvilket förhållande Per Anderssons vilkorligen fullföljda talan förfaller.»

Just.-rådet *Lindhagen* anförde: »Af handlingarne inhemtas: att uti kontraktet af den 12 September 1872, hvilket icke är underskrifvet af någon annan säljare än Per Andersson, denne förklarar, att han, såsom orden lyda, »för egen och medintressenters räkning», till Carlson för-sålde 12,000 ctr tackjern, utan att dervid uppgafs hvilka nämnde medintressenter voro, än mindre för huru mycket tackjern hvar af dem skulle i försäljningen deltaga; att, sedan Per Andersson ytterligare till Carlson bortslutit 1,200 ctr tackjern, till Carlson ostridigt levererats 12,021,45 ctr, hvaremot Carlson bestridt, att han fått emottaga något mera, men hans motparter påstått, att återstående 1,178,55 ctr

blifvit till Carlson på det sätt levererade, att handlanden Bylin, enligt två företedda fraktsedlar, sommaren 1873 till faktorn Jakobsson i Strömsholm för Carlsons räkning afsändt tillhopa 3,172 ctr tackjern; att Per Andersson i bref den 4 November 1873 meddelat Carlson, att Bylin skulle deltaga i leveransen för 2,050 ctr och skulle afsändt detta jern till bemälda Jakobsson, men att, då Per Andersson icke tillräckligt kunde lita på Bylins uppgifter, han begärde upplysning af Carlson huruvida leveransen vore riktigt fullgjord; att Carlson, i anledning häraf, den 6 November 1873 genom telegram frågat Jakobsson huruvida Bylin för Carlsons räkning hos Jakobsson levererat 2,050 ctr Fraggs tackjern; att Jakobsson påföljande dag härå lemnat ett så lydande telegrafsvär: »Det Fraggjern, som hitkommit, är försåldt, men lika med omtelegraferade partiet hos Hamnström. Måhända det Bylins»; hvaraf uppenbart framgår, dels att Jakobsson då icke ens haft kännedom om att något af det jern, som från Bylin till honom ankommit, vore levererat för Carlsons räkning, dels att samma jern redan blifvit utan Carlsons vetskap såldt; att Jakobsson i skriftligt intyg och muntligen inför här:r:n förklarar, att han först genom bref från Bylin af den 16 Februari 1874 fått upplysning om att något af det under år 1873 till honom ankomna Fragg tackjernet skulle af Carlson disponeras; att, enligt hvad Per Andersson sjelf inför här:r:n förklarar, Bylin ännu den 11 Januari 1874, på Per Anderssons framställning att han måtte lemna af Carlson öskad vågattest på verkställd leverans hos Jakobsson, vägrat anskaffa sådan attest under förklarande, att fraktsedlarne skulle utgöra bevis om leveransen; att, enligt Jakobssons vid här:r:n förevisade anteckningar angående det tackjern från Fraggs hytta, han under år 1873 emottagit, detta utgjorts af dels ofvannämnda två sändningar å sammanlagdt 3,172 ctr, dels ytterligare en sändning å 1,389 ctr, eller, med tillägg af befunnen öfvervigt 7 ctr, tillhopa 4,568 ctr; att af detta parti, som i anteckningarne uppförts såsom ett enda helt, under den 25 Oktober och 8 November 1873 från Strömsholm afsändts tillsammans 2,600 ctr, och att

Bylin under den 18 Juni 1873 af återstoden disponerat ytterligare 862 ctr; samt att Carlson, som enligt aftal skulle för 13,200 ctr tackjern betala 76,500 kr., derå ostridigt till Per Andersson betalt 74,750 kr., hvaraf sednast 18,000 kr. den 31 December 1873, hvar till obestriddt kommer en post å 300 kr. 54 öre för omkostnader i Strömsholm, eller tillhoppa 75,050 kr. 54 öre.

Då nu Per Andersson, på sätt ofvan förmäles, ensam med Carlson slutit ifrågavarande kontrakt af den 12 September 1872, finner jag Per Andersson ock pliktig att ensam till Carlson ansvara för de i kontraktet bestämda leveranser; och emedan af hvad handlingarne innehålla, efter min åsigt, framgår uppenbart, att Per Andersson, som väl fullgjort leveransen af 1,200 ctr enligt senare aftalet, deremot på grund af nyssnämnda kontraktet levererat till 1873 års slut allenast 10,821,45 ctr; ty och som, äfven om Carlson, hvilken det oaktadt den 31 December sistnämnda år betalt till Per Andersson återstoden af det enligt begge aftalen till 76,500 kr. uppgående kontraherade beloppet med undantag allenast af 1,449 kr. 46 öre, må anses härigenom hafva medgifvit Per Andersson något anstånd att fullgöra slutleveransen derigenom, att Carlson sattes i besittning af erforderlig del utaf det parti tackjern, som handlanden Bylin hade under faktor Jakobssons vård liggande vid Strömsholm, Carlson likväl icke kan emot sitt bestridande kännas skyldig att, sedan Bylin ännu den 11 Januari 1874 vägrat lemna Carlson sådant bevis, som fordrades för att sätta Carlson i besittning af nämnde tackjern, ytterligare emottaga något jern; alltså pröfvar jag rättvist att, med ändring af domstolarnes beslut, ålägga Per Andersson att till Carlson återbetala hvad han för mycket uppburit, utgörande skilnaden emellan den betalning 6,776 kr. 66 öre, som skulle belöpa på de icke levererade 1,178,55 ctr tackjern, samt det af Carlson innehållna belopp 1,449 kr. 46 öre, eller 5,327 kr. 20 öre jemte 5 proc. ränta derå från stämmningsdagen; och enär, vid den utgång saken vid domstolarne fått, desse icke kommit att meddela yttrande om Per Anderssons stäm-

ningspåstående emot Cassel, Zetterström och Bylin, varder saken i denna del af mig visad åter till här.r:n, som har att, uppå anmälan, densamma åter företaga och dermed lagligen förfara.»

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 29 Maj 1877.

112.

För kreditivkontrakt, lydande å femhundra kronor (dock detta belopp endast med siffror utmärkt, och ett tomrum lemnadt) gå flera löftesmän i solidarisk och proprie borgen. Sedermera blir beloppet af kreditivtagaren förfalskadt till Femtusen (5,000) kronor. I borgensmeningen var icke summan utsatt, för hvilken borgades, utan endast: »för ofvanstående förbindelse». Kunna vid sådant förhållande, när gäldenären brister i betalningen, löftesmännen åläggas gälda det genom förfalskning tillkomna beloppet Femtusen kronor? Jemför årg. 1872, sid. 516 o. f.

Efter stämning till Långhundra här.rätt yrkade ombudsmannen vid Uplands enskilda bank S. C. Bring, å bankens vägnar, att hemmansegarne Carl Eriksson i Mälby och Herman Pettersson i Frosta måtte på grund af en utaf dem jemte tre andre personer tecknad borgen för ett i nämnde bank af Frans Medin upptaget kassakreditiv, förpligtas att, hvilkendera bäst gälda gitte, till banken utgifva kreditivsumman 5,000 kr. jemte ränta.

Det emellan banken och Medin den 12 Juni 1874 angående omförmälda kassakreditiv upprättade kontrakt var i här nedan afskrifna del af följande lydelse: »Som Uplands enskilda bank mot nedan tecknade säkerhet beviljat mig ett kassakreditiv stort rmt 5,000 femtusen riksdaler att begagnas till den 1 Juni 1875» etc.; hvarjemte af löftesmännen underskrifvits en å kontraktet tecknad förbindelse så lydande: »För ofvanstående förbindelse gå undertecknade en för alla och alla för en i full borgen såsom för egen skuld, försäkra» — — —.

Svarandene invände, att då de underskrifvit borgensförbindelsen, kontraktet lydt endast å 500 kr., i följd hvaraf de bestredo att gälda mera än sistnämnda belopp jemte ränta derå.

Under målets handläggning upplystes, att Medin, som blifvit lagförd och dömd för förfalskning af ifrågavarande kontrakt, under ransakningen uppgifvit, att, då borgensförbindelsen undertecknades, kontraktet lydt å allenast 500 kr., hvilket tal, skrifvet med siffror, Medin förändrat sålunda, att han tillsatt en »0» och med bokstäfver tillskrifvit »femtusen».

Ombudsmannen anförde, att, enligt åtskilliga af Kongl. Maj:t meddelade domar, den, som undertecknat en förbindelse, deri beloppet ej varit med bokstäfver utan endast med siffror utmärkt, ansetts ansvarig för det belopp, som sedermera med bokstäfver insatts i förbindelsen, på samma sätt som om han underskrifvit en förbindelse, deri icke något visst belopp varit nämndt. I nu förevarande fall hade beloppet 5,000 kr. varit utsatt med både bokstäfver och siffror samt på sådant sätt, att banken ej haft någon anledning att misstänka det förfalskning egt rum, helst intet spår af ändring eller radering förefunnits.

Genom utslag den 21 December 1875 utlät sig *här.r.n.*: att som ostridigt vore, att ifrågavarande den 12 Juni 1874 upprättade kreditivkontrakt, derå svarandene jemte andre personer tecknat borgen en för alla och alla för en såsom för egen skuld, då svarandene berörda förbindelse ingått, lydt å allenast 500 kr., hvilket belopp sedermera blifvit af kreditivtagaren förfalskad till 5,000 kr.; alltså och då icke någon omständighet blifvit i saken ådagalagd, på grund hvaraf svarandene kunde anses skyldige att ansvara för högre belopp än det hvarför de sålunda borgat, samt svarandene medgifvit sig vara skyldige att detta belopp till banken utgifva, kunde käromålet icke i vidsträcktare mån bifallas, än att svarandene förpligtades att genast, hvilken bäst gälda gitte, till banken utgifva 500 kr. jemte 6 proc. ränta från

förfallodagen den 1 Juni 1875 till dess betalning komme att ske.

Banken väjdade till Svea hofrätt: Svarandene hade enligt löftesmeningens innehåll borgat icke för beloppet 500 kr. utan för »ofvanstående förbindelse». Svarandene hade underlåtit tillse på hvad sätt samma förbindelse i afseende å uttryckande af beloppet bragtes i fullständigt skick, utan utfärdat sin borgen i sådant tillstånd, att summan å kreditivet kunnat, utan förändring eller öfverskrifning af de redan tecknade siffrorna, höjas till nästan hvad belopp som helst. Ifrågavarande borgen måste följaktligen anses såsom ingången in blanco för den summa, som i kontraktet kunde insättas. I allt fall hade här:r:n ådömt för liten ränta, ty densamma borde räknas ej från kreditivets förfallodag, utan från den dag kreditivsumman lyftats.

I dom den 11 Maj 1876 yttrade *hofr:n*: att hofr:n funne ej skäl att i här:r:ns utslag göra annan ändring, än att, enär Medin genom ofvan åberopade kassakreditivkontrakt utfäst sig, bland annat, att för hvarje belopp, som å kreditivet lyftades, erlægga ränta från uttagningsdagen enligt af bankens styrelse bestämd räntefot, och jemlikt i hofr:n företedt utdrag af bankens räkenskaper å kreditivsumman uttagits redan den 16 Juni 1874 1,500 kr. utan att Medin derefter, under den tid kontraktet afsett, vid något tillfälle varit å kreditivet skyldig mindre belopp, samt upplýst blifvit, att svarandene den 24 December 1875 betalt det af här:r:n utdömda belopp 500 kr. jemte ränta från den 1 Juni 1875 till nyssnämnda den 24 December, svarandene förpligtades att en för båda och båda för en till banken utgifva ytterligare 6 proc. årlig ränta å 500 kr. från den 16 Juni 1874 till den 1 Juni 1875.

Om denna dom förenade sig hofr.-råden *Schöning* och *Ahlgren* samt v. häradsh. *Lundberg*.

Referenten, v. häradsh. *Westrin* yttrade: »Emedan, med afseende ej mindre derå, att uti ifrågavarande borgensförbindelse icke blifvit nämnt något visst belopp, hvarföre borgen ingicks, än äfven att sjelfva hufvudförbindelsen varit

tecknad å en blankett med i den tryckta texten lemnadt tomrum för ifyllande af förbindelsens summa, svarandene, derest de velat freda sig från skyldighet att, i händelse af förbindelsens förfalskning, på grund af deras tecknade borgen betala större belopp än det, hvarå förbindelsen lydt vid det tillfälle, de sin borgen ingingo, efter min åsigt bort tillse, att förbindelsens summa blefve i ofvan nämnda tomrum sålunda införd, att förfalskning icke åtminstone med synnerlig lätthet kunde försiggå; men svarandene sådant helt och hållet uraktlåtit, ithy att, efter hvad upplyst blifvit, då borgen tecknades, varit uti tomrummet införd allenast med siffror summan »500», hvarefter Medin förfalskat förbindelsen sålunda, att han i tomrummet, som i sådant afseende lemnat tillräckligt utrymme, bredvid summan 500 infört en nolla och tillsatt orden »femtusen»; ty och som banken derefter på grund af samma förbindelse, hvars utseende och beskaffenhet icke gifvit banken något skäl till förmodan, att ändring eller förfalskning egt rum, beviljat Medin ett kreditiv å 5,000 kr., hvilket belopp blifvit af Medin från banken uttaget, anser jag svarandene pligtige att på grund af deras ifrågavarande borgen ansvara för betalning af hela den utaf Medin erhållna kreditivsumman, 5,000 kr., i följd hvaraf jag pröfvar rättvist, med ändring af här.r:ns utslag, förpligta svarandene att, hvilkendera bäst gälda gitter, emot återbekommande af ifrågavarande kreditivförbindelse, till Upplands enskilda bank utgifva kreditivbeloppet 5,000 kr. jemte 6 proc. ränta å de för hvarje gång uttagna beloppen från de särskilda uttagningsdagarne tills liquid kommer att ske, eller å 1,500 kr. från den 16 Juni, å 250 kr. från den 31 Juli, å 500 kr. från den 18 Augusti, å 750 kr. från den 14 September, å 500 kr. från den 7 Oktober, å 1,200 kr. från den 12 Oktober och å 300 kr. från den 9 December, allt 1874; dock att svarandene, hvilka, efter hvad styrelsen härstädes uppgifvit, erlagt det af här.r:n utdömda belopp 500 kr. jemte ränta från den 1 Juni 1875 till den 24 December samma år, ega att vid liquids uppgörande njuta afdrag för det sålunda inbetalda beloppet.»

V. häradsh. *Wählin* yttrade: »Enär svarandene under-tecknat den till stöd för krafvet åberopade, & Medins kreditivkontrakt befintliga löftesskrift och sålunda borgat, en för båda och båda för en, såsom för egen skuld, för uppfyllandet af Medins enligt kontraktet åliggande skyldigheter, samt ostridigt är, *dels* att svarandene icke annorledes än genom hänvisning till kontraktet bestämt storleken af den summa för hvilken de åtog sig ansvarighet, *dels* att kreditivkontraktet, när borgen derå tecknades, befunnits i sådant skick, att Medin kunnat i kontexten tillskrifva bokstäfver och siffror och sålunda öka kreditivsumman, utan att kontraktets utseende och beskaffenhet gifvit ringaste skäl till förmodan om sådan skedd ändring eller till närmare efterfrågan af förhållandet, och *dels* att kontraktet, när detsamma med svarandenes derå tecknade borgen till banken inlemnades, afsett ett kreditivbelopp af 5,000 kr., som banken på god tro sedermera till Medin utbetalt, instämmer jag i det slut, referentens votum innehåller.»

I hofrns dom sökte banken ändring.

N. Rev. (rev.-sekr:ne *Lagergren* och *Glimstedt*, den senare föredragande, samt t. f. rev.-sekr. *Westman*) afgaf underdånigt betänkande af följande innehåll: »Emedan Medin genom ifrågavarande handling den 12 Juni 1874 med banken ingått kontrakt om kassakreditiv å 5,000 kr. samt svarandenes å samma handling under Medins underskrift befintliga borgen innehåller, att de jemte andre personer, såsom orden lyda, »för ofvanstående förbindelse» ginge en för alla och alla för en i full borgen såsom för egen skuld; ty och som, fastän, enligt hvad ostridigt är, kontraktet, då borgensförbindelsen derå tecknades, lydt å allenast 500 kr., hvilket tal varit endast med siffror betecknad, och Medin derefter, innan kontraktet till banken ingafs, genom tillsats af siffran »0» och ordet »femtusen» förändrat kontraktet så att det blifvit lydande å 5,000 kr., denna omständighet dock, vid det förhållande att banken icke af handlingens beskaffenhet och utseende haft någon anledning att misstänka den

verkställda förändringen, icke lär kunna lagligen föranleda till svarandenes befrielse från löftesmannans ansvar för Medins förbindelse i hela dess vidd sådan han sjelf densamma genom kontraktet sig iklädt; alltså och då, enligt utdrag ur bankens räkenskaper, för Medins räkning & kreditivet uttagits under år 1874 den 16 Juni 1,500 kr., den 31 Juli 250 kr., den 18 Augusti 500 kr., den 14 September 750 kr., den 7 Oktober 500 kr., den 12 i samma månad 1,200 kr. och den 9 December 300 kr., eller tillsamman 5,000 kr., hemställer N. Rev. i und., att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist, med ändring af domstolarnes öfverklagade beslut, förpligta svarandene, hvilka i saken ålagts att gälda 500 kr. jemte 6 proc. ränta derå från den 16 Juni 1874, att derutöfver, gemensamt eller hvilkendera gälda gitter, emot erhållande af kreditivkontraktet, till banken genast utgifva 4,500 kr. jemte ränta.»

Saken föredrogs den 1 Mars 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden, frih. *Leuhusen*, *Almqvist*, *Rabe*, *Huss*, *von Segebaden* och *Hernmarck*), dervid N. Rev:ns betänkande bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 23 Mars 1877.

113.

Behörig vaxelöfverlåtelse, eller icke? Vexellagens 3 kap. Klagan som icke åsyftar ändring i domslutet, lemnas utan afseende.

Efter stämning till rådst.-r:n i Uddevalla yrkade grosshandelsbolaget *Willm Thorburns söner*, att, som grosshandlanden *Anders E. Wahlstedt* vägrat infria en utaf *Josef Pollard & Cni* i Newcastle upon Tyne den 15 Januari 1876 på *Wahlstedt* dragen vaxel å 717 pounds 12 shillings engelsk sterling att till deras egna ordres betalas i London tre månader derefter, *Wahlstedt*, hvilken, enligt anteckning & vaxeln,

accepterat densamma till betalning hos London Joint Stock Bank i London den 18 nästpåföljande April, måtte förpligtas att till Will:m Thorburns söner såsom innehafvare af vaxeln genast utgifva vaxelbeloppet jemte ränta, provision och kostnadsersättning.

Genom dom den 29 Maj 1876 utlät sig *rådst.-r:n*: att Wahlstedt under rättegången anmärkt, dels att då Will:m Thorburns söner icke genom laga öfverlåtelse blifvit innehafvare af den handling, hvarpå krafvet grundades, eller visat sig vara befullmäktigadt ombud för densammas innehafvare, Will:m Thorburns söner icke vore behörige att i målet kära, dels ock att, då berörda handling icke till formen hade egenskap af vaxel, och Wahlstedt sålunda icke åtnjutit laga stämningstid i målet, Wahlstedt icke vore pliktig att å stämningen svara, hvadan han yrkat målets afskrifning; men enär Will:m Thorburns söner med intyg af vederbörlig embetsmyndighet styrkt, att ifrågavarande fordringsbevis enligt gällande lag å den ort, der det blifvit tecknad, vore en giltig och laglig vaxel, samt Will:m Thorburns söner genom vederbörande endossents skriftligen för vaxelsummans utsökande gjorda öfverlåtelse blifvit innehafvare af samma, för uteblifven betalning behörigen protesterade vaxel; alltså blefve, jemlikt 17, 82 och 85 §§ vaxellagen den 23 Augusti 1851, Wahlstedts berörda anmärkningar lemnade utan afseende; och alldenstund vaxeln blifvit å Wahlstedt den 15 Januari 1876 utställd att tre månader derefter till vaxelgifvarnes ordres betalas, samt Wahlstedt genom sin derå gjorda anteckning, hvilken, enligt gällande lag å den ort, der vaxeln tecknats och betalning därför skolat erläggas, skulle såsom vanlig accept anses, godkänt vaxeln till betalning den 18 April 1876, förpligtades Wahlstedt, med stöd af 26, 39, 46 och 86 §§ vaxellagen, att, vid äfventyr af utmätning eller bysättning, emot vaxelns erhållande i original, till Will:m Thorburns söner genast betala densammas belopp jemte ränta, provision och kostnadsersättning.

Wahlstedt väddade till *Göta hofrätt*, som i dom den 8 December 1876 yttrade, att af handlingarne inhemtades,

hurusom Will:m Thorburns söner till ådagaläggande af sin behörighet att omstämda vaxelbeloppet utsöka åberopat dels ett från verkställande direktören för Union Bank of London i London, på hvilken bank ifrågavarande vaxel blifvit af Josef Pollard & C:ni öfverlåten, den 21 April 1876 till Will:m Thorburns söner aflåtet bref af innehåll att berörda vaxel med vidhäftad protest, på anmälan af Josef Pollard & C:ni, till Will:m Thorburns söner öfversändes, och dels ett samma dag dateradt, från Josef Pollard & C:ni till Will:m Thorburns söner stäldt bref, deri de underrättade Will:m Thorburns söner, att de anmodat Union Bank of London att till Will:m Thorburns söner öfversända vaxeln, samt anhölle att de sistnämnde ville öfverlemna densamma till den mest respektabla lagkarl i Uddevalla och uppdraga åt honom att genast vidtaga lagliga åtgärder emot acceptanten; men som berörda bref icke innefattade sådan öfverlåtelse, som i 3 kap. vaxellagen omförmäldes, samt Will:m Thorburns söner ej heller visat behörig fullmakt från vederbörande vaxelnehafvare att vaxelbeloppet utsöka, förklarades, med upphäfvande af rådst.-r:ns dom, Will:m Thorburns söners nu anhängiggjorda stämningstalan icke kunna bifallas.

I denna dom yrkade Wahlstedt i und. sådan ändring, att Kongl. Maj:t måtte täckas på den grund, att omstämda handlingen ej vore en vaxel, fastställa det slut, hvori hof:r:n staannat.

N. Rev. (rev.-sekr. *Poignant*, föredragande, konst. rev.-sekr. *Herslow* och t. f. rev.-sekr. *Lilienberg*) hemställde, att Kongl. Maj:t måtte finna Wahlstedt icke hafva anfört skäl, som kunde föranleda ändring i hof:r:ns dom.

Saken föredrogs den 11 Maj 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Södergren*, frih. *Leuhusen*, *Almqvist*, *Huss* och *Lindhagen*), dervid *H. D.* fann Wahlstedts öfver hof:r:ns dom förda klagan, som icke åsyftade någon ändring i domslutet, ej förtjena afseende.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 29 Maj 1877.

(Insändt.)

114.

Komparativ lagstiftning.

1.

Frankrike.

Vi hafva uti en föregående i denna tidskrift införd artikel sökt visa, att den sats, att jemförelsen är den vetenskapliga forskningens grundvillkor ej lider något undantag i afseende på den juridiska vetenskapen, och att således kännedom om särskilda folks lagar inom densamma är af största vikt. Jemväl i jurisprudensen eller den juridiska praktiken är behovet af kännedom om främmande folks lagar — synnerligen i vår tid med dess så betydligt ökade beröring emellan folken och individerne af olika folk — mycket känbart. Vi förmoda därför, att en framställning af lagstiftningens *hufvudsakligaste* utveckling i Europas förnämsta stater sedan slutet af 1860-talet till år 1874 ej skall sakna intresse för denna tidskrifts läsare. Då vi härmed framlägga en sådan framställning, anse vi oss emellertid böra tillkännagifva, att vi förbigått hvad som i Danmark, Finland och Norge blifvit uti ifrågavarande hänseende åtgjort, emedan särskilda mera utförliga framställningar af lagstiftningens utveckling i dem förut varit synliga i denna tidskrift¹⁾. Vi börja med *Frankrike*.

Detta lands civila, kriminella och processuella lagstiftning innefattas, såsom bekant är, i Code Napoléon. Denna del af lagstiftningen har hittills ej undergått några särdeles genomgripande förändringar. Emellertid har inom kriminalprocessen länge behovet af förbättringar visat sig känbart. För närvarande sker t. ex. *första* undersökningen i brottmål af en domare vid slutna dörrar och utan att den tilltalade

¹⁾ Årg. 1876, sid. 136 o. f., sid. 482 o. f. Årg. 1877 sid. 443 o. f.

har tillgång till försvarare. I ändamål att inskränka det inquisitoriska förfarandet och utvidga juryns verksamhet tillsattes 1869, på *Oliviers* (Napoléon III:s siste premierministers) framställning, en komité. Huruvida ens något förslag af denna blifvit afgifvet, känna vi ej. Emellertid hafva en del viktiga partiella förändringar vidtagits inom ifrågasvarande del af den franska rätten. Ibland dessa vilja vi nämna, att genom dekret. d. 4 nov. 1870, strax efter senaste regementsförändring, afskaffades den s. k. *Haute cour de justice*, som behandlade frågor om attentat emot kejsaren och statens säkerhet. Genom lag d. 21 Nov. 1872 erhöll *juryinstitutionen* ganska betydliga förändringar. Sistnämnda lag innehåller fyra titlar:

I. Om villkoren för kompetens till att väljas till jurymän. Dessa äro: a) att hafva fyllt 30 år, b) åtnjuta politiska och civila rättigheter, c) ej vara dömd till straff för vissa uppräknade förbrytelser, eller befinna sig i cessions-tillstånd eller vara innehafvare af vissa embeten, d) ej befinna sig i temporär inkapacitet.

II. Årliga listans bildande. Denna lista skall innefatta för Seinedepartementet 3,000 namn och för de öfriga departementen ett på hvarje tusental af innevånarne men ej öfver 600 och ej under 300. Valbare äro blott de, som hafva sitt hemvist inom departementet. En komité i hvarje kanton, bestående af fredsdomaren, hans suppleant och samtliga märerne, upprättar en *förberedande lista*, hvarå upptages dubbla antalet mot hvad kantonens kontingent utgör. Listan för arrondissementet upprättas af presidenten i tribunalet eller den som bestrider hans embete, fredsdomare och ledamöter af conseils généraux. Å arrondissementets lista må kunna upptagas äfven sådana, som ej äro uppförde å kantonernas listor; men antalet af dem, som sålunda upptagas, får ej öfverstiga en fjerdedel af de å kantonernas listor uppförde. Arrondissementets komité har ock rätt att för hvarje kanton höja eller sänka den bestämda kontingenten; dock må ej höjandet eller sänkandet öferskjuta en fjerdedel af sagde kontingent. Sedan arrondissementets lista blifvit

definitivt bestämd, öfverlemnas densamma före d. 1 december åt greffiern (sekreteraren) vid den cour eller det tribunal, som förrättar acciserna. Förste presidenten i nämnde domstol upprättar derpå departementets lista i alfabetisk ordning i öfverensstämmelse med de från arrondissementerna inkomna. Han upprättar också supplementlista. Fredsdomaren är skyldig att underrätta honom om inträffade dödsfall och inkapacitetsförhållanden.

III. *Listan för hvarje session.* Minst tio dagar före assisernas öppnande drager presidenten i den cour eller det tribunal, som förrättar valen, i öppen session 36 namn af de på den årliga listan upptagna. Dessa utgöra sessionens jurymän. Dessutom utdragas namnen på fyra personer, som blifva supplementärjurymän.

Genom *dekret d. 27 oktober 1870* hafva politiska och pressförbrytelser blifvit hänlagda till behandling af jury.

Genom en *lag af den 27 januari 1873* äro en del modifikationer införda i *kriminalprocessen* beträffande organisationen af tribunaux de police. Den förnämsta modifikationen består deri, att handläggningen af contraventions de police uteslutande är öfverlemnad åt fredsdomaren i stället för att förut hafva tillhört honom och mären. Märerne hafva dessutom fått en mera subsidiär befattning vid den offentlige åklagarens funktioner.

Ibland lagstiftningsåtgärder inom straffrättens område hafva vi att nämna: *lag af d. 23 januari 1873 till hämmande af dryckenskap.* Endast dryckenskap ådagalagd å offentliga ställen bestraffas. Straffet är obetydligt för första förbrytelsen 1—5 francs. Återfall inom 12 månader straffas med 3 dagars fängelse. Förnyadt återfall inom 12 månader upptages af tribunal de police correctionnelle. Den som för andra gången dömes för dryckenskap af sådan domstol förklaras, oberäknadt straffet, förlustig all rätt till val, valbarhet, kompetens till juryman eller annan befattning eller tjänst, rätt att bära vapen under två år från det domen fallit. Med straff belägges äfven de värdshusvärdar eller andra personer, som lemna starka drycker åt dem, hvilka på-

tagligen äro öfverlastade eller åt personer, som ej uppnått 16 års ålder.

Inom *den offentliga rättens* område hafva vi att omnämna följande:

Lag d. 31 jan. 1871 angående val till assemblée nationale. Valrätt hafva alla fransmän, som uppnått 21 års ålder, med undantag af särskildt uteslutne. Valbara äro alla fransmän som uppnått 25 års ålder och äro inskrifne på vallistan.

Lag af den 17 juni 1871 angående utöfning af benådningsrätt och amnesti. Benådningsrätten uppdrages af nationalförsamlingen åt chefen för verkställande magten. Likväl må nåd ej meddelas genom annat än en lag, då fråga gäller ministrar eller andra embetsmän, hvilkas försättande i anklagelsestillstånd nationalförsamlingen förordnat. Amnesti får ej meddelas annorlunda än genom lag.

Ett särdeles viktigt rum intager *lagen d. 10 augusti 1871 om conseils généraux*, som motsvara våra *landsting*. Frågan om förlikandet af det allmänna intresset, representeradt genom staten, och de lokala intressena, representerade genom landskapen, frågan om den frihet, som må lemnas dessa senare att förvalta sina angelägenheter, denna fråga är det som i Frankrike utgör tvisteämnet emellan centralister och decentralister, i Österrike emellan federalism och partikularism, i England mellan kronan och de lokala frihetsvännerne, i Spanien emellan unitarer och federados, i N. Amerika emellan republikaner och demokrater. Historien om denna strid i Frankrike är mycket lärorik. Sedan det lyckats kommunerna att med konungamagtens hjälp befria sig från feodalismens ok, kommo de i stället under konungamagtens omedelbara välde; men afståndet gjorde emellertid att såväl kommunerna som landskapen fingo temligen på egen hand sköta sina angelägenheter. Först under *Colberts* ministèr började man med ifver genomföra centralisations-systemet. Under Ludvig XVI:s regering gjordes försök att lossa på det beroende, hvori provinserna höllos. Sedan man gjort försök med *assemblées provinciales*, införde de

Notable år 1787 sådana *assemblées* i alla provinser i Frankrike. Revolutionen bibehöll dem. Upphäfda af direktoriet infördes de åter år III. Deras betydelse neutraliserades emellertid år VIII dels genom införande af en *conseil de prefecture*, dels derigenom att provinsial-*assembléerna* eller, såsom de nu benämndes, *conseils généraux* tillsattes af den verkställande magten och blott hade att fördela skatterna och yttra sig öfver frågor som förelades dem. Efter restaurationen gjordes försök att få dem *valda*; men detta lyckades ej. Först efter julirevolutionen påbjöds genom lag d. 22 juni 1833 att ledamöterna i *conseils généraux* skulle väljas; men de voro emellertid mycket beroende af centrala magten. Först i sept. 1838 fingo de rätt att deliberera och framställa önsksningar. Någon beslutanderätt hade de ej ännu, då Napoleonska dynastien störtades 1870. Efter republikens införande gjorde sig behovet gällande att åt *conseils généraux* gifva en mera sjelfständig ställning. Lagen af d. 10 aug. 1871 ordnar detta ämne. Departementernas angelägenheter handhafvas nu dels af *conseils généraux*, dels af ett utskott deraf, den s. k. *commission départementale*.

Conseils généraux. Hvarje kanton i departementet väljer en medlem till *conseils généraux*. För utöfvande af valrätt fordras att vara fransk medborgare, hafva fyllt 21 år, vara i åtnjutande af civila och politiska rättigheter, ej befinna sig i vissa af lagen upptagna inkapacitetsförhållanden samt att minst ett år hafva haft sin domicil i den kommun, på hvars vallista man skulle inskrifvas. Till valbarhet fordras: att vara inskrifven på valmännens lista eller hafva bort vara det den dag, då valet förrättas; att hafva uppnått 25 års ålder; att vara bosatt i departementet; eller, utan att vara det, är eller bort vara inskrifven såsom erläggande direkt skatt d. 1 januari det år, då valet förrättas; hvarjemte äfven den, som efter nämnde tid ärft fast egendom i departementet, anses såsom valbar. Antalet af de medlemmar, som ej äro bosatta i departementet, får emellertid ej öfverstiga fjerdedelen af medlemmarnes hela antal. Uteslutne från behörighet att väljas till medlemmar af con-

seils généraux äro åtskilliga funktionärer, såsom prefekter, embetsmän vid prefekturen, procureurs généraux, domare i första instans o. s. v. För att anses vald fordras att hafva erhållit *absolut* majoritet samt ett antal röster motsvarande åtminstone fjerdedelen af de inskrifne valmännen eller, om dessa villkor ej uppfyllas, vid ny omröstning hafva erhållit relativ röstpluralitet. Ledamöterna i conseils généraux utses för en tid af 6 år, men halfva antalet afgår och ersättes hvar tredje år.

Conseils généraux hafva dels ordinarie, dels extra ordinarie sammanträden. Vid de förra må hvad ämne som helst, hvilket utgör föremål för församlingens kompetens, förekomma. Vid de e. o. sammanträdena får ej någon annan fråga handläggas än den, som föranlett sammanträdet. De ordinarie sammanträdena äro *två om året*. Det sammanträde, då budgeten och räkenskaperna delibereras, börjar d. 15 aug. Om det skulle inträffa att nationalförsamlingen ej till den dagen voterat finanslagen, så bestämmer nationalförsamlingen tiden för sammanträdaudet af conseils généraux. Det andra sammanträdet börjar å den tid, som conseil général bestämmer vid det första. Prefekten underrättas på det han må sättas i tillfälle att anskaffa behöfliga handlingar.

De e. o. sammanträdena anordnas dels af chefen för verkställande magten dels af prefekten, detta senare ovilkorligt, på begäran af minst en tredjedel af ledamöterna.

De ordinarie sammanträdena få fortfara en månad. De e. o. ej mer än fjorton dagar.

Vid augusti-sessionen väljer conseil général sjelf ordförande, v. ordförande och sekreterare för ett år. Prefekten har rätt att bevista dem och är skyldig att lemna behöfliga upplysningar. Votering sker öppet endast i det fall att¹ 10 af de närvarande fordrar det. Sessionerna äro offentliga. Conseil général kan likväl förvandla sig till en *hemlig komité* på framställning af ordföranden eller prefekten eller då fem ledamöter önska det. Protokoll föres, hvarjemte redogörelse för sessionens förhandling skall inom 48 timmar

aflemnas till tidningarna, deri motsvarande del af redogörelsen skall intagas, såvida de vilja sysselsätta sig med diskussionen.

De attributioner, som tillhöra conseils généraux, kunna indelas i tre klasser. Deras verksamhet utöfvas nemligen: 1. *såsom legislativ myndighet*, 2. *såsom representation för departementet*, 3. *såsom lemmande råd och upplysningar åt styrelsen*.

I. Såsom legislativ myndighet fördelar conseil général kontingent af skatterna emellan arrondissementen.

II. Såsom representant för departementet. I en del af sådana ärender har conseil général blott rätt att deliberera; i andra fattar den beslut. De förstnämnde ärendena äro mycket få. Besluten äro dels sådana, som af chefen för verkställande magten kunna suspenderas, dels sådana, hvilka ej kunna suspenderas men väl annulleras på den grund att de äro stridande mot lag. De ärender, i hvilka besluten ej kunna suspenderas men annulleras på grund af lagstridighet, äro förvärfvandet, administrerandet och alienerandet af departementets egendom, emottagandet af skänker och legater, planer öfver arbeten, rättegångars utförande i departementets namn m. fl.

III. Såsom den der lemnar upplysningar och gör framställningar. Det är sålunda som conseil général gör framställning till regeringen om beredande af *anslag af national-församlingen*. Regeringen får ej utdela sådana utan framställning af conseil général.

Conseil général är jemväl befogad att göra reklamationer i departementets intresse; men då sådana vanligen äro riktade mot prefekten, böra de framställas direkt till vederbörande minister.

Den departementala kommissionen väljes hvarje år vid augusti-sessionens slut. Den består af 4—7 medlemmar, af hvilka den äldste är ordförande; har sitt säte i prefekturen och är en verkställande delegation af conseil général. Den afgifver derjemte sitt utlåtande öfver alla frågor, som prefekten till densamma hänskjuter, samt gör framställning till

honom i de afseenden, som synas påkalla hans uppmärksamhet.

Prefekten åligger att hvarje månad tillcommission départementale aflemna en redogörelse för de uppdrag han utfört och de utbetalningar han haft beträffande den departementala budgeten.

Vid början af hvarje session aflemnar commission départemental till conseil général en berättelse om sin verksamhet och de framställningar, som den finner lämpliga.

Lag d. 22 maj 1872 angående organisation af statsrådet (conseil d'Etat). Statsrådet är en myndighet, som dels har att afgifva förberedande utlåtanden öfver förslag till lagar och förordningar, dels har att utöfva den högsta domaremagten i *administrativa besvärsmål*. Statsrådet har nemligen: 1) att afgifva utlåtande öfver de lagförslag, som nationalrepresentationen anser sig böra remittera till statsrådet; 2) öfver lagar, som af regeringen blifvit beredda; 3) öfver förslag till förordningar och i allmänhet öfver alla sådana frågor, som hänskjutas till statsrådet af ministrarne. Nödvändigt måste statsrådets yttrande infordras öfver alla administrativa reglementen. 4) Utöfvar statsrådet, som sagdt är, högsta domaremagten i *administrativa besvärsmål*.

Statsrådet består af 22 ordinarie och 15 e. o. statsråd. Vid statsrådet sitta 24 maitres de requêtes och 30 auditörer.

De ordinarie statsråden utses af assemblée nationale med absolut majoritet. Ingen må väljas som är medlem af nationalförsamlingen. De ordinarie statsråden kunna suspenderas af republikens president och afsättas af assemblée nationale. Statsrådet väljes ånyo hvar tredje år. De afgående ledamöterna få återväljas. De extra-ordinarie statsråden samt maitres de requêtes och sekreterare utnämnas af republikens president. Auditörerne tillsättas efter ansökan.

President i statsrådet är sigillbevararen. Vice president utses af republikens president bland de ordinarie statsråden.

Ministrarne hafva tillträde till statsrådets assemblée générale. Eljest är statsrådet deladt i fyra sektioner, af

hvilka tre hafva att behandla frågor af rent administrativ natur och den fjerde handlägger administrativa besvärsmål.

Sistnämnde sektion är sammansatt af sex statsråd och vicepresidenten; de öfriga sektionerna äro sammansatta hvar-dera af fyra statsråd och en president. Sektionernas presidenter utses af republikens president bland ordinarie statsråd.

Auditörerne hafva deliberativt votum i sin sektion och konsultativt votum i assemblée, men blott i de mål, i hvilka de äro föredragande.

Konflikter emellan domstolarne och de administrativa myndigheterna afgöras af en särskild domstol, bestående af sigillbevararen såsom ordförande och två statsråd i ordinarie tjänst, valde af de ordinarie statsråden, tre ledamöter af kassationsdomstolen, valde af deras kolleger, samt två medlemmar och två suppleanter, valde af öfrige medlemmarne. Omval sker hvar tredje år.

Lag d. 18 febr. 1873 om val till assemblée nationale.

Ingen anses vald vid första omröstning så framt han ej erhållit: a) *absolut* majoritet bland de afgifne rösterna; b) ett antal röster, uppgående till $\frac{1}{4}$ af de inskrifna valmännens antal. Vid andra omröstningen gäller relativ majoritet, de röstandes antal må vara hvilket som helst.

Lag d. 13 mars 1873 ang. den offentliga magtens attributioner. Lag af d. 31 aug. 1871 är sålunda modifierad. Republikens president kommunicerar sig med assemblée nationale genom messages, som, med undantag af dem, med hvilka sessionerna öppnas, varda upplästa från tribunen af en minister. Icke desto mindre blir presidenten hörd vid diskussionen om lagar, då han så anser nödigt och förut underrättat assemblén om sin afsigt. Den diskussion, i hvilken presidenten vill deltaga, uppskjutes efter mottagandet af hans tillkännagifvande och presidenten höres påföljande dag, så framt ej en speciel votering afgör, att han skall höras samma dag. Sammanträdet upplöses, då han blifvit hörd, och diskussionen återupptages ej förr än i en annan session. Öfverläggningen får ej försiggå i närvaro af republikens president.

Republikens president kungör de lagar, som äro brådskande, inom tre dagar, och sådana, som ej äro brådskande, inom en månad efter det assemblée nationale afgifvit sitt votum.

Under en tid af tre dagar har republikens president rätt, då fråga är om en lag, som ej är underkastad tre läsningar, fordra ny öfverläggning.

Hvad beträffar de lagar, som äro underkastade tre läsningar, så har republikens president rätt att efter den andra läsningen fordra, att tredje öfverläggningen ej må utsättas tidigare än efter två månader.

Interpellationer få ej ställas till republikens president utan blott till hans ministrar. Då interpellationer, ställda till ministrarne, eller petitioner, ställda till assemblée, angå utrikesärender, har republikens president rätt att blifva hörd.

Lag d. 10 januari 1874 om utnämning af märer och den högre polisens attributioner.

Lag d. 7 juli 1874 om municipalkval.

Lag d. 4 aug. 1874 ang. förändringar i conseil d'état.

Ibland lagstiftningsåtgärder af *administrativ* natur hafva vi att märka:

Lag d. 27 juli 1872 om arméns rekrytering.

Lag d. 19 mars 1873 angående öfverstyrelsen för den offentliga undervisningen. Denna conseil supérieur består af undervisningsministern såsom ordförande och följande ledamöter: tre ord. statsråd, en medlem af armén, en d:o af flottan, fyra ärkebiskopar eller biskopar, en delegerad af reformerta kyrkan, en af den lutherska, en af det israelitiska centralkonsistoriet, två af kassationsdomstolen, en medlem af collège de France, en af en juridisk fakultet, en af en medicinsk, en af en faculté des lettres, en af en faculté des sciences, en medlem af den medicinska akademien, en af conseil supérieur des arts et manufactures, en af conseil supérieur de commerce, en af conseil supérieur de l'agriculture (alla dessa valda af sina kolleger med undantag af medlemmen af armén och den af flottan, hvilka utses af vederbörande ministrar), sju medlemmar, utsedde af republikens

president, fyra medlemmar af enseignement libre, utvalda af conseil.

Ledamöterna utses för 6 år. Sammanträden regleri-
två gånger om året. Dessutom då ministern så anser be-
höfligt.

Conseil kan ur sitt sköte utse komiterade för att un-
der mellantiden mellan sessionerna studera de frågor, som
blifvit dem uppdragna samt deröfver afgifva betänkande.

Denna conseil afgifver utlåtande i sådana frågor rö-
rande undervisningen, deröfver ministern vill höra densamma.
Den måste nödvändigt höras öfver alla reglementariska före-
skrifter, inrättandet af fakulteter, lyceer, collegier, understöd
åt fria undervisningsanstalter för secundär undervisning, böcker
som skola införas i de offentliga skolorna.

Conseil har beslutanderätt i frågor, som dragas dit från
de akademiska och departementala kollegierna.

Lag d. 24 juli 1873 om arméns organisation.

*Lag. d. 19 maj 1874 om barns och minderåriga flickors
användande i industrien.*

(Forts.)

J. Krgr.

115.

Om sammanläggning af straff enligt Strafflagens 4 kap. 10 §, jemförd
med 5 och 8 §§ i samma kapitel.

Mathilda Sofia Larsson Lemender, som för undergående
af henne ådömdt straffarbete i 11 år och 2 månader blifvit
den 9 December 1875 intagen å straff- och arbetsfängelset
å norrmalm i Stockholm, blef af t. f. stadsfiskalen P. W. L.
Gilljam stäld under tilltal vid Stockholms rådst.rätt för det
hon skulle natten till den 17 Juni 1876 anlagt eld i den
cell inom nämnda fängelse, i hvilken hon förvarades.

Efter förutgången ransakning och sedan, på gifven an-

ledning, sundhetskollegium meddelat utlåtande angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet, yttrade *rådst.r:n* i utslag den 19 Januari 1877: att enär, genom hvad i målet hörda vittnen intygat och deruti i öfrigt förekommit, Lemender vore lagligen öfvertygad att hafva — sedan hon till undergående af henne genom Kongl. Maj:ts utslag den 15 November 1875 ådömd bestraffning af tio års straffarbete för mordbrand, ett års straffarbete för bedrägeri mot försäkringsgifvare och två månaders straffarbete för missfirmelse mot domare eller tillsamman elfva års och två månaders straffarbete, jemte förlust af medborgerligt förtroende för alltid, blifvit intagen & det i Stockholm belägna straff- och arbetsfångelse & norr-malm — natten emellan den 16 och 17 Juni 1876, i afsigt att derigenom bereda sig tillfälle att rymma från straffanstalten, uppsåtligen satt eld i den cell, hvarest hon för tillfället förvarades, hvilken eld dock blifvit, antagligen genom hennes egen åtgärd släckt innan den sig utbredd och skada gjort, dömdes, med stöd af 19 kap. 2 §, 6 § 2 mom. och 22 § strafflagen, Lemender att därför hållas till straffarbete i tre år samt att för alltid vara förlustig medborgerligt förtroende; och skulle, jemlikt 4 kap. 10 § i samma lag, berörda straff förenas med hvad af omförmälda bestraffning af elfva års och två månaders straffarbete återstod, då nu ifrågavarande brott föröfvades, eller tio år sju månader och 16 dagar, hvilken strafft看 dock, enligt föreskriften uti 5 § af sistnämnda kap. och lag, skulle nedsättas till *tolf år sju månader och sexton dagar*, hvarå ytterligare borde afräknas hvad af nämnda återstod kunde hafva blifvit verkställt efter det nu ifrågavarande brott föröfvades.

Från detta utslag var rättens ordförande i så måtto skiljaktig, att han, med åberopande af föreskrifterna i 5 och 8 §§ af 4 kap. i strafflagen, ansåg strafftiden för Lemender böra nedsättas till *tolf* år.

Detta utslag underställdes Svea hofrätts pröfning, hvarjemte Lemender öfver utslaget anförde besvär.

I utslag den 27 Februari 1877 yttrade *hof:r:n*: att hof:r:n gillade rådst.r:n:s utslag, såvidt Lemender derigenom blifvit

för mordbrand dömd att hållas till straffarbete i tre år och vara medborgerligt förtroende förlustig för alltid, men förordnade, att jemlikt 4 kap. 10 § strafflagen detta straffarbete skulle sammanläggas med hvad af ofvan omförmälda Lemender genom Kongl. Maj:ts utslag den 15 November 1875 ådömda straffarbete återstod, då nu ifrågavarande brott begicks, eller tio år, sju månader och sexton dagar, hvilka sammanlagda strafftider, utgörande tretton år sju månader och sexton dagar, dock, enligt 5 § i nämnda kap. och lag, skulle nedsättas till *tolf år*, hvarå ytterligare borde afräknas hvad af sagda återstod kunde vara verkställt efter det nu ifrågavarande brott föröfvades.

Såväl Lemender som åklagaren sökte, hvar för sig, ändring i hofr:ns utslag, åklagaren under yrkande att rådst:r:ns utslag måtte varda fastställt.

Målet föredrogs den 14 Maj 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren*, friherre *Leuhusen*, *Almqvist*, *Rabe*, *Huss*, *Svedelius* och *Östergren*), dervid, beträffande Lemenders besvär, *H. D.*s fleste ledamöter funno ej skäl att i hofr:ns utslag göra ändring.

Just.råden *Almqvist* och *Svedelius* yttrade, att emedan Lemenders uppgift, att den af henne i fängelset utsatta eld blifvit af henne sjelf dämpad, vunne stöd af de i målet förekomna omständigheter, funne just.råden skäligt att sålunda ändra hofr:ns utslag, att Lemender, enligt 2 § jemte 6 § senare punkten i 19 kap. strafflagen, skulle umgälla hvad henne i målet till last låge med straffarbete i ett år.

Vidkommande åklagarens besvär, som anginge frågan om sammanläggning af det Lemender ådömda straffarbete med det henne förut ålagda enahanda straff, funno *H. D.*s fleste ledamöter (just.råden *Södergren*, friherre *Leuhusen*, *Rabe* och *Östergren*) lagligt att, med ändring af hofr:ns utslag i hvad det blifvit af åklagaren öfverklagadt, fastställa *rådst:r:ns* beslut, hvarigenom förklarats, att Lemender skulle undergå straffarbete i *tolf år, sju månader och sexton dagar*, men derå afräknas hvad efter det nya brottets föröfvande kunde vara verkställt af då återstående förra straffet;

och anförde just.rådet *Rabe* särskildt: »Sedan i 4 kap. strafflagen uti dess 4, 5, 6 och 7 §§ föreskrifter om förening eller förändring af straff meddelats för de fall, då någon på en gång för flera brott lagföres, — då någon, som till straff dömes, förut fått sig ålagd annan, icke verkställd bestraffning, — samt då till verkställighet på en gång förekomma flera domar, hvarigenom samma person blifvit till straff dömd, och straffen äro af beskaffenhet att de ej kunna jemte hvarandra verkställas; så innehåller åberopade kapitel i 10 §, för det särskildta fall, att någon, sedan han blifvit till straff dömd, men innan han det till fullo undergått, föröfvat nytt brott, den föreskrift, att straffet för sistnämnda brott bör, med iakttagande af de förut i kapitlet »stadgade grunder», förenas eller sammanläggas med hvad af det förra straffet återstod, då det nya brottet begicks. Ingen af dessa »grunder» eller de regler och föreskrifter om förening eller förändring af straff, som förut i kapitlet meddelats, utsäger, att straffarbete på viss tid icke må i något fall öfverstiga tolf år, utan det heter uti ifrågavarande hänseende i 5 §, att, om någon är för särskildta brott förfallen till straffarbete på viss tid, »må ej vid förening af straffen, tiden för det af dem, som *längst är*, eller, om tiden för hvartdera straffet är lika lång, den tid öfverskridas med mer än 2 år». Att i de fall, som afses i 4, 5, 6 och 7 §§, straffarbete på viss tid, vid förening af sådana straff, ej kan ådömas öfver tolf år, härrör således icke omedelbarligen af omförmälda grunder, utan är en följd deraf, att lagen icke belägger något särskildt brott med straffarbete på viss tid öfver 10 år; och med kapitlets innehåll, efter dess ordalydelse, instämmer följaktligen ej att i det fall, när någon, efter förening eller förändring af särskildta straff, fått sig ålagdt straffarbete på viss tid öfver 10 år, men, innan han ännu till fullo undergått detta straff, föröfvar nytt brott, som är belagdt med straffarbete på viss tid, honom ej må, vid förening eller sammanläggning af straffet för det nya brottet med återstoden af förra straffet, ådömas straffarbete öfver 12 år, då hvad af det förra straffet återstod när det nya brottet begicks, öfverskrider

10 år. Till antagande, detta oaktadt, att tiden för straffarbetet icke heller i sistberörda fall får stiga öfver 12 år, förefinnes, enligt min tanka, icke giltigt skäl. Om lagstiftaren hyst en sådan mening, hade densamma utan tvifvel blifvit i 10 § tydligen utmärkt, hvartill lagstiftaren i denna händelse egt mer än en påfallande anledning. Några år innan nu gällande strafflag af den 16 Februari 1864 antogs, hade ny lag angående sammanläggning af straff utfärdats, nemligen K. F. den 21 December 1857, och, enligt denna författning, kunde, vid för-
ening af flera frihetsstraff på viss tid, straffarbete åläggas öfver 12 år. Om 1864 års lagstiftare, som införde i 4 kap. af nya strafflagen en stor del af hvad 1857 års förordning innehöll och särskildt i 10 § nästan ord för ord förordningens 6 §, haft för afsigt att i en så vigtig omständighet, som den anförda, afvika från den nyss förut i ämnet utkomna lag, synes mig icke antagligt, att lagstiftaren skolat underlåta att i 10 § meddela uttrycklig föreskrift, att, vid tillämpning af samma §, straffarbete på viss tid *icke någon sin fick öfverstiga tolf år*. Dertill borde, under angifne förutsättning, äfven lagberedningens förslag till straffbalk, hvilket tjenat till ledning vid stiftandet af 1864 års strafflag, hafva föranlett; enär lagberedningen, som ansåg, att straffarbete, der det ej var ådömdt för listiden, icke borde, ens vid för-
ening af flere sådana straff, åläggas utöfver den i allmänhet uti dess förslag bestämda längsta tiden för dylikt straff på vissa år, uttalat detta uttryckligen icke allenast i 6 kap. 15 §, hvilken motsvarar 5 § i 4 kap. af 1864 års strafflag, utan ock särskildt i den mot 10 § i 4 kap. af sagde lag svarande 17 § i 6 kap. af lagberedningens förslag, ehuru lagberedningen i denna sin senare § jemväl åberopade hvad om förening af straff för särskilda brott förut i kapitlet blifvit stadgadt.»

Just.råden *Almqvist*, *Huss* och *Svedelius* funno skäligt fastställa hofr:ns utslag; och yttrade just.rådet *Huss* särskildt: »Enligt 8 § i 4 kap. strafflagen skall 5 § i samma kap. tjena till efterrättelse ej blott då någon på en gång för flera brott lagföres, utan äfven då någon, som till straff

dömes, förut blifvit ålagd annan icke verkställd bestraffning. Deraf följer, att om någon, som blifvit dömd t. ex. för dråp till 10 års straffarbete och för stöld till sådant arbete i 6 år, hvilka straff enligt 5 § sammanlagts till 12 år, derefter, innan han undergått någon del af detta straff och medan han ännu förvaras i ransakningshäktet, begår nytt brott, för hvilket han dömes till straffarbete i 8 år, domen angående sammanläggning af detta nya straff med det förut ådömda ej kan komma att lyda på mer än tillsammans 12 år, enär man i detta fall ej lär kunna underlåta att, såsom i 5 § föreskrifves, taga i betraktande de för hvarterdera af de särskildta brotten ådömda straff samt med 2 år förhöja det af straffen som längst är. Skulle nu händelsen vara att personen, innan det nya brottet begicks, blifvit insatt i straffängelse och der aftjenat en eller några dagar på de först ådömda 12 åren, synes mig denna omständighet ej rimligen böra hafva den påföljd, att vid, sammanläggning enligt kapitlets 10 §, straffet skulle komma att höjas till i det närmaste 14 år eller 2 år mera än hvad det skulle utgjort om det sista brottet blifvit en eller några dagar förut begånget. Med de i 10 § åberopade grunder synes mig alltså öfverensstämma, att äfven vid tillämpning af sistnämnda § bör iakttagas, att det sammanlagda straffet ej må öfverstiga den enligt 5 § tillåtna längsta strafftid.»

Om detta mål skulle enligt H. D:s förordnande anteckning i dess minnesbok göras.

Kongl. Maj:ts utslag gafs den 15 Juni 1877.

116.

Borgen, ingången af *Norska undersåter*, för »kostnad och skada», som Hofrätt kunde känna part i en rättegång skyldig att sin vederpart i saken gälda. Anmärkning deremot i nämnde domstol icke framställd å vederdelosidan.

Handelsbolaget under firma N. Jenssen et Sønner i Throndhjem instämde handlanden E. Wikén till Östersunds rådst.rätt under yrkande, att som Wikén den 23 Mars 1874 med firmans agent F. Dahl afslutat köp om ett parti kaffe att af firman vid första öppet vatten afsändas till Wikén, men denne sedermera, då kaffet fallit i pris, tillkännagifvit, att han icke kunde detsamma använda, Wikén måtte förpligtas att till firman, som hållit kaffet liggande för Wikéns räkning och risk, genast utgifva prisskilnaden.

Genom utslag den 8 Februari 1875 blef käromålet af rådst.r:n ogilladt.

Jenssen et Sønner fullföljde, efter vad, saken i Svea hofrätt och fogade vid sin inlaga borgen för kostnad och skada af två *norska* handelsfirmor, hvilkas vederhäftighet blifvit af byfogden i Throndhjem styrkt.

Hofr:n yttrade i dom den 27 April 1876: att, emedan Jenssen et Sønner till fullföljande af i vadehänvisningen meddelad föreskrift i afseende å ställande af borgen för kostnad och skada, som hofr:n kunde känna Jenssen et Sønner skyldige att sin vederpart i saken gälda, i hofr:n företett allenast en af personer, *boende utom Sverige och svensk jurisdiktion*, i berörda hänseende utgifven löftesskrift, men denna borgen icke emot grunderna för K. B. den 15 Juni 1768 finge anses gällande, funne hofr:n, jemlikt 26 kap. 1 § R. B. sådant detta lagrum lyder genom K. F. den 18 April 1849, Jenssen et Sønners fullföljda talan icke kunna till pröfning upptagas.

Jenssen et Sønner sökte ändring hos Kongl. Maj:t: Borgen för kostnad och skada afsåge allenast motpartens rätt. Om således denne icke, i den uti 27 kap. 3 § R. B.

stadgade ordning, gjorde anmärkning mot borgens beskaffenhet, saknade hof:rn befogenhet att ingå i pröfning angående borgens giltighet. Denna åsigt syntes uttalad i K. B. den 16 Februari 1737, deruti, för det fall att blott *en* löftesman anskaffats, stadgades, att hof:rn, på *svarandens* påstående, borde förelägga motparten att komplettera sin borgen. I öfrigt vore det af hof:rn åberopade K. B. icke i förevarande fall tillämpligt, enär detsamma utfärdats i anledning af gjord förfrågan, huruvida i *konkursvist* en af utländsk undersåte och borgenär utom riket stäld borgen finge vid svensk domstol antagas och lyftande af nedsatte konkursmedel på grund af sådan borgen beviljas. I allt fall kunde Norrmän icke anses såsom utländske undersåter, hvilken åsigt hof:rn själf i revisionsutslaget följt, i det tiden för fullgörande af prænstanda blifvit utsatt till 60:de dagen från hof:rens doms dag, icke till 6 månader från samma dag, såsom i 30 kap. 8 § R. B. stadgades.

Wikén uteblef.

N. Rev. (konst. rev.sekr:ne *Herslow* och *Norberg*, den förstnämnde föredragande, samt t. f. rev.sekr. *Lilienberg*) hemstälde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hof:rens dom.

Vid sakens föredragning den 14 Februari 1877 inför *H. D.*, pröfvade *H. D.*s fleste ledamöter, (just.råden *Södergren*, *von Hofsten*, *Lindhagen*, *Svedelius* och *Östergren*) rättvist bifalla det underdåniga betänkandet.

Just.rådet *Huss* yttrade: »Då emot den af Jenssen et Söner hos hof:rn företödda borgen för den kostnad och skada, som hof:rn kunde känna Jenssen et Söner skyldiga att i saken gälda, något jäf ej blifvit hos hof:rn å vederdelosidan framställt, och vid sådant förhållande hof:rn, enligt min åsigt, saknat laglig anledning att på den af hof:rn anförda grund förklara Jenssen et Söners der fullföljda talan ej kunna till pröfning upptagas, varder, med upphäfvande af hof:rens berörda beslut, saken, meo voto, visad åter till hof:rn, som uppå anmälan har att densamma ånyo företaga och dermed lagligen förfara.»

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 14 Mars 1877.

118.

i Vesterbotten vid laga skifte i Abborrtjerns by, hvilken lcke undergått storekifte, befunns att egorna till ett hemman lcke ingått i skiftet; att byns gamla skatt och tillökningsskatt behandlats såsom särskilda skifteslag; och att derjemte mellan karta och delningsbeskrifning öfver egorna för den på två hemman belöpande tillökningsskatt stridighet förekom.
Rättelse härutinnan.

Den 13 Oktober 1873 påbörjade kommissions-landtmätaren O. A. Sollén, efter vederbörligt förordnande, med biträde af gode män, laga skifte i Abborrtjerns by, belägen i Degerfors socken och tingslag af Vesterbottens län. Delegerarne i byn voro Anders Jacobsson & hemmanet N:o 1, Carl Olof Andersson och Johan Johansson & N:o 2 samt Jon Ersson och Nils Persson Grönlund & N:o 3. Genom afvittringar, som af K. befide åren 1808 och 1858 faststälts, hade Abborrtjerns by för egor, som dervid tillfallit byn, fått $\frac{1}{24}$ mtl tillökningsskatt, hvaraf hälften eller $\frac{1}{48}$ mtl, enligt afvittringskartan fallit å hemmanen N:ro 1 och 2 gemensamt, samt andra hälften å hemmanet N:o 3.

Vid första sammanträdet anmälde sig två personer såsom innehafvare af afverkningsrätt från hemmanen N:ro 2 och 3 och yrkade, jemte Grönlund, att den jord, som blifvit tilldelad $\frac{1}{48}$ mtl tillökningsskatt under N:o 3, ej måtte i skiftet ingå på den grund, att denna jord vid afvittringen blifvit från den öfriga byamarken genom rågångar skiljd och afrösad. Detta påstående bestreds af öfriga delegare, hvilka å sin sida yrkade, att, då byns skatteängar voro belägna inom tillökningsskatten och egoblandning således förekom, äfven tillökningsskatten måtte i skiftet ingå.

I afgifvet utlåtande yttrade förrättningsmännen: att, då enligt afvittringen, som år 1858 blifvit af K. befide fastställd, egorne för $\frac{1}{48}$ mtl N:o 3 Abborrtjern blifvit utbrutna uti ett skifte och detta skifte äfven innehade den form, som 91 §

skiftesstadgan föreskrefve, ansåge förrättningsmännen, med stöd af 85 § samma stadga, att Grönlund för $\frac{1}{48}$ mtl tillökningsskatt under N:o 3 ej kunde kännas skyldig att i skiftet ingå i vidsträcktare mån än som erfordrades för begränsning af de ängar, som tillhörde gamla byaskatten och vore belägna inom denna tillökningsskatts område.

Detta utlåtande godkändes och underskrefs af samtliga delegarne.

Vid andra sammanträdet antecknades i protokollet, att egorna till såväl gamla skatten som tillökningsskatten för N:ro 1 och 2 blifvit hvar för sig afvittrade samt att rågångarne omkring hvarje särskild lott blifvit dels genom skiften å angränsande byar fastställda och dels genom afvittring utstakade och rörlagda; hvarefter vid ett följande sammanträde, då redan graderingen var verkställd, beslöts, att Abborrtjerns gamla skatt med dertill hörande egor skulle för sig särskildt skiftas, samt att tillökningsskatten för N:ro 1 och 2, såsom varande särskildt afvittrad och från byns öfriga egor genom rediga rålinier och rösen skiljd, skulle utgöra ett skifteslag för sig.

Sedan skiftet den 3 Augusti 1875 afslutats samt Sollén, då klander å förrättningen ej anmälts, till ordföranden i Deckerfors tingslags egodelningsrätt inlemnade karta och handlingar under anhållan om fastställelse å skiftet, antecknades vid egodeln.r:ns sammanträde den 31 Mars 1876, att $\frac{1}{48}$ mtl från skiftet uteslutits samt att skifteslaget delats i två sådana, hvarjemte anmärktes, att littereringen å kartan öfver tillökningsskatten ej öfverensstämde med delningsbeskrifningen.

I utlåtande, som med anledning häraf från Sollén infor-drades, anförde denne, att genom afvittringen uppkommit 2 nya hemmansdelar, hvardera bestående af $\frac{1}{48}$ mtl samt hvar för sig afrösade och skiljda från gamla skatten; att tillökningssjorden till N:o 1 och 2 icke vore någon fyllnadsmark, utan en sjelfständig hemmansdel; att icke någon delegare i sjelfva verket kunde anses hafva fått flere än fyra skiften, äfven om båda skifteslagen sammanräknades, enär de 2 särskilda utskiften, som tillhörde gamla skatten, rätteligen icke

kunde betraktas annorlunda än såsom urfjellar, ehuru vid afvittringen någon obetydlig skogsmark blifvit dertill lagd; samt att landtmätaren borde tillåtas hos egodeln.r:n rätta felaktigheterna i littereringen.

I utslag den 11 Juli 1876 utlät sig *egodeln.r:n*: att som vid granskning af kartor och handlingar angående ifrågasvarande skifte inhemtats, att, ehuru Abborrtjerns by aldrig undergått storskifte, egorna för $\frac{1}{48}$ mtl N:o 3 icke, på sätt ske bort, ingått i skiftet, samt att byns gamla skatt och tillökningsskatten behandlats såsom särskilda skifteslag af den anledning, att egorna till ökeskatten för hemmanen N:o 1 och 2 särskildt afvittrats, ehuru alla egorna bort såsom ett skifteslag betraktas; och i öfrigt mellan kartor och delningsbeskrifning öfver egorna för den på N:o 1 och 2 belöpande tillökningsskatt stridighet jemväl förekomme; alltså och då skiftet i nämnde delar icke vore lagligen beskaffadt, kunde detsamma icke af *egodeln.r:n* fastställas, utan hade skiftesmannen att med gode männen i de olagliga delarne af skiftet nödiga rättelser verkställa, utan annan ersättning än den, som skolat honom tillkomma, derest det varit lagligen beskaffadt.

Häröfver besvårade sig Sollén och anförde, *dels* hvad anginge uteslutandet från skiftet af $\frac{1}{48}$ mtl N:o 3, att en särskildt afvittrad och till sina gränser bestämd hemmansdel, hvars rågångar jemväl voro fastställda, borde i Vesterbotten anses lika med storskiftad; att förrättningsmännens utlåtande vore meddeladt med stöd af 78 § 5 mom. samt 85 och 89 §§ skiftesstadgan, samt att, derest $\frac{1}{48}$ mtl N:o 3 i skiftet intagits, sådant endast skulle tillskyndat delegarne en onödig utgift; *dels* beträffande fördelningen i två skifteslag, att förrättningsmännen egt full rätt att i samråd med delegarne derom besluta och att klander derå ej heller anmälts.

N. Rev. (konst. rev.sekr:ne *Norberg* och *Lilienberg* samt t. f. rev.sekr. *Westman*, den sistnämnde föredragande), yttrade i underdånigt betänkande: »Då den vid ifrågasvarande skiftes början mellan delegarne uppkomna stridighet huruvida $\frac{1}{48}$ mtl N:o 3 i Abborrtjern skulle i skifte ingå, blifvit afgjord

genom förrättningsmännens deröfver meddelade och af samtliga delegarne godkända utlåtande, samt vid sådant förhållande fråga härom icke i förevarande ärende bort utgöra föremål för egodeln.-r:ns bedömande, läser Kongl. Maj:t finna hvad egodeln.-r:n i detta afseende anmärkt icke utgöra hinder för skiftets fastställande. Men med afseende på hvad egodeln.-r:n i fråga om egornas fördelning i särskilda skifteslag samt den emellan karta och delningsbeskrifning förelupna stridighet rätteligen anmärkt, hemställer N. Rev., att Kongl. Maj:t ej måtte finna skäl att göra ändring i öfverklagade utslaget, såvidt derigenom förklarats, att skiftesmannen hade att i sistberörda hänseenden verkställa nödiga rättelser utan annan ersättning än den, som skolat honom tillkomma, derest skiftet varit lagligen beskaffadt.»

Ärendet föredrogs den 5 Juni 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden *Carleson, Naumann, von Hofsten, Olivecrona, Lindhagen, Hernmarck* och *Wedberg*), dervid *H. D.* ej fann skäl att i egodeln.-r:ns utslag göra ändring.

119.

Yrkande att hyreskontrakt angående lägenhet i stad måtte anses förverkadt derföre att hyresgästen begagnat lägenheten till handelslokal, i stället för boningsrum, samt der anbragt en ångmaskin och hade upplag af eldfarliga varuartiklar m. m.

Genom kontrakt den 1 September 1871 uthyrde enkan Antoinette Björkman till grosshandlanden F. Salomonsson på 8 års tid från den 1 April 1872, emot en årlig hyressumma af 700 kr., den i egendomen n:o 36 vid Regeringsgatan befintliga »våningen på nedra botten i gamla huset vid Hamngatan», bestående af 5 rum och kök, skafferi, vedkällare m. m. jemte ett vindsrum, som den 1 Oktober 1872 skulle utbytas mot en lägenhet på nedra botten; och heter

det i kontraktet bland annat: »förbehållande mig», enkan Björkman, »såsom ett hufvudsakligt vilkor, att, derest hyresmannen — — — nyttjar och begagnar de hyrda rummen och lägenheterna för annat, än hvar till de uti detta kontrakt äro betingade, eller ej håller dem rena och fria från ämnen, som förorsaka läck, eller eljest dem ovarsamt behandlar, — — — så är detta kontrakt å hans sida förverkad och han skyldig att genast afflytta, utan åtnjutande af fardag, samt likafullt betala hyran, så länge legostämman utsatt är. För öfrigt åligger det hyresmannen att — — — varsamt umgås med elden — — —». (Vidare upprepas i kontraktet, att hyresmannen vore förbunden att »aktsamt bebo och nyttja» lägenheten).

I Oktober 1875 uttog enkan Björkman till Stockholms rådst.-rätt stämning å Salomonsson, under yrkande, att som denne, änskönt kontraktets innehåll tydligen gäfvé vid handen, att den förhyrda lägenheten skulle användas till boningsrum, det oaktadt inredt och använt lägenheten till handelslokal för försäljning af symaskiner och skjutvapen samt uti ett af rummen, utan enkan Björkmans vetskap, anbragt en ångmaskin och för dess drifvande låtit genom husets mur göra en öppning för ångans afledande, och derjemte, utan att enkan Björkman blifvit hörd, af öfverståthållare-embetet utverkat sig tillstånd att uti ifrågavarande lokal idka försäljning af med krut fyllda patroner och der hafva upplag af dylika eldfarliga artiklar, Salomonsson alltså måtte förklaras hafva förverkat kontraktet och förpligtas att från lägenheten genast afflytta samt ändock betala hyran, till den laga fardag, som inträffade näst efter 3 månader från den dag, Salomonsson lemnat lägenheten».

I fråga om *lägenhetens förändring till handelslokal* anmärkte Salomonsson: att kontraktet icke innehölle några föreskrifter om bestämdt bruk af lägenheten, hvadan redan af denna orsak något kontraktsbrott icke kunde läggas hyresgästen till last; att enkan Björkman genom Salomonsson hos handels- och ekonomi-kollegium sökt att få med lägenheten vidtaga den förändring, som för lägenhetens apterande

till försäljningslokal erfordrades, samt att enkan Björkman uttryckligen medgifvit Salomonsson att få använda lägenheten till försäljningslokal hufvudsakligen för Husqvarna faktoris tillverkningar, hvilka utgjordes såväl af symaskiner som af skjutvapen.

Enkan Björkman medgaf, att Salomonsson fått hennes tillstånd att använda lägenheten till försäljning af symaskiner, men bestred, att han erhållit rätt att inom lokalen försälja skjutvapen eller ammunition. Väl hade enkan Björkman tillåtit Salomonsson att enligt för henne förevisade ritningar förändra fönsteröppningarne, så att de till salu i våningen befintliga symaskiner skulle blifva från gatan mera synliga, men till någon annan förändring i våningen hade hon icke gifvit lof.

Salomonsson anmärkte, att då visadt vore, att enkan Björkman lemnat tillstånd dertill, att lägenhetens inredning så förändrades, att densamma blefve till handelslokal lämplig, vore det enkan Björkmans skyldighet, att styrka sin invändning, att hennes tillåtelse till handels idkande derstädes varit inskränkt till handel med symaskiner. Då emellertid sådant ej skett, ansåge han sig lagligen berättigad att begagna lokalen till försäljning af hvilka varor som helst, under iakttagande allenast, att lägenheten, enligt kontraktets bestämmelser, hölles fri från ämnen, som förorsakade läck, och i öfrigt varsamt behandlades. Oladdade skjutvapen vore dessutom lika oskadliga som symaskiner.

Beträffande anbringandet af *ångmaskinen* förmälde enkan Björkman, att Salomonsson hade, sedan han borttagit en dörr och i stället slagit ett hvalf emellan två af rummen, i det sålunda tillkomna försäljningsmagasinet anbragt en ångmaskin för symaskiners drifvande och genom fönsterbågen låtit upptaga ett hål, hvarigenom ångan utleddes åt gatan till uppenhar skada och vanprydnad för huset.

Härtill genmälde Salomonsson: Den af honom i lägenheten begagnade ångmaskin vore ej större eller af annan beskaffenhet, än att den kunde begagnas i hvilket enskildt boningsrum som helst. Öppningen för ångans afledande vore

anbragt i den Salomonsson sjelf tillsvidare tillhöriga fönsterkarmen och icke större än att ett rör af $\frac{1}{4}$ tums diameter kunde deri införas. Maskinen vore flyttbar och hade endast begagnats någon gång under julen 1874 för att ådraga sig förbigåendes uppmärksamhet. — Salomonsson förevisade ångmaskinen inför rätten och tillade, att densamma icke vidare komme att inom lokalen uppsättas.

Ingeniören C. J. Hammar blef, på Salomonssons begäran, såsom vittne i målet hörd och intygade: Ifrågavarande ångmaskin vore — såsom vittnet ock inför rätten utvisade — å undre delen försedd med 4 i cylindrisk form anbragta lampor för eldningen, hvilken kunde ske med fotogénolja, gassprit eller gas och vore invändigt försedd med 4 tuber, så anbragta, att enhvar af dem passade in emot en af de 4 lamporna. Omkring dessa tuber, genom hvilka förbränningsprodukterna hade sitt utlopp, funnes vatten, som genom den värme, tuberna meddelade, öfverginge i ånga. Denna leddes genom en på sidan om maskinen befintlig slang, som åter ställdes i förbindelse med en å symaskinen anbragt mindre mekanik, hvarigenom maskinen sattes i rörelse. Å öfra delen af ångmaskinen funnes en säkerhetsventil, som, då ångtrycket uppnått en viss höjd, öppnade sig. Om genom försummelse pannan skulle torrkoka, kunde, enligt vittnets öfvertygelse, någon eldfara derigenom icke uppstå; och vore det vittnets bestämda öfvertygelse, att någon svårare skada i öfrigt inom lägenheten ej kunde för sådan händelse inträffa, än att möjligen en eller annan fönsterruta sprunge sönder. Denna sin öfvertygelse grundade vittnet derå, att en panna af ifrågavarande storlek utvecklade allt för ringa qvantitet ånga för att kunna åstadkomma någon större skada. Sådant brännmaterial, som vore afsedt att begagnas för ifrågavarande ångpanna, kunde ej bringa densamma i glödning. Vattnets höjd kunde väl endast undersökas genom att i pannan uppifrån nedföra en käpp eller annat föremål, men torrkokning kunde ej åstadkomma någon fara, då pannan ej vore underkastad glödning.

Angående försäljningen af krutfyllda patroner förmälde

Salomonsson, att Husqvarna faktori i allmänhet fordrade, att de, som höllo till salu skjutvapen af faktoriets tillverkning, äfven skulle sälja patroner, och åberopade Salomonsson utdrag af öfverståthållare-embetets protokoll den 31 Maj 1875, hvaraf framgick:

att Salomonsson hos bemälda myndighet begärt tillstånd att få från Husqvarna-depôtén i sin vapenhandel vid Hamngatan försälja kopparpatroner och för sådant ändamål der innehafva i kopparhylsor inneslutet krut enligt följande specifikation:

2,000 remingtonspatroner, inneh. tills. 20 skålp. krut.

5,000 revolverpatroner af olika uppgifna

kalibrar, innehållande tillhoppa ..... 4 » 20 ort »

alltså s:ma krut 24 skålp. 20 ort;

att Salomonsson förklarar sig villig förvara de till försäljning afsedda patronerna uti ett i trapp-pelaren till källaren beläget hvalf, inpackade i jernblecklådor och inlagda i jernkista;

att stadens byggnadsnämnd, som på stället hållit besigtning, funnit omförmälda källarhvalf för ändamålet lämpligt och fullt betryggande, derest framför detsamma anbringades en tätt tillslutande, med säkert lås försedd jerndörr;

samt att öfverståthållare-embetet funnit skäligt meddela Salomonsson tillstånd att uti ifrågavarande lokal tills vidare idka försäljning af krutfyllda kopparpatroner af den beskaffenhet och storlek, specifikationen uppgåfve, dock med förbehåll, att af patronerna icke på en gång finge i lokalen finnas större upplag än specifikationen upptoge; att samtliga patronerna skulle vara inpackade i jernblecklådor och nedlagda i jernkistor och förvaras i det uti trapp-pelaren till källaren belägna hvalfvet, framför hvilket, innan försäljningsrätten finge begagnas, borde anbringas en tätt tillslutande, med säkert lås försedd jerndörr; och att Salomonsson i öfrigt skulle ställa sig till noggrann efterrättelse K. F. den 1 Oktober 1858 angående tillverkning, vård och försäljning af krut.

Vidare uppgaf Salomonsson: att, sedan »omförmälda» ammunition blifvit i egendomen inrymd, från enkan Björkmans sida protest mött mot krutpatronernas förvarande inom egendomen, med anledning hvaraf Salomonsson i Juni 1875 hos öfverståthållare-embetet sökt att få till annan närbelägen egendom förflytta ifrågavarande ammunitionsupplag, hvilket jemväl den 16 påföljande Juli bifallits. Han hade numera i enkan Björkmans egendom ej större quantitet krutfyllda patroner, än som utgjorde prof för särskilda kalibrar af skjutvapen och endast en patron för hvarje kaliber.

Enkan Björkman förmälde: Af hvad Salomonsson sjelf upplyst framginge, att det större krutförrådet förvarats i hennes hus åtminstone från den 31 Maj 1875, då öfverståthållare-embetets 1:sta tillståndsresolution meddelats, till den 16 Juli samma år, då förflyttning till ett angränsande hus medgafs, äfvensom att försäljning af ammunition fortfarande inom egendomen bedrefves, utan möjlighet till någon kontroll från hennes sida. För att styrka denna uppgift ingaf enkan Björkman 8 olika nummer af tidningen »Stockholms Dagblad» för September och Oktober månader 1875, deri var intagen en annons, att i »Husqvarnas generaldepôt n:o 20 Hamngatan» hölles till salu särskilda slags skjutvapen med »alla vapentillbehör och ammunition m. m. af prima kvalitet».

Vid ett senare rättegångstillfälle rättade och förtydligade Salomonsson sina ofvan hafda uppgifter sålunda: Två ledamöter i styrelsen för Husqvarna faktori hade vid ett tillfälle besökt Salomonsson, dervid han hos dem förfrågat sig, huru han skulle förfara med såväl det hos honom befintliga förråd af krutfyllda patroner, innehållande circa 4 skålp. krut, som med den quantitet af 20 skålp., han förväntade. Med anledning häraf hade styrelseledamöterna beslutat, att besigtning af det befintliga förrådet skulle verkställas, hvilket jemväl skedde, hvarvid dock quantiteten af patroner, innehållande tillsammans 4 skålp. krut och förvarade i en jernkista, ansågs så ringa, att den icke borde kunna medföra skada för egendomen. Deremot, för att icke gifva anledning till anmärkning från enkan Björkmans sida,

anmodades Salomonsson att, då den större quantitet patroner af 20 skålp. krut innehåll af honom från arméförvaltningen uttogs, låta förflytta sistnämnda förråd till angränsande huset. Salomonsson hade sedermera icke uttagit denna ammunition från arméförvaltningen, men deremot förflyttat ofvannämnda mindre förrådet till den närbelägna egendomen, hvarefter han sedermera ej ens till prof haft inom försäljningslokalen de för vapnen erforderliga patronerna, utan för hvarje särskildt tillfälle, då sådant prof erfordrats, förskaffat sig sådant från en kruthandel; och fastade Salomonsson rättens uppmärksamhet derå, att K. F. den 1 Oktober 1858 tillåte hvarje enskild man att innehafva 10 skålp. krut.

Rådst-r:n yttrade i dom den 13 Januari 1876: att emedan ostridigt vore, att Salomonsson, hvilken, på grund af emellan parterne den 1 September 1871 upprättadt kontrakt, på 8 års tid, från den 1 April 1872 i huset n:o 5 kvarteret »hästen» med adr. n:o 36 vid Regeringsgatan hyrt våningen på nedra botten åt Hamngatan, bestående af 5 rum och kök jemte ett rum 3 trappor upp, som från den 1 Oktober sistnämnde år skulle emot en lägenhet å nedra botten utbytas, äfvensom åtskilliga uthus, erhållit enkan Björkmans medgifvande att använda lägenheten till handelslokal, i och för hvilket ändamål, enligt hvad handlingarne gäfvé vid handen, berörda lägenhet jemväl blifvit med enkan Björkmans begifvande inredd; men enkan Björkman icke visat, att, på sätt hon påstått, den af henne Salomonsson sålunda lönade tillåtelse varit inskränkt till försäljning i lokalen af endast symaskiner, samt vid sådant förhållande Salomonsson, derigenom att han i sagde lokal jemväl hållit och fortfarande hölle till afsalu skjutvapen af olika slag och kalibrar, icke kunde, då ej visadt vore, att lägenheten derigenom på något sätt skadats, anses hafva öfverträdt bestämmelserne i kontraktet; ty och då hvarken den omständighet, att Salomonsson haft i lägenheten i och för symaskiners drifvande en mindre ångmaskin, som, utom det att densamma blifvit, enligt Salomonssons uppgift, den der ej vore vederlagd, från lokalen borttagen, icke kunde, hvad jemväl på ed hörd sak-

kunnig person, ingenjören C. J. Hammar, vitsordat, i betraktande af nämnde ångmotors små dimensioner och öfriga konstruktion, anses såsom i någon mån vådlig för egendomen lika litet som densamma bevisligen åstadkommit någon skada, eller det förhållande att Salomonsson, efter att dertill hafva erhållit vederbörlig myndighets tillåtelse och i enlighet med föreskrifna villkor, under en kort tid inom egendomen innehaft dels upplag af krutfyllda kopparpatroner, dem han uppå tillsägelse från sagde egendom förflyttat, och dels i försäljningslokalen till afsalu hållit ett mindre antal sådana patroner med en krutfyllnad tillsamman ej uppgående till 4 skålp. och således betydligt understigande hvad, enligt K. F. den 1 Oktober 1858, en hvar enskild person vore berättigad att af krut innehafva, och hvilken ringa quantitet Salomonsson, enligt obestridd lemnad uppgift, ej ens sedermera innehaft, vore af beskaffenhet att kunna, då det ej vore ådagalagdt att vare sig i ena eller andra fallet lägenheten på något sätt genom Salomonssons ifrågavarande åtgärder förfarits, betraktas såsom öfverträdelse af hyreskontraktet, ogillades stämningsspåståendet.

Enkan Björkman vädjade till Svea hofrätt: Det vore så mycket mindre ostridigt, att Salomonsson fått hennes medgifvande att använda våningen till handelslokal, som enkan Björkman aldrig vikit från sitt vid rådst.-r:n gjorda sanningsenliga förklarande, att Salomonsson fått hennes tillåtelse allenast att i våningen *uppställa och till salu hålla symaskiner*. Enkan Björkman hade visserligen, på Salomonssons begäran, hos handels- och ekonomi-kollegium anmält en af honom föreslagen förändring af fönstren åt gatan, på det maskinerna skulle blifva för allmänheten mera synliga, men *blott i detta enda fall* hade hon medgifvit afvikelse från kontraktets bestämmelser. Vid sådant förhållande hade det ålegat Salomonsson att bevisa, att det skriftliga hyresaftalet blifvit förändradt genom något vidsträcktare medgifvande från enkan Björkmans sida. Rådst.-r:n hade sålunda misstagit sig om hvilkendera parten bevisningsskyldigheten ålåg.

— I afseende å begagnandet af ångmaskinen samt upplaget och försäljningen af krutfyllda patroner hade rådst.-r:n till Salomonssons fredande åberopat såsom skäl, att det ej vore visadt, att lägenheten derigenom tagit skada. Enkan Björkman vore emellertid icke skyldig att afvakta sin egendoms skadande eller förstöring, innan hon egde tala på sådana åtgärder, utan tillräckligt skäl dertill vore, att dessa kunde lända henne till förlust och olägenhet; och tydligt vore, att en ångmaskin kunde explodera och att krut vore eldfarligt. För att i förhyrd lägenhet begagna ångmaskin och driva handel med krut måste ovillkorligen fordras husegarens medgifvande. På grund häraf yrkades bifall till käromålet.

Salomonsson genmålde: Om motpartens åsigt, att hyresgäst vore pliktig att från den förhyrda lägenheten aflägsna allt, som möjligen kunde åstadkomma skada, vore riktig, så blefve deraf en följd, att en hyresgäst ej egde i lägenheten begagna gas, gasolja eller ens fotogen, hvilka ämnen genom oförsigtighet lätteligen kunde åstadkomma explosion.

Hofr:n fann, enligt dom den 15 Juni 1876, ej skäl att göra ändring i rådst.-r:ns dom.

Delegarne i sterbhuset efter enkan Björkman, som innan hofr:ns dom meddelades aflidit, sökte ändring hos Kongl. Maj:t och åberopade, till bevis derom, att Salomonsson, sedan han bortfört det större upplaget patroner, alltjemt uti ifrågavarande lägenhet hållit och fortfarande hölle ett mindre parti patroner till salu, ett ex. af »Stockholms Dagblad» för den 5 Augusti 1876, deri förekom en annons, undertecknad »Husqvarna generaldepôt, Hamngatan n:o 20», och utbjudande till salu Husqvarna skjutvapen jemte alla slags »jagtutensilier».

N. Rev. (rev.-sekr. *Poignant* samt konst. rev.-sekr:ne *Herslow*, föredragande, och *Norberg*), yttrade i afgifvet betänkande: »Emedan enkan Björkman, som genom kontrakt den 1 September 1871 till Salomonsson på 8 års tid från den 1 April 1872 borthyrt ifrågavarande lägenhet att, enligt hvad innehållet af kontraktet gifver vid handen, begagnas till bostad, i samma kontrakt såsom ett hufvudsakligt villkor förbehållit sig att, derest Salomonsson nyttjade lägenheten

för annat ändamål, än betingadt vore, eller densamma ovarsamt behandlade, han skulle hafva förverkat kontraktet och vara skyldig att genast, utan åtnjutande af fardag, afträda lägenheten och ändock betala hyran för hela legotiden, samt Salomonsson icke styrkt, att enkan Björkman i vidsträcktare mån medgifvit afvikelse från den sålunda emellan dem ingångna öfverenskommelse, än att hon, enligt hvad hon själf erkänt, tillåtit Salomonsson att i lägenheten idka försäljning af symaskiner och för sådant ändamål förändra lägenhetens inredning enligt uppgjord ritning; ty och som ådagalagdt är, dels att Salomonsson under tiden efter den 31 Maj 1875 i lägenheten drifvit handel med, utom symaskiner, jemväl till skjutvapen hörande krutfyllda kopparpatroner, genom hvilket förfarande Salomonsson desto mera måste anses hafva öfverträdt det emellan honom och enkan Björkman slutna aftal, som handel med krut, enligt K. F. den 1 Oktober 1858 och den 18 Juni 1864 utgör ett från annan handel uttryckligen undantaget näringsfång, angående hvilket, såsom för allmän och enskild säkerhet vådligt, särskilda bestämmelser gälla, dels ock att Salomonsson under julen 1874 till drifvande af symaskiner användt en i ett af rummen stäld mindre ångmaskin, hvarigenom Salomonsson, äfven om, såsom ett vittne antagit, någon större skada icke varit att af ångmaskinens begagnande befara, dock uppenbarligen brutit mot den varsamhet i lägenhetens behandling, han sig åtagit; alltså hemställer N. Rev. i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist att, med ändring af hofr:ns dom, förpligta Salomonsson att ifrågavarande lägenhet till sökandernes fria begagnande genast afträda och ändock, såsom yrkadt blifvit, betala den stadgade hyran för tiden till den laga fardag, som inträffar näst efter tre månader från afflyttningsdagen.»

Saken föredrogs den 14 Februari 1877 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter (just.-råden *Södergren*, *von Hofsten*, *Huss* och *Lindhagen*) funno ej skäl göra ändring i hofr:ns dom.

Just.-råden *Svedelius* och *Östergren* biföllo det underdåniga betänkandet.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 14 Mars 1877.

120.

Angående panthafvares försummelse att bibehålla pantsatt inteckning vid lif.

År 1868 den 21 Juli blef $\frac{1}{24}$ mtl Mortorp, tillhörigt Jonas Carlsson, å exekutiv auktion försåldt och inropadt af Olaus Larsson i Stenskalleshult för 1,450 kr. Enligt gravationsbevis af den 30 April samma år var berörda hemmansdel besvärade med två inteckningar, nemligen en af den 20 Maj 1858, meddelad Anders Jonsson i Halltorp eller ordre till säkerhet för 622 kr. 50 öre med ränta, på grund af en utaf Johan Jonsson och hans hustru den 19 förutgångne Mars utfärdad skuldsedel, samt en af den 16 Oktober 1861 å 2,600 kr. med ränta, grundad på löpande förskrifning.

Köpeskillingsliqvid upprättades den 11 Augusti 1866 sålunda, att, sedan från köpeskillingen, som med ränta uppgick till 1,454 kr. 84 öre, afdragits exekutionskostnaden, 63 kr. 59 öre, med återstoden, 1,391 kr. 25 öre, betäcktes dels Anders Jonssons i Halltorp å köparen öfverlätna fordran, i kapital 622 kr. 50 öre samt ränta 112 kr. 5 öre, dels 63 kr. 70 öre såsom afbetalning å köparens hos Jonas Carlsson enligt revers den 27 Augusti 1866 egande fordran, 1,641 kr. 97 öre, för hvilken de båda inteckningarne lemnats såsom pant.

Olaus Larsson försålde derefter hemmanet till Johannes Olsson i Idehult, å hvilken i sammanhang med köpet ifrågasvarande 2 inteckningar öfverlätos, hvarefter desamma af Johannes Olsson pantsattes för en af honom den 9 November 1868 till innehafvaren utgifven, hos Petter Olsson i Mjudehult belånad, revers å 1,000 kr. löpande med 6 proc. ränta från den 15 September 1868 och den 20 December 1869 förfallen till betalning.

Köpet återgick emellertid sedermera, hvarefter hemmanet af Olaus Larsson försålles till Petter Carlsson i Päråd.

Sedan Petter Olsson för indrifning utlemnat Johannes Olssons förenämnde revers å 1,000 kr. jemte hypotheken, blef denne lagsökt hos K. befide i Kalmar län och genom utslag den 18 Augusti 1873 förpligtad att, mot återbekommande af reversen och hypotheken i hufvudskrift, gälda 1,000 kr. med 6 proc. ränta från den 15 September 1868 till skeende liqvid, med rätt för Johannes Olsson, som invändt att in-teckningen å 2,600 kr. icke blifvit i behörig tid förnyad, att stämma om återvinning inom 6 månader.

Johannes Olsson uttog, med anledning häraf, stämning till Södra Møre här.-rätt å Petter Olsson under yrkande, att, som denne försummat att låta i behörig ordning förnya in-teckningen å 2,600 kr., hvilken till följd deraf förfallit, Pet-ter Olsson alltså måtte varda ålagdt att till Johannes Olsson utgifva ifrågavarande skuldebrefs värde 2,600 kr. med upp-lupen ränta, derifrån dock finge afdragas hvad Johannes Ols-son genom K. befides i Kalmar län utslag den 18 Augusti 1873 ålagts att i hufvudstol gälda eller 1,000 kr. jemte 6 proc. ränta derå från den 9 November 1868.

Petter Olsson, som medgaf, att han varit innehafvare af reversen å 2,600 kr. vid den tid in-teckningen förföll, in-vände, att Johannes Olsson, då han ej varit egare till hem-manet, saknat befogenhet att pantsätta en in-teckning, som måste anses hafva förlorat sin verkan, sedan den icke kun-nat vid exekutiva försäljningen utgå ur köpeskillingen.

Här:r:n yttrade i utslag den 17 Juli 1875: att, enär af handlingarne framginge, att hemmanet $\frac{1}{24}$ mtl n:o 7 Mor-torp redan den 21 Juli 1868 varit å exekutiv auktion för-såldt och att liqvid om köpeskillingen varit upprättad den 11 påföljde Augusti, utan att omstämda, i hemmanet in-teck-nade skuldebrevets belopp dervid blifvit ens till någon del af köpeskillingen guldets; alltså och då vid sådant förhål-lande ifrågavarande in-teckning måste anses hafva saknat all betydelse, när densamma den 9 November 1868 af Johannes Olsson pantsattes, samt det följaktligen icke funnits någon anledning för innehafvaren af panten att söka bibehålla in-

teckningen vid lif, ogillades Johannes Olssons stämningstalan och derpå grundade ersättningsanspråk.

Johannes Olsson vädjade till Göta hofrätt: Då Olaus Larsson köpt hemmanet och innehade ifrågavarande inteckning, hvilken var pantsatt för hans fordran å 1,647 kr. 97 öre, hade han egt rätt att öfver densamma förfoga, således äfven att utsläppa inteckningen, hvilken rätt måste anses jemväl tillkommit Johannes Olsson, sedan han blifvit egare af hemmanet, hvadan han också lemnat inteckningen såsom pant till Petter Olsson för försträckningen å 1,000 kr., hvilket belopp Olaus Larsson i afräkning å köpeskillingen erhållit. När köpet derefter återgått, hade förhållandet föredetsamma bort återställas, hvilket dock icke skedde, utan hade Johannes Olsson, som förmodat, att han skulle få hålla sig till det intecknade hemmanet, när han betalte Petter Olsson, låtit förbindelsen emellan honom och denne qvarstå. Inteckningen af den 20 Maj 1858, ehuru för gammal, hade tillstålts Petter Olsson hufvudsakligen för att visa att inteckningen af den 16 Oktober 1861 dåmera vore den första; och hade den senare inteckningen i Petter Olssons hand egt full giltighet utan afseende å den exekutiva försäljningen och åtminstone varit värd den då betingade köpeskillingen, 1,450 kr. När nu Johannes Olsson betalt skulden å 1,000 kr. och återbekommit hypotheken, hade han varit i tillfälle att utsöka sin fordran ur hemmanet, derest en sådan rätt icke betagits honom derigenom att inteckningen fått förfalla. Johannes Olsson yrkade derföre Petter Olssons förpligtande att icke allenast återbära hvad Johannes Olsson på grund af K. bef:des utslag nödgats utgifva, utan äfven det värde inteckningen derutöfver egt, för den händelse den blifvit förnyad.

Olaus Larsson, hvilken blef såsom vittne i målet hörd, berättade: att vittnet innehaft begge inteckningarne såsom pant för sin hos Jonas Carlsson egande fordran å 1,647 kr. 97 öre; att inteckningen af den 20 Maj 1858 helt och hållet betäckts af köpeskillingen, hvars återstod anvisats till afbetalning å den andra inteckningen och jemväl afskrifvits å

den revers, för hvilken begge inteckningarne hypotiserats; att vittnet, som sedermera öfverlät fastigheten å Johannes Olsson för 1,800 kr., dervid tillstält denne begge inteckningarne, af hvilka den äldre då redan var förfallen; att Johannes Olsson derefter pantsatt begge inteckningarne, den äldre dock endast till bevis att den var för gammal, hos Petter Olsson för 1,000 kr., hvilket belopp vittnet derefter bekommit i afräkning å köpeskillingen; samt att Johannes Olsson år 1870 försålt hemmanet och dervid icke bekommit annan köpeskillning än inteckningen å 2,600 kr.

Hofr:n yttrade i dom den 23 Juni 1876: att alldenstund inteckningen för omstämda skuldebrevet måste anses hafva egt värde den tid, då denna handling af Johannes Olsson pantsattes hos Petter Olsson, och samma värde finge antagas hafva motsvarat åtminstone det belopp, hvartill hemmanet vid Olaus Larssons köp å exekutiva auktionen uppgått eller 1,450 kr.; fördenskull och enär Petter Olsson erkänt, att han varit innehafvare af skuldebrevet när inteckningen för detsamma förföll, men Petter Olsson icke, emot stadgandet i 10 kap. 3 § H. B., egt låta panten försämras, utan i stället haft skyldighet att tillse, det inteckningen blifvit genom behörig förnyelse vid makt hållen; alltså pröfvade hofr:n rättvist, i förmågo af 4 § i sagde kapitel och balk, döma Petter Olsson skyldig att ersätta Johannes Olsson inteckningens ofvanbestämda värde med 1,450 kr.

Om denna dom förenade sig hofr.-rådet *Andersson*, assessorerne *Uggla* och *Runbäck*, den sistnämnde referent, samt v. häradsh. *Aurell*.

Hofr.-rådet *Backman* yttrade: »Äfven jag finner på de af referenten upptagne skäl, att omstämda, intecknade skuldebrevet af den 27 September 1861 måste anses hafva egt värde den tid, då detsamma af Johannes Olsson pantsattes hos Petter Olsson; och emedan den sistnämnde genom försummelse att låta förnya inteckningen må anses pligtig att hålla Johannes Olsson skadeslös för den förlust, honom derigenom tillskyndats, samt, vid det förhållande, att, när Petter Olsson emottog skuldebrevet, den till säkerhet för det-

samma uti $\frac{1}{24}$ mtl n:o 7 Mortorp meddelade inteckning varit den äldsta i fastigheten gällande, densammas värde bör vid förlustens uppskattning tagas till grund; ty pröfvar jag rättvist att, med ändring af här.r:ns utslag, förpligta Petter Olsson att till Johannes Olsson, emot qvitto, utgifva det belopp, hvartill vid laga värdering, som Johannes Olsson eger hos vederbörande domhafvande påkalla, fastigheten varder uppskattad; dock att, derest värderingssumman kommer att öfverstiga det belopp af 1,450 kr., som utgjort köpeskillingen för fastigheten, när densamma exekutivt försålles, endast sagda belopp skall af Petter Olsson gäldas.»

Petter Olsson sökte ändring hos Kongl. Maj:t och anförde: Genom återgång af köpet emellan Olaus Larsson och Johannes Olsson vore detsamma en nullitet. Innan omstämda skuldebrevet kommit i Petter Olssons hand, hade derpå utfallit all den betalning, som kunnat ur hemmanet utgå, och Johannes Olsson hade icke visat sig berättigad att för bristen hålla sig till reversutgifvaren. Johannes Olsson kunde ej anses såsom egare till omstämda skuldebrevet, då han icke veterligen utgifvit någon valuta därför, utan allenast kommit i besittning af skuldebrevet i och med köpet, genom hvars återgång hans rätt till skuldebrevet jemväl återgått till Olaus Larsson, hvilken sistnämnde åter fått ut af fastigheten allt hvad han på grund af skuldebrevet varit berättigad utbekomma. Hemmanet hade sedermera af Olaus Larsson försålts till fulla värdet. Petter Olsson kunde därför ej förstå annat, än att Johannes Olsson, om domen fastställes, skulle få 1,450 kr. till skänks, ty någon annan betalning för inteckningen hade Johannes Olsson icke erlagt än det belopp, han till äfventyrs betalt i afräkning på köpeskillingen för fastigheten, hvilket belopp han väl torde hafva återfått vid köpets återgång eller i annat fall hade att af Olaus Larsson utkräfvat. Då, alltså, enligt Petter Olssons förmenande, Johannes Olsson icke gittat visa, att någon skada honom tillskyndats derigenom att inteckningsrätten ej blifvit bevarad, yrkades ogillande af Johannes Olssons talan.

N. Rev. (rev.sekr. *Lagergren*, föredragande, konst. rev.-sekr. *Norberg* och t. f. rev. sekr. *Westman*) hemställde, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofrens dom.

Saken föredrogs den 7 Februari 1877 inför H. D. (i närvaro af just.råden frih. *Leuhusen*, *Almqvist*, *Carleson*, von *Hofsten*, *Rabe*, von *Segebaden* och *Hernmarck*), dervid N. Rev:s hemställan bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 27 Februari 1877.

121.

Lägenhet år 1825 afsöndrad från' hemman på nittio (90) års tid. Äro bestämmelserna i KK. FF. den 19 Dec. 1827 och den 6 Aug. 1864, att besittningsrätten ej må sträckas öfver femtio (50) år, tillämpliga på sådan afsöndring, som blifvit verkställd innan förstnämnda K. F. blef till efterrättelse gällande? Godtgörelse för det innehafvaren icke finge behålla lägenheten till den betingade tidens slut.

Enligt afhandling den 19 Maj 1825 hade Olof Persson och hans hustru Ingar Petersdotter af sitt hemman $\frac{1}{8}$ mantal kr.sk.rusthåll n:o 16 Fleninge till soldaten Anders Rapp och hans hustru Bengta Nilsson på 90 års tid upplåtit en jordlägenhet af omkring 6 tunnland mot en köpeskilling af 288 rdr 42 sk. 8 rst banko och en årlig jordskyld till hemmanet af 1 rdr samma mynt. Den 4 Maj 1833 försålde Rapp till husmannen Per Olsson och hans hustru Bottilla Pålsson besittningsrätten till nämnda lägenhet. Begge dessa afhandlingar blefvo den 12 November 1845 intagna i Luggude häradsrätts inteckningsprotokoll till den kraft och verkan K. F. den 9 November 1844 medgäfv, hvilka inteckningar sedermera vederbörligen förnyades.

Genom köpekontrakt den 21 Januari 1856 blef hemmanet Fleninge af dåvarande egaren försåldt till hemmans-egaren Per Olsson, dervid, bland annat, stadgades att hus-

mannen Per Olsson, hvilken innehade omkring 6 tunnland jord af hemmanets utmark, skulle bibehållas »vid denna sin rättighet enligt kontrakt och i öfrigt som lag och författningar medgifver».

Sedan hemmansegaren Per Olsson afidit och eganderätten till hemmanet Fleninge öfvergått till hans omyndige barn, uttogo Nils Olsson och Jöns Bengtsson, såsom förmyndare för dessa barn, stämning till 1875 års vinterting med Luggude härads å husmannen Per Olsson med påstående, att, enär han innehade och brukade ofvan omförmälda enligt kontraktet den 19 Maj 1825 på 90 år från hemmanet afsöndrade lägenhet, men besittningsrätt till jord, som för viss tid från hemman afsöndrades, ej finge sträckas utöfver 50 år, Per Olsson måtte varda ålagdt samma lägenhet till jordsegaren afträda.

Per Olsson bestred käromålet under erinran, att de omyndiges fader vid köpet af stamhemmanet förbundit sig att tåla ifrågavarande afsöndring och att barnen voro lika med sin fader pligtige att uppfylla dennes förbindelser.

I utslag den 10 Maj 1875 utlät sig *härren*: att emedan enligt 7 § i K. F. den 6 Augusti 1864 besittningsrätten till jord, som från hemman på viss tid afsöndrades, icke finge utsträckas utöfver 50 år, i följd hvaraf kontraktet af den 19 Maj 1825 måste, då påstående derom blifvit väckt, i enlighet med 18 § i berörda K. F. sålunda rättas och jemkas, att Per Olssons besittningstid inskränktes till den 19 Maj 1875; ty och som Nils Olssons och Jöns Bengtssons myndlingar icke innehade stamhemmanet med annan eller bättre rätt än deras fader, hvilken vid inköpet af hemmanet iklädt sig skyldighet att låta Per Olsson tillgodonjuta sin rätt till lägenheten enligt kontraktet och gällande lag och författningar, samt detta dessutom varit genom inteckning offentliggjordt den 12 November 1845, eller innan myndlingarnes fader af stamhemmanet blef egare, hvilken inteckning sedermera vederbörligen förnyats; samt myndlingarne vid sådant förhållande icke kunde undgå att lemna Per Olsson skäligt skadestånd för hvad han genom ofvan stadgade rättelse

i kontraktet komme att lida, pröfvade här.r:n rättvist på det sätt bifalla käromålet, att Per Olsson, hvilkens besittningsrätt till omstämda lägenheten ginge till ända den 19 Maj 1875 och hvilken finge anses vara genom stämningen i målet till afflyttning uppsagd, förpligtades att efter åtnjutande af laga fardag, räknad från stämningdagen, lägenheten till myndlingarne afträda, mot erhållande, före afträdet, af skälig godtgörelse för hvad han förlorade derigenom, att han ej finge lägenheten behålla till den betingade tidens slut, hvilken godtgörelse, i brist af åsämjande parterne emellan, skulle bestämmas af tre gode män, af hvilka parterne valde en å hvardera sidan och de sålunda valde utsåge den tredje; dock att, derest någon af parterne tredskades att god man utse, eller de af dem utsedde ej kunde om den tredje sig förena, vederbörande exsekutor egde att, på anmälan, sådan förordna; och finge den af parterne, som med gode människens beslut ej åtnöjdes, söka ändring deri genom stämning, som borde uttagas och motparten kungöras inom en månad efter det beslutet fallit, vid äfventyr att detta eljest skulle lända till efterrättelse.

Per Olsson vädjade till *hofrätten öfver Skåne och Blekinge*, som i dom den 28 April 1876 yttrade: att emedan längsta tiden för arrende- och landbokkontraktors bestånd, enligt K. F. den 13 Juni 1800, blifvit bestämd till 50 år, och denna tid i afseende å ifrågavarande den 19 Maj 1825 gjorda upplåtelse tilländalupit den 29 Maj 1875, funne hof.r:n ej skal göra ändring i motvädjade delen af här.r:ns utslag.

Om denna dom förenade sig assessorerne *Gyllensköld* och *Anderberg* samt v. här.höfd. *Kiellman*, den sistnämnde referent.

V. här.höfd. *Horney* yttrade: »Emedan de genom KK. FF. den 19 December 1827 och den 6 Augusti 1864 meddelade bestämmelser, att besittningsrätten till jord, som från hemman afsöndras på viss tid, ej må sträckas öfver 50 år, och att derest jorden blifvit afsöndrad på annat sätt eller under andra villkor än omförmälda KK. FF. bestämma, afsöndringen skall rättas och jemkas, icke ega tillämplighet i

fråga om jordafsöndring, som skett innan förstnämnde K. F. blef gällande till efterrättelse; samt den i saken åberopade, af Olof Persson och hans hustru den 19 Maj 1825 utfärdade handling, hvarigenom ifrågavarande lägenhet blifvit för en tid af 90 år afsöndrad från $\frac{1}{8}$ mantal nr 16 Fleninge, efter min mening, icke innefattar något så beskaffadt arrende- eller landbokkontrakt, som åsyftas i K. F. den 13 Juni 1800, hvidan icke heller denna K. F:s stadgande angående längsta tiden för beståndet af dylika kontrakt är tillämpligt å berörda handling, pröfvar jag för min del rättvist att, med upphäfvande af här.r:ns utslag, ogilla det instämnda yrkandet om skyldighet för Per Olsson att afträda lägenheten.»

I hofr:ns dom sökte Per Olsson i und. ändring.

N. Rev. (rev.sekr:ne *Lagergren* och *Glimstedt*, den senare föredragande,) afgaf und. betänkande af följande innehåll: »Enär afhandlingen den 19 Maj 1825, hvarigenom ifrågavarande lägenhet blifvit för en tid af 90 år från hemmanet $\frac{1}{8}$ mantal nr 16 Fleninge afsöndrad, icke läser innefatta något så beskaffadt aftal, som afses i K. F. den 13 Juni 1800; samt det i KK. FF. den 19 December 1827 och den 6 Augusti 1864 förekommande stadgande, att besittningsrätten till jord, som på viss tid från hemman afsöndras, ej må sträckas öfver 50 år, icke torde vara tillämpligt i afseende å afsöndring, som skett innan 1827 års K. F. blef gällande, hemställer N. Rev. i und., att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist, med upphäfvande af domstolarnes beslut, förklara svarandenas i saken instämnda påstående om lägenhetens återgång till stamhemmanet icke kunna bifallas.»

Häriifrån var t. f. rev.sekr. *Westman* skiljaktig och ytttrade: »Jag hemställer i und., att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist fastställa hofr:ns dom; och torde Per Olsson åligga att lägenheten afträda fardagen efter det den af domstolarne fastställda godtgörelse blifvit erbjuden eller betald.»

Saken föredrogs den 28 Februari 1877 inför H. D. (i närvaro af just.råden frih. *Leuhusen*, *Almqvist*, *Rabe*, *Huss*, *von Segebaden* och *Hernmarck*), dervid just.rådet *Hernmarck* pröfvade på de af här.r:n anförda skäl rättvist fastställa

domstolarnes beslut, hvarigenom Per Olsson förklarats skyldig att lägenheten till svarandenes myndlingar afstå; och skulle Per Olsson fardagen år 1878 lägenheten afträda på de villkor, som i här.r:ns, af svarandene icke öfverklagade utslag blifvit bestämda.

Just.rådet *von Segebaden* instämde med just.rådet *Hernmarck*.

Just.rådet *Huss* pröfvade rättvist fastställa hofr:ns dom.

Just.rådet *Rabe* biföll det und. betänkandet.

Just.rådet *Almqvist* förenade sig med just.rådet *Hernmarck*.

Just.rådet frih. *Leuhusen* instämde med just.rådet *Rabe*.

Kongl. Maj:ts dom, som skulle utfärdas i enlighet med den af just.råden *Almqvist, von Segebaden och Hernmarck* yttrade mening, utgafs den 23 Mars 1877.

122.

Ömsesidigt testamente med bestämning att efter ena makens död hela boet skulle tillfalla den efterlevande maken, men vid begges död skulle den qvarlätenskap, som då funnes, »tillfalla arfvingarne å ömse sidor till hälften hvardera».

Jöns Salomonsson och hans hustru Elna Andersdotter upprättade den 1 September 1832 ett testamente af följande lydelse: »I Herrans namn hafva vi undertecknade äkta makar varit omtänkte, eftersom Herren intet begåfvat oss med några bröstarfvingar, huru förhållas skall med vår qvarlätenskap om den högste Guden så behagar att hädankalla den ena maken förr än den andra — — —; Alltså hafva vi — — — velat undvika en sådan rubbning af arfvingarne å ömse sidor, som vid ett dödligt fränfalle kan förekomma, och att den efterlevande maken må få sitta i lugn och skydd i sin öfriga lifstid — — —; Så hafve vi, till undvikande af före-

nämnde omständigheter, upprättat ett testamentariskt beslut så lydande:

1:o) Jag Jöns Salomonsson gör härmed vederligt, att jag vid sundt förnuft skänkt och testamenterat min hustru Elna Andersdotter till, om hon min död öfverlever, allt hvad som finnes i vårt bo oss tillhörigt såväl lösören som fastighet, orubbadt af arfvingarne & ömse sidor, så länge den efterlevande maken lever; men vid begges vårt dödlige fränfälle så delas qvarlåtenskapen & ömse sidor till hälften hvaradera.

2:o) Jag Elna Andersdotter hafver med sundt förnuft och godt samtycke skänkt och testamenterat till min man Jöns Salomonsson på föreskrifne grunder, om han min död öfverlever, så skall han, som förut nämnt är, vara ensam egare, orubbad af arfvingar & ömse sidor; men vid begges vår död tillfaller den qvarlåtenskap, som då finnes, till arfvingarne & ömse sidor, hälften hvaradera.»

Elna Andersdotter afled 1848, efterlemnande mannen, som bevakade testamentet, samt såsom närmaste arfvinge sin moderbroder Ola Sonesson, hvilken senare klandrade testamentet i hvad det afsåge värdet af ett Elna Andersdotter i arf tillfallet men under äktenskapet såldt hemman. Genom dom, som vann laga kraft, förklarade ock hofren öfver Skåne och Blekinge Ola Sonesson berättigad till så stor del af den för hemmanet erhållna köpeskilling, som enligt lag borde utgöra hans arfslott efter Elna Andersdotter. Ola Sonesson utfick derefter berörda andel, om hvilken ej vidare är fråga.

Sedan jemväl Jöns Salomonsson afidit, upprättades af utredningsmannen i boet Jöns Åkesson i Wantinge arfskifte efter begge makarne, dervid Elna Andersdotters lott, som genom vänlig öfverenskommelse arfvingarne emellan blifvit nedsatt till allenast en tredjedel af hela qvarlåtenskapen och uppgick till 1,124 kr. 90 öre, sålunda fördelades emellan hennes föräldrars syskons barn och barnbarn, att hälften deraf tillades Elna Andersdotters faders syskons fem barn, samt andra hälften dels dämera afidne Ola Sonessons tre

barn: Nils Olsson, Ingar Olsdotter och Bengta Olsdotter, dels ock Elna Andersdotters moders öfriga syskons efterlevande nio barn.

Sedermera uttogo Ola Sonessons förenämnde tre barn samt två hans barnbarn, Anders Sonesson och Carl Svensson, stämning till Bjäre här.rätt å ej mindre utredningsmannen i boet, Jöns Åkesson, än äfven å alla dem, som jemte Ola Sonessons tre barn, blifvit vid arfskiftet ansedda såsom Elna Andersdotters närmaste arfvingar, under yrkande, att som Elna Andersdotter såsom sin närmaste skyldeman efterlemnat sin moderbroder Ola Sonesson, käranderne, såsom dennes arfvingar i rätt nedstigande led, ensamme måtte tillerkännas arfsrätt till de 1,124 kr. 90 öre, som belöpte på Elna Andersdotters andel i boet, äfvensom att Jöns Åkesson måtte vid vite förständigas att inom viss bestämd tid förätta nytt arfskifte.

Svaranderne genmälde: Ola Sonesson hade visserligen, såsom Elna Andersdotters moderbroder, vid hennes död varit närmaste arfvinge och således ensam berättigad till det arf efter henne, som *då* föll, men enär återstoden af hennes egendom, på grund af det inbördes testamentet, med full eganderätt öfvergått till den efterlevande maken, kunde denna återstod ej anses såsom arffallen förr än *vid mannens död*, då densamma enligt testamentet borde tillfalla hustruns *då* lefvande närmaste arfvingar. Som Ola Sonesson emellertid afidit före Jöns Salomonsson och den förres descendenter icke hade istadarätt samt icke någon af Elna Andersdotters förfäder i 3:dje led lefde, så skulle, enligt föreskriften i 3 kap. 7 § Å. B., Elna Andersdotters föräldrars syskons barn taga arf efter henne. På grund häraf bestreds allt afseende å käromålet.

Här:r:n yttrade i dom den 6 Februari 1875: att emedan genom åberopade den 1 September 1832 af Jöns Salomonsson och Elna Andersdotter upprättade, behörigen bevakade testamente förordnats, att Jöns Salomonsson, som öfverlevat Elna Andersdotter, skulle under sin listid vara ensam egare till makarnes hela bo, och att vid hans död den qvar-

låtenkap, som då funnes, skulle tillfalla deras arfvingar å ömse sidor; samt förthy och då eganderätten till Elna Andersdotters andel i makarnes lösörebo, hvarom endast vore fråga, icke förr än vid Jöns Salomonssons död till hans arfvingar öfvergått, bestämmelsen i testamentet i afseende å dem, som borde ärfva Elna Andersdotters berörda lösörebo, icke kunde annorlunda tolkas, än att samma lösörebo borde delas emellan de personer, som enligt lag *vid Jöns Salomonssons död varit Elna Andersdotters närmaste arfvingar*; alltså och då ostridigt vore, att de personer, som jemte käranderne Nils Olsson, Ingar Olsdotter och Bengta Olsdotter uti klandrade arfskiftet tilldelats arf efter Elna Andersdotter, varit vid Jöns Salomonssons död med henne lika nära beslägtade som nyssnämnde kärandeparter, äfvensom att Anders Sonesson och Carl Svensson till Elna Andersdotter stått i fjärmare led än de, som arf efter henne njutit, ogillades käromålet.

Ola Sonessons fem arfvingar vädjade till hofrätten öfver Skåne och Blekinge och åberopade hvad förut i saken anfördt blifvit, under påstående, att allenast de, såsom arfvingar till *den, som vid Elna Andersdotters död var hennes enda arfvinge*, vore berättigade till ifrågavarande arf, men erinrade tillika, att icke någon af motparterne bevakat testamentet, hvadan detsamma i hvad fall som helst, enligt 18 kap. 1 § Å. B., borde i fråga om motparterne såsom ogildt anses.

Motparterne genmälde: Invändningen om försummad bevakning hade icke framställts vid här:n och förtjenade sålunda icke ringaste afseende samt vore i allt fall betydelselös, ty, då inbördes testamentet stadgade, att det gemensamma boet skulle vid båda makarnes död tillfalla deras lagliga arfvingar, behöfde testamentet ej bevakas af någon annan, än den efterlevande maken. För att få tillgodonjuta arfsrätt erfordrades icke bevakning. Dessutom hade ju testamentet blifvit genom vänlig öfverenskommelse undanröjdt och annan delningsgrund för skiftet antagits.

Hofr:n yttrade i dom den 3 Mars 1876: att emedau ofvanomförmälda af Jöns Salomonsson och Elna Andersdotter

den 1 September 1832 upprättade testamente, ehuru det samma, i hvad det innefattade förordnande af Elna Andersdotter, till en början innehölle, att om hon öfverlefdes af Jöns Salomonsson, denne skulle, orubbad af arfvingar, ensam äga all makarnes i boet befintliga egendom, likväl med afseende å det deri sedermera utan vidare bestämmelse förekommande stadgande, att, när begge makarne afdied, den qvarlåtenskap, som då funnes, skulle tillfalla makarnes arfvingar å ömse sidor, icke kunde gifvas annan tydning, än att om, såsom fallet blifvit, Elna Andersdotter afledede före Jöns Salomonsson, han skulle erhålla endast nyttjanderätt i sin lifstid till Elna Andersdotters qvarlåtenskap; samt vid sådant förhållande eganderätten till denna qvarlåtenskap måste anses hafva vid Elna Andersdotters död öfvergått på hennes då varande lagliga arfvingar; ty och som upplyst vore att vid den tid, då Elna Andersdotter afled, utan att, såvidt ens uppgifvet vore, efterlemna barn, föräldrar, syskon eller deras afkomma och icke heller förfäder i andra led, Ola Sonesson, som var hennes moders broder och från hvilken Nils Olsson och hans medparter härstammade, ännu lefde och således varit Elna Andersdotters laglige arfvinge; men motparterne icke ens påstått, att de personer, hvilka jemväl varit syskon till Elna Andersdotters föräldrar och från hvilka vederparterne härstammade, lefvat vid samma tid och således varit samarfva med Ola Sonesson, alltså och då följaktligen vid arfskiftet efter Elna Andersdotter all hennes qvarlåtenskap rätteligen bort, med uteslutande af motparterne från delaktighet deri, tilläggas Nils Olsson och hans medparter, till laga fördelning dem emellan, pröfvade hofr:n rättvist att, med upphäfvande af motvädjade domen samt ogillande af klandrade arfskiftet, ålägga Jöns Åkesson, vid vite af 25 kr., att inom två månader derefter upprätta nytt arfskifte efter Elna Andersdotter med iakttagande af de i afseende å delningen ofvan stadgade grunder.

Jöns Åkesson och åtta af hans medparter sökte ändring hos Kongl. Maj:t. Hofr:ns dom hvilade på den förutsättning,

att testamentet skulle hafva tillerkänt Jöns Salomonsson allenast nyttjanderätt till Elna Andersdotters qvarlåtenskap. Denna förutsättning vore likväl oriktig, ty testamentet förordnade i tydliga ordalag, att Jöns Salomonsson skulle vara »ensam egare» till all qvarlåtenskapen, och testamentets senare stadgande, att den egendom, som vid båda makarnes död funnes kvar i boet, skulle tillfalla arfvingarne å ömse sidor, upphäfde ej den Jöns Salomonsson förut tillagda eganderätt. På grund häraf yrkades fastställelse af här:ns dom.

Ola Sonessons arfvingar bestredo ändringssökandet, under fullföljande af den gjorda invändningen, att motparterne, som icke bevakat testamentet, derigenom försutit den arfsrätt, som eljest möjligen dem tillkommit.

N. Rev. (konst. rev.sekr:ne *Herslow*, föredragande, och *Norberg* samt t. f. rev.sekr. *Lilienberg*) hemställde i und. betänkande, att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist att, med ändring af hofr:ns dom i hvad den sökanderne rörde, gilla här:ns utslag.

Saken föredrogs den 13 Februari 1877 inför H. D. (i närvaro af just.råden *Södergren*, *von Hofsten*, *Huss*, *Lindhagen*, *Svedelius* och *Östergren*); och enär den rätt, Elna Andersdotters släkt kunde ega till andel uti Jöns Salomonssons bo, tillkomme den, icke på grund af åberopade testamentet, utan till följd af arfsrätt efter Elna Andersdotter, samt i fråga om arf, rätten dertill måste hänföras till tidpunkten för dens död, som skulle ärfvas, funno H. D:s fleste ledamöter (just.råden *von Hofsten*, *Huss*, *Lindhagen* och *Svedelius*) på detta och de af hofr:n i öfrigt anförda skäl, rättvist fastställa hofr:ns domslut, i följd hvaraf Jöns Åkeson ålåge att inom två månader från Kongl. Maj:ts doms dag nytt arfskifte efter Elna Andersdotter i föreskrifven ordning upprätta.

Just.råden *Södergren* och *Östergren* biföllo N. Rev:s hemställan.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 14 Mars 1877.

123.

Förmyndare ålagdt, vid vite, att för förmynderskapet afgifva redovisning af annan beskaffenhet än den summariska räkning han förnyade gånger aflemnat och hvilken han förklarat vara den enda för honom möjliga redogörelse i brist på nödiga handlingar, samt mot hvilken räkning vederparterne leke i behörig ordning väckt klandertalan.

I egenskap af förmyndare för aflidne sockerbruksidkaren T. Graveleys två omyndiga döttrar, uttogo f. kaptenen J. Ringheim och handlanden J. U. Thorsell till Östra här-rätt stämning å boktryckaren F. A. Blomqvist med påstående om åläggande för honom, som före dem omhänderhaft nämnda förmynderskap, att till dem för detsamma afgifva fullständig redovisning, åtföljd af behöriga verifikationer.

Blomqvist bestred käromålet under uppgift, att han redan tillställt Thorsell en förmyndarerekning, utvisande att myndlingarne till Blomqvist häftade i skuld för ett belopp af 1,532 kr. 95 öre.

Genom utslag den 3 Juni 1873 ålade här.r:n Blomqvist vid vite af 25 rdr att den 2 påföljande September, till hvilken dag målet uppsköts, vara försedd med »en i behörig ordning upprättad förmyndareredovisning» för ifrågavarande förmynderskap.

Å utsatt dag ingaf Blomqvist till här.r:n en räkning, kallad »summarisk kostnadsräkning», upptagande allenast åtskilliga belopp, som Blomqvist skulle under åren 1871 och 1872 för de omyndiga förskjutit med tillsamman 2,032 kr. 95 öre; och var å räkningen antecknad:

»1873. Februari 12. Afbetaldt 500 rdr rmt.

F. A. Blomqvist.»

Blomqvist anmärkte, att den inlemnade förmyndare-redogörelsen utvisade, det han hade af sina myndlingar att fordra 1,532 kr. 95 öre och tillade, att han icke hade i sin ego några förmynderskapet rörande handlingar.

gaste fördel. Lyckeby den 28 Oktober 1873. Anders Svensson, god man öfver förmynderskap inom Augerums socken.»

Blomqvist förmenade sig sålunda hafva fullgjort såväl här:rns föregående utslag som ock stämningspåståendet, helst han före målets anhängiggörande icke allenast den 12 Februari 1873 tillställt Thorsell förutnämnda räkning, utan äfven den 4 påföljande Mars inför K. befide i Blekinge län lemnat Thorsell »fullständig reda för förmynderskapet». I sådant afseende återopade Blomqvist ett inför K. befide i Carlskrona den 4 Mars 1873 hållet protokoll, deraf inhemtades, att sedan Herman Graveley, en broder till myndlingarne, jemte Blomqvist, den sistnämnde såsom förmyndare för Clementine Graveleys två omyndiga döttrar, vid exekutiv auktion den 20 December 1872 inropat det från Clementine Graveley utmäta hemmanet $\frac{5}{8}$ mtl Hästö, så hade K. befide kallat Herman Graveley och Blomqvist jemte medförmyndaren Thorsell för att höras i fråga om upprättandet af likvid öfver köpeskillingen; samt att vid detta förhör af Blomqvist ingifvits en summarisk uppgift öfver hans fordran hos de omyndiga och deras moder (öfverensstämmande med den till här:r:n ingifna räkningen), under yrkande att ur köpeskillingen för berörda hemman utfå denna sin fordran.

Vederparterne vägrade att godkänna äfven den senast inlemnade räkningen och yrkade att Blomqvist måtte varda ålagdt förete en förmyndareräkning, som i första rummet upptog myndlingarnes fasta egendom och tillgångar i reverser m. m., äfvensom deras skulder, om sådane funnes, och i andra rummet de inkomster och utgifter, som Blomqvist haft för sina myndlingar.

Blomqvist genmälde: Han kunde ej lemna någon fullständigare redovisning, än den han redan afgifvit. Då fru Graveley med sina barn, två söner och två döttrar, år 1861 inköpte Hästö och der bosatte sig, egde de en betydlig förmögenhet, som, efter hvad Blomqvist ville minnas, enligt arfskiftet uppgick till 150,000 kr. Denna förmögenhet hade dock sedermera genom särskilda omständigheter nedgått, så att deraf endast återstått två barnen tillhöriga hemman i

Jemtland, Linshäll och Haga, dem kronofogden Englund fått i uppdrag att sälja, för hvilket ändamål Blomqvist till honom öfverlemnade åtskilliga förmynderskapet rörande handlingar, utan att han sedermera kunnat, till följd af motparternes åtgöranden, af Englund återbekomma desamma. Vidare hade Blomqvist på god tro lemnat åtskilliga handlingar till fru Graveley och försummat att af henne återfordra desamma, hvarjemte en in-teckning å 9,000 kr. vid den år 1872 för-rättade exekutiva auktionen å Hästö ingifvits till K. bef:de, som sedermera utlemnade samma handling till motparterne. De enda handlingar beträffande förmynderskapet, som Blomqvist ännu innehade, utgjordes af åtskilliga protokollsutdrag, bref, räkningar och qvittenser m. m.

Här:r:n utlät sig i utslag den 15 Juli 1874: att som den af Blomqvist i saken företedda räkningen icke blifvit upprättad på sätt 23 kap. Å. B., jemfördt med K. F. den 24 September 1861, föreskrefve, samt Ringheim och Thorsell icke heller velat godkänna räkningen, ålades Blomqvist, vid vite af 150 kr., att inom tre månader från utslaget dag hafva till Ringheim och Thorsell öfverlemnade en i öfverens-stämmelse med nyss åberopade lagrum uppgjord räkning; hvarefter Ringheim och Thorsell, derest de funno sig befo-gade att emot samma räkning göra anmärkningar, egde att genom särskild rättegång derom anhängiggöra och utföra talan.

Blomqvist väddade till hof:r:n öfver Skåne och Blekinge: Motparterne hade icke ens bestridt Blomqvists uppgift, att de undanhölle honom de för en fullständig förmynderskaps-räknings uppgörande nödiga handlingar. Den Blomqvist ålagda redovisningsskyldighet vore följaktligen för honom omöjlig att fullgöra. Dessutom hade *här:r:n* icke bestämt huru redovisningsräkningen borde vara upprättad, för att motsvara de åberopade lagrummen. Blomqvist innehade icke någon myndlingarne tillhörig lösegendom, och hvad deras fasta egendom anginge, så vore Linshäll och Haga dåmera sålde. Några andra fastigheter hade de omyndiga ej egt under Blomqvists förmyndaretid, ty samtidigt med det hem-

manet Hästö för deras räkning inköpts, hade Blomqvist afträdt från förmynderskapet. Motparterne hade ej heller på ringaste sätt visat, att den af Blomqvist afgifna räkningen oriktigt uteslöte någon myndlingarne tillkommande egendom. På grund häraf yrkades ogillande af den mot Blomqvist framställda talan.

Hofr:n fann, enligt dom den 17 Mars 1876, skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i här:r:ns utslag; och skulle den af här:r:n för aflemnande af ifrågavarande förmyndareräkning stadgade tid af tre månader räknas från hofr:ns doms dag.

Blomqvist fullföljde saken till Kongl. Maj:t, dervid Blomqvist, enär han före målets instämmande till motparterne aflemnat den förmyndareräkning, som af honom under för handen varande omständigheter kunnat åstadkommas, och emot detsamma någon bestämd anmärkning icke blifvit framställd, yrkade, bland annat, att Kongl. Maj:t, med upphäfvande af domstolarnes samtliga beslut i målet, måtte såsom giltig fastställa berörda förmyndareräkning.

N. Rev. (konst. rev.sekr:ne *Herslow*, föredragande, och *Norberg* samt t. f. rev.sekr:n *Lilienberg*) yttrade i afgifvet betänkande: »Enär den af Blomqvist såsom redovisning för ifrågavarande förmynderskap åberopade räkning icke upptager de tillgångar i fast och löst, som myndlingarne, enligt hvad Blomqvist sjelf medgifvit, dels vid hans tillträdande till förmynderskapet egt, och dels sedermera, medan Blomqvist varit förmyndare, förvärfvat, och af samma räkning icke inhemtas kan, huru Blomqvist de omyndigas egendom förvaltat; alltså och på de af domstolarne i öfrigt anförda skäl hemställer *N. Rev.* i und., att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist, ~~gilla~~ det slut, deri hofr:n stannat; dock att den tid af tre månader, derinom ny, behörigen upprättad förmyndareräkning således skulle till Ringheim och Thorsell aflemnas, torde komma att räknas från Kongl. Maj:ts doms dag.»

Saken föredrogs den 13 Februari 1877 inför *H. D.*, hvars fleste ledamöter (just.råden *Huss*, *Lindhagen*, *Svedelius* och *Östergren*) funno ej skäl att i hofr:ns dom göra

ändring; och komme den tid af tre månader, derinom ny, behörigen upprättad förmyndareräkning således skulle till Ringheim och Thorsell aflemnas, att räknas från Kongl. Maj:ts doms dag.

Just.rådet *von Hofsten* yttrade: »Jag finner icke skäl att i hof:rns dom göra annan ändring, än att, enär här:r:n icke bort genom beslut under rättegången förelägga Blomqvist att vid vite fullgöra hvad i stämningen blifvit äskadt, Blomqvist befrias från utgifvandet af det honom ådömda vite 25 kr.; kommande tiden, inom hvilken Blomqvist åligger att till Ringheim och Thorsell aflemna den föreskrifna förmyndare-redovisningen, att räknas från Kongl. Maj:ts doms dag.»

Just.rådet *Södergren* yttrade: »Som, efter det här:r:n genom beslut den 3 Juni 1873 ålagt Blomqvist, vid vite, att den 3 September samma år inför här:r:n gifva sina vederparter en i behörig ordning upprättad förmyndare-redovisning, Blomqvist på den utsatta dagen, vid sakens förnyade handläggning, till här:r:n ingifvit såsom den äskade redogörelsen en af honom skrifven handling, upptagande åtskilliga penningebelopp, hvilka han skulle hafva för sina myndlingar i och för förmynderskapet utgifvit; i afseende hvarå Blomqvist inför här:r:n vid samma rättegångstillfälle förklarar, att han icke innehade någon handling, som rörde förmynderskapet; alltså och enär, genom hvad sålunda förefallit, saken vid sistnämnda rättegångstillfälle efter min tanke kommit i sådant skick, som hade Blomqvist i den såsom slutlig redogörelse aflemnade handlingen uttryckligen förnekat, att i förmyndareförvaltningen till redovisningsfrågan hörande åtgärder skett, eller föremål för Blomqvists skyldiga omsorg varit för handen, utöfver hvad denna handling upptog; och vid sådant förhållande, der här:r:n ännu icke i *handläggning af någon i laga ordning väckt klandertalan kommit i tillfälle att pröfva och bestämma i hvilka hänseenden den afgifna redovisningen vore ofullständig eller oriktig*, här:r:n, enligt min tanke, icke egt att skrida till utvägen af Blomqvists förpligtande vid vite att för förmynderskapet gifva redovisning af något förändradt, i detta föreläggande icke närmare

bestämmt innehåll; anser jag för min del att, med ändring af hofr:ns dom, här:n:s den 29 September 1873 och den 15 Juli 1874 i saken gifna beslut böra undanrödjas, och det förklarande meddelas, att Blomqvists vederparter, då de med hans den 2 September 1873 inför här:r:n afgifna redogörelse icke åtnöjas, ega att deremot anställa klandertalan inom laga tid, räknad från den dag, Kongl. Maj:t sålunda genom dom pröfvat nämnde redogörelse vara såsom en till följd af lagens stadganden i 23 kap. Ä. B. afgifven slutlig förmyndare-räkning att anses.»

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 14 Mars 1877.

124.

Syn, hållen å pastorsboställe i Augusti 1875, sedan pastor afidit i Februari samma år. Påstående af hälftenbrukare, som afträdt bostället den 1 Maj, att synen, såsom för sent hållen, måtte förklaras ogild.

Kyrkoherden C. J. Westerstrandh upplät genom kontrakt den 5 April 1868 till hemmansegaren B. J. Nilsson i Risan pastorsbostället Häreda på hälftenbruk för tre år från den 1 Maj 1868 till samma dag 1871 och sedermera efter ett års ömsesidig uppsägning, under vilkor bland andra: att Nilsson skulle emottaga hemmanet efter syn, sådant det till hus, jord och gärdesgårdar befunes och i samma skick aflemna detsamma; samt att ersättningen för de brister, som vid kontraktets ingående befunnos och icke ett år derefter blifvit afhjelpa, skulle kontant gäldas af Westerstrandh, hvarefter bostället skulle i laga skick af Nilsson underhållas.

Sedan Westerstrandh i Februari 1875 afidit, förrättades, på föranstaltande af sysslomannen i hans urarfvakonskurs, gästgifvaren J. P. Broman, den 3 Augusti samma år af två nämndemän husesyn på de byggnader, dem boställsinnehafvaren egt skyldighet underhålla, till hvilken förrättning Nilsson den 25 Juli erhölet kallelse, ehuru han uteblef.

Till Södra Wedbo här.rätt uttog Nilsson härefter stämning å Broman under påstående, att som vid Nilssons tillträde af Häreda pastorboställe någon syn icke hållits, samt den syn, som med anledning af Nilssons afträde från bostället förrättats, icke egt rum förr än den 3 Augusti 1875 eller 3 månader efter Nilssons afflyttning, hvartill komme, att Nilsson icke förbundit sig att ansvara för några bristfälligheter å boställets hus och hägnader under brukningstiden, här.r:n alltså måtte förklara nämnda syn ogild samt befria Nilsson från skyldighet att afhjelpa dervid anmärkta brister.

Broman bestred käromålet under åberopande af 1:sta punkten i kontraktet och ett af honom inlemnadt qvitto, så lydande: »Som jag af förre arrendatorn å pastorbostället Häreda genom särskild liqvid erhållit full valuta för bristfälligheter å hus, gärdesgårdar och diken, svarar jag enligt 1:sta punkten af brukningskontraktet för desamma. B. J. Nilsson.» (2 vittnen.)

Nilsson medgaf, att han undertecknat qvittot, men påstod ändock, att han icke erhållit någon godtgörelse för husrötan, hvarjemte han anmärkte, att beloppen i syneinstrumentet i vissa fall syntes honom för höga.

I utslag den 13 Mars 1876 yttrade här.r:n: att, emedan Nilsson i 1:sta punkten af det i målet åberopade kontraktet förbundit sig att till hus, jord och gärdesgårdar underhålla bostället i laga skick, samt, fastän syn, så vidt visadt vore, vid hans tillträde af bostället ej blifvit hållen, likväl erkänt, att han tecknat sitt namn under ett särskildt utfärdadt qvitto af innehåll, att han blifvit godtgjord af boställets förre arrendator för derå varande bristfälligheter och till följd deraf vore ansvarig enligt berörda punkt i kontraktet, vid hvilket förhållande något afseende ej kunde fästas å Nilssons uppgift, att han detta oaktadt ej erhållit ersättning för husrötan; ty och som den omständigheten, att syn ej hållits å bostället innan Nilsson afträdde detsamma, ej kunde på saken inverka, enär Nilsson kunnat sjelf derom föranstalta, samt i allt fall å prestboställen stadgandet i 27 kap. 7 § B. B. ej vore tillämpligt vid boställshafvarens död,

då fardagen vore den 1 derpåföljande Maj; och Nilsson ej ens uppgifvit ej mindre visat, att bristerna å bostället i någon mån tillkommit efter hans afträde af detsamma; alltså blef stämningsspåståendet af här:r:n ogilladt.

Nilsson väjdade till Göta hofrätt: Stadgandet i 24 kap. 7 § B. B. vore på ifrågavarande fall fullt tillämpligt. Den, som gjorde anspråk på ersättning för husröta, vore jemväl skyldig föranstalta om syneförrättningen. Nilsson kunde visserligen icke styrka, att de anmärkta bristfälligheterna tillkommit efter det han afträdt bostället, men uppenbart vore, att hus och hägnader hvarje dag försämrades.

Hof:r:n utlät sig i dom den 9 Juni 1876: att, enär klandrade synen icke blifvit i enlighet med stadgandet i 27 kap. 7 § B. B. förrättad innan Häreda pastorsboställe af Nilsson afträddes, utan hållits först tre månader derefter, samt sagde syn vid sådant förhållande icke kunde, emot Nilssons bestridande, tillerkännas laga vitsord rörande det skick, hvori ifrågavarande hus och hägnader vid tiden för Nilssons afträde befunnos; alltså pröfvade hofrätten lagligt att, med upphäfvande af här:r:ns utslag, så vidt det blifvit öfverklagadt, bifalla Nilssons hos hof:r:n fullföljda talan på det sätt, att omstämda synen förklarades icke vara mot Nilsson gällande.

Broman sökte ändring hos Kongl. Maj:t och anförde: Enligt vedertagen praxis förrättades nästan aldrig af- och tillträdessyn å ecklesiastika boställen vid tiden för fardagen den 1 Maj, utan först flere månader derefter och sedan ny pastor tillträdt bostället. Hof:r:ns lagtolkning skulle leda till att högst få afträdare blefve ansvarige för husröta. Enligt intyg, tecknad å syneinstrumentet, hade Nilsson med familj sutit qvar å bostället till den 29 April 1876, efter att hafva hösten året förut skördat och använt der befintlig råg- och hvetegröda af föregående års höstsådd. Nilsson hade ej heller gjort sannolikt, att hus och hägnader märkbart förfallit under den vackra väderleken från den 1 Maj till den 3 Augusti 1875. På grund häraf yrkade Broman fastställelse af här:r:ns utslag.

N. Rev. (rev.-sekr:ne *von Bahr* och *Åbergsson*, samt konst. rev.-sekr. *Norberg*, den sistnämnde föredragande), yttrade i afgifvet betänkande: »Med afseende å den korta tid, som förflutit från den 1 Maj 1875, då Nilssons brukningsrätt enligt åberopade kontraktet ostridigt upphört, intilldess klandrade synen egt rum, och enär Nilsson ej framställt bestämd anmärkning i afseende å någon del af de vid synen å ifrågavarande hus och hägnader anmärkte brister eller därför upptagna kostnadsbelopp, hemställer N. Rev. i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte pröfva skäligt, med ändring af hofr:ns dom, fastställa här:r:ns i fullföljda delar af saken meddelade beslut.»

Saken föredrogs den 22 Februari 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.-råden, frih. *Leuhusen*, *Wretman*, *Rabe*, *von Segebaden* och *Herrnmarck*), dervid N. Rev:ns betänkande bifölls.

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 20 Mars 1877.

125.

Ersättningstalan mot medlemmar af ett bolags styrelse för underlåtenhet att hafva behörigt inseeende öfver bolagets fabrikerörelse och öfver räkenskapsföringen.

Vagnfabrikören *C. O. Jungbeck*, garfvaren *E. Lembke* och kamreraren *N. M. Lindström* uttogo, å portmonnäfabriksaktiebolagets i Malmö vägnar, stämning å tullkontrollören *G. M. Engzell* samt handlanderne *G. Cronqvist* och *B. Råberg* till rådst.-r:n i Malmö, under påstående att som desse, hvilka den 2 Oktober 1871 blifvit utsedde till medlemmar i nämnda bolags styrelse, i sådan egenskap, jemlikt den af Kongl. Maj:t den 30 Juni 1871 fastställda bolagsordning, bort dels genom en inom styrelsen antagen verkställande direktör utöfva det dagliga inseeendet öfver rörelsen och göromålens ordentliga

gång, dels ock öfver förvaltningen och rörelsen föra räkenskaper, som skulle uti fullständigt bokslut till och med den 31 December hvarje år sammanföras och, åtföljde af tablå öfver bolagets ställning och utdelningsförslag, senast den 31 Januari påföljande år bolaget för revision tillhandahållas, men — efter det vid bolagsstämma den 28 Mars 1873 utrönt, att räkenskaperne för år 1872 icke vore i det skick, att tablå öfver bolagets ställning kunde vid bolagsstämman föreläggas bolaget, och stämman med anledning deraf uppdragit åt sakkunnig person att ej mindre verkställa fullständig granskning af 1872 års räkenskaper, än äfven införa i räkenskaperna hvad, enligt förda anteckningar, för tillämdalupna delen af år 1873 intill den 31 Mars tillkommit — af den tablå, som till följd af berörda bolagsstämmobeslut upprättats, framginge, att bolaget, hvars verksamhet under år 1871 bedrifvits med den fördel, att tio proc. af inbetalda aktiekapitalet kunnat till aktieegarne utdelas, och som den 30 Juli 1872, enligt en af Råberg såsom räkenskapsförare lemnad uppgift, med en omsättning under året af 34,000 kr. haft en vinst af omkring 2,000 kr., sedan sistnämnde dag kommit i så förändrad ställning, att icke allenast den samlade reservfonden och vinsten för år 1872 måst tillgripas, utan äfven en betydlig brist uppstått, samt det vid sådant förhållande och då Engzell, Cronqvist och Råberg underlåtit fullgöra bolagsordningens föreskrift om daglig tillsyn öfver rörelsen och göromålsens gång samt om ordentlig räkenskapsföring, måste antagas, att berörda försämrade ställning, hvilkens orsak icke kunnat utrönas af bolagets oordentligt förda böcker, härrört af Engzells och hans medparterersättning af berörda dem åliggande skyldigheter, Engzell, Cronqvist och Råberg måtte förpligtas att, i den mån de icke kunde nöjaktigt redogöra för orsaken till ifrågavarande för bolaget uppkomna förlust, till bolaget utgifva ej mindre 17,563 kr. 81 öre, utgörande det belopp, som i en, med ledning af bolagets böcker upprättad, vid bolagsstämma den 18 Augusti 1873 framlagd, tablå öfver bolagets ställning ansetts böra af Engzell och hans medparter gäldas, jemte ränta

derå, än äfven de belopp, med hvilka bolaget dels godtgjort, dels kunde komma att godtgöra under tiden för klandrade förvaltningen tillkomna, i räkenskaperne antingen alldeles uteslutna, eller för lågt upptagna skulder.

Rådst.-r:n yttrade i utslag den 16 Juni 1875, bland annat: att, ehuru af hvad i saken förekommit otvifvelaktigt framginge, att bolagets angelägenheter blifvit under den tid, stämningen afsåge, på ett försumligt och vårdslöst sätt handhafda, isynnerhet hvad anginge förandet af bolagets räkenskaper, som ombesörjts af Råberg i egenskap af verkställande direktör, äfvensom att, vid Engzells och hans medparterers afträde från styrelsen, uti bolagets tillgångar förefunnits en betydlig brist, hvars orsak och uppkomst Engzell och hans medparter icke förmått nöjaktigt utreda, rådst.-r:n, enär den öfversigt eller så kallade tablå öfver bolagets affärsställning, som bolaget vid Engzells och hans medparterers entledigande från styrelsebefattningen låtit uppgöra och hvilken utvisade en till 17,563 kr. 81 öre beräknad brist, icke emot Engzells och hans medparterers bestridande kunde anses vara till riktigheten så styrkt, att densamma kunde läggas till grund för bestämmandet af den ersättningsskyldighet, som i saken mot Engzell och hans motparter yrkats, funne Jungbecks, Lembkes och Lindströms talan för det dåvarande endast i så måtto kunna tillvinna sig afseende, att Engzell och hans medparter förpligtades att, derest de icke ville anses hafva obetingadt medgifvit riktigheten af förutnämnde, af motpartererne åberopade tablå, inom 3 månader efter det rådst.-r:ns utslag tagit åt sig laga kraft, eller, i händelse talan deremot fullföljdes, blifvit slutligen fastställt, uppgöra och till Jungbeck, Lembke och Lindström aflemna en i möjligaste måtto fullständig redogörelse öfver sin förvaltning af bolagets angelägenheter under ifrågavarande tid, hvilken redogörelse, för hvars uppgörande Engzell och hans medparter egde att hos bolaget erhålla tillgång till alla därför erforderliga räkenskaper och handlingar, borde vara af den beskaffenhet, att deri så noggrant som möjligt utreddes huru den brist, som dervid kunde visa sig förefinnas i bo-

lagets tillgångar, uppkommit; och egde Jungbeck och hans medparter mot redogörelsen, efter särskild stämning, föra den talan, hvartill de funno sig befogade.

Engzell och hans medparter väjdade till *hofr:n öfver Skåne och Blekinge*, som, enligt dom den 31 Mars 1876, fann skäl icke hafva förekommit, ledande till ändring i rådst.-r:ns utslag.

Om denna dom förenade sig presidenten *Munck af Rosenschöld*, assessoren *Lindencrona*, notarien *Lundvall* och v. häradsh. *von der Lancken*, den sistnämnde referent.

Häriifrån var häradsh. *Areskoug* i den mån skiljaktig, att han ansåg Engzell och hans medparter icke böra åläggas någon påföljd för underlåtenhet att uti ifrågakomna hänseendet aflemna redovisning inom föreskrifna tiden, utan Jungbeck och hans medparter endast lemnas öppet att i så fall mot Engzell och hans medparter väcka särskild talan om utbekommande af den del utaf förefunna balansen, som Jungbeck och hans medparter kunde förmena Engzell och hans medparter vara skyldige att godtgöra.

Engzell, Cronqvist och Råberg sökte ändring hos Kongl. Maj:t och yrkade, att, om annan ändring icke kunde vinnas i hofr:ns dom, densamma måtte rättas i enlighet med den i hofr:n af häradshöfd. *Areskoug* yttrade särskilda mening.

N. Rev. (rev.-sekr. *Poignant*, konst. rev.-sekr. *Norberg*, föredragande, och t. f. rev.-sekr. *Lilienberg*) hemställde i und., att Kongl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hofr:ns dom.

Vid sakens föredragning den 20 Februari 1877 inför *H. D.* funno dess fleste ledamöter, (just.-råden, frih. *Leuhusen*, *Almqvist*, *Wretman*, *von Segebaden* och *Hernmarck*), Engzell och hans medparter icke hafva anfört skäl, som i hofr:ns dom kunde verka annan ändring än att, med undanrödjande af den utaf domstolarne för redogörelsens afgifvande stadgade påföljd, Engzell och hans medparter förklarades åligga att inom föreskrifven tid samma redogörelse aflemna vid äfventyr, att underlåtenhet deraf icke utgjorde hinder för rådst.-r:n att afgöra frågan om den mot Engzell och hans medparter yrkade ersättningsskyldighet.

Just.-rådet *Rabe* yttrade: »Jag finner ej skäl att i hofrens dom göra annan ändring, än att den af domstolarne för underlåtenhet af Engzell och hans medparter att afgifva den ålagda redovisningen stadgade påföljd, såsom saknande stöd af lag, undanrödjes.»

Kongl. Maj:ts dom utgafs den 20 Mars 1877.

126.

(Insändt.)

Om föreläsningarna vid universiteten i Tyskland, rättens och rättsvetenskapens närvarande ståndpunkt samt de juridiska studierna derstädes. Berättelse, afgifven till Juridiska Fakulteten i Upsala af universitets-docenten doktor Ivar Afzelius.

De Tyska universitetens organisation torde vara tillräckligt bekant för att här behöfva omständligare skildras. De karakteriseras genom sin strängt vetenskapliga uppgift, i motsats till de forna franska med deras populära föredrag, beräknade för en större allmänhet, och de engelska, med deras allmänt bildande skoluppfostran. Det är här vetenskapen, som talar till vetenskapens idkare. För en svensk erbjuder sålunda uppfattningen af universitetets uppgift intet anmärkningsvärdt. Väl deremot det sätt på hvilket denna uppgift löses. Vid en blick i en föreläsningskatalog för ett tyskt universitet måste det väcka förvåning att se den mängd af föreläsningar, som af de särskilda lärarne hållas. Timantalet går stundom till öfver 20 och torde i vanliga fall ej understiga 10 timmar i *veckan* för hvarje lärare. Att åt en så omfattande lärareverksamhet bevara en gedigen vetenskaplighet förefaller främlingen hardt när omöjligt. I någon mån finner väl detta förhållande sin förklaring i den rikhaltiga litteratur, som här står vetenskapsmannen till buds och i hög grad underlättar hans arbete; men sin egentliga

lösning finner denna skenbara gåta i det olika kraf, man här ställer på ett vetenskapligt föredrag. Det är vetenskapligt blott med hänsyn till dess hela hållning, dess utgångspunkt och dess syftning. Det är icke dogmatiskt utan bevisande och det rör sig ständigt med vetenskapliga hjälpmedel. Deremot gör det i allmänhet alls icke anspråk på fullständighet i detaljer och afser ytterst sällan ett offentliggörande af nya forskningar; detta sker på litteraturens väg. Och ehuru visserligen specialföreläsningar stundom — dock ytterst sällan i juridiska fakulteten — förekomma, göra föreläsningarna i allmänhet intrycket af att vara skäligen elementärt hållna. Denna begränsning, hvad det meddelade materialet beträffar, har åter sin grund i den *tvångskurs*, med hvilken dessa föredrag äro förlänade och som göra dem till hufvudkällan för den tyske studentens universitetsstudier. För hvarje art af examensstudium finnes nämligen en med offentlig stadfästelse försedd plan, som bestämmer dels inom hvilken tid det är tillåtet att försöka examen dels ock i hvilka ämnen man måste hafva bevistat föreläsningar, innan en dylik anmälan får ske. Dessa äro de s. k. »Zwangskollegien». Då nu universitets-föreläsningar i allmänhet afse examina, äro ock de flesta af dem Zwangskollegien. För att studenten skall på den bestämda tiden medhinna det föreskrifna antalet dylika, måste de vara så affattade, att de inom begränsad, skäligen kort tid meddela en fullständig kurs i det i fråga varande ämnet; och föredraget får därför i någon mån lämpa sig efter den på förhand bestämda kursen.

Att detta tvång att, om icke höra, så åtminstone betala föreläsningar icke kan föra till lyckliga resultat, ligger för öppen dag. Det sätter läraren i ett otillbörligt beroende af åhörarne, då han är anvisad att i kollegii-afgifterna söka en fyllnad i den ofta knappt tillmätta lönen och därför drifves att på allt sätt göra sina föreläsningar *behagliga*. På studierna verkar denna mängd af tvångsföreläsningar i hög grad förlamande, då tiden hufvudsakligen måste egnas åt föreläsningars åhörande, utan tillfälle till sjelfverksamhet:

»das Heft», som föreläsningarne gifva i utbyte, erhåller en allt för stor betydelse såsom den främsta, om ej enda, kunskapskällan. Också urarta föreläsningarne någon gång, just på grund häraf, till uppläsande af ett dylikt Heft, till en själlös diktamen, som naturligen är i högsta måtto »praktisk».

Trots dessa olägenheter torde systemet räkna ett öfvervägande antal anhängare. Man anmärker, under hänvisande till »gratislitteraturens» öde att aldrig läsas, att studenterna, derigenom att de tvingas att betala, äfven förmås att åhöra föreläsningarna; att inkomsten genom föreläsningsavgifterna sättes i förhållande till lärarens förmåga, och att denne af sitt eget intresse drifves att på föreläsningarne nedlägga hela sin kraft; m. m. — allt synpunkter, om hvilka, äfven då man ej kan frångänna dem ett visst mått af praktisk betydelse, man dock torde kunna säga, att de icke äro vetenskapen värdiga. Man måste likväl medgifva, att genom den snart sagdt oinskränkta frihet den tyske studenten eger vid val af universitet och lärare, systemet förlorar en del af sin förhatlighet, äfvensom att den öfverlägsna föreläsareförmågan alltid utöfvar dragningskraft samt derigenom ställer sig oberoende af ofvan antydda svårigheter.

Hvad deremot sjelfva föreläsningsmetoden — att på bestämd tid gifva en bestämd kurs i ämnet — beträffar, så måste man, åtminstone vid den juridiska undervisningen, tillerkänna den stora fördelar genom den fullständiga och på grund deraf klara öfversigt den skänker, om det än måste medgifvas, att begränsningen i tid stundom inverkar störande och manar till en brådska, som icke motsvaras af ämnets betydenhet.

Vid sidan af dessa s. k. *privata*, betalade föreläsningar förekomma för öfrigt äfven andra, för lärarne obligatoriska, *offentliga*, der läraren är fullt oberoende, så vid val af ämne, som vid dess behandling. De intaga dock en jemförelsevis obetydlig plats. Vanligen läser hvarje professor »*publice*» 1 timma i veckan hvar annan semester.

Efter denna allmänna karakteristik af undervisningsmetoden vid tyska universiteten, följer att särskildt redo-

göra för den juridiska. Innan jag öfvergår härtill, bör jag dock försöka att gifva en sammanträngd bild af rättens och rättsvetenskapens utveckling och närvarande ståndpunkt i Tyskland.

Redan i äldsta tid företer det tyska samfundet ingen enhet i rättsgrundsatser. I motsats mot Rom, som förde sin rätt lika långt, som de romerska legionerna dess vapen, och som gaf rätten en territoriell giltighet, var, som bekant, germanens rätt personlig, olika efter stam och stånd. Inom hela det område, der germansk tunga talades, vexlade rätten därför i den brokigaste mångfald, och så måste det förbli, så länge man saknade *en* lagstiftande vilja och *en* lagskipande hand. Men denna rätt var sprungen ur folkets eget rättsmedvetande och uppbars och fortbildades därför också af detta. Så fortgår denna partikulära rättsbildning intill slutet af medeltiden, då den afbröts genom den egendomliga tilldragelse, som är bekant under namn af »Romerska rättens reception». Denna omhvälfning, som saknar motstycke i historien och som varit af så djupt inflytande på det tyska folkets rättsutveckling, måste förefalla den ytliga betraktaren oförklarlig; den tillvägabragtes icke på lagstiftningens väg, intet maktbud betecknar införandet af denna helt och hållet nya rättsuppfattning hos ett helt folk; och likväl inympades denna rätt i oförändradt skick, utan att den gamla mäktade på honom trycka *sin* prägel.

Huru var detta möjligt? Romerska rättens reception har ännu icke funnit sin historieskrifvare, huru ofta än detta märkliga faktum varit behandladt vid teorin om rättens källor och huru mycket än från olika håll blifvit anfördt till dess förklaring.

Den *yttre* möjligheten för den främmande rättens in-
trängande torde man hufvudsakligen få söka i den german-
ska domstolsorganisationen. Från att vara ett folkets omed-
delbara språkrör, som i det förekommande fallet *fann* rätt,
hade domstolarne mot medeltidens slut förlorat sin folkliga
färg; dessa »Schöffen» vore ej längre folkets representanter.
Det låg därför i sakens natur, att domstolen ej längre kunde

åtnjuta den förtroendeställning, den förut egt, den kunde nu ej längre *finna* rätt, den måste stödja sitt domslut med skäl och grunder. Härtill erfordrades åter bisittare med juridisk bildning; ty de forne hade, i samma ögonblick de upphört att vara tolkar för folkets rättsmedvetande, uppgivit sin ställning. Man kände därför behof af en *rättsvetenskap*; men en sådan kunde icke den fosterländska rätten, hvars kasuistiskt uppvuxna byggnad saknade allt system, bjuda dem, som derefter sökte.

Men en sådan egde den *romerska* rätten; och häri ha vi att söka den inre grunden till dess öfverflyglande makt, en makt, som såväl i rättens egen fulländning som i åtskilliga andra omständigheter fann ett ytterligare stöd. Denna romerska rätt bjöds nu från Bolognas katedrar hela världen, som nyss vaknat till känsla för antikens odling; derifrån kom den ock till Tyskland. Dessa doctores juris, som fått sin uppfostran i Glossatorernas lärosalar, besatte schöffenkollegierna och gjorde der bruk af sin italienska vishet. På lagskipningens väg spreds inom kort den nya läran; vid midten af 16:de århundradet kan den betraktas som herskande. De första spåren af att romersk rätt var känd i Tyskland förekomma redan i 13:de århundradet.

Emellertid var det icke den rena romerska rätten, som sålunda öfverflyttades på tysk jord. Det var denna rätt, sådan Glossatorerna kände och lärde den, det var »*usus modernus Pandectarum*». Men detta system öfverflyttades också fullständigt i tillämpliga delar; det sätt, på hvilket receptionen skedde, visar att det ej var rättsatser som inträngde i rättsmedvetandet och *derigenom* bragtes till giltighet, utan att det var detta så berömda och vördade system, som man, utan att pröfva eller ens rätt uppfatta, åberopade såsom gällande lag. Detta är romerska rättens reception »*in complexu*»; detta förfarande erhöll på visst sätt formel sanktion genom inrättandet af *Reichskammergericht* och genom den rådande uppfattningen af det tyska kejsardömet som en fortsättning af det romerska.

Härmed var nu rättsenhet vunnen. Men den var icke

fullständig. Den gamla rätten, som så lätt trängts undan, visade dock sin lifskraft dels genom att bibehålla sig i åtskilliga institut, som voro för den nya rätten okända, dels ock genom att så småningom i ett eller annat afseende modifiera dennas grundsatser. Dessa kvarlefvor framträdde, utom i enstaka rättsseder, som här och der bibehöllo sig, i de mångfaldiga rättskodifikationer (ensamt *Bayern* har 43 dylika), som intill medlet af 19:de århundradet företogos inom större och mindre kretsar och upptogo denna blandade rätt. Dessa erkände dock alla den romerska rätten som den källa, till hvilken man hade att gå, när de sjelfve saknade bestämmingar; den var allt jemt den *allmänna* rätten. Men från slutet af det förra århundradet vidtager de uteslutande rättsböckernas tid, hvilka, sjelfständiga till sitt ursprung, äfven med hänsyn till sin utläggning och förklaring ville vara det. Sedan vidare en betydlig del af Tyskland under krigen med Napoleon erhållit fransk rätt, återstod för den romerska rättens omedelbara välde endast en tredjedel af Tyskland.

Men äfven inom denna tredjedel herskar den långt ifrån uteslutande. Såsom ofvan antydts, uppstod strax efter receptionen en mängd lokala kodifikationer, i förhållande till hvilka »*das gemeine Recht*» blott har subsidiär kraft. Och ur dessa partikulära rättsböcker samt ur de spår af den äldre rätten, som under form af sed här och der bibehållit sig, har vetenskapen utdragit och sammanfört vissa allmänna satser, för hvilka hon gör anspråk på *allmän* giltighet framför den romerska rätten. Detta är den andra arten af *gemeines Recht* — *das deutsche Privatrecht*. Om denna och om dess praktiska betydelse blir jag längre fram i tillfälle att tala.

På grundvalen af en sådan mångfald af hvarandra uteslutande eller jemsides gående rättskällor kan icke ett tillfredsställande rättstillstånd vara fotadt. Också har det tyska folket redan länge funnit behovet af en förändring och sträfvat efter enhet. En synpunkt, som härvid varit och är icke minst verksam, är den politiska känslan af rät-

tens betydelse såsom enande eller söndrande kraft folken emellan. Det är bekant huru efter de Napoleonska krigens slut *Thibaut* framträdde med yrkandet på en gemensam lagstiftning, som efter främlingarnes fördrifvande från den tyska jorden äfven skulle jaga bort den främmande rätten derifrån. Det är lika bekant, huru denna plan genom *Savignys* uppträdande bragtes om intet, och hurusom genom hans segerrika upprättande af den *historiska* skolan denna tanke trängdes i bakgrunden och syntes för alltid uppgifven. *Savigny* bidrog emellertid sjelf att åter kalla den till lif; och under de tvenne sista årtiondena spårar man en kraftig, fullt medveten sträfvän till en gemensam lagstiftning. Sitt första uttryck fick denna riktning i den allmänna vaxelordningen af 1848, hvilken följdes af den allmänna handelslagboken 1861, begge från början antagna såsom partikulärlagar af hvar land för sig; hvilka två lagar efter tyska rikets upprättande erhållit gällande kraft för hela riket. Denna sist nämnda tilldragelse är, också med hänseende till rättsutvecklingen, en vändpunkt i Tysklands historia. Genom art. 4 i författningen utsträcktes rikslagstiftningens befogenhet till (bland annat) obligationsrätt, handels- och vaxelrätt, straffrätt och »das gerichtliche Verfahren», hvartill efter den 12 December 1873 kom äfven den öfriga delen af civilrätten. På grund af denna art. utfärdades den 15 Maj 1871 en *strafflag* för riket — redan året förut antagen af Nordtyska förbundet — samt utarbetades förslag till lagar om ett för riket gemensamt rättegångssätt i civila och i kriminela saker, hvilka blifvit stadfäste att gälla från den 1 Januari 1879. En framställning af deras hufvudsakliga innehåll finnes i *Naumanns Tidskrift*.

Rikslagstiftningen har för öfrigt visat sin verksamhet genom en mängd smärre författningar, hvilka dock till allra största delen angå administrationen.

Betydelsefullare än alla dessa lagar och lagförslag är det lagstiftningsarbete, som genom ofvan angifna utsträckning af 4:de art. i författningen blifvit möjligt, — upprättandet af en gemensam *civil* lagbok för hela riket. Detta företag,

som af det tyska folket omfattas med de gladaste förhoppningar, är af den vikt, att en redogörelse för dess plan och betydelse här synes vara på sin plats.

Genom beslut af den 28 Februari 1874 uppdrog Förbundsrådet åt ett utskott af 5 jurister att yttra sig öfver plan och metod för den i fråga satta allmänna civillagen. Utskottet, i hvilket *Goldschmidt* var själen, afgaf sitt betänkande den 15 derpå följande April; och detta principbetänkande har sedermera blifvit af Förbundsrådet godkändt. Slutligen har, den 2 Juli 1874, en kommission af 11 jurister blifvit för utarbetande af lagen tillsatt; och skola 5 af dessa ledamöter utarbeta hvar sin del af lagförslaget samt de öfrige utöfva en mer granskande och rådgifvande verksamhet. Bland de senare befinna sig två rent teoretiska jurister, romanisten *Windscheid* och germanisten *Roth*, hvar emot samtliga arbetande ledamöter äro praktiske jurister. Arbetet kommer att så bedrivas, att, sedan genom en förberedande allmän öfverläggning de stora grundsatser blifvit bestämda, som böra genomföras vid utarbetandet, hela lagstiftningsverket delas mellan de 5 redaktörerna, som ha rätt att af de öfrige inhemta råd samt låta äfven andra personer afgifva yttranden. Indelningen blir den vanliga i en allmän del, sakrätt, obligations-, familje- och arfsrätt: af dessa kommer dock den första, som icke är ämnad att blifva synnerligt vidlyftig, att utarbetas först sedan de öfriga fyra undergått den första granskningen.

Det lagstiftningsarbete, som här föreligger, torde utan gensägelse vara det mest betydande, som någonsin företagits. Det gäller icke här endast att samla olika åsikter eller att enkelt bringa i lagform en mängd speciela stadganden; här skola tvenne mot hvarandra stridande rättsuppfattningar enas, här måste afseende fästas vid flere sjelfständiga, vidt olika lagböcker och den mest skiftande mångfald af lokala stadgar; allt skall pröfvas och det bästa behållas; och der det gamla icke stämmer öfverens med vetenskapens och lifvets kraf, nytt skapas i dess ställe. För att åter denna pröfning och sofring må kunna ske, måste hela detta ofant-

liga material af gällande rätt icke blott ytligen samlas, utan ock till sina grundsatser klart kännas och förstås. Och detta arbete skall icke gå steg för steg, genom en rad af speciela stadgar; hela civilrätten skall samtidigt bearbetas och sammanföras i en lagbok.

Hvad planen för arbetet i öfrigt beträffar, kommer *handelsrätten af lätt insedda skäl fortfarande att utsöndras från den öfriga civilrätten* samt efter dennas fullbordande undergå särskild granskning. Alldeles uteslutas de nu mera nästan afdöda institut af germanskt ursprung, som härstamma från medeltidens samhällsförhållanden, länsrätt, reallaster m. m. samt familje-fideikommiss (utom hvad angår dess upprättande); deras rättsliga ordnande tillkommer de särskilda ländernas lagstiftning. Deremot upptagas i lagen de privaträttsliga grundsatserna för näringsrätten, vatten-, skogs-jagt-rätt etc. — hvilket åter förutsätter en föregående bearbetning äfven af dessa rättsområden. I vissa fall åsyftar man endast en relativ sammansmältning. Så t. ex. torde den äktenskapliga förmögenhetsrätten icke komma att bestämmas efter en gemensam grundform, utan gifva utrymme för två eller tre sådana.

I hvilken riktning arbetet kommer att gå och hvilka rättsliga grundsatser skola varda de bestämmande för det samma, är svårt att säga; kommissionen har i detta hänseende fria händer. Men lika säkert det är, att den nya lagen icke kommer att slafviskt följa den romerska rätten, lika otvifvelaktigt torde det ock vara, att Tyskland icke nu kommer att bortkasta det förvärf, det i denna rätt, genom århundradens andligt arbete, gjort till sitt. Att den romerska rättens grundsatser i många stycken icke passa för vår tids ändrade behof och utveckling, och att därför mycket måste såsom odugligt förkastas och annat träda i stället, denna uppfattning torde helt visst komma att göra sig gällande. Men huru mycket man skall upptaga eller förkasta, hvar gränsen skall dragas — den frågan kommer nog att blifva föremål för mången strid, innan arbetet når sin fullbordan. När detta kan ske är ännu omöjligt att med någon

säkerhet uppgifva; i lyckligaste fall anses tio år dertill vara erforderliga.

Den ytligaste betraktelse af dessa lagar och lagstiftningsföretag måste säga, att de icke skulle kunna bringas å bane, om de ej vore fotade på en framskriden rättsvetenskap. Och man torde väl ock utan öfverdrift kunna säga att Tyskland i det fallet söker sin like. Af denna vetenskap vill jag här söka uppdraga en teckning, huru ofullständig och bristfällig den än måste blifva.

Den tyska rättsvetenskapen har uteslutande romerska anor. Jag har ofvan påpekat, att vid den tid, då den tyska rättsskipningen hade behof af en rättsvetenskap till sitt stöd, hon fann detta kraf tillfredsstäldt i den romerska. Det var dess doctores, som gjorde sin communis opinio till lag för domstolarne, de öfvertogo folkets rättsbildande verksamhet. Den romerska rätten var för dem icke uttrycket blott af ett folks rättsuppfattning, det var rätten *öfver hufvud*. I glossatorernas verk funno de visheten och handhade och utbildade henne efter deras art; fasthållande regeln: »quod non agnoscit glossa, non novit curia», nöjde man sig med ett fortgående i glossatorernas exegetiska sträfvanden, med en bokstafstolkning af källorna. *Donelli* och *Cujacii* nya riktningar gjorde sig i Tyskland föga gällande. Den oblandade romerska doktrinen bröts dock i någon mån dels af de s. k. *praktikerna*, hvilka under 17:de och 18:de århundradena, genom upptagande af qvarlefvor af den inhemska rätten, sökte lämpa sin lära efter lifvet, dels ock af naturrättens män, hvilka sökte bereda dennas resultat inträde äfven inom den positiva rättsvetenskapen. Vetenskapens metod var dock fortfarande exegetisk, och vid den vetenskapliga undervisningen följdes den s. k. legalordningen, d. v. s. titelföljden i *corpus juris*.

Men en ny skola kom och från henne räknar den närvarande tyska rättsvetenskapen sin tillvaro. Förberedd redan af *Hugo* och bådad genom *Savignys* arbete öfver »Besitz», hvilket redan i sitt framträdande var en protest mot legalordningens exegetiska metod, föddes skolan, som bekant, af en rent praktisk stridsfråga, den om en allmän kodifikation

för Tyskland. Men till grund för den olika uppfattningen rörande denna fråga låg en helt teoretisk skiljaktighet.

Under det Thibaut, såsom representant för den filosofiska skolan, ansåg rätten utgå ur *lagstiftarens* hand, förklarade Savigny, att det var *folket* som bildade honom, och att han därför med framgång utbildades, icke på lagstiftningens, utan på sedvanans väg. Detta var grunden för skolans system; det blef inom kort herskande.

Att söka skildra den historiska skolans betydelse och verksamhet, kan här icke vara min afsigt; några korta antydningar torde dock vara på sin plats. Hennes högsta sats är, att den rätt, som *är, har blifvit*, att man med andra ord, för att rätt förstå den, måste betrakta den som en länk i en kedja af utveckling, måste se efter, *huru* den har blifvit hvad den är. Metoden blir därför historisk och kritisk; i den historiska forskningen och den derigenom möjliggjorda återgången till rättens källa, fann skolan sin uppgift och sin storhet. Men under arbetets ifver glömde hon i någon mån, att dessa undersökningar blott voro medel för ett högre mål, — en riktig uppfattning af den rätt, som gällde. Denna anmärkning träffar dock icke skolans begge främste män, *Savigny* och *Puchta*, hvilka man icke kan fränkänna blick för den systematiska sidan af uppgiften.

Genom det uppslag, som härmed gifvits till historisk forskning, öppnades en ny väg för den romerska rättsvetenskapen: den ursprungliga, rena romerska rätten blef nu hennes föremål, i stället för *usus modernus Pandectarum*. Men denna historiskt regressiva metod bragte äfven de germaniska rättstraditionerna till heder; från denna tid leder en ny vetenskap sitt ursprung; — »das *deutsche* Privatrecht». Redan från början af 18:de århundradet hade väl föreläsningar öfver denna del af rätten begynt hållas vid universiteten, men först med *Eichhorn* kan man tala om en germansk rättsvetenskap. Den var och är ännu i dag en öfvervägande historisk vetenskap, då de rättssatser, den framdragit, i sin rena form återfinnas blott i medeltidens rätt; och ehuru hon för sina satser gör anspråk på giltighet framför den romer-

ska rättens, torde dessa likväl, der de ej finnas upptagna i någon partikulär lagstiftning eller sedvana, icke i praxis finna användning. Hela denna rätt, hvars betydelse af »*gemeines Recht*» för öfrigt blifvit från flere håll nekad, torde i sjelfva verket få betraktas blott som en vetenskaplig konstruktion; men såsom sådan har hon stor betydelse dels för rätta förståndet af romerska rättens *nuvarande* gestalt, dels ock såsom en inledning till studiet af de partikulära lagstiftningarne och som en öfersigt af dessa. Emellertid sön-derfaller rättsvetenskapen från denna tid i tvenne helt olika grenar — den germanistiska och den romanistiska —, hvilka inom literaturen och vid universiteten hafva sina särskilda målsmän.

Ur detta germanistiska läger utgick, som bekant, det andra anlopp, för hvilket den historiska skolan varit utsatt. Det gällde här icke grunduppfattningen, skolans *historiska* hållning, såsom i striden med Thibaut, utan angriparen professor *Beseler* protesterade, just under åberopande af skolans teori om rättens uppkomst och den nödvändiga kontinuiteten i dess utveckling, mot den *romerska* rättens välde i Tyskland; ty dess reception var ju aldrig en fri handling af folkmedvetandet. Man kan icke neka, att detta angrepp berör en af skolans svagaste punkter — Puchtas lära om denna mystiska, rättsbildande »*Volksgeist*» och dess förhållande till receptionen af den romerska rätten. Men i stället för att angripa denna teori i dess grund, vände sig *Beseler* blott mot ett faktum, som redan för mycket var ett fullbordadt, för att *såsom sådant* kunna med framgång bekämpas. Den synbara följden blef också endast en ytterligare utveckling af läran om »*Gewohnheitsrecht*»; men otvifvelaktigt har denna strid bidragit att bana väg för en sjelfständigare riktning i förhållande till den romerska rätten och att afkläda honom en del af hans oantastbarhet.

För öfrigt utvecklade sig ur denna strid en annan, som rörde den vetenskapliga behandlingen af den germanska rätten. *Beseler* bekämpade äfven här den riktning, han kallade den romaniserande, och hvilken han anklagade att våldföra

den germanska rätten genom att intvinga den under de romerska kategorierna. Den andra sidans målsman *Gerber* tillbakavisade beskyllningen för romanism och påpekade, hurusom dessa kategorier ofta icke voro speciellt romerska utan af en långt allmännare giltighet, hvadan de icke heller vore något tvång, utan blott en systematisk form äfven för den germanska rätten. Och han förklarade, att striden i själfva verket icke gällde romanism och germanism, utan vetenskap och dilletantism. Ty det är konstruktion, som betecknar *vetenskapen*, och det är icke friheten från former och tukt öfver hufvud som för henne framåt, det är blott kullkastandet af sådana skrankor, inom hvilka innehållet icke rymmes, utan att det våldföres. Denna strid kan nu anses lyktad; af genomgripande betydelse var den aldrig, då ingendera parten praktiskt synnerligen afvek från den andra. Den Gerberska åsigten kan dock betraktas såsom den afgjordt segrande.

Den historiska skolan är än i dag den herskande, så uteslutande, att den ej längre kan betraktas som en skola; i de flesta fall kan den närvarande vetenskapen anses blott som en fortsatt utveckling af dess program. Grundsatserna äro ännu de samma, metoden likaså, ehuru båda blifvit i åtskilliga hänseenden modifierade. Främst faller detta i ögonen vid det rastlösa lagstiftningsarbete, som för närvarande pågår i Tyskland. Detta är dock endast en *yttre* brytning med skolans förflutna, ty ehuru Savigny väl ansåg tiden omkring 1814 icke mogen för en lagstiftningsåtgärd, fördömde icke åtminstone han själf ett sådant fixerande af rättsmedvetandet på en viss tid, sedan detta i en utvecklad rättsvetenskap funnit ett säkert underlag. Han var som bekant någon tid mot slutet af sin lefnad »Minister für die Gesetzgebung». Och hvad den teoretiska synpunkten beträffar är Puchta-Savignys lära om rättens uppkomst ännu den ortodoxa. Men i denna punkt hafva protester på senare tid börjat framträda; och svårligen står denna uppfattning tillsammans med den starka betydelse *Staten* allt mer synes vinna i Tyskland.

En annan, mer inre skiljaktighet märker man i den förändrade riktning, hvari det vetenskapliga arbetet företages —, den är vorden mer systematisk än historisk, vetenskapen sysselsätter sig mer med abstrakta problem än med historiska undersökningar. Men så långt från att detta är något brott med den historiska skolan, är det just en följdriktig fortsättning af hennes sträfvan, och det är genom hennes arbete, som denna högre verksamhet blifvit möjlig och fått en fast utgångspunkt. Och om än, såsom ofvan sagts, denna uppgift icke från början var skolan rätt klar, gaf Savigny genom sitt »System» densamma ett lysande uttryck.

Men i ett hänseende kan man icke neka, att man spårar en verklig ändring i grundsats. En af skolans största förtjenster var, såsom ofvan påpekats, att hon förde vetenskapen tillbaka till rättens ursprungliga källa — den *rena* romerska rätten. Men hon omfattade denna rätt med en kärlek, som gjorde henne blind för den senare utvecklingen, och hon tillmätte honom en giltighet, som denna utveckling gjort omöjlig. Och ehuru Savigny äfven här erkände den riktiga ståndpunkten genom upptagande af begreppet »*das heutige römische Recht*», gaf han dock i verkligheten icke detta begrepp den frihet och utsträckning, på hvilka det hade anspråk. Jag har redan omnämnt den reaktion mot den romerska rätten, som skolan inom sitt eget sköte framkallade. Denna uppfattning, som fördömde den romerska rätten därför att den var främmande, har jag ock betecknat såsom öfvervunnen; men hon har dock fört till en utjemning. Man förkastar väl icke denna främmande rätt därför att den *varit* en främling, men man gör det i de punkter der den *är* det, der det romerska »ratio» icke längre är »naturalis», utan måste anses såsom positivt *romerskt*. Att med öppet sinne för denna tids olika kraf ha erkänt och gjort rättvisa åt den efter romerska, på moderna förhållanden hvilande rättsbildningen, detta är utan tvifvel den närvarande vetenskapens största framsteg utöfver den historiska skolan. Hon sträfvar att öfvervinna den romerska rätten genom honom själf, genom en allt klarare insigt i denna rätts andliga

innehåll. »Durch das römische Recht über das Römische Recht hinaus» (*Ihering*) är hennes valspråk, som anger på samma gång hennes utgångspunkt och hennes mål. Hennes arbete är i många stycken rent negativt; hon afsöndrar allt flere liflösa delar af det romerska systemet och äflas ej längre att bortvisa en rättsutveckling, som gått utom den romerska, eller att återföra den till den romerska rättens former. Ännu märker man dock den historiska romanismens inflytande i den motvilja och snart sagdt vemod, hvarmed man på många håll böjer sig för nödvändigheten.

Sitt segrande inflytande skall utan tvifvel denna riktning lägga för dagen i den nya civillagen.

En ensidighet, som för den historiska skolan med dess polemiska riktning mot den filosofiska, var naturlig, vidlåder ännu den tyska rättsvetenskapen: bristande sinne för sammanhanget mellan den filosofiska och den positiva rätten. Hon är och vill vara positiv i yttersta grad, och ehuru hon icke skyr att använda den hårfinaste abstraktion, rör hon sig dock alltid inom ett positivt område och arbetar blott med positiva förutsättningar. Ytterligheter gifvas åt begge hållen, den föregående periodens tillvägagående är derpå ett exempel, och utan tvifvel är denna att föredraga framför den motsatta. Men ehuru denna positivism åt den juridiska spekulationen ger ett fotfäste, som hon annars så lätt förlorar, och gör hennes resultat i praktiskt hänseende mer direkt användbara, kan man dock icke neka, att hon derigenom pålägger sig en otillbörlig begränsning. Äfven i detta hänseende synes en förändring förestå och intresse för allmänt rättsliga spörsmål börja vakna; såsom målsman äfven för denna riktning torde man få anse *Ihering*.

Med den nya civillagens framträdande kommer för vetenskapen en ny tid att ingå. Icke som skulle hon derigenom komma att ändra grundsatser och riktning; det material, af hvilket den nya lagen bildas, gör att man för visso kan antaga, att vetenskapen äfven för framtiden kommer att sönderfalla i en mer romersk och en mer germansk riktning. Men hon kan då bespara det andliga kapital, som hon hit-

tills måst förlösa på partikulärrättens bearbetande, hon behöfver ej längre förnöta sin kraft på dessa ändlösa »kontroverser», som ha sin grund i de romerska rättskällornas dunkla eller stridiga utsagor; hon kommer slutligen i ett innerligare förhållande till praxis, från hvilken hon i många fall nu aflägsnat sig.

Efter denna teckning af rättens och rättsvetenskapens utveckling öfvergår jag till en redogörelse för den juridiska universitets-undervisningen.

Den gällande rätten föredrages, såsom redan sagts, af skilda lärare. Under det romanisten föredrager den del deraf, som är af romerskt ursprung, har germanisten på sin lott den, som är af germanskt. Detta upplösande af en till ett helt sammanvuxen rätt förefaller i hög grad olämpligt och skymmer onekligen uppfattningen af rätten i dess sammanhang. Under det romanisten öfverallt har ett system att föredraga, har germanisten den mindre tacksamma uppgiften att redogöra för de modifikationer, detta systems grundsatser undergått. Endast sällan har han att behandla helt germanska institut, och för stora områden af systemet har han ingen enda sats att anföra. Sjelfva sönderdelningen torde ock endast deri finna sin förklaring, att den germanska rätten jemförelsevis sent blifvit föremål för behandling, och därför fordrat sin egen man. Med den nya civil-lagen kommer helt visst civilrätten att i *en* föreläsning behandlas, fastän sönderdelningen på det historiska området, här, likasom inom vetenskapen sjelf, kommer att fortvara. Den har också der sitt fulla berättigande.

Främsta platsen i den unge juristens studium intager helt naturligt den romerska rätten; han skall deri ej blott finna de regler, som han sedermera har att tillämpa, genom den skall han *bildas till jurist*. Den föredrages i tre kurser, hvilka alla äro »Zwangskollegien»: a) *Institutioner*, 8 timmar i veckan (timantalet är vid olika universitet något olika) under en semester, innefattande dessa föreläsningar en kort framställning af den romerska civilrätten, sådan den blef genom Justiniani kodifikation men med förbigående af

den senare utvecklingen; b) *Romersk Rättshistoria* lika många timmar samt c) *Pandekten* 9 timmar i veckan under två semestrar, innefattande en systematisk framställning af den romerska rätten, sådan den intill närvarande stund utvecklat sig — »das heutige römische Recht». Dessa föreläsningar äro utan jemförelse de förnämsta, omgifna, som de dessutom äro, med stolta traditioner. Utan tvifvel kommer romerska rätten äfven efter civillagbokens införande att häfda sin plats i den juridiska undervisningen, ej blott på grund af dess historiska betydelse för den gällande rätten, utan ock såsom ett bepröfvadt bildningsmedel i formelt hänseende — för »die juristische Schulung». För öfrigt läses i civilrätt särskildt öfver den partikulära rätten i det land, der universitetet finnes, öfver handels-, vaxel- och sjö rätt, någon gång öfver länsrätt, hvarjemte delar af corpus juris exegetiskt förklaras. Öfriga Zwangskollegien för jurister äro i Leipzig (annorstädes torde förhållandet vara något, dock ej synnerligen, olika) rättsfilosofi, rättshistoria, statsrätt, kyrkrätt, straffrätt, civil- och straffprocess samt ett »civil processualisches relatorium». Icke obligatoriska ämnen äro, bland andra, folkrätt och förvaltningsrätt. Den tyska rättsvetenskapliga universitets-undervisningen afser, för att begagna ett kort uttryck, mindre bibringande af juridiska kunskaper än meddelande af juridisk bildning. De förra få inhemtas under den långa praktiska kurs, som föregår den andra examen och det definitiva inträdet på embetsmannabanan; vid universitetet är hufvuduppgiften att lära den unge juristen att tänka juridiskt och att lägga en grund, på hvilken han sedan sjelf kan bygga. Deri ligger orsaken att de mera faktiska vetenskaperna, t. ex. förvaltningsrätten, få träda i skuggan, och att civilrätten intager en så framstående plats. Derför blir också Pandektföreläsningen hjertat af undervisningen; ty här skall den unge juristen i de romerska mästarnes skola vänjas vid juridisk abstraktion och lära sig huru en juridisk uppgift skall behandlas. Man kan dock ej neka, att Pandekterna otillbörligt inkräkta på öfriga ämnena. För att icke tala om förvaltningsrätten,

mot hvars försummande röster dock på senaste tiden börjat höja sig, studeras statsrätt och kyrkrätt nästan endast för ett praktiskt syfte, och den vetenskapliga uppgiften får här fullkomligt stå tillbaka för den politiska — att göra »Reichs» und »Staats» propaganda. Rättshistorien omfattar blott hvad vi kalla yttre rättshistoria — den inre upptages i tyska privaträtten — hvarmed är förenad samhällsförfattningens historia. Straff- och processrätt behandlas deremot, synnerligast den förra, jemförelsevis utförligt, straffprocessen i en särskild föreläsning.

Vid sidan af den teoretiska undervisningen går en *praktisk*, hvars betydelse för utbildandet af verkliga jurister icke kan nog högt skattas; det är de s. k. »practica» eller juridiska seminarierna. För att förvärfva vana vid tillämpning af de regler, den juridiska abstraktionen gifvit, på lifvets konkreta förhållanden, får den unge studenten här under lärarens ledning behandla rättsfall, som för ändamålet blifvit särskildt sammansatta eller åtminstone bearbetade. Förfaringssättet är olika. Vid de straffrättsliga practica efterbildar man stundom ett kontradiktoriskt förfarande, hvilket naturligen är egnadt att gifva förhandlingarne ökad lif. Vid de civilrättsliga — likasom äfven stundom vid straffrättsliga — behandlas fallen skriftligen af deltagarne, hvar efter samtliga skrifter genomgås af en referent, som derefter redogör för deras innehåll och, genom framställande af skäl och motskäl samt uttalande af sin egen åsigt, inleder förhandlingen. Läraren utförfvar endast en ledande verksamhet och utgör naturligtvis högsta instansen. Utom det lif dessa öfningar väcka i studierna och den sjelfverksamhet, till hvilken de mana, fylla de utan tvifvel ett behof särskildt vid den *juridiska* undervisningen. Ty den teoretiska insigten i ett lärosystem är icke nog, då läran gäller praktiska ting. Man må kunna sina stycken aldrig så väl, man må äfven ha genomtänkt systemet sjelft och förstått det; den verld, i hvilken man lefvat sig in, är dock en helt annan än den verkligheten bjuder; det gäller att slå bryggan tillbaka från

den abstrakta världen till den konkreta, der uppgiften skall lösas. Och det är den konsten dessa öfningar skola skänka; i den meningen göra de undervisningen *praktisk*, — den enda mening af detta ord, i hvilken undervisningen vid universitetet kan vara det.

Jemte den fördel, som ligger i dessa *practica*, torde ej kunna nekas att den tyska föreläsningemetoden (att föredraga hela och afslutade kurser) erbjuder en stor fördel. Den ger åhöraren en fullständig öfversigt öfver systemet i dess helhet, låter alla dess satser framträda jemte hvarandra och ger åhöraren tillfälle att själf pröfva deras inverkan på hvarandra, på samma gång den icke allt för knäppt tillmätta tiden medger en icke alldeles schematisk behandling af ämnet — dess olägenheter har jag förut berört.

De juridiska studierna anses erfordra 3 år och ingen får före denna tid anmäla sig till examen; men man torde öfver hela Tyskland vara ense, att denna tid bör ökas med ytterligare ett år. Sjelfva examen, som förrättas af *en af regeringen utsedd kommission*, dels af blott praktiska jurister, dels af såväl praktiska som teoretiska, sönderfaller i en muntlig och en skriftlig del, af hvilka den senare tycktes vara den mest viktiga, hvaremot det muntliga förhöret var temligen knapphändigt. I allmänhet torde man mer fästa sig vid förmågan af juridisk uppfattning och framstående insigter i *ett* ämne — synnerligen civilrätten — än fordra en fullständig utbildning i alla stycken. Den, som i examen blifvit underkänd, får blott *en* gång, efter ett års förlopp, förnya försöket. Efter en längre tids (3 à 4 års) utbildning i praxis och inhemtande af detaljkunskaper, förestår, som bekant, »die zweite Prüfung». Som jag icke var i tillfälle att bevista någon sådan, saknar jag anledning att derom yttra mig.

127.

(Insändt.)

Komparativ lagstiftning.

(Forts. fr. sid. 671.)

2.

Tyska riket.

Sedan Tysklands stater blifvit förenade till ett rike, antogs en konstitution nästan fullkomligt öfverensstämmande med det fordna nordtyska förbundets. Vi inskränka oss att beträffande den nya förbundsorfattningen af d. 16 april 1871 hänvisa till de utgifna flera upplagorna deraf. Bland lagar, som innefatta *ändring i eller tillägg till denna konstitution* förtjenar nämnas:

Lag d. 31 mars 1873 angående riksembetsmännens ställning i rättsligt hänseende. Såsom riksembetsman anses hvarje funktionär, hvilken utnämnes af kejsaren eller eljest grundlagsenligt är pliktig att visa honom lydnad. Befattningen anses anförtrodd för lifstiden, om ej fullmakten innehåller motsatsen. Rätt till aflöning börjar med dagen af utnämningen eller löneförhöjningen. Lön utbetalas i allmänhet månadligen och förskottsvis. Afliden embetsmans enka och barn hafva rätt till tre eller fyra månaders lön. En embetsman får ej ens efter afskedstagandet, utan vederb. tillåtelse aflägga vittnesmål angående hemligheter som blifvit honom officiellt anförtrorda. *I händelse af sjukdom eller berättigad frånvaro, sker ej afdrag af lönen, utan kostnaden för tjenstens upprätthållande bestrides af statskassan.* Hvarje embetsman är skyldig mottaga annan befattning med samma rang om tjenstens behof fordrar det. I 24—31 §§ bestämmes hvilka embetsmän kunna sättas i disponibilitet och de närmare omständigheterna dervid. Hvarje embetsman erhåller efter en tjenstetid af tio år lifstidspension, om han befinner sig i permanent inkapacitet.

Lag af 23 juni 1873 om införande af tyska konstitutionen i Elsas och Lothringen.

Lag d. 7 maj 1874 om pressen.

Riksförfattningslagen af d. 16 april 1871 och lagen d. 20 dec. 1873 hafva under *förbundets* lagstiftningsmagt förlagt hela den civila och kriminella samt processuella rätten; och det arbetas med stor energi på uppnåendet af detta mål att tillvägabringa enhet i lagstiftningen i nämnde hänseende. Hvad kriminalrätten beträffar är detta mål uppnådt genom *strafflag af d. 15 maj 1871 och 20 juni 1872.*

En gemensam *handelslagbok*, ursprungligen gällande för nordtyska förbundet, antogs d. 1 juni 1872.

Sedan en tillsatt komité i slutet af 1874 afgifvit förslag, utfärdades d. 27 januari innevarande år ej allenast en *allmän lag om domstolsorganisationen* utan äfven särskilda lagar den 30 jan. s. å. om *civilprocessen* och den 1 derpåföljande februari om *kriminalprocessen*, jemte en lag om *konkurs*. Angående dessa högst märkeliga processlagar se innevarande årgång sid. 321 o. f., sid. 618—620.

För åstadkommande af en gemensam *civillag* för tyska riket nedsattes redan 1873 en komité. Man har anledning hoppas, att dess förslag redan år 1879 skall komma under riksdagens behandling.

Inom privatlagstiftningens område falla: lag d. 6 febr. 1875 om *civila giftermål*, lag d. 17 i s. m., som bestämmer *myndighetsåldern* i hela Tyskland till 21 år, och nyligen utfärdade lagar angående s. k. *Urheberrecht till konstverk d. 9 januari 1876*, angående *eftergörande af fotografier af d. 10 i s. m.* och angående *uppfinningsrätt till mönster och modeller af d. 11 i s. m.* De två förstnämnda, som trädde i gällande kraft i juli 1876, fastställa den tid, hvarunder skydd njutes, för konstverk till konstnärens lifstid och 30 år efter hans död, samt för fotografier till 5 år. Skyddet för fotografier är betingadt deraf, att fotografens eller förläggarens namn och bostad jemte kalenderår angifves. Rättigheten kan öfverlåtas samt ärfves. Lagen hänvisar i öfrigt till lag af d. 9 april 1871 för nordtyska förbundet. Den nya lagen

om mönster och modeller tillägger man stor betydelse. Dermed afses alla förebilder för industriframbringelsers form i ändamål att tillfredsställa smaken och den estetiska känslan. Deremot höra ej dit utan till patentlagstiftningen sådana industrialster, som afse en ny praktisk användning af redskap eller verktyg.

Inom *krigslagstiftningens område* hafva vi att nämna:

Militärstrafgesetsbuch für das deutsche Reich d. 20 juni 1872, hvaraf sektionen 8 synes oss förtjent att referera, med afseende på dess samband med den internationella rätten. Denna sektion skiljer emellan olofligt tillägnande af saker, som äro underkastade byte, å ena, samt plundring å andra sidan. Det senare straffas strängare. Såsom plundring betraktas: 1. då man i ändamål af rättsvidrigt tillägnande antingen med våld tager eller tilltvingar sig saker af landets invånare, 2. obefogadt eller för egen fördels skull pålägger krigsskatt eller tvångsprestationer eller öfverskrider måttet af befogad requisition. Såsom plundring räknas icke, då tillägnandet blott afser lifsmedel, läkemedel, kläder, brännmaterial, fouragerings- och transportmedel, samt ej öfverstiger för handen varande behof. Är plundring förenad med våld mot person, ökas straffet, som då utgör 10 års tukthus.

Lag d. 13 juni 1873 ang. krigsprestationer bestämmer de naturabidrag, hvartill på ett federalt område kommuner, jordbrukare, egare af hästar m. fl. äro pligtige, så framt det är omöjligt för krigsförvaltningen att förskaffa föremålen mot betalning eller ur kronans förråder.

Militärlag d. 2 maj 1874. Tjenstetid 12 år, hvaraf 3 under fanan, 4 i reserven, 5 i landtvärnet.

Till sjölagens område hör *lag d. 27 dec. 1872 ang. sjömän* (Seemannsordnung). Första sektionen innefattar allmänna bestämmelser; 2:dra sektionen handlar om sjömansböcker och mönstring, 3:dje fördragsförhållandet, 4:de och 5:te disciplinär- och straffbestämmelser.

Lag s. d. angående skyldighet för tyska handelsfartyg

att medtaga hem behöfvande tyska sjömän, som befinna sig å utrikes ort.

Lag d. 17 maj 1874 om behandling af förlistu fartyg.

Inom den administrativa rätten hafve vi att omnämna följande:

Lag af d. 7 juni 1874 om ersättning med anledning af dödsfall eller kroppsskador förorsakade af jernvägar, grufvor, fabriker m. m. Beträffande jernvägar anses egaren skyldig att ersätta skadan, så framt det ej kan visas, att händelsen förorsakats af något, som ej kunnat förebyggas, eller af den skadade sjelf. Hvad åter angår grufvor och fabriker, anses egaren blott då skyldig till ersättning, när felet ligger hos en tjänsteman, som haft sig uppdraget att öfvervaka gruf- eller fabriksarbetet.

Lag d. 27 juni 1873 om inrättande af en Reichs-Eisenbahn-Amt.

Myntlag d. 9 juli 1873. Maximibeloppet af det silfvermynt, som må präglas, får ej öfverstiga 10 mark för hvarje invånare; maximibeloppet af nickel och koppar får ej öfverstiga $2\frac{1}{2}$ mark på hvarje person. Ingen är pliktig att på en gång i betalning emottaga mer än 20 mark i silfver och en mark i koppar eller nickel. Offentliga kassor emottaga silfver i betalning för hela beloppet.

Lag d. 4 juli 1872 ang. jesuiterorden. Denna och likartade ordnar och samfund äro uteslutne från tyska rikets område. De ordenshus, som finnas, upplösas. Främmande enskilde medlemmar af orden kunna utvisas; inhemske kan vistande anvisas på något bestämdt ställe.

3.

Preussen.

I Preussen hafva vi att omnämna följande lagstiftningsåtgärder:

Lag d. 11 mars 1872 angående undervisning och uppfostran. Öfverinseendet öfver alla uppfostringsanstalter till-

hör staten, som nämner afsättliga inspektörer med rätt för vederbörande kommuner och deras organer att deltaga i öfverinseendet.

Grundboks- och hypotekslagen af d. 5 maj 1872. En god hypoteksregim är grunden för krediten, isynnerhet om lagstiftaren i sammanhang dermed reglerar öfverflyttandet af den fasta egendomen och organiserandet af fastighetsregister. Detta har den lagstiftande magten i Preussen insett. Ämnet har blifvit ordnadt genom flera lagar af sistnämnde dag: Gesetz über den Eigentumserwerb und die dingliche Belastung der Grundstücke, Bergwerke und selbständigen Gerechtigkeiten delad i fem sektioner; lag om fastighetsbok, Grundbuchordnung; lag om formen för kontrakter hvarigenom fastigheter sönderdelas.

Den preussiske lagstiftaren hade redan förut, i motsats mot den franske, omfattat den idén, att öfverflyttandet af rättigheten ej sker genom sjelfva inregistrerandet. Men det fanns likväl fel, som behöfde afhjelpas. Det var först och främst legalitetsprincipen, enligt hvilken Hypotekenrichter ej var befogad att verkställa inskriptionen utan följande vilkor:

a. Då det var fråga om öfverflyttande af eganderätt, skulle akten vara rättsgild, samt styrkt vara, att tradition verkligen egt rum. Då det var fråga om hypotek, skulle det vara styrkt, ett en i rättsligt hänseende gällande fordran existerade, och att samtycke till hypoteket var af dess egare beviljadt.

b. Aktens form skulle vara öfverensstämmande med legala föreskrifter.

Dessa vilkors uppfyllande medförde stor långsamhet och svårighet. Enligt det nya systemet är Grundbuchrichter ej befogad att neka inskription, då han är öfvertygad om personens identitet, kapacitet och kompetens, och då fastigheten blifvit på ett bestämdt sätt uppgifven. Det fordras visserligen, att den, hvars fastighet alieneras eller hypotiseras, behörigen styrkes hafva samtyckt; men giltigheten af akten är ej underkastad kontroll af Grundbuchrichter. Legalitetsprincipen är således ej helt och hållet öfvergifven; men

effekten har blifvit inskränkt till undersökning i formelt händelse (Eintragungsantrag).

Inskrifning eller öfverflyttning af eganderätt eller hypotek anses såsom bevis till fördel för förvärfvaren, så framt ej genom dom en annan förklaras ega bättre rätt. Preussiska lagen gifver den, som reklamerar eganderätt eller hypotek, rätt till s. k. Vormerkung — provisorisk eller villkorlig inskription, — som erhålles utan den andra partens samtycke och som, ifall den stadfästes genom dom, verkar retroaktivt från tiden för den provisoriska inskrifningen.

En annan nyhet är rättigheten att inskrifva ett hypotek i fastighetsegarens namn. Ändamålet härmed är att bereda fastighetsegaren tillfälle att låta substituera sig själf i registret i stället för en fordringsegare, hvars fordran är utslocknad, på det att fastighetsegaren må undvika att ett följande hypotek må erhålla bättre rang.

Lag d. 11 dec. 1872, hvarigenom åldern för ingående af äktenskap utan undantag fastställles till 18 år för man och 16 för qvinna.

Genom lag af d. 9 mars 1874 har det civila äktenskapet blifvit infördt.

Lag d. 11 maj 1874 om expropriation.

Lag angående organisationen af kretsar — Kreisordnung — i provinserna Preussen, Brandenburg, Posen, Schlesien och Sachsen d. 13 dec. 1872. Hvarje provins är indelad i kretsar. Städer, som hafva öfver 25,000 människor och äro belägna i en landkrets, kunna få bilda en särskild stadskrets.

Hvarje krets bildar en kommunalförening till förvaltning af sina angelägenheter. Såsom medlem af en krets räknas en hvar som der har sitt domicil. Hvarje krets, med undantag af stadskretsarna, delas i Bezirke. Hvarje Bezirk delas i kommuner (Landgemeinden eller Gutbezirke). I spetsen för kretsen står *Landtrådet*, der Landtrath; i spetsen för Bezirket der *Amtvorsteher*, i spetsen för kommunen der *Gemeindevorsteher*. På gods, som hafva en oberoende förvaltning, sköter der Gutsvorsteher de åligganden, som till-

höra Gemeindevorsteher. I hvarje kommun finnes ett kommunalråd, Gemeindevorstand, som utgöres af Gemeindevorsteher och åtminstone 2 Schöffen, afsedde att biträda och i händelse af behof företräda Gemeindevorsteher. Ledamöter i kommunalrådet väljas för sex år af kommunalstämman. Valet stadfästes af landtrådet. Sistnämnde embetsman utöfvar, såsom statsregeringens organ, den allmänna landsförvaltningen i kretsen och leder såsom ordförande kretstingets och kretsutskottets öfverläggningar. Han utnämnes af konungen efter förslag af kretstinget.

Kretstinget är sammansatt af minst 25 medlemmar. I kretsar, som hafva mer än 25,000 människor, ökas antalet af kretstingets medlemmar med en på hvar 3,000:tal emellan 25,000 och 100,000. Medlemmarne väljas af tre grupper: godsegare, landtkommuner och städer. Städernas grupp väljer ett antal proportioneradt efter deras folkmängds förhållande till landsbygdens, men får ej öfverstiga hälften af hela antalet. Öferskottet, som återstår, sedan afdrag skett af städernas deputerade, fördelas till lika delar på de öfriga båda grupperna. Medlemmarne af kretstinget väljas för 6 år. Detta ting fördelar prestationerna till staten, så vidt de ej äro fastställda af lagen; bestämmer utgifterna till kretsens nytta o. s. v. Landtrådet sammankallar kretstinget åtminstone två gånger om året och oftare, om det behöfves. Sammankallandet är obligatoriskt, om en fjerdedel af medlemmarne eller utskottet fordrar det. Sammankallandet sker 14 dagar förut. Sessionerna äro offentliga. Mer än hälften af ledamöterna måste vara närvarande. Beslutet bestämmes efter de flesta rösterna, men två tredjedelar af dessa erfordras, då fråga är om nya skatter, som ej äro af lagen föreskrifna, om öfverlåtelse af kretsens egendom eller modifikation i utskyldernas fördelning.

Kretsutskottet består af landtrådet och 6 ledamöter, valde af kretstinget med absolut pluralitet. De väljas för 6 år. Detta utskott bereder ärendena och utför kretstingets beslut.

I de kretsar, som blott bestå af en stad, bestridas

kretstingets och utskottets åligganden af stadens myndigheter.

Kretstingets beslut böra i vissa fall stadfästas af landsherrn, i andra af inrikesministern eller af både denne och finansministern.

Särskilda kretskommissarier kunna utses af kretstinget för att administrera eller öfvervaka utförandet af vissa kretsen rörande angelägenheter under öfverinseende af landtrådet, som i regeln alltid har rätt att med votum deliberativum vara närvarande vid kommissariernes sammanträden.

Lag d. 5 april 1873. Derigenom modifieras konstitutionen af den 13 januari 1850 i det hänseende, att den evangeliska samt den romerk-katolska kyrkan liksom hvarje annat religionssamfund ebara sjelfständigt ordnande och förvaltande sina angelägenheter, förklaras *underkastade statens lagar och lagligt ordnade uppsigt*. Under samma villkor blir hvarje religionssamfund i besittning af de för dess ändamål bestämda anstalter, stiftelser och fonder.

Lag d. 11 maj 1873 ang. andliges utbildning och anställning.

För att kunna erhålla en andlig befattning fordras att vara tysk undersåte, hafva gjort vetenskapliga studier på sätt denna lag föreskrifver och blifvit erkänd af staten. De erforderliga villkoren i afseende på studier äro: 1. att hafva undergått afgångsexamen från ett tyskt gymnasium; 2. hafva följt en teologisk kurs under tre år vid ett tyskt statsuniversitet; 3. hafva undergått en vetenskaplig examen inför en statsjury. Ecklesiastikministern har emellertid rätt att under vissa omständigheter förkorta den treåriga universitetskursen ja till och med helt och hållet dispensera derifrån eller att tillåta det denna kurs fullgöres vid ett ecklesiastiskt seminarium, som af ministern anses motsvara ett universitet, förutsatt dels att den studerande tillhör den ort, för hvilken seminariet är inrättadt, dels att i samma stad ej finnes en teologisk fakultet. Vid embetsexamen bör särskildt afseende fästas derå, att kandidaten eger erforderliga insigter i filosofi, historia och tysk litteratur.

Staten har uppsigt öfver de ecklesiastika undervisningsanstalterna. Ministern har rätt att indraga statsunderstöd och stänga en sådan undervisningsanstalt, om de föreskrifna villkoren ej uppfyllas. Nya goss-seminarier få ej inrättas; och uti dem, som finnas, är det förbjudet att emottaga nya lärjungar.

Enligt hvad redan blifvit antydt, är staten befogad att göra insaga mot utnämningar till ecklesiastika tjänster, då den utnämnde ej befinner sig i föreskrifna förhållanden, eller då en föregående straffdom gör honom ovärdig, eller då det af föregående facta framgår, att utnämningen skulle vara farlig för allmänt lugn. I händelse af motsägelse afgöres saken af tribunalet för ecklesiastikmål.

Två hundra till ett tusen thalers böter äro bestämda såsom straff för den högre andlige, som verkställer eller godkänner en utnämning stridande mot lag; ett hundra thalers böter för den underordnade, som handlar i enlighet med sådan utnämning eller fortfar att utöfva sina funktioner, då en dom förklarar honom obehörig. Denna lag är kompletterad genom en ny af d. 20 januari 1874.

*Lag d. 12 maj 1873 ang. den kyrkliga disciplinär-
magten och den kongl. domstolen för kyrkliga angelägenheter.*

Den kyrkliga disciplinmagten må ej utöfvas af annan än tysk andlig auktoritet, och i svårare fall ej utan svarandens hörande med regulier procedur samt skriftligt motive-
radt utslag. Kroppsliga straff äro förbjudna. Böternas högsta belopp utgör 30 thaler eller en månads aflöning. Frihetsstraff får ej bestå i annat än förvisning för högst tre månader, och med den brottsliges samtycke, till en i Tyskland belägen demeritanstalt. Dessa anstalter äro underkastade statens uppsigt. Öfverpresidenten kan, för att motverka hindren mot denna uppsigt, ålägga förnyade böter ända till 1,000 thaler och i händelse af behof låta stänga anstalten.

Emot den ecklesiastika myndighets beslut, hvarigenom disciplinärt straff blifvit ådömdt, får besvär i vissa fall anföras hos den kungliga domstolen för kyrkliga angelägenheter.

Andliga embetsmän kunna äfven af staten tilltalas för öfverträdelse af författningar eller föreskrifter.

Den Kongl. domstolen för kyrkliga angelägenheter består af elfva medlemmar. Presidenten jemte minst fem af de andra medlemmarne skola vara i statens tjänst anställda *domare*. Medlemmarne utses af konungen, de i annat embete anställda för tre år, de öfrige för lifstid.

Domstolens beslut få ej öfverklagas.

Lag d. 13 maj 1873 ang. gränserna för användandet af kyrkliga straff.

Lag d. 14 maj 1873 ang. öfvergifvandet af en religiös bekännelse. Denna lag gör skilnad emellan formellt öfvergifvande med alla dess civila effekter samt upphörandet af de prestationer, hvartill den utträdande varit skyldig, å ena sidan, samt den enkla öfvergången till en annan kyrka, bestående i deltagande i den senares sakrament och med bibehållande af bestående rättsförhållande å andra sidan. Den, som vill öfvergifva ett religiöst samfund, inlemnar en anmälan derom till domaren i sitt domicil, hvilken kommunicerar anmälan med föreståndaren för den kyrkliga menighet, som den utträdande tillhör. Efter fyra å sex veckor tages utträdesförklaringen till protokolls, derom bevis lemnas genom protokollsutdrag.

1874 maj 19. Lag om fisket.

(Forts.)

J. Krgr.

128.

Förvaltningsärende. Rättighet till allmän flottled eller loka? Jfr. denna Tidskrift årgången 1876 sid. 117 o. f.

Uti en till K. bef. de i Östergötlands län ingifven ansökning förmälde Mjölsefalls sågverksbolag och Edsvalla bruks aktiebolag, att flottning sedan längre tider tillbaka egt rum

1 vattendrag inom Kinda härad, som ledde till sjön Åsunden och Kinda kanal, hvilken senares tillkomst vore grundad på det förhållande, att trävaror genom dessa till en del jemförelsevis mindre, men af betydlig utsträckning varande vattendrag komme att tillföras kanalen. Rättigheten till flottleds nyttjande i dessa vattendrag hade följaktligen ej varit omtvistad utan med vederbörande godsegares samtycke och i deras intresse under en lång följd af år allmänt begagnats. På senare tiden hade dock vissa enskilda personer sökt att genom onaturligt höga afgifter taxera de trafikerande och derigenom, dels i afsigt att hindra i orten nyttig täflan, dels i tro att de egde efter godtfinnande förfoga öfver vattendragen nära nog omöjliggjort fördelarne af flottled för de trafikerande i allmänhet. I anledning häraf och då det visat sig fruktlöst att åvägabringa lämplig öfverenskommelse med samtliga vederbörande jord- och vattenverksegare, anhöllo sökandene, att K. bef. de måtte bestämma skälig afgift för och meddela nödiga ordningsföreskrifter vid flottning af trävaror såväl uti en af sökandene närmare angifven hufvudgren af vattendraget från sjön Ämten i Ulrika socken genom sjöarne Svalgölen, Svalsjön, Örlången, Öfre och Nedre Fölingen, Kisa-sjöarne och de mellan dessa sjöar löpande strömmar ned till sjön Åsunden, som ock uti en annan gren från sjön Glymningen i Tidersums socken genom sjöarne Tilsen och Svartsjön till Bjerkeryd i Kisa socken, der hufvudgrenen trädfades, samt således förordna om flottningsreglering för sökandene, hvilka egde skogar i trakten omkring förenämnda vattendrag.

Vid den undersökning, som den 24 Augusti 1874, på grund af K. bef. des förordnande, anställdes af länsnotarien A. Lindencrona med biträde af tvenne nämndemän och kanalbyggmästaren S. Christoffersson, upplystes: att ifrågavarande vattendrag framlöpte dels öfver ängsmark och dels öfver särdeles stenbunden och oländig mark, & hvilken senare icke den ringaste skada ansåges kunna genom flottning uppkomma; att i följd häraf den jord, som af flottning kunde skadas, blifvit uppmätt och upptagen i två särskilda grader,

nemligen äng af bättre beskaffenhet till en sammanlagd längd af 123,420 fot och äng af sämre beskaffenhet till en längd af 24,812 fot, deraf på linien Svalsjön—Åsunden komme 78,786 fot af det förra och 15,992 fot af det senare slaget; samt att dels till arbeten för flottningens åstadkommande, dels till byggnader till skydd för broar, dammar, verk och inrättningar samt inklädning af vattendraget beräknats åtgå sammanlagdt 29,593 kr., deraf 10,723 kr. 78 öre belöpte på linien Svalsjön—Åsunden.

Vid derefter hållet sammanträde med strand- och vattenverksegarne samt dem, hvilkas rätt för öfrigt kunde vara af frågan beroende, ingaf protokollsekreteraren G. V. Österdahl, såsom förmyndare för afidne skogsinspektören A. M. Österdahls omtydiga barn, en skrift, i hvilken flera af öfrige strandegare instämde och deruti anförde hurusom K. bef. des befogenhet att meddela föreskrifter rörande flottning vore inskränkt till de vattendrag, hvarest flott- och farled förut varit och vara borde; att deremot, med afseende å andra vattendrag, K. bef. de icke vore medgifven någon befogenhet att till vederbörandes efterrättelse meddela föreskrifter rörande flottning, utan att i sådana fall det vore beroende på huruvida vid uppkommande rättegång jord- och strandegare med stöd af lag och författningar kunde förpligtas att flott- och farled tillåta och öppen hålla; samt att de vattendrag, om hvilka nu vore fråga, hörde till sistnämnda slag, *enär flott- och farled der förut icke lagligen begagnats och ej heller kungsådra af ålder varit*. I detta afseende anförde Österdahl åtskilliga förhållanden samt yrkade att K. bef. de måtte hänvisa sökandene att derest med egarne till vattendragen öfverenskommelse om desammas begagnande för flottning eller transport ej kunde träffas, vid vederbörlig domstol anhängiggöra och utföra talan om skyldighet för bemälda egare att flott- och farled i vattendragen tillåta.

I afgifvet yttrande anförde förrättningsmannen bland annat: att i motsats till jord- och strandegarnes åsigt flottningen, som under flera föregående år på nu ifrågavarande linier försiggått utan skada på andra ställen, än der till

skydd för vattenverk och stränder erforderliga byggnader saknats, samt i allt lugn och utan annat hinder, än det, som en eller annan vattenverksegare uppställt och varit af beskaffenhet att blott på tillgång af penningar berott att detsamma undanröjda, fördenskull borde tillåtas, för såvidt den kunde väl ordnas. Derjemte afgaf förrättningsmannen förslag rörande tiden, sättet och villkoren för flottningens bedrivande samt angående erforderliga byggnader till underlättande af flottningen och till skydd för fiske, broar och vattenverk äfvensom i fråga om fördelningen af kostnaderna för sådana byggnaders uppförande.

I anledning af K. bef. des ordres att låta undersöka när, huruledes och till hvilket omfång flottning uti ifrågavarande vattendrag egt rum, yttrade vederbörande kronofogde: att före år 1874 någon flottning icke bedrivits hvarken från Glymningen, Rymningen, Tilsen och Svartajön eller från Ämten och Svalgölen, men deremot försiggått såväl uti dessa sjöar från år 1874 som genom Svalajön, Örlången, Öfre och Nedre Fölingen samt Kisaajöarne till sjön Åsunden under åren 1853—1856, samt från 1866 till tiden för undersökningens anställande.

Medelst utslag den 27 November 1875 utlät sig K. bef. de: att som hvad först anginge protokollssekreteraren Österdahls och de med honom instämmande strand- och vattenverksegares invändning mot K. bef. des behörighet att med ifrågasatta flottningsregleringen taga befattning, sökandene icke på något sätt styrkt, att flottning af ålder bedrivits i det från sjön Glymningen genom Tilsen och Svartajön till Kisaån vid Bjerkeryd löpande vattendrag eller från sjöarne Ämten och Svalgölen, samt kronobetjeningen i orten, efter hållen undersökning, vitsordat, att någon flottning derstädes icke före år 1874 egt rum, K. bef. de funne sig, emot stadgandet i K. Br. den 8 April 1811, icke för närvarande kunna taga befattning med regleringen af flottning i dessa vattendrag, utan, derest icke vederbörande jord- och strandegare kunde af vederbörlig domstol varda ålagdt att derstädes flottled tillåta och öppen hålla, på öfverenskommelse med

egarne af samma vatten borde ankomma om och under hvad vilkor de till flottning och transport finge nyttjas; att, vidkommande åter öfriga delen af ifrågavarande vattendrag eller det som från Svalsjön genom Örlången, Öfre och Nedre Fölingen samt Kisasjöarne ginge ut till sjön Åsunden, så, enär af hvad i ärendet förekommit framginge, att, på sätt kronobetjeningen i orten jemväl intygat, flottning derstädes egt rum dels under åren 1853—1856, dels ock från år 1866 till tiden för meddelande af K. bef:des beslut, utan att vederbörande strandegare förr än vid ärendets behandling sökt deremot lägga hinder i vägen, samt således utredt vore, att i detta vattendrag flottled förut varit och i anseende till de af sökandene åberopade förhållanden jemväl borde vara, och det vid ådant förhållande, jemlikt nyss åberopade K. Br., ålåge K bef:de att, efter förrättad undersökning och vederbörandes hörande, föreskrifva vid hvilka tider, huruledes och med hvad vilkor flottning der finge utföras, så att den å ena sidan ej obehörigen hindrades eller med oskäligen afgifter betungades, men å andra sidan icke heller lände jord-, strand-, vattenverks- och fiskeegare till skada och förfång, funne K. bef:de, utan afseende å berörda invändning, så vidt detta vattendrag anginge, skäligen frågan om flottning derstädes ti behandling företaga och derom förordna. I utslaget meddelades derefter föreskrifter angående tiden, sättet och vilkoren för flottningens bedrivande, deraf uppkommande ersättningsfrågors reglerande, skyldighet för sökandene att årligen ställa säkerhet för skadeersättning och att utse flottchef m. m.

Öfver detta utslag anfördes besvär hos Kammarkollegium dels af sökandebolagen i hvad anginge K. bef:des vägran att taga befattning med regleringen af flottning i ofvan förstnämnda del af vattendraget, samt dels af Örneströms aktiebolag och protokollssekreteraren Österdahl, i ofvanomförmälda egenskap och såsom ombud för åtskilliga strand- och vattenverksegare, emot utslaget i öfriga delar.

I utslag den 9 November 1876 yttrade *Kammarkollegium*, bland annat: att, hvad anginge sökandebolagens be-

svär, så, när K. bef. de till stöd för sitt i denna del af målet meddelade beslut endast åberopat det förhållande, att sökandene icke på något sätt styrkt, att flottning af ålder bedrifvits i det från sjön Glymningen genom Tilsen och Svartsjön till Kisaån vid Bjerkeryd löpande vattendrag eller från sjöarne Ämten och Svalgölen, och att kronobetjeningen i orten vitsordat att någon flottning derstädes icke före år 1874 egt rum; men hvarken detta förhållande eller den omständighet, att jord-, strand-, vattenverks- och fiskeegare bostridt vattendragets begagnande till flottled, kunde anses innefatta ovilkorligt hinder för flottleds öppnande och begagnande; alltså och då K. Br. den 8 April 1811 föranledde dertill, att K. bef. de hade att pröfva, huruvida flottled i vattendraget vara borde eller om detsamma kunde anses vara af den enskilda beskaffenhet, att flottled deri endast skulle bero på öfverenskommelse med vederbörande strand-, vattenverks- och fiskeegare; ty funne kollegium skäligt att, med upphäfvande af K. bef. des utslag i denna del, visa frågan åter till K. bef. de, som hade att, utan hinder af sitt förra beslut, efter vederbörandes hörande och med ledning af den i ärendet redan förrättade undersökning eller, derest den ej befunnes fullständig, sedan ny sådan af vederbörande kronofogde med biträde af två nämndemän och sakkunnig person blifvit anställd, i laga ordning afgöra om ifrågavarande vattendrag vore af den beskaffenhet, att flottning deri under iakttagande af nödiga försigtighetsmått borde och kunde ega rum utan förnärmande af enskildes rätt, såvida deraf uppkommande skador och olägenheter vederbörande godtgjordes; och ålåge K. bef. de i sådant fall att, i öfverensstämmelse med föreskrifterna i ofvanåberopade K. Br., stadga vid hvilka tider, huruledes och med hvad villkor flottning i meranämnda vattendrag finge utöfvas. Beträffande den hos kollegium fullföljda talan rörande öfriga delen af ifrågavarande vattendrag eller det som från Svalsjön genom Örlången, Öfre och Nedre Fölingen samt Kisasjöarne ginge ut till sjön Åsunden; så alldenstund detta vattendrag vore flottbart och efter hvad handlingarne visade, flottning der förut idkats samt det icke kunde

anses vara så enskildt, att detsamma endast med vederbörande strand- och vattenverksegares begifvande finge till flottning nyttjas; fördens skull och emedan genom de vid undersökningen föreslagna anordningar timmerflottning åtminstone under någon viss tid af året kunde utan synnerligt men för vattenverken och fisket bedrivas, pröfvade kollegium lagligt fastställa K. bef. des utslag, såvidt derigenom stadgats, att flottled i nämnda vattendrag vara borde. I fråga om vissa af de utaf K. bef. de meddelade föreskrifter angående flottningens bedrivande, blef ärendet till K. bef. de återförvisadt.

Örneströms aktiebolag och protokollssekreteraren Österdahl sökte i underd. ändring i Kammarkollegii utslag.

Målet föredrogs den 12 Oktober 1877 inför den tillförordnade *Kongl. Regeringen*; och emedan, enligt hvad upplýst och ostridigt vore, uti ifrågavarande till sjön Åsunden ledande vattendrag kungsådra icke af ålder funnits, samt, ehuru under senare årtiondena vid särskilda tillfällen virke framflottats uti vissa delar af samma vattendrag, likväl icke ådagalagt eller ens uppgifvet vore, att dessa vattendrag under berörda tidrymd eller tillförene varit såsom *allmän flottled* ansedde och begagnade; ty och som protokollet öfver undersökningsförrättningen i målet, jemfördt med de upplýsningar i öfrigt, som deri förekommit, gáfve vid handen, icke allenast att flottningen skulle förorsaka hinder och olägenhet vid begagnandet af åtskilliga sedan äldre tider i vattendragen befintliga verk, hvilkas laglighet icke kunde i detta mål prövas, utan äfven att jord- och strandegare skulle, om än de vid undersökningsförrättningen föreslagna anordningar vidtoges, genom flottningen lida skada och förfång, utan att visadt vore, att jord- och strandegare detta oaktadt ålåge att vattendraget till flottled öppet hålla; alltså och då, vid öfvervägande häraf med hvad i öfrigt förekommit angående beskaffenheten af oftaberörda vattendrag, desamma icke syntes, åtminstone för närvarande, böra emot jord-, strand-, vattenverks- och fiskeegares bestridande öppnas för allmän flottning, funne Kongl. Maj:t skäligt att, med upp-

häfvande af K. bef.des och Kammarkollegii i sjelfva saken meddelade beslut, i nåder förklara den af sökandebolagen i målet gjorda ansökning icke böra bifallas.

129.

Pastoralier att utgå från ett hemman till enka, som genom aftal med Domkapitel fått på sig öfverlåten stiftets byggnadskassas rätt att under ett eckleslastikår uppbära inkomster af kyrkoherdebeställning.

Enkan Beata Ekeroth, som genom aftal med domkapitlet i Göteborg fått på sig öfverlåten den stiftets byggnadskassa tillkommande rätt att under ecklesiastikåret 1874—1875 uppbära inkomsterna af kyrkoherdebeställningen i Getinge och Refvinge församlingar, sökte hos K. bef.de i Hallands län att af egaren till hemmanet 1 mtl n:o 10 Täckinge Skogsgård i Refvinge socken, Johannes Nilsson, i ersättning för tertial och qvicktionde utbekomma för nämnda år värdet af 50 kubikfot 4 kannor, $\frac{1}{3}$ råg, $\frac{1}{3}$ korn och $\frac{1}{3}$ hafre, äfvensom femton kronor i penningar, med tillsamman 148 kr. 23 öre jemte ränta och ersättning för lagsökningskostnaden.

I afgifven förklaring bestred Johannes Nilsson att erlägga mera än hvad han enligt öfverenskommelse med förre innehafvaren af pastoratet utgjort, nemligen en tunna råg, $1\frac{1}{2}$ tunna hafre samt 11 kr. i penningar, eller ock hvad han skulle för nämnda år betalt, derest den af Kongl. Maj:t fastställda lönereglering för kyrkoherden vunnit tillämpning, eller 34,5 kubikfot, en tredjedel af hvarterda sädesslaget råg, korn och hafre, med ett markegångsvärde af 79 kr., samt 3 kr. i penningar, eller tillhopa 82 kr.

Sedan, på grund af K. bef.des ordres, länsmannen i orten med biträde af två nämndemän i vederbörandes närvaro hållit undersökning på stället för uppskattning af hemmanets afkastning under ifrågavarande år, utlät sig K. bef.de i utslag den 20 November 1875: att, enär, med hänsigt till

nyssnämnda uppskattning, enkan Ekeroths anspråk icke kunde anses för högt samt hvarken det kontrakt Johannes Nilsson med förre kyrkoherden i Getinge pastorat afslutit eller den af Kongl. Maj:t fastställda lönereglering vore för enkan Ekeroth förbindande i afseende på 1874 års pastoralier, förpligtades Johannes Nilsson att emot qvitto genast till enkan Ekeroth betala fordrade 148 kr. 23 öre jemte ränta och ersättning för hennes kostnad i målet.

Öfver detta utslag anförde Johannes Nilsson besvär hos *Kammarkollegium*, som i utslag den 25 April 1876 yttrade: att, enär enkan Ekeroth, såsom domkapitlets rättsinnehafvare, icke egde utkräfvast pastoralierna i ofvannämnda församlingar efter annan grund än andra, som under nådår åtnjuta presträttigheter och hvilkas rätt, enligt K. Br. den 27 November 1816 och den 21 December 1825, vore inskränkt till hvad förre innehafvaren uppburit; förty och med upphäfvande af K. bef. des beslut förklarades Johannes Nilsson icke vara skyldig att till enkan Ekeroth erlägga mera än 82 kr. i enlighet med hvad han medgifvit och ett af honom företedt intyg af den 14 Juni 1875 innehölle.

I detta utslag sökte enkan Ekeroth i und. ändring.

Målet föredrogs den 9 Februari 1877 inför den tillförordnade *Kongl. Regeringen*; och enär enkan Ekeroth, som ej ens uppgifvit, att tionderäknare blifvit af henne, på sätt Kammarkollegii bref den 20 Juli 1830 föreskrefve, utsedd, icke mot Johannes Nilssons bestridande styrkt, att tertial- och qvicktionden af ifrågavarande hemman för året 1874—1875 uppgått till högre belopp, än Johannes Nilsson medgifvit, eller 82 kr., med hvilket belopp ock pastoralierna af hemmanet bort, enligt i målet företedt intyg, utgå, derest den nya löneregleringen varit tillämpad, pröfvade K. Maj:t rättvist fastställa det slut. Kammarkollegii utslag innehölle.

130.

Beträffande afgift till presterskapet för frälseräntor.

Genom nådig resolution den 14 Februari 1868, angående lönereglering för presterskapet i Fröderyds, Ramqvilla och Bäckaby församlingars pastorat i Jönköpings län, förordnade Kongl. Maj:t, bland annat, att för frälseräntor skulle till presterskapet årligen erläggas en femtedels procent af de dem för år 1867 åsatta bevilningstaxeringsvärden.

Uti und. ansökning anhöll f. d. hofrättsrådet J. Vult von Steyern, såsom egare till frälseräntorna af hemmanen Högarör och Warhester i Ramqvilla församling, att enär berörda räntor blifvit för år 1867 taxerade tillsammans till 4,400 rdr, hvaraf såsom bidrag till presterskapets aflöning fordrats en femtedels proc. eller 8 rdr 80 öre, men, enligt hvad ett utdrag af Westra här.rätts lagfartsprotokoll för den 25 Februari 1779 och ett samma här.rätts utslag af den 28 Mars 1846 utvisade, frälseräntorne utgjorde, den från Högarör 12 rdr 66 öre i penningar, 1 lispund smör och 10 skålpund lintågor, och den från Warhester 11 rdr 56 öre i penningar, 1 lisp. smör och 7 skålpund lintågor, samt, då, enligt 3 § 2 mom. i bevilningsstadgan den 5 Oktober 1866, frälseräntas kapitalvärde borde uppskattas till 20 gånger det belopp, hvartill samma ränta efter nästföregående års markgång uppgått, ifrågavarande räntor, hvilka, om deri ingående persedlar, förvandlades i penningar efter 1866 års markgångspris eller 50 rdr för 1 centner smör och 64 öre för ett skålpund lintågor, skulle för år 1867 utgöra, den från Högarör 29 rdr 6 öre och den från Warhester 26 rdr 4 öre eller tillhopa 55 rdr 10 öre, rätteligen bort åsättas ett taxeringsvärde för samma år af allenast 1,102 rdr, Kongl. Maj:t, på grund häraf och då länets pröfningskomité, på von Steyerns yrkande, nedsatt räntornas taxeringsvärde för år 1872 till 1,100 rdr, och första året löneregleringen tillämpades eller

från den 1 Maj 1873 till samma dag 1874 för dem affordrats och erlagts derefter lämpad afgift till presterskapet, måtte i nåder befria von Steyern från skyldighet att för meranämnda frälseräntor årligen bidraga till presterskapets aflöning med högre belopp än en femtedels proc. af 1,102 kr. eller med 2 kr. 50 öre.

I infordradt utlåtande af den 12 December 1876 yttrade *Kammarkollegium*: att ehuru, så vidt handlingarne utvisade, von Steyern icke besvärat sig öfver de af 1867 års taxeringskommité åsatta värden, sådant likväl icke, då, enligt hvad von Steyern nöjaktigt utredt, frälseräntorna för nämnda år, uträknade och till kapitalvärde uppskattade i enlighet med 3 § 2 mom. i bevillningsstadgan den 5 Oktober 1866, rätteligen skulle hafva utgjort, den från Högarör 29 kr. 6 öre med kapitalvärde af 581 kr., och den från Warhester 26 kr. 4 öre med kapitalvärde af 521 kr., syntes böra föranleda dertill att för dessa räntor allt framgent, så länge löneregleringen tillämpades, afgiften skulle till presterskapet erläggas efter 1867 års på en felaktig beräkning grundade taxeringsvärden.

Vid ärendets und. föredragning¹⁾ den 18 Maj 1877 inför H. M. Konungen i *Statsrådet*, fann Kongl. Maj:t godt den und. ansökningen på det sätt bifalla, att till grund för bestämmande af afgiftsbeloppen till presterskapet för ifrågavarande frälseräntor finge, från den 1 Maj 1877 och framgent under löneregleringens tillämpning, i stället för 1867 års bevillningstaxeringsvärden antagas ofvannämnda enligt 3 § 2 mom. i åberopade bevillningsstadga uträknade värden.

131.

Om erläggande af lönebidrag till kyrkoherde från tegelbruk.

Hos K. bef:de i Kristianstads län yrkade kyrkoherden i Wemmerlöfs och Rörums församlingar O. G. Hesselgren

¹ Af chefen för k. eckleslastik-departementet.

att för ecklesiastikåret 1874—1875 utbekomma lönebidrag af Per Andersson för ett tegelbruk & hemmanet n:o 7 Rörum och för ett bränneri & hemmanet n:o 4 derstädes, samt af H. Jönsson för ett tegelbruk & hemmanet n:o 27 Rörum.

Medelst utslag den 3 April 1876 utlät sig *K. bef:de:* att, enär, enligt Kongl. Maj:ts resolution angående lönerreglering för kyrkoherden i ofvannämnda församling den 19 April 1872, för qvarnar, verk och inrättningar, som efter berörde tid anlades eller väsentligen förändrades, skulle, efter jemförelse med hvad af andra dylika utginge, afgift erläggas enligt öfverenskommelse eller vederbörande embetsmyndighets pröfning, samt, enligt hvad i målet blifvit upplyst, Per Anderssons ifrågavarande tegelbruk och bränneri varit anlagda redan före år 1869 utan att sedermera hafva undergått några väsentliga förändringar, Per Andersson icke vore skyldig att för samma verk erlægga sådan afgift, som stadgades i 2 § af omförmälda K. resolution; samt att, ehuru H. Jönssons tegelbruk & n:o 27 Rörum blifvit anlagdt först år 1872, K. bef:de likväl, enär den afgift, som enligt nyssnämnda § borde erläggas, skulle bestämmas efter jemförelse med hvad af andra dylika utginge, samt någon afgift af sådant tegelbruk, som funnits till före lönerregleringens tillkomst, icke blifvit bestämd, hvaraf måste följa, att tegelbruk icke ansetts hänförliga till sådane verk och inrättningar, för hvilka afgift enligt meranämnda § borde erläggas, funne skäligt förklara jemväl H. Jönsson icke vara skyldig att för omförmälda tegelbruk erlægga sådan afgift, som uti åberopade § afsåges.

Öfver berörda utslag klagade Hesselgren hos *kammarkollegium*, som i utslag den 31 Oktober 1876 yttrade: att, emedan den omständigheten att Per Anderssons tegelbruk och bränneri, hvilka inrättningar redan före år 1869, då vederbörande nämnd uppgjorde förslag till lönerregleringen, varit anlagda, icke omnämndes i 2 § af ofvan omförmälda resolution, uppenbarligen berodde derpå, att tillvaron af dessa inrättningar icke varit för nämnden känd, funne kollegium desamma tillika med det H. Jönsson tillhöriga, först år

1872 anlagda tegelbruk i afseende på skyldigheten att utgöra afgifter till kyrkoherden vara hänförliga under bestämmelsen i mom. 2 af åberopade § rörande verk och inrättningar, som framdeles anlades, hvadan kollegium, med upphäfvande af K. bef:des utslag, förpligtades Andersson och Jönsson att för berörda inrättningar till Hesselgren för år 1874 erlægga lösen efter medelmarkegångspris för det spanmålsbelopp, hälften råg och hälften korn, som i förhållande till den under näst föregående året till allmän bevilning uppskattade inkomsten svarade emot den afgift, som för nu befintliga qvarnar enligt mom. 1 i samma § för år 1874 blifvit erlagd.

I detta utslag sökte Per Andersson och H. Jönsson hvar för sig i und. ändring.

Målet föredrogs¹⁾ den 27 April 1877 inför H. M. Konungen i *Statsrådet*, dervid Kongl. Maj:t fann ej skäl att i kammarkollegii utslag såvidt anginge afgift till presterskapet af det H. Jönsson tillhöriga tegelbruk å n:o 27 Rörum, göra ändring.

Beträffande åter Per Anderssons besvär, pröfvade Kongl. Maj:t rättvist, med upphäfvande af kammarkollegii utslag i denna del, fastställa K. bef:des beslut.

132.

Skola körslor och dagsverken till ny fattighusbyggnad samt öfriga bidrag dertill utgöras efter hemmantalet eller efter fyrktalet? K. F. ang. fattigvården d. 9 Juni 1871, § 33.

Å kommunalstämma med Westerlösa församling den 22 Oktober 1875 beslöts, att körslor och dagsverken till ny fattighusbyggnad skulle utgöras efter förmedladt mantal men öfriga bidrag dertill efter oförmedlade mantalet.

Häröfver anfördes besvär hos K. bef:de i Östergöt-

¹⁾ Af chefen för k. ecklesiastik-departementet.

lands län af A. J. Pettersson och N. J. Johansson i Mel-lansperringe m. fl., dervid klagandene, under åberopande af 33 § i K. F. angående fattigvården den 9 Juni 1871, yr-kade, att berörda beslut måtte upphävas och *fyrktalet* för-klaras utgöra grunden för deltagande i nämnda byggnads uppförande.

Genom utslag den 15 Januari 1876 förklarade *K. bef:de* ifrågavarande utgift böra utgå efter fyrk, hvadan, med upp-häfvande af öfverklagade beslutet, ärendet visades åter till kommunalstämman, som hade att detsamma i laga ordning ånyo till behandling företaga.

Öfver detta utslag klagade Enok Nilsson i Wester-lösa m. fl. hos *kammarkollegium*, som i utslag den 24 No-vember 1876 yttrade: att, enär ofvannämnda stadgande icke vore på detta mål tillämpligt, utan deremot föreskrifterna i 26 kap. 1 § B. B. och K. Br. den 4 Maj 1759 ännu vore till efterrättelse gällande, samt enligt sistomfördälda stad-ganden vid byggnad af fattigstuga byggnadsvirke, körslor och annan kostnad dertill skulle utgöras efter förmedlade hemmantalet och dagsverken efter matlagen, pröfvade kolle-gium lagligt upphäva K. bef:des utslag och förklara, att vederbörande vid nybyggnad af fattighus i Westerlösa för-samling borde deltaga efter de grunder, som uti nyssnämnda lagrum och K. Br. funnes bestämda.

A. J. Pettersson och N. J. Johansson m. fl. sökte i und. ändring i kammarkollegii berörda utslag.

Målet föredrogs¹⁾ den 24 Maj 1877 inför H. M. Ko-nungen i *Statsrådet*, och enär hvarken 26 kap. 1 § B. B., enligt den lydelse detta lagrum numera erhållit genom K. F. den 4 November 1876, ej heller annan gällande författ-ning föranledde dertill, att kostnaden för uppförande af fattig-hus borde utgå i annan ordning än den i 33 § af K. F. den 9 Juni 1871 i afseende på utgifter för fattigvården i all-mänhet föreskrifva, fann Kongl. Maj:t skäligt, med upphäf-vande af kammarkollegii utslag, fastställa det slut, i hvilket K. bef:de i målet stannat.

¹⁾ Af chefen för k. ecklesiastik-departementet.

133.

Utgör den omständighet, att, vid en Jordafsöndring, föreskrifven af gäld icke blifvit af Konungens befallningshafvande för densamma vederbörligen fastställd, hvadan ej heller afsöndringen blifvit i jordebokens afsöndringslista intagen, laga anledning för domstol att förklara lagfartsansökning derå hvilande?

Genom köpebref af den 6 April 1877 hade Hans Persson och hans hustru Barbro Olofsdotter, såsom egare af hemmanet n:o sub. 2 i Närby om 4-öres och 18 penningeland, till disponenten Uno Ulin försålt det till nämnda hemman hörande s. k. Källviks skogsskifte, utgörande i areal 31 tunnland, med dertill hörande strand, vatten och ståndskog emot en köpeskilling af 6,000 kr. och »den årliga afgäld till stamhemmanet, som af K. bef:de komme att bestämmas».

Med företeende af detta köpebref äfvensom fastebref för säljarne & omförmälda hemman, anhöll Ulin vid södra Helsinglands östra tingslags här.rätt om lagfart & berörda köp.

Genom beslut den 11 April 1877 utlät sig här.r:n att, enär Ulin ej visat, att afgäld blifvit af K. bef:de för ifrågasvarande jordafsöndring vederbörligen fastställd, och derförinnan afsöndringen icke i jordebokens afsöndringsbilaga intages, förklarades lagfartsansökningen hvilande.

Öfver detta beslut anförde Ulin besvär hos k. Svea hofrätt: Det vore ingenstädes i lag föreskrifvet, att den pröfning af afgäld & jordafsöndring, som tillkomme K. bef:de, skulle hafva egt rum, innan lagfart finge beviljas. Ej heller tillhörde det domaren att såsom en kronans uppbördsman vaka deröfver att skatten af hemmanet kunde till kronan utgå. Då enligt 17 § i lagfartsförordningen den 16 Juni 1875 förteckning & beviljade lagfarter skulle för hvar ting inom åtta dagar derefter till K. bef:de insändas, finge ju K. bef:de derigenom kännedom om skedda afsöndringar

och kunde följaktligen derefter vidtaga erforderliga åtgärder för afgäldens bestämmande. På grund häraf och då genom öfverklagade beslutet lagfartsärendet endast onödigt uppehölles, yrkade Ulin: att, med undanrödjande af samma beslut, ärendet måtte visas åter till här:r:n för förnyad laglikmäktig behandling.

Uti infordradt utlåtande yttrade här:r:ns ordförande: K. bef:de kunde ej vara pliktig att på grund af insända *förteckningar* & beviljade lagfarter vidtaga åtgärder uti ifrågavarande hänseende. Erfarenheten hade visat, att innehafvare af afsöndring *ofta uraktläto att hos K. bef:de göra ansökning om bestämmande af afgälden, i händelse lagfart redan beviljats.* Inom tingslaget, der en mängd afsöndringar egde rum, hade samma praxis som i förevarande mål förut tillämpats. I det fall, hvarom nu vore fråga, kunde ganska stora svårigheter uppstå för afgäldens åsättande, sedan lägenhetsinnehafvaren *fått tillfälle att afverka skogen.*

Genom utslag den 8 Augusti 1876 fann *hof:r:n*, med afseende å stadgandena i 9 § 2 mom. och 17 § 1 mom. i K. F. den 6 Augusti 1864 angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning och jordafsöndring, ej skäl att göra ändring i här:r:ns beslut.

Om detta utslag förenade sig assessorn *Boivie*, samt v. här.höfd:ne *Edelstam*, referent, friherre *von Friesendorff* och *Wählin*.

Från beslutet var assessorn *Moberg* skiljaktig och yttrade: »Som de af här:r:n åberopade omständigheter, att K. bef:de icke ännu fastställt den afgäld, som af jordafsöndringen skulle komma att utgå, och att afsöndringen derförinnan icke blefve intagen i jordebokens afsöndringsbilaga, icke, enligt min åsigt, utgjort laga anledning för här:r:n att förklara ifrågavarande lagfartsansökning hvilande; alltså varder här:r:ns beslut af mig undanröjdt, och har här:r:n att, uppå anmälan, åter företaga lagfartsärendet och dermed vidare lagligen förfara.»

Ulin sökte i und. ändring: Om det varit lagstiftarens

mening, att den i 1864 års K. F. föreskrifna pröfning af K. bef.de borde *föregå* lagfarten, hade sådant ock tvifvelsutan blifvit i författningen bestämdt uttaladt. En sådan föreskrift skulle dock lända till stort men i handel och vandel, enär en köpare derigenom kunde få vänta ganska länge, innan han erhöile lagfart å en jordafsöndring och i följd deraf komme i tillfälle att låta inteckna den köpta jorden, genom hvilket dröjsmål han mången gång blefve urståndsatt att gälda köpeskillingen.

Målet föredrogs den 14 December 1877 inför *H. D.* (i närvaro af just.råden *Södergren, Naumann, Huss, Lindhagen, Svedelius, Hernmarck* och *Östergren*); och enär de af domstolarne åberopade skäl och lagrum ej utgjort laga anledning för här.r:n att förklara ifrågavarande lagfartsansökningen hvilande, pröfvade Högsta Domstolens fleste ledamöter lagligt, med undanrödjande af domstolarnes beslut, visa ärendet åter till häradsrätten, som hade att det samma till ny laglikmätig behandling företaga.

Just.-råden *Södergren, Naumann och Huss* funno ej skäl att i hofr.ns utslag göra ändring.

Antecknas i Minnesboken.

Högsta Domstolens Minnesbok år 1877:

Parternas namn och hvad målet angår.	Dag då målet af H. D. & gjordes afafd. eller H. D. samfäldt.	Afgjort af H. D. & afafd. eller samfäldt.	Domens eller utslagets dag.	Föredragande.	Autagen rättegångsats eller lagtolkning.
Förre Länsmanen Wilh. A. Hallqvist mot handlanden C. E. Eneroth (utbekom- mande af fullmäktigs- arvode.)	1877 Jan. 18.	Afd.	s. d.	C. v. Bahr.	Då fullmäktig, som vid underrätt bevakat hufvudmans talan uti en sedermera hos Kongl. Maj:t slutligen fullföljd sak, <i>icke hos Kongl. Maj:t inställt sig såsom hufvudmannens rättegångsombud</i> , har H. D. funnit den af samme fullmäktig hos Kongl. Maj:t gjorda framställning om bestämmande af arvodeslön för det fullmäktigskap, han i saken utfövat, icke tillhöra Kongl. Maj:ts omedelbara upptagande och förty ej kunna i den ordning, fråga derom blifvit väckt, komma under pröfning. Carl v. Bahr.
Kaptenen Oskar Fredrik Hultbom mot Stockholms Inteck- nings-garanti-aktiebo- lag m. fl. (Utbekom- mande af pantsatta skuldebref. <i>Obs.</i> Do- marejäf.) Se här förut sid. 243.	1877 Jan. 31.	Samfäldt.	—	G. R. Lilienberg.	Sedan, vid anmälan till föredragning af revisionssak emellan kaptenen O. F. Hultbom, sökande, och Stockholms Intecknings-garanti-aktiebolag m. fl., svarande, en af Högsta Domstolens ledamöter tillkännagifvit, att han vore <i>egare till aktier</i> i nämnda bolag och att han, som sålunda hade i saken del, ansåg sig jemlikt 13 kap. 1 § Rättegångsbalken vara af laga jäf hindrad att såsom domare taga beaktning med ifrågakvarande sak, har Högsta Domstolen förklaradt, att det af bemälda ledamot anmälda förnällande icke vore laga jäf. G. R. Lilienberg.

Enkan Mathilda Sophia Larsson Lemen-der mot P. W. L. Gill- jam. (Mordbrand. Obs. Sammanläggning af straff.)	1877 Maj 14.	Afd.	s. d.	G. R. Lilienberg.	En person, som — efter att hafva blifvit dömd till straffarbete i tio år för ett brott, i ett år för ett annat och i två månader för ett tredje brott, återstår i tillhopa elfva år två månader — då deraf återstår tio år, sju månader, sexton dagar, föröfvar brott, som anses betinga tre års straffarbete, förklarar skola undergå tillsamman <i>tolv</i> år, <i>sju månader, sexton dagars straffarbete</i> , hvarå bör afräknas hvad af nämnda återstod kan hafva blifvit verkställt efter det nya brottets föröfvande.
Kronofogden A. M. Dryselius, häradskrif- varen E. J. Augustin och revisorn A. Hall- gren mot advokat- fiskals-embetet i Kam- marrätten. (Pelaktigt förfarande i afs. å debi- tering och redovisning af ränta af Trysunda fiske m. m.)	1877 Juni 4.	Afd.	s. d.	P. Glimstedt.	Kronofogde, som jemte häradskrifvaren under- tecknat af den senare upprättad specialrikning å ut- skylderna inom fogderiet, ansågs af Högsta Domsto- len vara jemte häradskrifvaren <i>ansvarig för debite- ringen af utskylderna</i> och förpligtades ersätta Kongl. Maj:t och kronan det belopp hvarmed rätten af ett inom fogderiet beläget fiske i räkningen blifvit den skattskyldige för lågt debiterad.
Häradsbördingen P. Lagerberg mot bok- tryckaren A. Jeurling. (Åtal i tryckfrihets- mål.)	1877 Aug. 7.	Afd.	s. d.	J. L. Cöster.	Häradsbördingen Lagerberg har <i>befullmäktigat stadsfiskalen D. J. Bergström att vid domstol, å La- gerbergs vägnar åtala Jeurling</i> , såsom utgifvare af tid- ningen "Gotlands Allehanda" för skrift som vore smäd- lig mot Lagerberg i och för hans embete samt i fråga om af honom vidtagna embetsåtgärder inne- hölle lögnaktiga och vrängda framställningar till all- mänhetens förvillande. Högsta Domstolen har ansett det icke vara Lagerberg genom stadgandena i 4 §, 5 och 6 mom. och 5 § 11 mom. tryckfrihetsförordningen eller eljest lagligen betaget att såsom målsägare väcka åtal mot Jeurling för ofvan angifna förbrytelser mot nämnda förordning. J. L. Cöster.

Olle Eriksson m. fl. Skarstads byemän mot landtbrukaren C. G. Tauson. (Grustägt).	1877 nov. 13.	1877 den 14 dec.	G. Lagergren.	<p>Uti ett vid Lane häradsrätt anhängiggjort mål, angående landtbrukaren Tausons yrkande om ansvar och ersättning för det Skarstads byemän mot Tausons förbud begagnat sig af ett å skogsmarken till Tausons hemman befintligt grustag, ytttrade häradsrätten i utslag den 6 Juni 1876, att enar omstända, enligt hvad styrkt blifvit, under 14 å 15 år allmänligen begagnade grustag ostridigt vore belagat å skogig utmark, der byemännen, hvilka, såvidt ådaga-lagdt vore, vid grushemtning icke förfarit i annan ordning än K. Br. d. 25 nov. 1802 och Kammarkollegiets cirkulär d. 5 april 1803 föreskrifva, således, på grund af 25 kap. 12 § Byggningsbalken, varit lagligen berättigade att utan föregående utsyning taga sand till vagarnes underhall, samt Tauson icke visat, att annat för byemännen lika fördelaktigt och för jordegaren med mindre olägenhet förenadt grustag än ifrågakarande finnes, <i>ogillades</i> Tausons talan. Sedan Göta hofrätt på klagan af Tauson, enligt utslag den 28 dec. 1876, enär byemännen icke visat att det ställe å Tausons utmark, der de hemtat grus, blifvit, på sätt i ofvan åberopade K. Br. och Kammarkollegiets cirkulär samt i K. Br. d. 16 febr. 1838 och Kammarkollegiets kungörelse den 12 april samma år stadgas, eller annorledes, i behörig ordning <i>till grushemtning bestämde</i>, upphäff häradsrättens beslut och i förmågo af 24 kap. 1 § Strafflagen ådömt byemännen ansvar och ersättningskyldighet i målet, fann Högsta Domstolen, vid pröfningen af byemännens häröfver anförda und. besvär, skäligt att, med ändring af hofrättens utslag, gilla häradsrättens beslut.</p> <p style="text-align: right;">Gust. Lagergren.</p>
--	---------------------	------------------------	---------------	---

T. f. advokatfiskalen i Kammarkollegiet W. Silfversparre mot a) Oskar Leontius Larsson, b) Olof Engström. (Om böters fördelning).	1877 nov. 29.	Samf.	s. d.	G. Lagergren.	Vid väckt fråga huruvida vederbörande <i>åklagare</i> vore berättigad att erhålla <i>andel i böter</i> , ådömde enligt K. F. d. 7 Maj 1842, angående behörighet att föra befäl å svenskt handelsfartyg, har Högsta Domstolen, med afseende å stadgandet i 2 kap. 8 § i Strafflagen, funnit sådana böter böra tillfalla <i>Kronan</i> , utan rätt för åklagaren att deri erhålla någon andel. G. Lagergren.
Kommissionslandtmätkaren Herm. Holmströms besvär. (Vägrad fastställelse å laga skifte. <i>Obs. Publicerande af kungörelsen derom</i>).	1877 nov. 13.	Samf.	s. d.	E. A. Westman.	Sedan laga skiftesförrättning, under hvilken de i förrättningsprotokollet såsom delegare antecknade personer varit tillstades, förklarats afslutad, och kländes mot förrättningen ej blifvit anmaldt, hade, på ansökning om fastställelse å skiftet, Egodelningsrätt förklarad, att då <i>kungörelse om förrättningen icke blifvit</i> , såsom uti 22 § Skiftesstadgan finnes bestämdt, <i>fjorton dagar före förrättningens början i socknens kyrka publicerad</i> , kunde den sökta fastställelsen icke meddelas. Hwaremot Högsta Domstolen, vid det förhållande att, enligt hvad <i>handlingarne utvisade</i> , de, hvilkas rätt varit af skiftesförrättningen beroende, varit dervid tillstades och sedermera lemnat skiftet okändradt, ansett den omständighet, att kungörelsen om skiftets företagande icke blifvit fjorton dagar före skiftet å predikstolen uppläst, icke hafva utgjort hinder för skiftets fastställande. E. A. Westman.
Uno Ulins besvär (ang. vägrad lagfart. <i>Obs. afgäld icke be- stämd</i>).	1877 dec. 14.	Afl.	s. d.	F. A. Westman.	Sedan, uppå ansökning om lagfart å kop, hvarigenom jord från hemman för alltid afsondrats, häradsrätt, enär sökanden icke visat, att afgäld för jordaföndringen blifvit af Kongl. Maj:ts befallningshafvande fastställd, och afsondringen derför icke blifvit i Jordabokens afsondringsbllaga intagen, förklarad lagfartens ansökningen hvilande, och höfadt, med afseende å stadgandena i 9 § 2 mom. och 17 § 1 mom. i Föredragningen den 6 augusti 1844 angående grunderna i vilkoren för hemmanaflyfning och jordaföndring, ej funnits skäl att göra ändring i häradsrättens beslut: så har Högsta Domstolen ansett de af underdomstolarna återropade skäl och lagrum ej hafva utgjort laga anledning att förklara lagfartsansökningen hvilande samt forty pröfvat lagligt med underordnande af domstolarnes beslut, vru ådömdt å följande: Hvar skilt till ny lagfartsmat i <i>hemmanet</i> förklarad.

REGISTER.

A.

<i>Afgäld.</i> Se Lagfart	Sid. 762.
<i>Aftal.</i> Se Leveransafstal	» 112.
= Se Öfverenskommelse	» 220.
= träffadt makar emellan <i>under</i> äktenskapet, med afseende på en tillämnad skilsmessa	» 358.
<i>Afverkningskontrakt.</i> Omnämnt i köpebref om hemmanet, anses bindande ehuru icke intecknad. Yrkande om editio documentorum	» 23.
= Angående skogsafverkningskontrakt på 50 år, afslutadt af moder, såsom förmyndare för sin son.	» 213.
= Skogsafverkningskontrakt icke intecknad. Fastigheten säljes utan förbehåll om beståndet af samma kontrakt. Skäljaren ålagdt att godtgöra kontraktsinnehafvaren den skada och förlust honom tillskyndats genom underlåtenheten att göra ett slikt förbehåll. Grunderna för 16 kap. 15 § Jordabalken	» 229.
<i>Afverkningsrätt.</i> Beträffande mannens åtgärd att, utan hustruns samtycke, upplåta skogsafverkningsrätt under femtio år å henne enskildt tillhörigt skogskifte. Hustrus befogenhet att under äktenskapet härå föra talan mot mannen	» 283.
= Mannens åtgärd att, utan hustruns samtycke, upplåta skogsafverkningsrätt under femtio år å henne enskildt tillhörigt skogskifte och <i>medgifva</i> inteckning i hemmanet till säkerhet för en sådan afhandling. Hustruns befogenhet att härå föra talan mot mannen. Jfr. Årgången 1872, sid. 157 o. f.; årgången 1877, sid. 283 o. f.	» 412.
= Skogsafverkningsrätt å omyndig dotters efter modren ärfda hemman såld af fadren utan förmyndares i laga ordning gifna bifall. Kontraktet derom ogilladt	» 557.
<i>Allmänning.</i> Stadgandet i K. F. d. 29 Juni 1866, angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket, § 10, derom att kostnaden för ej mindre afböning åt <i>skogvaktare</i> å <i>häradsallmänning</i> , än äfven deras boställens underhåll skall af allmänningens afkastning gäldas. Skyldighet att ansvara för husröta å ett slikt boställe	» 343.
<i>Amnesti.</i> Om Amnesti	» 316.
<i>Angifvelse,</i> återkallelse af. Se Åklagare	» 148.
<i>Anmälan.</i> Se Handelsfirma	» 46.
= Se D:o	» 146.

<i>Arvode.</i> Se Ombud	Sid. 350.
<i>Auktion.</i> Vid fastighets-auktion i afslag ropas <i>mitto</i> af två personer så tätt på hvarandra, att auktionsförrättaren ej hunnit deremellan fälla klubban. Nytt utrop i uppslag företages mellan de bjudande. Saknad fullmakt	» 156.

B.

<i>Behörighet.</i> Se Talan	» 35.
<i>Bevillning.</i> Angående försäljning af utländska varor utan erläggande af den för dylik handel stadgade bevillning. Utländsk man som erhållit K. M:ts tillåtelse att tills vidare här i riket vistas	» 583.
<i>Bolag.</i> Bolag, bestående af fyra personer, eger en fastighet. Hos domstol göres anmälan att tre af delegarne utträdt ur samma bolag. Sedan den fjerde A. med döden afgått, afyttrade hans barns förmyndare bemälda fastighet och nye egaren sökte lagfart derå. Emedan väl bolaget blifvit upplöst, men icke visadt vore, att A. fått af öfrige delegarne på sig vederbörligen öfverlåtna deras andelar af ifrågakomna fastighet, kunde hans åtkomst till densamma icke anses styrkt.	» 337.
<i>Bolagsmans ansvarighet.</i> Angående skyldighet för bolagsmän att en för alla och alla för en svara för bolagets skuld. Handelsbalkens 15 kap. 2 §.	» 417.
<i>Bolagsstyrelses ansvarighet.</i> Ersättningsstalan mot medlemmar af ett bolags styrelse för underlåtenhet att hafva behörigt inseende öfver bolagets fabriksörelse och öfver räkenskapsföringen . . .	» 716.
<i>Boningshus.</i> Se grufvestadga	» 93.
<i>Borgen.</i> Se pant	» 38.
= Två personer A. och B. teckna solidarisk och proprie borgen under ett skuldebref. B. afviker ur riket, och hans egendom afträdes till konkurs. Derefter underskrifver en tredje löftesman C. och åtager sig enahanda borgen som de två förenämnde. Men den sistnämndes namn öfverkorsas. Åligger det vid sådant förhållande A. att gälda skuldebrefvets hela belopp?	» 552.
= För kreditivkontrakt, lydande å femhundra kronor (dock detta belopp endast med <i>siffror</i> utmärkt, och ett tomrum lemnadt) gå flera löftesmän i solidarisk och proprie borgen. Sedermera blir beloppet af kreditivtagaren förfalskad till Femtusén (5,000) kronor. I borgensmeningen var icke summan utsatt, för hvilken borgades, utan endast: »för ofvanstående förbindelse». Kunna vid sådant förhållande, när gäldenärens brister i betalningen, löftesmännen åläggas gälda det genom förfalskning tillkomna beloppet <i>Femtusen</i> kronor? Jemför årg. 1872, sid. 516 o. f.	» 653.
= Borgen, ingången af <i>Norska</i> undersåter, för »kostnad och skada», som Hofrätt kunde känna part i en rättegång skyldig att sin vederpart i saken gälda. Anmärkning deremot i nämnda domstol icke framställd å vederdelosidan	» 677.
<i>Boställe.</i> Se allmänning	» 343.
= Se syn	» 713.
<i>Bouppteckningsed.</i> Om förbindelse att gå bouppteckningsed. Konkurslagens 27 §, Ärfdebalkens 9 kap. 1 §.	» 529.

<i>Brottmålsprocesser.</i> Besynnerliga brottmålsprocesser. Små kultur- bilder från Medeltiden	Sid. 234.
<i>Brännvinsförsäljning.</i> Åtal för införande till <i>Lappmarken</i> af sprit- drycker.	” 256.
<i>Byggnadsskyldighet.</i> Beträffande pastorats delning (<i>Lena</i> pastorat i Kullings härad) och ena församlingens (<i>Långareds</i>) ifrågasätta skyldighet att deltaga i kostnaden för nybyggnad och förbät- tringar å förutvarande kyrkoherdebostället	” 226.
= Skola körslor och dagsverken till ny <i>fattighusbyggnad</i> samt öfriga bidrag dertill utgöras efter hemmantalet eller fyrktalet? K. F. ang. fattigvården d. 9 Juni 1871, § 83.	” 760.
<i>Byggnadsstaäga.</i> Beträffande rättighet för innehafvare af en ge- nom drätselkommissionen till viss man och arfvingar år 1857 upplåten tomt i Göteborg att derå uppföra en iskällare, utan hinder deraf att, enligt en af Kongl. Maj:t år 1866 gillad plan, en del af tomten vore afsedd till allmän plats, och innan yr- kande om tomtens afträdande för allmänt ändamål blifvit i vederbörlig ordning väckt. Röstberäkning hos domstolarne i detta mål	” 598.

C.

<i>Casiers judiciaires.</i> Om de i Frankrike brukliga s. k. Casiers judiciaires	” 122.
---	--------

D.

<i>Dalarne.</i> Se skifte	” 195.
<i>Damm.</i> Obehörigt borttagande af gammal fördämning i ström. Gerningsmannen åläggas att inom fjorton dagar hafva försatt fördämningen i förut befintligt skick, vid äfventyr att veder- parten eljest finge själf derom gå i författning samt njuta ut- mätning för kostnaden	” 12.
= Yrkande om sänkning eller förändring af damm med tillhö- rande luckor vid gammal skattlagd qvarn, till höjd och bygg- nadssätt af samma beskaffenhet, som den från urminnes tider varit	” 151.
<i>Direktör.</i> Se Talan	” 48.
<i>Domare.</i> Se jäf	” 243.
<i>Domstols behörighet.</i> Om underhållande af Kärböle-vägen i Gefle- borgs län. Färla sockens rättegång mot kronan om försättande i fullgodt skick af en del af samma väg, innan socknemännens underhållsskyldighet inträdde. Domstols behörighet att denna fråga upptaga	” 362.

E.

<i>Ed.</i> Se bouppteckningsed	” 528.
<i>Edgång.</i> Upphåfvande af domstolarnes beslut om edgång ålagd <i>A.</i> , som yrkat ansvar å <i>B.</i> enligt 10 kap. 20 § Strafflagen för det denne egenmäktigt tagit ett smedstäd från <i>A.</i> ; genom hvilken edgång skulle fulltygas, att, då <i>B.</i> afhemtade städet, <i>A.</i> icke innehade detsamma som lån af <i>B.</i>	” 174.

<i>Editio documentorum.</i> Se Åtkomsthandling	Sid. 23, 53.
<i>Eganderätt.</i> Tvist emellan Rörstrands porcellainsfabriks aktiebolag och Stockholms stad angående en »strandremsa» (utfylld strandplats)	» 275.
= Kronan mot Motala mekaniska verkstads aktiebolag med yrkande att bolaget måtte förklaras skyldigt att till Kronan aträda dispositionen af Kronans ström och vattenfall, mjölqvarn m. m.	» 627.
<i>Egoblandning.</i> Se skifte	» 16.
<i>Expropriation.</i> Lösesumma för jord, som till järnvägsbolag afstås, bestämmes, enligt öfverenskommelse, genom gode män (kompromiss) i stället för expropriationsnämnd. Bolagets styrelse vägrar utbetala beloppet förr än egaren utfärdat bevis derom att han för everdeliga tider afhändt sig eganderätt till samma jord	» 251.

F.

<i>Fartyg.</i> Se sammanstötning	» 131.
= Se	» 374.
<i>Fattighus.</i> Se byggnadskyldighet	» 760.
<i>Fiske.</i> Beträffande soda-luts och andra relativt skadliga ämnens utsläppande i & från derinvid belägna fabriker. Fiskets deraf orsakade minskning. Ansvar	» 119.
<i>Flottled.</i> Förvaltningsärende. Rättighet till allmän flottled eller icke? Jfr. denna Tidskrift årgången 1876 sid. 117 o. f. . . .	» 748.
<i>Foder.</i> Se vattenöfversvämning	» 422.
<i>Fransk lagstiftning</i>	» 661.
<i>Frälseränta.</i> Se presträttigheter	» 756.
<i>Fullmakt.</i> Se talan	» 48.
= Rättegångsfullmakt hvarken bestyrkt med vittnen eller försedd med utfärdarens insegl. Rättegångsbalkens 15 kap. 4 §	» 290.
<i>Fästegvinna.</i> Se äktenskapskiltad	» 569.
<i>Förening.</i> Se skifte	» 263.
<i>Förlikningskommission.</i> Åläggande för här vistande dansk man att betala ett belopp penningar, som han inför förlikningskommission i Danmark erkänt sig vara skyldig till en handlande i Hamburg	» 539.
<i>Förmyndare.</i> Se afverkningkontrakt	» 213.
= Se skifte	» 263.
= Se redovisningsskyldighet	» 707.
<i>Förmyndarens ansvar.</i> Flera förmyndares skyldighet, då de hafva barnagodset under samnad hand, att svara lika för förvaltningen. Årdebalkens 23 kap. 5 §. Myndlings anspråk på tjänstehjorns lön	» 380.
<i>Försvarsarbete.</i> Se grufvestadga	» 352.

G.

Grufvestadga. Då i 2 § af Grufvestadgan den 12 Januari 1855 föreskrifves, att om det ställe, der någon till inmutning lofgifven tyndighet anträffas, är beläget på mindre afstånd än 100 famnar från boningshus m. m., skall tyndighetens inmut-

- ning icke vara tillåten utan tillstånd af såväl jordegare som nyttjanderättsinnehafvare; — menas med »boningshus» endast »hufvudgård», eller är derunder att forstå hvilken bebodd lägenhet som helst? . . . . . Sid. 98.
- = Förlorad inmutningsrätt å stenkolsanledningar (vid Pålsjö i Skåne). Förevarsarbete, hvilostånd. Grufvestadgans 42, 48, 50 §§. . . . . » 352.
- = Angående rättighet att nyttja och begagna inmutadt kalkstensbrott, för hvilket utmål icke visats vara lagdt. Försummelse för längre tid tillbaka att bearbeta fyndigheten. Skyldighet att lemna afskrift af mutsedeln till egaren af marken. K. F. den 20 Oktober 1741. Grufvestadgan den 11 Januari 1856, § 11. » 593.

H.

- Handelsfirma.* Om underlåtenhet att angående handelsfirma göra anmälan enligt K. F. den 28 Juni 1798. Jfr. årgången 1869 sid. 193; årg. 1876 sid. 468, 671. . . . . » 46.
- = Ytterligare om uraktlåten anmälan af handelsfirma. . . . » 146.
- Helsövärdestadga.* Angående verkställighet af helsövärdestämndas beslut utan hinder af deröfver anförde besvär. . . . . » 268.
- Hemortsrätt.* Sjöman inflyttar med hustru och barn från staden S. till G. socken, men begifver sig kort derpå å sjöressa, hvarifrån han sedermera icke återvändt till hemorten. Tvist emellan fattigvårdsstyrelserna i S. och G. om hustruns och barnets rätta försörjningsort. § 29 mom. 1 och § 30 i fattigvårdsstadgan, §§ 22 och 24 i samma stadga. . . . . » 292.
- Husörda.* Se allmänning. . . . . » 348.
- Hvilostånd.* Se grufvestadga. . . . . » 352.
- Hyreskontrakt.* Yrkande att hyreskontrakt angående lägenhet i stad måtte anses förverkadtt derför att hyresgästen begagnat lägenheten till handelslokal, i stället för boningsrum, samt der anbragt en ångmaskin och hade upplag af eldfarliga varuartiklar m. m. . . . . » 682.
- Högsta Domstolens Utlåtande.* Se pantsättning. . . . . » 1.
- = Se utsökningsslag. . . . . » 526.
- = Minnesbok år 1877 . . . . . » 765.

I. J.

- Jernväg.* Se pantsättning . . . . . » 1.
- = Yrkande om särskild utfartsväg, till viss bredd, öfver jernbana för egendom, från hvilken jord blifvit exproprierad, samt om ränta å expropriationsbelopp från den dag jernbanan utstakades . . . . . » 103.
- Inmutning.* Se grufvestadga . . . . . » 93.
- = Se » . . . . . » 593.
- Införsel.* Införsel i embetsmans »lön» får icke sträcka sig till de bonom anslagna s. k. tjänstgöringspenningar. Utsökningssbalken 7 kap. 2 §. K. F. den 8 Oktober 1740. . . . . » 9.
- Inteckning.* Se afverkningsskontrakt . . . . . » 23.
- = Påstående om intecknings vinnande utan att förete skuldebref eller annan handling, som bestyrkte fordringens tillvaro, ännu mindre beloppet af densamma . . . . . » 26.

= Se köpevilkor	Sid. 431.
= Ytterligare om personlig ansvarighet för in-tecknad gäld, den fastighetens köpare förklarar sig öfvertaga	564.
= Se undantagskontrakt	588.
<i>In-teckningsförnyelse</i> , försummelse af	692.
<i>Jordafsöndring</i> . Om rätta förståndet af 11 § i K. F. den 6 Aug. 1864 angående hemmansklyfning och jordafsöndring: »Ej må innehafvare af jord, som på viss tid eller lifetid upplåten är, densamma på annan man öfverlåta utan tillstånd m. m.»	43.
= Lägenhet år 1825 afsöndrad från hemman på nittio (90) års tid. Åro bestämmelserna i KK. FF. den 19 Dec. 1827 och den 6 Aug. 1864, att besittningsrätten ej må sträckas öfver femtio (50) år, tillämpliga på sådan afsöndring, som blifvit verkställd innan förstnämnda K. F. blef till efterrättelse gäl-lande? Godtgörelse för det innehafvaren icke finge behålla lägenheten till den betingade tidens slut.	697.
= Se lagfart	762.
<i>Jäf</i> . Utgör den omständighet, att en domare eger aktiebref i ett bolag, ställde till innehafvaren, laga jäf för samme domare att taga befattning med ett mål emellan bolagets styrelse och en detsammas gäldenär, angående en jemförelsevis mindre skuldfor-dran. Rätteg.-b. 13 kap. 1 §. Plenimål i Högsta Domstolen.	213.
= Se skifte	622.

K.

<i>Klagan</i> , som ej afser ändring i domslut.	658.
<i>Konkursbo</i> . Rörande uppskof med försäljning af konkursbos fasta egendom. Konkurslagens 52 §.	57.
<i>Konkurs</i> . Vid sammanträde i konkurs åtaga sig borgenärerna att ansvara en särskild fordringsägare för gäldande af in-teckningar, dem han bevakat. Sedan sys-lomännen i konkursen aflemnat slututdelningsförslag och redovisning, samt konkursen afslutade, blefvo de af samme fordringsägare instämde till Domstol med yrkande att dem måtte åläggas betala <i>allt</i> hvad af in-teckningarne var oguldet, jemte laga ränta. I hvad mån kunna sys-lomännen förbindas till ett sådant ansvar?	533.
= Se lösöreköp.	572.
<i>Kontramandering</i> . Se leveransaf-tal.	112.
<i>Kriminalrätt</i> . Några ord om den Italienska kriminalistiska skolans grundprinciper.	398.
<i>Kronan</i> . Se eganderätt.	627.
<i>Kyrklag</i> . Strödda juridiska uppsatser af—oo—. 1. Några anmärk-ningar om stiftande, förändring eller upphäfvande af Kyrklag	162.
<i>Köp</i> af skuldebref. Se pant.	38.
= Tvist om återgång af fastighets-köp. Utmätningssauktion innan denna tvist blifvit slutligen afgjord. Följden deraf att en sådan utmätningssauktion icke blifvit öfverklagad.	142.
= Återkalladt köp om fastighet och lösören, enligt särskild öfverenskommelse, som likväl ej blifvit intagen i köpekontrakt eller köpebref.	169.
<i>Köpevilkor</i> . Se afverkningsskontrakt.	229.
= Vilkor vid fastighetsköp att köparen och hans rättsinnehafvare icke fingo upprensa eller förändra en viss bäck eller på egorna	

anlägga nytt vattenverk, vid uppgifven påföljd om detta förbehåll ej iakttoges. <i>Inteckning</i> beviljas till säkerhet för beståndet af detta köpevilkor. Exekutiv auktion anställes sedermera & samma fastighet, men förrättaren underlåter att vid auktionen tillkännagifva att sagde köpevilkor skulle lända till efterrättelse. Hvad påföljd?	431.
<i>Köparens</i> ansvarighet för in-tecknad guld	564.

L.

<i>Lagfart</i> . Se bolag.	337.
== Utgör den omständighet, att, vid en jordafsöndring, föreskrifven <i>afguld</i> icke blifvit af K. befide för densamma vederbörligen fastställd, hvadan ej heller afsöndringen blifvit i jordebokens afsöndringslista intagen, laga anledning för domstol att förklara <i>lagfartsansökning</i> derå hvilande?	762.
<i>Lagstiftning</i> . Se Norsk lagstiftning	443.
== Komparativ lagstiftning. 1. Frankrike. Af J. Krgr.	661.
== Komparativ lagstiftning. 2. Tyska riket. 3. Preussen. Af J. Krgr.	739.
<i>Landtmätare</i> . Se skifte	524.
<i>Lappmarkerna</i> . Se brännvinsföreljning.	256.
<i>Leveransaf-tal</i> . Angående skyldighet att fullgöra leveransaf-tal, slutadt med ombud. Orderlista. Vilkor vid af-talet, tiden och stället för levereringen. Bevisning, Kontramandering	112.
== Brännvinsleverans icke i allo fullgjord enligt slutsedel. Den levererade delen af partiet emottagen af köparen utan anmärkning. Återkallad vadetalan i hofrätt, men sedan fullföljd. Återstoden af brännvinspartiet slutligen levererad, och det hela betaldt tre månader <i>derefter</i> enligt slutsedeln	296.
== Leveranskontrakt afslutadt om en viss myckenhet tackjern af en delegare i bolag, "för egen och medintressenters räkning". Hvad förpligtelse medför sådant kontrakt för afslutaren, den der uppburit hela den betingade köpeskillingen?	641.
<i>Litteraturöfversigt</i> , af K. Olivecrona	623.
<i>Löftesmans ansvarighet</i> . Se borgen	552.
== Se "	653.
<i>Lösesumma</i> . Se expropriation	251.
<i>Lösören</i> . Se vindikationsrätt	385.
<i>Lösöreköp</i> . Lösöreköps-afhandling, icke underskrifven af köparne, kungöres i kyrkan & nästa söndag efter afhandlingens datum och inlemnas till kronofogden inom åtta dagar efter kungörandet, men ingifves icke till häradsrätten innan säljarens egendom redan var till borgenärers nöjande afträdd; i hvad mån skall en sådan afhandling ega bestånd? Jfr. denna tidskrift årgången 1864, sidd. 55, 62 o. f.	572.

M.

<i>Magistrat</i> . Se syn	51.
<i>Make</i> . Se af-tal	858.
<i>Malitiosa desertio</i> . Se äktenskapskillnad	371.
<i>Mantal</i> , jemkning i. Se skifte	302.

<i>Minnesbok.</i> Se högsta Domstolen	Sid. 765.
<i>Mord.</i> Rån och dråp eller mord, dödsstraff eller straffarbete på lifstid.	» 438.
<i>Märkrulla.</i> Utländsk skeppares anmälan hos svensk tullbevakningsinspektion att vilja afgå till annan svensk ort. Förändring af denna reseplan. Skepparens underlåtenhet att i märkrulla lemna vederbörlig uppgift derom att han besökt utrikes ort; erläggande af omgälder. Tullstadgan den 7 December 1860 § 84, mom. 1 och 2. Nådansökan	» 585.

N.

<i>Notiser från utlandet</i>	» 512.
=	» 528.
<i>Norsk lagstiftning.</i> Oversigt over Norges Lovgivning i Tidsrummet fra 1860 til 1875, af Arne Vogt	» 443.
<i>Nåd.</i> Se rehabilitation	» 127.
= Se amnesti.	» 316.

O.

<i>Ombud.</i> Då fullmäktig, som vid underrätt bevakat hufvudmans talan uti en sedermera hos K. M. fullföljd sak, <i>icke hos K. M. inställt sig såsom hufvudmannens rättegångsombud</i> ; tillhör fullmäktigens hos K. M. gjorda framställning om bestämmandet af <i>arfvodeslön</i> K. M:s omedelbara upptagande? Rätteg.-balkens 15 kap. 12 §. Rättsfall antecknad i Högsta Domstolens minnesbok	» 350.
= Angående ombuds och förvaltares redovisningskyldighet samt ersättning för dess besvär; Konungens Befallningshafvandes meddelade förbud att utlemna något af en adiden persons kvarlåtenkap innan laga kraft egande dom fallit rörande testamentsklander.	» 506.
<i>Omyndig.</i> Se afverkningarätt	» 557.

P.

<i>Pant.</i> Skuldsedel å 4,000 kronor lemnad såsom pant för ett lån af 8,000 kronor. Pantemottagaren öfverlåter panten på tredje man, och denne lagsöker de derå teknade löftesmännen för hela beloppet 4,000 kronor, hvilket de måste gälda. Löftesmännen lagsöka derefter pantemottagaren, som invänder att han för 8,000 kronor <i>köpt</i> skuldebrevet å högre belopp och derigenom blifvit oinskränkt egare af detsamma	» 38.
= Angående panthafvares försummelse att bibehålla pantsatt in-teckning vid lif	» 692.
<i>Pantlånare.</i> Se utmätning	» 207.
<i>Pantsättning.</i> Högsta Domstolens utlåtande öfver Riksdagens förslag till förordning angående pantsättning af järnväg, kanal eller annan dermed jemnförlig anläggning	» 1.
<i>Preskriptionstid.</i> Bör dagen, då brottet begicks, inräknas i pre-skriptionstiden för brottets åtalande eller derifrån uteslutas?	» 436.
<i>Prestgård.</i> Se byggnadsskyldighet	» 226.
<i>Prest rättigheter.</i> Pastoralier, att utgå från ett hemman till enka,	

som genom aftal med Domkapitel fått på sig öfverlåten stiftets byggnadskassas rätt att under ett ecklesiastikår uppbära inkomster af kyrkoherdebeställning	Sid. 755.
= Beträffande afgift till presterakapet för frälseräntor	756.
= Om erläggande af lönebidrag till kyrkoherde från tegelbruk	758.
Preussen. Se lagstiftning	742.

R.

<i>Redovisningskyldighet.</i> Se ombud	506.
= Förmyndare ålagdt, vid vite, att för förmynderskapet afgifva redovisning af annan beskaffenhet än den summariska räkning han förnyade gånger aflemnat och hvilken han förklarat vara den enda för honom möjliga redogörelse i brist på nödiga handlingar, samt mot hvilken räkning vederparterne icke i behörig ordning väckt klandertalan	707.
<i>Rehabilitation.</i> Om Rehabilitation	127.
<i>Resningsansökan.</i> Se testamente	544.
<i>Rådetsförrätt.</i> Se syn	51.
<i>Rättstudium.</i> Nyaste forskningar angående rättstudiet under den äldre medeltiden	393.
<i>Röstberäkning</i>	598.

S.

<i>Sakkunnige män och skiljesmän.</i> Se vittnesbevisning	176. 321. 613. 620.
<i>Sammanläggning.</i> Se straffsammanläggning	
<i>Sammanstötning.</i> Ersättningsanspråk med anledning af ångfartygs sammanstötning (Finska fartyget »Dagmar» och svenska fartyget »Gustaf II Adolf»). Sjölagen §§ 49 och 172. Seglationsordningen d. 22 Juni 1869, 18, 14, 19 §§	131.
= Fartygs sammanstötning (ångfartyget »Wester-Norrland» samt slupen »Henning»). — Genom dom hade Kongl. Maj:t förklarat att en i anledning deraf mot befälhafvaren å »Wester-Norrland» af »Hennings» skeppare instämd ersättnings-talan icke kunde bifallas. Det oaktadt yrkar i uttagen stämning Wätö sjöförsäkringsbolag, att nämnda ångfartygsbefälhafvare måtte åläggas ersätta det belopp bolaget måst till skepparen å slupen »Henning» utbetala	374.
<i>Sjösänkning.</i> Bolag för sjösänkning (Hästefjords sjön i Dalsland). Utbrytning af bolagets andelar i den genom vattenafledningen förbättrade mark. I anledning af denna förrättning uttagen stämning till häradersrätt af hemmansegare, som förmenade sig deraf hafva lidit skada. Denna talan för sent väckt. K. F. d. 20 Jan. 1824 och d. 30 Nov. 1841	401.
<i>Skada.</i> Se vattenöfersvämning	27.
= Se fiske	119.
<i>Skeppare.</i> Se tulpas	20.
= Se märkrulla	585.
<i>Skifte.</i> Ifrågasatt skyldighet för delegare i ett hemman att ingå i begärdt laga skifte af egorna till samma hemman, vid det förhållande att hemmansdelarne af ålder varit med bestämda grän-	

- ser från hvarandra afskiljda samt någon egoblandning dem emellan icke förefinnes . . . . . Sid. 16.
- = Beträffande nya skiften i Öfra Dalarne, yttrande till chefen för kongl. civildepartementet d. 14 Nov. 1876, afgifvet af *E. Poignant* . . . . . " 195.
- = Träffad öfverenskommelse vid laga skifte angående skogens lösande. Men skiftesmannen och gode männen, efter det förrättningen blifvit i *andra delar* till dem af egodelningsrätten återförvisad, förklara nämnde öfverenskommelse icke vara förbindande. Egodelningsrätten vägrar fastställelse å en slik åtgärd . . . . . " 260.
- = Förmyndare, som sjelf är delegare i skifteslag, underskrifver vid laga skifte ingången förening äfven å sin myndlings vägnar. Skifteslagets egoskilnad mot ett angränsande bruks hytteplan visar strid emellan kartan och marken, men landtmätare och gode män underlåta att iakttaga hvad 5 kap. 45 § Skiftesstadgan för sådant fall föreskrifver. Ärendets återförvisning; till följd hvaraf de åtgärder och beslut i öfrigt, som af denna råskilnadsbestämning kunde blifva nödiga, jemväl borde i behörig ordning fullföljas och afslutas . . . . . " 263.
- = Sedan delegarne i skifteslag förenat sig derom, att hvar och en skulle vid skiftet tillgodonjuta hvad efter *uppskattning* svarade mot de egor han förut innehafvt, blefvo egorna i enlighet med denna förening fördelade. Men landtmätaren företog sig tillika att uträkna *nytt mantal* å vissa egolotter och jemka mantalberäkningen å de öfriga; inverkar ett slikt förfarande på skiftesförrättningens laglighet? . . . . . " 302.
- = Vid laga skifte besluta delegarne, att en del af skogsmarken, som förut blifvit storskiftad, icke skulle i skiftet ingå; men då delegarne hade i skogsmarken flera skiften än Stadgan tillåter, samt flera hemmans enskilda slätter å samma mark lågo spridda inom andra delegares skogsskiften m. m., förordnades, att laga skifte skulle öfvergå äfven denna del af skogsmarken . . . . . " 517.
- = Landtmätares åtgärd att, på skiftesdelegarnes begäran, verkställa uppmätning af skifteslagets mark, innan för sådant ändamål sammanträde med dem egt rum. Vägrad fastställelse å skiftet . . . . . " 521.
- = Landtmätares obehörighet att anföra besvär öfver egodelningsrätts beslut i vidsträcktare mån, än såvidt afsäga skyldighet för honom att fullborda skiftesförrättning utan annan ersättning, än den han för skiftet, i behörigt skick förrättadt, egde åtnjuta. . . . . " 524.
- = Ledamot i Egodelningsrätt jäfvig emedan han förut, under skiftets handläggning af landtmätare och gode män, varit fullmäktig för en delegare i skifteslaget. Rättegångsbalken 13: 1 . . . . . " 622.
- = I Vesterbotten, vid laga skifte i Abborrtjerns by, hvilken icke undergått storskifte, befanns att egorna till ett hemman icke ingått i skiftet; att byns gamla skatt och tillökningskatt behandlats såsom särekilda skifteslag; och att derjemte mellan karta och delningsbeskrifning öfver egorna för den på två hemman belöpande tillökningskatt stridighet förekom. Rättelse härutinnan . . . . . " 679.
- Strafflag.* Den nya ryska strafflagen . . . . . " 305.
- Straffsammanläggning.* Hofrätts skyldighet att taga under pröfning Konungens befallningshafvandes hemställen i sådant ämne jemlikt K. F. den 16 Februari 1864 ang. nya strafflagens infö-

rande § 9 samt § 11, mom. 2 och 9. jemförde med strafflagens 4 kap., 8 §, 2 mom.	Sid. 620.
= Om sammanläggning af straff enligt Strafflagens 4 kap. 10 §, jemförd med 5 och 8 §§ i samma kapitel	» 671.
<i>Stämpelpapper.</i> Beträffande stämpelpapper & in-teckningar för skogsafverkningskontrakt till säkerhet ej mindre för kontraktets bestånd än för sjelfva arrendeafgiften	» 416.
<i>Syn.</i> Beträffande rådstufvurätts behörighet att hålla af- och till-trädessyn & qvarn inom stads område	» 51.
= Syn, hållen & pastorsboställe i Augusti 1875, sedan pastor afidit i Februari samma år. Påstående af hälftenbrukare, som afträdt bostället den 1 Maj, att synen, såsom för sent hållen, måtte förklaras ogild	» 713.
<i>Syslomåns ansvarighet.</i> Se konkurs	» 533.

T.

<i>Talan.</i> Ansökan i fråga om behörighet att föra andras talan inför rätta	» 85.
= Eger »verkställande direktör» för ett bolag att genom befull-mäktigadt ombud i en rättegång hos Kongl. Maj:t föra bolagets talan, när direktören är försedd med bolagets öfrige styrelse-ledamöters uppdrag att »ensam för styrelsens räkning under-teckna de fullmakter, inlagor och skrifter, som kunde komma i fråga att & bolagets eller styrelsens vägnar utfärdas»?	» 48.
= Se åklagare	» 271.
= Se afverkningsrätt	» 283.
<i>Tegelbruk.</i> Se presträttigheter	» 758.
<i>Testamente.</i> Angående tolkning af den i testamente förekommande bestämmelse: »efter begges vår död skall egendomen tillfalla våra barnbarn»	» 62.
= Laga kraftvunnen dom, eller icke, beträffande testamente? Rättegångsbalkens 31 kap. 3 §. Resningsansökan	» 544.
= Testamente, icke lagligen styrkt, ogillas	» 577.
= Ömsesidigt testamente med bestämmning att efter ena makens död hela boet skulle tillfalla den efterlevande maken, men vid begges död skulle den qvarlåten»kap, som då funnes, »tillfalla arfvingarne & ömse sidor till hälften hvardera»	» 701.
<i>Tjenstgöringspenningar.</i> Se införel.	» 9.
<i>Tomts bebyggande.</i> Se byggnadsstadga	» 598.
<i>Tryckfrihetsförordning.</i> Tryckfrihetsförordning eller tryckfrihets-ordning. Några ord om den Svenska presslagstiftningen, af Wilhelm Bergstrand	» 65.
<i>Tullpass.</i> Angående yrkadt ansvar & skeppare, som med fartyg, afsedt för dykeri- och bergningsföretag, fört timmer till Norge utan att hos tullkammare anmäla resan och förslingen samt förskaffa sig tullpass. Tullstadgans §§ 37 och 42 tillämpliga eller icke? Kongl. br. d. 24 April 1863	» 20.
<i>Tyskland.</i> Se universitetsundervisning	» 720.
<i>Tyska riket.</i> Se lagstiftning	» 739.

U.

- Undantagskontrakt.* I hvad mån blir ett undantagskontrakt, för hvilket inteckning är vorden sökt inom den i Jordabalkens 11 kap. 2 § och K. F. den 9 November 1844 stadgade tid, förbindande för köpare af hemman, hvilket på exekutiv auktion blifvit försäldt utan vilkor om skyldighet för köparen att vidkännas undantagsförmånernas utgifvande? . . . . . Sid. 588.
- Universitetsundervisning.* Om föreläsningarna vid universiteten i Tyskland, rättens och rättsvetenskapens närvarande ståndpunkt samt de juridiska studierna derstädes. Berättelse, afgifven till Juridiska Fakulteten i Upsala af universitets-docenten doktor Ivar Afzelius . . . . . " 720.
- Urmännens häfd.* Se damm . . . . . " 151.
- Utfartsväg.* Se jernväg . . . . . " 103.
- Utländing.* Se förlikningskommission . . . . . " 589.
- = Se bevillning . . . . . " 583.
- = Se märkrulla . . . . . " 585.
- = Se borgen . . . . . " 677.
- Utmätning.* Om bättre rätt till lösegendom, som hos en pantlänare blifvit tagen i mät . . . . . " 207.
- Utsökningslag.* Angående förslaget till promulgationsförordning vid det af Lagberedningen utarbetade och af Riksdagen i vissa delar ändrade förslag till ny Utsökningslag. Anförande till Högsta Domstolens protokoll den 4 Juli 1877 . . . . . " 526.

V.

- Vadetalan,* återkallelse af. Se leveransafताल . . . . . " 296.
- Vattenafledning.* Se sjöskänkning . . . . . " 401.
- Vattenöfversvämning.* Skada genom vattenöfversvämning, uppkommen till följd af vållande eller härrörande af olycksfall? Ersättning för slik skada . . . . . " 27.
- = Vid auktion inropas en del på rot stående gräs och vass (i den torrlagda delen af den s. k. Nosaby-Hammarsjön). Genom sedermera inträffad öfversvämning omöjliggöres gräs- och vassskörden. Yrkande att den, som till försäklning utbjudit ifrågasvarande höhöstnad, måtte ansvara för det att den torrlagda delen af sjön icke fortfarande hållits vattenfri . . . . . " 422.
- Verkställande direktör.* Se talan . . . . . " 48.
- Vexel.* Innehafvare af vaxel utökar dess belopp, men gitter ej visa sig vara vaxelns egare i den ordning § 42 i Vexellagen stadgar . . . . . " 97.
- = Behörig vaxelöfverlåtelse, eller icke? Vexellagens 8 kap. Klagan, som icke åsyftar ändring i domslutet, lemnas utan afseende. " 658.
- Vindikationsrätt.* Ytterligare om vindikationsrätt till lösören . . . " 385.
- Vittnesbevisning.* Om vittnesbevisningen och i sammanhang dermed om sakkunnige män, gode män och skiljesmän enligt gällande svensk lag. Kommentarer, jemförelser och anmärkningar . . . " { 176.
321.
613.
- Vårdslös gäldenär.* Återkalladt ansvarsyrkande mot gäldenär, dömd till fängelse under ett år för det han visat uppenbar vårdslöshet mot sina borgenärer. . . . . " 36.
- Vårdhållningsskyldighet.* Se domstols behörighet. . . . . " 362.

Å.

- Åklagare.* Eger allmän åklagare fortsätta åtal på grund af hustrus angifvelse mot sin man om misshandel, ehuru hustrun återkallar sin angifvelse. K. F. om Strafflagens införande m. m. d. 16 Febr. 1864, 19 § 4 mom. Våldsamt motstånd vid offentlig förrättning, eller icke? . . . . . Sid. 148.
- = Brottmål underkastadt allmänt åtal, eller icke? Stadsfiskal erhåller förståndigande att om ett domstolens uppskofbeslut i målet underrätta parterna. Fiskaliskt åtal . . . . . » 271.
- Återgång.* Se köp . . . . . » 142.
- Återkallelse.* Se köp . . . . . » 169.
- Åtkomsthandling.* Se afverkningskontrakt . . . . . » 28.
- = Ytterligare angående åtkomsthandlingars utlemnande till vederpart (editio documentorum). Se årg. 1875 sid. 680; årg. 1876 sid. 69 . . . . . » 53.

Ä.

- Äktenskapsskilnad.* Se aftal . . . . . » 358.
- = Hustrus yrkande om äktenskapsskilnad på den grund att mannen år 1862 öfvergifvit och förlupit henne, samt någon kunskap om hans vistelseort efter år 1867 icke kunnat vinnas. Giftermålsbalkens 13 kap. 4 § . . . . . » 371.
- = Qvinna A. har blifvit kyrktagen som mannen B:s fästevinna och derefter med honom aflet barn. Under erkännande häraf och med företeende af prestbetyg, förena sig begge i en hos Kongl. Maj:t ingifven ansökan om skilsmessa. År sådant fall att hänföra under Giftermålsbalkens 3 kap. 9 § och stadgandet i K. F. den 27 April 1810 (i slutet), så att ansökningen bör af Kongl. Maj:t omedelbart upptagas, eller icke? Eller erfordras ytterligare bevis derom att fästning egt rum? . . . . . » 569.
- Ändringsökande.* Ändringsökande i dom på grund af stadgandet i 25 kap. 22 § Rättegångsbalken . . . . . » 429.

Ö.

- Öfverenskommelse.* Öfverenskommelse (»förening») med förbindande kraft, eller icke? . . . . . » 220.
- Öfverlåtelse.* Se jordsafsöndring . . . . . » 43.
- Öl m. m., försäljning af.* En af K. bef. de gifven resolution den 6 Aug. 1873 om tillstånd att försälja öl, upphäfd genom K. F. den 18 Sept. 1874, eller icke? . . . . . » 341.

